This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

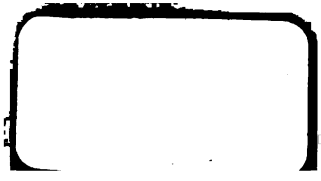
Digitized by Google

BAE
435.5
Polybi

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

POLYBII

HISTORIARVM

TOMVS I.

Digitized by Google

Digitized by Google

ΠΟΛΥΒΙΟΥ
ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

POLYBII
MEGALOPOLITANI
HISTORIARVM
QVIDQVID SVPEREST.

RECENSVIT, DIGESSIT,
EMENDATIORE INTERPRETATIONE, VARIETATE LECTIONIS, ADNOTATIONIBVS, INDICIBVS ILLVSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHÆVSER
ARGENTORATENSIS.

TOMVS PRIMVS

LIBER I. II. ET III.

NEW YORK PUBLIC LIBRARY

LIPSIAE
IN LIBRARIA WEIDMANNIA
MDCCLXXXIX.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

POLYBII

HISTORIARVM

TOMVS I.

Digitized by Google

Digitized by Google

ΠΟΛΥΒΙΟΥ
ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

POLYBII
MEGALOPOLITANI
HISTORIARVM
QVIDQVID SVPEREST.

RECENSVIT, DIGESSIT,
EMENDATIORE INTERPRETATIONE, VARIETATE LECTIONIS, ADNOTATIONIBVS, INDICIBVS ILLVSTRAVIT,

IOHANNES SCHWEIGHÆVSER
ARGENTORATENSIS.

TOMVS PRIMVS

LIBER I. II. ET III.

LIPSIAE
IN LIBRARIA WEIDMANNIA.
MDCCLXXXIX.

Digitized by Google

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

Digitized by Google

AD AEQVVM LECTOREM
PRAEFATIO EDITORIS
DE EDITIONIS HVIVS CONSILIO ET SVBSIDIIS.

I.

Quænam ſint RELIQVIAE HISTORIARVM POLYBII, *ac variæ earundem* EDITIONES.

1.

HISTORIARVM, quas *Polybius Megalopolitanus* literis conſignatas poſteritati reliquit, tantas eſſe tamque multiplices virtutes, ut, ſi quod aliud Antiquitatis monumentum, hoc certe, cum ob ipſius argumenti præſtantiam, tum ob illuſtria ſubſidia quibus ad illud tractandum inſtructus Auctor acceſſit, denique ob lucidam religioſamque & lectoribus fructuoſam inprimis rationem qua inſtitutum ſuum eſt perſecutus, maximi ſit faciendum; id quidem conſtanter & olim & ad noſtram usque ætatem apud omnes fuit in confeſſo, qui, quid verum rectumque ſit in hoc genere, quid porro inſigne atque præcipuum, æſtimare didicerunt.[a]) Quo magis eſt dolendum, de *quadraginta Libris*, quibus Res Romanorum omniumque Populorum, qui ſua & patrum ſuorum memoria claruerunt, complexus erat graviſſimus Scriptor, nonniſi quinque prio-

a) Illuſtriora *de Polybio ejusque Hiſtoriis Teſtimonia* initio Tomi V. hujus Editionis colligemus. *De Conſilio* interim *& Argumento harum Hiſtoriarum*, ac de tota ratione quam in eis conſcribendis ſecutus eſt Auctor, ipſum audire juvabit exponentem initio Libri primi ac Libri tertii, tum rurſus I. 35. & III. 31 ſeq.

Digitized by Google

res ex infelicibus illis cladibus, quæ a decimo fere post Christum natum seculo Græcas oppressere literas, salvos atque integros evasisse. *Quinque* illi *priores Historiarum Polybii Libri*, postquam medio seculo decimo quinto a *Nicolao Perotto*, Episcopo Sipontino, latini magis elegantia styli claro, quam græcarum literarum peritia, in Latinum sermonem essent conversi,[b]) Græce primum opera VINCENTII OBSOPOEI Onolsbacensis in lucem editi sunt *Hagenoæ typis Secerianis anno* MDXXX, adjecta in fine Perotti latina versione.

2.

Ceterorum Librorum, qui integrum olim compleverant opus, nonnisi abscissas ac multis modis mutilas truncatasque, sed ne sic quidem spernendas utique, habemus *Reliquias:* quæ, quo illustriora vestigia continent rerum & ad cognoscendum jucundissimarum, & ad instruendum omnis vitæ usum, privatim atque publice, bello paceque, saluberrimarum, tanto acrius adferunt legentibus molestiusque eorum quæ interciderunt desiderium. Scilicet, præter satis amplum numerum *singulorum Fragmentorum*, quæ apud varios veteres Scriptores, Dionysium Halicarnassæum, Strabonem, Iosephum, Heronem illum juniorem, cujus exstat de repellenda Obsidione libellus, Athenæum, aliosque, tum apud Grammaticos, Stephanum Byzantinum & Suidam præsertim, velut e naufragio conservatæ tabulæ reperiuntur; supersunt etiam variæ *collectiones Eclogarum*, plerarumque latius patentium, quæ ex opere olim integro, secundum librorum seriem, excerptæ sunt atque digestæ. Diodorum Siculum taceo, Liviumque: quorum ille multa e Polybio pæne ad verbum, dissimulato tamen (quoad quidem hodie ex ejusdem Diodori reliquiis apparet) auctoris nomine, suæ Bibliothecæ inseruit; hic integros etiam libros, tantum non presso ubivis pede, latinum in sermonem convertit.

3. *Eclo-*

b) Confer infra, Sect. IV. n. 9.

Digitized by Google

3.

Eclogarum, quas dixi, vel *Excerptorum*, quæ vulgo vocant, unum genus, incertum quo compilatore quove tempore confectum,[c]) cum majore parte *Libri ſexti* inſignes *ſequentium duodecim Librorum* particulas (*Epitomas* adpellavit Compilator) complectitur. Qua de compilatione ſicut nimis magnifice Iſ. Caſaubonus ſenſit, quum *ipſam illam Epitomen*, quam *a M. Bruto ex Polybio factam* Plutarchus commemorat, *hanc eſſe* exiſtimavit; atque, ſive Brutus fuerit, ſive alius, qui eam confecerit, *magno judicio uſum eſſe* cenſuit *in iis ſeligendis quæ Politico informando eſſent accommodatiſſima:*[d]) ſic bili paulo magis, quam par erat, indulſiſſe videri poteſt Reiskius, vir optimus ceteroquin auctiſſimusque, in Præfationa ad ſua Polybiana;[e]) ubi, *Cum locos communes*, ait, *vel paſtoribus obvios, ipſo in opere Polybii integro lego, magna orationis ambitione venditatos, fero & condono reliquorum præſtantiæ. Sed judicio, vel tarditati potius carnificis, quisquis ille fuit, qui Polybium membratim contruncavit, ſuccenſeo; qui ſatius duxerit, tot triviales locos e Polybio enotare, quam inſignium rerum geſtarum memorias poſteritati transmittere. Numeremus in ceteris Polybii infortuniis hanc hominis male feriati ſtultitiam, cui caput illius adverſa ſors objecit.* Iſta *Excerpta*, quæ nos, ut ab aliis poſt hæc demum repertis & in lucem protractis diſtingueremus, *Antiqua* cognominavimus, typis primum evulgata librisque quinque prioribus adjecta ſunt *per Ioannem* HERVAGIVM, *Baſileæ* MDXLIX, hoc titulo: Πολυβίου Μεγαλοπολίτου Ἱστοριῶν βιβλία Ε'. καὶ Ἐπιτομὴ ΙΒ'. *Polybii Megalopolitani Hiſtoriarum Libri priores quinque, Nicolao Perotto Epiſcopo Sipontino interprete. Item Epitome ſequentium Librorum usque ad Decimumſeptimum, Wolf-*

 gango

c) Conf. infra, Sect. IV. n. 6. Gron. p. 49 & 51. (edit. Ern. p. 646 & 648.)

d) Iſ. Caſaubonus in Dedic. ad Henr. IV. Regem, Tomo III. edit.

e) Volumine Vto Animadverſionum in Græcos Auctores p. 765.

Digitized by Google

gango Muſculo interprete. Idem Muſculus rogatu Hervagii Verſionem etiam Perotti cum Græco exemplari contulit, & paſſim vel ſupplevit vel emendavit; quemadmodum ipſe in Præfatione profitetur. Editionem, quoad Græcam quidem partem, curaſſe videtur *Arnoldus Peraxylus* ARLENIVS, qui Dedicationem præmiſit.

4.

Sed ante hanc Editionem Hervagianam jam particulæ nonnullæ eorumdem Excerptorum, quorum tota collectio tunc primum prodiit, fuerant in publicum productæ. *Fragmentum de Prælio navali ad Chium Philippi cum Attalo & Rhodiis,* (ex Libro XVI. cap. 1-8. nobis cap. 2-9.) *Lazarus* BAYFIVS, *Venetiis* acceptum, inſeruerat libro ſuo de Re Navali Veterum, qui anno MDXXXVI Lutetiæ Pariſiorum prodiit, recuſus Baſileæ anno MDXXXVII, & Theſauro denique Antiquitatum Gronoviano Tom. XI. inſertus. Eodemque *anno* MDXXXVII. *Baſileæ ex officina Io.* OPORINI prodiit pars ſatis ampla *Libri Sexti Polybiani,* quæ in editionibus deinde vulgatis a cap. 17 usque ad extr. cap. 40, & in hac noſtra a cap. 19-42 excurrit, Περὶ τῆς τῶν ὁπλιτῶν καταστάσεως, *de Militia Romanorum,* cum Iani LASCARIS Latina Verſione. Cujus editionis exemplum mihi ad hunc diem nondum contigit videre: lectionibus autem ex illa excerptis uſus ſum, quas Reiskius Animadverſionibus ſuis in Polybium inſeruit. Et iſta quidem Oporini editione primum græce in lucem protractum eſſe Fragmentum illud Polybianum, traditum ab Erneſtio in Præf. ad Polyb. p. 14. & a Reiskio in Animadv. p. 447. video. Quibus tamen dubium movere potuerat, quod Hervagius ſive Arlenius in editione Hervagiana Polybii, ubi ad illud ipſum Fragmentum pervenit, p. 180. de *Lutetiana editione* monuit, qua Hiſtoriæ Polybianæ *Epitome Sexta,* ut ait, *ſeorſum per Io. Lodoicum excuſa eſt.* Quæ ipſa verba poſtquam Reiskius loc. cit. protulit, de Pariſina illa editione nihil plane ſibi conſtare profitetur.

Ac

Digitized by Google

Ac mihi quidem quidquam amplius de ea compertum est: sed Maittairii Annales Typographicos dum evolvo, Fragmentum illud, de quo quærimus, jam priusquam ulla Polybianæ Historiæ particula Græce esset edita, *Græce & Latine Venetiis* fuisse in lucem prolatum reperio, hoc titulo: *Liber ex Polybii Historiis excerptus, de Militia Romanorum & Castrorum metatione, inventu rarissimus, a Iano Lascare in Latinum translatus; ipso etiam Græco libro, ut omnia conferri possint, adjuncto: Iohannes Antonius de Sabio excudebat Venetiis* M. D. XXVIIII. *Kalendis Martiis.*[f]) Quare quum Oporinus (ut ex ejusdem Reiskii Præf. ad sua Polybiana p. 775. disco) in Præfatione sua testetur, illud *opusculum ad se missum esse a Iacobo Bedroto*, qui in Schola Argentoratensi bonas literas tum docebat; videndum est, ne non tam manu exaratum codicem dixerit, quam exemplum aliquod sive Parisinæ sive Venetæ editionis. De *Iusto Lipsio* aliisque, qui post hunc eamdem Polybianam Eclogam Commentariis suis de Militia Romana inseruerunt, non est hic differendi locus.

5.

Alterum est genus *Excerptorum Polybianorum*, quod ex infelici illo ac bonæ parti præstantissimorum Scriptorum Græcorum exitioso instituto Constantini Porphyrogeniti Seculo X. ortum duxit; qui Græcorum Historicorum opera minutas in partes concidenda, ex istisque particulis eas, quæ præ ceteris maximi viderentur esse momenti, per LIII Titulos sive Locos digerendas curavit. Quo instituto tantum abest, ut tutiori commodiorique ratione posteris traderentur illa antiquitatis monumenta, de quorum interitu solicitus fuerat bonis literis favens Imperator; ut de ipsis illis Eclogis non nisi duo Tituli nostram ad ætatem pervenerint. Quorum unus, qui Ἐκλογὰς περὶ Πρεσβειῶν, id est, *Selecta* vel *Excerpta de Legationibus* continebat,[g])

f) Maittaire Annal. Typogr. T. V. p. 169.

g) Nostro more atque idiomate *des Traités de paix* diceres.

Digitized by Google

ſub finem vergente Seculo XVI repertus, curante FVLVIO VRSINO Romano primùm editus eſt Græce ex officina Plantini *Antwerpiæ* M. D. LXXXII. Quumque major pars iſtorum Excerptorum ex Polybii Hiſtoriis ſint ducta, adjecta ſunt etiam alia *Polybii Fragmenta* ex variis Auctoribus ab Vrſino collecta, tum *Vrſini Notæ in Eclogas*, ejusdemque *Emendationes ad Polybium ab Hervagio editum.*

6.

Eisdem deinde Eclogis de legationibus IS. CASAVBONVS præſtantiſſimam ſuam *Polybii Editionem* auxit, qua quidquid Hiſtoriarum hujus Scriptoris ad id ætatis reperiri potuerat, in unum corpus collectum, et partim *ex antiquis libris* partim ex ingenio emendatum, *novaque Verſione Latina & Synopſi Chronologica* illuſtratum, in lucem emiſit *Pariſiis apud Hier. Drouardum,* MDCIX. Quam Editionem Caſaubonianam qui cum Fabricio Bibl. Græc. T. II. p. 739. *eodem anno Hanoviæ recuſam* perhibent, quod a multis vulgo traditum video, hos lubrico admodum niti fundamento egregieque falli, quum mea nonnihil intereſſet diſpicere quid rei ſit, liquido cognovi. Scilicet ſunt quidem exempla Editionis Caſaubonianæ, ea fere quæ in Germaniam tranſierunt, (cujusmodi eſt illud ipſum, ad cujus marginem ego lectionis varietatem ex aliis editionibus & ex codicibus manuſcriptis adnotavi,) quorum in titulo nec urbis Pariſiorum nec Drouardi nomen conſpicitur, ſed illorum loco hæc leguntur: *Typis Wechelianis apud Claudium Marnium & Hæredes Aubrii* MDCIX. nullo urbis nomine adjecto. Quumque in Pariſienſibus exemplis adjiciantur hæc verba, *Cum Privilegio Regis;* in illis eſt, *Cum gratia & privilegio Sacræ Cæſar. Majeſt. ad ſexennium*, & verſa pagina exhibetur ipſum Privilegium *Cl. Marnio & Ioh. Aubrii hæredibus, Civibus & Typographis Francofurtenſibus*, quo magis miror, quod *Hanoviæ* recuſum librum volunt) *a Rudolpho II. Imp.* anno 1608 conceſſum. Ceterum non ovum ovo tam ſimile, quam hæc

Digitized by Google

hæc Exempla sunt illis, qui Parisios Drouardumque in fronte gerunt. Non modo pagina paginæ, linea lineæ respondet; typorum forma usquequaque simillima atque eadem, eadem in minimis rebus ac prorsus fortuitis errata, idem erratorum index: quin par etiam in utriusque generis exemplis inter quæque verba intervallum; nec in uno exemplo litera ulla vel apice aliquo truncata vel alio modo paululum deformata occurrit, quin in altero pariter eadem eodem plane habitu recurrat. Denique, verbo ut absolvam: eadem omnino editio, eadem in officina, eisdem formis, eodem tempore excusa. Scilicet Casaubonus olim, Genevæ adhuc degens, de Polybii editione egerat cum Wechelianis hæredibus, qui illam suis sumtibus Francofurti suscipiendam ei spoponderant, moxque eo nomine officia etiam nonnulla ad Polybium spectantia eidem præstiterant. h) Postquam vero Lutetiam commigravit doctissimus Editor, ubi Bibliothecarii Regii munere functus est; lætus arripiens oblatam opportunitatem, qua impressioni operis ipse præesse ac singula folia accurate corrigere posset, i) negotium suscipiendæ editionis Drouardo detulit; qui, quum frequens cum Francofurtensibus commercium exerceret, nundinasque illius urbis frequentaret, k) cum Wechelianis hæredibus Polybii causa societatem ea lege contraxisse videtur, ut quæ exempla Francofurtum mitterentur, ipsorum nomen in titulo præferrent. Amplissimis *Commentariis* illustrare Polybium constituerat *Casaubonus;* in quibus, præter alia plurima ad illustrandum Auctorem plus minusve facientia, rationem etiam redditurus erat Emendationum, quas sive ex scriptis libris sive ex ingenio depromtas textui intulit: sed tum nimis multa atque ampla meditatur, in longum primo dilata res est, dein prorsus eventu frustrata. Exigua particula inchoatorum Is. Casauboni Commentariorum, non ultra vicesimum Libri primi caput excurrens, at vel sic tamen justam fere libelli molem com-

h) Vide Casauboni Epist. 69. 119 & 120. ad Bongarsium.

i) Casaub. Epist. 562. 567.

k) Idem, Epist. 526. 632. 636. 637.

Digitized by Google

complens, post mortem Casauboni Parisiis anno MDCXVII. chartis octonis separatim prodiit.

7.

Restabat alter Titulus sive Locus, quem de Constantini Eclogio ex Historicis Græcis ad hunc diem repertum dixi, *Excerpta περὶ Ἀρετῆς καὶ Κακίας, de Virtutibus & Vitiis* complectens; inter quæ rursus bene multa, minime spernenda occurrebant, quæ ex Polybio ducta erant. Ista Excerpta HENR. VALESIVS ex Codice *Peireſciano*, *cum Verſione Latina* eruditisque *Adnotationibus* edidit *Parisiis* MDCXXXIV, adjecta etiam nova collectione *Fragmentorum Polybii*, ex variis Auctoribus conquisitorum.

8.

Itaque rursus IACOBVS GRONOVIVS, quum a bibliopolis Amstelodamensibus ad curandam, quam parabant, *novam Polybii editionem* admodum juvenis esset invitatus, paratam a Valesio materiam invenit, qua suam illam editionem ditaret, quæ *Amstelodami* MDCLXX tribus voluminibus forma octava prodiit. Ceteroquin ad ipsam *Casaubonianam* per omnia (leviusculas quasdam correctiones si excipias, rarissimis nonnullis locis partim Græco contextui, partim latinæ Versioni adlatas) ad verbum expressa est *Gronoviana* hæc *editio:* ditata tamen, præter Excerpta Valesiana, Is. Casauboni inchoato olim Commentario in Polybium, tum Merici Casauboni Notis, ex Isaaci patris potissimum adparatu excerptis, & Vrsini ad Legationes Notis, Palmeriique in Polybium Exercitationibus, denique adjectis ipsius *Iac. Gronovii in Polybium Notis;* quibus partim loca nonnulla vel corrigere ex conjectura vel illustrare tentavit, partim Casauboni versionem latinam hinc inde supplevit aut emendavit, ad locum etiam unum & alterum in Excerptis Antiquis Lectionem ex Mſ. Codice Leidensi depromsit. Vrsini Emendationes Editioni suæ adjicere consultum non duxit Gronovius.

9. Post

Digitized by Google

9.

Post Valesiana Excerpta de Virtutibus & Vitiis nihil amplius, quod sciam, ex Polybio ductum, quod hactenus latuerit, in lucem fuit protractum, nisi *Fragmentum* illud, satis quidem notabile, *de Obsidione Ambraciæ*, quod idem *Iac. Gronovius*, absoluta jam Polybii editione secum a Valesio communicatum, *Dissertationi Epistolicæ in loca quædam T. Livii*, quæ Tomo secundo Livii Gronoviani adjecta est, pag. 65 & seq. inseruit. Excerpserat illud Fragmentum Valesius ex eodem Codice Regio, e quo jam ab Is. Casaubono, qui *Librum manuscriptum Anonymi Tactici* vocat, fragmenta nonnulla Polybiana fuerant in medium prolata. Est autem HERONIS *junioris* Libellus *de repellenda obsidione;*[l]) qui postmodum cura Thevenoti inter *Veterum Mathematicorum, Athenæi, Apollodori, Philonis, Heronis & aliorum Opera* editus est *Parisiis* e Typographeo Regio MDCXCIII. Sed ad emendandas ex codicibus manuscriptis easdem Historiarum Polybii reliquias, quæ jam erant in publicum evulgatæ, subsidii nonnihil partim superiori etiam seculo depromtum est, *Lectionibus Polybianis MSc. Codicis Augustani* a *Ioh. Henr. Boeclero Argentorati* exeunte eodem anno M. DC. LXX. in lucem emissis, quo ineunte Gronoviana prodierat editio;[m]) partim hac nostra ætate, *Lectionibus Codicis Bibliothecæ Vniversitatis Tübingensis* Tübingæ editis anno MDCCLXXVIII. a *Reussio* Viro clarissimo, tunc Bibliothecæ Tubingensis, nunc Göttingensis Custode. Quorum subsidiorum illud, quod ex Augustano Codice petitum est, simul ad Libros quinque priores Polybii, simul ad Excerpta antiqua ex XII sequentibus

l) Ὅπως χρὴ τὸν τῆς πολιορκουμένης πόλεως στρατηγὸν πρὸς τὴν πολιορκίαν ἀντιτάσσεσθαι, καὶ οἷοις ἐπιτηδεύμασι ταύτην ἀποκρούεσθαι.

m) Idem HENR. BOECLERVS nostrâs, decimo septimo anno priusquam Gronoviana prodiret editio, de *nova Editione Polybii Casauboniani*, cui accederent Supplementa Peiresciana atque alia, cogitaverat; jamque Argentorato dimiserat specimina aliquot foliorum ad exemplum Casaubonianum elegantibus typis expressorum; ut docet ipse in Lectionib. Polyb. p. 177 sq. Sed successu caruit illud institutum.

Digitized by Google

tibus Libris pertinebat; hoc, ex Tubingenſi, nonniſi ad eadem Excerpta inde a Libro ſeptimo ſpectabat. *Editio* autem Polybii *Gronoviana repetita* eſt *Lipſiæ anno* MDCCLXIV, tribus voll. ſchedis octonis, *cum Præfatione* IO. AVGVSTI ERNESTI, qui Lexicon etiam Polybianum ſive *Indicem Græcorum verborum* adjecit.

II.

De ratione atque conditione SVPERIORVM EDITIONVM POLYBII, *præcipue quoad* GRAECAE LECTIONIS CONSTITVTIONEM.

Priusquam de conſilio dicam, quod in hac noſtra procuranda Editione Hiſtoriarum Polybii ſumus ſecuti, conſentaneum videtur, ut, *Quid de ratione atque conditione ſuperiorum Editionum, præſertim quoad Græcæ Lectionis ſive Textus*, quam vocant, *conſtitutionem, ad hunc diem fuerit compertum, & quid in eisdem a Viris doctis merito deſideratum eſſe videatur*, paucis exponamus. Sic facilius judicare æquus Lector poterit, ſatisne cauſæ fuerit, novi quidpiam in hoc genere moliendi.

I.

Et OBSOPOEI quidem Editionem, quam eamdem HAGENOENSEM pariter adpellare licebit, ex uno ſcripto Codice eſſe confectam, qui ab Iac. Ottone Ætzelio, cauſarum oratore, quem Norimbergenſem fuiſſe dicunt, Editori fuerat communicatus, ſatis ipſe Editor in Præfatione declaravit. Nam quod locis nonnullis, eisque oppido paucis, lectionem in margine poſuit diſcrepantem ab ea quam contextus habet; non video ſagaciſſimo Reiskio quid acciderit, hinc inferenti, *neceſſe eſſe, plures Polybii Codices ad manus ei fuiſſe, e quibus excerpſerit illas in margine adſcriptas varietates lectionum.*[n]) Poterat enim cogitari,

n) Reisk. in Animadverſ. in Polyb. p. 276 ſq. Idemque in Præf. ad ſua Polybiana, p. 772 & 774.

Digitized by Google

tări, quod Erneſtio judice *in promtu* erat, o) *idem feciſſe Obſopœum, quod ceteri qui ex uno libro ederent ſcriptorem veterem, h. e. quæ vel manifeſte vitioſa eſſent, vel ei tum viderentur, pro facultate correxiſſe, & quæ correctiones certæ viderentur, in textum intuliſſe, ceteris, in quibus dubitatio ſupereſſet, in margine poſitis.* Quibus tamen verbis nollem idem Vir doctiſſimus hæc ſubjeciſſet: *nam aliter intelligere lectiones marginis qui poſſumus, cum uno codice uſum conſtet?* Quaſi vero non potuerit Editor diſcrepantes illas lectiones eodem etiam modo in ora ſcripti libri, quo uſus eſt, adnotatas reperire: quod ſane in quam plurimis antiquis codicibus, ſive a diverſa manu, ſive ab eodem librario, paſſim factum videmus. p) Habet autem illa princeps editio cum omnibus, quæ ex uno veteri libro, in illis præſertim renaſcentium Græcarum literarum incunabulis, ductæ ſunt, hoc commune, ut innumerabilis cujusque generis erroribus atque maculis ſcateat; aliis quidem levioribus, & facile detergendis; ſed ſane quam plurimis ejusmodi, in quibus eluendis vel exercitatiſſimum ingenium fruſtra fatigetur. *Ipſe codex* Obſopœi, e quo ſi hodienum conſuli & ſecundis curis tractari poſſet, multi haud dubie errores, qui in illam editionem irrepſere, feliciſſime tolli poſſent, *quo pervenerit, neſciri* conqueſtus eſt Reiskius. q) Ceterum fides ac diligentia & dexteritas Editoris haud obſcuræ videntur: & quod ſi præſertim locorum cogitemus intervallum, quo prohibitus eſt ne dirigere typothetæ laborem corrigereque errata ipſe poſſet; mirari ſane ſubit, quod non multo magis etiam male affecti Libri illi Polybiani primum tunc in publicum prodierint; ſimulque intelligitur, non nimis miſere depravatum fuiſſe Codicem, unde illos depromſit Obſopœus. Quare etiam non paucæ lectiones in hac editione reperiuntur probatiſſimæ, & ex hac.

o) Erneſti in Præfat. ad Polybium p. XIII.

p) Eaque ratione omnes, quas Obſopœus in margine habet, lectiones ex ora unius ejusdemque Codicis ductas eſſe, ipſa Codicis inſpectio nos docuit. Conf. infra, Sect. IV. n. 1.

q) Præf. ad ſua Polybiana, p. 772.

Digitized by Google

hac in Basileensem transierunt, a quibus temere deinde discessit Casaubonus: rursusque multa passim probarum lectionum vestigia supersunt, paululum quidem obscurata, quæ, non satis perpensa, deserens idem vir doctissimus, longius interdum & a verbis & a sententia auctoris aberravit. Quorum generum ex utroque bene multa loca opportune sunt a *Ioh. Iac. Reiskio* in *Animadversionibus in Polybium* [1]) adnotata, qui haud raro veram germanamque scripturam, vel ex ipsa hujus Editionis lectione, vel ex veri vestigiis quæ illa servaverat, Polybio sagacissime rectissimeque restituit.

2.

In HERVAGIANA sive BASILEENSI *Editione* quid sit præstitum, ARLENIVS in *Præfatione ad Diegum Hurtadum Mendozam, Cæsaris* (Caroli V.) *apud Paulum III. Pont. Rom. legatum,* his verbis exposuit: *Libros quinque priores, quorum editionem ante annos aliquot docto viro Vincentio Obsopœo debebamus, jam ad manu scriptos codices collatos, una cum sexto propemodum integro damus, multo tum castigatiores, tum alicubi plenius instructos. Quibus ex domestica Tua bibliotheca duodecim consequentium librorum Epitomen (quam a Corcyra, ex doctissimi senis Iani Moschi libraria supellectile nactus eras) nunc primum adjecimus.* Quosnam vero ad manuscriptos Codices exemplum Obsopœi fuerit in usum Hervagianæ Editionis collatum, quum aperire non dignatus sit Arlenius, lucem deinde aliquam afferre potuit Epistola *Codici Augustano* a Xysto Betulejo, Scholæ Augustanæ per id tempus Rectore & Bibliothecario, præfixa, quam in Lectionibus Polybianis retulit Bœclerus p. 164. Cujus hoc est exemplum: *Xystus Betulejus candido Lectori S. Cum hoc Codice contulimus illud exemplum, quo usus est Hervagius in editione Polybiana. Facta est hinc accessio ad illam editionem minime pœnitenda. Quæ autem in Hervagiano exemplari, quod hoc nostro*

1) Volumine quarto Animadversionum ad Græcos Auctores.

Digitized by Google

noſtro melius erat, auctiorem inveniebantur, Marginibus his noſtris annotavimus.[s]) . . *Noſtra poſt collatione in transferendo uſus eſt W. Muſculus, cum Tiguri exularet. Facta eſt collatio in hyeme anni 1548.* De aliis codicibus manuſcriptis, præter Auguſtanum, cum quibus (ut indicare videtur Arlenius) collatum fuerit exemplum Hervagianum, nihil compertum eſt. Sed ne certum quidem eſt, plures fuiſſe adhibitos. Nempe moris olim fuit, *manuſcriptos Codices*, perinde ac ſi plures eſſent, in titulis præſertim librorum jactare, ubi non niſi unus fuerat in uſum vocatus. Sic memini Hœſchelium, virum minime ceteroquin vanum, cum Appiani Hiſtoriam Illyricam ex codice Auguſtano ederet, unico quem viderat atque noverat, ſimiliter in titulo ſcribere *e Codd. MSS. Reipubl. Auguſtanæ*. Ceterum ſi quærimus, quid vel quale ſit, quod ex Auguſtano illo codice profecerit editio Baſileenſis; ex Bœcleri Lectionibus Polybianis intelligere licet, bene multas probas atque veriſſimas ineſſe Codici illi Lectiones, quas nec in contextu expreſſit editor Baſileenſis, nec in margine adnotavit: ex collatione autem Baſileenſis cum Hagenoënſi editione adparet, in corruptas quidem Lectiones plerumque conſentire utramque; nec tamen ita raro ab Hagenoënſi Baſileenſem, ſubinde quidem recte atque merito, ſed non minus ſæpe perperam atque prava ratione diſcedere; mox quidem nulla lectionis varietate in margine notata, mox ſcriptura manifeſte vitioſa in contextum recepta, melioreque ad oram libri relegata, mox rurſus eadem ora apertiſſimis erroribus onerata, ubi de veritate lectionis, quam cum Obſopœo tenet Contextus, nulla poterat dubitandi cauſſa ſubeſſe. Quod autem *plenius alicubi inſtructos* in hac editione libros priores Arlenius dicit, id pertinet ad inſignem aliquam lacunam, quæ, cum in Obſopœi editione Libro I. cap. 19 ſq. fuiſſet, in hac ex Auguſtano codice ſuppleta eſt: ac neſcio, an etiam *Libri ſexti Epitomen* reſpiciat, quæ & initio & in fine

s) Vide infra, Art. IV. n. 2.

Digitized by Google

fine multum auctior est apud Hervagium, quam fuerat apud Oporinum. Sed undenam illud initium & finem Epitomæ sextæ habuerit Hervagius, ex proprio-ne codice manuscripto, an ex solo Augustano,[t]) non declaravit Arlenius. Nam de *Mendozæ* quidem Codice, e quo ceterorum Librorum Epitomæ ductæ sunt, ita differit, ut satis intelligatur, illum a *septimi* demum *Libri* Epitome initium sumsisse.[u])

3.

Eximie haud dubie & præclarissime de Scriptore nostro FVLVIVS VRSINVS commeruit. Nam sicut per se maximi momenti & plurimæ utilitatis sunt Eclogæ *de Legationibus*, quas illi debemus; sic in eis emendandis illustrandisque, & cum Livio conferendis, cum doctrina hujus viri atque industria, tum præsertim ingenium, singulariter elucet. Certe quum Codex manuscriptus, quem ab Antonio Augustino Archiepiscopo Tarraconensi missum acceperat, infinitis pæne mendis (quod & ipse profitetur, & ex ejus Adnotationibus satis adparet) esset corruptus; longe maximam monstrorum illorum partem, veluti divina quadam arte, felicissime sustulit Fulvius, ac veram Polybii nobis restituit scripturam. Sed merito in eodem viro reprehendit Reiskius,[x]) quod, *qua plerumque usus est cautione, ut sui codicis mendas fideliter atque diligenter indicaret, eadem non ubique voluit uti.* Nam quum fieri non posset, quin in tanto Emendationum ex mera conjectura adhibitarum numero multæ essent, quæ specie quidem aliqua sese commendarent, sed longe etiamnum abessent a vero: (cujus generis complures ab Reiskio notatæ sunt, in quibus *aut sana,*

t) Loco, quem superius citavimus, videtur significare Arlenius, totam Epitomen sextam *Parisiis apud Io. Lodoicum* fuisse excusam: quod si ita est, (quod mihi hactenus non liquet,) hinc primum eam sumsisse putandus fuerit Editor Basileensis.

u) Confer quæ de *Codicibus MSStis Excerptorum antiquorum* dicentur in Præfatione Tomo secundo hujus Editionis Polybii præmittenda.

x) Præfat. ad Polybiana, p. 779 sq.

Digitized by Google

sana, ut ait ille, *ultro vitiavit Vrsinus, aut vitiosa in pejus mutavit;*) quoties quidem in Adnotationibus indicavit Editor ipsam codicis scripturam, toties de pretio emendationis judicium facere eruditus lector potest; sed ubi nihil aliud nos docere dignatur, quam *se locum istum ex ingenio emendasse*, quod haud ita raro Vrsinus facit, tum quidem nullam nobis facultatem judicandi, Vrsinum-ne an Polybium legamus, relinquere voluisse videtur. Sed vel sic tamen subinde satis adparet, minus feliciter emendata esse ejusmodi loca; quamquam melius nihil tentare ipsi possimus, quandoquidem codicis lectionem, qui veri fortasse vestigia monstrare nobis poterat, ignoramus. Similis est ratio *Emendationum in Polybium Hervagianum* ab eodem Vrsino editarum; quae sicuti numero sunt plurimae, neque ad leviora solum editionis Hervagianae sphalmata, sed ad graviora etiam quaeque vulnera Polybio a librariis inflicta pertinent, sic pondere atque momento pleraeque excellunt ac maximi utique sunt faciendae: quemadmodum & Casaubonus fecit, in bene multis presso pede Fulvii vestigia secutus. Istarum igitur Emendationum nonnullis quidem notam adjecit Vrsinus, qua monet *ex vetere scripto libro* esse ductas; ad aliasque complures monuit, suo *ex ingenio* esse prolatas: sed longe maxima pars, & in his multae, quae unde ductae essent plurimum nostra intererat non ignorare, nullam adjectam notam habent; quo fit, ut incerti, quid de illis statuendum sit, haereamus.y)

4.

Is. CASAVBONVS, quum jam ante annum MDXCIV ad recensendum Polybium & nova editione illustrandum adplicuisset animum;z) praeclare intellexit, absque codicum subsidio manu exaratorum vix posse quidquam, quod operae esset pretium, in eo genere confici. Itaque plenae

y) Conf. infra, Sect. IV. n. 7.

z) Vide ejus Animadverss. in Suetonii Tiberium cap. 65. & conf. Epistolam 21. ejusdem Casaub. ad Bongarsium, datam mense Decemb. 1694. & Dedicationem Suetonii ad Philippum Canaium a Fraxinis.

Digitized by Google

ſunt ejus Epiſtolæ ad amicos atque fautores precum & hortationum, quibus ſubſidia hujusmodi ab illis flagitavit. a) Nec ſpem eventus fefellit. Quinam autem ſint *Codices Manuſcripti, quorum in recenſendo Polybio copia fuit Caſaubono*, docet ipſe ſuis verbis: b)

„*In prima Parte* (id eſt, in quinque prioribus Libris) *uſi ſumus libro Regiæ Bibl. elegantiſſime deſcripto, ſed manus recentiſſimæ: cui parilem dono dedit nobis olim vir nobilis Antonius Verderius Lugdunenſis, ſed in quo tres poſtremi libri deerant.* c) *His duobus vetuſtior eſt ſæculo uno vel altero, quem nacti ſumus e bibliotheca Sereniſſimi Principis, Bavariæ Ducis.*“ d).

„*In ſecunda Parte* (id eſt, in Excerptis Antiquis) *uſi ſumus libro ms. Regiæ Bibliothecæ non admodum bonæ notæ. Item vetuſtiſſimis membranis, Epitomen continentibus librorum XVII primorum, e bibliotheca Seren. Principis, Vrbini Ducis.* e) *Suggeſſit & V. Cl. atque doctiſſ. Franciſcus Pithœus exemplar hujus partis ms. quod deprehendimus eſſe illud ipſum, unde Baſileenſis editio fuerat deſumpta. Acceſſit poſtea aliud e libraria viri ampl. Io. Iacobi Memmii. His duobus ſimile eſt tertium, quod nuper edito jam Polybio ſuggeſſit ultro e ditiſſima ſua bibliotheca Ill. Card. D. Joyeuſius, Rothomagenſis Archiepiſcopus.*“ f)

„*In tertia Parte* (id eſt, in Excerptis de Legationibus) *multa emendavimus nec pauca ſupplevimus e codice ms. περὶ Πρεσβειῶν viri eruditiſſimi Andreæ Schotti; qui etiam fragmenta quædam e Theodoſii Parvi Excerptis deſcripta ad nos miſit; quæ tamen vulgata prius fuerant, verum aliis locis, quædam etiam in II. parte. Eorumpſe excerptorum tomum primum invenimus in ſplendidiſſima librorum ſupellectile . . . Iacobi Auguſti Thuani. Certe in prima fronte ejus libri erant hæc verba, etſi diverſæ manus, Ὁ ἐρανίσας τὸ παρὸν, Θεοδόσιος ἐστὶν ὁ μικρός. de quo plura in Commentariis.*“ g)

His

a) Vide Epiſt. 50. 65. 69. 89. 93. 95. 103 &c. & Dedicationem Polybii ad Henr. IV. Tomo III. edit. Gron. p. 57. (ed. Ern. p. 654.)

b) Poſt Præfationem, Tomo III. edit. Gron. p. 82. (edit. Ern. p. 324.)

c) Quales ſint illi codices, infra videbimus Sect. IV. n. 11. 12.

d) Vide Sect. IV. n. 1.

e) Eumdem Codicem in Dedicatione Polybii his verbis laudavit Caſaubonus: *Non parum*, inquit, *inſtituto noſtro codex ille, quo vix alium antiquiorem hodie putem extare, fuit utilis.* De eodem uberius infra dicemus Sect. IV. n. 6.

f) De his Codicibus differemus in Præfat. Tomo IIdo præmittenda.

g) Conf. eamdem Præfat. Tomi II. noſtræ editionis.

Digitized by Google

His igitur præſidiis munitus Vir doctrina atque ingenio excellens, quum in ſuperioribus Editionibus eſſent *pleraque*, ut ait in Dedicatione ad Henricum Regem,[b]) *miſerandum in modum corrupta; nos*, inquit, *pro copia librorum veterum atque ingenii ſanavimus*. Ac ſane, quantum ſit, quod eruditæ atque ſagaci hujus Editoris induſtriæ debeat Polybius, nulla eſt pagina, ac præſertim in Excerptis Antiquis quæ vocavimus, quæ non abunde declaret. Sed vel ſic plurima ſupereſſe loca oppido manca aut mendoſa, quæ vel ex melioribus codicibus, ſi qui conſulerentur, vel probabili etiam conjectura emendari poſſent; multa item a Caſaubono eſſe mutata atque in alienum plane ſenſum detorta, quæ vel recte erant poſita in ſuperioribus editionibus, vel multo leviori ac diverſa prorſus indiguerant medicina, & luculentis & frequentibus exemplis Reiskius in ſuis ad Polybium Animadverſionibus demonſtravit. Tum vero quoniam, ut jam ſupra monui, neſcio qua cauſa dedignatus eſt doctiſſimus Editor principem Obſopœi editionem in conſilium advocare; paſſim factum eſt, ut manifeſta errata editionis Baſileenſis vel intacta relinqueret, vel aliena ratione mutaret. Denique quum optandum utique fuerit, ut priores præſertim quinque libri (e quibus, quoniam ſoli ſunt quos integros habemus, & ſtylus Polybianus & tota hujus Scriptoris ratio potiſſimum debet cognoſci) ſingulari præ ceteris cura ex optimis Codicibus eſſent emendati; ſane non nimis lætabile eſt quod de ſcriptis libris, quorum in hac parte copia fuit Caſaubono, ipſe declarat. Nam codicem Regium, quo uſus eſt, *recentiſſimæ manus* fuiſſe profitetur: & quum ſimul ait, *elegantiſſime fuiſſe deſcriptum;* intelligi poterat, eſſe eumdem codicem, quem ab Aug. Vergerio Calligrapho, decimo quinto demum anno poſt editum ab Obſopœo Polybium, in ipſa urbe Pariſiorum deſcriptum eſſe, ex Catalogo MStorum Bibliothecæ Regiæ diſcimus. Alterum vero Codicem, qui non niſi duos priores Polybii Libros continet, quem dono ſibi datum narrat Caſaubonus,

b) pag. 57. ed. Grön. p. 654. ed. Ern.

Digitized by Google

non melioris fuisse notæ, haud obscure significavit. Denique de Bavarico Codice ita frigide loquitur in Dedicatione ad Henricum Regem,[i]) ut facile intelligatur, parum ex illo profecisse Casauboni editionem, sive quod parum in illo subsidii fuit, sive quod negligentius eum tractavit Editor, aut quod serius accepit. Quæ cum ita sint, quandoquidem plurimum tamen differt Casaubonianus Contextus a Basileensi, consequens erat, ut suspicaremur, & pauca & dubiæ auctoritatis esse, quæ in prioribus quidem quinque Polybii libris *a manuscriptis codicibus* accepisset Casaubonus; longe vero plurima partim e sua *conjectura*, partim ex Vrsini ingenio (quem in bene multis, ut supra docui, secutus est) fuisse a docto hoc Editore mutata. Ceterum & in his prioribus libris, & in reliqua omni Casauboniana Polybii recensione, id certe requirebatur, ut, quid meræ conjecturæ debeatur, quid scriptorum librorum, quibus usus est Editor, testimonio confirmetur, docerentur Lectores. Atque id ipsum quidem cognoscere discernereque, plerisque saltem in locis,[k]) nobis liceret, si institutos a Casaubono Commentarios haberemus. Sed quum nec id, quod de illis Commentariis in lucem est editum, ultra vicesimum libri primi caput progrediatur, & oppido pauca sint huc facientia, quæ posthac Mericus Casaubonus ex schedis paternis supplevit;[l]) supereſt, *ut*, quemadmodum Reiskius ait, *quæ Polybii oratio hodie, a Casaubono inde, inter manus doctorum hominum versatur jactaturque, nulla certa nitatur*

i) Tom. III, edit. Gron. pag. 57. (p. 654. edit. Ernesti;) ubi sic: *Juvit postea aliquid & exemplar seven. principis Maximiliani Bojorum ducis.*

k) Non ubique id curaturum fuisse Casaubonum, intellexi ex inchoatorum Commentariorum fragmento quod editum est: in quo ad loca nonnulla, ubi ex mera conjectura, eaque non necessaria, a lectione, in quam scripti libri cum editis consentiebant, recesserat Casaubonus, nec lectionem, quam deseruit, memoratam video, neque quidquam de facta mutatione monitum.

l) In *Notis in Polybium*, quæ Gronovianæ editioni primum adjectæ sunt: ubi subinde etiam conjecturas nonnullas, quas in contextum quidem non receperat Isaacus pater, sed in versione latina tamen expresserat, ex ejusdem schedis græce protulit.

Digitized by Google

nitatur auctoritate vetustorum codicum, sed in sola Casaubonini nominis dignitate conquiescat.[m])

5.

GRONOVIANA *Editio*, quamquam & accessiones ad illustrandum Polybium minime spernendas exhiberet, & in titulo hæc etiam verba gereret, *Iac. Gronovius recensuit;* tamen, ut monuit Ernestius,[n]) utque res ipsa declarat, *eo usu pertinuit, ut Textus ad scriptos & editos libros recenseretur & corrigeretur, quod debet esse primum.* Atque id ipsum perspecte intelligens *Gronovius*, tantum abfuit, ut in prima illa Polybio navata opera adquiesceret, ut protinus inceperit & in peregrinationibus paulo post susceptis librorum manuscriptorum subsidia solicite circumspicere, & omnis generis materiam atque præsidia sibi parare, quibus instructus emendatiorem posset Polybium in lucem producere, si *novam* hujus Scriptoris *editionem* procurare licuisset. Itaque Londini, quo statim post absolutam Polybii editionem profectus est, ex exemplo editionis Basileensis quo usus erat Is. Casaubonus, (eodem, e quo jam nonnulla depromserat Mericus filius in Notis a Gronovio editis) multiplicem observationum ad Polybium pertinentium materiem, ab eodem Casaubono congestam, atque in ora illius exempli simul cum Lectionibus Codicis msti Vrbinatis adnotatam, descripsit.[o]) *Indicem* etiam *Græcitatis Polybianæ*, ab eodem, ut videtur, Isaaco Casaubono inchoatum, & a filio Merico continuatum atque perfectum, ex Casauboniano ad Polybium Adparatu accepit.[p]) Tum

m) Reisk. Præf. p. 786. Conf. eumdem ibid. p. 784 sq. & Ernest. Præf. p. XVII. sq.

n) Præfat. p. XVIII.

o) Omnes istas Adnotationes, ex Ore *Basileensi* (sic enim cum Merico Casaubono adpellare brevitatis causa licebit) descriptas, in singularem libellum in forma octava retulit Gronovius, in cujus fronte hæc scripsit: *Editionem Polybii Basileensem, Is. Casauboni manu conscriptam, & Bibliothecæ Oxonienſi donatam, mihi commendavit Mericus Casaubonus, ut ad Bibliothecarium curarem. Quod feci, descriptis antea marginibus, atque in hunc fasciculum collectis. Londini a. 1670. Iacobus Gronovius.*

p) Is Index hodie compactus est cum Tomo tertio exempli Polybii Grono-

Digitized by Google

Oxonii manuſcriptos nonnullos codices, de quibus inferius dicam, q) excuſſit, & diſcrepantes Lectiones ad oram exempli ſuæ editionis adſcripſit. Pariſiis dein ex illo codice Regio, qui olim ipſius Iſ. Caſauboni fuerat, & duos priores Polybii Libros continebat, Lectiones excerpſit, & ad ejusdem exempli ſuæ editionis marginem, una cum Bœcleri Lectionibus ex Auguſtano codice excerptis, adnotavit. Ceterum eadem in urbe in Henr. Valeſii familiaritatem admiſſus, de locis vel corruptis vel difficilioribus Polybii ſubinde cum docto illo viro diſſeruit, & ab eodem Fragmenta nonnulla ad Polybium pertinentia, ex Heronis libro de repellenda Obſidione excerpta, r) accepit. Florentiæ porro in Italia ex tribus vel quatuor codicibus manuſcriptis, partim ad quinque priores Libros, partim ad ceterorum Excerpta, lectionis diverſitatem enotavit, atque in alio exemplo ſuæ editionis, diverſo ab illo, quod ſupra commemoravi, conſignavit. Denique & domum reverſus, idemtidem Polybii ſtudium reſumens, variarum obſervationum ſylvam, ad emendandum vel illuſtrandum hunc Scriptorem pertinentium, ac ſupplementum Notarum in Polybium olim a ſe editarum, vel exemplis ſuæ editionis adſcripſit, vel in peculiares ſchedas digeſſit. Qui *ADPARATVS GRONOVIANVS AD POLYBIVM*, quum diu in obſcuro latuiſſet, tandem cura & opera DAVIDIS RVHNKENII Celeb. Viri haud ita multos ante annos in *Bibliothecam publicam Vniverſitatis Lugdunenſis Batavæ* eſt illatus: cujus ex Bibliothecæ theſauris idem Vir Illuſtris, poſtquam conſilium noſtrum de Polybio ad veterum Codicum fidem recognoſcendo emendandoque cognovit, pro ſingulari ſua humanitate, ac juvanda-

Gronoviani Bibliothecæ Lugdunenſis. Paginæ in eo referuntur ad editionem Caſauboni. Accedit ſupplemenrum, non compactum, *Polybiana Peireſciana*, ut fert inſcripto, comprehendens, id eſt, Indicem Græcorum verborum in Excerptis de Virtutibus & Vitiis occurrentium; cujus paginæ ad editionem Henr. Valeſii referuntur.

q) Vide Sect. IV. n. 11. & Præfat. Tomi II. noſtræ editionis.

r) Conf. Sect. I. n. 9.

Digitized by Google

vandarum ornandarumque harum literarum liberaliſſimo ſtudio, quidquid eſt quod ad Polybium a *Iac. Gronovio* collectum reperiri potuit, ultro nobiscum communicatum voluit, atque totius illius Adparatus uſum fidei noſtræ commiſſum.

6.

LIPSIENSIS *editio*, quæ *Io. Auguſti* ERNESTI celebre nomen in fronte gerit, & nitida ſatis eſt, & uſu commoda, & ab operarum erratis diligenter purgata. In erudita Præfatione, qualis ab illo Viro exſpectari poterat, multa notatu digna, quæ ad Polybium ſpectant, opportune monentur. Lexiconque Polybianum, ſive Index Græcorum verborum, quamquam multa, quæ adnotari merebantur, fruſtra in eo quæras, nonnullaque haud ſatis feliciter ſunt expoſita, alia denique ex mendoſa Lectione, quæ vulgo circumfertur, inſerta ſunt, plurimam tamen habet utilitatem: veriſſimaque laus eſt, quæ eidem in inſcriptione tribuitur, multa Polybii loca in eo emendari, explicari illuſtrarique. De *græco* vero *Polybii Contextu* latinaque Verſione ſi quærimus: quum nullum aliud fuerit conſilium, niſi ut Gronovianum renovaretur exemplum, s) quod ipſum ex Caſauboniano erat expreſſum; ipſe Præfator laudatorque hujus Editionis Erneſtius ſatis graviter de eis rebus verba fecit, quæ & in græco & in latino Polybio, qui ad hunc diem in manibus hominum verſatur & in illa Editione repetitus eſt, deſiderantur; luculenterque demonſtravit, quam vehementer eſſet optandum, ut Scriptorem hunc novo ſtudio ex ſcriptis Codicibus aliisque præſidiis corrigendum expoliendumque aliquis ſuſciperet. t) Quam operam quum idem Erneſtius a Petro Weſſelingio, cui Diodorum Herodotumque inſtauratos debemus, aut ab huic ſimillimo viro navatam Polybio olim cupivit; u) perſpecte vidit Vir doctus, quali patrono vindiceque dignus eſſet nobiliſſimus Scriptor. Ac ſane, ſi quem virum ita & ab ingenio & a

s) Vide Erneſt. in Præf. p. XI.
t) Ibid. p. XIX ſeq. & p. XXIII.
u) Ibid. p. XIX.

Digitized by Google

doctrina instructum, qualem Ernestius itemque Reiskius Editorem voluerant esse Polybii, suscipientem vidissemus illud negotium; nos quidem, conscii nostræ mediocritatis, idem audere numquam in animum induxissemus. Nunc, quum deserta jaceret provincia, postquam operam nostram Appiano nuper præstitam haud inutilem rei literariæ æquis æstimatoribus visam esse intelleximus, Polybio similem ferre opem, quoad nostræ vires paterentur, decrevimus. Ac quoniam non modo ad id tempus, quo jam multum in hoc incepto eramus progressi, sed & ad ipsum hunc diem, nihil de cujusquam consilio eamdem capessendi provinciam accepimus; fortiter institutum nostrum sumus persecuti, de quo nunc paucis exponemus. Nam quæ *Oxoniæ* jam dudum prela exercet *nova Polybii Editio*, quæ superiori anno in lucem debuerat prodire, eam *& in græco Contextu & in latina Versione* nihil nisi *Ernestinæ*, id est, Casaubonianæ atque Gronovianæ *Editionis esse repetitionem*, pridem per Tyrwhittum doctissimum humanissimumque Virum, cujus obitum Græcis præsertim literis funestum paulo post Musæ omnes deflerunt, certior eram factus. Ceterum satis habeo exploratum, discrepantias quidem atque aberrationes omnes duarum principum Editionum, Hagenoënsis & Basileensis, tum Lectiones Codicis Augustani a Bœclero editas, Emendationesque & Conjecturas Vrsini, Gronovii, Reiskii, omnia promiscue & nullo selectu Contextui subjecta exhibere Oxoniensem illum Polybium; ex manuscriptis autem Codicibus, præter illas quas dixi Augustanas Lectiones, nihil accessisse, quod vel ad dijudicandum vel ad emendandum Textum Casaubonianum valeret.

III.

Novæ HVIVS EDITIONIS *præcipuum Consilium.*

Nos igitur in suscipienda hac opera, quam Polybio dicavimus, cum alia quidem nonnulla commoda spectavimus Lecto-

Digitized by Google

Lectorum; tum vero hoc præcipue ſumus ſecuti, ut *ex Veterum Librorum maxime auctoritate, &*, ſicubi illa deficeret, *ex probatiſſimis doctorum Virorum Conjecturis emendatiſſimum*, quoad fieri poſſet, ac nativæ ſuæ puritati integritatique reſtitutum, *quidquid Hiſtoriarum Polybii ſupereſt*, daremus. Cum quo ſimul illud voluimus eſſe conjunctum, ut materia ſuppeditaretur facultasque omnibus, qui tractandorum Scriptorum græcorum uſum aliquem haberent, ut *de tota ratione ac conſtitutione Textus Polybiani*, quem exhiberemus, & de ſingulis ejus partibus, per ſe ipſi facere judicium poſſent.

Ad iſtud igitur conſilium pertinere hoc primum nobis viſum eſt, ut *& inter ſe conferrentur ſuperiores Editiones, & ad Codicum manuſcriptorum normam*, tam eorum ipſorum (quatenus liceret) quibus uſi eſſent priores Editores, quam optimorum quorumque aliorum, *diligenter exigerentur*. Cujus laboris duplicem fore fructum intellexi-mus: unum, ut in ſuperioribus editionibus quid ex vetuſtis Libris ductum ſit, quid ex Editorum ingenio ſive in melius ſive in pejus fuerit mutatum, denique quid vel ex operarum etiam errore vel alio quodam caſu irrepſerit, planius poſſemus diſcernere: alterum fructum, ut ex diverſarum Lectionum copia, quas veteres ſubminiſtrarent Codices, feligere liceret quæcumque perſanandis ac reſtituendis locis, quæ ad hunc diem corrupta vel defecta vulgo legebantur, inſervirent. Quandoquidem vero facile adparebat, multa ſuperfutura loca, quibus non niſi ex conjectura, plus illa minusve certa aut evidenti, remedium poſſit adferri; conquirendum ſimul adnotandumque putavimus quidquid eſſet, quod doctorum Virorum ſagacitas, ſive ex inſtituto id agentium, ſive in transcurſu, ad emendanda male habita Polybii loca protuliſſent: eisque virorum doctorum conjecturis quin noſtras adjiceremus, ſi quæ occurrerent quæ inſigni aliqua veri ſpecie vel ipſa evidentiæ luce commendabiles viderentur, non duximus dubitandum.

Ceterum

Digitized by Google

Ceterum istum diversarum Lectionum & Emendationum ex conjectura prolatarum adparatum nonnisi tamquam ad spectaculum producere, & corruptissimam interim quamque aut invitis manuscriptis temere invectam Lectionem, utut parata adesset medicina, intactam tamen in Contextu relinquere, exiguae res utilitatis semper nobis visa est; qua neque dignitati Scriptoris, in quem curam suam contulerit Editor, neque Lectorum usui atque commoditati satis esset consultum. Itaque ad instituti nostri caput atque summam eam, quam paulo ante significavimus, hoc ipsum porro vel maxime pertinebat, ut, ubicumque & manifeste corruptum visum esset id quod in Casauboniano Contextu invenissemus, & simul aut certa aut valde probabilis visa esset Emendatio, quae vel ex scriptis Libris vel ex conjectura rationibus criticae artis nixa suppeteret, ibi *Emendationem illam*, proscripto errore, *in Contextum adoptaremus:* atque multo etiam magis, ut, ubi temere vel If. Casaubonus vel priores Editores discessissent a veterum librorum vera aut vero proxima lectione, ibi, rejecta intempestiva correctione, quae interdum a Scriptoris sententia prorsus aberrabat, Polybio quod suum esset postliminio restitueremus.

Sed ut de ratione, qua in emendando constituendoque Textu Polybiano essemus versati, eruditus quisque Lector per se ipse judicare, atque, ubi opus videretur, meliora certioraque ad expoliendum hunc Scriptorem facilius seligere exquirereque posset; intelleximus, *omnem Lectionis varietatem* ex superioribus editionibus atque ex manuscriptis libris excerptam, nec non *Conjecturas* pariter *virorum doctorum* illas, quae speciem aliquam haberent, nec a nobis in Contextum essent adoptatae, in medium tamen esse proferendas. Atque id quidem rectissime commodissimeque ita nos facturos fuisse poterat videri, si omnem nostrum ex eo genere adparatum infra Contextum statim oculis Lectorum subjecissemus. Quod duabus de causis non fecimus. Prima, quod tanta saepius erat variarum Lectionum

Digitized by Google

rum & Conjecturarum adnotandarum copia, ut in his prioribus Editionis noſtræ voluminibus, quibus Textum Polybianum cum Latina Verſione continua ſerie exhibere placuit, nimium ſpatii fuiſſent iſtæ notationes occupaturæ. Altera cauſa, quod ne ſic quidem ſatis conſultum intellexi-mus uſui atque commoditati Lectorum. Namque diſtur-bat inter legendum & obruit promiſcua diſcrepantium Le-ctionum Emendationumque multitudo oculis Lectorum ſubjecta; neque fere aliam vim habet, niſi ut, dum omnia profunduntur, & in his multa non neceſſaria, nec per ſe quidem magnopere utilia, plerumque etiam reliqua, quæ attentionem utique merebantur, aciem effugiant legen-tium.

Itaque *diſcernenda duo genera* duximus *Notationum, ad varietatem Lectionis aut ad Emendationes ex conjectura propoſitas ſpectantium.* Nam quum & diſcrepantium Le-ctionum & Conjecturarum unum genus ſit ejusmodi, ut, quamvis vel per ſe veri aliquam ſpeciem habere poſſint, vel alia quacumque de cauſa adnotari mereantur, tamen nec cum illa Lectione, quæ in Contextum recepta fuerit, probabili ulla ratione poſſint conferri, neque dubitationem ullam de illius veritate debeant cuiquam lectorum movere: nec hoc quidem genus abeſſe debere putavimus ab ea edi-tione, quæ copioſam materiam ad judicandum de tota con-ſtitutione Textus Scriptoris exhibere profiteatur; ſed neque opus eſſe, nec admodum ex uſu rati ſumus, ut hujus ge-neris Notationes inter legendum oculis conſtanter ſubjectas habeat lector Polybii. Quare ſatis eſſe duximus, ſi hoc genus Notationum *Commentariis* noſtris & *uberioribus Ad-notationibus*, quæ *ſeparatim duobus voluminibus* huic Edi-tioni adjicientur, inferatur; ubi ſimul, quoad quidem opus fuerit viſum, cauſæ exponentur, cur Lectio, quam in Con-textu exhibuimus, citra dubitationem fuerit præferenda, & cur diverſæ lectionis aut conjecturæ nulla fuerit ratio in conſtituendo Textu habenda.

Sed

Digitized by Google

Sed *aliud* eſt *genus diſcrepantium Lectionum*, quibus tantum ineſt momenti, ut *in eis fortaſſe ipſe Editor dubius fuerit*, aut dubius eſſe quodammodo debuerit, ſint-ne ipſæ per ſe amplectendæ, & in Contextum, rejectis æmulis, adoptandæ? aut, an inſint eis veſtigia ſaltem (obſcurata quidem illa, ſed ſagacioribus fortaſſe aut doctioribus non prorſus obſcura) aliarum Lectionum, quæ cum his, quas probaverit Editor, de principatu utique poſſint contendere? Eodem pertinent *Lectiones quamvis manifeſte corruptæ veterum Codicum in eis locis, quæ ex Conjectura ſunt ab Editore emendata.* Nam quamvis evidens videri poſſit Emendationis adhibitæ ratio; tamen, quoniam uſu venit ſubinde, ut vel oculatiſſimus ſagaciſſimusque lubricam veri ſpeciem pro ipſa veritatis luce arripiat; cogitare ſemper debebit Editor, fieri poſſe, ut vel minus, quam ſibi viſum fuerit, corruptus ſit locus; vel ut in alia orationis parte, de cujus integritate ipſi nunc non ſuccurrit dubitare, cubet mendum; vel ut longe diverſam ab ea, quæ nunc ipſi unice neceſſaria videtur, requirat medelam. Similiter inter conjecturas a viris doctis ad ea loca propoſitas, quæ vel ſana judicaverit Editor vel diverſo modo emendanda, ſunt Conjecturæ ejusmodi, quas negari non poteſt inſigni veri ſpecie eſſe præditas & dignas utique quarum ratio habeatur. Igitur quidquid nobis innotuit ſive diſcrepantium Lectionum ſive Conjecturarum, quod ad alterum hoc genus pertinere viſum eſt, id ita adnotandum putavimus, ut *quaque pagina ſimul cum Contextu noſtro Polybiano oculis Lectorum ſtatim ſubjiceremus.*

Atque ut interim, dum uberiores noſtræ Adnotationes prodierint, planius intelligatur ratio, quam in *ſelectu horum brevium Scholiorum faciendo* tenuerimus; paulo etiam enucleatius Leges eas, quas hujus rei cauſa nobis ipſi præſcripſimus, exponemus. Scilicet 1°. Vbicumque aut ſcripti Libri aut aliqua ſuperiorum Editionum exhibebant Lectionem, quæ, cum a nobis in Contextum non fuerit recepta, tamen vel per ſe inſignem aliquam ſpeciem veritatis habere,

Digitized by Google

habere, vel probabilis alicujus Lectionis continere vestigia videri poterat: ibi eam Lectionem continuo infra Contextum adnotavimus, ut in promtu atque ad manum esset Lectori, si cui ea magis arrideret. 2°. Vbi dubiosam aut etiam manifeste vitiosam Lectionem in Contextu retinuimus, quoniam non succurrebat evidens aut satis commoda emendatio, quæ in prioris Lectionis locum ipsi Textui inferi mereretur; ibi & varias Codicum aberrationes, si quæ erant, quamvis mendosas, plerumque adscripsimus; quippe in quarum una aut altera fortasse clariora veri vestigia deprehendere perspicacior aliquis aut doctior Lector posset: & Conjecturam simul unam aut alteram, quæ præ ceteris tolerabilior videbatur, adponendas duximus; ut, qui minus essent exercitati, aliquid saltem, quod teneant, haberent. 3°. Vbicumque ex Conjectura, sive nostra, sive aliena, emendatus est Contextus noster: ibi semper & hoc ipsum statim adnotavimus, *ex Conjectura emendatum* esse locum, & Lectionem superiorum Editionum scriptorumque Librorum infra Contextum, ut e vestigio de emendationis ratione judicari quodammodo posset, adposuimus; paucis passim locis exceptis, ubi nimis prolixum fuerat omnes atque multifarias librorum aberrationes expromere, quæ in plenioribus Adnotationibus proferentur.

Contra, ubi ex veterum Librorum auctoritate restituimus emendavimusque loca, quæ in superioribus Editionibus corrupta aut defecta legebantur; ad ea loca, quoties lectio, quam ex mss̃tis Libris adscivimus, ejusmodi nobis esse visa est, ut de ejus veritate nulla dubitandi ratio probabilis supereſſet, nihil infra Contextum adnotavimus, & mentione facienda lectionis oppido mendosæ aut alienæ, quam ex meliorum Codicum auctoritate proscripsimus, turbare attentionem Lectorum noluimus. Itaque nemo putet, nullibi esse Textum Polybianum, qui adhuc vulgatus erat, in hac Editione a mendis purgatum, aut lacunas suppletas, nisi eis in locis, ad quæ in brevibus illis Scholiis varietatem aliquam videant adnotatam. Neque vero miretur

Digitized by Google

miretur Lector, si in eisdem Scholiis varietates interdum notatas invenerit ejusmodi, quæ per se exigui videantur esse momenti, ut ad sententiam quidem parum interfit, utram Lectionem amplectamur: meminerit enim, eam ipsam ob causam esse istas discrepantias simul cum ea Lectione, quam in contextu expressimus, oculis legentium subjectas, quoniam, cum veram atque genuinam Auctoris scripturam exhibere, quoad fieri posset, voluissemus, vel dubii nos ipsi fueramus, utra esset verior, vel ab erudito Lectore probabili ex ratione dubitari aut judicium nostrum prorsus improbari posse suspicabamur.

Ceterum in omnibus illis Notationibus Contextui subjectis pariter & *inutilem prolixitatem & obscuram brevitatem evitare studuimus.* Lectiones codicum, Conjecturasque virorum doctorum & nostras, ubi ex legibus præscriptis usus videbatur poscere, adnotavimus: causas, cur earum alias probaremus, alias minus, non adjecimus; quas plerumque per se facile perspiciet eruditus Lector, &, qui scire desiderat, in Commentariis expositas inveniet. Sed quæ adnotavimus, ea ita posuimus, ut neque, ad quem locum pertineret quæque notatio, neque qua in re inesset discrepantiæ aut conjecturæ cujusque vis atque ratio, obscurum esse posset. Notas etiam, quibus varios Codices, Editiones, aut nomina Virorum designavimus, noluimus esse ambiguas aut ejusmodi ut in eis describendis nimis proclives essent operarum typographicarum errores.

IV.

Subsidia CODICVM MANVSCRIPTORVM, *quibus usi sumus in emendandis* QVINQVE PRIORIBVS POLYBII LIBRIS.

I. CODEX BAVARICVS.

In *prioribus quinque Polybii Libris*, qui integri ad nos pervenerunt, postquam duas principes Editiones, Hagenoënsem & Basileensem cum Casauboniana doctus noster ami-

Digitized by Google

amicus Ioh. Georgius Dahler diligenter noſtri cauſa contuliſſet; præter ſpem opinionemque accidit, quod olim in recenſendo Appiano nobis contigerat, ut manuſcriptos Codices eosdem, quibuscumque uſi eſſent ſuperiores Editores, tractare recognoſcereque liceret. Quæ res ſicuti ſola per ſe multum quidem abfuit ut ad emendandum pro deſiderio noſtro Polybium ſufficeret, ſic maximum tamen attulit adjumentum & ad rectum judicium de Textu, qui adhuc fuerat vulgatus, faciendum, & ad tollenda quam plurima omnis generis menda, quæ vel ex primis Editionibus (in quas partim errore aut feſtinatione Editorum, partim etiam operarum culpa irrepſerant) in Caſaubonianam propagata erant, vel ab ipſo demum Caſaubono, dum errores corrigere ſtuduit, fuerant invecta. Primus igitur Codex, quem excuſſi, & cum exemplo Caſauboniano, ad cujus oram Lectiones priorum editionum & lectiones Auguſtanæ Bœcleri erant adſcriptæ, accurate contuli, *Bavaricus* ille eſt, quem jam ipſe Is. Caſaubonus, ut ſupra vidimus, in manibus habuerat; cujus ejusdem codicis uſura per Sereniſſimi Electoris Palatino-Bavarici indulgentiam in ſex menſes nobis fuit conceſſa. Modico volumine, cujus ſpiſſitudo duos vix transverſos digitos æquat, continentur *Hiſtoriarum Polybii Libri quinque priores:*[x]) (quorum primus inſcriptus eſt Πολυβίου Μεγαλοπολίτου Ἱστοριῶν πρώτη.) tum Ἡρωδιανοῦ Ἱστοριῶν libri octo: denique Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικῶν libri decem: omnia ab initio ad extremum ab eadem manu, tam nitidis quam minutis calami ductibus, terſiſſimis in membranis deſcripta. Aetatem definire non auſim: ſcriptura Seculum XIV. videtur prodere. Medio ſec. XVto Conſtantinopoli in occidentem delatum fuiſſe codicem, fidem facit id quod in poſtrema mem-

x) In impreſſo *Catalogo Græcorum Mſtorum Codicum Bibliothecæ Sereniſſ. Bavariæ Ducis*, No. CXCVII. perperam perhibetur, *octo* ineſſe huic codici *libros Polybii*.

Digitized by Google

membrana non sane ipsius Calligraphi manu, sed illius qui tunc codicem hunc possidebat, scriptum est his verbis: αὕτη ἡ βίβλος ἠνέχθη ἐκ τῆς Κωνσταντίνου πόλεως μετὰ τὴν ἅλωσιν (sic, pro ἅλωσιν) ταύτης. ἔστι δ' ἐξ . . . Quae sequebantur, de industria erasa sunt. Paulo vero inferius, in eadem pagina, haec leguntur, quae rursus ab alia manu ac fortasse aliquot annos ante superiora scripta sunt, quo tempore postremum Constantinopoli Concilium praesentibus tribus Patriarchis A. C. 1450 habitum est:[y]) Πάντων ποθούντων προστρέχου πρὸς τὴν πόλιν, ὅπου πανάγιοι τοῦ θεοῦ λόγου παῖδες ἔστησαν εἰς σύστασιν τῆς οἰκουμένης. Ὁ ἐν πολέμοις νικητὴς, καὶ ἐν κινδύνοις λατρός· ὑπὸ τροχῶν καὶ μαγγάνων χεῖρας ἐξέτεινας μεγαλομάρτυς τοῦ Χριστοῦ Γεώργιος. διόπερ ὑπὲρ ἡμῶν δυσώπει τὸν κύριον.

Ex dono *Ioachimi Camerarii, reipubl. Norimbergensis Medici*, Anno 1577 in Serenissimorum Bavariae ducum Bibliothecam perveniisse hunc codicem, docet inscriptio quae in fronte libri legitur. Quod ubi vidi, cum meminissem Norimbergensem perhiberi Ætzelium illum, e cujus Codice manuscripto Obsopœus anno 1530 eosdem quinque priores Polybii libros primum vulgaverat; subiit animum cogitatio, esse fortasse *eumdem ipsum Codicem, quo usus olim Obsopœus esset; ex quo adeo, tamquam unico fonte, ducta fuerit princeps Polybii Editio.* Eamque cogitationem mox ipsius Codicis cum Obsopœi Editione curatius instituta collatio ita confirmavit, ut nullus dubitandi locus relinqueretur. Quo cognito, tantum abfui, quin cessandum a labore aut negligentius pergendum in excutiendo hoc Codice putarem, ut, non secus ac si nemo ante nos eodem fuisset usus, ad ejus praescriptum ab initio ad finem, quam diligentissime potui, exegerim Contextum ad hunc diem vulgatum. Ac tanto quidem dignior erat hic Codex, qui

y) De quo conf. Cave in Scriptorum Ecclesiasticorum Historia Literaria ad istum annum.

Digitized by Google

qui de novo ſolicite & curatiſſime excuteretur, quod a diligente utique atque docto librario ſcriptus, & a probo exemplo transſcriptus eſt: ita quidem, ut compluribus in locis haud dubie vera genuinaque Auctoris ſcriptura hoc codice nobis conſervata ſit, ubi reliqui omnes, qui quidem noſtram ad notitiam pervenerunt, vel depravati ſunt vel lacunis laborant. Ac licet eximia & fide & induſtria atque doctrina Obſopœum, quum ex unico hoc Codice Polybium vulgaret, partibus Editoris functum eſſe cognoverim; tamen, præter plurima loca in quibus operarum puto culpa ab exemplari diſceſſum eſt, haud pauca etiam deprehendi, in quibus ipſe Editor ſive per feſtinationem, ſive quod Codicis ſcripturam parum nonnumquam intellexit, a vero aberraverat. Itaque ſi Iſ. Caſaubonus hunc codicem, qui ei ad manus fuerat, cum Hervagiana ſaltem editione (quoniam Obſopœanam excutere non dignatus eſt) accuratius contuliſſet; plurima profecto in illo erat inventurus, quæ ad emendandum Polybium valebant in ejusmodi locis, quæ nunc vel intacta reliquit doctiſſimus ille Editor, vel ex ingenio in aliam partem quam veritas tulerat mutavit.

Lituræ vel nullæ omnino inſunt libro Bavarico, vel oppido pauciſſimæ. Locis nonnullis diſcrepantem lectionem eadem manu vel ſuperſcriptam alteri lectioni vel in margine notatam exhibet: quo ex genere ſunt eædem illæ Lectiones, quas in ora ſuæ editionis expreſſit Obſopœus. [z]) Ceterum nolim diſſimulare, nonnullis in locis, ſed eis ſane haud frequentibus, Lectionem, quam exhibet hic Codex, ex docti viri conjectura nobis viſam eſſe prognatam, ſive is ipſe fuerit ſcriba codicis, ſive antiquior aliquis Literator,

z) Conf. quæ ſupra dicta ſunt Sect. II. n. 1. In uria quidem earum Lectionum, quæ in ora cod. Bav. adnotatæ ſunt, mirum quid accidit diligentiſſimo aliis & haudquaquam ſane indocto illi Editori. Nam quum lib. III. c. 10, codex Bav. in contextu daret οἷόν τε εἶναι, in ora autem libri poneret Γϱ'. ἦν, Obſopœus, aliud tunc animo agens, notam Γϱ'., quæ γϱάφεται ſignificat, particulam γὰϱ deſignare ratus, οἷόν τε γὰϱ ἦν edidit.

Digitized by Google

qui suas Conjecturas illi exemplari, e quo derivatus est Bavaricus codex, intulerat. Verbi causa, lib. II. cap. 61, 6. ex mera utique conjectura, eaque parum felici, insertum pronomen negans οὐδὲν ab eo videtur, qui vocabulo ἐμποδὼν aliam sententiam, quam quæ ibi obtinet, subjecerat: quare negationem, quam ignorant ceteri codices, ejicere e contextu non dubitavi. Sic IV. 25, 6. quum verbum συναναστώσουσι, quod recte conservarunt veteres membranæ Vaticanæ, corruptum fuisset & in συναντήσουσι mutatum; Criticus noster, videns non convenire cum hoc verbo ea quæ sequuntur, pro εἴ τινα scripsit εἰς ἣν ἄν, quod ex cod. Bav. expressit Obsopœus: quo facto, alius deinde vir doctus (quem Casaubonus secutus est) intelligens particulam ἄν subjunctivum modum requirere, κατέχουσιν porro in κατέχωσιν mutavit. Similiter IV. 65, 2. cum in veteribus libris mendose scriptum fuisset γενόμενος δὲ τοῦ στρατοπέδου, quod non dubito quin ex γέμοντος δὲ τοῦ στρατοπέδου corruptum sit; corrector ille, aliam conjecturam sequens, posuit γενομένων δὲ τῷ στρατοπέδῳ. Omitto alia, de quibus suis locis differetur.

2. CODEX AVGVSTANVS.

Iam, ut in Hervagiana Editione, quam pro basi suæ recensionis posuit Casaubonus, quid ex manuscriptis Codicibus esset ductum, quid contra sive conjecturæ Editoris sive operarum errori ortum deberet, certius possemus judicare, *Augustanus* ille consulendus *Codex* erat, qui, ut supra docuimus,[a]) cum editione Obsopœi in usum Hervagianæ olim fuerat collatus. Quamquam enim eumdem Codicem rursus cum editione Casauboniana jam pridem Bœclerus noster contulit, Lectionesque ex illo excerptas publici juris fecit; tamen satis eram experimento edoctus, longe aliam vim habere, si Editori liceat ipsi suis oculis lustrare veteres Codices, atque si Lectionibus uti cogitur ab

a) Sect. II. n. 2.

Digitized by Google

ab alio quamvis docto diligenteque viro excerptis. Itaque postquam hunc Codicem beneficio Amplissimorum ex Senatu Augustano Virorum, qui Bibliothecæ publicæ præfecti sunt, & clarissimi *Mertensii* Bibliothecarii benevolentia, sum consecutus; sedulo totum Librum denuo perlustravi, eumdemque eorumdem Virorum indulgentia ad hunc usque diem ad manus habeo, & idemtidem in locis dubiis rursus inspicio atque consulo. Eoque minus pœnitere nos debuit laboris in hujus pariter codicis excussionem impensi, quod bene multas Lectiones in eodem inveni haud dubie probas aut ad verum propius, quam vulgata Lectio, accedentes, quæ vel prorsus præteritæ erant a Bœclero, vel parum recte enotatæ.

Codex est Bombycinus, satis eleganti manu minutis characteribus conscriptus, ita ut uno volumine, majori quidem forma, sed modicæ ceterum molis, simul cum quinque prioribus Polybii Libris Excerpta etiam ex reliquis Libris a sexto ad decimum octavum, ab eadem manu descripta, contineantur. Quod ipsum singulare ac proprium est huic Codici; quum ceteri omnes, quotquot hodie supersunt codices Polybiani, vel solos quinque Libros integros vel sola Excerpta complectantur: nam Mediceus, de quo infra dicetur, uno quidem pariter volumine omnia eadem cum Augustano comprehendit; sed ab alia manu scripta Excerpta habet, ab alia Libros quinque integros. Augustanus noster haud dubie in eorum fuerat numero librorum Msstorum, quos anno MDXLV Venetiis de Antonio Eparcho, Episcopo Corcyræo, octingentis nummis aureis emendos curasse Senatum Reipubl. Augustanæ Reiserus refert, in Indice Msstorum Bibliothecæ Augustanæ. De satis ejusdem Codicis, ab Turcis ablati, nescio quid narrabat inscriptio recentiori græco idiomate primo folio inscripta, cujus quidem pars consulto obliterata est. Aetas libri eadem fere, quæ Bavarici: sed familia diversa. Certe bene multis in locis a Bavarici exempli Lectione dissen-

Digitized by Google

tit, ac ſæpe quidem meliorem in partem. In margine rariſſimas habet Lectiones a Contextu diſcrepantes, ab eadem manu adnotatas. Ceterum paſſim hoc vitio laborat, ut ſimili verborum vel initio vel exitu deceptus librarius ex uno verſu in alium inferiorem aberraverit: quo ex errore quæ natæ ſunt orationis lacunæ, eas ex Obſopœi Editione deinde ſupplevit vel Xyſtus Betulejus vel is cui ille hoc negotium commiſerat. b) Neque tamen omnium iſtarum lacunarum culpa in ipſam hujus Codicis ſcribam, ſatis ceteroquin accuratum, eſt conferenda; ſed major certe pars ex vetuſtiori exemplari, ut mox videbimus, eſt propagata.

3. CODEX REGIVS A.

Cum priori parte Auguſtani Codicis, quæ quinque priores Polybii Libros continet, plerisque in locis, ubi a Bavarico ille diſſentit, convenit *Codex Regis noſtri Chriſtianiſſimi, No. MDCXLVIII.*, quem cum ceteris Codicibus Polybianis ex Regia Bibliotheca, intervenientibus Cel. Brunckii noſtri amiciſſimis officiis, ad nos in uſum hujus Editionis miſerat Bibliothecæ Cuſtos Clar. Bejot, vivis interea temporis inſigni literarum amicorumque jactura ereptus. Multum hic Codex, quem *Regium A.* inſignivi, differt ab illo Regio Codice, quo uſus Caſaubonus eſt, de quo deinceps dicemus. Foliis chartaceis non amplius duobus & octoginta, ſed eis formæ longe maximæ, quam Regalem appellare conſuevimus, quinque illos integros Polybii Libros comprehendit. Manu *Cæſaris Strategi* exaratum videri, monuit vir doctus, qui hunc Codicem in Catalogo Codicum græcorum Bibliothecæ Regiæ recenſuit: puto, quod ex aliis Codicibus nota ei manus fuerat illius Calli-

b) Iuvenilis ea manus eſt, ac fortaſſe adoleſcentis illius, *Iob. Rhemi*, Abuſiani, cujus opera in conferendo hoc Codice uſum ſe eſſe ait Xyſtus Betulejus in Epiſtola Codici præfixa, quam ex Bœcleri Lectionibus ſupra commemoravi Sect. II. n. 2.

Digitized by Google

Calligraphi.[c]) Cum quo consentit, quod de Codice Polybii legimus, qui in Bibliotheca Dominicanorum S. Petri & Pauli Venetiis exstat ab eodem Cæsare Stratego scriptus, in cujus Codicis fine monetur, *eumdem Strategum similem Codicem scripsisse Florentiæ.*[d]) Namque Codicem hunc Regium, de quo agimus, *olim Mediceum* adeoque Florentinum fuisse, docet idem Catalogus Bibliothecæ Regiæ, quem paulo ante commemoravi: neque vero alius Florentiæ exstat Codex Polybii a Cæsare Stratego scriptus. Iam quod ad Contextus Polybiani spectat conditionem, cum Augustano quidem Codice ita propinqua cognatione conjunctus est hic Regius, ut a communi utriusque stirpe neuter nimis longe videatur esse remotus. Sed passim tamen Regius, quamquam Augustano junior, melioris aliquanto notæ esse mihi visus est, & paulo pressius insistere vetustioris communis exemplaris vestigiis. Ac licet plerasque lacunas, quibus subinde laborat Augustanus, cum eodem Regius hic communes habeat; utpote quibus exemplar, e quo ductus est uterque, jam fuerat fœdatum: tamen subinde in ipso Contextu idem Regius accurate expressos exhibet versus nonnullos, qui in Augustano, a prima manu omissi, ex Obsopœi demum editione ad marginem adscripti sunt: verbi causa III. 111, 1. V. 78, 5. Nonnunquam etiam ei Lectioni, quam cum Augustano communem hic in Contextu habet, ab eadem manu superscripta illa Lectio est, quam Bavaricus expressit: (veluti illo ipso loco, quem ex lib. IV. 65, 2. paulo ante [e]) citavimus:) ut videatur in vetustiori etiam exemplari eadem sive Lectio sive Conjectura pariter fuisse adnotata.

c) *Cæsarem Strategum*, Lacedæmonium, versus finem seculi XV. complures scripsisse Codices, quorum maxima pars habetur in Biblioth. Regia, & in Biblioth. Dominicanorum Venetiis, docuit Montfaucon *in Palæogr. Græca* p. 96 & 82.

d) Vide eumdem Montfaucon in Bibliotheca Bibliothecarum Manuscriptorum T. I. p. 479. Idque ita haud dubie intelligi debet, ut vel alter istorum Codicum ex altero, vel uterque ex eodem tertio exemplari fuerit a Stratego descriptus.

e) Sect. hac IV. n. 1.

Digitized by Google

4. CODEX VATICANVS.

Est in *Vaticana Bibliotheca*, praeter alios Codices Polybianos, unus omnium qui hodie supersunt antiquissimus, *No. CXXIV.* signatus; quem Vir Doctissimus ac de Polybio nobisque meritissimus, IOSEPHVS SPALLETTVS, cum Editione Hervagiana diligentissime contulit, Lectionesque inde excerptas, pro singulari suo bonas Literas juvandi studio, benevole nobiscum communicavit. Exaratus est Codex optimo stylo in membranis praegrandibus CCCIV, duabus in quaque pagina columnis. Nomen scribae in fine adjectum legitur, & dies, quo absolutus labor est, his verbis: Πολυβίου Ἱστοριῶν Ε'. Εὐτυχῶς χρῶ. Ἐγράφη χειρὶ Ἐφραὶμ μονάχου. μηνὶ ἀπριλλίῳ [f]) ἐ. ἰνδ. ἐ. Anni nota, nescio quo casu, vel non adjecta est, vel hodie nusquam comparet: neque scribae illius nomen aut aetas aliunde, quod sciam, nota est. Ceterum antiquum sane esse codicem, cum ex literarum ductibus, tum ex reliqua libri conditione ac forma adparet. *Antiquissimum* vocavit Montfaucon in Bibliotheca Bibliothecarum T. I. p. 4. Circa Seculum undecimum esse exaratum judicavit Spallettus noster. Quidquid sit, certe alios omnes codices Polybianos, quotquot supersunt, qui priores quinque libros integros continent, aetate longe post se relinquunt Vaticanae istae membranae. Quare quum & in tribus Codicibus, de quibus ante dixi, & in duobus aliis, quibus usus est Is. Casaubonus, pariterque in Vrsini codice, haud procul ab initio libri primi duobus locis inessent hiatus illi, qui in editione Hagenoënsi & Basileensi conspiciuntur & in Contextu Casauboniano nonnisi ex Vrsini ingenio expleti sunt; [g]) cupidus inprimis fui cognoscendi, eisdem-ne lacunis antiquae hae membranae similiter essent fœdatae.

f) Sic constanter *iota* in diphthongo ῳ non subscripsit ille librarius, sed pro antiquo more ad latus vocalis ω adposuit.

g) Vide lib. I. cap. 2, 7 sq. & cap. 3, 3. Confer Is. Casauboni Comment. ad ea loca.

Digitized by Google

fœdatæ. Et cognovi, non fuisse illas ab hujus labis contagio immunes.

Sed nemo idcirco suspicetur, esse fortasse primas has membranas, quas illa pestis invaserit, ut ex hoc deinde exemplo reliqui omnes nostri codices sint derivati. Neque enim in his membranis exesum aliquid aut vetustate corruptum in illis locis est, ubi sunt isti hiatus; sed spatia, quæ sunt vacua relicta, satis indicant, ex vetustiori exemplari labem esse propagatam. Et vero reliquorum Codicum collatio docet, multo vetustius Vaticano hoc Codice fuisse Exemplar illud, quod pro communi omnium nostrorum Codicum fonte sit habendum. Etenim Bavaricus Codex, ut jam supra innuimus, complures habet probatissimas Lectiones, quæ in Vaticano depravatæ reperiuntur, & alias nonnullas lacunas, quibus ille laborat, rectissime explet. Augustanus vero & Regius, quos mutua cognatione arctissime inter se conjunctos esse dixi, cum Vaticano multo quidem frequentius atque constantius, quam cum Bavarico, conspirant, atque illius familiam propius utique attingunt; nec tamen ad ejusdem exemplum sunt descripti: quippe qui passim, partim in probatis Lectionibus, partim in depravatis, contra Vaticanum stant a partibus Bavarici. Ex quo intelligitur, per diversos canales atque variis temporum successionibus ex communi Fonte derivatos esse hos Codices omnes quos nobis fortuna servavit. h) Eoque majorem necesse est fuisse illius vetusti Exemplaris ætatem, quoniam eo tempore, quo ex illo describi cœperunt illi Codices, qui veluti stirpes nostrorum sunt habendi, jam situ ac vetustate fuerat exesum; quo factum est, ut illarum lacunarum contagium, de quibus supra dixi, ad omnes pervenerit. Sed non solum antiquitate venerabile fuisse necesse est illud vetustissimum & commune Codicum nostrorum exemplar, verum etiam probitate præstitisse:

h) Confer quæ infra n. 6. de Codice Vrbinate dicentur, & n. 8. de Suidæ Codice Polybiano.

Digitized by Google

quandoquidem conferendo inter se varias Lectiones codicum, ex illo fonte derivatorum, satis emendatus Polybius prodire potest. Videturque idem vetustus Codex passim variantes Lectiones sive ad marginem sive intra lineas habuisse adnotatas; unde pars earum varietatum, quae hodie in Codicibus nostris reperiuntur, originem duxerint. Sed quemadmodum lacunarum illarum contagium ex isto fonte ad reliquos omnes Codices manavit; sic & variae aliae labes, quibus jam infectus idem ille fons fuerat, rivos omnes, qui inde ducti sunt, pervaserunt. Quo factum est, ut quamvis diversarum familiarum Codices, qui ad aetatem nostram pervenerunt, nimis multis tamen in locis in scripturam manifeste corruptam veluti conjuratione quadam consentiant: unde latus etiamnum Emendationum ex conjectura tentandarum campus est relictus.

Ad *Vaticanum* nostrum Codicem ut redeam: sicut ex omnibus, qui hodie supersunt, est antiquissimus; sic plurimis in locis, ubi ceteri corrupti sunt, vel illibatam plane nobis servavit veritatem, vel non ita longe a recta via aberravit, quin veri vestigium attentus Lector satis etiamnum facile internoscere possit.

§. CODICES FLORENTINI.

In *Adparatu Gronoviano ad Polybium*, quem adparatum singulari Illustris Ruhnkenii beneficio debeo,[i]) est exemplum Editionis Gronovianae, cujus margini in quinque prioribus Polybii libris adscriptae sunt discrepantes Lectiones ex duobus *Codicibus Florentinis;* quarum Lectionum pleraeque nulla nota codici adjecta distinguuntur, aliae vero litera F. aliae litera L. insignitae sunt. Illorum Codicum alter (ut intellexi ex eis quae ad finem libri quinti notavit Gronovius) est *Codex* ille membranaceus *Bibliothecae Benedictinorum beatae Mariae Florentinae*, Anno 1417 exaratus, quem postea laudavit Montfaucon in Palaeogr. Graeca

i) Vide supra, Sect. II. n. 5.

Digitized by Google

Græca p. 76 ſq. rurſusque in Bibl. Msstor. T. I. p. 415. Alter *Codex* eſt *Bibliothecæ Laurentianæ Mediceæ*, qui anno 1435 ex ſuperiori deſcriptus eſt; de quo, præter eumdem Montfauconium in Palæogr. p. 79. & Bibl. Msstor. p. 375. n. IX. conſuli poteſt Bandinius in Catal. Biblioth. Laurent. T. II. p. 628. Ex iſtis duobus Codicibus Iac. Gronovius Mediceum hunc prius, quam alterius notitiam habuiſſet, tractaverat ac cum ſua editione diligenter contulerat. Deinde, ut comperit alium eſſe in Abbatia Benedictinorum codicem, atque etiam ex eis quæ in fronte illius codicis leguntur intellexit, ex eodem codice Benedictinorum deſcriptum eſſe Mediceum, denuo ad illum non minori cura excutiendum ſeſe accinxit. Et in hac quidem collatione, ſi qua in re diſcrepare deprehenderet apographum ab exemplari, ad lectionem ex apographo jam adnotatam adjecit literam *L.* id eſt *Cod. Laurent.*; alteri vero Lectioni, quam nunc demum ex exemplari enotabat, adjecit literam *F.* id eſt *Cod. Florent.*; ubi conſentirent inter ſe codicis utriusque lectiones ab impreſſo diſcrepantes, ibi lectioni ex altero codice jam adnotatæ nullum ſignum adjecit. Quod per has ambages ductus eſt Gronovius, qui haud dubie, ſi in Florentinum illum prius incidiſſet, alterum vix fuerat inſpecturus; id hactenus in Polybii ceſſit commodum, ut collatio iſta (quam haud vulgari cura inſtitutam eſſe credi poteſt ab eo viro, qui Polybium jam ipſe ediderat, & alteram moliebatur emendatiorem editionem) tanto exquiſitior certiorque fieret, quoniam iterato eſt inſtituta. Nos vero, uti par erat, aberrationes apographi negligentes, utrumque codicem pro uno cenſuimus, quem *Flor.* inſignivimus.

Ac ſane maximum nobis ad emendandum Polybium quam plurimis in locis ſubſidium opera iſta Gronoviana erat collatura, niſi jam ex aliis bonæ notæ codicibus plerumque enotatas habuiſſemus easdem probas Lectiones, quas e Flor. adnotavit Gronovius. Scilicet, ubi a Bavari-

Digitized by Google

co recte discedunt Augustanus & Regius A., ibi cum his plerumque consentit Florentinus: cum Vaticano autem adeo constanter & usquequaque (quatenus quidem ex excerptis utriusque Lectionibus judicare licet) conspirat, ut vix dubitari posse videatur, esse illum ex ipsis illis Vaticanis membranis transscriptum. Neque tamen, quod Vaticani codicis Lectiones Spalletti beneficio in manibus habui, eam ob causam parum mihi usui fuerunt Gronoviana hæc ex Florentino excerpta. Quamquam enim summa cura fideque ex Vaticanis membranis quidquid memorabile videbatur excerpsit præstantissimus noster Spallettus; fieri tamen nullo modo potest, quin vel oculatissimi diligentissimique viri aciem fugiat subinde Lectio, aut eidem negligenda videatur, quæ Editori quidem neutiquam indifferens erat futura. Atque ita usu venit, ut, quemadmodum nonnulla a Spalletto adnotata sunt, quæ prætervolavit Gronovius, sic multa rursus idem Gronovius excerpserit, in quibus quidem initio, quoniam nihil a Spalletto vidi commemoratum, dissentire Florentinum a Vaticano putaram; deinde vero, postquam de eisdem locis denuo recognoscendis compellassem eumdem candidissimum Virum, cognovi amice inter se utrumque codicem conspirare. Quo fit, ut in reliquis etiam locis, ubi probabilem aliquam Lectionem ex Flor. a Gronovio excerptam vidi, quæ est a Spalletto prætermissa, tamen plerumque vix dubitandum putaverim, quin eadem in Vaticanis pariter membranis legatur. Tantum vero abest, ut doctissimo Viro, qui singulariter prorsus de Polybio nostro meritus est, incuriam aliquam isto nomine imputatam velim, ut lubens meritoque profitear, & fidem & diligentiam & sagacitatem humanissimi Viri sæpenumero me hoc ipso maxime esse admiratum, quod discrepantias etiam eas, quæ per se quidem exigui prorsus momenti videri poterant, at nos tamen ad verum inveniendum mirifice interdum erant adjuturæ, plerumque non neglexerit. Ceterum mihi quidem

dem ipſi, poſtquam Auguſtanum codicem ſatis accurate excuſſiſſe mihi viſus eram, deinde, ubi cognatum illius Regium tractare cœpi, ſæpe etiam tunc accidit, ut in hoc animadverterem Lectiones ex Aug. a me non enotatas, quas tamen in eodem Auguſtano, ubi denuo illum inſpexi, perſpicue ineſſe deprehendi. Lectiones autem Florentinæ a Gronovio, & Vaticanæ a Spalletto excerptæ, eo magis etiam adcommodatæ erant ad mutuam ſibi opem ferendam, quoniam Vaticanus codex cum Contextu Hervagiano, Florentinus autem cum Caſauboniano, qui multum multis in locis ab illo differt, eſt collatus.

6. CODEX VRBINAS, *ſ.* VRBINO VATICANVS.

Vetuſtiſſimæ illæ *membranæ Vrbinates*, quæ in Excerptis ex libro VI Polybii & ſequentibus inſtituto ſuo haud parum utiles fuiſſe profeſſus eſt Iſ. Caſaubonus, [k]) non ſolum ex illis, quos dixi, verum etiam *ex quinque prioribus Polybii libris* ſimilia *Excerpta* complectuntur. Formæ quadratæ Codex eſt, foliis 286 membranaceis conſtans, inter Græcos Codices qui ex Vrbinate Bibliotheca in Vaticanam tranſierunt No. CII. ſignatus; a *Michaële Tra..ſp..* circa Seculum XII judice Spalletto exaratus: unus, quod ſciam, ex omnibus qui hodie ſuperſunt, in quo illa ex libris quinque prioribus Excerpta ſimul cum ſequentium librorum Excerptis contineantur. Cujus & vetuſti & per ſe præſtantis Codicis propius cognoſcendi tanto magis fueram cupidus, non modo ut, quid ex illo ſuum in uſum converterit Caſaubonus, diſcerem, atque codicis lectiones ab Editoris conjecturis poſſem diſcernere; verum etiam quod ſperarem, haud contemnendum ſpicilegium probarum Lectionum, vel talium quæ veri veſtigia facilius dignoſcenda ſervarent, ex illo me reportaturum. Simul ex eodem Codice poſſe melius judicare ſperabam de ratione, qua Excerpta iſta ex ſequentibus etiam Polybii libris,

k) Vide ſupra, Sect. II. n. 4.

Digitized by Google

bris, quos nobis edax rerum tempus ſubtraxit, fuiſſent ſelecta. Atque illud deſiderium iſtamque ſpem idem nobis explevit, cujus merita de Polybio noſtro nobisque toties laudavi, numquam ſatis laudandus SPALLETTVS; qui hujus quoque Codicis noſtram in gratiam excutiendi & cum Hervagiana Editione conferendi negotium perhumaniter liberaliterque in ſe ſuſcepit. Acceſſerunt quidem nobis paulo poſt in theſauris Gronovianis ad Polybium pertinentibus Lectiones ex eodem Codice Vrbinate ad oram exemplı editionis Baſileenſis ab ipſo Is. Caſaubono adnotatæ;[1]) ſed ex quinque priorum librorum Excerptis, quæ Codex ille continet, rariores Lectiones ibi enotatæ erant. Multo crebriores a Spalletto ſunt collectæ: quæ plerumque probas Vaticani Lectiones, ubi hæ a vulgata lectione diſcedunt, egregie conforment. Sed non in probatis ſolum lectionibus, verum etiam in depravatis nonnumquam cum eodem Vaticano conſentit, ubi Auguſtanus & Regius A. ſimul cum Bavarico verum tenuerunt. Ex quo intelligere licet, non modo hoc ipſum Vrbinas exemplum, ſed etiam illud quo uſus erat is qui hæc Excerpta primum compilavit, ex eodem Fonte cum Vaticano codice, adeoque etiam cum ceteris omnibus, qui hodie ſuperſunt, eſſe propagatum. Vnde ſimul adparet, ne hac quidem ex parte ſpeciem veri relinqui illorum ſententiæ, qui ad Brutum auctorem voluerunt compilationem iſtam referre.

Iam ut de ſelectu atque judicio, quo confecta ſunt ſequentium pariter librorum Excerpta, judicare lectores Polybii poſſint; haud alienum fore intelligo, ſi velut in tabula quadam, quænam ſint fragmenta ex quinque prioribus libris ab hoc Epitomatore collecta, exponamus: quod per Spalletti noſtri diligentiam nobis licet, qui accurate & initium & finem cujusque Excerpti, ſimulque quæ ad oram

1) Vide Sect. II. n. 5.

Digitized by Google

oram Codicis passim scripta sunt, adnotavit.[m]) Sed ne nimis longi simus in hac Præfatione, commodior ei rei locus fuerit in uberiorum nostrarum ad Polybium Adnotationum introitu, ubi simul alia nonnulla ad Codices Polybianos pertinentia, quæ nunc in compendio dicta sunt, enucleatius exponentur & prolatis (quoad opus fuerit) rerum documentis confirmabuntur. Verumtamen specimenis loco subjiciemus interim eorum Excerptorum, quæ ex secundo Polybii libro ducta sunt, seriem. Nam Excerpta primi libri dubitationis nonnihil habent, quoniam initio hujus Codicis desunt nonnulla folia vetustarum membranarum, quæ ab alia manu, incertum qua fide, suppleta sunt: de quo longum fuerit hoc loco disputare. Initio quidem primi libri ab altera illa, quam dixi, manu hic Titulus est inscriptus: Τῆς Πολυβίου Ἐπιτομῆς λόγος πρῶτος. Secundo libro nil aliud inscriptum, nisi Πολυβίου τοῦ Β'. λόγου. Et sic in ceteris libris. EXCERPTA EX SECVNDO LIBRO DVCTA hæc sunt: I. Τὸ μὲν γὰρ ἀνθρώπους ὄντας - - - τοῖς εὖ φρονοῦσιν. quæ verba sunt cap. 7, 1 - 3. II. Τῆς δὲ συμπάσης Ἰταλίας - - - ταῦθ' ὑπῆρχεν. cap. 14, 4. - cap. 17, 8. Vbi incipit illud Excerptum, ibi in *Ora Codicis* notatur: Οἵα ἡ Ἰταλία. Et in *eadem ora*, eadem pagina, hæc leguntur verba ex cap. 8, 8. ducta: Τεύτας. Κοινῇ μὲν ἔφη περᾶσθαι & seqq. usque Ἰλλυριοῖς τὰς κατὰ θάλατταν ὠφελείας. Tum ibidem: Πρεσβευτοῦ. Ῥωμαίοις μὲν, ὦ Τεύτα, usque πρὸς Ἰλλυριούς. ex cap. 8, 10. seq. Rursus in *ora* codicis pag. seq. ubi in contextu continuatur locus de Italiæ habitu atque natura, legitur illud comma, quod est cap. 4, 5. Αἰτωλοὶ δὲ usque ἐν τοῖς πολεμικοῖς. Tertium Excerptum complectitur ea, quæ leguntur a cap. 25, 1. - 31, 7. Οἱ δὲ Κελτοὶ καταράμενοι - - - ἐπιχειρεμάσασθαι

m) De minoribus nonnullis Fragmentis, quæ in ora hujus Codicis scripta leguntur, confer Is. Casaubonum in Fragmentis Polybianis p. 1028. Edit. Gronov. T. II. p. 1541. (Krn. T. III. p. 263 sq.)

Digitized by Google

μάσασα κίνδυνον. Et ad initium hujus fragmenti *in ora* libri est titulus: Πόλεμος Ῥωμαίων καὶ Κελτῶν ἐν Καλουσίῳ πόλει. Tum IVtum Excerptum ex cap. 65, 6. 69. extr. Ὁ δὲ Κλεομένης προσδοκῶν τὴν ἔφοδον - - - εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ad *oram* autem ejus paginæ, quæ finem hujus fragmenti continet, leguntur hæc: Οὕτως ἀεί ποτ' ἡ τύχη τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων παρὰ λόγον ἔωθε κρίνειν. quæ sunt ex cap. 70, 2.

7. CODEX VRSINI.

FVLV. VRSINVS quum in Emendationibus in priores quinque Polybii libros (quemadmodum in libros sequentes) passim *veteris scripti libri* testetur auctoritatem, alia vero *ex ingenio* a se esse emendata profiteatur; n) mirum est, quibus rationibus adducti Reiskius o) & Ernestius p) persuadere sibi potuerint, nullo alio Codice manuscripto Polybiano usum esse Vrsinum, præter eum e quo Eclogas edidit de Legationibus. Quippe fieri quidem potest, ut in illis Eclogis fuerint etiam nonnullæ, ex prioribus quinque libris Polybii excerptæ, ex quibus varietatem Lectionis adferre potuisset Vrsinus: qua de re ex Bavarico illo Codice, qui eadem Excerpta continet, non potui judicare, quoniam is codex ea parte, ubi initium fuerat Eclogarum ex Polybio excerptarum, mutilus est. Sed ad scriptum librum Vrsinus in ejusmodi etiam locis provocat, quæ inter Excerpta de Legationibus referri nullo modo potuerant. Equidem, postquam Vrsinianas illas Emendationes cum editione Hervagiana, ad quam illæ adcommodatæ sunt, rursusque cum Manuscriptorum nostrorum lectionibus contuli; satis intellexi, fuisse Vrsino ad manus probatum Codicem manuscriptum, quinque priores Polybii libros continentem, ex quo non solum ea, in quibus diserte mentionem fecit scripti libri, sed

n) Conf. supra, Sect. II. p. 3.
o) Præfat. ad sua Polybiana p. 784.
p) Præfat. in Polybium p. XXI.

Digitized by Google

sed & quam plurima alia, rectissime emendavit. Atque is *Codex Vrsini*, nisi fuit idem ipse Vaticanus, cujus Lectiones Spalletti nostri beneficio debemus, certe simillimum illi fuisse necesse est. Nam pauca quædam loca, quæ dubium movere possent, (quorum præcipuus est lib. I. cap. 59, 1.) ejusmodi sunt, ut pæne persuasum habeam, errorem ibi vel ipsius Vrsini vel operarum festinatione esse commissum. Nam quum eo loco, quem dixi, in mendosam lectionem Codices nostri omnes atque Suidas consentiant; probabile non est, illam Emendationem in *vetere libro* reperisse Vrsinum; sed *ex ingenio* eam utique tentasse videtur: atque ita ibi scriptum oportebat. Sæpissime in illo libro excudendo operas Plantinianas non paruisse Editori Romæ degenti, jam olim in Adnotationibus ad Appianum monui.

8. SVIDAE *Codex Polybianus.*

Quandoquidem plurima ex Polybio loca suo Lexico inseruit *Suidas*; utique in omnibus istis locis scripturam, quam apud Grammaticum legimus, cum Codicum nostrorum Lectionibus conferendam putavi. Editionem autem adhibui non *Küsterianam* solum, verum etiam principem *Mediolanensem*, quæ probas passim Lectiones habet, a sequentibus Editoribus neglectas, nec ab ipso quidem Küstero omnes satis diligenter enotatas. Suidam autem non usum esse Codice Polybiano qui continuam Scriptoris hujus Historiam exhiberet, ac nil nisi Excerptorum volumina, Constantini Porphyrogeniti jussu confectorum, habuisse in manibus, Henr. Valesius innuit in Præfatione ad Excerpta de Virtutibus & Vitiis, & plane pro confesso sumsit Küsterus quam plurimis in locis suarum ad Suidam Adnotationum. Quod equidem sicut in Appiani frag-

mentis ita se habere haud dubie intellexi, q) sic in fragmentis Polybianis neque negare ausim, neque præcise confirmare; quamquam pro illa sententia militare videtur id, quod ad vocab. Σάμβυκες apud Grammaticum istum legitur. Quidquid sit: in eis locis quinque priorum Polybii librorum, in quibus est Codicum Polybianorum dissensio, Lectiones Vaticani nostri & Vrbinatis plerumque confirmat Suidas: in eis autem, ubi pariter omnes sunt corrupti, rarissime quidem melius quiddam submINistrat, sed plerumque ejusdem labis contagione laborat. Ex quo apparet, Codicem eum, e quo hausta sunt Fragmenta quæ ex his prioribus Polybii libris protulit Suidas, ad Vaticani pertinuisse familiam, & ex eodem fonte, antiquo quidem, sed jam passim corrupto, fluxisse, e quo ceteri nostri Codices manarant. Et (quod ad illam Valesii sententiam roborandam accedit) idem fere de Codice illo, ex quo *Excerpta de Virtutibus & Vitiis* ducta sunt, statuendum videtur; quatenus quidem ex Lectionibus illis colligi potest, quas ad loca nonnulla libri secundi, quarti & quinti ex *Codice Peireſciano* citavit Valesius. r)

9. PEROTTI *Codex Polybianus.*

PEROTTI *versio Latina quinque priorum Polybii librorum*, quam medio seculo XVto confectam supra monuimus, s) non ita est comparata, ut Editori Polybii eum præstare usum possit, quem in Appiani Editione versionem Petri Candidi nobis præstitisse olim prædicavimus. t) Neque enim verbum e verbo expressit Perottus; sed bene secum agi judicavit, si sententiarum summam quocunque modo, dummodo bene latine, repræsentaret: ubi vero diffi-

q) Vide Adnotationes ad Testimonia de Appiano, Tomo III. nostri Appiani p. 898 sq.

r) In fine Excerptorum de Virt. & Vitiis p. 123. (T. III. edit. Ernest. p. 325.)

s) Sect. I. n. 1.

t) Præfat. ad Appianum p. V.

Digitized by Google

difficultatis nonnihil græca ſcriptura habebat, plerumque totum locum, non ſatis ſibi perceptum, callide transſiluit. Neque tamen idcirco prorſus negligendum hoc qualecumque ſubſidium putavi: ſed, quibuscumque in locis dubitationis aliquid Græcus contextus habebat, Verſionem hanc conſului. Vnde cognovi, exemplum, quod ante oculos habuerat Perottus, multum abfuiſſe ab illarum membranarum præſtantia, quarum Lectiones Spalletto debemus. Itaque ſi ſuſpicari fas eſt, ſupereſſe ad hunc diem in Vaticana Bibliotheca exemplum illud quo uſus olim hic Interpres eſt; fuerit fortaſſe Codex ille, quem in indice Codicum Vaticanorum Polybii jam olim mecum communicato idem Spallettus his verbis commemoravit: *Codex Vat. Græcus Bombycinus, in folio parvo, ſignatus numero 1005. continet eosdem quinque libros Hiſtoriarum Polybii, ſcriptus Seculo XIII.* Quo de Codice quoniam nihil præterea habeo compertum, planius judicabunt ii, quibus eumdem excutere licebit vacabitque.

10. CODICES VENETI;
in uſum a nobis non vocati.

In iſto, quem adhuc expoſuimus, Codicum adparatu, quibus ad emendandum Polybium nobis licuit uti, non opus eſſe viſum eſt, ut de illorum collatione, quos in Venetis Bibliothecis exſtare noveramus, admodum eſſemus ſoliciti: quippe e quibus ne notabilis quidem ulla ad eas copias, quas haberemus, acceſſio poſſe derivari videbatur. Ex tribus *Codicibus Venetis*, quorum ad me notitia pervenit, eum qui *in Bibliotheca Dominicanorum* eſt, cum primo noſtro Regio arctiſſimo cognationis vinculo eſſe conjunctum, ſupra vidimus.[u]) In *Marciana Bibliotheca* eſt unus membranaceus, *No. CCCLXIX.* Beſſarionis Cardinalis ſumtibus ſcriptus a Georgio Zangaropulo Cretenſi.

u) Hac Sect. IV. n. 3.

Digitized by Google

A. C. 1470. qui in Catalogo Græcorum D. Marci Bibliotheca Manuſcriptorum p. 175 ſq. recenſetur. Qui codex, ſicut nec a vetuſtate magnopere eſt commendabilis, ſic & alia ratione a doctis viris, qui Catalogum illum ediderunt, inferior judicatus fuiſſe videtur altero Codice ejusdem Bibliothecæ, chartaceo, *No. CCCLXXI.* ſignato. Certe hunc alterum, (quamquam nec hujus ætas ultra XVtum ſeculum adſcendit;) non priorem illum Beſſarionis Codicem, dignum judicarunt, e quo ſpecimina quædam diſcrepantiarum Lectionis expromerent. (p. 176 ſq.) Quibus ex ſpeciminibus ſicut per ſe minime ſpernendum eſſe hunc codicem intellexi, ſic cum Florentinis Codicibus in Lectionibus etiam ſingularibus (ubi a Vaticano exemplari aberrarunt iſti) adeo pertinaciter conſpirantem cognovi, ut pæne perſuaſum habeam, eſſe ex illorum altero, & quidem ex Laurentiano-Mediceo, Venetum hunc deſcriptum. Sed & priorem illum Marcianum, qui Beſſarionis olim fuerat, ſi cui forſan aliquando vacaverit excutere; videndum erit, an ex altero Florentino, qui fons eſt Medicei, deſcriptus ſit. Certe ex illa Abbatia Benedictinorum Florentina alios etiam codices in uſum ſuum deſcribendos mutuatum eſſe Beſſarionem Cardinalem, diſcimus ex Montfaucon Biblioth. Msstorum T. I. p. 415. E.

II. CODEX REGIVS B. *recentiſſimus.*

Accedo tandem ad illum Codicem, quem *Reg. B.* inſignivimus, quo fere unico ad emendandos quinque priores Polybii libros uſus eſt Is. Caſaubonus. w) Is in Catalogo Codicum Græcorum Msstorum *Bibliothecæ Regiæ* ſignatus eſt *Codex MDCXLIX.* breviterque ſic deſcribitur: *chartaceus, Fonteblandenſis. Polybii Hiſtoriarum libri V. manu Angeli Vergecii.* Nempe & nota erat ſolertiſſi-

w) Vide ſupra, Sect. II. n. 4.

Digitized by Google

lertissimi illius Calligraphi manus, ad cujus exemplum exsculpti sunt elegantissimi illi characteres græci, quibus Robertus Stephanus in regio Typographeo olim usus est, & ipse artifex nomen suum subscripsit his verbis: Ἐγεγράφει (ἐγεγράφη voluerat) ἐν Λευτικίᾳ τῶν Παρησίων, ἐπὶ βασιλέως Ἐρρίκου βου. χειρὶ Ἀγγέλου Βεργικίου τοῦ Κρητός, αω. φω. μζω. id est: *Scriptus liber Lutetiæ Parisiorum, regnante Henrico II. manu Angeli Vergecii Cretensis, anno 1547.* Iam quod ex ipsa hac notatione & temporis & loci, quibus scriptus hic Codex est, suspicari statim licebat, *esse illum ad exemplum Editionis Obsopœi descriptum*, quæ decimo septimo anno ante in lucem prodierat; id curatior Codicis excussio atque perlustratio manifestissimum nobis fecit. Etenim non solum Lectiones, sive bonas, sive corruptas, quæ ex Bavarico Codice in Obsopœi editionem derivatæ sunt nec in ullo alio scripto libro reperiuntur, plerumque repræsentat hic Regius: sed & infinitis in locis, ubi in impresso exemplo, sive editoris errore, sive operarum culpa, perperam discessum est a Bavarico exemplari, fideliter scripturam editionis Hagenoënsis expressit Calligraphus: veluti I. 1, 5. ἐπιφατιθέντα per ι pro η; & ibid. ἐπεσσε, quod (ex ignorato scripturæ nexu, quo literæ ε & σ junctæ erant in Cod. Bav.) Obsopœus dederat pro ἔπεσε. Tum I. 1, 6. μαθύματα pro μαθήματα. Cap. 2, 3. quum ante Λακεδαιμόνιοι, nescio quo casu, breve aliquod spatium in edit. Obsop. vacuum esset relictum, idem observavit scriba codicis nostri. Sic cap. 2, 6. cum eadem editione dat ἐπέβαλον τὸ pro ἐπεβάλοντο. Cap. 14, 1. παρωξυνθὴν pro παρωξύνθην. 14, 3. post πάντα cum Obs. male omisit verbum δοκοῦσιν. I. 78. 5. quum post διαπεφεύντος similitudine terminationis deceptus Obsopœus vel typographus quatuor verba omisissent δ' ἀκμὴν καὶ διαπιστοῦντος, eadem codex noster Reg. B. ignorat. Cum eodem Obsopœo III. 10, 2. ubi in Bav. varietas lectionis

ctionis (Γρ'. ἢν) in margine fuerat notata, γὰρ ἢν scripsit: & quæ sunt ejusdem generis alia, qualibet pagina magno numero occurrentia. At rursus tamen idem Codex bene multis in locis, & eis præsertim quæ insigniori quodam modo erant corrupta, ab Obsopœo discedit, ac vel easdem ibi Lectiones exhibet quas dant alii vetustiores Codices, vel alias quæ specie quadam veri commendabiles possunt videri. Quæ discessiones ab exemplari quum ex scribæ ingenio, quem non nimis sane doctum fuisse adparet, non potuerint proficisci; ex diligenti hujus Codicis cum ceterorum Codicum nostrorum Lectionibus collatione intellexi, necesse esse, ut exemplum illud editionis Obsopœi, e quo Vergecius Polybium descripsit, prius cum vetustiore aliquo Codice fuerit collatum, ex eoque ad ea loca, quæ gravius videbantur laborare, meliores Lectiones adnotatas in margine habuerit, neglectis levioribus impressi exempli mendis, facile ex ingenio usuque inter legendum corrigendis. Et vetustiorem quidem illum, quem dico, codicem intellexi vel unum ex *Florentinis* nostris esse debere, vel cum his proxime conjunctum *Venetum* Marcianum, de quo paulo ante dixi. x) Sed præter Lectiones ex Scripto libro excerptas, in eodem exemplo editionis Obsopœi necesse est multas adnotatas fuisse Emendationes ex conjectura docti viri nescio cujus ductas; quarum alias, pariter atque veteris Codicis lectiones, in contextum recepit Vergecius; alias in ora libri, adjecta

x) *Venetii*, Lutetiam a Francisco I. rege vocatum fuisse Vergecium, discimus ex *Memoire Historique sur la Bibliotheque du Roi*, Tomo I. Catalogi Libror. Impress. p. XI. Suspicari etiam licet, *Lazarum Baysium*, Francisci I. ad Venetos legatum, quem magno studio Venetiis in excutiendos Græcorum Historicorum codices per id tempus incubuisse constat, (conf. supra, Sect. I. n. 3. & Præfat. nostram ad Appianum p. VII. not. *b.*) exemplum editionis Obsopœi suum in usum fortasse cum Veneto Codice collatum Lutetiam reportasse, ex eoque exemplo Codicem hunc Regium deinde e Vergecio esse descriptum.

Digitized by Google

jecta nota ἴσως, reliquit. Et in illis quidem Emendationibus ex conjectura ductis sunt nonnullæ neutiquam spernendæ, quas recte adoptavit etiam Casaubonus: sed sunt rursus complures, quæ παραδιορθώσεις potius cum Reiskio, quam διορθώσεις, fuerint nominandæ. Quo pertinet, verbi causa, quod lib. II. 39, 10. quum apud Obsoporum mendose legeretur σχεδὸν γὰρ τότε ἐλαχίστη ἦν ἡ τῶν Ἑλλήνων. εἴχοντο δὲ πλεῖον &c. turbatam videns vir doctus orationem, εἴχοντο δὲ in εἰκὸς δὲ mutatum voluerat, in quo obsequentem habuit Vergecium: quæ mutatio non video quo pacto placere Casaubono potuerit, quum ita sit ab hoc loco aliena, ut nihil possit esse magis. Non minus manifesta paradiorthosis est III. 21, 10. ubi, quum Obsoporus cum Bav. Aug. & Reg. A. dedisset ἀλλὰ τῆς ὁμολογουμένης θεωρίας, Vat. autem & Flor. ἀλλ' ἢ τῆς ὁμολογουμένης θεωρίας, Criticus noster satis consultum laboranti orationi putavit, si scriberet ὅλης τῆς ὁμολογουμένης θεωρίας, quod ipsum expressit scriba hujus codicis Reg. B. Cujus auctoritatem quod hoc rursus loco secutus est Casaubonus, eo magis mirum debet videri, quo certior atque evidentior est Vrsini emendatio, quæ præsto fuerat doctissimo illi Editori. Mihi certe ita exceptione omni major illa visa est, ut non solum absque hæsitatione amplectendam, sed Casaubonianæ illius lectionis ne mentionem quidem in brevibus nostris scholiis faciendam putaverim, atque etiam oblitus sim verbo saltem ibidem monere, *ex conjectura Vrsini leviter mutatam esse mendosam librorum scripturam.* Longum est, alia ejusdem generis exempla nunc colligere. Illud unum, quamquam leve per se, tamen quoniam frequentissima recurrit, adhuc monebo; scilicet, pertinacissime sive a Vergecio sive ab illo viro qui exemplar, quo usus est hic scriba, correxerat, sperni illum Polybio familiarissi-

liariſſimum uſum particulæ διότι pro ὅτι poſitæ; ita quidem ut conſtanter (pauciſſimis locis exceptis) in illo codice ὅτι legatur, ubi ceteri omnes Codices in διότι conſentiunt. Iam talis quum ſit ratio hujus Codicis, qualem expoſui; facile quidem intelligitur, parum quidem illum per ſe adjumenti ad expoliendum emendandumque Polybium addere nobis potuiſſe ad reliqua præſidia, quibus adfluere nobis contigit. At tanto magis neceſſarium fuit, ut eumdem Codicem, cujus auctoritatem in multis rebus ſecutus eſt Caſaubonus, quam fieri poterat accuratiſſime perluſtraremus; quod hac una ratione perveniri poterat ad id, quod jam pridem a viris doctis in Caſauboniano Polybio deſideratum vidi, ſcilicet, ut præciſe conſtaret, quid ex antiquis Codicibus ſumſerit doctus ille Editor, quid ex ingenio ad poliendum hunc Scriptorem adtulerit.

13. CODEX REGIVS C.

Cum Codice Regio B. ita convenit is, quem *Regium C.* inſignivi, ut ex eodem exemplo cum altero illo deſcriptum hunc eſſe ſatis adpareat. Nam licet in nonnullis ſubinde ab illo diſcedat; tamen partim leviores ſunt ac fortuitæ aberrationes, partim varietates inde natæ, quod in eis locis, ubi in exemplari erat emendatio aut diſcrepans lectio ad marginem ſcripta, alter codex hanc expreſſit, alter ab impreſſo exemplari non receſſit; aut quod ex duabus conjecturis alius aliam in contextum receptam exhibet. Eſt autem codex hic *Reg. C.* membranaceus quidem, ſed formæ minimæ, quam duodenam vocare conſuevimus; ſcriptus (ut mihi quidem plane videtur) ejusdem *Vergecii* elegantiſſima manu: eſtque idem ipſe, qui olim *Iſ. Caſauboni* fuerat, quem a Verderio Lugdunenſi

Digitized by Google

dunensi dono sibi datum prædicavit.[y]) In prima membrana hæc scripta leguntur: *Isaacus Casaubonus, dono Verderii Lugdunensis.* Tum rursus: *Isaacus Casaubonus Puteanis Fratrib. D. D. 1609.* Hinc in Catalogo Biblioth. Regiæ, ubi *No. MDCCXCVI.* signatus est, *olim Puteanus* fuisse memoratur. Quod autem ibidem chartaceus esse perhibetur, ex errore factum est. Quoniam vero minuta est forma codicis, nec tamen minuta admodum scriptura; nonnisi *duos priores Polybii libros* volumen hoc, quod solum tractavit possiditque Casaubonus, complectitur. Exstat autem alterum etiam volumen, *duos sequentes libros, tertium & quartum*, complectens; quod, nescio quo casu, ab illo separatum, in *Bibliothecam Laudianam* migravit, quæ Oxoniæ cum Bodlejana est conjuncta. Nam qui ibi No. 498. insignitur Codex, quo continentur *Polybii Historiarum liber tertius & quartus græce eleganter scripti*,[z]) eum pariter *duodenæ formæ* esse Gronovius monuit, qui Lectiones ex illo Codice a se excerptas eidem exemplo suæ editionis adscripsit, cujus marginibus Lectiones etiam Augustanos ex Bœclero, & ad duos priores libros Lectiones ipsius nostri codicis Reg. C. (quem litera *G.* id est *Gallicum* designavit) inscripserat. Quarum ex Lectionum genio & ratione quum penitus perspexerim, esse illum *Oxonianum Codicem* continuationem hujus *Regii C.*; eumdem pariter, ne notas Codicum præter necessitatem multiplicarem, eadem nota *Reg. C.* insigniendum putavi.

* * *

Sed jam quum compluscula supersint, quæ vel de eis Codicibus, quibus in recensendis emendandisque ceteris

y) Vide supra, Sect. II. n. 4. & conf. Casauboni Epist. 89 & 93.

z) In Catalogo Librorum Mssto-rum Angliæ Tom. I. p. 50. & in Montfaucon Biblioth. Msstorum T. I. p. 649.

Digitized by Google

teris partibus Historiarum Polybii sumus usi, vel de aliis nonnullis rebus, ad hujus Editionis consilium rationemque pertinentibus, exponenda habemus: ne in vestibulo nobilissimi Antiquitatis monumenti diutius moremur studiosum Lectorem, finem hujus Praefationis hoc loco faciemus; & reliqua, de quibus praemonendus aequus Lector videtur, *secundo Tomo*, qui intra perbreve temporis spatium hunc consequetur, *Librumque quartum & quintum, cum sexti atque septimi reliquiis* comprehendet, praemittemus.

Scripsi Argentorati, mense Martio, anno Christi M.DCC.LXXXIX.

ΠΟΛΥ-

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ΠΟΛΥΒΙΟΥ
ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

Proœmium Auctoris.

Εἰ μὲν τοῖς πρὸ ἡμῶν ἀναγράφουσι τὰς πράξεις, παραλελεῖφθαι συνέβαινε τὸν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἱστορίας ἔπαινον· ἴσως ἂν ἀναγκαῖον ἦν τὸ προτρέπεσθαι πάντας πρὸς τὴν αἵρεσιν καὶ παραδοχὴν τῶν τοιούτων ὑπομνημάτων· διὰ τὸ μηδεμίαν ἑτοιμοτέραν εἶναι τοῖς ἀνθρώποις διόρθωσιν, τῆς τῶν προγεγενημένων πράξεων ἐπιστήμης. Ἐπεὶ δ' οὐ τινὲς, οὐδ' ἐπὶ ποσὸν, ἀλλὰ πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀρχῇ καὶ τέλει κέχρηνται τούτῳ· φάσκοντες, ἀληθινωτάτην μὲν εἶναι παιδείαν καὶ γυμνασίαν πρὸς τὰς πολιτικὰς πράξεις, τὴν ἐκ τῆς ἱστορίας μάθησιν· ἐναργεστάτην δὲ καὶ μόνην διδάσκαλον τοῦ δύνα-

Fructus Hiſtoriæ.

Cap. I. 1. ἀναγράψασι, pro ἀναγράφουσι, ex ingenio edidit Caſaubonus. Mox ἂν poſt ἴσως ignorant veteres libri.

POLYBII
MEGALOPOLITANI
HISTORIARVM LIBER I.

Si eſſet ab iis, qui ante nos res geſtas memoriæ mandarunt, *Hiſtoriæ* ipſius præterminſa *laudatio;* neceſſe forſitan foret, omnes ad hoc genus commentariorum potiſſimum probandum ſtudioſeque excipiendum cohortari; quum nulla ſit mortalibus ad proficiendum via expeditior, quam rerum ante actarum ſcientia. Verum quoniam non aliqui, neque aliquatenus, ſed prope dixerim omnes, hoc & exordio ſcribendi & exitu uſi ſunt, ut dicerent, *veriſſimam inſtitutionem præparationemque ad gerendam rempublicam, eſſe doctrinam eam, quæ ex Hiſtoria paretur; magiſtramque clariſſimam atque*

Digitized by Google

δύναθαι τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς γενναίως ὑποφέρειν, τὴν τῶν ἀλλοτρίων περιπετειῶν ὑπόμνησιν· δῆλον, ὡς οὐδενὶ μὲν ἂν δόξαι καθήκειν, περὶ τῶν καλῶς καὶ πολλοῖς εἰρημένων ταυτολογεῖν, ἥκιστα δ' ἡμῖν. Αὐτὸ γὰρ τὸ παράδοξον τῶν πράξεων, ὑπὲρ ὧν προῃρήμεθα γράφειν, ἱκανόν ἐστι προκαλέσασθαι καὶ παρορμῆσαι πάντα καὶ νέον καὶ πρεσβύτερον, πρὸς τὴν ἔντευξιν τῆς πραγματείας. Τίς γὰρ οὕτως ὑπάρχει φαῦλος ἢ ῥάθυμος ἀνθρώπων, ὃς οὐκ ἂν βούλοιτο γνῶναι, πῶς, καὶ τίνι γένει πολιτείας ἐπικρατηθέντα σχεδὸν ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην οὐχ ὅλοις πεντήκοντα καὶ τρισὶν ἔτεσιν, ὑπὸ μίαν ἀρχὴν ἔπεσε τὴν Ῥωμαίων; ὃ πρότερον οὐχ εὑρίσκεται γεγονός. Τίς δὲ πάλιν οὕτως ἐκπαθὴς πρός τι τῶν ἄλλων θεαμάτων ἢ μαθημάτων, ὃς προυργιαίτερον ἂν τι ποιήσαιτο τῆσδε τῆς ἐμπειρίας;

Hiſtoriæ Romanæ præſtantia.

Ὡς

atque unicam, quæ fortunæ mutationes generoſe doceat ferre, alienorum eſſe caſuum recordationem: palam eſt, nemini convehire, ut, quæ recte ab aliis, & iis quidem multis, dicta ſunt, eadem repetat; omnium vero minime nobis. Ipſa enim rerum, de quibus dicturi ſumus, inopinata novitas vel per ſe facile quemvis alliciet incitabitque, ſive juvenem, ſive ſeniorem, ad Hiſtoriæ hujusce lectionem. Nam quis erit adeo levis homo aut ignavus, quin ſcire cupiat, *qua ratione, & quo rerum adminiſtrandarum genere, univerſus prope Orbis terrarum annis fere* LIII *ſub unius imperium, populi ſcilicet Romani, fuerit redactus?* quod quidem numquam antea factum invenitur. Rurſus vero, quis ullum aliud vel ſpectaculi vel diſciplinæ genus adeo perdite adamaverit, ut harum rerum cognitione quidquam ei ſit antiquius?

2. Quod

II. Imperii Romani cum aliis imperiis comparatio.

Ὡς δ' ἔστι παράδοξον καὶ μέγα τὸ περὶ τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν θεώρημα, γένοιτ' ἂν οὕτω μάλιστα ἐμφανὲς, εἰ τὰς ἐλλογιμωτάτας τῶν προγεγενημένων δυναστειῶν, περὶ ἃς οἱ συγγραφεῖς τοὺς πλείστους διατέθεινται λόγους, παραβάλλοιμεν καὶ συγκρίναιμεν πρὸς τὴν Ῥωμαίων ὑπεροχήν. Εἰσὶ δ' αἱ τῆς παραβολῆς ἄξιαι καὶ συγκρίσεως αὗται. Πέρσαι κατά τινας καιροὺς μεγάλην ἀρχὴν κατεκτήσαντο καὶ δυναστείαν· ἀλλ' ὁσάκις ἐτόλμησαν ὑπερβῆναι τοὺς τῆς Ἀσίας ὅρους, οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ σφῶν ἐκινδύνευσαν. Λακεδαιμόνιοι πολλοὺς ἀμφισβητήσαντες χρόνους ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας, ἐπειδή ποτ' ἐκράτησαν, μόλις ἔτη δώδεκα κατεῖχον αὐτὴν ἀδήριτον. Μακεδόνες τῆς μὲν Εὐρώπης ἦρξαν ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Ἀδρίαν τόπων, ἕως ἐπὶ τὸν Ἴστρον ποταμόν· ὃ βραχὺ παντελῶς ἂν φανείη μέρος τῆς προειρημένης

II. 3. *ἡγεμωνίας. ἡγεμονείας edd. cum plerisque mssis & b. l. & sepius aliàs.* Ibid. *ἐκράτησαν. ἐπεκράτησαν Aug. Tum pro κατεῖχον, corrupte mssti omnes habent κατεῖδον.*

2. Quod autem inopinatæ novitatis plenum & magnificum sit noſtræ ſcriptionis argumentum, ita facillime manifeſtum erit: ſi nobiliſſimæ quæque priorum temporum dynaſtiæ, de quibus ut plurimum exſtant hiſtoriæ, cum Romano imperio componantur ac comparentur. Sunt vero dignæ componi compararique hæ. Fuit aliquando *Perſarum* magnum imperium ac dominatio: ſed quoties Aſiæ fines transgredi ſunt auſi, non ſolum de imperio, verum & de propria ſalute, ſunt periclitati. *Lacedæmonii*, quum de principatu Græciæ perdiu contendiſſent, atque illum tandem obtinuiſſent, vix annos duodecim ſine certamine eum tenuerunt. *Macedonum* in Europa regnum ab Adriatico mari ad Iſtrum usque flumen patuit; quæ pars prædictæ Europæ exigua utique videri debet. Adjecere

Imperii Rom. cum aliis comparatio.

χώρας. μετὰ δὲ ταῦτα προσέλαβον τὴν τῆς Ἀσίας 5
ἀρχήν, καταλύσαντες τὴν τῶν Περσῶν δυναστείαν.
ἀλλ' ὅμως οὗτοι, πλείστων δόξαντες καὶ τόπων καὶ
πραγμάτων γενέσθαι κύριοι, τὸ πολὺ μέρος ἀκμὴν
ἀπέλιπον τῆς οἰκουμένης ἀλλότριον. Σικελίας μὲν 6
γὰρ καὶ Σαρδοῦς, καὶ Λιβύης, οὐδ' ἐπεβάλοντο κα-
θάπαξ ἀμφισβητεῖν· τῆς δὲ Εὐρώπης τὰ μαχιμώ-
τατα γένη τῶν προσεσπερίων ἐθνῶν, ἰσχνῶς εἰπεῖν,
οὐδ' ἐγίνωσκον. Ῥωμαῖοί γε μήν, οὐ τινὰ μέρη, σχε- 7
δὸν δὲ πᾶσαν πεπεισμένοι τὴν οἰκουμένην ὑπήκοον
αὐτοῖς, ζηλωτὸν μὲν τοῖς νῦν οὖσιν, ἀνυπέρβλητον
δὲ τοῖς ἐπιγιγνομένοις ὑπεροχὴν κατεσκεύασαν δυ-
ναστείας. Τούτων μέν τοι τὰ πολλὰ διὰ τῆσδε τῆς 8
Historia Pragmatica. γραφῆς ἐξέσται σαφέστερον καταγνοῦν· ὁμοίως δὲ
καὶ περὶ τοῦ, πόσα καὶ πηλίκα συμβάλλεσθαι πέ-
φυκε

7 sq. *A verbis* ὑπήκοον αὐτοῖς, *usque* γραφῆς ἐξέσται, *pluribus sparsim lacunis hiant scripti omnes libri, quas ex conject. suppleverunt Vrsinus & Casaub.* 8. Τούτων. Περὶ τούτων *malim.*

cere deinde iidem Asiæ imperium, everso Persarum dominatu. Verumtamen etiam hi, quorum imperium & quam latissime porrigi & potentissimum esse visum est, maximam adhuc orbis partem nihil quidquam ad sê pertinere sunt passi. Nam de Sicilia, de Sardinia, de Africa ne contendere quidem in animum umquam Macedones induxerunt; pugnacissimas vero Europæ nationes ad occasum sitas, vix ac ne vix quidem (ne quid amplius dicam) notas habuerunt. At *Romani*, non partibus solummodo aliquot, sed universo fere terrarum orbe in jus ditionemque suam coacto, imperium suum in tantum evexerunt fastigium; ut prædicare quidem illius felicitatem præsens ætas merito queat, superare vero illud nulla umquam secula sint valitura. Sed hæc quidem maximam partem ex ipsa hac scriptione nostra planius cognoscere licebit: simulque intelligetur, quot quantasque utilitates studiosis adferre illud genus historiæ conscribendæ possit, quod in rerum gestarum

Digitized by Google

φυκε τοῖς Φιλομαθοῦσιν ὁ τῆς πραγματικῆς ἱστορίας τρόπος.

III. Princeps instituendum Polybii.

Ἄρξει δὲ τῆς πραγματείας ἡμῖν, τῶν μὲν χρόνων Ὀλυμπιὰς ἑκατοστή τε καὶ τετταρακοστή· τῶν δὲ πράξεων, παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησιν ὁ προσαγορευθεὶς Συμμαχικὸς πόλεμος, ὃν πρῶτον ἐξήνεγκε μετ' Ἀχαιῶν πρὸς Αἰτωλοὺς Φίλιππος, Δημητρίου μὲν υἱός, πατὴρ δὲ Περσέως· παρὰ δὲ τοῖς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦσιν, ὁ περὶ Κοίλης Συρίας, ὃν Ἀντίοχος καὶ Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους· ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Λιβύην τόποις, ὁ συστὰς Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις, ὃν οἱ πλεῖστοι προσαγορεύουσιν Ἀννιβιακόν. ταῦτα δ' ἐστὶ συνεχῆ τοῖς τελευταίοις τῆς Ἀράτου τοῦ Σικυωνίου 3 συντάξεως. Ἐν μὲν οὖν τοῖς πρὸ τούτων χρόνοις, ὡσανεὶ σποράδας εἶναι συνέβαινε τὰς τῆς οἰκουμένης πράξεις· διὰ τὸ καὶ κατὰ τὰς ἐπιβολὰς, ἔτι δὲ

III. 2. *Vulgo omnes mss. & edd.* τελευτ. τῆς παρὰ τοῦ Σικυων. συντ. 3. *A verbo* πράξεις *usque* παρασαγμένων, *rursus hiatibus deformes sunt membranæ, hoc fere modo:* πράξεις — — τὸ καὶ τὰς ἐπι-

gestarum ratione atque causis accurate explicandis versatur, quam *Pragmaticam Historiam* vocamus.

3. Initium vero scriptionis nobis erit, si tempora spectes, *Olympias centesima quadragesima*: si res gestas, *bellum* apud Græcos quidem *Sociale*, quod primum cum Achæis adversus Aetolos Philippus suscepit, Demetrii filius, Persei pater; apud Asianos vero, *bellum Cœlesyriacum* inter Antiochum & Ptolemæum Philopatorem; in Italia autem & Africa, quod Romani & Carthaginienses inter se gesserunt, quod *bellum Hannibalicum* vulgo vocant. Sunt autem hæc iis cohærentia, quæ *Aratus Sicyonius* opere extremo narrat. Jam quæ ante ista tempora per orbem terrarum gesta sunt, ea quasi sparsa divulsaque erant; quum, ut locorum intervallis,

Digitized by Google

συντελείας αὐτῶν, ὡς καὶ κατὰ τόπους, διαφέρειν ἕκαστα τῶν πεπραγμένων. Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν καιρῶν οἱονεὶ σωματοειδῆ συμβαίνει γίγνεσθαι τὴν ἱστορίαν, συμπλέκεσθαί τε τὰς Ἰταλικὰς καὶ Λιβυκὰς πράξεις ταῖς τε κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ ταῖς Ἑλληνικαῖς, καὶ πρὸς ἓν γίγνεσθαι τέλος τὴν ἀναφορὰν ἁπάντων. Διὸ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτῶν πραγματείας, ἀπὸ τούτων πεποιήμεθα τῶν καιρῶν. τῷ γὰρ προειρημένῳ πολέμῳ κρατήσαντες Ῥωμαῖοι Καρχηδονίων, καὶ νομίσαντες τὸ κυριώτατον καὶ μέγιστον μέρος αὐτοῖς ἠνῦσθαι πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐπιβολήν, οὕτω καὶ τότε πρῶτον ἐθάρσησαν ἐπὶ τὰ λοιπὰ τὰς χεῖρας ἐκτείνειν, καὶ περαιοῦσθαι μετὰ δυνάμεων εἴς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπους. Εἰ μὲν οὖν ἡμῖν ἦν συνήθη καὶ γνώριμα τὰ πολιτεύματα, τὰ περὶ τῆς τῶν ὅλων αἱρέσεως ἀμφισβητήσαντα, ἴσως οὐδὲν ἂν ἡμᾶς ἔδει περὶ τῶν

Historia Polybiana, velut unum corpus. 4

In gratiam Græcorum scribit Polybius. 7

ἐπιβολὰς — — δὲ συντελείας αὐτ — — — καὶ κατὰ τὸ — — — εἶν ἕκαστα — — — εμων. 6. μετὰ δυνάμεων. Alii μετὰ δυνάμεως.

lis, sic & consiliorum rationibus, & rerum susceptarum exitu, singula eorum essent disjuncta. Ab istis vero temporibus, ut in unum quasi corpus coiret Historia, evenit; utque res Italicæ ac Libycæ Asiaticis & Græcis miscerentur, & omnes ad unum finem referrentur. Idcirco & nos opus hoc, quo illa descripsimus, inde sumus exorsi. Nam quum eo, quod diximus, bello Romani Carthaginienses superassent; rati, potissimam ab se maximamque partem, ad capessendum universi orbis imperium, esse confectam; ita demum, ac tum primum, ad reliqua manus ausi sunt porrigere, & cum in Græciam tum in Asiaticas regiones exercitus suos transmittere. Equidem si vulgo notæ nostris hominibus essent istæ Respublicæ, quæ de summa rerum inter se contenderunt; nihil fortasse necesse nobis esset superiora attin-

Digitized by Google

τῶν πρὸ τοῦ γεγράφειν· ἀπὸ ποίας προθέσεως ἢ δυνάμεως ὁρμηθέντες, ἐνεχείρησαν τοῖς τοιούτοις καὶ τηλικούτοις ἔργοις. Ἐπεὶ δ' οὔτε τοῦ Ῥωμαίων, οὔτε τοῦ Καρχηδονίων πολιτεύματος πρόχειρός ἐστι τοῖς πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἡ προγεγενημένη δύναμις, οὐδ' αἱ πράξεις αὐτῶν· ἀναγκαῖον ὑπελάβομεν εἶναι, συντάξασθαι ταύτην καὶ τὴν ἐξῆς βίβλον πρὸ τῆς ἱστορίας· ἵνα μηδεὶς, ἐπιστὰς ἐπ' αὐτὴν τὴν τῶν πραγμάτων ἐξήγησιν, τότε διαπορῇ, καὶ ζητῇ, ποίοις διαβουλίοις ἢ ποίαις δυνάμεσι καὶ χορηγίαις χρησάμενοι Ῥωμαῖοι, πρὸς ταύτας ὥρμησαν τὰς ἐπιβολὰς, δι' ὧν καὶ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάττης ιοτῆς καθ' ἡμᾶς ἐγένοντο πάσης ἐγκρατεῖς· ἀλλ' ἐκ τούτων τῶν βίβλων καὶ τῆς ἐν ταύταις προκαταskευῆς δῆλον ἔσται τοῖς ἐντυγχάνουσιν, ὅτι καὶ λίαν εὐλόγοις ἀφορμαῖς χρησάμενοι, πρός τε τὴν ἐπίνοιαν ὥρμησαν, καὶ πρὸς τὴν συντέλειαν ἐξίκοντο τῆς τῶν ὅλων ἀρχῆς καὶ δυναστείας.

Libri duo priores præmittuntur velut Præparatio.

A 4 Τὸ

8. τοῦ Ῥωμαίων. *Alii* τοῦ τῶν Ῥωμ. & τοῦ τῶν Καρχ.

attingere: quo nempe proposito, aut quibus freti viribus, tale tantumque opus inceptarint. Nunc quoniam & Romanorum & Carthaginiensium vires, quas prius habuerunt, & res, quas ante gesserunt, Græcorum plerisque non satis cognitæ sunt, faciendum putavimus, ut hunc & sequentem librum reliquæ Historiæ præmuniremus: ne quis forte, rerum ipsarum expositioni unice intentus, hæreat deinde, & quærere incipiat, quibus tandem consiliis, quibusve viribus atque opibus instructi Romani ad eiusmodi incepta animum adjecerint, per quas & terram & mare nostrum universum potestati suæ subjecerint: sed ut ex *Præparatione*, duobus hisce libris comprehensa, intelligant lectores, sane quam probabiles fuisse Romanis rationes, & idonea præsidia, ut & animo conciperent, & ad extremum consequerentur imperium hoc & orbis terrarum dominatum.

4. Quod

IV. Res Roman. cum omnium gentium rebus connexa.

Τὸ γὰρ τῆς ἡμετέρας πραγματείας ἴδιον, καὶ τὸ θαυμάσιον τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν, τοῦτό ἐστιν· ὅτι, καθάπερ ἡ τύχη σχεδὸν ἅπαντα τὰ τῆς οἰκουμένης πράγματα πρὸς ἓν ἔκλινε μέρος, καὶ πάντα νεύειν ἠνάγκασε πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν· οὕτω καὶ διὰ τῆς ἱστορίας ὑπὸ μίαν σύνοψιν ἀγαγεῖν τοῖς ἐντυγχάνουσι τὸν χειρισμὸν τῆς τύχης, ᾧ κέχρηται πρὸς τὴν τῶν ὅλων πραγμάτων συντέλειαν. καὶ γὰρ τὸ προκαλεσάμενον ἡμᾶς καὶ παρ-2 ορμῆσαν πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἱστορίας, μάλιστα τοῦτο γέγονε· σὺν δὲ τούτῳ, καὶ τὸ, μηδένα τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπιβεβλῆθαι τῇ τῶν καθόλου πραγμάτων συντάξει· πολὺ γὰρ ἂν ἧττον ἔγωγε πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐφιλοτιμήθην. νῦν δ' ὁρῶν, τοὺς μὲν κα-3 τὰ μέρος πολέμους καί τινας τῶν ἅμα τούτοις πράξεων καὶ πλείους πραγματευομένους, τὴν δὲ καθόλου καὶ συλλήβδην οἰκονομίαν τῶν γεγονότων, πότε καὶ

Historia universalis.

4. Quod enim operis noſtri proprium eſt, noſtraque ætate mirandum accidit, illud eſt: quod, ſicut Fortuna res prope univerſas totius, qua habitatur, orbis in unam partem inclinavit, atque omnia ad unum eumdemque ſcopum vergere coëgit, ita & nos ſcriptione hac ſub unum quaſi conſpectum lectoribus ponere poſſumus, quonam modo ad operis hujus univerſi conſummationem ipſa Fortuna ſe geſſerit. Etenim fuit hoc inprimis etiam, quod me excitavit impulitque, ut hiſtoriam ſuſciperem ſcribendam: cui accedebat, quod nemo memoria noſtra *Hiſtoriam univerſalem* conſcribere erat aggreſſus; nam alioquin minus equidem ad id ſtudii attuliſſem. Nunc, quum viderem, particulatim quidem geſta bella, & nonnulla, quæ temporibus iisdem evenerant, a pluribus eſſe memoriæ mandata; *univerſa autem adminiſtratio, res omnes per orbem terrarum geſtas complectens, quando cœperit exſiſtere, & quibus ab initiis proſe-*

Digitized by Google

καὶ πόθεν ὡρμήθη, καὶ πῶς ἔσχε τὴν συντέλειαν ταύτην, οὐδ' ἐπιβαλλόμενον οὐδένα βασανίζειν, ὅσον γε καὶ ἡμᾶς εἰδέναι· παντελῶς ὑπέλαβον ἀναγκαῖον εἶναι τὸ μὴ παραλιπεῖν, μηδ' ἐᾶσαι παρελθεῖν ἀνεπιστάτως τὸ κάλλιστον ἅμα καὶ ὠφελιμώτατον ἐπιτήδευμα τῆς τύχης. πολλὰ γὰρ αὕτη καινοποιοῦσα, καὶ συνεχῶς ἐναγωνιζομένη τοῖς τῶν ἀνθρώπων βίοις, οὐδέπω τοιόνδ' ἁπλῶς οὔτ' εἰργάσατο ἔργον, οὔτ' ἠγωνίσατο ἀγώνισμα, οἷον τὸ καθ' ἡμᾶς. Ὅπερ ἐκ μὲν τῶν κατὰ μέρος γραφέντων τὰς ἱστορίας, οὐχ οἷόν τε συνιδεῖν· εἰ μή καὶ τὰς ἐπιφανεστάτας πόλεις τὶς κατὰ μίαν ἑκάστην ἐπελθὼν, ἢ καὶ νὴ Δία γεγραμμένας χωρὶς ἀλλήλων θεασάμενος, εὐθέως ὑπολάβοι καταγνωσθεῖσαν καὶ τὸ τῆς ὅλης οἰκουμένης σχῆμα, καὶ τὴν σύμπασαν αὐτῆς θέσιν καὶ τάξιν· ὅπερ ἐστὶν οὐδαμῶς εἰκός. Καθόλου μὲν γὰρ ἔμοιγε δοκοῦσιν οἱ πεπεισμέ-

Historia universalis.

IV. 3. ἐπιβαλλόμενον. *Alii* ἐπιβαλόμενον.

profecta sit, quove modo ad finem perducta, id vero neminem (quod equidem sciam) ne in animum quidem induxisse examinare: omnino non committendum putavi, ut fileretur inobservatumque transmitteretur pulcerrimum atque utilissimum Fortunæ institutum. Hæc enim, multa quotidie nova moliens, & in rebus humanis suarum virium specimen continue edens, nullum plane ad hoc tempus neque opus simile fecerat, neque certamen ullum, quale nostra memoria, certaverat. Id vero ex iis, qui particulatim res gestas scripserunt, cognosci non potest: nisi forte aliquis, ubi nobilissimas urbes sigillatim adierit, aut etiam vel pictas solum in tabula fuerit contemplatus, statim putaturus sit, totius quoque orbis figuram, universumque adeo illius situm atque ordinem probe se perspexisse; quod penitus a ratione est alienum. Omnino enim, meo quidem judicio,

Ex disjectis membris non licet judicare de Toto.

πεισμένοι διὰ τῆς κατὰ μέρος ἱστορίας μετρίως συνόψεσθαι τὰ ὅλα, παραπλήσιόν τι πάσχειν, ὡς ἂν εἴ τινες ἐμψύχου καὶ καλοῦ σώματος γεγονότος διεῤῥιμμένα τὰ μέρη θεώμενοι, νομίζοιεν ἱκανῶς αὐτόπται γίγνεσθαι τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ τοῦ ζώου καὶ καλλονῆς. εἰ γάρ τις, αὐτίκα μάλα συνθεὶς, καὶ τέλειον αὖθις ἀπεργασάμενος τὸ ζῶον τῷ τε εἴδει καὶ τῇ τῆς ψυχῆς εὐπρεπείᾳ, κἄπειτα πάλιν ἐπιδεικνύοι τοῖς αὐτοῖς ἐκείνοις· ταχέως ἂν οἶμαι πάντας αὐτοὺς ὁμολογήσειν, διότι καὶ λίαν πολύ τι τῆς ἀληθείας ἀπελείποντο πρόσθεν, καὶ παραπλήσιοι τοῖς ὀνειρώττουσιν ἦσαν. ἔννοιαν μὲν γὰρ λαβεῖν ἀπὸ μέρους τῶν ὅλων δυνατόν· ἐπιστήμην δὲ καὶ γνώμην ἀτρεκῆ ἔχειν, ἀδύνατον. διὸ παντελῶς βραχύ τι νομιστέον συμβάλλεσθαι τὴν κατὰ μέρος ἱστορίαν πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐμπειρίαν καὶ πίστιν. ἐκ μέντοι γε τῆς ἁπάντων πρὸς ἄλληλα συμπλοκῆς καὶ παραθέ-

8. *Mendose missi omnes ἐπιδεικνύει in indicat. & mox παραπλήσιον.*

cio, qui sibi persuadent e particulari historia summæ rei notitiam satis commode parari posse, similes sunt iis, qui disjecta membra corporis ante animati ac pulcri intuentes, abunde satis spectatam sibi crediderint animalis ipsius vivi vim ac pulcritudinem. Nam si quis illa membra repente in unum componere, & denuo integrato animali suam formam & decorem, qui vivo inerat, reddere posset, atque ita rursus iisdem ipsis illud ostenderet; omnes, credo, statim confessuri essent, longe se antea a rei veritate abfuisse, non multo secus atque eos, qui somnia vident. Quippe ex parte potest quidem de toto subire animum aliqua cogitatio; at scientia & cognitio vera haberi nequaquam potest. Quamobrem ita existimare debemus: parum omnino singularum partium historiam ad rerum universarum conferre notitiam & fidem: quam ex sola cunctarum inter se partium conne-

μαθέσεως, ἔτι δ' ὁμοιότητος καὶ διαφορᾶς, μόνως ἄν τις ἐφίκοιτο· καὶ δυνηθείη, κατοπτεύσας, ἅμα καὶ τὸ χρήσιμον καὶ τὸ τερπνὸν ἐκ τῆς ἱστορίας λαβεῖν.

V. Transitus ad ipsum Argumentum.

Ὑποθησόμεθα δὲ ταύτης ἀρχὴν τῆς βίβλου, τὴν πρώτην διάβασιν ἐξ Ἰταλίας Ῥωμαίων. αὕτη δ' ἐστὶ συνεχὴς μὲν τοῖς ἀφ' ὧν Τίμαιος ἀπέλιπε· πίπτει δὲ κατὰ τὴν ἐνάτην καὶ εἰκοστὴν πρὸς ταῖς ἑκατὸν Ὀλυμπιάδα. διὸ καὶ ῥητέον ἂν εἴη, πῶς, καὶ πότε, συστησάμενοι τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ τίσιν ἀφορμαῖς μετὰ ταῦτα χρησάμενοι, διαβαίνειν ὥρμησαν εἰς Σικελίαν· ταύτῃ γὰρ τῇ γῇ πρῶτον ἐπέβησαν τῶν ἐκτὸς τόπων τῆς Ἰταλίας. καὶ ῥητέον αὐτὴν τὴν τῆς διαβάσεως αἰτίαν ψιλῶς, ἵνα μὴ τῆς αἰτίας αἰτίαν ἐπιζητούσης, ἀνυπόστατος ἡ τῆς ὅλης ὑποθέσεως ἀρχὴ γένηται καὶ θεωρία. Λεπτέον δὲ τοῖς

11. *Ante* λαβεῖν *repetunt* ἅμα *Vat. Flor. Ven. Reg. A.*

V. 1. ταύτης *posui ex Gronov. & Reiskii conjectura. Vulgo omnes* ταύτην ἀρχήν.

connexione & comparatione, item similitudine ac differentia, aliquis consequatur; eoque modo in penetralia admissus historiæ, & utilitatem & voluptatem ex ea poterit capere.

5. *Initium* vero ac veluti fundamentum *hujus Libri* nobis erit: *prima Romanorum extra Italiam trajectio*; quæ cum illis rebus cohæret, in quibus *Timæi historia* definit, inciditque in tempora *Olympiadis* CXXIX. Dicendum igitur fuerit, quomodo, & quando, rebus in Italia constitutis, quibusque postea opportunitatibus usi, trajiciendi in Siciliam impetum ceperint: nam omnium extra Italiam regionum hanc primam Romani adierunt. Et causa quidem hujus trajectionis ipsa per se nude exponenda est; ne, si causa causam requirat, nusquam stabile initium, unde proficiscatur, inveniat totius nostri argumenti tractatio. Sumendum

Digitized by Google

Initium paulo altius repetendum.

τοῖς καιροῖς ὁμολογουμένην καὶ γνωριζομένην ἀρχὴν παρ' ἅπασι, καὶ τοῖς πράγμασι δυναμένην αὐτὴν ἐξ αὐτῆς θεωρεῖσθαι· κἂν δέῃ, τοῖς χρόνοις βραχὺ προσαναφεραμόντας, κεφαλαιώδη τῶν μεταξὺ πράξεων ποιήσασθαι τὴν ἀνάμνησιν. τῆς γὰρ ἀρχῆς ἀγνοουμένης, ἢ καὶ νὴ Δί' ἀμφισβητουμένης, οὐδὲ τῶν ἑξῆς οὐδὲν οἷόν τε παραδοχῆς ἀξιωθῆναι καὶ πίστεως· ὅταν δ' ἡ περὶ ταύτης ὁμολογουμένη παρασκευασθῇ δόξα, τότ' ἤδη καὶ πῶς ὁ συνεχὴς λόγος ἀποδοχῆς τυγχάνει παρὰ τοῖς ἀκούουσιν.

VI. Pars I. Præparationis. Res ante bellum Pun. I.

Ἔτος μὲν οὖν ἐνειστήκει μετὰ μὲν τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίαν ἐννεακαιδέκατον, πρὸ δὲ τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης ἑκκαιδέκατον· ἐν ᾧ Λακεδαιμόνιοι μὲν τὴν ἐπὶ Ἀνταλκίδου λεγομένην εἰρήνην πρὸς βασιλέα τῶν Περσῶν ἐκύρωσαν, καὶ ὁ πρεσβύτερος Διονύ-

VI. 2. *Vulgo* ἐπὶ Ἀνταλκ. γενομένην, *contra vett. libror. fidem. Mox pro* Ἐλλέσποντον, *est* Ἑλλήσποντον *apud Polyænum, &* Ἕλωρα *apud Diod. Siculum.* Ἕλωρον *malucrat Casaub. & in lat. vers.* Elorum *posuit.*

mendum vero principium est, quod & tempora certa apud omnes atque nota habeat, & res ejusmodi ut possit ipsum per se intelligi; etiamsi oporteat, repetitis paulo altius temporibus, medii intervalli res gestas summatim in memoriam revocare. Principium enim ubi ignoratur aut saltem incertum est; ibi, ne quæ sequuntur quidem, probari fidemque invenire possunt. Quod si curaveris, ut illud satis clarum firmumque sit; tum & consequens omnis oratio facilius se animis audientium legentiumve insinuabit.

6. ANNVS igitur agebatur post navalem ad Ægos flumen pugnam decimus nonus, ante Leuctricam vero decimus sextus; quo Lacedæmonii cum Persarum rege pacem *Antalcidicam*, quæ vocatur, composuerunt; & senior Dionysius,

Digitized by Google

Διονύσιος, τῇ περὶ τὸν Ἑλλέπορον ποταμὸν μάχῃ νενικηκὼς τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν Ἕλληνας, ἐπολιόρκει Ῥήγιον· Γαλάται δὲ κατὰ κράτος ἑλόντες αὐτὴν τὴν Ῥώμην κατεῖχον πλὴν τοῦ Καπιτωλίου. 3πρὸς οὓς ποιησάμενοι Ῥωμαῖοι σπονδὰς καὶ διαλύσεις εὐδοπουμένας Γαλάταις, καὶ γενόμενοι πάλιν ἀνελπίστως τῆς πατρίδος ἐγκρατεῖς, καὶ λαβόντες οἷον ἀρχὴν τῆς συναυξήσεως, ἐπολέμουν ἐν τοῖς ἑξῆς 4χρόνοις πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας. Γενόμενοι δὲ ἐγκρατεῖς ἁπάντων τῶν Λατίνων, διά τε τὴν ἀνδρίαν, καὶ τὴν ἐν ταῖς μάχαις ἐπιτυχίαν· μετὰ ταῦτα ἐπολέμουν Τυρρηνοῖς, ἔπειτα Κελτοῖς, ἔξῆς δὲ Σαυνίταις, τοῖς πρός τε τὰς ἀνατολὰς καὶ τὰς ἄρ- 5κτους συντεθμονοῦσι τῇ τῶν Λατίνων χώρᾳ. Μετὰ δέ τινα χρόνον, Ταραντίνων διὰ τὴν εἰς τοὺς πρεσβευτὰς τῶν Ῥωμαίων ἀσέλγειαν, καὶ τὸν διὰ ταῦτα Φόβον, ἐπισπασαμένων Πύρρον, τῷ πρότερον ἔτει τῆς τῶν Γαλατῶν ἐφόδου, τῶν τε περὶ Δελφοὺς φθα-

Romani Italiam subigunt.

nysius, ſuperatis ad *Elleporum* amnem Græcis Italiam incolentibus, Rhegium obſidebat: quum urbem Romanam per idem tempus Galli vi captam, excepto Capitolio, tenerent. Quibuscum pacem ad victorum arbitrium pacti Romani, recuperata præter ſpem patria, ac velut inde initio ſumto incrementi, bella inſequentibus temporibus cum finitimis populis geſſere. Igitur *Latinis* omnibus, partim virtute, partim felicitate armorum, ſubactis; poſthæc *Etruſcis*, tum *Gallis*, deinde *Samnitibus* bellum intulerunt, qui ad ortum & ad ſeptentrionem Latinorum fines attingunt. Non multo poſt, quum actitus a *Tarentinis* metu Romanorum, quod eorum legatos per contumeliam violaſſent, *Pyrrhus* tranſiſſet in Italiam; (anno prius quam Græciam invaderent Galli, qui partim ad Delphos internecione deleti ſunt,

Digitized by Google

Romani Italiam subigunt.

φθαρέντων, καὶ περαιωθέντων εἰς τὴν Ἀσίαν· Ῥω- 6
μαῖοι, Τυρρηνοὺς μὲν καὶ Σαυνίτας ὑφ' αὑτοὺς πε-
ποιημένοι, τοὺς δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν Κελτοὺς πολ-
λαῖς μάχαις ἤδη νενικηκότες, τότε πρῶτον ἐπὶ τὰ
λοιπὰ μέρη τῆς Ἰταλίας ὥρμησαν· οὐχ ὡς ὑπὲρ
ἀθνείων, ἐπὶ δὲ τὸ πλεῖον ὡς ὑπὲρ ἰδίων ἤδη καὶ
καθηκόντων σφίσι, πολεμήσοντες· ἀθληταὶ γεγονό-
τες ἀληθινοὶ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἔργων, ἐκ τῶν
πρὸς τοὺς Σαυνίτας καὶ Κελτοὺς ἀγώνων. ὑποστάν- 7
τες δὲ γενναίως τὸν πόλεμον τοῦτον, καὶ τὸ τελευ-
ταῖον τάς τε δυνάμεις καὶ Πύρρον ἐκβαλόντες ἐκ
τῆς Ἰταλίας, αὖθις ἐπολέμουν καὶ κατεστρέφοντο
τοὺς κοινωνήσαντας Πύρρῳ τῶν πραγμάτων. Γενό- 8
μενοι δὲ παραδόξως ἁπάντων ἐγκρατεῖς, καὶ ποιη-
σάμενοι τοὺς τὴν Ἰταλίαν κατοικοῦντας ὑφ' αὑτοὺς,
πλὴν Κελτῶν· μετὰ ταῦτα πολιορκεῖν ἐνεχείρησαν
τοὺς τότε κατέχοντας τὸ Ῥήγιον Ῥωμαίους.

Ἴδιον

sunt, partim in Asiam trajecerunt;) Romani, Etruscis & Samnitibus dominationi suæ adjectis, multisque jam præliis superatis Gallis Italiam incolentibus, tunc primum adversus reliquas Italiæ partes arma promoverunt: veluti non tam de alienis, quam de suis jamjam & ad se pertinentibus, dimicaturi; postquam ex certaminibus cum Samnitibus Gallisque insignem bellicarum artium usum erant consecuti. Igitur quum bellum hoc fortiter sustinuissent, tandemque Pyrrhum cum suis copiis Italia expulissent; rursus illos, qui Pyrrhi sectam secuti erant, armis sunt aggressi, eosque sui juris fecerunt. Quibus omnibus contra opinionem hominum in potestatem redactis, cunctisque Italiæ populis, præter Gallos, sibi subjectis; secundum hæc Romanos illos, qui *Rhegium* id temporis tenebant, obsidere instituerunt.

7. Sin-

Digitized by Google

VII. Mamertini Messanam occupant.

Ἴδιον γάρ τι συνέβη καὶ παραπλήσιον ἑκατέραις ταῖς περὶ τὸν πορθμὸν ἐκτισμέναις πόλεσιν· εἰσὶ δ' αὗται, Μεσσήνη καὶ Ῥήγιον. Μεσσήνῃ μὲν γὰρ οὐ πολλοῖς ἀνώτερον χρόνοις τῶν νῦν λεγομένων καιρῶν, Καμπανοὶ παρὰ Ἀγαθοκλεῖ μισθοφοροῦντες, καὶ πάλαι περὶ τὸ κάλλος καὶ τὴν λοιπὴν εὐδαιμονίαν τῆς πόλεως ὀφθαλμιῶντες, ἅμα τῷ λαβεῖν καιρὸν εὐθὺς ἐπεχείρησαν παράσπονδοι. παρεισελθόντες δ' ὡς φίλιοι, καὶ κατασχόντες τὴν πόλιν, οὓς μὲν ἐξέβαλον τῶν πολιτῶν, οὓς δ' ἀπέσφαξαν. πράξαντες δὲ ταῦτα, τὰς μὲν γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν ἠκληκότων, ὡς ποθ' ἡ τύχη διένειμε παρ' αὐτὸν τὸν τῆς παρανομίας καιρὸν ἑκάστοις, οὕτως ἔσχον· τοὺς δὲ λοιποὺς βίους, καὶ τὴν χώραν μετὰ ταῦτα διελόμενοι κατεῖχον. Ταχὺ δὲ καὶ ξαδίως καλῆς χώρας καὶ πόλεως ἐγκρατεῖς γενόμενοι, παρὰ

VII. 1. *Bav. constanter* Μεσσήνη *per* ο *simplex.* 2. Μεσσήνῃ μὲν *ex conject. correxi. Vulgo omnes* Μεσσήνην μὲν. Ibid. παράσπονδοι *ex vet. libris restitui, pro quo Casaub. ex recentissimis Reg. B. C. dederat* παρασπονδεῖν.

7. Singularis enim ac consimilis quidam casus ambobus illis acciderat oppidis, quæ ad fretum sunt condita: Messanæ videlicet ac Rhegio. Quippe *Messanam*, non multo ante hæc tempora, de quibus nunc agimus, *Campani* sub Agathocle merentes, quum jamdudum ejus urbis pulcritudini ac reliquæ felicitati oculos cupiditatis adjeciſſent, ubi primum occaſio eſt oblata, perfide adorti ſunt. Specie amicorum ſubdole ingreſſi, urbis potiti, cives partim ejecerunt, partim jugulaverunt. Quibus rebus ita patratis, uxores quidem & liberos infelicium Meſſaniorum, prout cuique tempore ipſo ſceleris admiſſi caſus diſtribuerat, retinent: opes vero ceteras & mox agrum quoque ipſum, viritim inter ſe diviſum, occupant. Ita quum iſti brevi ac facili negotio opima ditione atque urbe eſſent potiti, e veſtigio facinoris iſtius

Digitized by Google

Rhegium a præsidio Romano opprimitur. A.V.474.

ρεὰ πόδας εὗρον μιμητὰς τῆς πράξεως. Ῥηγῖνοι γὰρ, καθ' ὃν καιρὸν Πύῤῥος εἰς Ἰταλίαν ἐπεραιοῦτο, καταπλαγεῖς γενόμενοι τὴν ἔφοδον αὐτοῦ, διότες δὲ καὶ Καρχηδονίους θαλατοκρατοῦντας, ἐπεσπάσαντο φυλακὴν ἅμα καὶ βοήθειαν παρὰ Ῥωμαίων. οἱ δ', εἰσελθόντες, χρόνον μέν τινα διετήρουν τὴν πόλιν καὶ τὴν ἑαυτῶν πίστιν, ὄντες τετρακισχίλιοι τὸν ἀριθμὸν, ὧν ἡγεῖτο Δέκιος Καμπανός. τέλος δὲ ζηλώσαντες τοὺς Μαμερτίνους, ἅμα δὲ καὶ συνεργοὺς λαβόντες αὐτοὺς, παρεσπόνδησαν τοὺς Ῥηγίνους, ἐκπαθεῖς ὄντες ἐπί τε τῇ τῆς πόλεως εὐκαιρίᾳ, καὶ τῇ τῶν Ῥηγίνων περὶ τοὺς ἰδίους βίους εὐδαιμονίᾳ· καὶ τοὺς μὲν ἐκβαλόντες, τοὺς δὲ ἀποσφάξαντες τῶν πολιτῶν, τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς Καμπανοῖς, κατέσχον τὴν πόλιν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι βαρέως μὲν ἔφερον τὸ γεγονός· οὐ μὴν εἶχόν γε ποιεῖν οὐδέν, διὰ τὸ συνέχεσθαι τοῖς πεπερημένοις πολέμοις. Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τούτων ἐγένοντο, συγκλεί-

istius imitatores invenerunt. *Rhegini* enim, quo tempore Pyrrhus in Italiam trajiciebat, cum ob adventum novi hostis metu perculsi, tum Carthaginienses veriti, penes quos maris imperium erat, præsidium pariter & auxilium a Romanis acciverant. Hi, oppidum ingressi, homines numero quater mille, *Decio Campano* ductore; postquam & oppidum & fidem suam aliquamdiu servassent; tandem Mamertinos æmulati, eosdemque adjutores nacti, qua opportunitati urbis ipsius, qua privatis civium Rheginorum opibus avide inhiantes, fidem mutarunt. Itaque civibus partim in exilium pulsis, aliis trucidatis, exemplo Campanorum oppidum sibi asserunt. At Romani graviter illi quidem, quod acciderat, ferre: verum, qui dictis modo bellis distinerentur, efficere nihil posse. Vbi vero primum ea cura sunt defuncti,

συγκλείσαντες αὐτοὺς, ἐπολιόρκουν τὸ Ῥήγιον, καθ-
ἁπερ ἐπάνω προεῖπον. κρατήσαντες δὲ, τοὺς μὲν Supplicio afficiuntur perfidi. A.V. 483.
πλείστους ἐν αὐτῇ τῇ καταλήψει διέφθειραν, ἐκ-
θύμως ἀμυνομένους διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸ μέλλον,
12 ζωγρείας δ' ἐκυρίευσαν πλειόνων ἢ τριακοσίων. ὧν
ἀναπεμφθέντων εἰς τὴν Ῥώμην, οἱ στρατηγοὶ προα-
γαγόντες εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ μαστιγώσαντες,
ἅπαντας κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος ἐπελέκισαν·
βουλόμενοι διὰ τῆς εἰς ἐκείνους τιμωρίας, καθόσον
οἷοί τε ἦσαν, διορθοῦσθαι παρὰ τοῖς συμμάχοις τὴν
13 αὐτῶν πίστιν. τὴν δὲ χώραν καὶ τὴν πόλιν παρα-
χρῆμα τοῖς Ῥηγίνοις ἀπέδοσαν.

Οἱ δὲ Μαμερτῖνοι· τοῦτο γὰρ τοὔνομα κυριεύ- VIII. Mamertini premuntur a Syracusanis.
σαντες οἱ Καμπανοὶ τῆς Μεσσήνης, προσηγόρευσαν
σφᾶς αὐτούς· ἕως μὲν συνεχρῶντο τῇ τῶν Ῥωμαίων
συμμαχίᾳ τῶν τὸ Ῥήγιον κατασχόντων, οὐ μόνον
τῆς ἑαυτῶν πόλεως καὶ χώρας ἀσφαλῶς κατεκρά-
τουν·

12. ζωγρείᾳ. ζωγρίᾳ *Vat. Reg. A.*

defuncti, concluſos intra *Rhegium* ipſos obſident, ſicut ſupra commemoravi: demum, ut pugnando viceruntplurimos eorum in ipſa occupanda urbe, quam eo pertinacius propugnabant, quod imminens infortunium praeviderent, obtruncant: vivos in poteſtatem redigunt amplius trecentos. Quos Romam miſſos, Conſules productos in forum univerſos, flagrisque cæſos, pro more populi Romani, ſecuri percuſſerunt omnes: id nimirum ſpectantes, ut, quantum in ipſis eſſet, fidem ſuam, apud ſocios labefactatam, iſtorum ſupplicio in integrum reſtituerent. Agrum & urbem *Rheginis* mora nulla interpoſita reddunt.

8. *Mamertini* (hoc namque ſibi nomen Campani, occupata Meſſana, indiderunt:) quamdiu Romanorum, qui Rhegium occupaverant, auxilio ſunt uſi, & oppidum & fines ſuos ſecuri poſſederunt: neque id ſolum:

Digitized by Google

Hiero rex Syracuſ.

προειρημένου, καὶ συνθεωρῶν τοὺς ἀρχαίους μισθοφόρους καχέκτας ὄντας καὶ κινητικοὺς, ἐξάγει στρατείαν, ὡς ἐπὶ τοὺς βαρβάρους τοὺς τὴν Μεσσήνην κατασχόντας. ἀντιστρατοπεδεύσας δὲ περὶ Κεντόριπα, καὶ παραταξάμενος περὶ τὸν Κυαμόσωρον ποταμὸν, τοὺς μὲν πολιτικοὺς ἱππεῖς καὶ πεζοὺς αὐτὸς ἐν ἀποστήματι συνεῖχεν, ὡς κατ' ἄλλον τόπον τοῖς πολεμίοις συμμίξων· τοὺς δὲ ξένους προβαλλόμενος, εἴασε πάντας ὑπὸ τῶν βαρβάρων διαφθαρῆναι. κατὰ δὲ τὸν τῆς ἐκείνων τροπῆς καιρὸν, ἀσφαλῶς αὐτὸς ἀπεχώρησε μετὰ τῶν πολιτῶν εἰς τὰς Συρακούσας. συντελεσάμενος δὲ τὸ προκείμενον πραγματικῶς, καὶ παρρηκὼς πᾶν τὸ κινητικὸν καὶ στασιῶδες τῆς δυνάμεως, ξενολογήσας δι' αὐτοῦ πλῆθος ἱκανὸν μισθοφόρων, ἀσφαλῶς ἤδη τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν διεξῆγε. Θεωρῶν δὲ τοὺς βαρβάρους ἐκ τοῦ προτερήματος θρασέως καὶ προπετῶς ἀναστρεφομέ-

IX. 3. στρατείαν *in* στρατιὰν *mutavit Caſaubonus.*

uxorem hujus filiam, animadverſo mercenarios veteranos male animatos & quosvis ad motus eſſe proclives, copias educit adverſus barbaros Meſſanam obtinentes. Tum prope *Centuripam* in conſpectu hoſtium poſitis caſtris, atque acie ad *Cyamoſorum* amnem inſtructa; urbanos quidem equites peditesque, aliquanto ſpatio a ceteris ſejunctos, ipſe ſecum retinet, velut ab alia parte manum cum hoſte conſerturus; extraneos vero barbaris objiciens, univerſos ab iis deleri eſt paſſus: ac quo tempore iſti fugientes caedebantur, ipſe cum civibus absque ullo periculo Syracuſas retro conceſſit. Sollerter autem eo quod deſtinaverat perfecto, & univerſa illa parte exercitus ſublata, quæ ad concitandos motus erat proclivis ac ſeditioſa; idonea conductitiorum manu arbitratu ſuo comparata, magiſtratum absque ullo jam metu adminiſtrabat. Vbi vero barbaros, ſecunda pugna elatos, audacter atque temere palantes animadver-

Digitized by Google

φομένους, καθοπλίσας καὶ γυμνάσας ἐνεργῶς τὰς πολιτικὰς δυνάμεις, ἐξῆγε, καὶ συμβάλλει τοῖς πολεμίοις ἐν τῷ Μυλαίῳ πεδίῳ περὶ τὸν Λογγανὸν καλούμενον ποταμόν. τροπὴν δὲ ποιήσας αὐτῶν ἰσχυρὰν, καὶ τῶν ἡγεμόνων ἐγκρατὴς γενόμενος ζωγρείᾳ, τὴν μὲν τῶν βαρβάρων κατέπαυσε τόλμαν· αὐτὸς δὲ παραγενόμενος εἰς τὰς Συρακούσας, βασιλεὺς ὑπὸ πάντων προσηγορεύθη τῶν συμμάχων. Hiero rex Syracuſ.

Οἱ δὲ Μαμερτῖνοι, πρότερον μὲν ἐστερημένοι τῆς ἐπικουρίας τῆς ἐκ τοῦ Ῥηγίου, καθάπερ ἀνώτερον εἶπον, τότε δὲ τοῖς ἰδίοις πράγμασιν ἐπταικότες ἰλαροχερῶς διὰ τὰς νῦν ῥηθείσας αἰτίας, οἱ μὲν ἐπὶ Καρχηδονίους κατέφευγον, καὶ τούτοις ἐνεχείριζον σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν ἄκραν· οἱ δὲ πρὸς Ῥωμαίους ἐπρέσβευον, παραδιδόντες τὴν πόλιν, καὶ δεόμενοι βοηθήσειν σφίσιν, αὐτοῖς ὁμοφύλοις ὑπάρχουσι. Ῥωμαῖοι δὲ πολὺν μὲν χρόνον ἠπόρησαν, διὰ τὸ δοκεῖν X. Mamertini, alii Romanos advocant, alii Pœnos.

7. ἐνεργῶς. ἐναργῶς mss. & edd. ante Caſaub. Ibid. Λογγανὸν. Λογγανὸν Bav.

advertit; urbanum militem, naviter in armis exercitatum, educit; & in Mylæo campo, propter amnem, quem *Longanum* vocant, signa cum hoſte conſert. Quo magna vi fuſo fugatoque, ducibus etiam captis, audaciam barbarorum compeſcuit. Mox Syracuſas reverſus, ab univerſis ſociis Rex eſt ſalutatus.

10. *Mamertini*, Rheginorum auxilio, ut ſupra expoſui, jam ante deſtituti; nunc vero, ob memoratas modo cauſas, propriis etiam opibus penitus fracti: pars ad Carthaginienſes confugere, iisque ſe arcemque ſuam tradere; pars, miſſis ad populum Romanum legatis, urbem ei dedere, utque ſibi, ceu originis communione junctis, opem ferat, petere. Romani vero, quid conſilii caperent, perdiu ancipitibus animis dubitarunt; quippe auxilii

Deliberant Romani de Mamertinis.

κεῖν ἐξόφθαλμον εἶναι τὴν ἀλογίαν τῆς βοηθείας. τὸ γὰρ μικρῷ πρότερον τοὺς ἰδίους πολίτας μετὰ 4
τῆς μεγίστης ἀνηρηκότας τιμωρίας, ὅτι Ῥηγίνους παρεσπόνδησαν, παραχρῆμα Μαμερτίνοις βοηθεῖν ζητεῖν, τοῖς τὰ παραπλήσια πεποιηκόσιν οὐ μόνον εἰς τὴν Μεσσηνίων, ἀλλὰ καὶ τὴν Ῥηγίνων πόλιν, δυσαπολόγητον εἶχε τὴν ἁμαρτίαν. οὐ μὴν ἀγνοοῦν- 5
τές γε τούτων οὐδὲν, θεωροῦντες δὲ τοὺς Καρχηδονίους, οὐ μόνον τὰ κατὰ τὴν Λιβύην, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς Ἰβηρίας ὑπήκοα πολλὰ μέρη πεποιημένους, ἔτι δὲ τῶν νήσων ἁπασῶν ἐγκρατεῖς ὑπάρχοντας τῶν κατὰ τὸ Σαρδόνιον καὶ Τυρρηνικὸν πέλαγος· ἡγω- 6
νίων, εἰ Σικελίας ἔτι κυριεύσαιεν, μὴ λίαν βαρεῖς καὶ φοβεροὶ γείτονες αὐτοῖς ὑπάρχοιεν, κύκλῳ σφᾶς περιέχοντες, καὶ πᾶσι τοῖς τῆς Ἰταλίας μέρεσιν ἐπικείμενοι. διότι δὲ ταχέως ὑφ' αὑτοὺς ποιήσονται τὴν

X. 6. μὴ λίαν. *Particulam* μὴ *ex ing. inſerui Caſaub. quæ, ſi teneatur, requirit* ὑπάρχωσι *pro* ὑπάρχοιεν; *abeſſe autem fortaſſe poſſet, ſi pro* κυριεύσαιεν *eſſet* κυριεύσαντες, *quod in Reg. A. ſuperſcriptum eſt. Frigide wisti recentiores Reg. B. & C. pro* ἡγωνίων *dant* ἡγοῦνται ὡς. 7. ὑφ' αὑτούς. ὑπ' αὐτοὺς *Flor. Aug. Reg. A.*

auxilii latio manifeſtam præ ſe ferebat abſurditatem. Nam eos, qui paullo ante cives ſuos, ob violatam erga Rheginos fidem, graviſſimo ſupplicio affeciſſent, repente *Mamertinis*, qui ſimilia non ſolum erga Meſſaniorum urbem, ſed etiam Rheginorum, patraſſent, auxilium velle ferre, id quidem peccatum videri debuit vix excuſandum. Neque fane id latebat Romanos: ſed, quod Pœnos viderent non Africæ dumtaxat, verum etiam Hiſpaniæ pleraque loca ſuæ ditionis feciſſe, inſulisque præterea Sardoi & Etruſci maris omnibus potitos; anxii ſupra modum erant, ne, ſi hoc amplius Siciliæ dominatum adipiſcerentur, valde ſibi graves & formidabiles vicini forent, qui & circumdarent undique populum Romanum, & omnibus Italiæ partibus imminerent. Quod autem, ſi Mamertinis auxilium denegaretur, brevi

Digitized by Google

τὴν Σικελίαν, μὴ τυχόντων ἐπικουρίας τῶν Μαμερτίνων, προφανὲς ἦν. κρατήσαντες γὰρ ἐγχειριζομένης αὐτοῖς τῆς Μεσσήνης, ἔμελλον ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὰς Συρακούσας ἐπανελέσθαι, διὰ τὸ πάσης σχεδὸν δεσπόζειν τῆς ἄλλης Σικελίας. ὃ προορώμενοι Ῥωμαῖοι, καὶ νομίζοντες ἀναγκαῖον εἶναι σφίσι, τὸ μὴ περᾶσθαι τὴν Μεσσήνην, μηδὲ ἐᾶσαι Καρχηδονίους οἷονεὶ γεφυρῶσαι τὴν εἰς Ἰταλίαν αὐτοῖς διάβασιν, πολὺν μὲν χρόνον ἐβουλεύσαντο. Deliberant Romani de Mamertinis.

Καὶ τὸ μὲν συνέδριον οὐδ' εἰς τέλος ἐκύρωσε τὴν γνώμην, διὰ τὰς ἄρτι ῥηθείσας αἰτίας. ἐδόκει γὰρ τὰ περὶ τὴν ἀλογίαν τῆς τοῖς Μαμερτίνοις ἐπικουρίας, ἰσοῤῥοπεῖν τοῖς ἐκ τῆς βοηθείας συμφέρουσιν. οἱ δὲ πολλοὶ, τετρυχωμένοι μὲν ὑπὸ τῶν προγεγονότων πολέμων, καὶ προσδεόμενοι παντοδαπῆς ἐπανορθώσεως, ἅμα δὲ τοῖς ἄρτι ῥηθεῖσι περὶ τοῦ κοινῇ XI. Auxilium ferendum decernunt. A.V.490.

XI. 2. τετρυχωμ. *Al.* τετρυμένοι.

vi temporis ſpatio Siciliam ditionis ſuæ facturi eſſent, res loquebatur ipſa. Quippe Meſſana potiti, quæ nunc ipſis tradebatur, non multo poſt Syracuſas inſuper erant occupaturi; quandoquidem cunctam propemodum reliquam Siciliam imperio ſuo jam tenebant. Hæc quum intelligerent Romani, ſuisque rebus neceſſarium ducerent, *Meſſanam* non deſeri, nec permitti Carthaginienſibus, ut ad trajiciendum in Italiam quaſi pontem aliquem ſibi ſtruerent, diu de re conſultabant.

11. Ac ſenatus quidem conſultum de juvandis *Mamertinis* nullum, propter expoſitas modo cauſas, omnino eſt factum: quanta enim utilitas ejus rei eſſet futura, tantumdem dedecoris habere videbatur ipſius conſilii cum recta ratione repugnantia. At populus, ſuperioribus bellis attritus, & rei familiaris damna modis omnibus reparare cupiens, (quum præſertim, præter modo dicta,

Rhegium a præsidio Romano opprimitur. A.V.474.

καὶ πόδας εὗρον μιμητὰς τῆς πράξεως. Ῥηγῖνοι γὰρ, καθ' ὃν καιρὸν Πύρρος εἰς Ἰταλίαν ἐπεραιοῦτο, καταπλαγεῖς γενόμενοι τὴν ἔφοδον αὐτοῦ, δεδιότες δὲ καὶ Καρχηδονίους θαλατοκρατοῦντας, ἐπεσπάσαντο φυλακὴν ἅμα καὶ βοήθειαν παρὰ Ῥωμαίων. οἱ δ', εἰσελθόντες, χρόνον μέν τινα διετήρουν τὴν πόλιν καὶ τὴν ἑαυτῶν πίστιν, ὄντες τετρακισχίλιοι τὸν ἀριθμὸν, ὧν ἡγεῖτο Δέκιος Καμπανός. τέλος δὲ ζηλώσαντες τοὺς Μαμερτίνους, ἅμα δὲ καὶ συνεργοὺς λαβόντες αὐτοὺς, παρεσπόνδησαν τοὺς Ῥηγίνους, ἐκπαθεῖς ὄντες ἐπί τε τῇ τῆς πόλεως εὐκαιρίᾳ, καὶ τῇ τῶν Ῥηγίνων περὶ τοὺς ἰδίους βίους εὐδαιμονίᾳ· καὶ τοὺς μὲν ἐκβαλόντες, τοὺς δὲ ἀποσφάξαντες τῶν πολιτῶν, τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς Καμπανοῖς, κατέσχον τὴν πόλιν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι βαρέως μὲν ἔφερον τὸ γεγονὸς· οὐ μὴν εἶχόν γε ποιεῖν οὐδέν, διὰ τὸ συνέχεσθαι τοῖς πρεσερημένοις πολέμοις. Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τούτων ἐγένοντο, συγκλεί-

iſtius imitatores invenerunt. *Rhegini* enim, quo tempore Pyrrhus in Italiam trajiciebat, cum ob adventum novi hoſtis metu perculſi, tum Carthaginienſes veriti, penes quos maris imperium erat, præſidium pariter & auxilium a Romanis acciverant. Hi, oppidum ingreſſi, homines numero quater mille, *Decio Campano* ductore; poſtquam & oppidum & fidem ſuam aliquamdiu ſervaſſent; tandem Mamertinos æmulati, eosdemque adjutores nacti, qua opportunitati urbis ipſius, qua privatis civium Rheginorum opibus avide inhiantes, fidem mutarunt. Itaque civibus partim in exilium pulſis, aliis trucidatis, exemplo Campanorum oppidum ſibi aſſerunt. At Romani graviter illi quidem, quod acciderat, ferre: verum, qui dictis modo bellis diſtinerentur, efficere nihil poſſe. Vbi vero primum ea cura ſunt defuncti,

Digitized by Google

συγκλείσαντες αὐτοὺς, ἐπολιόρκουν τὸ Ῥήγιον, καθ-
ὑπὲρ ἐπάνω προεῖπον. κρατήσαντες δὲ, τοὺς μὲν
πλείστους ἐν αὐτῇ τῇ καταλήψει διέφθειραν, ἐκ-
θύμως ἀμυνομένους διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸ μέλλον,
12 ζωγρείᾳ δ' ἐκυρίευσαν πλειόνων ἢ τριακοσίων. ὧν
ἀναπεμφθέντων εἰς τὴν Ῥώμην, οἱ στρατηγοὶ προα-
γαγόντες εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ μαστιγώσαντες,
ἅπαντας κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος ἐπελέκισαν·
βουλόμενοι διὰ τῆς εἰς ἐκείνους τιμωρίας, καθόσον
οἷοί τε ἦσαν, διορθοῦσθαι παρὰ τοῖς συμμάχοις τὴν
13 αὐτῶν πίστιν. τὴν δὲ χώραν καὶ τὴν πόλιν παρα-
χρῆμα τοῖς Ῥηγίνοις ἀπέδοσαν.

Supplicio afficiuntur perfidi. A.V. 483.

Οἱ δὲ Μαμερτῖνοι· τοῦτο γὰρ τοὔνομα κυριεύ-
σαντες οἱ Καμπανοὶ τῆς Μεσσήνης, προσηγόρευσαν
σφᾶς αὐτούς· ἕως μὲν συνεχρῶντο τῇ τῶν Ῥωμαίων
συμμαχίᾳ τῶν τὸ Ῥήγιον κατασχόντων, οὐ μόνον
τῆς ἑαυτῶν πόλεως καὶ χώρας ἀσφαλῶς κατεκρά-
τουν·

VIII. Mamertini premuntur a Syracusanis.

11. ζωγρείᾳ. ζωγρίᾳ *Vat. Reg. A.*

defunctí, concluſos intra *Rhegium* ipſos obſident, ſicut ſupra commemoravi: demum, ut pugnando viceruntplurimos eorum in ipſa occupanda urbe, quam eo pertinacius propugnabant, quod imminens infortunium praeviderent, obtruncant: vivos in poteſtatem redigunt amplius trecentos. Quos Romam miſſos, Conſules productos in forum univerſos, flagrisque cæſos, pro more populi Romani, ſecuri percuſſerunt omnes: id nimirum ſpectantes, ut, quantum in ipſis eſſet, fidem ſuam, apud ſocios labefactatam, iſtorum ſupplicio in integrum reſtituerent. Agrum & urbem *Rheginis* mora nulla interpoſita reddunt.

8. *Mamertini* (hoc namque ſibi nomen Campani, occupata Meſſana, indiderunt:) quamdiu Romanorum, qui Rhegium occupaverant, auxilio ſunt uſi, & oppidum & fines ſuos ſecuri poſſederunt: neque id ſolum:

Digitized by Google

τουν· ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς συνορούσης, οὐχ ὡς ἔτυχε, παρηνώχλουν τοῖς τε Καρχηδονίοις καὶ τοῖς Συρακουσίοις, καὶ πολλὰ μέρη τῆς Σικελίας ἐφορολόγουν. ἐπεὶ δ' ἐστερήθησαν τῆς προειρημένης ἐπι-2
κουρίας, συγκλεισθέντων τῶν τὸ Ῥήγιον κατεχόντων εἰς τὴν πολιορκίαν, παρὰ πόδας ὑπὸ τῶν Συρακουσίων αὐτοὶ πάλιν συνεδιώχθησαν εἰς τὴν πόλιν, διά τινας τοιαύτας αἰτίας. Χρόνοις οὐ πολλοῖς πρότε-3
Hiero prætor Syracuſ. A.V. 478. ρον οἱ δυνάμεις τῶν Συρακουσίων διενεχθεῖσαι πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει, καὶ διατρίβουσαι περὶ τὴν Μεργάνην, κατέστησαν ἐξ αὐτῶν ἄρχοντας, Ἀρτεμίδωρόν τε καὶ τὸν μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντα τῶν Συρακουσίων Ἱέρωνα, νέον μὲν ὄντα κομιδῇ, πρὸς δέ τι γένος εὐφυῆ βασιλικῆς καὶ πραγματικῆς οἰκονομίας. Ὁ δὲ, παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, καὶ παρεισελθὼν 4
εἰς τὴν πόλιν διά τινων οἰκείων, καὶ κύριος γενόμενος

VIII. 3. *Βαν. διενεχθεῖσαι πρὸς τὴν πόλιν.* Ibid. *Μεργάνην fortaſſe ex* Μοργάννην *corruptum. Μέγαρα voluit Cluver.*

lum: verum etiam de finitima ditione negotium & Carthaginienſibus & Syracuſanis non leve faceſſerunt, & multas Siciliae partes ſtipendium penſitare coëgerunt. Poſtea vero quam, obſidione cinctis qui Rhegium tenebant, illud de quo diximus auxilium defecit; mox ipſi viciſſim, ob quasdam hujuſcemodi cauſſas, intra muros a Syracuſiis ſunt compulſi. Non multo ante, *Syracuſiorum* exercitus, ab iis, qui in urbe erant, diſſidentes, & ad *Merganam* tunc hærentes, delectos e ſuo numero duces creaverant, Artemidorum & *Hieronem*, qui poſtea regnum apud Syracuſios obtinuit; admodum juvenem quidem illum, ſed ad regiam quamdam dignitatem & ſollertem rerum civilium adminiſtrationem a natura egregie comparatum. Is ubi magiſtratum ſuſcepiſſet, atque urbem amicorum quorumdam opera clandeſtina fuiſſet ingreſſus, redactis in poteſta-

tem

Digitized by Google

νος τῶν ἀντιπολιτευομένων, οὕτως ἐχρήσατο πράως καὶ μεγαλοψύχως τοῖς πράγμασι, ὥστε τοὺς Συρακουσίους, καίπερ εὐδαιμόνως εὐδοκουμένους ἐπὶ ταῖς τῶν στρατιωτῶν ἀρχαιρεσίαις, τότε πάντας ὁμοθυμαδὸν εὐδοκῆσαι στρατηγὸν αὐτῶν ὑπάρχειν Ἱέρωνα. ὃς ἐκ τῶν πρώτων ἐπινοημάτων εὐθέως δῆλος ἦν τοῖς ὀρθῶς σκοπουμένοις, μειζόνων ὀρεγόμενος ἐλπίδων, ἢ κατὰ τὴν στρατηγίαν.

Θεωρῶν γὰρ τοὺς Συρακουσίους, ἐπειδὰν ἐκπέμψωσι τὰς δυνάμεις καὶ τοὺς ἄρχοντας μετὰ τῶν δυνάμεων, αὐτοὺς ἐν αὐτοῖς στασιάζοντας καὶ καινοτομοῦντας ἀεί τι· τὸν δὲ Λεπτίνην εἰδὼς καὶ τῇ προστασίᾳ καὶ τῇ πίστει πολὺ διαφέροντα τῶν ἄλλων πολιτῶν, εὐδοκιμοῦντα δὲ καὶ παρὰ τῷ πλήθει διαφερόντως· συνάπτεται κηδείαν πρὸς αὐτόν, βουλόμενος οἷον ἐφεδρείαν ἀπολιπεῖν ἐν τῇ πόλει τοῦτον, ὅτε αὐτὸν ἐξιέναι δέοι μετὰ τῶν δυνάμεων ἐπὶ τὰς πράξεις. Γήμας δὲ τὴν θυγατέρα τοῦ

IX. Hiero rex Syracuſ. A.V. 485.

προεσ-

tem iis, qui diverſas partes erant ſecuti; id ſpecimen clementiæ & magni animi in rebus ordinandis præbuit, ut Syracuſii, licet a militibus habita comitia creandis magiſtratibus nequaquam probarent, tunc tamen univerſi conſentientibus animis *Hieronem* Prætorem perlubenter acciperent. Quem quidem virum, ex primis ſtatim ejus conſiliis intellexerunt recte affirmantes, ad majorum rerum ſpem eſſe erectum, quam ut ſola prætura delectaretur.

9. Nam qui cerneret, Syracuſios quidem, quoties domo copias ſuas una cum magiſtratibus emiſiſſent, ſeditionibus inteſtinis laborare, & novi ſemper aliquid moliri: *Leptinem* vero noſſet dignitate ac fide reliquis civibus præſtare, eumdemque magnam apud vulgus opinionem virtutis habere; adfinitatem cum eo contrahit, domi hunc tamquam in ſubſidiis relinquere cogitans, quoties ſibi ad res gerendas cum exercitu foret proficiſcendum. Poſt ductam vero uxorem

Digitized by Google

Hiero rex Syracuſ.

προειρημένου, καὶ συνθεωρῶν τοὺς ἀρχαίους μισθοφόρους καχέκτας ὄντας καὶ κινητικοὺς, ἐξάγει στρατείαν, ὡς ἐπὶ τοὺς βαρβάρους τοὺς τὴν Μεσσήνην κατασχόντας. ἀντιστρατοπεδεύσας δὲ περὶ Κεντόριπα, καὶ παραταξάμενος περὶ τὸν Κυαμόσωρον ποταμὸν, τοὺς μὲν πολιτικοὺς ἱππεῖς καὶ πεζοὺς αὐτὸς ἐν ἀποστήματι συνεῖχεν, ὡς κατ' ἄλλον τόπον τοῖς πολεμίοις συμμίξων· τοὺς δὲ ξένους προβαλλόμενος, ἔιασε πάντας ὑπὸ τῶν βαρβάρων διαφθαρῆναι. κατὰ δὲ τὸν τῆς ἐκείνων τροπῆς καιρὸν, ἀσφαλῶς αὐτὸς ἀπεχώρησε μετὰ τῶν πολιτῶν εἰς τὰς Συρακούσας. συντελεσάμενος δὲ τὸ προκείμενον πραγματικῶς, καὶ παρῃρημένος πᾶν τὸ κινητικὸν καὶ στασιῶδες τῆς δυνάμεως, ξενολογήσας δι' αὐτοῦ πλῆθος ἱκανὸν μισθοφόρων, ἀσφαλῶς ἤδη τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν διεξῆγε. Θεωρῶν δὲ τοὺς βαρβάρους ἐκ τοῦ προτερήματος θρασέως καὶ προπετῶς ἀναστρεφομέ-

IX. 3. στρατείαν *in* στρατιὰν *mutavit Caſaubonus.*

uxorem hujus filiam, animadverſo mercenarios veteranos male animatos & quosvis ad motus eſſe proclives, copias educit adverſus barbaros Meſſanam obtinentes. Tum prope *Centuripam* in conſpectu hoſtium poſitis caſtris, atque acie ad *Cyamoſorum* amnem inſtructa; urbanos quidem equites peditesque, aliquanto ſpatio a ceteris ſejunctos, ipſe ſecum retinet, velut ab alia parte manum cum hoſte conſerturus; extraneos vero barbaris objiciens, univerſos ab iis deleri eſt paſſus: ac quo tempore iſti fugientes caedebantur, ipſe cum civibus absque ullo periculo Syracuſas retro conceſſit. Sollerter autem eo quod deſtinaverat perfecto, & univerſa illa parte exercitus ſublata, quæ ad concitandos motus erat proclivis ac ſeditioſa; idonea conductitiorum manu arbitratu ſuo comparata, magiſtratum absque ullo jam metu adminiſtrabat. Vbi vero barbaros, ſecunda pugna elatos, audacter atque temere palantes animadver-

Digitized by Google

φεμένους, καθοπλίσας καὶ γυμνάσας ἐνεργῶς τὰς πολιτικὰς δυνάμεις, ἐξῆγε, καὶ συμβάλλει τοῖς πολεμίοις ἐν τῷ Μυλαίῳ πεδίῳ περὶ τὸν Λογγανὸν καλούμενον ποταμόν. τροπὴν δὲ ποιήσας αὐτῶν ἰσχυρᾶν, καὶ τῶν ἡγεμόνων ἐγκρατὴς γενόμενος ζωγρείᾳ, τὴν μὲν τῶν βαρβάρων κατέπαυσε τόλμαν· αὐτὸς δὲ παραγενόμενος εἰς τὰς Συρακούσας, βασιλεὺς ὑπὸ πάντων προσηγορεύθη τῶν συμμάχων. Hiero rex Syracuſ.

Οἱ δὲ Μαμερτῖνοι, πρότερον μὲν ἐστερημένοι τῆς ἐπικουρίας τῆς ἐκ τοῦ Ῥηγίου, καθάπερ ἀνώτερον εἶπον, τότε δὲ τοῖς ἰδίοις πράγμασιν ἐπταικότες ὁλοσχερῶς διὰ τὰς νῦν ῥηθείσας αἰτίας, οἱ μὲν ἐπὶ Καρχηδονίους κατέφευγον, καὶ τούτοις ἐνεχείριζον σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν ἄκραν· οἱ δὲ πρὸς Ῥωμαίους ἐπρέσβευον, παραδιδόντες τὴν πόλιν, καὶ δεόμενοι βοηθήσειν σφίσιν, αὐτοῖς ὁμοφύλοις ὑπάρχουσι. Ῥωμαῖοι δὲ πολὺν μὲν χρόνον ἠπόρησαν, διὰ τὸ δοκεῖν X. Mamertini, alii Romanos advocant, alii Pœnos.

7. ἐνεργῶς. ἐναργῶς mss. & edd. ante Caſaub. Ibid. Λογγανὸν. Λογκανὸν Bav.

advertit; urbanum militem, naviter in armis exercitatum, educit; & in Mylæo campo, propter amnem, quem *Longanum* vocant, ſigna cum hoſte confert. Quo magna vi fuſo fugatoque, ducibus etiam captis, audaciam barbarorum compeſcuit. Mox Syracuſas reverſus, ab univerſis ſociis Rex eſt ſalutatus.

10. *Mamertini*, Rheginorum auxilio, ut ſupra expoſui, jam ante deſtituti; nunc vero, ob memoratas modo cauſas, propriis etiam opibus penitus fracti: pars ad Carthaginienſes confugere, iisque ſe arcemque ſuam tradere; pars, miſſis ad populum Romanum legatis, urbem ei dedere, utque ſibi, ceu originis communione junctis, opem ferat, petere. Romani vero, quid conſilii caperent, perdiu ancipitibus animis dubitarunt; quippe auxilii

Deliberant Romani de Mamertinis.

κεῖν ἐξόφθαλμον εἶναι τὴν ἀλογίαν τῆς βοηθείας. τὸ γὰρ μικρῷ πρότερον τοὺς ἰδίους πολίτας μετὰ τῆς μεγίστης ἀνηκέστους τιμωρίας, ὅτι Ῥηγίνους παρεσπόνδησαν, παραχεῖμα Μαμερτίνοις βοηθεῖν ζητεῖν, τοῖς τὰ παραπλήσια πεποιηκόσιν οὐ μόνον εἰς τὴν Μεσσηνίων, ἀλλὰ καὶ τὴν Ῥηγίνων πόλιν, δυσαπολόγητον εἶχε τὴν ἁμαρτίαν. οὐ μὴν ἀγνοοῦντές γε τούτων οὐδὲν, θεωροῦντες δὲ τοὺς Καρχηδονίους, οὐ μόνον τὰ κατὰ τὴν Λιβύην, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς Ἰβηρίας ὑπήκοα πολλὰ μέρη πεποιημένους, ἔτι δὲ τῶν νήσων ἁπασῶν ἐγκρατεῖς ὑπάρχοντας τῶν κατὰ τὸ Σαρδόνιον καὶ Τυρρηνικὸν πέλαγος· ἡγωνίων, εἰ Σικελίας ἔτι κυριεύσαιεν, μὴ λίαν βαρεῖς καὶ φοβεροὶ γείτονες αὐτοῖς ὑπάρχοιεν, κύκλῳ σφᾶς περιέχοντες, καὶ πᾶσι τοῖς τῆς Ἰταλίας μέρεσιν ἐπικείμενοι. διότι δὲ ταχέως ὑφ' αὐτοὺς ποιήσονται τὴν

X. 6. μὴ λίαν. Particulam μὴ ex ing. inſeruit Caſaub. quæ, ſi teneatur, requirit ὑπάρχωσι pro ὑπάρχοιεν; abeſſe autem fortaſſe poſſet, ſi pro κυριεύσαιεν eſſet κυριεύσαντες, quod in Reg. A. ſuperſcriptum eſt. Frigide wirti recentiores Reg. B. & C. pro ἡγωνίων dant ἠγοῦνθ' ὡς. 7. ὑφ' αὐτοὺς. ὑπ' αὐτοὺς Flor. Aug. Reg. A.

auxilii latio manifeſtam præ ſe ferebat abſurditatem. Nam eos, qui paullo ante cives ſuos, ob violatam erga Rheginos fidem, graviſſimo ſupplicio affeciſſent, repente *Mamertinis*, qui ſimilia non ſolum erga Meſſaniorum urbem, ſed etiam Rheginorum, patraſſent, auxilium velle ferre, id quidem peccatum videri debuit vix excuſandum. Neque fane id latebat Romanos: ſed, quod Pœnos viderent non Africæ dumtaxat, verum etiam Hiſpaniæ pleraque loca ſuæ ditionis feciſſe, inſulisque præterea Sardoi & Etruſci maris omnibus potitos; anxii ſupra modum erant, ne, ſi hoc amplius Siciliæ dominatum adipiſcerentur, valde ſibi graves & formidabiles vicini forent, qui & circumdarent undique populum Romanum, & omnibus Italiæ partibus imminerent. Quod autem, ſi Mamertinis auxilium denegaretur, brevi

Digitized by Google

τὴν Σικελίαν, μὴ τυχόντων ἐπικουρίας τῶν Μαμερτίνων, προφανὲς ἦν. κρατήσαντες γὰρ ἐγχειριζομένης αὐτοῖς τῆς Μεσσήνης, ἔμελλον ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὰς Συρακούσας ἐπανελέσθαι, διὰ τὸ πάσης σχεδὸν δεσπόζειν τῆς ἄλλης Σικελίας. ὃ προορώμενοι Ῥωμαῖοι, καὶ νομίζοντες ἀναγκαῖον εἶναι σφίσι, τὸ μὴ περιδεῖν τὴν Μεσσήνην, μηδὲ ἐᾶσαι Καρχηδονίους οἷονεὶ γεφυρῶσαι τὴν εἰς Ἰταλίαν αὐτοῖς διάβασιν, πολὺν μὲν χρόνον ἐβουλεύσαντο. Deliberant Romani de Mamertinis.

Καὶ τὸ μὲν συνέδριον οὐδ' εἰς τέλος ἐκύρωσε τὴν γνώμην, διὰ τὰς ἄρτι ῥηθείσας αἰτίας. ἐδόκει γὰρ τὰ περὶ τὴν ἀλογίαν τῆς τοῖς Μαμερτίνοις ἐπικουρίας, ἰσορροπεῖν τοῖς ἐκ τῆς βοηθείας συμφέρουσιν. οἱ δὲ πολλοὶ, τετρυχωμένοι μὲν ὑπὸ τῶν προγεγονότων πολέμων, καὶ προσδεόμενοι παντοδαπῆς ἐπανορθώσεως, ἅμα δὲ τοῖς ἄρτι ῥηθεῖσι περὶ τοῦ κοινῇ XI. Auxilium ferendum decernunt. A.V.490.

XI. 2. τετρυχωμ. *Al.* τετρυμένοι.

vi temporis ſpatio Siciliam ditionis ſuæ facturi eſſent, res loquebatur ipſa. Quippe Meſſana potiti, quæ nunc ipſis tradebatur, non multo poſt Syracuſas inſuper erant occupaturi; quandoquidem cunctam propemodum reliquam Siciliam imperio ſuo jam tenebant. Hæc quum intelligerent Romani, ſuisque rebus neceſſarium ducerent, *Meſſanam* non deſeri, nec permitti Carthaginienſibus, ut ad trajiciendum in Italiam quaſi pontem aliquem ſibi ſtruerent, diu de re conſultabant.

11. Ac ſenatus quidem conſultum de juvandis *Mamertinis* nullum, propter expoſitas modo cauſas, omnino eſt factum: quanta enim utilitas ejus rei eſſet futura, tantumdem dedecoris habere videbatur ipſius conſilii cum recta ratione repugnantia. At populus, ſuperioribus bellis attritus, & rei familiaris damna modis omnibus reparare cupiens, (quum præſertim, præter modo dicta,

Digitized by Google

A.V.490. Mamertinis auxilium decernunt Romani.

συμφέρειν τὸν πόλεμον, καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάστοις ὠφελείας προδήλους καὶ μεγάλας ὑποδεικνυόντων τῶν στρατηγῶν, ἔκρινεν βοηθεῖν. κυρωθέντος δὲ τοῦ 3 δόγματος ὑπὸ τοῦ δήμου, προχειρισάμενοι τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων στρατηγὸν, Ἄππιον Κλαύδιον, ἐξαπέστειλαν, κελεύσαντες βοηθεῖν καὶ διαβαίνειν εἰς Μεσσήνην. Οἱ δὲ Μαμερτῖνοι τὸν μὲν τῶν Καρχη- 4 δονίων στρατηγὸν, ἤδη κατέχοντα τὴν ἄκραν, ἐξέβαλον, τὰ μὲν καταπληξάμενοι, τὰ δὲ παραλογισάμενοι· τὸν δ' Ἄππιον ἐπεσπῶντο, καὶ τούτῳ τὴν πόλιν ἐνεχείριζον. Καρχηδόνιοι δὲ τὸν μὲν στρατη- 5 γὸν αὐτῶν ἀνεσταύρωσαν· νομίσαντες αὐτὸν ἀβούλως, ἅμα δ' ἀνάνδρως, προέσθαι τὴν ἀκρόπολιν. αὐτοὶ δὲ τῇ μὲν ναυτικῇ δυνάμει περὶ Πελωριάδα 6 στρατοπεδεύσαντες, τῷ δὲ πεζῷ στρατεύματι περὶ τὰς Σύνεις καλουμένας, ἐνεργῶς προσέκειντο τῇ Μεσσήνῃ. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Ἱέρων, νομί- 7

Sunes opp.

σας

6. Σύνεις. *Vulgo ex Bav. legebatur* Σήνεις. *Apud Diodor. Siculum est* Εὐνεῖς.

ſta, quod publice bellum hoc expediret, privatim etiam manifeſta ſingulis magnaque commoda oſtentarent Conſules) mittendum auxilium cenſuit. Qua ſententia plebiſcito confirmata, Conſulum alter *Appius Claudius* populi ſuffragiis miſſus, & Meſſanam trajicere ſuppetiasque ferre juſſus eſt. *Mamertini*, poſtquam Carthaginienſium ducem, qui jam arcem obtinebat, partim terrore injecto, partim dolo extruſiſſent, Appium arceſſunt, eique urbem tradunt. Pœni, arcem a ſuo duce malo conſilio ſimul & per ignaviam proditam rati, eo in crucem acto, navalibus copiis in vicina *Peloro* regione, terreſtribus juxta *Sunes*, quas vocant, caſtra ponunt, & obſidioni Meſſanæ naviter incumbunt. Tunc temporis *Hiero*, facile fore hoc rerum ſtatu

Digitized by Google

εας εὐφυῶς ἔχειν τὰ παρόντα πρὸς τὸ τοὺς βαρ- A.V. 490.
βάρους τοὺς τὴν Μεσσήνην κατέχοντας ὁλοσχερῶς Hiero
ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς Σικελίας, τίθεται πρὸς τοὺς Καρ- Pœnis fe-
8 χηδονίους συνθήκας. καὶ μετὰ ταῦτα ἀναζεύξας ἐκ fe jungit.
τῶν Συρακουσῶν, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ἐπὶ τὴν προ-
ειρημένην πόλιν· καταστρατοπεδεύσας δὲ ἐκ θατέ-
ρου μέρους περὶ τὸ Χαλκιδικὸν ὄρος καλούμενον, ἀπέ- Chalcidi-
κλεισε καὶ ταύτης τῆς ἐξόδου τοὺς ἐν τῇ πόλει. cus mons.
9 Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Ἄππιος, νυκτὸς καὶ Appius
παραβόλως περαιωθεὶς τὸν πορθμὸν, ἦκεν εἰς τὴν Claudius
10 Μεσσήνην. ὁρῶν δὲ πανταχόθεν ἐνεργῶς προσηρει- Messa-
κότας τοὺς πολεμίους, καὶ συλλογισάμενος, ἅμα μὲν nam tra-
αἰσχρὰν, ἅμα δ' ἐπισφαλῆ γίγνεσθαι τὴν πολιορ- jicit.
κίαν αὐτῷ, τῆς τε γῆς τῶν πολεμίων ἐπικρατούν-
11 των καὶ τῆς θαλάττης· τὸ μὲν πρῶτον διεπρεσ-
βεύετο πρὸς ἀμφοτέρους, βουλόμενος ἐξελέσθαι τοῦ
12 πολέμου τοὺς Μαμερτίνους. οὐδενὸς δὲ προσέχοντος Fugat
αὐτῷ, τέλος ἐπαναγκαζόμενος ἔκρινε διακινδυνεύειν, Hiero-
13 καὶ πρῶτον ἐγχειρεῖν τοῖς Συρακουσίοις. Ἐξαγα- nem.

 γὼν

ſtatu autumans barbaros, qui Meſſanam tenebant, e Sicilia penitus ejicere, fœdus cum Carthaginienſibus facit. Dein Syracuſis movens, Meſſanam verſus iter inſtituit: quumque ab altera parte propter *Chalcidicum* quem vocant *montem* locaſſet caſtra, hoc etiam exitu oppidanos prohibet. Inter hæc Romanus Conſul *Appius*, noctu inſigni audacia trajecto freto, Meſſanam venit. Qui, poſtquam hoſtes acriter ab omni parte urbem premere vidit; obſidionem cum turpem ſibi, tum periculoſam, terra marique hoſtium viribus prævalentibus, judicans; legatos primo ad utrosque mittit, *Mamertinos* bello liberatos cupiens: deinde his re infecta reverſis, adigente tandem neceſſitate, dimicandum eſſe ſtatuit, ac Syracuſios prius ſibi invadendos. Igitur copiis edu-

Digitized by Google

A.V. 490. γὼν δὲ τὴν δύναμιν, παρέταξε πρὸς μάχην, ἑτοίμως εἰς τὸν ἀγῶνα συγκαταβάντος αὐτῷ καὶ τοῦ τῶν Συρακουσίων βασιλέως. ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον διαγωνισάμενος, ἐπεκράτησε τῶν πολεμίων· καὶ κατεδίωξε τοὺς ὑπεναντίους ἕως εἰς τὸν χάρακα πάντας. Ἄππιος μὲν οὖν, σκυλεύσας τοὺς νεκροὺς, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν Μεσσήνην. Ὁ δὲ Ἱέρων, ἀτλευσάμενός τι περὶ τῶν ὅλων πραγμάτων, ἐπιγενομένης τῆς νυκτὸς ἀνεχώρησε κατὰ σπουδὴν εἰς τὰς Συρακούσας.

XII. Appius Claudius pellit Pœnos.

Τῇ δὲ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ γνοὺς Ἄππιος τὴν ἀπόδρασιν τῶν προειρημένων, καὶ γενόμενος εὐθαρσὴς, ἔκρινε μὴ μέλλειν, ἀλλ' ἐγχειρεῖν τοῖς Καρχηδονίοις. παραγγείλας οὖν τοῖς στρατιώταις ἐν ὥρᾳ γίγνεσθαι τὴν θεραπείαν, ἅμα τῷ φωτὶ τὴν ἔξοδον ἐποιεῖτο. συμβαλὼν δὲ τοῖς ὑπεναντίοις, πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασε φυγεῖν· πρωτερο-

XII. 1. ἀπόδρασιν. *Forsi.* ἀπόλυσιν, *ex quo corruptum est* ἀπόδοσιν, *quod habent alii codd.*

eductis, ad prælium aciem instruit; Syracusano quoque Rege ad certamen alacriter descendente. Quum diu pugnatum esset, vicit tandem Romanus; hostesque persecutus, intra vallum coëgit omnes. Appius ergo, spoliatis peremtorum corporibus, Messanam rursus se confert. *Hiero* vero, de summa rerum aliquid mali suspicatus, ubi primum nox appetiit, concitato itinere Syracusas reversus est.

12. Postridie ejus diei *Appius*, horum fuga cognita, fiduciæ jam plenus, non cunctari, sed Carthaginienses etiam adoriri constituit. Quapropter imperato militibus, ut temporius corpora curarent, primo diluculo educit. Tum prælio cum hostibus conserto, multos ex iis interficit, ceteros tergis

Digitized by Google

προτροπάδην εἰς τὰς παρακειμένας πόλεις. χρησά- A.V.490.
μενος δὲ τοῖς εὐτυχήμασι τούτοις, καὶ λύσας τὴν
πολιορκίαν, λοιπὸν ἐπιπορευόμενος αὐδεῶς ἐπόρθει
τήν τε τῶν Συρακουσίων καὶ τὴν τῶν συμμαχούντων
αὐτοῖς χώραν, οὐδενὸς ἀντιποιουμένου τῶν ὑπαίθρων·
τὸ δὲ τελευταῖον, προσκαθίσας, αὐτὰς ἐπεβάλετο
πολιορκεῖν τὰς Συρακούσας. Ἡ μὲν οὖν πρώτη Ῥω- Institutio Scriptoris.
μαίων ἐκ τῆς Ἰταλίας διάβασις μετὰ δυνάμεως ἥδε,
καὶ διὰ ταῦτα κατὰ τούτους ἐγένετο τοὺς καιρούς.
ὧν οἰκειοτάτην ἡγούμενοι ἀρχὴν εἶναι τῆς ὅλης προ-
θέσεως, ἀπὸ ταύτης ἐποιησάμεθα τὴν ἐπίστασιν,
ἀναδραμόντες ἔτι τοῖς χρόνοις, τοῦ μηδὲν ἀπόρημα
καταλιπεῖν ὑπὲρ τῶν κατὰ τὰς αἰτίας ἀποδείξεων.
τῷ γὰρ πῶς, καὶ πότε, πταίσαντες αὐτῇ τῇ πα-
τρίδι Ῥωμαῖοι, τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον ἤρξαντο προκο-
πῆς· καὶ πότε πάλιν, καὶ πῶς, κρατήσαντες τῶν
κατὰ

7. τῷ γὰρ πῶς. *Sic vellet Casaub. ex Reg. B. & C. cum veteres codd. dent* τὸ γὰρ πῶς.

gis versis in proxima oppida fugere cogit. Post has victorias obsidione etiam soluta, huc illuc discurrens, nemine adversariorum quæ erant in aperto tueri audente, Syracusanorum, & eorum qui hoc bello ipsis se adjunxerant, agros impune vastat: postremo copiis admotis, ipsas obsidere Syracusas instituit. *Prima* igitur *populi Romani ex Italia cum exercitu trajectio* hæc est; & propter has causas his temporibus accidit: quam rati totius propositi nostri maxime idoneum fore principium, ab ea potissimum orsi sumus; repetitis nonnihil superioribus temporibus, ne quam in demonstrandis gestorum caussis dubitationem relinqueremus. Quippe cognitu necessarium duximus, quomodo & quando Romani, post ipsam etiam amissam patriam, meliore cœperint fortuna uti; ac rursus quando, & quomodo, populus

κατὰ τὴν Ἰταλίαν, τοῖς ἐκτὸς ἐπιχειρεῖν ἐπεβάλοντο πράγμασιν, ἀναγκαῖον ὑπελάβομεν εἶναι παρακολουθῆσαι τοῖς μέλλουσι, καὶ τὸ κεφάλαιον αὐτῶν τῆς νῦν ὑπεροχῆς δεόντως συνόψεσθαι. Διόπερ οὐκ χρὴ θαυμάζειν, οὐδ' ἐν τοῖς ἐξῆς, ἐάν που προσαναπερέχωμεν τοῖς χρόνοις περὶ τῶν ἐπιφανεστάτων πολιτευμάτων. τοῦτο γὰρ ποιήσομεν χάριν τοῦ λαμβάνειν ἀρχὰς τοιαύτας, ἐξ ὧν ἔσται σαφῶς καταυοεῖν, ἐκ τίνων ἕκαστοι, καὶ πότε, καὶ πῶς ὁρμηθέντες, εἰς ταύτας παρεγένοντο τὰς διαθέσεις, ἐν αἷς ὑπάρχουσι νῦν. ὃ δὴ καὶ περὶ Ῥωμαίων ἄρτι πεποιήκαμεν.

XIII. Pars posterior Præparationis.

Ἀφεμένους δὲ τούτων, λέγειν ὥρα περὶ τῶν προκειμένων, ἐπὶ βραχὺ καὶ κεφαλαιωδῶς προεκθεμένους τὰς ἐν τῇ Προκατασκευῇ πράξεις. ὧν εἰσι πρῶτα

7. Βαν. ἀναγκ. εἶναι ὑπελαβ. Ibid. κεφ. τῆς νῦν αὐτῶν ὑπεροχ. cum junioribus mistis dedit Casaub. & κεφάλαιον exposuit fastigium.

populis Italiæ imperio suo subjectis, de regionibus extra Italiam invadendis consilia inierint; siquidem velit aliquis præsentis etiam eorumdem potentiæ originem rite perspicere. Idcirco nec in iis, quæ deinceps commemorabuntur de celeberrimis Rebuspublicis, mirum videri debet, sicubi retro tempora repetamus altius. Id enim propterea faciemus, ut ejusmodi principia sumamus, unde liquido possit intelligi, undenam singuli populi, quando, & a quibus profecti primordiis, ad eum statum quem nunc obtinent, pervenerint. Quod quidem etiam de Romanis modo præstitimus.

13. Verum hoc misso sermone, tempus est, ut quæ sunt a nobis suscepta persequamur: si modo prius *res gestas ad hanc Præparationem pertinentes* breviter & summatim exposuerimus. Earum rerum primæ sunt ordine,

Digitized by Google

ταῖς κατὰ τὴν τάξιν, αἱ γενόμεναι Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ἐν τῷ περὶ Σικελίας πολέμῳ. ταύταις συνεχὴς ὁ Λιβυκὸς πόλεμος· ᾧ συνάπτει τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν Ἀμίλκα, μετὰ δὲ τοῦτον, Ἀσδρούβα πραχθέντα καὶ Καρχηδονίοις. ἐν οἷς ἐγένετο κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἡ πρώτη Ῥωμαίων διάβασις εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης· ἐπὶ δὲ τοῖς προειρημένοις, οἱ πρὸς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Κελτοὺς ἀγῶνες. τούτοις δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὁ Κλεομενικὸς καλούμενος ἐνηργεῖτο πόλεμος· εἰς ὃν καὶ τὴν καταστροφὴν ἐποιησάμεθα τῆς ὅλης Προκαταασκευῆς, καὶ τῆς δευτέρας βίβλου. Τὸ μὲν οὖν ἐξαριθμεῖσθαι τὰ κατὰ μέρος ὑπὲρ τῶν προειρημένων πράξεων, οὐδὲν οὔθ' ἡμῖν ἀναγκαῖον, οὔτε τοῖς ἀκούουσι χρήσιμον. οὐ γὰρ ἱστορεῖν ὑπὲρ αὐτῶν προτιθέμεθα, μνηθῆναι δὲ κεφαλαιωδῶς προαιρούμεθα, χάριν τῆς προκαταασκευῆς

Argumentum Libri I. & II. quibus hæc pars continetur.

Ratio tractandi res his II libris comprehensas.

XIII. 3. ᾧ συνάπτει ex conjectura posuit Casaub. cum esset ὃς συνάπτει. 4. ἐν οἷς. Delenda utique videtur præpos. ἐν. 5. τῆς ὅλης Προκατασκ. Veteres libri h. l. simpl. τῆς ὅλης κατασκευῆς.

ordine, quæ *bello propter Siciliam gesto*, *Romanis & Carthaginiensibus* accidere. Proximum his *bellum Africum*: cui cohærent, quæ Amilcar & post eum Asdrubal atque *Carthaginienses in Hispania* gesserunt. Tum in idem tempus incidit *prima Romanorum in Illyricum* & illas Europæ partes *trajectio*. Secundum hæc *adversus incolentes Italiam Gallos certamina* sunt susceptа. Eodemque tempore apud Græcos *bellum* gestum est, quod *Cleomenicum* adpellant: in quo totam *Præparationem* nostram & librum secundum terminavimus. Ceterum de modo dictis rebus figillatim quæque momenta percensere, neque nobis necessarium fuerit, neque legentibus conducibile. Non enim *Historiam* illarum scribere instituimus; sed meminisse dumtaxat *summatim* volumus, quantum satis erit ad *præparationem* rerum illarum,

Digitized by Google

σκευῆς τῶν μελλουσῶν ὑφ' ἡμῶν ἱστορεῖσθαι πράξεων. Διόπερ ἐπὶ κεφαλαίων ψαύοντες κατὰ τὸ συνεχὲς τῶν προειρημένων, πειρασόμεθα συνάψαι τὴν τελευτὴν τῆς Προκαταρκευῆς τῇ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας ἀρχῇ καὶ προθέσει. τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον συνεχοῦς γεγνομένης τῆς διηγήσεως, ἡμεῖς τε δόξομεν εὐλόγως ἐφάπτεσθαι τῶν ἤδη προϊστορημένων ἑτέροις, τοῖς τε Φιλομαθοῦσιν ἐκ τῆς τοιαύτης οἰκονομίας εὐμαθῆ καὶ ῥᾳδίαν ἐπὶ τὰ μέλλοντα ῥηθήσεσθαι παρασκευάσομεν τὴν ἔφοδον. Βραχὺ δ' ἐπιμέλεστερον πειρασόμεθα διελθεῖν ὑπὲρ τοῦ πρώτου συστάντος πολέμου Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις περὶ Σικελίας. οὔτε γὰρ πολυχρονιώτερον τούτου πόλεμον εὑρεῖν ῥᾴδιον, οὔτε παρασκευὰς ὁλοσχερεστέρας, οὔτε συνεχεστέρας πράξεις, οὔτε πλείους ἀγῶνας, οὔτε περιπετείας μείζους, τῶν ἐν τῷ προειρημένῳ πολέμῳ συμβάντων ἑκατέροις. αὐτά τε τὰ πολι-

Bellum Punicum I.

lxi. πλείους ἀγῶνας. *Vet. libri mend.* πλείστους ἀγ.

larum, quarum Hiſtoriam ſumus condituri. Itaque eorum, quæ jam indicata ſunt, ſtrictim quæque quo ordine acciderunt attingendo, id operam dabimus, vt *Præparationis* hujuſce finem cum principio *Hiſtoriæ*, quam ſcribendam ſuſcepimus, connectamus. Nam hoc modo narrationis ſerie continuata, & nos juſtam habuiſſe cauſſam patebit expoſita jam ante ab aliis delibandi, & ſtudioſis lectoribus hac diſpoſitione expeditum ac facilem ad ſequentia aditum patefaciemus. Paullo autem diligentius *Bellum illud* narrare conabimur, *quod inter Romanos & Carthaginienſes de Sicilia exſtitit*. Neque enim facile bellum iſto diuturnius inveniemus, nec majores omni ex parte apparatus, nec molitiones frequentiores, nec prælia plura, nec caſus inſigniores, quam qui hoc bello utrisque acciderunt. Ipſæ quoque reſpublicæ

πολιτεύματα κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς ἀκμὴν ἀκέραια μὲν ἦν τοῖς ἐθισμοῖς, μέτρια δὲ ταῖς τύχαις, 13 πάρισα δὲ ταῖς δυνάμεσι. διὸ καὶ τοῖς βουλομένοις καλῶς συνθεάσασθαι τὴν ἑκατέρου τοῦ πολιτεύματος ἰδιότητα καὶ δύναμιν, οὐχ οὕτως ἐκ τῶν ἐπιγενομένων πολέμων, ὡς ἐκ τούτου ποιητέον τὴν σύγκρισιν.

XIV. Philinus & Fabius Historici.

Οὐχ ἧττον δὲ τῶν προειρημένων παρωξύνθην ἐπιστῆσαι τούτῳ τῷ πολέμῳ, καὶ διὰ τὸ τοὺς ἐμπειρότατα δοκοῦντας γεγράφειν ὑπὲρ αὐτοῦ, Φιλῖνον καὶ Φάβιον, μὴ δεόντως ἡμῖν ἀπηγγελκέναι τὴν ἀλή- 2 θειαν. ἑκόντας μὲν οὖν ἐψεῦσθαι τοὺς ἄνδρας οὐχ ὑπολαμβάνω, στοχαζόμενος ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν· δοκοῦσι δέ μοι πεπονθέναι τι παραπλήσιον τοῖς ἐρῶσι. διὰ γὰρ τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν 3 ὅλην εὔνοιαν, Φιλίνῳ μὲν πάντα δοκοῦσιν οἱ Καρχηδόνιοι πεπραχθαι φρονίμως, καλῶς, ἀνδρωδῶς, οἱ δὲ

12. *Ἀπὸ μέτρια δὲ ταῖς ψυχαῖς*, ſtudiis moderatæ?

blicæ illa tempeſtate inſtituta ſua adhuc ſervabant incorrupta: fortunis mediocres: viribus pares. Quo fit, ut, ſi qui propriam ac peculiarem utrique civitati formam ac vim recte conſiderare volunt, non tam ex inſecutis poſthæc bellis, quam ex hoc ipſo comparationem inſtituere debeant.

14. Me vero, ut huic bello pluſculum immorarer, id quoque non minus quam ſuperiora movit; quod, qui plurimam rerum notitiam ad illud ſcribendum videntur attuliſſe, *Philinus* atque *Fabius*, veritatem qua fide oportuit nequaquam nobis retulerunt. Ac de induſtria quidem mentitos, cum vitam ipſorum & partes quas ſecuti ſunt ſpecto, non exiſtimo: ſed accidit illis quidpiam, opinor, quale amantibus ſolet. Nam ob ſtudium partium & effuſum in Carthaginienſes favorem, *Philino* quidem omnia hi prudenter, recte, fortiter videntur feciſſe; Romani ſecus:

Digitized by Google

δὲ Ῥωμαῖοι, τἀναντία· Φαβίῳ δὲ, τοὔμπαλιν τού-

Officium Historici.

των. Ἐν μὲν οὖν τῷ λοιπῷ βίῳ τὴν τοιαύτην ἐπιεί- 4
κειαν ἴσως οὐκ ἄν τις ἐκβάλοι. καὶ γὰρ φιλόφιλον δεῖ εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, καὶ φιλόπατριν, καὶ συμμισεῖν τοῖς φίλοις τοὺς ἐχθροὺς, καὶ συναγαπᾶν τοὺς φίλους. ὅταν δὲ τὸ ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνῃ τις, ἐπιλαθέσθαι χρὴ πάντων τῶν τοιούτων· καὶ πολλάκις μὲν εὐλογεῖν καὶ κοσμεῖν τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις τοὺς ἐχθροὺς, ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι 5
τοῦτο· πολλάκις δὲ ἐλέγχειν καὶ ψέγειν ἐπιτειδίστως τοὺς ἀναγκαιοτάτους, ὅταν αἱ τῶν ἐπιπεπλευ-

Veritas lumen historiæ.

μάτων ἁμαρτίαι τοῦθ' ὑποδεικνύωσιν. Ὥσπερ γὰρ 6
ζώου τῶν ὄψεων ἀφαιρεθεισῶν, ἀχρειοῦται τὸ ὅλον· οὕτως ἐξ ἱστορίας ἀναιρεθείσης τῆς ἀληθείας, τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελὲς γίγνεται διήγημα. διόπερ οὔτε τῶν φίλων κατηγορεῖν, οὔτε τοὺς ἐχ- 7
θροὺς ἐπαινεῖν ἀκηκτέον· οὔτε δὲ τοὺς αὐτοὺς ποτὲ μὲν

XIV. 7. ποτὲ μὲν ψέγειν. *Absunt duo priora verba a vett. codd.*

cus: *Fabius* vero contrarium pronuntiat. Iam in ceteris quidem vitæ partibus ejusmodi æquitas animi non sit fortasse aspernabilis: par est enim, ut vir bonus & amicorum & patriæ sit amans, utque commune cum amicis adversus eorumdem hostes odium gerat, & eorumdem amicos amore communi prosequatur. Verum ubi *historici personam* aliquis susceperit, horum omnium illi obliviscendum: ac sæpe quidem de hostibus bene loqui, & summis ipsos ornare laudibus scriptor debet, cum id facta ipsorum postulant; nonnunquam vero reprehendere vel maxime necessarios, nec sine probris vituperare, cum ita fieri oportere admissa in susceptis rebus peccata monent. Nam ut animal, *luminibus* ademtis, prorsus inutile redditur; ita, si *veritatem* ex Historia tollas, quod supereſt illius, narratio est nullius usus. Quamobrem & accusare amicos & inimicos laudare sine cunctatione debemus: neque reformidandum, quo minus eos-

Digitized by Google

μὲν ψέγειν, ποτὲ δὲ ἐγκωμιάζειν εὐλαβητέον· ἐπειδὴ τοὺς ἐν πράγμασιν ἀναστρεφομένους οὔτ' εὐστοχεῖν αἰεὶ δυνατὸν, οὔθ' ἁμαρτάνειν συνεχῶς εἰκός. ἀποστάντες οὖν τῶν πραττόντων, αὐτοῖς τοῖς πραττομένοις ἐφαρμοστέον τὰς πρεπούσας ἀποφάσεις καὶ διαλήψεις ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν. Ὡς δ' ἔστιν ἀληθῆ τὰ νῦν ὑφ' ἡμῶν εἰρημένα, σκοπεῖν ἐκ τούτων πάρεστιν.

Ὁ Φιλῖνος, ἀρχόμενος ἅμα τῶν πραγμάτων καὶ τῆς δευτέρας βίβλου, φησὶ προσκαθῆσθαι τῇ Μεσσήνῃ πολεμοῦντας τούς τε Καρχηδονίους καὶ τοὺς Συρακουσίους· παραγενομένους δὲ τοὺς Ῥωμαίους κατὰ θάλατταν εἰς τὴν πόλιν, εὐθὺς ἐξελθεῖν ἐπὶ τοὺς Συρακουσίους· λαβόντας δὲ πολὰς πληγὰς ἐπανελθεῖν ἐς τὴν Μεσσήνην· αὖθις δὲ ἐπὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐκπορευθέντας, οὐ μόνον πληγὰς λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ ζωγρείᾳ τῶν στρατιωτῶν ἱκανοὺς ἀπο-

XV. Philini errores.

8. ἀποστάντας volvit Reisk.
XV. 2. ζωγρείᾳ. ζωγρίᾳ Reg. A.

eosdem aliquando reprehendamus, aliquando laudemus; quum nec fieri possit, ut, qui in rebus gerendis versantur, recte semper collineent; nec rursus verosimile sit, continue eosdem errare. Itaque, relictis personis eorum, qui res gerunt, ad ipsarum rerum gestarum rationem adaptare pronunciata & judicia sua Scriptor Historiarum debet. Atque id vere a nobis dici, ex hisce intelligere licet.

15. PHILINVS, gestorum narrationem ac simul librum secundum exordiens, ait, *Carthaginienses ac Syracusanos Messanam obsedisse: tum Romanos, postquam mari in urbem venissent, confestim adversus Syracusios prodiisse, & ab his graviter cæsos, Messanam se rursus recepisse. Dein iterum egressos adversus Carthaginienses, non solum fusos esse, sed magnam etiam militum partem vivos in hostium ve-*

Digitized by Google

Philini errores.

ἀποβαλεῖν. Ταῦτα δ' εἰπὼν, τὸν μὲν Ἱέρωνα φησὶ 3
μετὰ τὴν γενομένην συμπλοκὴν οὕτως ἔξω γενέσθαι
τοῦ φρονεῖν, ὥστε μὴ μόνον παραχρῆμα τὸν χάρακα
καὶ τὰς σκηνὰς ἐμπρήσαντα φυγεῖν νυκτὸς εἰς
τὰς Συρακούσας, ἀλλὰ καὶ τὰ φρούρια πάντα κα-
ταλιπεῖν τὰ κείμενα κατὰ τῆς τῶν Μεσσηνίων χώ-
ρας· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς Καρχηδονίους μετὰ τὴν 4
μάχην εὐθέως ἐκλιπόντας τὸν χάρακα, διελεῖν
σφᾶς εἰς τὰς πόλεις, τῶν δ' ὑπαίθρων οὐδ' ἀντι-
ποιεῖσθαι τολμᾶν ἔτι· διὸ καὶ συνθεωρήσαντας τοὺς
ἡγουμένους αὐτῶν ἀποδεδειλιακότας τοὺς ὄχλους,
βουλεύσασθαι μὴ κρίνειν διὰ μάχης τὰ πράγματα·
τοὺς δὲ Ῥωμαίους, ἑπομένους αὐτοῖς, οὐ μόνον τὴν 5
χώραν πορθεῖν τῶν Καρχηδονίων καὶ Συρακουσίων,
ἀλλὰ καὶ τὰς Συρακούσας αὐτὰς προσκαθίσαντας
ἐπιβάλλεσθαι πολιορκεῖν. Ταῦτα δ', ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, 6
τῆς

5. *Absunt vulgo quatuor verba* τῶν Καρχηδ. καὶ Συρακουσίων. *Mox* προσκαθίσαντας *perperam dant libri veteres.* Ibid. *pro* ἐπιβάλλεσθαι *est* ἐπιβαλέσθαι *in Reg. C.*

niſſe poteſtatem. Hæc ubi dixit, narrat, *Hieronem poſt pugnam hanc pugnatam adeo mente alienatum fuiſſe, ut protinus non tantum vallo tentoriisque incenſis Syracuſas noctu aufugerit, verum etiam caſtella omnia, quæ ditioni Meſſaniorum imminebant, deſeruerit: conſimiliter & Carthaginienſes ſtatim ab hoc prælio, relictis caſtris, per oppida ſe diſperſiſſe, tueri amplius quidquid extra munitiones eſſet, non audentes; ea de cauſſa eorum duces, qui militum animos metu perculſos animadverterent, id cepiſſe conſilii, ut de rerum ſumma prælio non decernerent: Romanos autem inſecutos, non agrum dumtaxat Pœnorum & Syracuſiorum devaſtaſſe, verum etiam Syracuſas ipſas obſidere & per vim oppugnare eſſe adgreſſos.* Hæc autem adeo, ut mea fert ſententia, omni

τῆς πάσης ἐστὶν ἀλογίας πλήρη, καὶ διαστολῆς οὐ προσδεῖται τὸ παραπαν. οὓς μὲν γὰρ πολιορκοῦντας τὴν Μεσσήνην, καὶ νικῶντας ἐν ταῖς συμπλοκαῖς ὑπέθετο· τούτους φεύγοντας, καὶ τῶν ὑπαίθρων ἐκχωροῦντας, καὶ τέλος πολιορκουμένους, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἀποδεδειλιακότας ἀπέφηνεν. οὓς δὲ ἡττωμένους καὶ πολιορκουμένους ὑπεστήσατο, τούτους διώκοντας καὶ παραχρῆμα κρατοῦντας τῶν ὑπαίθρων, καὶ τέλος πολιορκοῦντας τὰς Συρακούσας ἀπέδειξε. ταῦτα δὲ συνάδειν ἀλλήλοις οὐδαμῶς δύναται. πῶς γάρ; ἀλλ' ἀναγκαῖον, ἢ τὰς ὑποθέσεις εἶναι τὰς πρώτας ψευδεῖς, ἢ τὰς ὑπὲρ τῶν συμβαινόντων ἀποφάσεις. εἰσὶ δ' αὗται μὲν ἀληθεῖς. καὶ γὰρ ἐξεχώρησαν οἱ Καρχηδόνιοι καὶ Συρακούσιοι τῶν ὑπαίθρων καὶ τὰς Συρακούσας ἐπολιόρκουν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ πόδας· ὡς δ' οὗτος φησὶ, καὶ τὴν Ἐχέτλαν, ἐν μέσῃ κειμένην τῇ τῶν Συρακουσίων

Philini errores.

Echetla opp.

6. Aug. προσδᾶτο παραπαν, quod valet προσδεῖ τὸ παράπαν. 10. Veteres libri omnes τὰς Συρακούσας ἐπολέμουν οἱ Ῥωμαῖοι.

omni absurditate plena sunt, ut omnino ne examine quidem sit opus. Quos enim antea *Messanam obsidentes, & in acie vincentes* fecerat; *eosdem fugisse & planis camporum excessisse, ac tandem ex formidine dejectis animis obsidionem passos*, pronuntiat: quos autem *victos & obsessos* prius fecerat, eos inducit *persequentes hostem, omnia, quæ sub dio sunt, subito obtinentes, ac tandem Syracusas ipsas prementes obsidione.* Enimvero convenire ista inter se quî possunt? Sane aut falsa sint, quæ prius posuit, oportet, aut quæ deinceps de postea insecutis dicuntur. Sunt autem hæc posteriora vera: nam Carthaginienses & Syracusani intra munitiones suas sunt compulsi: & Syracusas obsederunt illico Romani, & *Echetlam* quoque, ut quidem iste ait, urbem in confinio sitam ditionis Syracusanorum & Carthaginiensium.

Digitized by Google

Philini errores.

κουσίων καὶ Καρχηδονίων ἐπαρχία. λοιπὸν ἀνάγκη 11
συγχωρεῖν, τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις ἅπαν
ψευδεῖς· καὶ, νικώντων εὐθέως τῶν Ῥωμαίων ἐν ταῖς
περὶ τὴν Μεσσήνην συμπλοκαῖς, ἠτιμένους αὐτοὺς
ἡμῖν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀπηγγέλθαι. Φιλῖνον μὲν 12
οὖν παρ' ὅλην ἂν τις τὴν πραγματείαν εὕροι τοιοῦ-
τον ὄντα· παραπλησίως δὲ καὶ Φάβιον, ὡς ἐπ' αὐ-
τῶν δεχθήσεται τῶν καιρῶν. Ἡμεῖς δὲ, ἐπειδὴ τοὺς 13
ἁρμόζοντας πεποιήμεθα λόγους ὑπὲρ τῆς παρεκβά-
σεως, ἐπανελθόντες ἐπὶ τὰς πράξεις, πειρασόμε-
θα, προστιθέντες ἀεὶ τὸν ἑξῆς λόγον, εἰς ἀληθι-
νὰς ἐννοίας ἄγειν διὰ βραχέων τοὺς ἐντυγχάνοντας
ὑπὲρ τοῦ προειρημένου πολέμου.

XVI. Bellum magna vi suscipitur. A. V. 491.

Προσπεσόντων γὰρ εἰς τὴν Ῥώμην ἐκ τῆς Σικε- 1
λίας τῶν περὶ τὸν Ἄππιον καὶ τὰ στρατόπεδα
προτερημάτων, καταστήσαντες ὑπάτους Μάνιον
Ὀκτακίλιον, καὶ Μάνιον Οὐαλέριον, τάς τε δυνά-
μεις ἁπάσας ἐξαπέστελλον, καὶ τοὺς στρατηγοὺς
ἀμφοτέρους εἰς τὴν Σικελίαν. Ἔστι δὲ παρὰ Ῥω- 2
μαίοις

sium. Reſtat neceſſario concedendum, quas principio poſuit aſſertiones eſſe falſas; & Romanos ab hoc ſcriptore victos fuiſſe proditos, qui jam inde a primis conflictibus ad Meſſanam habitis ſuperiores exſtiterint. Ac *Philinum* quidem in opere univerſo talem invenias: ſed pariter talem *Fabium* quoque, ut ſuis locis oſtendetur. At nos, expoſitis quæ ad digreſſionem hanc pertinebant, ad hiſtoriam reverſi, poſteriora quæque anterioribus ſubnectentes, lectores ad veram hujus belli notitiam paucis perducere conabimur.

16. Quum igitur fama rerum ab Appio & legionibus feliciter geſtarum Romam ex Sicilia perveniſſet, eſſentque *Conſules* creati *Manius Octacilius* & *Manius Valerius*; legiones omnes & Coſſ. ambo in Siciliam mittuntur. Sunt autem *apud Romanos quatuor omnino legiones*

Digitized by Google

μύριοι τὰ πάντα τέτταρα στρατόπεδα Ῥωμαϊκὰ, A.V. 491.
χωρὶς τῶν συμμάχων, ἃ κατ' ἐνιαυτὸν προχειρί- Legionum
ζονται· τούτων ἕκαστον, ἀνὰ τετρακισχιλίους πε- Rom. ratio.
ζοὺς, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους. Ὧν παραγενομένων,
ἀπό τε τῶν Καρχηδονίων αἱ πλείους ἀφιστάμεναι
πόλεις προσετίθεντο τοῖς Ῥωμαίοις, ἀπό τε τῶν
Συρακουσίων. Ὁ δὲ Ἱέρων θεωρῶν τὴν διατροπὴν Fœdus
καὶ κατάπληξιν τῶν Σικελιωτῶν, ἅμα δὲ τὸ πλῆ- cum Hie-
θος καὶ τὸ βάρος τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων, ἐκ- rone.
πάντων συνελογίζετο τούτων, ἐπικινδυνοτέρας εἶναι
τὰς τῶν Ῥωμαίων, ἢ τὰς τῶν Καρχηδονίων ἐλπί-
δας. διόπερ ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος ὁρμήσας τοῖς λο-
γισμοῖς, διεπέμπετο πρὸς τοὺς στρατηγοὺς, ὑπὲρ
εἰρήνης καὶ φιλίας ποιούμενος τοὺς λόγους. οἱ δὲ
Ῥωμαῖοι προσεδέξαντο, καὶ μάλιστα διὰ τὰς χορη-
γίας. θαλαττοκρατούντων γὰρ τῶν Καρχηδονίων,
εὐλαβοῦντο, μὴ πανταχόθεν ἀποκλεισθῶσι τῶν

XVI. 2. *Sua auctoritate Casaubonus edidit* τούτων ἔχει ἕκαστον.

giones Romanæ, præter fociorum auxilia, quarum delectus quotannis haberi solet; continentque *singulæ quatuor millia peditum, equites trecentos.* Ad harum adventum, pleraque tam Carthaginiensium quam Syracusanorum oppida ad Romanos defecerunt. *Hiero* vero, qui hinc Siculorum consternationem ac pavorem cerneret, illinc Romanorum legiones & numero militum & armaturæ pondere terribiles, ex omnibus his eminentiores ac potiores esse Romanorum spes quam Carthaginiensium colligebat. Quibus rationibus adductus, ut in eam partem inclinaret, legatos ad Consules de pace & amicitia mittit. Nec repudiant Romani ejus rei mentionem, maxime propter commeatus. Nam quia maris imperium penes Carthaginienses erat, ne undique commeatu intercluderentur metuebant; quandoquidem

Digitized by Google

A.V. 491. Fœdus Roma-nor. cum Hierone,

ἀναγκαίων, διὰ τὸ καὶ περὶ τὰ πρὸ τοῦ διαβάντα στρατόπεδα, πολλὴν ἔνδειαν γεγονέναι τῶν ἐπιτηδείων. διόπερ ὑπολαβόντες, τὸν Ἱέρωνα μεγάλην εἰς τοῦτο τὸ μέρος αὐτοῖς παρέξεσθαι χρείαν, ἀσμένως προσεδέξαντο τὴν φιλίαν. Ποιησάμενοι δὲ συνθήκας, ἐφ' ᾧ, τὰ μὲν αἰχμάλωτα χωρὶς λύτρων ἀποδοῦναι τὸν βασιλέα Ῥωμαίοις, ἀργυρίου δὲ προθεῖναι τάλαντα τούτοις ἑκατόν· λοιπὸν ἤδη Ῥωμαῖοι μὲν ὡς φίλοις καὶ συμμάχοις ἐχρῶντο τοῖς Συρακουσίοις. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἱέρων ὑποστείλας ἑαυτὸν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων σκέπην, καὶ χορηγῶν ἀεὶ τούτοις εἰς τὰ κατεπείγοντα τῶν πραγμάτων, ἀδεῶς ἐβασίλευε τῶν Συρακουσίων τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον, φιλοστεφανῶν καὶ φιλοδοξῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας. ἐπιφανέστατος γὰρ δὴ πάντων οὗτος δοκεῖ, καὶ πλεῖστον χρόνον ἀπολελαυκέναι τῆς ἰδίας εὐβουλίας, ἔν τε τοῖς κατὰ μέρος καὶ τοῖς καθόλου πράγμασιν.

Hiero sub umbra Romanæ amicitiæ.

Ἐπαν-

quidem &, quæ antea transfretaverant, legiones gravi annonæ inopia laboraverant. Quapropter, rati *Hieronem* magno hac in parte usui sibi futurum, ejus amicitiam non inviti amplectuntur. Transactum conditionibus hisce: Vt *Rex captivos Romanis absque pretio restitueret: ut insuper argenti talenta centum adjiceret.* Secundum hæc Romani Syracusios amicorum sociorumque loco habebant. Rex vero *Hiero*, quum ad Romani nominis umbraculum se applicuisset, semperque omnia iis submini-straret prout res ipsorum exigerent, reliquam ætatem in regno Syracusano securus exegit; erga Græcos ita se gerens, ut qui coronas ipsorum ambiret, suamque inter ipsos famam celebrari gestiret. Nam illustrissimus omnium mortalium videtur hic fuisse, & qui prudentiæ in consiliis suæ fructum longissimo tempore, tam privatis, quam publicis in rebus, percepit.

17. Hoc

Ἐπεὶ ἐνεχθεισῶν δὲ τῶν συνθηκῶν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ προσδεξαμένου τοῦ δήμου, καὶ κυρώσαντος τὰς πρὸς τὸν Ἱέρωνα διαλύσεις· λοιπὸν οὐκ ἔτι πᾶσας ἔκρινον ἐξαποστέλλειν οἱ Ῥωμαῖοι τὰς δυνάμεις, ἀλλὰ δύο μόνον στρατόπεδα· νομίζοντες ἅμα μὲν κεκουφίσθαι τὸν πόλεμον αὐτοῖς προσκεχωρηκότος τοῦ βασιλέως, ἅμα δὲ μᾶλλον ὑπολαμβάνοντες, αὐτοὺς εὐπορήσειν τὰς δυνάμεις τοῖς ἀναγκαίοις. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες τὸν μὲν Ἱέρωνα πολέμιον αὐτοῖς γεγονότα, τοὺς δὲ Ῥωμαίους ὁλοσχερέστερον ἐμπλεκομένους εἰς τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν, ὑπέλαβον βαρυτέρας προσδεῖσθαι παρασκευῆς, δι' ἧς ἀντοφθαλμεῖν δυνήσονται τοῖς πολεμίοις, καὶ συνέχειν τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν. διὸ καὶ ξενολογήσαντες ἐκ τῆς ἀντίπερα χώρας, πολλοὺς μὲν Λιγυστινοὺς καὶ Κελτούς, ἔτι δὲ πλείους τούτων Ἰβηρας, πάντας εἰς τὴν Σικελίαν ἀπέστειλαν. ὁρῶντες δὲ καὶ τὴν τῶν Ἀκραγαντίνων πόλιν εὐφυεστάτην οὖ-

A.V.491. XVII.

Apparatus Romanorum Agrigenti.

XVII. 5. καὶ post ὁρῶντες δὲ ignorat Bav.

17. Hoc fœdere Romam perlato, & approbatis populi jussu firmatisque conditionibus pacis cum *Hierone;* post hæc non amplius universas placuit copias in Siciliam mittere, sed duas tantum legiones. Nam & conjunctione Regis levius ipsis fore bellum putabant; &, hoc modo exercitum omni copia rerum necessariarum facilius abundaturum, arbitrabantur. *Carthaginienses* vero, qui Hieronem sibi factum hostem viderent, & Romanos majore molitione rebus Siculis sese immiscentes, apparatu instructiore opus sibi esse judicarunt; quo & hostibus intrepide resistere, & quæ in Sicilia possidebant, retinere possent. Itaque mercenario milite e transmarinis regionibus conducto, magnum Ligurum & Gallorum, ac majorem etiam Hispanorum numerum in Siciliam mittunt. Quumque Agrigentinorum oppidum ad

A.V.491. σαν πρὸς τὰς παρασκευὰς, καὶ βαρυτάτην ἅμα τῆς αὐτῶν ἐπαρχίας, εἰς ταύτην συνήθροισαν τά τε χορηγεῖα καὶ τὰς δυνάμεις, ὁρμητηρίῳ κρίνοντες χρῆσθαι ταύτῃ τῇ πόλει πρὸς τὸν πόλεμον. Τῶν 6
δὲ Ῥωμαίων οἱ μὲν πρὸς τὸν Ἱέρωνα ποιησάμενοι τὰς
A.V.492. L. Postumius Q. Mamilius Coss. συνθήκας στρατηγοὶ, ἀνακεχωρήκεισαν· οἱ δὲ μετὰ τούτους καταστα θέντες, Λεύκιος Ποστούμιος καὶ Κόιντος Μαμίλιος, ἦκον εἰς τὴν Σικελίαν μετὰ τῶν στρατοπέδων. Θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν Καρχηδονίων 7
ἐπιβολὴν, καὶ τὰς περὶ τὸν Ἀκράγαντα παρασκευὰς, ἔγνωσαν τολμηρότερον ἐγχειρεῖν τοῖς πράγ-
Obsident Agrigentum. μασι. Διὸ καὶ τὰ μὲν ἄλλα μέρη τοῦ πολέμου 8
παρῆκαν, φέροντες δὲ παντὶ τῷ στρατεύματι πρὸς αὐτὸν Ἀκράγαντα προσήρεισαν· καὶ στρατοπεδεύσαντες ἐν ὀκτὼ σταδίοις ἀπὸ τῆς πόλεως, συνέκλεισαν ἐντὸς τειχῶν τοὺς Καρχηδονίους. Ἀκμαζούσης 9
δὲ τῆς τοῦ σίτου συναγωγῆς, καὶ προφαινομένης χρονίου

5. *Pro* χορηγεῖα *rectius fortasse* χορήγια *fuerit; sic infra cap. sq.* 6. Μαμίλιος. *Libri veteres* Αἰμίλιος, *cui* Μανίλιος *substituerunt Reg. B. & C.*

ad hos apparatus commodissimum, & suæ ditionis amplissimum esse viderent; quasi arce belli eo loco decernentes uti, annonam simul ac militem *Agrigenti* colligunt. Romanis consulibus, qui fœdus cum Hierone fecerant, domum reversis; qui ipsis successerunt *L. Postumius* & *Q. Mamilius* in Siciliam cum legionibus veniunt. Hi consilia Carthaginiensium perspicientes, quique apud Agrigentum fiebant apparatus, majore audacia res aggrediundas sibi statuunt. Quapropter, ceteris belli partibus omissis, *Agrigentum* ipsum cum universo exercitu invadunt: & ad mille passus ab urbe locatis castris, Carthaginienses mœnibus includunt. Quoniam autem erat tunc cum maxime tempus messis, & jam ab initio diuturnam fore obsi-

dionem

χρυσίου πολιορκίας, ὥρμησαν ἐκθυμότερον τοῦ δέον- A.V. 492.
τος οἱ στρατιῶται πρὸς τὸ σιτολογεῖν. οἱ δὲ Καρ- Obsidio
χηδόνιοι κατιδόντες τοὺς πολεμίους ἐσκεδασμένους Agri-
κατὰ τῆς χώρας, ἐξελθόντες ἐπέθεντο τοῖς σιτο- genti.
λογοῦσι. τρεψάμενοι δὲ τούτους ῥαδίως, οἱ μὲν ἐπὶ
τὴν τοῦ χάρακος ἁρπαγὴν ὥρμησαν, οἱ δ' ἐπὶ τὰς
11 ἐφεδρείας. Ἀλλ' ἡ τῶν ἐθισμῶν διαφορὰ καὶ τότε Severa
καὶ πολλάκις ἤδη σέσωκε τὰ Ῥωμαίων πράγματα. Romano-
τὸ γὰρ πρόστιμον παρ' αὐτοῖς θάνατός ἐστι τῷ rum di-
προεμένῳ τὸν τόπον, καὶ φυγόντι τὸ παράπαν ἐξ sciplina.
12 ἐφεδρείας. διὸ καὶ τότε πολλαπλασίους ὄντας τοὺς
ὑπεναντίους ὑποστάντες γενναίως, πολλοὺς μὲν τῶν
ἰδίων ἀπέβαλον, ἔτι δὲ πλείους τῶν ἐχθρῶν ἀπέ-
13 κτειναν. τέλος δὲ κυκλώσαντες τοὺς πολεμίους, ὅσοι
ὄπισθεν διασπῶντας τὸν χάρακα, τοὺς μὲν αὐτῶν διέ-
φθειραν, τοὺς δὲ λοιποὺς, ἐπικείμενοι καὶ φονεύον-
τες, συνεδίωξαν εἰς τὴν πόλιν.

C 5 Μετὰ

dionem apparebat; milites majore ſtudio, quam par erat, frumentatum prodeunt. Carthaginienſes, hoſtem per agros palatum conſpicati, oppido egreſſi, frumentantes adoriuntur: iisque nullo negotio fugatis, partim ad diripienda caſtra, partim ad ſtationes trucidandas impetum faciunt. At *diſciplinæ exquiſita ratio*, ut alias ſæpe, ita tunc quoque, rei Romanæ ſaluti fuit: nam apud hos, *ſtationem deſeruiſſe, aut omnino de præſidio fuga deceſſiſſe, capitale eſt.* Qua re factum, ut tunc quoque adverſarios longe numero ſuperiores fortiter ſuſtinendo, multos quidem ex ſuis amiſerint, plures tamen ex hoſtibus peremerint. Tandem, cinctis hoſtibus, qui jam vallum ipſum modo non divellebant, poſtquam multos interfeciſſent, reliquos urgendo cædendoque in urbem compulerunt.

18. Poſt

Digitized by Google

A. V. 492. XVIII. Obsidio Agrigenti.

Μετὰ δὲ ταῦτα συνέβη τοὺς μὲν Καρχηδονίους εὐλαβέστερον διακεῖσθαι πρὸς τὰς ἐπιθέσεις, τοὺς δὲ Ῥωμαίους φυλακτικώτερον χρῆσθαι ταῖς προνομαῖς. ἐπεὶ δ' οὐκ ἀντεξήεσαν οἱ Καρχηδόνιοι πλὴν ἕως ἀκροβολισμοῦ, διελόντες οἱ στρατηγοὶ τῶν Ῥωμαίων εἰς δύο μέρη τὴν δύναμιν, τῷ μὲν ἑνὶ περὶ τὸ πρὸ τῆς πόλεως Ἀσκληπιεῖον ἔμενον, θατέρῳ δὲ κατεστρατοπέδευσαν ἐν τοῖς πρὸς Ἡράκλειαν κειμένοις μέρεσι τῆς πόλεως. τὰ δὲ μεταξὺ τῶν στρατοπέδων ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τῆς πόλεως ὠχυρώσαντο· καὶ τὴν μὲν ἐντὸς αὐτῶν τάφρον προεβάλοντο, χάριν τῆς πρὸς τοὺς ἐξιόντας ἐκ τῆς πόλεως ἀσφαλείας· τὴν δὲ ἐκτὸς αὐτῶν περιεβάλοντο, φυλακὴν ποιούμενοι τῶν ἔξωθεν ἐπιθέσεων, καὶ τῶν παρεισάγεσθαι καὶ παρεισπίπτειν εἰωθότων εἰς τὰς πολιορκουμένας πόλεις. τὰ δὲ μεταξὺ τῶν τάφρων καὶ τῶν στρατοπέδων διαστήματα φυλακαῖς διέλαβον, ὀχυροποιησάμενοι τοὺς εὐκαίρους τῶν τόπων

Heraclea opp.

XVIII. 3. ἐντὸς, quod abest ab edd. & mstis, inserui ex Vrsini conject.

18. Post id temporis *Carthaginienses* timidius in hostes erumpere: *Romani* vero cautius frumentatum exire. Et dum Pœni non nisi ad leves velitationes foras prodeunt; Consules, diviso bifariam exercitu, cum una parte circa Aesculapii fanum ante urbem situm considunt, alteram ei regioni urbis, quæ Heracleam spectat, objiciunt, castraque ibi ponunt. Interjectum castris spatium ex utraque oppidi parte duabus fossis muniunt; altera intus spectante, qua adversus oppidanorum eruptiones se præcingunt; altera extrinsecus circumducta, cum ad externi hostis impressiones defendendas, tum ad illa prohibenda, quæ, ut fit in obsessis urbibus, furtim importarentur, aut si quis clanculum ingredi vellet. Intervalla inter fossas atque ipsa castra præsidiis militum intercipiunt, locis opportunis per distincta spatia

Digitized by Google

ἐν διαστάσει. τὰ δὲ χορηγεῖα καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν οἱ μὲν ἄλλοι σύμμαχοι πάντες ἤθροιζον αὐτοῖς, καὶ παρῆγον εἰς Ἐρβησσόν· αὐτοὶ δὲ ἐκ ταύτης τῆς πόλεως οὐ μακρὰν ὑπαρχούσης, ἄγοντες καὶ φέροντες συνεχῶς τὰς ἀγοράς, δαψιλῆ τ' ἐπανάγκαια σφίσι παρεσκεύαζον. Πέντε μὲν οὖν ἴσως μῆνας ἐπὶ τῶν αὐτῶν διέμενον, οὐδὲν ὁλοσχερὲς προτέρημα δυνάμενοι λαβεῖν κατ' ἀλλήλων, πλὴν τῶν ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀμφιβολισμοῖς συμβαινόντων. συναγομένων δὲ τῷ λιμῷ τῶν Καρχηδονίων διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ πόλει συγκεκλεισμένων ἀνδρῶν, (οὐ γὰρ ἐλάττους πέντε μυριάδων ὑπῆρχον·) δυσχρηστούμενος Ἀννίβας ἤδη τοῖς πράγμασιν, ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῶν πολιορκουμένων δυνάμεων, διεπέμπετο συνεχῶς εἰς τὴν Καρχηδόνα, τήν τε περίστασιν διασαφῶν, καὶ βοηθεῖν παρακαλῶν. οἱ δ' ἐν τῇ Καρχη-

A.V. 492. Obsidio Agrigenti. Erbessus opp.

Hannibal præfectus Agrigenti.

6. Ἴσους ingenio debetur Casauboni, pro mendoso Ἴσους. 7. συναγομένων. Alii συναγμένων. Alii συνεχομένων.

tia munitis. Annonam & reliquos apparatus ceteri socii colligebant, & *Erbessum* convehebant: ipsi vero ex hoc oppido, quod a castris non longe aberat, commeatus continenter advehendo & adferendo, largam omnium ad usum necessariorum copiam sibi parabant. Ad quinque circiter menses eadem facies rerum mansit: quum neutra pars de altera victoriam ullam referret, quæ ad summam spei totius proficeret, sed tantum inter partes velitationes fierent. Tandem, ubi propter ingentem hominum multitudinem, quæ inclusa mœnibus tenebatur, (erant enim non pauciores quinquaginta millibus) Carthaginienses fame premebantur; *Hannibal*, qui cum imperio copiis obsessis præerat, non idoneum amplius se rebus sustentandis animadvertens, crebros Carthaginem nuntios mittebat, qui & necessitatem urgentem significarent, & ad opem ferendam hortarentur. Carthagi-

Digitized by Google

A.V.492. Καρχηδόνι, τῶν ἐπισυνηγμένων στρατιωτῶν καὶ θηρίων γεμίσαντες τὰς ναῦς, ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Σικελίαν πρὸς Ἄννωνα τὸν ἕτερον στρατηγόν. ὃς, συναγαγὼν τὰς παρασκευὰς καὶ δυνάμεις εἰς Ἡράκλειαν, πρῶτον μὲν προξικοπήσας κατέσχε τὴν τῶν Ἐρβησσέων πόλιν, καὶ παρείλετο τὰς ἀγορὰς καὶ τὴν τῶν ἀναγκαίων χορηγίαν τοῖς τῶν ὑπεναντίων στρατοπέδοις. ἐξ οὗ συνέβη τοὺς Ῥωμαίους ἐπίσου πολιορκεῖν, καὶ πολιορκεῖσθαι τοῖς πράγμασιν. εἰς γὰρ τοῦτο συνήγοντο τῇ σιτοδείᾳ καὶ σπάνει τῶν ἀναγκαίων, ὥστε πολλάκις βουλεύεσθαι περὶ τοῦ λύειν τὴν πολιορκίαν. ὃ δὴ καὶ τέλος ἂν ἐποίησαν, εἰ μὴ πᾶσαν σπουδὴν καὶ μηχανὴν προσφερόμενος Ἱέρων, τὰ μέτρια καὶ τ' ἀναγκαῖα σφίσι παρεσκεύαζε τῶν χορηγιῶν.

Hanno, prætor Pœnorum, capit Erbessum. Romani obsidentes Agrigentum, obsessi ab Hannone.

XIX. Μετὰ δὲ ταῦτα θεωρῶν ὁ προειρημένος ἀνὴρ τοὺς μὲν Ῥωμαίους ὑπό τε τῆς νόσου καὶ τῆς ἐνδείας ἀθενῶς διακειμένους, διὰ τὸ λοιμικὴν εἶναι πάρ' αὐτοῖς

thaginienſes militibus atque elephantis, quos denuo cogere potuerant, naves onerant; omnesque ad *Hannonem*, alterum ducem ſuum, in Siciliam mittunt. Is univerſo belli paratu & copiis *Heracleam* contractis, ante omnia urbem *Erbeſſum* proditione capit, & caſtris hoſtium commeatum, ac quidquid ad neceſſarios uſus requiritur, adimit. Vnde evenit, ut Romani pariter & obſiderent, & reapſe obſiderentur. Eo namque, tam frumenti, quam aliarum rerum neceſſariarum inopia, redigebantur, ut ſæpenumero de obſidione ſolvenda deliberarent: quod & feciſſent ad extremum, niſi *Hiero*, omni ſtudio atque ſollertia adhibita, modicam copiam rerum maxime neceſſariarum ipſis procuraſſet.

19. Poſt hæc *Hanno*, Romanos ex morbo & inopia rerum debilitatos, quod peſtilens apud eos aër eſſet, animad-

Digitized by Google

τῆς κατάστασιν, τὰ δὲ σφέτερα στρατόπεδα νομίζων ἀξιόχρεα πρὸς μάχην ὑπάρχειν· ἀναλαβὼν τά τε θηρία περὶ πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν ὄντα, καὶ τὴν λοιπὴν δύναμιν ἅπασαν, προῆγε κατὰ σπουδὴν ἐκ τῆς Ἡρακλείας· παραγγείλας τοῖς Νομαδικοῖς ἱππεῦσι προπορεύεσθαι, καὶ συνεγείρασι τῷ χάρακι τῶν ἐναντίων, ἐρεθίζειν καὶ πειρᾶσθαι τοὺς ἱππεῖς αὐτῶν ἐκκαλεῖσθαι· κἄπειτα πάλιν ἐκκλίνασιν ἀποχωρεῖν, ἕως ἂν αὐτῷ συμμίξωσι. πραξάντων δὲ τὸ συνταχθὲν τῶν Νομάδων, καὶ προσμιξάντων θατέρῳ τῶν στρατοπέδων, εὐθὺς οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς ἐξεχέοντο, καὶ θρασέως ἐπέκειντο τοῖς Νομάσιν. οἱ δὲ Λίβυες ὑπεχώρουν κατὰ τὸ παραγγελμα, μέχρι συνέμιξαν τοῖς περὶ τὸν Ἄννωνα· λοιπόν τ' ἐκ μεταβολῆς περιχυθέντες ἐπέκειντο τοῖς πολεμίοις, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἕως εἰς τὸν χάρακα συνεδίωξαν. γενομένων

A.V.492. Romani obſidentes Agrigentum, obſeſſi ab Hannone.

XIX. 1. νομίζων.' *Vulgo* νομίζειν. *male, conſentientibus licet vett. mſtis.* 2. ἐκκλίνασιν. *Caſaubonus* ἐγκλίνασιν, *ſua auctoritate.* 4. ἕως εἰς. *Veteres libri* ὡς εἰς τ. χαρ.

animadvertens, ſuas autem copias ad certamen idoneas ratus; ſumtis ſecum elephantis ad quinquaginta, & omni reliquo exercitu, *Heraclea* propere educit; præire juſſis equitibus *Numidis*, qui, vallo hoſtium adpropinquantes, eorum equites irritarent, & ad pugnam elicere conarentur, deinde acie inclinata refugerent, donec ad ſe perveniſſent. Quum imperata Numidæ feciſſent, & altera caſtra eſſent adorti, confeſtim Romani equites erumpere, atque animoſe Numidas urgere. Illi pedem referre, prout imperatum erat, donec *Hannoni* ſeſe conjunxiſſent: ibi tum converſione facta, circumfuſi hoſtibus incumbunt, & complures eorum interficiunt, ceteros ad vallum usque perſequuntur. Quibus

Digitized by Google

A.V. 492. Romani obsidentes Agrigentum, obsessi ab Hannone.

νων δὲ τούτων, ἐπεστρατοπέδευσαν οἱ περὶ τὸν Ἄννωνα τοῖς Ῥωμαίοις, καταλαβόμενοι τὸν λόφον τὸν καλούμενον Τόρον, ὡς δέκα σταδίους ἀπέχοντες τῶν ὑπεναντίων. Καὶ δύο μὲν μῆνας ἔμενον ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, οὐδὲν ὁλοσχερὲς πράττοντες, πλὴν ἀκροβολιζόμενοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν. τοῦ δ' Ἀννίβου διαπυρσευομένου καὶ διαπεμπομένου συνεχῶς ἐκ τῆς πόλεως πρὸς τὸν Ἄννωνα, καὶ δηλοῦντος, ὅτι τὰ πλήθη τὸν λιμὸν οὐχ ὑπομένει, πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς τοὺς πολεμίους αὐτομολοῦσι διὰ τὴν ἔνδειαν· ἔγνω διακινδυνεύειν ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγός· οὐχ ἧττον ἐπὶ τοῦτο φερομένων καὶ τῶν Ῥωμαίων, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. Διόπερ ἐξαγαγόντες ἀμφότεροι τὰς δυνάμεις εἰς τὸν μεταξὺ τόπον τῶν στρατοπέδων, συνέβαλλον ἀλλήλοις. ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον γενομένης τῆς μάχης, τέλος ἐτρέψαντο τοὺς προκινδυνεύσαντας μισθοφόρους τῶν Καρχηδονίων οἱ Ῥωμαῖοι.

Prælio profligatur Hanno.

7. ἐπὶ τοῦτο φερομ. Mihi ἐπὶ τούτῳ φερ. quod teneri fortasse debuerat.

bus peractis, Hanno collem *Torus* nomine, decem circiter ſtadiorum intervallo ab hoſte diſparatum, occupat, ibique caſtra locat Romanis imminentia. Labuntur menſes duo, rebus in eodem manentibus ſtatu: quum univerſæ pugnæ caſum non adirent, ſed levibus dumtaxat prælliis quotidie inter ſe hoſtes certarent. Poſtea vero quam *Hannibal* faces accenſas jugiter oſtendens, ac nuntios ſubinde ex oppido mittens, *Hannoni* ſignificavit, *non amplius tolerari famem a multitudine, atque adeo multos penuria coactos ad hoſtes tranſire;* belli fortunam ſibi tentandam dux Pœnorum conſtituit: non minus Romanis, propter indicatas cauſſas, eodem inclinantibus. Igitur eductis utrimque copiis in medium locum inter utraque caſtra, pugna committitur. Poſt diuturnum certamen tandem Romani mercenarios Carthaginienſium, qui in prima acie rem gerebant, in fugam vertunt.

Digitized by Google

10 ἐλεφαντοῖοι. τούτων δὲ πεσόντων εἰς τὰ θηρία καὶ τὰς A.V.492.
λιπὰς τάξεις τὰς ἐφεστηκυίας, συνέβη πᾶν συν-
11 ταραχθῆναι τὸ τῶν Φοινίκων στρατόπεδον. γενομέ-
νου δὲ ἐγκλίματος ὁλοσχεροῦς, οἱ μὲν πλεῖστοι διε-
φθάρησαν αὐτῶν, τινὲς δ' εἰς Ἡράκλειαν ἀπεχώ-
ρησαν· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῶν τε πλείστων ἐκυρίευσαν
12 θηρίων, καὶ τῆς ἐπισκευῆς ἁπάσης. ἐπιγενομένης δὲ
τῆς νυκτὸς, καὶ διὰ τὴν ἐκ τῶν κατορθωμάτων χα-
ρὰν, καὶ διὰ τὸν κόπον ῥᾳθυμότερον ταῖς φυλακαῖς
αὐτῶν χρησαμένων, ἀπελπίσας Ἀννίβας τὰ πρά- Hannibal cum suis evadit ex urbe.
γματα, καὶ νομίσας ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν πρὸς σωτη-
ρίαν διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, ὥρμησε περὶ μέ-
σας νύκτας ἐκ τῆς πόλεως, ἔχων τὰς ξενικὰς δυ-
13 νάμεις. χώσας δὲ φορμοῖς ἀχύρων σεσαγμένοις τὰς
τάφρους, ἔλαθε τοὺς πολεμίους ἀπαγαγὼν ἀσφα-
14 λῶς τὴν δύναμιν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῆς ἡμέρας ἐπελ- Agrigentum caprum a Romanis.
θούσης συνέντες τὸ γεγονὸς, καὶ τῆς οὐρεγίας τῆς
τῶν περὶ τὸν Ἀννίβαν ἐπὶ βραχὺ καθαψάμενοι,
μετὰ

11. ὁλοσχεροῦς ex conject. posui pro vulg. ὁλοσχερῶς.

vertunt. Qui dum in elephantos & ſtantes a tergo reliquos ordines incidunt, evenit, ut univerſus Pœnorum exercitus tumultu impleretur. Sequitur mox totius aciei inclinatio: cæduntur plerique omnes; pauci Heracleam ſe recipiunt. Romani & beſtiis quam plurimis, & omni ſupellectile potiuntur. Oborta nocte, quum partim ob lætitiam ex re bene geſta, partim ob laſſitudinem, negligentius excubias agerent Romani; *Hannibal*, deſperatis rebus, opportunitatem conſulendi ſaluti ſuæ commodam propter prædictas cauſſas habere ſe ratus, circa mediam noctem cum ſtipendiariis urbe egreditur. Dein ubi foſſas ſtoreis acere probe fartis æquaſſet, hoſtibus inſciis incolumem exercitum abduxit. Quo, ſimul illuxiſſet, animadverſo, Romani extremum agmen copiarum Hannibalis carpſiſſe leviter

A.V.492. μετὰ ταῦτα πάντες ὥρμησαν πρὸς τὰς πύλας. οὐδενὸς δ' ἐμποδὼν αὐτοῖς ἱσταμένου, παρεισπεσόντες διήρπασαν τὴν πόλιν, καὶ πολλῶν μὲν σωμάτων, πολλῆς δὲ καὶ παντοδαπῆς ἐγένοντο παρασκευῆς ἐγκρατεῖς.

XX. Majora consilia agitant Romani.

Τῆς δ' ἀγγελίας ἀφικομένης εἰς τὴν σύγκλητον τῶν Ῥωμαίων ὑπὲρ τῶν κατὰ τὸν Ἀκράγαντα, περιχαρεῖς γενόμενοι, καὶ ταῖς διανοίαις ἐπαρθέντες, οὐκ ἔμενον ἐπὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς λογισμῶν, οὐδ' ἠρκοῦντο σεσωκέναι τοὺς Μαμερτίνους, οὐδὲ ταῖς ἐξ αὐτοῦ τοῦ πολέμου γενομέναις ὠφελείαις. ἐλπίσαντες δὲ, καθόλου δυνατὸν εἶναι τοὺς Καρχηδονίους ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς νήσου, τούτου δὲ γενομένου, μεγάλην ἐπίδοσιν αὐτῶν λήψεσθαι τὰ πράγματα, πρὸς τούτοις ἦσαν τοῖς λογισμοῖς καὶ ταῖς περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐπινοίαις. Τὰ μὲν οὖν περὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις εὖ ἔχειν κατὰ λόγον σφίσι προχωροῦντα. μετὰ γὰρ τοὺς

15. παρασκευῆς. κατασκευῆς *Casaub. ex Reg. B.C.*

viter contenti, mox in portas urbis impetum omnes convertunt. Quia nemo resistebat, irruptione facta, oppidum diripiunt, ac multis mancipiis multoque omnis generis apparatu potiuntur.

20. Vbi perlatus esset ad Romanum senatum de *rebus ad Agrigentum gestis* nuntius; omnes lætitia gestire, &, sublatis spiritibus, non jam prioribus consiliis adquiescere. Neque enim quod *Mamertinos* servassent, quodque opimam hoc bello prædam essent nacti, satis hoc illis erat: quin potius in spem adducti, posse se Carthaginienses penitus insula ejicere, magnumque inde res suas incrementum fore accepturas; eo cogitationes & consilia omnia sua referebant. Et quidem ad pedestres copias quod attinet, bene sibi cœpta procedere intelligebant. Nam *L. Vale-*

Digitized by Google

τοὺς τὸν Ἀκράγαντα πολιορκήσαντας, οἱ κατα- A. 493.
σταθέντες στρατηγοὶ, Λεύκιος Οὐαλέριος, καὶ Τί- L. Valerius T.
τος Ὀκτακίλιος, ἐδόκουν ἐνδεχομένως χειρίζειν τὰ Octacilius Coss.
κατὰ τὴν Σικελίαν. Τῆς δὲ θαλάττης ἀκονιτὶ τῶν
Καρχηδονίων ἐπικρατούντων, ἐζυγοστατεῖτο αὐτοῖς
οἱ πόλεμος. ἐν γὰρ τοῖς ἔξης χρόνοις, κατεχόντων
αὐτῶν ἤδη τὸν Ἀκράγαντα, πολλαὶ μὲν πόλεις
προσετίθεντο τῶν μεσογαίων τοῖς Ῥωμαίοις, ἀγω-
νιῶσαι τὰς πεζικὰς δυνάμεις, ἔτι δὲ καὶ πλείους
ἀφίσταντο τῶν παραθαλατ[τ]ίων, καταπεπληγμέναι
τὸν τῶν Καρχηδονίων στόλον. Ὅθεν, ὁρῶντες αἰεὶ De ingrediendo mari cogitant Romani.
καὶ μᾶλλον εἰς ἑκάτερα τὰ μέρη ῥοπὰς λαμβάνον-
τα τὸν πόλεμον διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, ἔτι
δὲ τὴν μὲν Ἰταλίαν πορθουμένην πολλάκις ὑπὸ τῆς
ναυτικῆς δυνάμεως, τὴν δὲ Λιβύην εἰς τέλος ἀβλα-
βῆ διαμένουσαν, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ συνεμβαίνειν τοῖς
Καρχηδονίοις εἰς τὴν θάλατταν. Διὸ καὶ τοῦτο τὸ

μέρος

Valerius & T. Ofacilius, Consules, post illos creati, qui Agrigentum ceperant, commode rem in Sicilia videbantur administrare. Sed quia maris imperium sine controversia obtinebant Carthaginienses, belli rationes paribus ponderibus libratas in ancipiti habebant. Proximis namque temporibus, postquam esset ab iis captum Agrigentum, sicut mediterraneæ urbes multæ parum sibi fidentes ob terrestres eorum copias, Romanis se adjunxerant: ita etiam vel plures e maritimis, quas classis Punica terrore exanimabat, ab iisdem defecerant. Qui igitur magis magisque in dies intelligerent, belli palmam ob ejusmodi causas modo huc, modo illuc inclinare, præterea Italiam quidem persæpe a Carthaginiensium classibus agi ferrique, Africam vero ab omni penitus damno manere immunem; faciendum sibi putarunt, ut, sicut Carthaginienses, ita etiam ipsi mare ingrederentur. Nec parum hoc quoque me ad bellum

Digitized by Google

A.V.493. μέρος οὐχ ἥκιστά με παρώρμησε ποιήσασθαι μνήμην ἐπὶ πλεῖον τοῦ προειρημένου πολέμου, χάριν τοῦ μηδὲ ταύτην ἀγνοεῖσθαι τὴν ἀρχήν, πῶς, καὶ πότε, καὶ δι' ἃς αἰτίας, πρῶτον ἐνέβησαν εἰς θάλατταν Ῥωμαῖοι. Θεωροῦντες δὲ τὸν πόλεμον αὐτοῖς τρι- 9
Classem parant audaces.
βὴν λαμβάνοντα, τότε πρῶτον ἐπεβάλοντο ναυπηγεῖσθαι σκάφη, πεντηρικὰ μὲν ἑκατὸν, εἴκοσι δὲ τριήρεις. τῶν δὲ ναυπηγῶν εἰς τέλος ἀπείρων ὄντων 10
τῆς περὶ τὰς πεντήρεις ναυπηγίας, διὰ τὸ μηδένας τότε τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν κεχρῆσθαι τοιούτοις σκάφεσι, πολλὴν αὐτοῖς παρεῖχε τοῦτο τὸ μέρος δυσχέρειαν. ἐξ ὧν καὶ μάλιστα συνίδοι τις ἂν τὸ 11
μεγαλόψυχον καὶ παράβολον τῆς Ῥωμαίων αἱρέσεως. οὐ γὰρ οἷον εὐλόγους ἀφορμὰς ἔχοντες, ἀλλ' 12
οὐδ' ἀφορμὰς καθάπαξ, οὐδ' ἐπίνοιαν οὐδέ ποτε ποιησάμενοι τῆς θαλάττης· τότε δὴ πρῶτον ἐν νῷ λαμβάνοντες, οὕτω τολμηρῶς ἐνεχείρησαν, ὥστε, πρὶν

XX. 9. Θεωροῦντες δὲ. *An δὴ? Ante verba ista excidisse nonnulla suspicatus est Reisk.*

hoc paullo pluribus describendum impulit; ut ne hujus quidem rei principium ignoraretur, *quo modo, & quando, & quas ob causas mare ingressus sit populus Romanus.* Quum igitur bellum protrahi sibi cernerent, tunc primum naves fabricare instituerunt, quinqueremes quidem centum, triremes vero viginti. Rem sane quam difficilem: quod navium fabricatores in totum rudes essent quinqueremium construendarum; ignoto adhuc Italis hominibus ejuscemodi navigiorum usu. Ex quo vel maxime *magnitudinem animi Romanorum & in rebus suscipiendis audaciam* existimare licet. Nam qui apparatum, non dicam idoneum, sed omnino nullum haberent, atque adeo de mari ne cogitassent quidem umquam ad illam diem; tunc primum & cogitarunt simul, & tam audacter rem susceperunt, ut,

Digitized by Google

τρὶν ἢ πειραθῆναι τοῦ πράγματος, εὐθὺς ἐπιβα- A.V.493.
λέσθαι Καρχηδονίοις ναυμαχεῖν, τοῖς ἐκ προγόνων
ἔχουσι τὴν κατὰ θάλατταν ἡγεμονίαν ἀδήριτον.
13 Μαρτυρίῳ δ' ἂν τις χρήσαιτο πρὸς τὴν ἀλήθειαν Qui nul-
τῶν νῦν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων, καὶ πρὸς τὸ παράδο- lam antea
ξον αὐτῶν τῆς τόλμης· ὅτε γὰρ τὸ πρῶτον ἐπε- bellicam
χείρησαν διαβιβάζειν εἰς τὴν Μεσσήνην τὰς δυνά- navem
habue-
μεις, οὐχ οἷον κατάφρακτος αὐτοῖς ὑπῆρχε ναῦς, rant.
ἀλλ' οὐδὲ καθόλου μακρὸν πλοῖον, οὐδὲ λέμβος οὐδὲ
14 εἷς. ἀλλὰ παρὰ Ταραντίνων καὶ Λοκρῶν, ἔτι δὲ
Ἐλεατῶν καὶ Νεαπολιτῶν συγχρησάμενοι πεντη-
κοντόρους καὶ τριήρεις, ἐπὶ τούτων παραβόλως διε-
15 κόμισαν τοὺς ἄνδρας. ἐν ᾧ δὴ καιρῷ τῶν Καρχηδο-
νίων κατὰ τὸν πορθμὸν ἐπαναχθέντων αὐτοῖς, καὶ
μιᾶς νεὼς καταφράκτου διὰ τὴν προθυμίαν προπε-
σούσης, ὥστ' ἐποκείλασαν γενέσθαι τοῖς Ῥωμαίοις
ὑποχείριον· ταύτῃ παραδείγματι χρώμενοι τότε,

12. ἡγεμονίαν. *Alii* ἡγεμονείαν.

ut, prius quam periculum ejus feciſſent, impetum ſtatim ceperint prælio navali cum Carthaginienſibus dimicandi, qui traditum a majoribus maris imperium ſine certamine obtinebant. Veritatem ſententiæ hujus noſtræ & miraculum audaciæ illius Romanorum arguit: quod, quando primum copias Meſſanam transportare ſunt aggreſſi, tantum abeſt, ut tectas naves haberent, ut ne longa quidem navis ulla aut lembus ſaltem unus eis fuerit: verum actuariis quinquaginta remorum & triremibus, quas a Tarentinis, Locris, Eleatis ac Neapolitanis commodato acceperant, immani auſu militem transmiſerunt. Quo quidem tempore, quum Carthaginienſes in eos eſſent invecti, & navis una tecta cupiditate pugnandi propius ſe admoviſſet, ſic ut impacta littori in poteſtatem Romanorum veniret; pro exemplo hæc illis

Digitized by Google

A.V. 493. Prima classis bellica Romanorum.

πρὸς ταύτην ἐποιοῦντο τὴν τοῦ παντὸς στόλου ναυπηγίαν. ὡς, εἰ μὴ τοῦτο συνέβη γενέσθαι, δῆλον, ὡς 16 διὰ τὴν ἀπειρίαν εἰς τέλος ἂν ἐκωλύθησαν τῆς ἐπιβολῆς.

XXI. Ratio exercendi remiges.

Οὐ μὴν, ἀλλ' οἷς μὲν ἐπιμελὲς ἦν τῆς ναυπηγίας, ἐγίγνοντο περὶ τὴν τῶν πλοίων κατασκευήν· οἱ δὲ τὰ πληρώματα συναθροίσαντες, ἐδίδασκον ἐν τῇ γῇ κωπηλατεῖν τὸν τρόπον τοῦτον· καθίσαντες 2 ἐπὶ τῶν ἑρεσιῶν ἐν τῇ χέρσῳ τοὺς ἄνδρας, τὴν αὐτὴν ἔχοντας τάξιν ταῖς ἐπ' αὐτῶν τῶν πλοίων καθέδραις, μέσον δ' ἐν αὐτοῖς στήσαντες τὸν κελευστὴν, ἅμα πάντας ἀνέπιπτεν, ἐφ' αὑτοὺς ἄγοντες τὰς χεῖρας, καὶ πάλιν προνεύειν ἐξώθουν τας ταὐτας συνεθίζον, ἄρχεσθαί τε καὶ λήγειν τῶν κινήσεων πρὸς τὰ τοῦ κελευστοῦ παραγγέλματα.

Exit classis A.V. 494.

Προκατασκευασθέντων δὲ τούτων, ἅμα τῷ συντελε- 3 σθῆναι τὰς ναῦς, καθελκύσαντες, καὶ βραχὺν χρόνον

XXI. 2. *Pro* ἀνεπίπτειν *&* προνεύειν *mirti omnes &* edd. *ante Casaub. mendose dant* ἀνάπτειν *&* προνομεύειν.

illis fuit, ad cujus instar classem ædificarunt universam. Qui si non contigisset casus, defutura videlicet illis erat in totum (adeo erant imperiti) ejus consilii ineundi facultas.

21. Enimvero dum illi, quibus construendarum navium cura incumbebat, in paranda classe occupabantur; alii socios navales cogere, eosque in terra ad remigandum tali modo exercere: remiges sedere ad remigia jussos in littore, eodem servato ordine ac si in navium transtris considerent, hortatore in medium locato, omnes simul reclinare sese manus adducendo, & rursus incumbere easdem propellendo, principio & fine motus ad pausarii jussionem facto, assuefaciebant. His ita præparatis, mox ut naves fuerunt confectæ, in mare eas deducunt: & paullulum modo

Digitized by Google

ἐν ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἐν θαλάττῃ πειραθέν- A.V.494.
τες, ἔπλεον παρὰ τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ στρατηγοῦ. Ὁ γὰρ ἐπὶ τῆς ναυτικῆς δυ- Cn. Cornelius Cos.
νάμεως τεταγμένος τοῖς Ῥωμαίοις, Γναῖος Κορνήλιος, ὀλίγας ἡμέρας πρότερον συντάξας τοῖς ναυάρχοις, ἐπειδὰν καταρτίσωσι τὸν στόλον, πλεῖν ὡς ἐπὶ τὸν πορθμόν, αὐτὸς ἀναχθεὶς μετὰ νεῶν ἑπτακαίδεκα προκατέπλευσεν ἐπὶ τὴν Μεσσήνην, σπουδάζων τὰ κατεπείγοντα πρὸς τὴν χρείαν παρασκευάσαι τῷ στόλῳ. προσπεσούσης δ' αὐτῷ πράξεως ἐκεῖ περὶ τῆς τῶν Λιπαραίων πόλεως, δεξάμενος τὴν ἐλπίδα προχειρότερον τοῦ δέοντος, ἔπλει ταῖς προειρημέναις ναυσὶ, καὶ καθωρμίσθη πρὸς τὴν πόλιν. Ὁ δὲ τῶν Captus ad Lipa-
Καρχηδονίων στρατηγὸς Ἀννίβας, ἀκούσας ἐν τῷ ram a Boode
Πανόρμῳ τὸ γεγονὸς, ἐξαποστέλλει Βοώδη, τῆς γε- Pœno.
γουσίας ὑπάρχοντα, ναῦς εἴκοσι δούς. ὃς ἐπιπλεύσας νυκτὸς, ἐν τῷ λιμένι συνέκλεισε τοὺς περὶ τὸν Γναῖον. ἡμέρας δ' ἐπιγενομένης, τὰ μὲν πληρώματα

4. *Casaub.* καταστύσωσι *invitis mstis.*

modo in mari & veritate ipsa artem experti, jussu Consulis secundum Italiæ littus navigare incipiunt. Nam qui classi Romanæ erat præfectus *Cnæus Cornelius*, quo necessaria omnia navali exercitui prospiceret, paucis ante diebus cum navibus septemdecim Messanam erat profectus; dato navarchis mandato, ut, simulac instructa classis foret, ad fretum navigarent. Huic quum Messanæ oblata esset occasio moliendæ proditionis oppidi *Liparæorum*, spem illam promtius quam par erat amplexus, cum prædictis navibus eo pergit, & ad muros appellit. Quo cognito, dux Carthaginiensium *Hannibal*, Panormi tum agens, *Boodem* virum senatorem cum navibus XX illuc mittit. Is, noctu confecta navigatione, Cnæum in portu concludit. Vbi illuxit, fugiunt socii

A.V.494. πρὸς Φυγὴν ὥρμησεν εἰς τὴν γῆν, ὁ δὲ Γναῖος ἐκπλαγὴς γενόμενος, καὶ ποιεῖν ἔχων οὐδὲν, τέλος παρέδωκεν αὑτὸν τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, 8
τάς τε ναῦς καὶ τὸν στρατηγὸν τῶν ὑπεναντίων ὑποχείριον ἔχοντες, παραχρῆμα πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἀπῆραν. Μετ' οὐ πολλὰς δ' ἡμέρας, οὕτως ἐναρ- 9
γοῦς ὄντος καὶ προσφάτου τοῦ περὶ τὸν Γναῖον ἀτυχήματος, παρ' ὀλίγον αὐτὸς Ἀννίβας εἰς τὸ παραπλήσιον ἁμάρτημα προφανῶς ἐνέπεσεν. ἀκούσας 10
γὰρ, τὸν τῶν Ῥωμαίων στόλον, κομιζόμενον παρὰ τὴν Ἰταλίαν, συνεγγὺς εἶναι· κατιδεῖν βουλόμενος τό τε πλῆθος, καὶ τὴν ὅλην σύνταξιν τῶν ὑπεναντίων, λαβὼν πεντήκοντα ναῦς ἔπλει. κάμπτων δὲ 11
περὶ τὸ τῆς Ἰταλίας ἀκρωτήριον, ἐμπίπτει τοῖς πολεμίοις, ἐν κόσμῳ καὶ τάξει ποιουμένοις τὸν πλοῦν· καὶ τὰς μὲν πλείους ἀπέβαλε τῶν νεῶν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ὑπολειφθεισῶν ἀνελπίστως καὶ παραδόξως διέφυγεν.

Plures naves amittit Hannibal, præf. classi Pun.

Oi

socii navales in terram; Cnæus vero, metu attonitus, quum aliud nihil posset, dedit se hostibus. Carthaginienses, & navibus & duce adversariorum capto, ad Hannibalem confestim proficiscuntur. Post paucos vero dies, quum esset adeo insignis ac recens Cnæi hic casus, parum tamen abfuit, quin *Hannibal* in eandem manifesto fraudem incideret. Audierat, Romanam classem, quæ secus Italiam navigabat, jam adventare: cupidus & numerum & dispositionem universam hostium propius cognoscendi, cum quinquaginta navibus portu solvit. Dum flectit Italiæ promontorium, in hostes incidit, qui ordinata instructaque ad aciem classe navigabant. Amissis plerisque navibus, ipse cum reliquis præter spem opinionemque evasit.

22. Post

Digitized by Google

Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι μετὰ ταῦτα συνεγίσαντες τοῖς κατὰ τὴν Σικελίαν τόποις, καὶ συνέντες τὸ γεγονὸς σύμπτωμα περὶ τὸν Γναῖον, παραυτίκα μὲν διεπέμποντο πρὸς Γαΐον Δουίλιον, τὸν ἡγούμενον τῆς πεζῆς δυνάμεως, καὶ τοῦτον ἀνέμενον. ἅμα δ' ἀκούοντες οὐ μακρὰν εἶναι τὸν τῶν πολεμίων στόλον, ἐγίγνοντο πρὸς παρασκευὴν τοῦ ναυμαχεῖν. Ὄντων δὲ τῶν πλοίων φαύλων ταῖς κατασκευαῖς καὶ δυσκινήτων, ὑποτίθεταί τις αὐτοῖς βοήθημα πρὸς τὴν μάχην, τοὺς ἐπικληθέντας μετὰ ταῦτα κόρακας. ἦν συνέβαινε τὴν κατασκευὴν εἶναι τοιαύτην. στύλος ἐν πρῴραις στρογγύλος ἵστηκει, μῆκος μὲν ὀργυιῶν τεττάρων, κατὰ δὲ τὸ πλάτος τριῶν παλαιστῶν ἔχων τὴν διάμετρον. οὗτος αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τροχιλίαν εἶχε· περιετίθετο δ' αὐτῷ κλίμαξ ἐπικαρσίαις σανίσι καθηλωμένη, πλάτος μὲν σπιθῶν τεττάρων, τὸ δὲ μῆκος ἐξ ὀργυιῶν. τὸ δὲ

A.V.494. XXII. Duilii pugna navalis.

Corvi structura.

τρῆμα

XXII. 1. Δουίλιον a Casaub. est. Iuniores misti Δουΐλιον, sed vetustiores Λίβιον, quod ex Βίλιον corruptum videtur. 5. οὗτος αὐτὸς. Vulgo omnes διάμετρον οὕτως. αὐτὸς μὲν &c. quod ex conject. correxi.

22. Boſt hæc Romani quum ad Sicilium acceſſiſſent, intellecta Cnæi clade, nuntiis ſtatim ad *Cajum Duilium*, qui terreſtribus copiis præerat, miſſis, eum præſtolabantur: ſimul cognito non longe abeſſe hoſtium claſſem, ad prælium navale ſe parabant. Quum autem eſſent ipſorum naves rudi arte conſtructæ, & ad motum inhabiles; ſuggerit eis aliquis inventum, quo ad pugnam uterentur, videlicet quos *corvos* poſtea nominarunt. Quorum talis erat conſtructio. Deſtituebatur in proris tignum teres, longum ulnas quatuor, latum in diametro palmos tres; trochleam in faſtigio habens. Ei tigno circumponebatur ſcala, ex transverſis tabulis confecta, & clavis compacta, lata pedes quatuor, ſex ulnas

A.V. 494. τρῆμα τοῦ σανιδώματος ἦν παρεμπῆκες, καὶ περιέβαινε περὶ τὸν στύλον μετὰ τὰς πρώτας εὐθέως τῆς κλίμακος δύο ὀργυιάς. εἶχε δὲ καὶ δρύφακτον αὕτη παρ' ἑκατέραν τὴν ἐπιμήκη πλευράν, εἰς γόνυ τὸ βάθος. ἐπὶ δὲ τοῦ πέρατος αὐτοῦ προσήρμοστο σιδηροῦν οἷον ὕπερον ἀπωξυσμένον, ἔχον δακτύλιον ἐπὶ τῆς κορυφῆς· ὡς τὸ ὅλον φαίνεσθαι παραπλήσιον ταῖς σιτοποιικαῖς μηχανήσεσιν. Εἰς δὲ τοῦτον τὸν δακτύλιον ἐνεδέδετο ὁ κάλως, ᾧ κατὰ τὰς ἐμβολὰς τῶν πλοίων ἐξαίροντες τοὺς κόρακας διὰ τῆς ἐν τῷ στύλῳ τροχιλίας, ἀφίεσαν ἐπὶ τὸ κατάστρωμα τῆς ἀλλοτρίας νεώς, ποτὲ μὲν κατὰ πρῷραν, ποτὲ δ' ἀντιπεριάγοντες κατὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων προσπιπτούσας ἐμβολάς. ὅτε δὲ ταῖς σανίσι τῶν καταστρωμάτων ἐμπαγέντες οἱ κόρακες ἁμοῦ συνδήσαιεν τὰς ναῦς, εἰ μὲν πλάγιαι παραβάλοιεν

Corvi usus in pugna navali.

8. ἀντιπεριάγοντες. ἀντιπαράγ. malunt Reisk. Sequens πρεσβ. κατὰ abest a vett. libris.

ulnas longa. Foramen tabulati oblongum erat, & poſt primas ſtatim duas ſcalæ ulnas tignum ipſum circumplectebatur. Ad latus ſcalæ erat utrimque lorica, per totam ejus longitudinem porrecta, genu tenus alta. In extremo ferreum quaſi piſtillum in acutum deſinens aptabatur, habens in vertice annulum. Ita univerſa compages ſimilis fere machinæ erat piſtoriæ. Annulo autem iſti funis illigabatur, quo, in commiſſionibus navium, trochleae illius ope, quæ in tigno erat, erigebant corvos, & in tabulatum alienæ navis demittebant; idque modo in proram, modo in latus, circumacta navi impetum inimicæ ex obliquo incurrentis eludentes. Poſtea vero quam infixi *corvi* tabulatorum aſſeribus naves invicem conſtrinxiſſent, quoties quidem obliquæ naves mutua latera conjunxerant, omni ex

λιεν ἀλλήλαις, πανταχόθεν ἐπεπήδων· εἰ δὲ κατὰ A.V.494.
πρῷραν, δι' αὐτοῦ τοῦ κόρακος ἐπὶ δύο συνεχεῖς ἐποιοῦντο τὴν ἔφοδον. ὧν οἱ μὲν ἡγούμενοι τὴν κατὰ πρόσωπον ἐπιφάνειαν ἐσκέπαζον ταῖς τῶν θυρεῶν προβολαῖς, οἱ δ' ἑπόμενοι τὰς ἐκ τῶν πλαγίων προφαλίζοντο πλευράς, ὑπὲρ τὸν δρύφακτον ὑπερτιθέμενοι τὰς ἴτυς τῶν ὅπλων. Οὗτοι μὲν οὖν τοιαύτῃ κεχρημένοι παρασκευῇ, καιρὸν ἐπετήρουν πρὸς ναυμαχίαν.

Ὁ δὲ Γάϊος Δουίλιος, ὡς θᾶττον ἔγνω τὴν περι- XXIII. Duilii victoria navalis.
πέτειαν τοῦ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ἡγουμένου, παραδοὺς τὰ πεζικὰ στρατόπεδα τοῖς χιλιάρχοις, αὐτὸς διεκομίσθη πρὸς τὸν στόλον. πυθόμενος δὲ τοὺς πολεμίους πορθεῖν τὴν Μυλασῖτιν χώραν, ἐπι- Mylaïtes ager.
πλεῖ τῷ στόλῳ παντί. συνιδόντες δ' οἱ Καρχηδόνιοι, μετὰ χαρᾶς καὶ σπουδῆς ἀνήγοντο ναυσὶν ἑκατὸν καὶ τριάκοντα, καταφρονοῦντες τῆς ἀπειρίας τῶν

XXIII. 1. Γάϊος Δουίλιος. *Veteres libri omnes* Γάϊος Ἀτίλιος Λίβιος. 2. Μυλασῖτιν. *Rectius* Μυλαῖτιν. *Perperam misti* Μυλαείτην. Ibid. τῷ στόλῳ παντί. *Abest artic. a plerisque codd.*

ex parte insiliebant: quoties vero a prora erant commissæ, per ipsam machinam bini continua serie irruebant. Quorum primi adversos ictus scutis objectis defendebant; insequentes vero, scutorum orbes super lorica imponentes, latera tutabantur. Atque hi quidem sic parati opportunum ad confligendum tempus observabant.

23. *Cajus Duilius*, ubi primum de casu præfecti classis rescivit, terrestres copias tribunis tradit, ipse ad classem trajicit. Ibi factus certior, *agrum Mylaïten* ab hostibus vastari, cum universis navibus adversus illos proficiscitur. Carthaginienses, ad Romanorum conspectum læti atque alacres, centum triginta navibus in altum evehuntur: imperi-

Digitized by Google

A.V. 494. Duilii victoria navalis.

Ῥωμαίων, καὶ πάντες ἔπλεον ἀντίπρωροι τοῖς πολεμίοις, οὐδὲ τάξεως καταξιώσαντες τὸν κίνδυνον, ἀλλ' ὡς ἐπὶ λείαν τινὰ πρόδηλον. ἡγεῖτο δὲ Ἀννίβας αὐτῶν· οὗτος δ' ἦν ὁ τὰς δυνάμεις ἐκκλέψας νυκτὸς ἐκ τῆς τῶν Ἀκραγαντίνων πόλεως, ἔχων ἑπτήρη, τὴν γενομένην Πύρρου τοῦ Βασιλέως. Ἅμα δὲ τῷ πλησιάζειν, συνθεωροῦντες ἀναπεπευκότας τοὺς κόρακας ἐν ταῖς ἑκάστων πρῴραις, ἐπὶ ποσὸν μὲν ἠπόρουν οἱ Καρχηδόνιοι, ξενιζόμενοι ταῖς τῶν ὀργάνων κατασκευαῖς· οὐ μὴν, ἀλλὰ τελέως κατεγνωκότες τῶν ἐναντίων ἐνέβαλον οἱ πρῶτοι πλέοντες τετολμηκότως. τῶν δὲ συμπλεκομένων σκαφῶν ἀεὶ δεδεμένων τοῖς ὀργάνοις, καὶ τῶν ἀνδρῶν εὐθὺς ἐπιφερομένων δι' αὐτοῦ τοῦ κόρακος, καὶ συμπλεκομένων ἐπὶ τοῖς καταστρώμασιν· οἱ μὲν ἐφρονεύοντο τῶν Καρχηδονίων, οἱ δὲ παρεδίδοσαν ἑαυτοὺς, ἐκπληττόμενοι τὸ γεγονόμενον· παραπλήσιον γὰρ πεζομαχίας συν-

3. ἀντίπρωροι adscivit Casaub. ex Reg. C. cum in ceteris esset ἀντιπρῴροις.

peritiam hostium adeo contemnentes, ut, quasi ne opus quidem esset naves ad pugnam instruere, velut ad prædam non dubiam cuncti proris in hostem versis passim ferrentur. Dux classis erat *Hannibal*, is qui nocturno furto copias ex oppido Agrigento eduxerat: *septireme* tum vehebatur, quæ regis Pyrrhi quondam fuerat. Vt ventum est cominus, quum cernerent in omnium navium proris *corvos* sursum spectantes; hæsrere primo Carthaginienses, machinæ non prius visæ novitatem admirati: tandem tamen, spretis penitus hostibus, magna cum audacia qui primi navigabant impetum faciunt. Quum vero omnes, quæ ad confligendum accesserant, naves per corvos vinctæ tenerentur, perque eosdem repente milites ingressi in ipsis tabulatis pugnam cierent; Carthaginiensium alii trucidati sunt, alii miraculo rei perculsi sese dediderunt: erat enim

Digitized by Google

γενέβαινε τὸν κίνδυνον ἀποτελεῖσθαι. διὸ καὶ τριάκοντα μὲν τὰς πρώτας συμβαλούσας ναῦς αὐτάνδρους ἀπέβαλον, σὺν αἷς ἐγένετο αἰχμάλωτον καὶ τὸ τοῦ στρατηγοῦ πλοῖον. Ἀννίβας δὲ ἀνελπίστως καὶ παραβόλως αὐτὸς ἐν τῇ σκάφῃ διέφυγε. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος τῶν Καρχηδονίων ἐποιεῖτο μὲν τὸν ἐπίπλουν ὡς εἰς ἐμβολήν· ἐν δὲ τῷ συνεγγίζειν θεωροῦντες τὸ συμβεβηκὸς περὶ τὰς προπλεούσας ναῦς, ἐξέκλινον, καὶ διένευον τὰς τῶν ὀργάνων ἐπιβολάς. πιστεύοντες δὲ τῷ ταχυναυτεῖν, οἱ μὲν ἐκ πλαγίων, οἱ δὲ κατὰ πρύμναν ἐκπεριπλέοντες, ἀσφαλῶς ἤλπιζον ποήσασθαι τὰς ἐμβολάς. πάντη δὲ καὶ πάντως ἀντιπεριϊσταμένων καὶ συνδιανευόντων τῶν ὀργάνων οὕτως, ὥστε κατ' ἀνάγκην τοὺς ἐγγίσαντας συνδεδέσθαι, τέλος ἐγκλίναντες ἔφυγον οἱ Καρχηδόνιοι, καταπλαγέντες τὴν καινοτομίαν τοῦ συμβαίνοντος, πεντήκοντα ναῦς ἀποβαλόντες.

A.V. 494. Duilii victoria navalis.

Οἱ

enim prælium plane ſimile pedeſtri. Itaque triginta naves, quæ hoſtem primæ invaſerant, cum ipſis viris Pœni amiſerunt: & capta in his prætoria. Ipſe *Hannibal*, præter ſpem, & omnia audendo, evaſit in ſcapha. Reliqua multitudo pergebat illa quidem velut impetum in hoſtem factura: ſed, ubi appropinquavit, præcedentium navium cladem intuens, declinabat, & machinarum injectiones nutibus evitabat. Ceterum agilitate navium ſuarum freti, alii tamen ad latera circumvolitantes, alii ad puppes, tuto invadere ſe hoſtem poſſe ſperabant. At quum ex omnibus plane partibus *corvi* eos omnino circumſiſterent, & undique illis imminerent, nec facere poſſent quo minus colligarentur, ſi modo propius accederent; ad extremum ſtupore attoniti, navibus quinquaginta amiſſis, fugam capeſſunt.

24. Ro-

Digitized by Google

A.V. 494. XXIV. Aegesta obsidione liberata.

Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, παραδόξως ἀντιπεποιημένοι τῆς κατὰ θάλατταν ἐλπίδος, διπλασίως ἐπερρώσθησαν ταῖς ἐρμαῖς πρὸς τὸν πόλεμον. τότε μὲν οὖν προσ-2 σχόντες τῇ Σικελίᾳ τήν τε Αἰγεστέων ἔλυσαν πολιορκίαν, ἐσχάτως αὐτῶν ἤδη διακειμένων· κατά τε

Macella capta.

τὴν ἐκ τῆς Αἰγέστης ἀναχώρησιν, Μάκελλαν πόλιν κατὰ κράτος εἷλον. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν, 3 Ἀμίλκας ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς, ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῶν πεζικῶν δυνάμεων, διατρίβων περὶ

Hamilcar cædit auxilia Romanorum.

Πάνορμον, γνοὺς ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις στασιάζοντας τοὺς συμμάχους πρὸς τοὺς Ῥωμαίους περὶ τῶν ἐν ταῖς μάχαις πρωτείων· καὶ πυνθανό-4 μενος στρατοπεδεύειν αὐτοὺς καθ' ἑαυτοὺς τοὺς συμμάχους μεταξὺ τοῦ Παρώπου καὶ τῶν Θερμῶν τῶν Ἱμεραίων, ἐπιπεσὼν αὐτοῖς αἰφνιδίως ἀναστρατοπεδεύουσι μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, σχεδὸν εἰς τετρακισχιλίους ἀπέκτεινε. Μετὰ δὲ ταύτην τὴν 5 πρᾶξιν, ὁ μὲν Ἀννίβας ἔχων τὰς διασωθείσας ναῦς, ἀπέ-

XXIV. 2. προσσχόντες. Vulgo omnes h. l. προσχόντες. Ibid. Αἰγεστέων. Alii Αἰγεσταίων.

24. Romani vero, contra omnium opinionem res maritimas ausi tentare, ad bellum persequendum duplo animosiores sunt redditi. Tunc igitur exscensione in Siciliam facta, *Aegestanos*, ad ultima jam redactos, obsidione liberarunt: mox inde profecti, *Macellam* oppidum vi expugnarunt. Post navalem pugnam *Amilcar*, dux Carthaginiensium, qui copiis præerat pedestribus, Panormi certior factus, seditionem esse castris Romanis, orta inter auxilia & legiones de principatu in præliis contentione; postquam cognovit, folos per se sacios inter *Paropum* & *Thermas Himerenses* castrametari; repente in eos, dum adhuc castra movent, irruit, & ad quatuor fere millia hominum cecidit. Post hæc *Hannibal* cum omnibus, quæ restabant, navibus Carthaginem

Digitized by Google

ἐπέπλευσεν εἰς τὴν Καρχηδόνα. Μετ' οὐ πολὺ δ' ἐκεῖθεν εἰς Σαρδόνα διῆρε, προσλαβὼν ναῦς καί τινας τῶν ἐνδόξων τριηραρχῶν. χρόνους δ' οὐ πολλοῖς κατόπιν ἐν τῇ Σαρδόνι συγκλειοθεὶς ὑπὸ Ῥωμαίων ἔν τινι λιμένι, καὶ πολλὰς ἀποβαλὼν τῶν νεῶν, παραυτίκα συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν διασωθέντων Καρχηδονίων, ἀνεσταυρώθη. Ῥωμαῖοι γὰρ ἅμα τῆς θαλάττης ἥψαντο, καὶ τῶν κατὰ Σαρδόνα πραγμάτων εὐθέως ἀντείχοντο. Τὰ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ στρατόπεδα τῶν Ῥωμαίων κατὰ μὲν τὸν ἐξῆς ἐνιαυτὸν, φαύλην ἄξιον ἔπραξαν λόγου. Τότε δὲ προσδεξάμενοι τοὺς ἐπικαθεσταμένους ἄρχοντας, Αὖλον Ἀτίλιον, καὶ Γάϊον Σουλπίκιον, ὥρμησαν ἐπὶ τὸν Πάνορμον, διὰ τὸ τὰς Καρχηδονίων δυνάμεις ἐκεῖ παραχειμάζειν. οἱ δὲ στρατηγοὶ, συνεγείσαντες τῇ πόλει μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, παρετάξαντο. τῶν δὲ πολεμίων οὐκ ἀντεξιόντων, πάλιν ἐντεῦθεν ἐποιήσαντο τὴν ὁρμὴν, ἐπὶ πόλιν Ἵππάναν, καὶ ταύτην μὲν ἐξ

A. V. 495 sq. Romani in Sardinia victores.

Hannibal in crucem actus

A. V. 496. Aul. Atilius C. Sulpicius Coss.

Plures Siciliæ urbes capiunt.

nem repetit. Vnde mox, aliis assumtis navibus, & præcipui nominis trierarchis nonnullis, in *Sardiniam* trajicit. Ibi vero haud multo post quum a Romanis in portu quodam esset inclusus, multasque naves amisisset, confestim a Carthaginiensibus comprehensus, qui cladi superfuerant, in crucem est actus. Romani enim, simul ac mare attigerunt, de Sardinia quoque occupanda cogitare cœperunt. Quæ vero in Sicilia erant legiones, proximo anno memoria dignum nihil gesserant. Tunc autem novi *Consules*, *Aulus Atilius* & *Cajus Sulpicius*, in Siciliam missi, *Panormum*, ubi Carthaginiensium copiæ hibernabant, ducebant. Vt ventum est prope urbem, Consules universum exercitum in aciem instruunt: nemine vero hostium adversus prodeunte, inde profecti, *Hippanam* petunt, eamque per

Digitized by Google

A.V.496. Plures Siciliæ urbes capiunt.

ἐξ ἐφόδου κατὰ κράτος ἔλαβον. εἷλον δὲ καὶ τὸ 11
Μυττίστρατον, πολλοὺς χρόνους ὑπομεμενηκὸς τὴν πολιορκίαν, διὰ τὴν ὀχυρότητα τοῦ τόπου. τὴν δὲ 12
Καμαριναίων πόλιν, μικρῷ πρότερον ἀπ' αὐτῶν ἀποστᾶσαν, τότε, προσενέγκαντες ἔργα καὶ καταβαλόντες τὰ τείχη, κατέσχον· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἔνναν, καὶ ἕτερα πλείω πολισμάτια τῶν Καρχηδονίων. ἀπὸ δὲ τούτων γενόμενοι, Λιπαραίους ἐπε- 13
χείρησαν πολιορκεῖν.

A.V.497. XXV. C. Atilii anceps pugna navalis ad Tyndaridem.

Τῷ δ' ἑξῆς ἐνιαυτῷ Γάϊος Ἀτίλιος ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, πρὸς Τυνδαρίδα καθορμισθείς, καὶ συνθεασάμενος ἀτάκτως παραπλέοντα τὸν τῶν Καρχηδονίων στόλον, παραγγείλας τοῖς ἰδίοις πληρώμασιν ἕπεσθαι τοῖς ἡγουμένοις, αὐτὸς ὥρμησε πρὸ τῶν ἄλλων, ἔχων δέκα ναῦς ὁμοπλοούσας. οἱ δὲ 2
Καρχηδόνιοι, συνιδόντες τῶν ὑπεναντίων τοὺς μὲν ἀκμὴν ἐμβαίνοντας, τοὺς δ' ἀναγομένους, τοὺς δὲ πρώτους πολὺ προειληφότας τῶν ἄλλων· ἐπιστρέψαντες,

per vim primo impetu capiunt. Captum & oppidum *Myttistratum*, quod, quoniam magis erat munitum, obsidionem diutius toleraverat. *Camarinæorum* etiam urbem, quæ paullo ante ab iis defecerat, admotis tum operibus & muris dejectis, occuparunt; pariterque *Ennam* & plura alia minora Carthaginiensium oppida. Quibus expeditis, *Liparæorum* urbem obsidere instituerunt.

25. Sequente anno *C. Atilius* Cos. Romanus, quum *Tyndaridem* applicuisset, præternavigantem agmine incomposito classem Pœnorum conspicatus; jusso remigio præeuntes sequi, ipse decem navibus comitatus præit ceteris. Pœni, qui animadverterent, quosdam ex hostibus naves adhuc conscendere, quosdam portu jam solvisse, primos vero longo intervallo alios antecedere; conversi, eosque aggressi,

Digitized by Google

3 ψαντες, αὐτοῖς ἀπήντων. καὶ κυκλώσαντες, τὰς μὲν ἄλλας διέφθειραν, τὴν δὲ τοῦ στρατηγοῦ ναῦν παρ' ὀλίγον αὐτανδρον ἔλαβον· οὐ μὴν, ἀλλ' αὐτὴ μὲν ταῖς ὑπηρεσίαις ἐξηρτυμένη, καὶ ταχυναυτοῦσα, 4 διέφυγε παραδόξως τὸν κίνδυνον. αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπιπλέουσαι κατὰ βραχὺ συνηθροίζοντο. γενόμεναι δ' ἐν μετώπῳ, συνέβαλον τοῖς πολεμίοις· καὶ δέκα μὲν αὐτάνδρους ναῦς ἔλαβον, ὀκτὼ δὲ κατέδυσαν. αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν Καρχηδονίων ἀπεχώρησαν εἰς τὰς Λιπαραίας καλουμένας νήσους. Ἐκ δὲ ταύτης τῆς ναυμαχίας, ἀμφότεροι νομίζοντες ἐφάμιλλον πεποιῆθαι τὸν κίνδυνον, ὥρμησαν ὁλοσχερέστερον ἐπὶ τὸ συνίστασθαι ναυτικὰς δυνάμεις, καὶ τῶν κατὰ θάλατταν ἀντέχεσθαι πραγμάτων. 6 αἱ δὲ πεζικαὶ δυνάμεις ἐν τοῖς κατὰ ταῦτα καιροῖς οὐδὲν ἔπραξαν ἄξιον μνήμης· ἀλλὰ περὶ μικρὰς καὶ τὰς τυχούσας πράξεις κατέστρεψαν τοὺς χρόνους.

A.V.497. C. Atilii anceps pugna navalis ad Tyndaridem.

A.V.498. Augentur utrimque classes.

Διὸ

XXV. 3. ἐξηρτυμ. *An εὖ vel διαφερόντως ἐξηρτυμένη?* 6. κατέστρεψαν. κατέτριψαν *malim cum Reisk.*

aggressi, omni ex parte cingunt. Et reliquos quidem naves perdunt: prætoria tamen, pæne jam & ipsa cum viris suis capta, quia remigibus probe instructa celeritate pollebat, periculo præter opinionem omnium se subduxit. Quæ vero sequebantur Romanæ, paullatim in unum coactæ, ubi suo quæque ordine in frontem se instruxissent, impetum in hostem faciunt: & decem quidem cum ipsis viris naves capiunt, octo deprimunt. Carthaginienses cum classe reliqua ad *Liparæas insulas*, quas vocant, se receperunt. Post hanc pugnam navalem, quoniam utrique pari periculo functos se arbitrabantur, utraque pars ad comparandas majores navales copias, & possessionem maris sibi asserendam, studium omne contulit. Terrestres vero copiæ nihil per id tempus memoria dignum gesserunt; sed in levibus tantum quibusdam & parvi momenti rebus tempus consumserunt.

Rebus

A.V. 498. Ingentes utrimque classes.

Διὸ παρασκευασάμενοι, καθάπερ εἶπον, εἰς τὴν ἐπι-7 φερομένην θερείαν ἀνήχθησαν Ῥωμαῖοι μὲν τριάκοντα καὶ τριακοσίαις μακραῖς ναυσὶ καταφράκτοις, καὶ κατέσχον εἰς Μεσσήνην. ὅθεν ἀναχθέντες ἔπλεον, δεξιὰν ἔχοντες τὴν Σικελίαν· κάμψαντες δὲ τὸν Πάχυνον, ὑπερῆραν εἰς Ἔκνομον, διὰ τὸ καὶ τὸ πεζὸν στράτευμα περὶ τούτους αὐτοὺς εἶναι τοὺς τόπους. Καρχηδόνιοι δὲ, πεντήκοντα καὶ τριακο-9 σίαις ναυσὶ καταφράκτοις ἀναπλεύσαντες, Λιλυ-βαίῳ προσέσχον· ἐντεῦθεν δὲ πρὸς Ἡράκλειαν τὴν Μινώαν καθωρμίσθησαν.

Pachynum. Ecnomus. Heraclea Minoa.

XXVI. M. Regulus L. Manlius Africam petunt.

Ἦν δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων πρόθεσις, εἰς τὴν Λι-βύην πλεῖν, καὶ τὸν πόλεμον ἐκεῖ περισπᾶν, ἵνα τοῖς Καρχηδονίοις μὴ περὶ Σικελίας, ἀλλὰ περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἰδίας χώρας ὁ κίνδυνος γίγνη-ται. τοῖς δὲ Καρχηδονίοις ταὐναντία τούτων ἐδόκει. 2 συνιδόντες γὰρ, ὡς εὐέφοδός ἐστιν ἡ Λιβύη, καὶ πᾶς ὁ κατὰ τὴν χώραν λαὸς εὐχείρωτος τοῖς ἅπαξ εἰς αὐτὴν

XXVI. 1. Ἦν δὲ. *Forſ.* ἦν δ' ἡ. *Sed magis placet Suidas,* ἦν δὲ τοῖς μὲν Ῥωμαίοις.

Rebus igitur, ut dixi, præparatis, proxima æſtate Romani claſſe trecentarum triginta navium longarum tectarumque ſolvunt, & Meſſanam appellunt. Vnde præter Siciliam, quæ ipſis ad dextram erat, navigantes, Pachyno ſuperato, *Ecnomum*, ubi copiæ eorum terreſtres erant, contendunt. Carthaginienſes vero tectis navibus CCCL. in altum provecti, Lilybæi primo portum tenent; deinde ad *Heracleam Minoam* claſſem in ſtatione collocant.

26. Romanis erat in animo, *Africam* petere, & bellum illuc transferre; ut non jam de Sicilia, ſed de ſalute propria agriſque ſuis, pugnarent Pœni. Qui, e contrario, gnari, facilem aditu Carthaginem eſſe, nec difficulter eum, qui ſemel ingreſſus foret, omnes ejus oræ incolas poſſe vincere; aditum ſe nequa-

Digitized by Google

αὐτὴν ἐμβαλοῦσιν, οὐχ οἷοί τ' ἦσαν ἐπιτρέπειν, A.V.498.
3 ἀλλὰ διακινδυνεύειν καὶ διαναυμαχεῖν ἔσπευδον. ὧν- M. Regulus I.
των δὲ τῶν μὲν πρὸς τὸ κωλύειν, τῶν δὲ πρὸς τὸ Manlius
βιάζεσθαι, προφανὴς ἦν ὁ μέλλων ἀγὼν ἐκ τῆς ἑκα- Africam petunt.
4 τέρων συνίστασθαι φιλοτιμίας. Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι
πρὸς ἀμφοτέραν τὴν παρασκευὴν ἀρμόζουσαν ἐποιοῦν-
το, πρός τε τὴν κατὰ θάλατταν χρείαν, καὶ πρὸς
5 τὴν ἀπόβασιν τὴν εἰς τὴν πολεμίαν. διόπερ ἐπιλέ- Copiæ navales.
ξαντες ἐκ τῶν πεζικῶν στρατοπέδων τοὺς ἀρίστους
χεῖρας, διεῖλον τὴν πᾶσαν δύναμιν, ἣν ἤμελλον ἀνα-
6 λαμβάνειν, εἰς τέτταρα μέρη. τὸ δὲ μέρος ἕκαστον
διτλοῦς εἶχε προσηγορίας. πρῶτον μὲν γὰρ ἐκαλεῖτο
στρατόπεδον, καὶ πρῶτος στόλος, καὶ τὰ λοιπὰ κα-
τὰ λόγον. τὸ δὲ τέταρτον καὶ τρίτην ἐπωνυμίαν ἔτι
προσειλήφει· τριάριοι γὰρ ὠνομάζοντο, κατὰ τὴν ἐν
τοῖς

6. *Misti τὸ δὲ τέταρτον καὶ τρίτον ἐπωνυμίαν ἔτι οὐ προσείληφε. Verba καὶ τρίτον, quæ præeunte Reiskio correxi, abjecerat Casaub. retenta partic. οὐ, quam delendam censui, nisi cum Reisk. in οἱ* (sibi) *mutatam malueris.*

nequaquam permissuros esse ostendebant, fortunæ aleam prælio navali committere aventes. Ita his ad prohibendum, illis ad vim faciendam, se comparantibus, haud dubie ex utriusque populi obstinatione futurum certamen apparebat. Igitur *Romani* apparatibus ad utrumque se instruebant, sive res mari gerenda foret, sive in hostium terram exscensio facienda. Quare etiam fortissimo quoque milite e copiis terrestribus delecto, omnem exercitum, quem ducturi erant, quadripartito dividunt. Earum partium unaquæque duplici appellatione signabatur. Nam & *prima legio* dicebatur, & *prima classis*; eademque ratio in ceteris servata: quartæ vero parti præterea tertium etiam nomen impositum erat; nam *Triarii* vocabantur, ut in terrestribus exer-

A.V.498. Triarii navales. τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις συνήθειαν. καὶ τὸ μὲν σύμπαν ἦν στράτευμα τούτων τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, περὶ τέτταρας καὶ δέκα μυριάδας· ὡς ἂν ἑκάστης ἰδίᾳ νεὼς λαμβανούσης ἐρέτας μὲν τριακοσίους, ἐπιβάτας δὲ ἑκατὸν εἴκοσι. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὸ μὲν πλεῖον καὶ τὸ πᾶν ἡρμόζοντο πρὸς τὸν κατὰ θάλατταν κίνδυνον· τό γε μὴν πλῆθος αὐτῶν ἦν, ὑπὲρ πεντεκαίδεκα μυριάδας, κατὰ τὸν τῶν νεῶν λόγον. Ἐφ' οἷς, οὐχ οἷον ἄν τις παρὼν καὶ θεώμενος ὑπὸ τὴν ὄψιν, ἀλλὰ κἂν ἀκούων, καταπλαγείη τὸ τοῦ κινδύνου μέγεθος, καὶ τὴν τῶν πολιτευμάτων ἀμφοτέρων μεγαλομερίαν καὶ δύναμιν, στοχαζόμενος ἔκ τε τοῦ τῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ τῶν νεῶν πλήθους. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι συλλογιζόμενοι, διότι τὸν μὲν πλοῦν ἕναν συμβαίνει πελάγιον, τοὺς δὲ πολεμίους ταχυναυτεῖν, πανταχόθεν ἐπειρῶντο ποιεῖσθαι

Acies navalis Romanor.

7. In vett. codd. est ὡς ἂν ἑκάστης δυνάμεως λαμβανούσης, quod ex Reg. B. C. correxit Casaub. Satis autem fuerat νεὼς, absque ἰδίᾳ. 10. διότι τὸν μὲν. Casaub. ex Reg. B. C. ὅτι αὐτοῖς τὸν μὲν. Ibid. πελάγιον ex ing. posuit Casaub. cum esset πλάγιον.

exercitibus solent. Erant omnino in hac classe militum ad centum millia & quadraginta: unaquaque navi remiges capiente trecenos, propugnatores vero centenos vicenos. *Carthaginienses* plurimum studii, atque adeo studium omne suum operamque, in navalis prælii præparatione ponebant. Summa copiarum, pro numero quidem navium, quas habebant, millia CL superabat. Quæ, non dicam, præsens oculis spectans, sed ne audiens quidem fuerit quisquam, quin attonitus stupeat instantis periculi magnitudinem, & utriusque Reipublicæ illius amplitudinem ac potentiam, quam ex hominum naviumque numero licuit colligere. Norant Romani, in alto tenendum sibi cursum fore, hostes autem celeritate navium valere: propterea id sedulo agebant, quo ipsa aciei ordinatione periculum undique defenderent

Digitized by Google

11 θαι τὴν τάξιν ἀσφαλῆ καὶ δυσπρόσοδον. τὰς μὲν A.V.498.
οὖν ἐξήρεις, δύο οὔσας, ἐφ' ὧν ἔπλεον οἱ στρατηγοί, Acies navalis Romanor. triquetra.
Μάρκος Ἀτίλιος καὶ Λεύκιος Μάλλιος, πρώτας ἐν
12 μετώπῳ παραλλήλους ἔταξαν. τούτων δ' ἑκατέρας συνεχεῖς κατὰ μίαν ναῦν ἐπιτάττοντες, τῇ μὲν τὸν πρῶτον, τῇ δὲ τὸν δεύτερον στόλον ἐπέστησαν· ἀεὶ καθ' ἑκάστην ναῦν ἑκατέρου τοῦ στόλου μεῖζον τὸ μεταξὺ ποιοῦντες διάστημα. ταῖς δὲ πρώραις ἔξω νεύοντα τὰ σκάφη, τὴν ἐπίστασιν ἐπ' ἀλλήλοις
13 εἶχεν. ἐπειδὴ δὲ τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον στόλον ἁπλῶς εἰς ἔμβολον ἔταξαν, ἐπέβαλον τούτοις ἐπὶ μίαν ναῦν ἐν μετώπῳ τὸ τρίτον στρατόπεδον· ὧν ἐπισταάντων, ἀπετελέσθη τρίγωνον τὸ πᾶν εἶδος τῆς
14 τάξεως. ἐπὶ δὲ τούτοις ἐπέστησαν τὰς ἱππηγούς, ῥύματα δόντες ἐξ αὐτῶν ταῖς τοῦ τρίτου στόλου
15 ναυσί. ταύταις δὲ κατόπιν ἐπέβαλον τὸν τέταρτον στόλον, τοὺς τριαρίους κληθέντας, ἐπὶ μίαν παρ-

11. Μάλλιος. *Misti vett. b. l.* Μάλιος, *juniores* Μάνλιος.

rent & hoſtem ſubmoverent. Igitur duas prætorias hexeres, quibus vehebantur *Marcus Atilius* & *Lucius Manlius*, primas in frontem juxta ſe invicem locant. A tergo utriusque harum naves ſingulas continua ſerie conſtituentes, hinc primam, illinc ſecundam claſſem, prætorias ſequi jubent; vacuum in medio ſpatium, ut quæque navis acceſſerat ex utraque claſſe, majus ſubinde relinquentes. Atque ita quidem ſe navigia excipiebant alia alii ſubjecta, ut proris foras ſpectarent. Primæ igitur & ſecundæ claſſi ad ſpeciem *roſtri* hoc modo ordinatis, legionem tertiam, in frontem & ordinem unum directam, poſtponunt: quibus poſt priores locatis, effecta eſt *aciei* totius *facies triquetra*. Hippagines deinde jubent ſequi, remulcis ad tertiæ claſſis navigia alligatas. Poſt hippagines quarta claſſis ponitur, eorum, qui *Triarii* dicebantur; unica ſerie ita porrecta in lon-

gum,

Digitized by Google

A.V. 498. Acies navalis Romanor. triquetra.

ἐκτείναντες ναῦν, ὡς ὑπερτείνειν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τοὺς πρὸ ἑαυτῶν. καὶ συναρμοσθέντων πάντων κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον, τὸ μὲν ὅλον ἀπετελέθη σχῆμα τῆς τάξεως, ἔμβολον, οὗ τὸ μὲν ἐπὶ τὴν κορυφὴν μέρος ἦν κοῖλον, τὰ δὲ πρὸς τῇ βάσει στερεόν· τὸ δὲ σύμπαν, ἐνεργὸν καὶ πρακτικόν, ἅμα δὲ καὶ δυσδιάλυτον.

XXVII. Acies Pœnorum.

Οἱ δὲ τῶν Καρχηδονίων στρατηγοὶ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν παρακαλέσαντες τὰ πλήθη διὰ βραχέων, καὶ συνυποδείξαντες αὐτοῖς, ὅτι νικήσαντες μὲν τῇ ναυμαχίᾳ, περὶ Σικελίας ποιήσονται τὸν πόλεμον, ἡττηθέντες δὲ περὶ τῆς ὀφετέρας πατρίδος κινδυνεύσουσι καὶ τῶν ἀναγκαίων, οὕτως αὐτοῖς παρήγγειλαν ἐμβαίνειν εἰς τὰς ναῦς. προθύμως δὲ πάντων ποιούντων τὸ παραγγελλόμενον διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸ μέλλον ἐκ τῶν εἰρημένων, εὐθαρσῶς ἀνήγοντο καὶ καταπληκτικῶς. θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν πολεμίων τάξιν οἱ στρατηγοὶ, καὶ πρὸς ταύτην ἁρμοζόμενοι,

gum, ut antecedentium legionum cornua utrimque superaret. Atque ita aptatis invicem cunctis partibus eo quem diximus modo, universæ aciei figura *rostrum* referebat: cujus proxima vertici pars cava erat, basis solida: totum corpus ad omnia expeditum, efficax, & solvi difficile.

27. Eodem tempore duces Carthaginiensium, suos breviter hortati; docentes, *si ex hoc prælio superiores discederent, de Sicilia ipsis postmodum certamen futurum; sin vincerentur, de patria & necessariis periclitaturos;* naves deinde conscendere jubent. Alacres imperio obtemperantes omnes, quod ex iis, quæ audiverant, futura ob oculos sibi ponerent, bona cum spe & ferocibus minis oram solvunt. At duces, perspecta ordinatione Romanæ classis, sua quoque

ζόμενοι, τὰ μὲν τρία μέρη τῆς αὐτῶν δυνάμεως ἐπὶ μίαν ἔταξιν ναῶν, πρὸς τὸ πέλαγος ἀνατείναντες τὸ δεξιὸν κέρας, ὡς κυκλώσοντες τοὺς ὑπεναντίους, πᾶσαις ἱστάντες ἀντιπρώρους τὰς ναῦς τοῖς πολεμίοις. τὸ δὲ τέταρτον, εὐώνυμον τῆς ὅλης τάξεως ἐποίουν, ἐν ἐπικαμπίῳ νεῦον πρὸς τὴν γῆν. Ἡγοῦντο δὲ τῶν Καρχηδονίων, τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρως, ἔχων ἐπίπλους καὶ πεντήρεις τὰς μάλιστα ταχυναυτούσας πρὸς τὴν ὑπερκέρασιν, Ἅννων, ὁ περὶ τὸν Ἀκράγαντα λειφθεὶς τῇ παρατάξει· τῶν δ' εὐωνύμων εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν Ἀμίλκας, ὁ περὶ Τυνδαρίδα ναυμαχήσας· ὃς τότε κατὰ μέσην τὴν τάξιν ποιούμενος τὸν κίνδυνον, ἐχρήσατό τινι στρατηγήματι κατὰ τὸν ἀγῶνα τοιῷδε. Τῶν γὰρ Ῥωμαίων συνθεασαμένων ἐπὶ λεπτὸν ἐκτεταμένους τοὺς Καρχηδονίους, καὶ ποιησαμένων τὴν ὁρμὴν ἐπὶ μέσους, στὴν μὲν ἀρχὴν ὁ κίνδυνος ἔλαβε τοιαύτην. ταχὺ δὲ τῶν

A.V. 498. Acies Pœnorum.

Duces Pœnorum.

Prælium navale ad Ecnomum.

quoque consilia ad eorum rationes accommodant, tres quidem partes totius sui exercitus unico simplicique ordine instruunt; dextrum cornu quam longissime in mare, ceu adversarios circumdaturi, porrigunt; omniumque navium suarum proras in hostem obvertunt: quartam partem a lævo reliquæ aciei latere ex obliquo continentem versus collocant. Dux autem Carthaginiensium, in dextro quidem cornu *Hanno* erat, qui ad Agrigentum male pugnaverat; habens naves rostratas & quinqueremes eas, quæ, propter celeritatem ad circumfundenda hostium cornua, erant aptissimæ. In sinistro curabat *Amilcar*, qui ad Tyndaridem navali prælio dimicaverat. Is tunc media acie rem gerens, in ipso discrimine solertis ducis consilio tali est usus. Romani Pœnos tenui agmine in longum porrigi ut viderunt, in medios irruunt: fuitque id totius dimicationis principium. At Carthaginienses, jussu imperatoris,

A.V. 498. Triplex prælium navale.

τῶν περὶ τὰ μέσα Καρχηδονίων ἐκ παραγγέλματος κλινάντων πρὸς φυγήν, χάριν τοῦ διασπάσαι τὴν τῶν Ῥωμαίων τάξιν· οὗτοι μὲν ὑπεχώρουν μετὰ σπουδῆς, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κατόπιν ἠκολούθουν ἐκθύμως. ὁ μὲν οὖν πρῶτος καὶ δεύτερος στόλος ἐπέκειτο τοῖς φεύγουσι, τὸ δὲ τρίτον καὶ τὸ τέταρτον στρατόπεδον ἀπέσπαστο, τῶν μὲν ῥυμουλκούντων τὰς ἱππηγοὺς ναῦς, τῶν δὲ τριαρίων συμμενόντων καὶ συνεφεδρευόντων τούτοις. ἐπεὶ δὲ τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον στόλον ἱκανὸν τῶν ἄλλων ἐδόκουν ἀπεσπακέναι τόπον οἱ Καρχηδόνιοι, συνθήματος ἀρθέντος ἐκ τῆς Ἀμίλκου νεώς, μετεβάλοντο πάντες ἅμα καὶ συνέβαλον τοῖς ἐπικειμένοις. ἀγῶνος δὲ συστάντος καρτεροῦ, τῷ μὲν ταχυναυτεῖν ἐκπερι-πλέοντες, καὶ ῥᾳδίως μὲν προσιόντες, ὀξέως δὲ ἀποχωροῦντες, πολὺ περιῆσαν οἱ Καρχηδόνιοι· τῷ δὲ βιαιομαχεῖν κατὰ τὰς συμπλοκὰς καὶ συνδεῖν τοῖς κόραξι

XXVII. 9. ἀπέσπαστο. ἀπεσπᾶτο *Aug. Reg. A.*

ris, confestim mediam aciem suam in fugam inclinant, quo dissiparetur Romana acies. Pœnis propere cedentibus Romani animose a tergo instant. Ita dum prima & secunda classis fugientes persequitur, divellitur ab his tertia & quarta acies; quarum illa hippagines remulco trahebat, hæc, quæ triariorum erat, in subsidiis prope illam manebat. Vbi primam secundamque classem satis longo a suis intervallo sibi visi sunt Pœni divulsisse; tum subito, e navi Amilcaris dato signo, vertere se, & cum persequentibus manum conserere instituunt. Ibi tum atrox pugna utrimque est accensa. Velocitate navium ad circumvolitandum, ad subito accedendum, propereque recedendum, longe superiores erant Carthaginienses. Contra res Romanorum, cum propter pugnandi violentiam, qua utebantur ubi erat ventum

κέρασι τοὺς ἅπαξ ἐγκεισαντας, ἅμα δὲ καὶ τῷ συν- A.V. 498.
αγωνιζομένων ἀμφοτέρων τῶν στρατηγῶν καὶ τῷ Triplex prælium navale.
ἐν ὄψει τῶν ἡγουμένων προιεῖσθαι τὸν κίνδυνον, οὐχ
ἧττον ἐπικυδεστέρας εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι τῶν Καρχηδο-
13νίων τὰς ἐλπίδας. ἡ μὲν οὖν κατὰ τούτους μάχη,
τοιαύτην εἶχε διάθεσιν.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν, τὸ μὲν δεξιὸν κέρας XXVIII.
ἔχων Ἄννων, τὸ μεῖναν ἐν ἀποστάσει κατὰ τὴν
πρώτην συμβολὴν, τό τε πέλαγος ὑπερᾴρας ἐνέ-
βαλε ταῖς τῶν τριαρίων ναυσὶ, καὶ πολλὴν ἀπορίαν
2παρεῖχε καὶ δυσχρηστίαν αὐτοῖς. οἱ δὲ παρὰ τὴν
γῆν τεταγμένοι τῶν Καρχηδονίων, παραγεγονότες
εἰς μέτωπον ἐκ τῆς προϋπαρχούσης τάξεως, καὶ
ποιήσαντες ἀντιπρῴρους τὰς ναῦς, ἐνέβαλον τοῖς
ῥυμουλκοῦσι τὰς ἱππαγούς· οἱ δὲ, ἀφέμενοι τὰ ῥύ-
ματα, συνεπλέκοντο καὶ διηγωνίζοντο τοῖς πολε-
3μίοις. Ἦν δὲ τρία μέρη τῆς ὅλης συμπλοκῆς, καὶ

13. καὶ τῷ ἐν ὄψει. *Priora duo verba omisit Casaub. cum Reg. B.*

ventum ad manus, & propter *cervorum* apparatum, quibus navigia colligabant; tum, quia una pugnantibus ambobus Consulibus & in conspectu ducum suorum miles prælium faciebat; nihilo deteriore loco erant ac Carthaginienſium. Atque ab ista quidem parte, hæc pugnæ facies erat.

28. Eodem vero tempore *Hanno*, dextri dux cornu, quod initio pugnæ longius se tenuerat, medium mare emenſus, triariorum naves tunc invadit; multumque illis incommodans, in magnas redigit anguſtias. Atqui prope terram collocati fuerant Carthaginienſes, mutata priore forma, in frontem repente inſtructi, proris in hoſtem verſis, eos qui remulco hippagines trahebant, adoriuntur: qui, funibus dimiſſis, cum hoſtibus confligunt, fortiter prælian-tes. Sic tres commiſſionis totius partes, totidemque pugnæ

A.V. 498. Triplex prælium navale.

τρεῖς ναυμαχίαι συνέστησαν πολὺ κεχωρισμέναι τοῖς τόποις ἀλλήλων. τῷ δ' ἑκατέρων πάρισα τὰ μέρη γενέσθαι κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς χωρισμὸν, ἐφάμιλλον εἶναι συνέβαινε καὶ τὸν κίνδυνον. οὐ μὴν, ἀλλὰ τὸς κατὰ λόγον ἐν ἑκάστοις ἐπετελεῖτο περὶ τὴν μάχην, ὅπερ εἰκὸς ὅταν ᾖ παραπλήσια πάντα τὰ τῶν ἀγωνιζομένων. Οἱ γὰρ πρῶτοι . . . καὶ διεκρί-

Vincunt Romani.

θησαν. τέλος γὰρ ἐκβιαζθέντες οἱ περὶ τὸν Ἀμίλκαν, εἰς φυγὴν ὥρμησαν. Ὁ μὲν οὖν Λεύκιος ἀνεδεῖτο τὰς αἰχμαλώτους ναῦς· ὁ δὲ Μάρκος, συνορῶν τὸν περὶ τοὺς τριαρίους καὶ τὰς ἱππηγοὺς ἀγῶνα, κατὰ σπουδὴν ἐβοήθει τούτοις, ἔχων τοῦ δευτέρου στόλου τὰς ἀκεραίους ναῦς. συναίψαντος δὲ καὶ προσμίξαντος αὐτοῦ τοῖς περὶ τὸν Ἄννωνα, ταχέως ἀναθαῤῥήσαντες οἱ τριάριοι, καίπερ ἤδη κακῶς ἀπαλ-

XXVIII. 4. *Forſ.* κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς χειρισμὸν, ſecundum rationem ab initio initam. 6. *Adjeci ſignum hiatus, in hanc fere ſententiam ſupplendi: Οἱ γὰρ πρῶτοι συμβαλόντες, πρῶτοι καὶ διεκρίθ.*

pugnæ navales, magno locorum intervallo a ſe disjunctæ, exſtiterunt. Quoniam vero utriusque exercitus æquales erant partes, prout ab initio fuerant diviſæ; certamen quoque utrimque æquari contingebat. Enimvero in ſingulis partibus id merito eveniebat pugnantibus, quod evenire ſolet, quoties inter adverſarios rebus omnibus æquales dimicatur. Nam qua parte primum inceperat prælium, eadem etiam primum diremtum eſt. Tandem enim *Amilcar*, vim Romanorum non ſuſtinens, in fugam ſe cum ſuis dedit. *Manlius* igitur captivas naves ſuis alligabat: at *Atilius*, quo in diſcrimine triarii & hippagines verſarentur ut ſenſit, cum iis navibus de ſecunda claſſe, quæ integræ erant, ſubſidio illis proficiſci properat. Qui ubi ad *Hannonem* pervenit, eumque adortus eſt, triariis, jam prope

Digitized by Google

ἀπαλλάττοντες, πάλιν ἐπεξῴθησαν πρὸς τὸν κίν- A.V.498.
9 δυνον. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, τῶν μὲν κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς προσμαχομένων, τῶν δὲ κατὰ νώτου προσπιπτόντων, δυσχρηστούμενοι, καὶ παραδόξως ὑπὸ τῶν βοηθησάντων κυκλούμενοι, κλίναντες πελαγίαν
10 ἐποιοῦντο τὴν ὑποχώρησιν. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν, ὅ τε Λεύκιος, ἐπαναπλέων ἤδη, καὶ θεωρῶν συγκεκλεισμένον πρὸς τῇ γῇ τὸν τρίτον στόλον ὑπὸ τοῦ τῶν Καρχηδονίων εὐωνύμου κέρατος· ὅ τε Μάρκος, ἐν ἀσφαλεῖ καταλιπὼν τὰς ἱππηγοὺς καὶ τοὺς
11 τριαρίους, ὥρμησαν ἀμφότεροι βοηθεῖν τοῖς κινδυνεύουσι. παραπλήσιον γὰρ ἦν ἤδη τὸ γιγνόμενον πολιορκίᾳ· καὶ πάλαι ἂν ἀπολώλεισαν οὗτοί γε προφανῶς, εἰ μὴ δεδιότες τοὺς κόρακας οἱ Καρχηδόνιοι, περιφράξαντες μὲν αὐτοὺς πρὸς τῇ γῇ συνεῖχον, πρὸς δὲ τὰς ἐμβολὰς διὰ τὴν συμπλοκὴν εὐλαβῶς
12 ἔχοντες, οὐ προσήεσαν. ταχέως δ' ἐπιγενόμενοι καὶ κυκλώσαντες οἱ στρατηγοὶ τοὺς Καρχηδονίους, αὐτο-

Victoria Romanorum navalis ad Ecnomum.

E 5 ἀνδρους

prope victis, celeriter animus redit, ac ſtatim pugnam redintegrant. Tum Pœni, aliis a fronte, aliis a tergo inſtantibus, preſſi laborantesque, & præter opinionem a conſule ſuis opem ferente circumventi; re inclinata, in altum fuga ſe recipiunt. Inter hæc *Manlius*, certamen jam repetens, quia videbat tertiam ſuorum claſſem a ſiniſtro cornu hoſtium in littus compulſam, clauſam ibi teneri; tum & *Atilius* accedens, quum & hippagines & triarios in tuto jam collocaſſet; ambo periclitantibus ſuppetias ferunt. Hi enim jam veluti obſidione premebantur: & profecto perituri erant manifeſte jamdudum, niſi quod Carthaginienſes, dum a *corvis* ſibi metuunt, cinctos quidem & ad terram compulſos continebant; at impetum facere in illos metu comprehenſionis non audentes, haud accedebant. Conſules repentino ſuperventu Carthaginienſibus circumfuſi, quin-

qua-

A.V.498. Victoria Romanorum navalis ad Ecnomum.

ἀνδρους μὲν ἔλαβον πεντήκοντα ναῦς τῶν πολεμίων, ὀλίγαι δέ τινες παρὰ τὴν γῆν ἐξελίξασαι διέφυγον. Ὁ μὲν οὖν κατὰ μέρος κίνδυνος, τοιαύτην ἔσχε τὴν 13
διάθεσιν· τὸ δὲ τέλος τῆς συμπάσης ναυμαχίας ἐγένετο κατὰ τοὺς Ῥωμαίους. διεφθάρη δὲ τούτων 14
μὲν εἴκοσι καὶ τέτταρα σκάφη, τῶν δὲ Καρχηδονίων ὑπὲρ τριάκοντα. ναῦς δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων αὐτανδρος· οὐδεμία τοῖς πολεμίοις ἐγένετο ὑποχείριος· τῶν δὲ Καρχηδονίων ἑξήκοντα καὶ τέτταρες.

XXIX. In Africam appellunt Coss.

Μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν οἱ Ῥωμαῖοι προσεπισιτισάμενοι, καὶ τὰς ἐλαφροτάτους ναῦς καταρτίσαντες, ἔτι δὲ τὴν εὐρμόζουσαν τοῖς προτερήμασιν ἐπιμέλειαν ποιησάμενοι τῶν πληρωμάτων, ἀνήγοντο ποιούμενοι τὸν πλοῦν ὡς ἐπὶ τὴν Λιβύην. προσσχόν- 2
τες δὲ ταῖς πρώταις πλεούσαις ναυσὶν ὑπὸ τὴν ἄκραν τὴν Ἑρμαίαν ἐπονομαζομένην, ἣ πρὸ παντὸς τοῦ περὶ τὴν Καρχηδόνα κόλπου κειμένη προτείνει πελάγιος ὡς πρὸς τὴν Σικελίαν, καὶ προσδεξάμενοι τὰς ἐπιπλεούσας ἐνταῦθα ναῦς, καὶ πάντα συναθροί-

quaginta ipsorum naves cum remigibus & defensoribus capiunt; paucis, quæ juxta littus sese circumegerunt, elapsis. Hæc sunt, quæ navali eo prælio per partes sunt gesta. Summa victoriæ penes Romanos stetit. Perierunt naves Romanorum XXIV; Pœnorum amplius XXX. Romana quidem navis nulla cum vectoribus in potestatem hostium venit: Carthaginiensium vero LXIV.

29. Post hæc *Romani*, parato ampliore commeatu, & navibus quas ceperant refectis instructisque, propriis item remigibus ita curatis, ut re bene gesta par erat, *versus Africam* vela faciunt. Quumque primis navibus ad promontorium appulissent *Hermæum* dictum, quod universo sinui Carthaginiensi præjacens, longe in mare Siciliam versus excurrit; exspectatis eo loci navibus quæ sequebantur, cuncta-

Digitized by Google

θροίσαντες τὸν στόλον, ἔπλεον παρὰ τὴν χώραν, A.V.498.
ἕως ἐπὶ τὴν Ἀσπίδα καλουμένην πόλιν ἀφίκοντο.
3 Ποιησάμενοι δὲ τὴν ἀπόβασιν ἐνταῦθα, καὶ νεωλ- Capiunt
κήσαντες, ἔτι δὲ τάφρῳ καὶ χάρακι περιλαβόντες Clupeam.
τὰς ναῦς, ἐγίγνοντο πρὸς τὸ πολιορκεῖν αὐτὴν, οὐ
βουλομένων ἑκουσίως σφίσι προσχωρῆσαι τῶν κατε-
4 χόντων τὴν πόλιν. οἱ δὲ διαφυγόντες ἐκ τοῦ κατὰ
τὴν ναυμαχίαν κινδύνου τῶν Καρχηδονίων, κατα-
πλεύσαντες, καὶ πεπεισμένοι τοὺς ὑπεναντίους ἐκ
τοῦ γεγονότος προτερήματος ἐπαρθέντας εὐθέως
ποιήσεσθαι τὸν ἐπίπλουν ἐπ' αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα,
παρετήρουν τοῖς πεζικοῖς καὶ ναυτικοῖς δυνάμεσι
5 τοὺς προκειμένους τῆς πόλεως τόπους. ἐπιγνόντες
δὲ τοὺς Ῥωμαίους ἀσφαλῶς ἀποβεβηκότας καὶ πο-
λιορκοῦντας τὴν Ἀσπίδα, τοῦ μὲν παραφυλάττειν
τὸν ἐπίπλουν ἀπέγνωσαν, συνήθροιζον δὲ τὰς δυνά-
μεις, καὶ περὶ φυλακὴν ἐγίγνοντο τῆς τε πόλεως
καὶ τῆς χώρας. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κυριεύσαντες τῆς
Ἀσπίδος, καὶ φυλακὴν ἀπολιπόντες τῆς πόλεως καὶ
χώρας,

cunctaque in unum coacta classe, oram Africæ tamdiu legunt, donec ad oppidum, cui *Clupeæ* nomen est, perveniunt. Ibi exscensu facto, subductisque navibus & vallo ac fossa munitis; quia deditionem facere oppidani nolebant, ad obsidionem loci sese comparant. Carthaginienses, qui prælio navali effugerant, appulsi in patriam; nihil dubitantes, quin ferox parta victoria Romanus confestim ipsam Carthaginem classe infesta sit petiturus; oram urbi præjacentem & navalibus & terrestribus copiis custodiebant. Verum cognito, Romanos tuto copias exposuisse in terram, & *Clupeam* obsidione premere; omissa priore cura observandi eorum adventum, contrahunt copias, & urbem regionemque præsidiis firmant. Romani, *Clupea* potiti, relicta manu idonea ad oppidi agrique custodiam, præterea legatis

A.V.498. χώρας, ἔτι δὲ πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην πέμψαντες, τοὺς ἀπαγγελοῦντας μὲν περὶ τῶν γεγονότων, ἐρησομένους δὲ περὶ τῶν μελλόντων, τί δεῖ ποιεῖν, καὶ πῶς χρῆσθαι τοῖς πράγμασι· μετὰ ταῦτα πέμ-
Populantur Africam. ψαι τῇ δυνάμει κατὰ σπουδὴν ἀναζεύξαντες, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ πορθεῖν τὴν χώραν. οὐδενὸς δ' ἐμποδὼν ἱσταμένου, πολλὰς μὲν οἰκήσεις περιτέλως κατεσκευασμένας διέφθειραν· πολὺ δὲ πλῆθος τῆς τετραπόδου λείας περιεβάλοντο· σώματα δὲ πλείω τῶν δισμυρίων ἐπὶ τὰς ναῦς ἀνήγαγον. ἐν δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ παρῆσαν ἐκ τῆς Ῥώμης οἱ διασαφοῦντες, ὅτι δεῖ τὸν μὲν ἕνα τῶν στρατηγῶν ἐμμένειν, ἔχοντα δυνάμεις τὰς ἀρκούσας, τὸν δ' ἕτερον ἀποκομίζειν εἰς
M. Regulus in Africa maner. τὴν Ῥώμην τὸν στόλον. Ὁ μὲν οὖν Μάρκος ἔμενεν, ὑπολειπόμενος ναῦς τετταράκοντα, καὶ πεζοὺς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ πεντακοσίους· ὁ δὲ Λεύκιος, ἀναλαβὼν τὰ πληρώματα, καὶ τὸ τῶν

XXIX. 6. *μετὰ ταῦτα. Libri omnes interserebant conjunct.* δὲ, *quam delevit Casaub.* 10. *Λεύκιος. Perperam edd.* Γάϊος. *Mss. omnes*

gatis Romam missis, qui & res gestas nuntiarent, & de cetero quid opus esset facto, quæ consilia ineunda, sciscitarentur; mox omnibus profecti copiis, ad vastandum agrum ire pergunt. Nemine occurrere ausо, multas villas magnifice structas corrumpunt, ingentemque quadrupedum prædam abigunt, mancipiorum amplius xx millia ad naves adducunt. Inter hæc redeunt Roma, qui Senatus mandata referunt: ut *alter ex Coss. cum idoneis viribus remaneat, alter classem Romam reducat.* Manet *M. Atilius*, servatis navibus quadraginta, peditibus ad millia quindecim, equitibus quingentis. *L. Manlius* cum remigibus & classiariis ac captivorum

τῶν αἰχμαλώτων πλῆθος, καὶ κομισθεὶς παρὰ τὴν Σικελίαν ἀσφαλῶς, ἦκεν εἰς τὴν Ῥώμην. A.V.498.

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες τὴν τῶν πολεμίων παρασκευὴν χρονιωτέραν οὖσαν, πρῶτον μὲν, στρατηγοὺς ἑαυτῶν εἵλοντο δύο, τόν τε Ἀννωνα Ἀσδρούβαν, καὶ Βώσταρον· μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς τὸν Ἀμίλκαν ἔπεμπον εἰς τὴν Ἡράκλειαν, καλοῦντες κατὰ τάχος αὐτόν. ὁ δ' εὐκαλαβὼν ἱππεῖς πεντακοσίους, καὶ πεζοὺς πεντακισχιλίους, παρῆν εἰς τὴν Καρχηδόνα· καὶ καταστασθεὶς στρατηγὸς τρίτος, ἐβουλεύετο μετὰ τῶν περὶ τὸν Ἀσδρούβαν, πῶς δεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσιν. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, βοηθεῖν τῇ χώρᾳ, καὶ μὴ περιορᾶν αὐτὴν ἀδεῶς πορθουμένην. Ὁ δὲ Μάρκος μετά τινας ἡμέρας ἐπεπορεύετο, τὰ μὲν ἀτείχιστα τῶν ἐρυμάτων ἐξ ἐφόδου διαρπάζων, τὰ δὲ τετειχισμένα πολιορκῶν. ἀφικόμενος δὲ εἰς πόλιν Ἀδὶν ἀξιόχρεων, περιστρατοπεδεύ- XXX. Pœni duces suos convocant. Reguli successus in Africa. Adis opp.

XXX. 5. Ἀδὶν. Ἀδὺν Vat. Flor. Aug. Reg. A. Idem dant πρὸς πόλιν.

vorum multitudine, sine periculo Siciliam prætervectus, Romam pervenit.

30. Carthaginienses, ubi Romanos ad diuturnius bellum se parare sentiunt, duos primo copiarum suarum duces creant *Asdrubalem* Hannonis F. & *Bostarum*: deinde *Amilcarem* Heraclea propere arcessunt. Qui assumtis equitibus quingentis, peditum quinque millibus, Carthaginem venit; ibique duxtertius electus, cum Asdrubale de præsenti rerum statu deliberat. Placet illis, ditioni ferendam opem, neque committendum esse, ut eam hostis impune depopuletur. At *Regulus* post dies paucos per regionem grassari; castella, quæ muris carebant, primo impetu capere; quæ mœnibus cincta erant, oppugnare. Vbi ad *Adin* ventum est, non pœnitendum oppidum; huic quoque

A.V.498. πεδεύσας. ταύτην, συνίστατο μετὰ σπουδῆς ἔργα καὶ πολιορκίαν. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, τῇ δὲ πόλει σπου- 6
δάζοντες βαηθῆσαι, καὶ τῶν ὑπαίθρων ἀντιποιεῖσθαι κρίνοντες, ἐξῆγον τὴν δύναμιν. καὶ καταλαβόμενοι γ
λόφον ὑπερδέξιον μὲν τῶν πολεμίων, ἀφυῆ δὲ ταῖς ἑαυτῶν δυνάμεσιν, ἐν τούτῳ κατεστρατοπέδευσαν.

Imperite rem gerunt Pœni. λοιπὸν ἔχοντες μὲν τὰς πλείστας ἐλπίδας ἐν τοῖς 8
ἱππεῦσι καὶ τοῖς θηρίοις, ἀφέμενοι δὲ τῶν ἐπιπέδων χωρίων, καὶ συγκλείσαντες σφᾶς αὐτοὺς εἰς τόπους ἐρυμνοὺς καὶ δυσβάτους, ἔμελλον διδάξειν τοὺς πολεμίους ὃ δέον ἦν πράττειν κατ' αὐτῶν. ὃ δὴ καὶ συνέβη γενέσθαι. Συννοήσαντες γὰρ οἱ τῶν Ῥωμαίων 9
ἡγεμόνες ἐμπείρως, ὅτι τὸ πρακτικώτατον καὶ φοβερώτατον τῆς τῶν ὑπεναντίων δυνάμεως ἠχρείωται διὰ τοὺς τόπους, οὐκ ἀνέμειναν, ἕως ἐκεῖνοι κα-

Fugantur a Regulo. ταβάντες εἰς τὰ πεδία παρετάξαντο. χρώμενοι δὲ 10
τοῖς ἰδίοις καιροῖς, ἅμα τῷ φωτὶ προσέβαινον ἐξ ἑκατέρου

8. σφᾶς. σφὰς constanter Aug. Reg. A.

quoque Romanus castra admovet; opera atque oppugnationem urget. Tum Pœni, qui & servatam urbem illam cupiebant, & quæ foris erant vindicare a vi hostili decreverant, copias educunt: ac colle occupato, hostibus quidem imminente, sed toto genere copiis ipsorum incommodo, castra eo loci metantur. Sed enim, quum in equitatu maxime atque elephantis spes suas illi sitas haberent; plana camporum relinquendo, & locis abruptis impeditisque se includendo, hostes videlicet admonitum iverunt, quid faciendum ipsis esset, quo sibi nocerent. Atque ita profecto accidit. Nam duces Romani, pro sua peritia intelligentes, quod erat roboris plurimumque metuendum in adversariorum exercitu, id omne propter locorum conditionem redditum ipsis esse inutile, nequaquam exspectarunt donec castris in planum delatis aciem instruerent: quin potius tempore usi suo, luce prima utrimque ad collem succe-

Digitized by Google

τέρου τοῦ μέρους πρὸς τὸν λόφον. οἱ μὲν οὖν ἱππεῖς A.V. 498.
καὶ τὰ θηρία τοῖς Καρχηδονίοις ἦν ἄχρηστα τε-
λέως· οἱ δὲ μισθοφόροι πάνυ γενναίως καὶ προθύμως
ἐβοηθήσαντες, τὸ μὲν πρῶτον στρατόπεδον ἠνάγ-
κασαν ἐκκλῖναι καὶ φυγεῖν· ἐπεὶ δὲ προπεσόντες
καὶ κυκλωθέντες ὑπὸ τῶν ἐκ θατέρου μέρους προσ-
βαινόντων ἐτράπησαν, μετὰ ταῦτα πάντες εὐθὺς
ἐκ τῆς στρατοπεδείας ἐξέπεσον. τὰ μὲν οὖν θηρία
μετὰ τῶν ἱππέων, ἐπεὶ τάχιστα τῶν ὁμαλῶν ἥψα-
το, μετ' ἀσφαλείας ἐποιοῦντο τὴν ἀποχώρησιν.
Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τοὺς πεζοὺς βραχὺν ἐπιδιώξαντες
τόπον, καὶ τὸν χάρακα διαρπάσαντες, μετὰ ταῦ-
τα πᾶσαν ἐπιπορευόμενοι τὴν χώραν καὶ τὰς πό-
λεις, ἀδεῶς ἐπόρθουν. γενόμενοι δὲ τῆς προσαγο- Capitur
ρευομένης πόλεως Τύνητος ἐγκρατεῖς, εὐφυοῦς ὑπαρ- Tunes.
χούσης πρὸς τὰς προκειμένας ἐπιβολάς, ἔτι δὲ
χειμῶνος εὐκαίρως κατά τε τῆς πόλεως καὶ τῆς
συνεγ-

11. ἐκλῖναι. ἐγκλῖναι edd. 12. *Vulgo omnes* προσπεσόντες. *Correxi cum Reisk.*

succedunt. Itaque plane nulli tum usui neque equi, neque elephanti, Carthaginiensibus erant. Mercenarii vero milites generoso prorsus obstinatoque animo propugnantes, primam legionem inclinatam fugere compulerunt. Sed hi dum longius insequuntur, circumventi ab ea manu quæ altera ex parte ingruebat, mox ipsi in fugam vertebantur. Tum vero continuo omnes e castris sese proripere. Et elephanti quidem, atque equites, loca plana adepti, deinceps securi se receperunt. Romanus vero, pedites aliquantisper insecutus, mox castris direptis, libere de cetero vagari & agros urbesque incursare. Deinde oppido, cui *Tuneti* nomen, potitus, quod ad ea quæ moliebatur inprimis opportunum, & ipso situ Carthagini & vicinæ regioni infestum

A.V. 498. συνεγγὺς ταύτῃ χώρας, κατεστρατοπέδευσαν εἰς αὐτήν.

XXXI. Vndique premuntur Pœni. A.V. 499. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, μικρῷ μὲν πρότερον κατὰ θάλατταν, τότε δὲ κατὰ γῆν ἐπταικότες, οὐ διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀνανδρίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἡγουμένων ἀβουλίαν, κατὰ πάντα τρόπον ἐνεπεπτώκεσαν εἰς δυσχερῆ διάθεσιν. ἅμα γὰρ τοῖς προειρημένοις, καὶ τὸ τῶν Νομάδων ἔθνος, συνεπιθέμενον αὐτοῖς, οὐκ ἐλάττω, πλείω δὲ τῶν Ῥωμαίων εἰργάζετο κακὰ τὴν χώραν. ἐξ ὧν διὰ τὸν φόβον συμφευγόντων εἰς τὴν πόλιν τῶν ἀπὸ τῆς χώρας, δυσθυμία καὶ λιμὸς ἦν ὀλοσχερὴς, τὰ μὲν διὰ τὸ πλῆθος, τὰ δὲ διὰ τὴν προσδοκίαν τῆς πολιορκίας.

Dura ei imperat Regulus. Ὁ δὲ Μάρκος, ὁρῶν τοὺς Καρχηδονίους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἐσφαλμένους, καὶ νομίζων ὅσον οὔπω κρατήσειν τῆς πόλεως, ἀγωνιῶν δὲ, μὴ συμβῇ τὸν ἐπιπαραγιγνόμενον στρατηγὸν ἐκ τῆς Ῥώμης φθάσαντα τὴν ἐπιγραφὴν τῶν πραγμάτων λαβεῖν, προυκα-

XXXI. 1. κατὰ γῆν. *Forſ.* καὶ κατὰ γῆν.

ſtum erat, caſtra ibidem locavit.

31. Pœni, re paullo ante mari, nunc vero terra male geſta, idque non militum ignavia, ſed ducum imprudentia, omnibus modis impeditas ſuorum conſiliorum rationes habebant. Nam ad jam dicta accedebat, quod *Numidæ* non ſecus ac Romani hoſtiliter eos invaſerant; nec pauciora, imo etiam plura, quam illi, damna ditioni ipſorum intulerant. Quam ob cauſſam metu hoſtium compulſi in urbem agreſtes, perturbationem ac famem ingentem eo invexerant, partim propter hominum multitudinem, partim quod in exſpectatione eſſet obſidio. At *Regulus*, cernens Carthaginienſes terra marique victos, ſeque jamjam urbis potentem futurum arbitrans; anxie ſollicitus, ne qui Roma ſucceſſurus ſibi erat Conſul, confecti belli titulum ſibi inter-

Digitized by Google

προυκαλεῖτο τοὺς Καρχηδονίους εἰς διαλύσεις. οἱ δ' ἀσμένως ἀκούσαντες, ἐξέπεμψαν αὐτῶν τοὺς πρώτους ἄνδρας· οἱ καὶ συμμίξαντες αὐτῷ, τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ ῥέπειν ταῖς γνώμαις ἐπὶ τὸ ποιεῖν τὰ τῶν λεγομένων, ὥστ' οὐδ' ἀκούοντες ὑπομένειν ἐδύναντο τὸ βάρος τῶν ἐπιταγμάτων. Ὁ μὲν γὰρ Μάρκος, ὡς ἤδη κεκρατηκὼς τῶν ὅλων, ὅ τι πότε συνεχώρει, πᾶν ᾤετο δεῖν αὐτοὺς ἐν χάριτι καὶ δωρεᾷ λαμβάνειν. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες, ὅτι καὶ γενομένοις αὐτοῖς ὑποχειρίοις οὐδὲν ἂν συνακολουθήσαι βαρύτερον τῶν τότε προσταγμάτων, οὐ μόνον δυσαρεστήσαντες τοῖς προτεινομένοις ἐπανῆλθόν, ἀλλὰ καὶ προσκόψαντες τῇ βαρύτητι τοῦ Μάρκου. τὸ δὲ συνέδριον τῶν Καρχηδονίων, διακοῦσαν τὰ προτεινόμενα παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ῥωμαίων, καίπερ σχεδὸν ἀπεγνωκὸς τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας, ὅμως οὕτως ἀνδρωδῶς ἔστη καὶ γενναίως, ὥστε

A.V. 499. Dura Pœnis imperat Regulus.

7. *Vulgo omnes* ξυνακολουθῆσαι.

interverteret, adversarios ad pacem hortabatur. Audivere illi hos sermones lubenti animo, ac viros primarios Reipublicæ suæ ad eum miserunt. Qui cum ipso collocuti, tantum abfuerunt, ut propositarum conditionum ullam admitterent, ut ne audire quidem quæ imperabantur, adeo gravia illa erant, sustinuerint. Nam *Marcus* quidem, ceu victor jam universæ rei, *quidquid concederet, id omne beneficii muneris*que *loco haberi* postulabat. *Carthaginienses* contra, qui viderent *nihil sibi, etiamsi plane sub ditionem pop. Rom. perveniſſent, contingere durius posse quam illa erant quæ imperabantur*; non solum aversati propositas conditiones domum redierunt, sed etiam duritia Marci non mediocriter offensi. Senatus vero Carthaginiensium, legibus pacis auditis quas dixerat Marcus, etsi prope jam omni spe salutis amissa, adeo tamen viriliter ac generose restitit, ut pati quid-

Digitized by Google

A.V. 499. ὥστε πᾶν ὑπομένειν εἵλετο, καὶ παντὸς ἔργου καὶ καιροῦ πεῖραν λαμβάνειν, ἐφ' ᾧ μηδὲν ἀγεννὲς μηδ' ἀνάξιον τῶν πρὸ τοῦ πράξεων ὑπομεῖναι.

XXXII. Xanthippus dux Pœnorum.

Περὶ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους καταπλεῖ τις εἰς τὴν Καρχηδόνα ξενολόγος, τῶν ἀπεσταλμένων εἰς τὴν Ἑλλάδα πρότερον, εἰς τὴν Καρχηδονίων ἄγων στρατιώτας πλείστους· ἐν οἷς καὶ Ξάνθιππόν τινα Λακεδαιμόνιον, ἄνδρα τῆς Λακωνικῆς ἀγωγῆς μετεσχηκότα, καὶ τριβὴν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔχοντα σύμμετρον. οὗς διακούσας τὸ γεγονὸς ἐλάττωμα, καὶ πῶς καὶ τίνι τρόπῳ γέγονε, καὶ συνθεωρήσας τάς τε λοιπὰς παρασκευὰς τῶν Καρχηδονίων, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἱππέων καὶ τῶν ἐλεφάντων, παραυτίκα συνελογίσατο, καὶ πρὸς τοὺς φίλους ἐνεφάνισε, διότι συμβαίνει τοὺς Καρχηδονίους οὐχ ὑπὸ Ῥωμαίων, αὐτοὺς δ' ὑφ' αὑτῶν ἡττᾶσθαι διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν ἡγουμένων. ταχὺ δὲ διὰ τὴν περίστα-3 σιν τῶν τοῦ Ξανθίππου λόγων διαδοθέντων εἰς τὰ πλήθη

vis, atque omnia experiri, quamlibet denique fortunam subire, cuncti præoptarent, prius quam aliquid ferrent nobilitate sua & gloria rerum gestarum indignum.

32. Sub id tempus appellit Carthaginem eorum unus, quos ad conducendum mercede militem in Græciam antea miserant, ingentem manum secum adducens: in quibus *Xanthippus* quidam fuit, *Lacedæmonius*, vir disciplina Laconica imbutus, & qui rei militaris probabilem usum habebat. Hic vir, audita clade nupera, & quomodo, quave ratione illa esset accepta; contemplatus etiam reliquos Pœnorum apparatus, numerumque equitum atque elephantorum; illico apud animum suum statuit, dixitque inter amicos: *nequaquam Romanos esse, qui Carthaginienses vicissent; verum ipsos a se ipsis, ductorum imperitia, fuisse victos.* Sparsis statim, ut consentaneum erat eo rerum statu, in vulgus atque inter

πλήθη καὶ τοὺς στρατηγοὺς, ἔγνωσαν οἱ προεστῶ- A.V. 499.
4τες ἀνακαλεῖσθαι καὶ πεῖραν αὐτοῦ λαμβάνειν. ὁ δὲ, Xanthippus.
παραγενόμενος εἰς τὰς χεῖρας, ἔφερε τοῖς ἄρχουσι τοὺς ἀπολογισμοὺς, καὶ παρὰ τί νῦν σφαλείησαν, καὶ διότι πειθέντες αὐτῷ, καὶ χρησάμενοι τοῖς ἐπιπέδοις τῶν τόπων ἔν τε ταῖς πορείαις καὶ στρατοπεδείαις καὶ παρατάξεσιν, εὐχερῶς ἑαυτοῖς τε τὴν ἀσφάλειαν δυνήσονται παρασκευάζειν, καὶ τοὺς ὑπεν-
5αντίους νικᾶν. Οἱ δὲ στρατηγοὶ, δεξάμενοι τὰ λε-
γόμενα καὶ πειθέντες αὐτῷ, παραχρῆμα τὰς δυ-
6νάμεις ἐνεχείρισαν. ἦν μὲν οὖν καὶ κατὰ ταύτην τὴν παρὰ τοῦ Ξανθίππου διαδιδομένην φωνὴν ὁ θροῦς,
7καὶ λαλιά τις εὐέλπις παρὰ τοῖς πολλοῖς. ὡς δ' ἐξαγαγὼν πρὸ τῆς πόλεως τὴν δύναμιν ἐν κόσμῳ παρενέβαλε, καί τι καὶ κινεῖν τῶν μερῶν ἐν τάξει, καὶ παραγγέλλειν κατὰ νόμους ἤρξατο· τηλικαύτην ἐποίει διαφορὰν παρὰ τὴν τῶν προτέρων στρατηγῶν

inter ipſos etiam duces *Xanthippi* ſermonibus; placuit principibus civitatis, hominem ad ſe accitum experiri. Qui ubi ad colloquium venit, rationes eorum quæ dixerat magiſtratibus exhibet, ſimul acceptæ cladis cauſſam aperiens, confirmansque, *ſi conſilio velint uti ſuo, & qua in agmine ducendo, qua in eligendo caſtris aut pugnæ loco, plana ſectari loca; non ſolum ſecuritati ſuæ facile eos hac ratione poſſe conſulere, verum etiam hoſtem vincere.* Probavere duces quæ dicebantur: atque e veſtigio in hujus tranſeuntes ſententiam, ducatum copiarum illi tradunt. Erat igitur de hac etiam *Xanthippi* voce, ſimulac in vulgus exiit, rumor quidam & communis ſermo omnium bonæ ſpei plenus: ſed ubi eductas ante urbem copias ordine inſtruere, ordinatosque per partes movere, & ex artis legibus juſſa dare cœpit; tum vero tanta illius viſa eſt eſſe præſtantia præ ſuperiorum ducum

A.V. 499. Xanthippus. ἀπειρίαν, ὥστε μετὰ κραυγῆς ἐπισημαίνεσθαι τοὺς πολλοὺς, καὶ σπεύδειν ὡς τάχιστα συμβαλεῖν τοῖς πολεμίοις· πεπεισμένους, μηδὲν ἂν παθεῖν δεινὸν ἡγουμένου Ξανθίππου. Τούτων δὲ γινομένων, οἱ στρατηγοὶ συνιδόντες τοὺς ὄχλους ἀνατεθαρρηκότας παραδόξως ταῖς ψυχαῖς, παρακαλέσαντες αὐτοὺς τὰ πρέποντα τῷ καιρῷ, μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὥρμησαν ἀναλαβόντες τὴν δύναμιν. αὕτη δ' ἦν, πεζοὶ μὲν εἰς μυρίους καὶ δισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τετρακισχίλιοι. τὸ δὲ τῶν ἐλεφάντων πλῆθος, ἔγγιστά που τῶν ἑκατόν.

XXXIII. Xanthippus & Regulus. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, θεωροῦντες τοὺς Καρχηδονίους τάς τε πορείας ποιουμένους διὰ τῶν ὁμαλῶν τόπων, καὶ τὰς στρατοπεδείας τιθέντας ἐν τοῖς ἐπιπέδοις τῶν χωρίων, κατ' αὐτὸ μὲν τοῦτο ξενιζόμενοι διετρέποντο· τοῖς γε μὴν ὅλοις ἔσπευδον ἐγγίσαι τοῖς πολεμίοις. συνάψαντες δὲ, τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν κατεστρατοπέδευσαν ὡς δέκα σταδίους ἀποσχόντες τῶν ὑπεναν-

cum imperitia, ut clamore lætitiam vulgo omnes significarent, & quam primum cum hoste cuperent confligere: persuasi, *Xanthippo* ductore, nihil sibi posse adversi contingere. Post hæc, ut vident duces, multitudinem animos mirabilem in modum resumsisse; pro tempore suos adhortati, paucis interjectis diebus, cum exercitu proficiscuntur. Fuere in eo peditum ad duodecim millia, equites quater mille: elephantorum numerus ad centum fere accedebat.

33. Romani, quando viderunt Carthaginienses per æqua loca iter facere, & in plano locare castra, ipsius quidem hujus rei novitate conturbabantur; at, quidquid esset, tamen propius cum hoste congredi festinabant. Quibus jam propinqui, primo die ad MCCL. passus ab illis castra ponunt. Postri-

Digitized by Google

ὑπεναντίων. τῇ δὲ κατὰ πόδας, οἱ μὲν προεστῶτες A.V. 499. Xanthippus & Regulus.
τῶν Καρχηδονίων ἐβουλεύοντο, πῶς καὶ τί πρακτέον ἐστὶν κατὰ τὸ παρόν. οἱ δὲ πολλοὶ προθύμως ἔχοντες πρὸς τὸν κίνδυνον, συστρεφόμενοι κατὰ μέρη, καὶ κατ' ὄνομα τὸν Ξάνθιππον ἀναβοῶντες, ἐξάγειν ἀσφαῶς ᾔοντο δεῖν τὴν ταχίστην. Οἱ δὲ στρατηγοὶ, τήν τε τῶν ὄχλων ὁρμὴν καὶ προθυμίαν θεωροῦντες, ἅμα δὲ καὶ τοῦ Ξανθίππου διαμαρτυρομένου μὴ παριέναι τὸν καιρὸν, παρήγγειλαν τῷ μὲν πλήθει διασκευάζεσθαι· τῷ δὲ Ξανθίππῳ χρῆσθαι τοῖς πράγμασιν ἐπέτρεψαν, ὡς ποτ' αὐτῷ δοκεῖ συμφέρειν. ὁ δὲ, λαβὼν τὴν ἐξουσίαν, τοὺς μὲν ἐλέφαντας ἐξαγαγὼν ἐφ' ἕνα πρὸ πάσης τῆς δυνάμεως ἐν μετώπῳ κατέστησε· τὴν δὲ φάλαγγα τῶν Καρχηδονίων ἐν ἀποστήματι συμμέτρῳ τούτοις κατόπιν ἐπέστησε. τῶν δὲ μισθοφόρων, τοὺς μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας παρενέβαλε, τοὺς δ' εὐκινητοτάτους ὁμοῦ τοῖς ἱππεῦσιν ἑκατέρου τοῦ κέρατος προέστησεν. Οἱ δὲ

Postridie deliberatum a principibus Poenorum, quid jam, quove modo esset agendum. Milites vero pugnandi cupiditate accensi, circulos passim cogere: *Xanthippi* nomen cum clamoribus usurpare; postulare denique, ut quam primum educerentur. Hunc illorum impetum atque alacritatem quum animadverterent duces, obtestante simul Xanthippo, ne oblatam occasionem elabi sinerent; milites ad pugnam se parare jubent: ipsi Xanthippo, facere quidquid e re futurum judicaret, permittunt. Ille, accepta hac potestate, elephantos in ordinem unum digestos, ante universam aciem in frontem instruit: pone bestias, modico relicto intervallo, phalangem Carthaginiensium statuit. Mercenarii militis partem in dextro cornu locat; reliquam partem, quæ maxime expedita erat, una cum equitibus, cornibus utrimque præsidio esse jussit. Romani, instrui ab hostibus aciem

cernen-

A.V. 499. Xanthippus & Regulus.

Ῥωμαῖοι, συνιδόντες παρατατ|τομένους τοὺς ὑπεναντίους, ἀντεξήεσαν ἑτοίμως. καταπλητ|τόμενοι δὲ καὶ προορώμενοι τὴν τῶν ἐλεφάντων ἔφοδον, προθέμενοι τοὺς γεισφομάχους, πολλὰς ἐπ' ἀλλήλαις κατόπιν ἱστασαν σημαίας, τοὺς δ' ἱππεῖς ἐμέρισαν ἐφ' ἑκάτερον τὸ κέρας. τὴν δὲ σύμπασαν τάξιν βραχυτέραν μὲν ἢ πρόσθεν, βαθυτέραν δὲ ποιήσαντες, τῆς μὲν πρὸς τὰ θηρία μάχης δεόντως ἦσαν ἐστοχασμένοι· τῆς δὲ πρὸς τοὺς ἱππεῖς, πολλαπλασίους ὄντας τῶν παρ' αὐτοῖς, ὀλοσχερῶς ἠστόχησαν. Ἐπεὶ δὲ ἀμφότεροι κατὰ τὰς ἑαυτῶν προαιρέσεις καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος ἑκάστους ἔθηκαν εἰς τὰς ἁρμοζούσας τάξεις, ἔμενον ἐν κόσμῳ, παραδοκοῦντες τὸν καιρὸν τῆς ἀλλήλων ἐπιθέσεως.

XXXIV. Committitur prælium.

Ἅμα δὲ τῷ τὸν Ξάνθιππον τοῖς μὲν ἐπὶ τῶν θηρίων παραγγεῖλαι προάγειν, καὶ διασπᾶν τὰς τῶν ὑπεναντίων τάξεις, τοῖς δ' ἱππεῦσιν, ἐφ' ἑκατέρου τοῦ

XXXIII. 9. σημαίας. *Sic Reg. A. ex emend. Reliqui omnes mixti & edd.* σημείας, *ut passim aliâs.*

cernentes, promto & ipsi animo contra exeunt. Timentes vero elephantorum, quam prævidebant, impressionem; velitibus præpositis, a tergo illorum plures deinceps manipulos unum post alterum locant: equites in utrumque cornu distribuunt. Sic totius aciei longitudini, quam prius usurpaverant, aliquid detrahentes, quod altitudini adjiciebatur; ad pugnam cum bestiis commode se fore instructos, recte conjecerunt: in cavendo vero sibi ab equitibus, quorum numerus longe major apud Pœnos erat, tota via aberrarunt. Et Romanus & Pœnus, dispositis ex animi sententia singulis ordinibus acieque universa, ita ordinati se continebant; quum uterque mutuæ invasionis opportunitatem captaret.

34. Simul ac vero *Xanthippus* eos qui elephantos regebant jussit progredi, & aciem hostium dissipare; equites ab utroque cornu hostem

τοῦ κέρατος κυκλοῦν, καὶ προσβάλλειν τοῖς πολε-
2μίοις· τότε δὴ καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον κατὰ τὰ παρ' αὐτοῖς ἔθη συνεψόφησαν τοῖς ὅπλοις, καὶ συναλαλάξαντες, ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους.
3οἱ μὲν οὖν ἱππεῖς τῶν Ῥωμαίων ταχέως ἀφ' ἑκατέρων τῶν κεράτων ἔφυγον, διὰ τὸ πολλαπλασίους
4εἶναι τοὺς Καρχηδονίους. τῶν δὲ πεζῶν οἱ ταχθέντες ἐπὶ τοῦ λαιοῦ κέρως, ἅμα μὲν ἐκκλίνοντες τὴν τῶν θηρίων ἔφοδον, ἅμα δὲ καταφρονοῦντες τῶν μιθοφόρων, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Καρχηδονίων· τρεψάμενοι δὲ τούτους, ἐπέκειντο καὶ κατεσδίωκον αὐτοὺς ἕως εἰς τὸν χάρακα. τῶν δὲ κατὰ τοὺς ἐλέφαντας ταχθέντων, οἱ μὲν πρῶτοι συμπεσόντες, ὑπὸ τῆς βίας τῶν ζώων ἐξωθούμενοι καὶ καταπατούμενοι, σωρηδὸν ἐν χειρῶν νόμῳ διεφθείροντο· τῆς γε μὴν ὅλης τάξεως τὸ σύστημα, διὰ τὸ βάθος τῶν ἐφεστώτων, ἕως τινὸς ἀδιάσπαστον.

A.V. 499. Committitur prælium.

XXXIV. 2. συνεψόφησαν. *Forſ.* σὺμψοφῆσαν, *& deinde cum Vat. Flor. Aug. Reg. A.* συναλαλάξαν ὥρμησεν.

hoſtem cingere, atque adoriri: tum etiam Romani more ſuo armis concrepuerunt, &, clamore militari edito, Pœnum invadere cœperunt. Sed Romani quidem equites, quod multis partibus numero ſuperarentur a Carthaginienſibus, ab utroque mox cornu fugerunt. E peditibus vero qui in ſiniſtro cornu erant, partim ut belluarum impetum declinarent, partim quod conductitium militem aſpernarentur, dextimos Carthaginienſium petunt: verſis in fugam inſtant, & ad vallum usque eos perſequuntur. Qui autem ex adverſo elephantorum locati fuerant, horum primi, magna vi facto in eos impetu, beſtiarum violentia repulſi & conculcati, acervatim pugnantes conficiebantur. Attamen univerſæ aciei corpus, propter ſtantium pone primos ordines profundam ſeriem, aliquamdiu manſit indivulſum. Poſtea vero quam

Digitized by Google

A.V. 499. Reguli clades.

ἐμεσεν. Ἐπεὶ δ' οἱ μὲν τὰς ἐσχάτας ἔχοντες τά-6
ξεις, κυκλούμενοι πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἱππέων,
ἠναγκάζοντο πρὸς τούτους στρεφόμενοι κινδυνεύειν·
οἱ δὲ διὰ μέσων τῶν ἐλεφάντων εἰς τὸ πρόσθεν ἐκ-
βιαζόμενοι καὶ κατὰ νώτου παριστάμενοι τῶν θη-
ρίων, εἰς ἀκέραιον καὶ συντεταγμένην ἐμπίπτοντες
τὴν τῶν Καρχηδονίων φάλαγγα, διεφθείροντο· τότε
δὴ πανταχόθεν πονοῦντες, οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν Ῥω-
μαίων συνεπατήθησαν ὑπὸ τῆς ὑπερφυοῦς βίας τῶν
ζώων, οἱ δὲ λοιποὶ συνηκοντίσθησαν ὑπὸ τοῦ πλήθους
τῶν ἱππέων ἐν αὐτῷ τῷ τῆς παρατάξεως τόπῳ,
τελέως δὲ τινες ὀλίγοι πρὸς φυγὴν ὥρμησαν. οὐσῶν
δὲ πεδινῶν τῶν ὑποχωρήσεων, καὶ τούτων οἱ μὲν ὑπὸ
Capitur Regulus a Pœnis. τῶν θηρίων καὶ τῶν ἱππέων ἀπώλλυντο· πεντακό-
σιοι δὲ ἴσως οἱ μετὰ Μάρκου τοῦ στρατηγοῦ φυγόν-
τες, μετ' ὀλίγον ὑποχείριοι γενόμενοι, σὺν αὐτῷ
ἐκείνῳ πάντες ἐζωγρήθησαν. τῶν μὲν οὖν παρὰ τοῖς
Καρχηδονίοις μισθοφόρων ἔπεσον εἰς ἑκατοσίους, οἱ
κατὰ

8. ὑπὸ τῶν θηρίων. *Mendose vulgo* ἀπὸ τῶν θηρ. *Correxi ex conjecti.*

quam extremi ordines, undique ab equitibus circumventi, cogebantur facta conversione cum iis dimicare: & illi qui per medios elephantos in ulteriora perruperant, cum jam a tergo bestiarum consisterent, in Pœnorum integram atque compositam phalangem incidentes, trucidati sunt: tum vero omni ex parte laborantes Romani, plurimi quidem ab immani vi belluarum sunt conculcati, reliqui in ipso pugnæ loco ab equitum turba jaculis sunt confixi: perpauci admodum fuere qui fugam capesserent. Sed quia per patentes campos erat fugiendum, etiam horum plerique ab elephantis equitibusque sunt cæsi: ad quingentos, qui cum *Marco* Consule fugerant, mox in hostium potestatem venerunt, & omnes cum ipso vivi sunt capti. Desiderati sunt eo prælio e mercenariis Pœnorum, qui contra sinistrum Roma-

Digitized by Google

κατὰ τὸ λοιὸν τῶν Ῥωμαίων ταχθέντες, τῶν δὲ A.V. 499.
Ῥωμαίων ἐσώθησαν μὲν εἰς δισχιλίους, οἱ κατὰ τὸ
διάγμα τῶν προειρημένων ἐκτὸς γενόμενοι τοῦ κινδύ-
νου. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος διεφθάρη, πλὴν Μάρκου
τοῦ στρατηγοῦ, καὶ τῶν ἅμα τούτῳ φυγόντων. αἱ
μὲν οὖν σημαῖαι τῶν Ῥωμαίων αἱ σωθεῖσαι, διέπεσον
εἰς τὴν Ἀσπίδα παραδόξως. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, τοὺς
νεκροὺς σκυλεύσαντες, καὶ τὸν στρατηγὸν ἅμα με-
τὰ τῶν αἰχμαλώτων ἄγοντες, ἐπανῆλθον περιχα-
ρεῖς τοῖς παροῦσιν εἰς τὴν πόλιν.

Ἐν ᾧ καιρῷ πολλά τις ἂν, ὀρθῶς ἐπισημαινό- XXXV.
μενος, εὕροι πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ τῶν ἀνθρώπων Monita Polybii.
βίου συντελεσθέντα. Καὶ γὰρ τὸ διαπιστεῖν τῇ τύ-
χῃ, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς εὐπραγίας, ἐναργέ-
στατον ἐφάνη πᾶσι τότε διὰ τῶν Μάρκου συμπτω-
μάτων. ὁ γὰρ μικρῷ πρότερον οὐ διδοὺς ἔλεον οὐδὲ
συγγνώμην τοῖς πταίουσι, παρὰ πόδας αὐτὸς ἦγετο,

F 5 δεη-

11. σημαῖαι. *Vulgo omnes* σημεῖαι.

XXXV. 1. συντελεσθέντα. *An* συντελέσουσα? 2. τὸ διαπιστεῖν. *Casaubonus ex jun. mistis edidit* τὸ δεῖν ἀπιστεῖν.

Romanorum cornu steterant, ad IↃCCC. Romanorum servati sunt ad duo millia; qui, dum alteros, de quibus modo dictum est, persequitur hostis, periculo sunt exemti. Reliqui omnes, excepto Marco Cos. & quos ille fugæ comites habuit, perierunt. Qui superfuerunt manipuli, *Clupeam* miraculo evaserunt. Carthaginienses post detracta cadaveribus spolia, ipsum quoque Consulem inter captivos ducentes, gaudio ex successu ovantes in urbem sunt reversi.

35. Heic vero multa, si quis recte observet, inveniet accidisse, ad corrigendos vitæ hominum errores profutura. Etenim, *Fortunæ non esse confidendum, utique in rebus lætis*, per ea, quæ Regulo acciderunt, omnibus tunc factum est manifestissimum. Nam qui paullo ante nullum misericordiæ locum dabat, neque ullam afflictis veniam concedebat: mox ductus

Digitized by Google

A. V. 499. Monita Polybii.

δεησόμενος τούτων περὶ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας. Καὶ μὴν τὸ παρ' Εὐριπίδῃ πάλαι καλῶς εἰρῆσθαι δοκοῦν, ὡς Ἓν σοφὸν βούλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας νικᾷ, τότε δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἔλαβε τὴν πίστιν. εἷς γὰρ ἄνθρωπος καὶ μία γνώμη, τὰ μὲν ἀήττητα πλήθη καὶ πραγματικὰ δοκοῦντα εἶναι καθεῖλε, τὰ δὲ προφανῶς πεπτωκὸς ἄρδην πολίτευμα, καὶ τὰς ἀπηλγηκυίας ψυχὰς τῶν δυνάμεων, ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἤγαγεν. Ἐγὼ δὲ τούτων ἐπεμνήσθην, χάριν τῆσδε τῶν ἐντυγχανόντων τοῖς ὑπομνήμασι διορθώσεως.

Fructus Historiæ.

Δυοῖν γὰρ ὄντων τρόπων πᾶσιν ἀνθρώποις τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταθέσεως· τοῦ τε διὰ τῶν ἰδίων συμπτωμάτων, καὶ τοῦ διὰ τῶν ἀλλοτρίων· ἐναργέστερον μὲν εἶναι συμβαίνει τὸν διὰ τῶν οἰκείων περιπετειῶν, ἀβλαβέστερον δὲ τὸν διὰ τῶν ἀλλοτρίων. διὸς τὸν μὲν οὐδέποθ' ἑκουσίως αἱρετέον, ἐπεὶ μετὰ μεγάλων πόνων καὶ κινδύνων ποιεῖ τὴν διόρθωσιν· τὸν δὲ

ductus ipse est, iisdem pro salute sua supplicaturus. Iam porro, quod recte olim dixit *Euripides*, MENS VNA SAPIENS PLVRIVM VINCIT MANVS, ex ipsis rebus manifestam tunc fidem invenit. Vnus quippe vir, & consilium unum, legiones, quæ propter sollertiam ac præstantiam in re militari vinci non posse credebantur, delevit; civitatem vero illam, quam penitus concidisse palam erat, & fractos desperatione animos militum, recreavitatque erexit. Equidem vero ista commemoravi, ut, qui hos Commentarios legerint, ad meliora instituantur. Nam quum *duæ universis mortalibus propositæ* sint *ad proficiendum rationes; altera per proprios casus, per alienos altera:* evidentior quidem illa est, quæ per propria ducit infortunia; at tutior illa, quæ per aliena. Itaque viam priorem sponte sua nemo unquam debet ingredi: magnis enim ejusmodi correctio laboribus constat ac periculis. Posteriorem semper nobis

δὲ ἀεὶ θηρευτέον, ἐπεὶ χωρὶς βλάβης ἐστὶ συνιδεῖν A.V.499.
9ἐν αὐτῷ τὸ βέλτιον. Ἐξ ὧν συνιδόντι, καλλίστην παιδείαν ἡγητέον πρὸς ἀληθινὸν βίον τὴν ἐκ τῆς πραγματικῆς ἱστορίας περιγιγνομένην ἐμπειρίαν. 10μόνη γὰρ αὕτη χωρὶς βλάβης, ἐπὶ παντὸς καιροῦ καὶ περιστάσεως, κριτὰς ἀληθινοὺς ἀποτελεῖ τοῦ βελτίονος. τοιοῦτα μὲν οὖν ἡμῖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

Καρχηδόνιοι δὲ, κατὰ νοῦν ἀπάντων σφίσι κεχω- XXXVI.
ρηκότων, ὑπερβολὴν χαρᾶς οὐκ ἀπέλιπον, διά τε Xanthippus dotem redit.
τῆς πρὸς τὸν θεὸν εὐχαριστίας, καὶ διὰ τῆς μετ' ἀλλήλων φιλοφροσύνης. Ξάνθιππος δὲ, τηλικαύτην ἐπίδοσιν καὶ ῥοπὴν ποιήσας τοῖς Καρχηδονίων πράγμασι, μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἀπέπλευσε πάλιν, 3φρονίμως καὶ συνετῶς βουλευσάμενος. αἱ γὰρ ἐπιφανεῖς καὶ παράδοξοι πράξεις, βαρεῖς μὲν τοὺς φθόνους, ὀξείας δὲ τὰς διαβολὰς γεννῶσιν· ἃς οἱ μὲν ἐγχώριοι διά τε τὰς συγγενείας καὶ τὸ τῶν φίλων

bis captanda; per quam sine ulla noxa id, quod melius est, cernere unicuique licet. Quod reputantem, sic apud se quemque statuere oportet: *pulcerrimum disciplinæ genus esse ad veras vitæ rationes cognoscendas, peritiam ex Pragmatica Historiâ* (quæ exactam rerum gestarum rationem explicat) *collectam*. Sola namque hæc omni tempore, ac quocumque rerum statu, nullo tuo incommodo dijudicandi id quod melius est facultatem tibi largitur. Verum de his hactenus.

36. Carthaginienses, quibus ex voto omnia cesserant, significandæ lætitiæ nihil reliqui fecerunt: cum gratias Deo agentes, tum mutua inter se benevolentiæ officia usurpantes. *Xanthippus* vero, qui rebus Carthaginiensium ad nova incrementa tantum momentum attulerat, non multo post inde est profectus: prudenti sane sapientique consilio. *Illustres* enim *atque admirandæ actiones graves invidias & acres calumnias conflare solent*: quibus ferendis cives fortasse, cognatorum amicorumque

Digitized by Google

A.V. 499. λων πλῆθος οἷοί τ' ἂν εἶεν φέρειν· οἱ δὲ ξένοι τάχέως ἐφ' ἑκατέρων τούτων ἠτιῶντο, καὶ κινδυνεύουσι. λέγεται δὲ καὶ ἕτερος ὑπὲρ τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς Ξανθίππου λόγος· ὃν πειρασόμεθα διασαφεῖν, οἰκειότερον λαβόντες τοῦ παρόντος καιρόν. Ῥωμαίοις δὲ, προσπεσόντων σφίσι παρ' ἐλπίδα τῶν ἐν Λιβύῃ συμβεβηκότων, εὐθέως ἐγίγνοντο πρὸς τὸ καταρτίζειν τὸν στόλον, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐξαιρεῖσθαι τοὺς ἐν τῇ Λιβύῃ διασεσωσμένους. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι μετὰ ταῦτα στρατοπεδεύσαντες, ἐπολιόρκουν τὴν Ἀσπίδα, σπουδάζοντες ἐγκρατεῖς γενέσθαι τῶν ἐκ τῆς μάχης διαφυγόντων. διὰ δὲ τὴν γενναιότητα καὶ τόλμαν τῶν ἀνδρῶν, οὐδαμῶς ἐλεῖν δυνάμενοι, τέλος ἀπέστησαν τῆς πολιορκίας. προσπεσόντος δ' αὐτοῖς, ἐξαρτύειν τὸν στόλον τοὺς Ῥωμαίους, καὶ μέλλειν αὖθις ἐπὶ τὴν Λιβύην ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν· τὰ μὲν ἐπεσκεύαζον σκάφη, τὰ δ' ἐκ καταβολῆς ἐναυπήγουν, ταχὺ.

M. Aemilius Ser. Fulvius Coss. Africam petunt.

XXXVI. 3. *οἷοί τ' ἂν εἶεν φέρειν. Sic Casaub. ex Reg. B. C. οἷοί τ' ἀναφέρειν Aug. Reg. A. οἷοί τ' ἂν ἀναφέρειν Vat. Flor. Bav. Verissimum forsan fuerit οἷοί τ' ἂν εἶεν ἀναφέρειν.* Ibid. *ἐφ' ἑκατέρων. An ὑφ' ἑκατ.?*

rumque opibus nixi, fuerint pares: at peregrinis utraque res in exitium facile vertit. Sunt vero qui *discessum Xanthippi* aliter narrent: quorum sententiam, commodiorem nacti locum, referemus. Romani, nuntio inopinato accepto de iis quæ in Africa acciderant, ad reparandam classem animum statim applicant, & eos periculo eximendos, qui prælio effugerant. Quos ut in potestatem redigerent Carthaginienses, *Clupeam* castris admotis obsidione cinxerant; sed magno animo atque audacia illis resistentibus, frustra omnia experti, tandem obsidione destiterant. Vt nuntiatum Pœnis, classem Romanos parare, qua in Africam iterum navigent: ipsi quoque alias reficere naves, alias a fundamentis ædi-

Digitized by Google

ταχὺ δὲ συμπληρώσαντες ναῦς διακοσίας, ἀνήχθησαν, καὶ παρεφύλαττον τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τῆς θερείας ἀρχομένης, καθελκύσαντες τριακοσίας καὶ πεντήκοντα σκάφη, καὶ στρατηγοὺς ἐπιστήσαντες Μάρκον Αἰμίλιον καὶ Σερούϊον Φολούϊον ἐξαπέστελλον. οἱ δ', ἀναχθέντες, ἔπλεον παρὰ τὴν Σικελίαν, ὡς ἐπὶ τῆς Λιβύης. Συμμίξαντες δὲ περὶ τὴν Ἑρμαίαν τῷ τῶν Καρχηδονίων στόλῳ, τούτους μὲν ἐξ ἐφόδου καὶ ῥᾳδίως τρεψάμενοι, ναῦς ἔλαβον αὐτάνδρους ἑκατὸν δεκατέσσαρας· τοὺς δ' ἐν Λιβύῃ διαμείναντας νεανίσκους ἀναλαβόντες ἐκ τῆς Ἀσπίδος, ἔπλεον αὖθις ἐπὶ τῆς Σικελίας.

A.V. 499. Consules Africam petunt.

Capiunt Punicam classem.

Διαῤῥάντες δὲ τὸν πόρον ἀσφαλῶς, καὶ προσμίξαντες τῇ τῶν Καμαρινῶν χώρᾳ, τηλικούτῳ περιέπεσον χειμῶνι καὶ τηλικαύταις συμφοραῖς, ὥστε μηδ' ἂν

XXXVII. Victricis classis naufragium.

11. *Aut delendus numerus* ἑκατὸν *ante* δεκατέσσαρας, *aut cap. ſq. v. 2.* τριακοσίας *in* τεσσαρακοσίας *mutandum; niſi lacunam potius h. l. ſtatuamus, tali modo ſupplendam:* ναῦς ἔλαβον αὐτάνδρους δεκατέσσαρας, *navesque* δὲ καὶ ἑκατὸν καὶ τέσσαρας, naves capiunt XIV, demergunt CIV.

ædificare. Quumque brevi ſpatio ducentas rebus omnibus inſtruxiſſent, claſſe ire obviam hoſti, ejusque adventum obſervare pergunt. Romani, initio æſtatis deductis in mare navibus trecentis & quinquaginta, ductu novorum *Coſſ. M. Aemilii* & *Servii Fulvii* copias proficiſci jubent. Illi ſublatis ancoris præter Siciliam navigant, in Africam curſum dirigentes. Circa *Hermæum* promontorium commiſſo cum claſſe Punica certamine, primo ſtatim impetu hoſte in fugam verſo, CXIV naves cum ipſis vectoribus capiunt. Tum, receptis *Clupeæ* militibus, qui in Africa adhuc reſtabant, mox iterum Siciliam petunt.

37. Iam medium mare ſine periculo erant emenſi, & *Camarinæorum* ditioni appropinquabant, cum in tantam incidérunt tempeſtatem tantasque calamitates, ut ne referri

Digitized by Google

A.V. 499. Infandum Naufragium.

ἂν εἰπεῖν ἀξίως δύναθαι, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ συμβάντος. τῶν γὰρ ἑξήκοντα καὶ τετ[illegible]άρων πρὸς τὰς τριακοσίας ναυσὶν, ὀγδοήκοντα μόνον συνέβη περιλειφθῆναι σκάφη· τῶν δὲ λοιπῶν τὰ μὲν ὑποβρύχια γενέθαι, τὰ δὲ ὑπὸ τῆς ῥαχίας πρὸς ταῖς σπιλάσι καὶ τοῖς ἀκρωτηρίοις κατεαγνύμενα, πλήρη ποιῆσαι σωμάτων τὴν παραλίαν καὶ ναυαγίων. ταύτης δὲ μείζω περιπέτειαν ἐν ἑνὶ καιρῷ κατὰ θάλατταν, οὐδ' ἱστορῆσαι συμβέβηκεν. ἧς τὴν αἰτίαν οὐχ οὕτως ἐς τὴν τύχην, ὡς εἰς τοὺς ἡγεμόνας ἐπανοιστέον. πολλαὶ γὰρ τῶν κυβερνητῶν διαμαρτυραμένων, μὴ πλεῖν παρὰ τὴν ἔξω πλευρὰν τῆς Σικελίας, τὴν πρὸς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος ἐστραμμένην, διὰ τὸ πελαγίαν εἶναι καὶ δυσπροσόρμιστον, ἅμα δὲ καὶ τὴν μὲν οὐδέπω καταλήγειν ἐπισημασίαν, τὴν δ' ἐπιφέρεθαι· μεταξὺ γὰρ ἐποιοῦντο τὸν πλοῦν τῆς Ὠρίωνος καὶ Κυνὸς ἐπιτολῆς· οὐδενὶ προσέχοντες τῶν λεγομένων,

Infesta navigationi Signa.

referri quidem pro rei magnitudine satis possint. De navibus enim CCCLXIV solæ remanserunt LXXX: ceterorum navigiorum alia undis obruta, alia æstu maris ad scopulos & promontoria allisa atque fracta, corporibus & naufragii tabulis oram universam compleverunt. Qua clade majorem aliam, uno tempore mari acceptam, ne historiæ quidem commemorant. Causa vero illius, non tam fortunæ, quam ipsis Consulibus est adscribenda. Quippe gubernatoribus sæpe multum obtestantibus, ne secundum exterius Siciliæ latus, quod mare Africum spectat, navigare vellent; quoniam profundum ibi pelagus est, & tota illa ora importuosa; simul quod, infestorum navigationi signorum, alterum nondum esset confectum, alterum mox oriturum: (nam inter *Orionis* & *Canis* ortum navigabant:) illi, spretis hisce monitis, extrorsum per altum imprudenter sunt pro-

γομένων, ἔλαθον ἔξω πελάγιοι, σπουδάζοντες τινὰς A. V. 492.
τῶν ἐν τῷ παραπλῷ πόλεις, τῇ τοῦ γεγονότος εὐτυχήματος φαντασίᾳ καταπληξάμενοι, προσλαβέσθαι. πλὴν οὗτοι μὲν μικρῶν ἐλπίδων ἕνεκα μεγάλοις περιτυχόντες ἀτυχήμασι, τότε τὴν αὑτῶν ἀβουλίαν ἔγνωσαν. Καθόλου δὲ Ῥωμαῖοι πρὸς πάντα χρώ- Pertinax audacia Romanor.
μενοι τῇ βίᾳ, καὶ τὸ προτεθὲν οἰόμενοι δεῖν κατ' ἀνάγκην ἐπιτελεῖν, καὶ μηδὲν ἀδύνατον εἶναι σφίσι τῶν ἅπαξ δοξάντων, ἐν πολλοῖς μὲν κατορθοῦσι διὰ τὴν τοιαύτην ὁρμήν, ἔν τισι δὲ προφανῶς σφάλλονται, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς γῆς, πρὸς ἀνθρώπους καὶ τὰ τούτων ἔργα ποιούμενοι τὰς ἐπιβολάς, τὰ μὲν πολλὰ κατορθοῦσι, διὰ τὸ πρὸς τοὺς παραπλησίους δυνάμεις χρῆσθαι τῇ βίᾳ· ποτὲ δὲ, καὶ σπανίως, ἀποτυγχάνουσι. πρὸς δὲ τὴν θάλατταν καὶ πρὸς τὸ περιέχον ὅταν παραβάλωνται καὶ βιαιομαχῶσι, μεγάλοις ἐλατ-

XXXVII. 5. ἔλαθον. *Forsf.* ἤλασαν, duxerunt, remigarunt.

provecti; cupientes oppida nonnulla, in illo posita littore quod praeternavigabant, recentem victoriam ostentando, perterrefacere, & ad deditionem compellere. Sed hi, ob spes exiguas, magnis mactati infortuniis, stultitiam suam tum certe agnoverunt. At *Romani*, quum in universum *violentiam* ad omnia adhibeant, & quidquid proposuerint id necessario fieri debere existiment, nihilque eorum, quae semel decreverint, non posse fieri statuant: efficiunt illi quidem, hoc suo impetu, pleraque omnia ex animi sententia; in quibusdam tamen clades patiuntur insignes, maxime autem in mari. Nam in terra quidem, ubi res illis est cum hominibus & operibus humanis, ut plurimum succedit audacia; quoniam adversus similes vires violentia utuntur: tamen etiam heic aliquando, licet raro, ausis excidunt. At quoties contra mare aut cœlum pugnare audent, & obstinata sua violentia vincere omnia posse

A.V.499. ἐλατ|ώμασι περιπίπτουσι. ὃ καὶ τότε καὶ πλεονάκις αὐτοῖς ἤδη συνέβη, καὶ συμβήσεται πάσχειν, ἕως ἄν ποτε διορθώσωνται τὴν τοιαύτην τόλμαν καὶ βίαν· καθ' ἣν οἴονται, δεῖν αὐτοῖς πάντα καιρὸν εἶναι πλωτὸν καὶ πορευτόν.

XXXVIII. Novæ Pœnorum spes in Sicil.

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, συνέντες τὸν γεγονότα φθόρον τοῦ τῶν Ῥωμαίων στόλου, καὶ νομίσαντες κατὰ μὲν γῆν ἀξιόχρεω εἶναι διὰ τὸ προγεγονὸς εὐτύχημα, κατὰ δὲ θάλατταν διὰ τὴν εἰρημένην τῶν Ῥωμαίων περιπέτειαν, ὥρμησαν προθυμότερον ἐπί τε τὰς ναυτικὰς καὶ πεζικὰς παρασκευάς. καὶ τὸν μὲν Ἀσδρούβαν εὐθὺς ἐξαπέστελλον εἰς τὴν Σικελίαν, δόντες αὐτῷ τούς τε προϋπάρχοντας, καὶ τοὺς ἐκ τῆς Ἡρακλείας παραγεγονότας στρατιώτας, ἅμα δὲ τούτοις ἐλέφαντας ἑκατὸν καὶ τετταράκοντα. τοῦτον δ' ἐκπέμψαντες, διακοσίας κατεσκευάζοντο ναῦς, καὶ τἄλλα τὰ πρὸς τὸν πλοῦν ἡτοίμαζον.

XXXVIII. 1. ἀξιόχρεω. ἀξιόχρεως edd. & vett. mss.

poſſe putant, magnas calamitates incurrunt. Quod & tunc, & ſæpe alias, experti ſunt: & experientur etiam in poſterum, donec audaciam hanc & violentiam correxerint, per quam omni tempore maria terrasque omnes ſibi pervias eſſe debere autumant.

38. *Carthaginienſes*, cognito Romanæ claſſis naufragio, rati, terreſtribus quidem copiis propter ſuperiorem victoriam pares ſe Romanis, navalibus vero propter hanc illorum calamitatem: eo animoſius utriusque generis paratibus operam dabant. Igitur *Aſdrubalem* confeſtim in Siciliam mittunt: traduntque illi, præter quos ante habebat ſub ſignis, etiam eos qui recens Heraclea advenerant, cum elephantis CXL. Et poſt hujus profectionem, naves rurſus CC parant, & rebus omnibus ad exeundum neceſſariis inſtruunt. *Aſdru-*

Digitized by Google

4 μαζον. Ὁ δ' Ἀσδρούβας, διακομισθεὶς εἰς τὸ Λιλύ- A.V. 500.
βαιον ἀσφαλῶς, τά τε θηρία καὶ τὰς δυνάμεις ἐγύ-
μναζε, καὶ δῆλος ἦν ἀντιποιησόμενος τῶν ὑπαίθρων.
5 Ῥωμαῖοι δὲ τῶν ἐκ τῆς ναυαγίας ἀνακομισθέντων δια- Nova
κούσαντες τὸ κατὰ μέρος, βαρέως μὲν ἤνεγκαν τὸ classis Ro-
γεγονός· οὐ βουλευόμενοι δὲ καθάπαξ εἴκειν, αὖθις manor.
ἔγνωσαν, ἐκ τῶν δρυόχων εἴκοσι καὶ διακόσια ναυπη-
6 γεῖσθαι σκάφη. τούτων δὲ τὴν συντέλειαν ἐν τριμήνῳ
λαβόντων, ὅπερ οὐδὲ πιστεῦσαι ῥᾴδιον, εὐθέως οἱ
καταστασθέντες ἄρχοντες, Αὖλος Ἀτίλιος καὶ Γναῖος Aul. Ati-
Κορνήλιος, καταρτίσαντες τὸν στόλον, ἀνήχθησαν· lius Cn.
7 καὶ πλεύσαντες διὰ πορθμοῦ, προσέλαβον ἐκ τῆς Cornelius
Μεσσήνης τὰ διασωθέντα τῶν πλοίων ἐκ τῆς ναυα- Coss.
γίας· καὶ κατάραντες εἰς Πάνορμον τῆς Σικελίας Panor-
τριακοσίαις ναυσὶν, ἥπερ ἦν βαρυτάτη πόλις τῆς mum Pœ-
τῶν Καρχηδονίων ἐπαρχίας, ἐνεχείρησαν αὐτὴν πο- nis eri-
8 λιορκεῖν. συστησάμενοι δὲ κατὰ διττοὺς τόπους ἔρ- piunt.

γα,

5. *βουλευόμενοι. Vtique βουλόμενοι malim.* Ibid. *ἐκ τῶν δρυόχων. Inverse libri vett. τῶν ἐκ δρυόχων. Satis fuerat ἐκ δρυόχων.* 7. *διὰ πορθμοῦ. Imo διὰ τοῦ πορθμοῦ.* 8. *τόπους recte Casaub. ex Reg. B. pro τρόπους, quod est in ceteris.*

Asdrubal, secunda navigatione *Lilybæum* delatus, & milites & bestias exercebat; palam præ se ferens, copiis eductis aperta camporum sese occupaturum. Romani de omnibus, quæ acciderant, per eos qui naufragium evaserant edocti, magnum quidem ex ea re dolorem ceperunt: sed quum decrevissent nullo modo cedere hosti, iterum naves ædificare CCXX ab ipsis carinis ac statuminibus constituunt. Quibus, trimestri spatio, quod vix credat aliquis, absolutis, illico novi *Consules Aulus Atilius*, *Cn. Cornelius*, classe instructa, proficiscuntur: & trajecto freto, assumtisque Messanæ navibus, quæ ex naufragio supererant, classe navium trecentarum *Panormum* in Sicilia appellunt; eamque urbem, quæ opulentissima erat ditionis Carthaginiensium, obsidere aggrediuntur. Itaque duobus locis operi-

Digitized by Google

A.V. 500. Panormum Pœnis eripiunt.

γα, καὶ τἆλλα παρασκευασάμενοι, προσήγαγον τὰς μηχανάς. ῥᾳδίως δὲ τοῦ παρὰ θάλατταν πύργου πεσόντος, καὶ βιασαμένων ταύτῃ τῶν στρατιωτῶν, ἡ μὲν καλουμένη νέα πόλις ἑαλώκει κατὰ κράτος· ἡ δὲ παλαιὰ προσαγορευομένη, τούτου συμβάντος, ἐκινδύνευσε. διὸ καὶ ταχέως ἐνέδωκαν αὐτὴν οἱ κατοικοῦντες. γενόμενοι δ' ἐγκρατεῖς, οὗτοι μὲν ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Ῥώμην, ἀπολιπόντες φυλακὴν τῆς πόλεως.

XXXIX. A.V. 501. Coss. cum classe hærent in Syrti.

Μετὰ δὲ ταῦτα, τῆς θερείας ἐπιγενομένης, οἱ καταστάθέντες ἄρχοντες, Γναῖος Σερουίλιος καὶ Γάϊος Σεμπρώνιος, ἀνέπλευσαν παντὶ τῷ στόλῳ· καὶ διαίραντες εἰς τὴν Σικελίαν, ἀφώρμησαν ἐντεῦθεν εἰς τὴν Λιβύην. κομιζόμενοι δὲ παρὰ τὴν χώραν, ἐποιοῦντο καὶ πλείστας ἀποβάσεις. ἐν αἷς οὐδὲν ἀξιόλογον πράττοντες, παρεγίγνοντο πρὸς τὴν τῶν Λωτοφάγων νῆσον, ἣ καλεῖται μὲν Μῆνιγξ, οὐ μακρὰν δ' ἀπέχει τῆς μικρᾶς Σύρτεως. ἐν ᾗ προσπε-

Meninx, Lotophagorum insula.

σόντες

XXXIX. 2. Μῆνιγξ. *Editi ante Gronov. & mssti omnes* Μῆνιξ.

bus institutis, ceterisque rebus præparatis, machinas admovent. Dejecta non difficulter turri ad mare sita, quum illac irruissent milites, capta est per vim illa oppidi pars quæ dicitur Nova: quo facto, & illa quam Veterem vocant periclitabatur. Itaque deditionem sine mora oppidani fecerunt. Ea potiti urbe Consules, relicto ibi præsidio, Romam repetunt.

39. Ineunte vero sequentis anni æstate, novi *Coss. Cn. Servilius, C. Sempronius*, cum universa classe, sublatis ancoris, in Siciliam trajiciunt: unde mox in Africam proficiscuntur. Navigantes autem secundum Africæ littus, plurimis locis exscensionem faciunt. Nulla tamen re memorabili gesta, ad *Lotophagorum* insulam, quæ *Meninx* dicitur, neque longe a *Syrti minore* abest, deve-

Digitized by Google

σόντες εἴς τινα βράχεα διὰ τὴν ἀπειρίαν, ἐπιγενομέ- A.V. 501.
νης ἀμπώτεως, καὶ καθισάντων τῶν πλοίων, εἰς πᾶ-
σαν ἦλθον ἀπορίαν. οὐ μὴν, ἀλλὰ πάλιν ἀνελπίστως
μετά τινα χρόνον ἐπενεχθείσης τῆς θαλάττης, ἐκρί-
ψαντες ἐκ τῶν πλοίων πάντα τὰ βάρη, μόλις ἐκού-
σθησαν τὰς ναῦς. οὗ γενομένου, φυγῇ παραπλήσιον
ἐποιήσαντο τὸν ἀπόπλουν. ἀψάμενοι δὲ τῆς Σικε-
λίας, καὶ καμψαντες τὸ Λιλύβαιον, καθωρμίσθησαν
εἰς Πάνορμον. Ἐντεῦθεν δὲ ποιούμενοι παραβόλως Alterum
καὶ διὰ πόρου τὸν πλοῦν εἰς τὴν Ῥώμην, πάλιν περιέ- ingens
πεσον χειμῶνι τηλικούτῳ τὸ μέγεθος, ὥστε πλείω naufra-
τῶν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα πλοίων ἀποβαλεῖν. Οἱ gium.
δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ, τούτων συμβάντων, καίπερ ὄντες ἐν
παντὶ φιλότιμοι διαφερόντως, ὅμως τότε διὰ τὸ μέ- Pœnis
γεθος καὶ τὸ πλῆθος τῶν συμπτωμάτων, τοῦ μὲν ἔτι mari ce-
στόλου ἀθροίζειν, ἀναγκαθέντες ὑπὸ τῶν πραγμά- dunt Ro-
των, ἀπέστησαν· ἐν δὲ ταῖς πεζικαῖς δυνάμεσι τὰς mani.

G 2 ὑπο-

6. εἰς τὴν Ῥώμην. Vulgo ex Bav. editum est εἰς τὴν πόλιν.

deveniunt. Ibi, propter naturæ locorum imperitiam, in quædam illapsi brevia, quum recedente maris æstu siderent naves, quo se verterent plane nesciebant. Sed mox præter spem redeunte mari, facto omnium onerum jactu, ægre tandem naves sublevarunt. Quo facto, fugientibus similes discedunt: delatique in Siciliam, superato Lilybæo, *Panormi* naves in portum applicant. Quo ex loco quum temere per medium mare Romam vela dedissent, iterum tempestate correpti sunt adeo vehemente, ut amplius CL naves amitterent. Hæc quum ita accidissent, Senatus populusque Romanus, etsi gloriæ contentione in omni re mirifice stimulabantur; attamen, propter magnitudinem ac frequentiam acceptorum detrimentorum, a paranda amplius classe, rebus ipsis cogentibus, destiterunt: atque in terrestribus copiis

A.V. 503. Coss. in Sicilia pedestribus copiis.

ὑπολοίπους ἔχοντες ἐλπίδας, τοὺς μὲν στρατηγοὺς ἀπέστελλον, Λεύκιον Καικίλιον, καὶ Γάϊον Φούριον, καὶ στρατόπεδα μετὰ τούτων εἰς τὴν Σικελίαν· ἐξήκοντα δὲ μόνον ἐπλήρωσαν ναῦς, χάριν τοῦ τὰς ἀγορὰς κομίζειν τοῖς στρατοπέδοις. Ἐκ δὲ τῶν εἰρημέ- 9
νων περιπετειῶν, συνέβη πάλιν ἐπικυδέστερα γενέσθαι τὰ τῶν Καρχηδονίων πράγματα. τῆς μὲν γὰρ 10
θαλάττης ἀδεῶς ἐπεκράτουν, ἐκκεχωρηκότων τῶν Ῥωμαίων, ἐν δὲ ταῖς πεζικαῖς δυνάμεσι μεγάλας

Pavent elephantos.

εἶχον ἐλπίδας. καὶ τοῦτ' ἔπασχον οὐκ ἀλόγως. Οἱ 11
γὰρ Ῥωμαῖοι, διαδοθείσης φήμης περὶ τῆς ἐν τῇ Λιβύῃ μάχης, ὅτι τὰ θηρία τάς τε τάξεις αὐτῶν διασπάσας, καὶ τοὺς πλείστους διαφθείρας τῶν ἀνδρῶν· οὕτως ἦσαν καταφοβοι τοὺς ἐλέφαντας, ὡς ἐπὶ δύο 12
ἐνιαυτοὺς τοὺς ἑξῆς τῶν προειρημένων καιρῶν, πολλάκις μὲν ἐν τῇ Λιλυβαίτιδι χώρᾳ, πολλάκις δ' ἐν τῇ Σελινουντίᾳ παρατατ[τ]όμενοι τοῖς πολεμίοις, ἐν ἓξ καὶ

πέντε

8. Καικίλιον. *Vulgo omnes h. l. & deinde* Κεκίλ. *excepto Vat. a pr. manu.* Ibid. Γάϊον Φούριον. *Perperam vulgo* Γναῖον *edd. & vett. libri omnes.* 11. διασπάσας *&* διαφθείρας. *Vulgo* διαπάσας *&* διαφθέρας. 12. ἐν ἓξ καὶ πέντε σταδίοις. *Vulgo omnes, omissa præpositione,* ἓξ καὶ πέντε σταδίους, *quod bene haberet, si adjectum esset* ἀπέχοντας.

copiis suas de cetero spes omnes reponentes, *Coss. L. Cæcilium, C. Furium*, cum legionibus in Siciliam mittunt; navibus tantum LX remigiis classiariisque instructis, ad commeatum exercitui subvehendum. Per has clades factum est, ut denuo gloria florerent res Pœnorum, melioreque loco essent. Nam maris dominatum, cedentibus Romanis, tuto jam obtinebant; & in terrestribus quoque copiis plurimum spei collocabant: neque id immerito. Romani enim, postquam fama accepissent, elephantos in Africana pugna ordines dissipasse, multosque militum contrucidasse; adeo illos horrere cœperunt, ut continuo inde biennio, quum modo ad Lilybæum, modo in agro *Selinuntio*, intervallo quinque

aut

Digitized by Google

πέντε σταδίοις, οὐκ ἐθάῤῥησαν οὐδέποτε καταίρξαι A.V. 503.
τῆς μάχης, οὐδ' εἰς τοὺς ὁμαλοὺς καθόλου συγκαταβῆναι τόπους, δεδιότες τὴν τῶν ἐλεφάντων ἔφο-
13 δον. Θέρμην δὲ μόνον καὶ Λίπαραν ἐξεπολιόρκησαν ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς, ἀντεχόμενοι τῶν ὀρεινῶν καὶ Thermam & Liparam capiunt.
14 δυσδιαβάτων τόπων. Διὸ καὶ θεωροῦντες οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ἐν τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις πτοίαν καὶ δυσελπιστίαν, αὖθις ἔγνωσαν ἐκ μεταμελείας ἀντιλαμ-
15 βάνεσθαι τῆς θαλάττης. καὶ καταστήσαντες στρατηγὸν Γάϊον Ἀτίλιον, καὶ Λεύκιον Μάλλιον, ναυπηγοῦνται πεντήκοντα σκάφη, καὶ κατέγραφον καὶ συνήθροιζον στόλον ἐνεργῶς. Coss. A. 504.

Ὁ δὲ προεστὼς τῶν Καρχηδονίων Ἀσδρούβας, ὁρῶν ἀποδειλιῶντας τοὺς Ῥωμαίους ἐν ταῖς προγεγενημέναις παρατάξεσι, πυθόμενος τὸν μὲν ἕνα τῶν στρατηγῶν μετὰ τῆς ἡμισείας δυνάμεως εἰς τὴν XL. A.V. 503. Cæcilius & Asdrubal ad Panormum.

15. στρατηγὸν. στρατηγοὺς *legendum contendit Gronov.* Ibid. Μάλλιον. *Vulgo omnes h. l.* Μάλιον.

aut ſex ſtadiorum aciem adverſus hoſtes inſtruerent; initium tamen prælii facere, aut omnino in plana deſcendere, dum impreſſionem beſtiarum reformidant, numquam ſint auſi. Neque aliud quidquam per illa geſſerunt tempora, niſi quod, montanis atque inacceſſis locis inhærentes, *Thermam* & *Liparam* obſidione expugnarunt. Itaque Romani, cognito pavore & animorum conſternatione, quæ in terreſtribus copiis verſabatur; mutata ſententia, iterum ad mare animum ſibi eſſe adjiciendum ſtatuunt. Conſulibus creatis *C. Atilio* & *L. Manlio*, naves quinquaginta fabricant; magnaque vi claſſem, habito delectu militum, reparant.

40. Animadverterat *Asdrubal*, Carthaginienſium præfectus, Romanos, cum ante aliquoties aciem inſtruxiſſent, pavitantes. Itaque, factus certior, alterum Conſulem cum dimidia copiarum parte in Italiam rediiſſe, *Cæci-*

Digitized by Google

A.V. 503. Cæcilius & Asdrubal ad Panormum.

Ἰταλίαν ἀπηλάχθαι, τὸν δὲ Καικίλιον ἐν τῷ Πανόρμῳ διατρίβειν, τὸ λοιπὸν μέρος ἔχοντα τῆς στρατιᾶς, βουλόμενον ἐφεδρεῦσαι τοῖς τῶν συμμάχων καρποῖς, ἀκμαζούσης τῆς συγκομιδῆς· ἀναλαβὼν ἐκ 2 τοῦ Λιλυβαίου τὴν δύναμιν, ὥρμησε καὶ κατεστρατοπέδευσε πρὸς τοῖς ὅροις τῆς χώρας τῆς Πανορμίτιδος. ὁ δὲ Καικίλιος, θεωρῶν αὐτὸν καταταθαῤῥήκοτα, καὶ σπουδάζων ἐκκαλεῖσθαι τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, συνεῖχε τοὺς στρατιώτας ἐντὸς τῶν πυλῶν. οἷς 4 ἐπαιρόμενος Ἀσδρούβας, ὡς οὐ τολμῶντος ἀντεξιέναι τοῦ Καικιλίου, θρασέως ὁρμήσας παντὶ τῷ στρατεύματι, κατῆρε διὰ τῶν στενῶν εἰς τὴν Πανορμῖτιν. φθειρόντος δὲ τοὺς καρποὺς αὐτοῦ μέχρι τῆς πό- 5 λεως, ἔμενεν ἐπὶ τῆς ὑποκειμένης γνώμης ὁ Καικίλιος, ἕως αὐτὸν ἐξεκαλέσατο διαβῆναι τὸν πρὸ τῆς πόλεως ποταμόν. ἐπεὶ δὲ τὰ θηρία διεβίβασαν οἱ 6 Καρχηδόνιοι, καὶ τὴν δύναμιν· τοτηνικαῦτα δὲ τοὺς εὐζώνους ἐξαποστέλλων ἠρέθιζε, μέχρι πᾶν αὐτοὺς ἐκτά-

XL. 1. *βουλόμενον ἐφεδρεῦσαι ex conjecł. posuit Casaub. βουλόμενος dant libri omnes.*

Cæcilium vero *Panormi* agere cum reliquo exercitu, ut, quia adulta jam messis erat, sociorum frugibus præsidio esset; Lilybæo cum exercitu profectus, ad fines agri Panormitani castra ponit. *Cæcilius*, videns illius confidentiam, quo hunc ejus impetum magis etiam irritaret, suos intra portas continuit. Qua re elatus *Asdrubal*, tamquam non audente exire contra Cæcilio, audacter cum universis copiis per ipsas fauces in Panormitanum agrum irrumpit. Qui quum ad ipsum usque oppidum fruges corrumperet, in suscepta semel sententia mansit Cæcilius, quoad hostem fluvium transire, qui ante urbem fluit, pellexisset. Postquam elephantos cum exercitu traduxit Pœnus; tum vero expeditos immittere Cæcilius, atque adversarios lacessere, donec universum

Digitized by Google

ἐκτάξαι τὸ στρατόπεδον ἠνάγκασε. συνθεασάμενος δὲ γιγνόμενον ὃ προέθετο, τινὰς μὲν τῶν εὐκινήτων πρὸ τοῦ τείχους καὶ τῆς τάφρου παρέβαλε, προστάξας, ἂν ἐγγίζῃ τὰ θηρία πρὸς αὐτοὺς, χρῆσθαι τοῖς βέλεσιν ἀφθόνως· ὅταν δ' ἐκπιέζωνται, καταφεύγειν εἰς τὴν τάφρον, καὶ πάλιν ἐκ ταύτης ὁρμωμένους εἰσακοντίζειν εἰς τὰ προσπίπτοντα τῶν ζώων. τοῖς δ' ἐκ τῆς ἀγορᾶς βαναύσοις φέρειν προσέταξε τὰ βέλη, καὶ παραβάλλειν ἔξω παρὰ τὸν θεμέλιον τοῦ τείχους. αὐτὸς δὲ, τὰς σημαίας ἔχων, ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ λαιὸν κέρας τῶν ὑπεναντίων κειμένης πύλης ἐφεστήκει, πλείους ἀεὶ καὶ πλείους ἐπαποστέλλων τοῖς ἀκροβολιζομένοις. Ἅμα δὲ τῷ τούτων ὁλοσχερεστέραν γενέσθαι τὴν συμπλοκὴν, ἀντιφιλοδοξοῦντες οἱ τῶν ἐλεφάντων ἐπιστάται πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ βουλόμενοι δι' αὐτῶν ποιῆσαι τὸ προτέρημα, πάντες ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς προκινδυνεύοντας· τρεψάμενοι δὲ τούτους ῥᾳδίως, συνεδίωξαν

A.V. 503. Cæcilius & Asdrubal ad Panormum.

Cæditur fugaturque Asdrubal.

7. παρέβαλε. Forſ. παρενέβαλε.

verſum exercitum in aciem educere coëgiſſet. Tandem voti compos, manum expeditorum ante urbem foſſamque locat, juſſam, ſi propius beſtiæ acceſſerint, crebris telis eas obruere; ubi premi cœpiſſent, in foſſam confugere, atque inde rurſus denſa tela in illas, quæ appropinquaſſent, mittere. Simul ſellulariis, qui forum obſident, præcipit, ut tela his extra urbem comportent, & ad imam mœnium partem ea deponant. Ipſe cum legionariis ad portam lævo hoſtium cornui oppoſitam conſtitit, ſubinde plures alium ſuper alium ſubſidio mittens velitantibus. Coorta inter hos acriore jam pugna, rectores belluarum, æmuli gloriæ Aſdrubalis, ſuam facere victoriam optantes, uno omnes impetu in primos pugnatores irruunt; quos, non magno negotio fuga-

A.V. 503. Cæditur fugaturque Asdrubal.

ξαν εἰς τὴν τάφρον. προσπεσόντων δὲ τῶν θηρίων, καὶ τιτρωσκομένων μὲν ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ τείχους τοξευόντων, συνακοντιζομένων δ' ἐνεργοῖς καὶ πυκνοῖς τοῖς ὑσσοῖς καὶ τοῖς γρόσφοις ὑπ' ἀκεραίων τῶν πρὸ τῆς τάφρου διατεταγμένων· συμβελῆ γιγνόμενα, καὶ κατατραυματιζόμενα, ταχέως διεταράχθη, καὶ στραφέντα κατὰ τῶν ἰδίων ἐφέρετο, τοὺς μὲν ἄνδρας καταπατοῦντα καὶ διαφθείροντα, τὰς δὲ τάξεις συγχέοντα καὶ κατασπῶντα τὰς αὐτῶν. ἃ καὶ κατιδὼν ὁ Καικίλιος, ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἐνεργῶς· καὶ συμπεσὼν ἐκ πλαγίου κατὰ κέρας τεταραγμένοις τοῖς πολεμίοις, ἀκεραίους ἔχων καὶ συντεταγμένους, τροπὴν ἐποίει τῶν ὑπεναντίων ἰσχυράν· καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασε φεύγειν προτροπάδην. θηρία δὲ σὺν αὐτοῖς μὲν Ἰνδοῖς ἔλαβε δέκα· τῶν δὲ λοιπῶν τοὺς Ἰνδοὺς ἀπερριφότων, μετὰ τὴν μάχην περιελασάμενος, ἐκυρίευσε πάντων.

12. προσπεσόντων. προπεσόντων *malit Reisk.* 13. τὰς δὲ τάξεις. *Vett. libri* τάς τε ταξ.

fugatos, in foſſam compellunt. In hos acti elephanti, quum & ab iis, qui e mœnibus ſagittas mittebant, ferirentur, & validis frequentibusque pilis haſtisque velitaribus ab integris illis, qui pro foſſa poſiti fuerant, configerentur; mox telis confoſſi toto corpore, vulneribusque confecti, ſævire incipiunt; & converſi, in ſuos ruunt, ac cum finguloſ proculcando interimunt, tum ordines ipſos conturbant diſſipantque. Hoc cognito, *Cæcilius* copias propere educit: &, quum recentibus ſuis compoſitaque acie hoſtes incompoſitos a latere invaſiſſet, magna ſtrage edita, multos occidit, reliquos in fugam effuſam avertit. Belluæ cum *Indis* ſuis captæ ſunt decem: ceteras, quæ rectores dejecerant, poſt pugnam omnes, ab equitibus circumventas cepit.

Digitized by Google

16 πάντων. ταῦτα δ' ἐπιτελεσάμενος, ὁμολογουμένως ἄριστος ἐδόκει γεγονέναι τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι τοῦ πάλιν ἀναθαρρῆσαι τὰς πεζικὰς δυνάμεις, καὶ κρατῆσαι τῶν ὑπαίθρων. A.V. 503. Fugatur Asdrubal.

Τοῦ δὲ προτερήματος τούτου προσπεσόντος εἰς τὴν Ῥώμην, περιχαρεῖς ἦσαν, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῷ τοὺς πολεμίους ἡλατῶσθαι, τῶν θηρίων ἐστερημένους· ὡς ἐπὶ τῷ τοὺς ἰδίους τεθαρρηκέναι, τῶν ἐλε- 17φάντων κεκρατηκότας. διὸ καὶ πάλιν ἐπερρώσθησαν διὰ ταῦτα κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, εἰς τὸ μετὰ στόλου καὶ ναυτικῆς δυνάμεως τοὺς στρατηγοὺς ἐπὶ τὰς πράξεις ἐκπέμπειν, σπουδάζοντες εἰς 18δύναμιν πέρας ἐπιθεῖναι τῷ πολέμῳ. παρασκευαθέντων δὲ τῶν ἐπιτηδείων πρὸς τὴν ἐξαποστολήν, ἔπλεον οἱ στρατηγοὶ διακοσίαις ναυσὶν ὡς ἐπὶ τῆς Σικελίας. ἔτος δ' ἦν τῷ πολέμῳ τεσσαρεσκαιδέκατον. Καθορμισθέντες δὲ πρὸς τὸ Λιλύβαιον, ἅμα καὶ XLI. A.V. 504. Novam classem parant Romani.

G 5

XLI. 2. διὰ ταῦτα. μετὰ ταῦτα malim.

cepit. Atque his geſtis, confeſſione omnium hæc ei laus tribuebatur, quod per illum terreſtribus copiis animus rediiſſet, ad ea quæ extra munitiones erant vindicanda.

41. Allato Romam hujus victoriæ nuntio, efferri omnes lætitia; non tam, quod amiſſis elephantis multum hoſti de viribus ſuis deceſſiſſet; quam, quod militibus, poſt beſtias ſuperatas, animi ſpiritusque rediiſſent. Rurſus igitur hanc ob cauſſam, ſicut initio propoſuerant, animos obfirmarunt, ut Conſules cum claſſe copiisque navalibus in expeditionem mitterent: bello huic finem imponere modis omnibus cupientes. Paratis omnibus ad expeditionem neceſſariis, claſſe navium cc in Siciliam Conſules proficiſcuntur. Erat autem hic *annus hujus belli decimus quartus*. Quum *Lilybæum* appuliſſent, & pedeſtres

Digitized by Google

A.V. 503. Cæditur fugaturque Asdrubal.

ξαν εἰς τὴν τάφρον. προσπεσόντων δὲ τῶν θηρίων, καὶ τιτρωσκομένων μὲν ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ τείχους τοξευόντων, συνακοντιζομένων δ' ἐνεργοῖς καὶ πυκνοῖς τοῖς ὑσσοῖς καὶ τοῖς γρόσφοις ὑπ' ἀκεραίων τῶν πρὸ τῆς τάφρου διατεταγμένων· συμβελῆ γιγνόμενα, καὶ κατατραυματιζόμενα, ταχέως διεταράχθη, καὶ στραφέντα κατὰ τῶν ἰδίων ἐφέρετο, τοὺς μὲν ἄνδρας καταπατοῦντα καὶ διαφθείροντα, τὰς δὲ τάξεις συγχέοντα καὶ κατασπῶντα τὰς αὐτῶν. ἃ καὶ κατιδὼν ὁ Καικίλιος, ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἐνεργῶς· καὶ συμπεσὼν ἐκ πλαγίου κατὰ κέρας τεταραγμένοις τοῖς πολεμίοις, ἀκεραίους ἔχων καὶ συντεταγμένους, τροπὴν ἐποίει τῶν ὑπεναντίων ἰσχυράν· καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασε φεύγειν προτροπάδην. θηρία δὲ σὺν αὐτοῖς μὲν Ἰνδοῖς ἔλαβε δέκα· τῶν δὲ λοιπῶν τοὺς Ἰνδοὺς ἀπερριφότων, μετὰ τὴν μάχην περιελασάμενος, ἐκυρίευσε πάντων.

12 13 14 15

12. προσπεσόντων. προπεσόντων malunt Reisk. 13. τὰς δὲ τάξεις. Vett. libri τάς τε ταξ.

fugatos, in foſſam compellunt. In hos acti elephanti, quum & ab iis, qui e mœnibus ſagittas mittebant, ferirentur, & validis frequentibusque pilis haſtisque velitaribus ab integris illis, qui pro foſſa poſiti fuerant, configerentur; mox telis confoſſi toto corpore, vulneribusque confecti, ſævire incipiunt; & converſi, in ſuos ruunt, ac cum ſingulos proculcando interimunt, tum ordines ipſos conturbant diſſipantque. Hoc cognito, *Cæcilius* copias propere educit: &, quum recentibus ſuis compoſitaque acie hoſtes incompoſitos a latere invaſiſſet, magna ſtrage edita, multos occidit, reliquos in fugam effuſam avertit. Belluæ cum *Indis* ſuis captæ ſunt decem: ceteras, quæ rectores dejecerant, poſt pugnam omnes, ab equitibus circumventas cepit.

Digitized by Google

16 πάντων. ταῦτα δ' ἐπιτελεσάμενος, ὁμολογουμένως A.V. 503. Fugatur Asdrubal.
αἴτιος ἐδόκει γεγονέναι τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι τοῦ
πάλιν ἀναθαρρῆσαι τὰς πεζικὰς δυνάμεις, καὶ κρα-
τῆσαι τῶν ὑπαίθρων.

Τοῦ δὲ προτερήματος τούτου προσπεσόντος εἰς XLI. A.V. 504. Novam classem parant Romani.
τὴν Ῥώμην, περιχαρεῖς ἦσαν, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῷ
τοὺς πολεμίους ἠλαττῶσθαι, τῶν θηρίων ἐστερημέ-
νους· ὡς ἐπὶ τῷ τοὺς ἰδίους τεθαρρηκέναι, τῶν ἐλε-
2φάντων κεκρατηκότας. διὸ καὶ πάλιν ἐπερρώθησαν
διὰ ταῦτα κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, εἰς τὸ
μετὰ στόλου καὶ ναυτικῆς δυνάμεως τοὺς στρατη-
γοὺς ἐπὶ τὰς πράξεις ἐκπέμπειν, σπουδάζοντες εἰς
3δύναμιν πέρας ἐπιθεῖναι τῷ πολέμῳ. παρασκευα-
σθέντων δὲ τῶν ἐπιτηδείων πρὸς τὴν ἐξαποστολήν,
ἔπλεον οἱ στρατηγοὶ διακοσίαις ναυσὶν ὡς ἐπὶ τῆς
Σικελίας. ἔτος δ' ἦν τῷ πολέμῳ τεσσαρεσκαιδέκα-
4τον. Καθορμισθέντες δὲ πρὸς τὸ Λιλύβαιον, ἅμα

καὶ

XLI. 2. διὰ ταῦτα. μετὰ ταῦτα malim.

cepit. Atque his geſtis, confeſſione omnium hæc ei laus tribuebatur, quod per illum terreſtribus copiis animus rediiſſet, ad ea quæ extra munitiones erant vindicanda.

41. Allato Romam hujus victoriæ nuntio, efferri omnes lætitia; non tam, quod amiſſis elephantis multum hoſti de viribus ſuis deceſſiſſet; quam, quod militibus, poſt beſtias ſuperatas, animi ſpiritusque rediiſſent. Rurſus igitur hanc ob cauſſam, ſicut initio propoſuerant, animos obfirmarunt, ut Conſules cum claſſe copiisque navalibus in expeditionem mitterent: bello huic finem imponere modis omnibus cupientes. Paratis omnibus ad expeditionem neceſſariis, claſſe navium cc in Siciliam Conſules proficiſcuntur. Erat autem hic *annus hujus belli decimus quartus*. Quum *Lilybæum* appuliſſent, & pedeſtres

Digitized by Google

A.V. 504. Lilybæum obsident Romani.

καὶ τῶν πεζικῶν ἐκεῖ στρατοπέδων αὐτοῖς ἀπηντηκότων, ἐνεχείρουν πολιορκεῖν· ὅτι κρατήσαντες ταύτης, ῥᾳδίως μεταβιβάσουσι τὸν πόλεμον εἰς τὴν Λιβύην. σχεδὸν δὲ περί γε τούτου τοῦ μέρους καὶ τῶν Καρχηδονίων οἱ προεστῶτες ὡμοδόξουν, καὶ τοὺς αὐτοὺς εἶχον λογισμοὺς τοῖς Ῥωμαίοις. διὸ καὶ τἆλλα πάρεργα ποησάμενοι, περὶ τὸ βοηθεῖν ἐγίγνοντο καὶ παραβάλλεσθαι καὶ πᾶν ὑπομένειν ὑπὲρ τῆς προειρημένης πόλεως· διὰ τὸ μηδεμίαν ἀφορμὴν καταλείπεσθαι σφίσι, πάσης δὲ τῆς ἄλλης Σικελίας ἐπικρατεῖν Ῥωμαίους, πλὴν Δρεπάνων. Ἵνα δὲ μὴ τοῖς ἀγνοοῦσι τοὺς τόπους ἀσαφῆ τὰ λεγόμενα γίγνηται, πειρασόμεθα διὰ βραχέων ἀγαγεῖν εἰς ἔννοιαν τῆς εὐκαιρίας καὶ θέσεως αὐτῶν τοὺς ἐντυγχάνοντας.

XLII. Siciliæ situs & figura.

Τὴν μὲν οὖν σύμπασαν Σικελίαν τῇ θέσει τετάχθαι συμβαίνει πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰ ἐκείνης πέρατα, παραπλησίως τῇ τῆς Πελοποννήσου θέσει πρὸς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ταύτης ἄκρα·

stres etiam copiæ, quæ in Sicilia erant, eodem illis occurrissent, oppidum illud obsidere instituunt: rati, eo capto bellum in Africam facile se translaturos. In quo sensus ferme idem fuit & ducum Carthaginiensium; qui de ea re non aliter quam Romani judicabant. Quare cetera insuper habentes, in eo toti erant, ut opem ferrent, & quidvis auderent, ac nihil non facerent ejus urbis servandæ causa; qua amissa, Romanis totam Siciliam præter Drepana tenentibus, nullam ipsi amplius in insula arcem belli erant habituri reliquam. Sed ne locorum imperitis obscura sint quæ sumus dicturi, oonabimur opportunitatis & situs illorum notitiam aliquam lectoribus dare.

42. *Sicilia* omnis eodem fere modo se habet, ratione situs, ad Italiam & ejus extrema, quo Peloponnesus ad reliquam Græciam & prominentes

Digitized by Google

2ἄκρα· τούτῳ δ' αὐτῷ διαφέρει ἀλλήλων, ἡ ἑκείνη A.V. 504.
μὲν νῆσός ἐστιν, ἡ δὲ χερσόνησος· ἧς μὲν γὰρ ὁ με- Siciliæ
3ταξὺ τόπος ἐστὶ πορευτὸς, ἧς δὲ πλωτός. τὸ δὲ situs & figura.
σχῆμα τῆς Σικελίας ἐστὶ μὲν τρίγωνον, αἱ δὲ κορυ-
φαὶ τῶν γωνιῶν ἑκάστης ἀκρωτηρίων λαμβάνουσι
4τάξεις. ὧν τὸ μὲν πρὸς μεσημβρίαν νεῦον, εἰς δὲ τὸ
Σικελικὸν πέλαγος ἀνατεῖνον, Πάχυνος καλεῖται. Pachy-
nus.
5τὸ δ' εἰς τὰς ἄρκτους κεκλιμένον, ὁρίζει μὲν τοῦ
πορθμοῦ τὸ πρὸς δύσει μέρος, ἀπέχει δὲ τῆς Ἰτα-
λίας ὡς δυοκαίδεκα στάδια, προσαγορεύεται δὲ Πε- Pelorias.
6λωριάς. τὸ δὲ τρίτον τέτραπται μὲν εἰς αὐτὴν τὴν
Λιβύην, ἐπίκειται δὲ τοῖς προκειμένοις τῆς Καρχη-
δόνος ἀκρωτηρίοις εὐκαίρως, διέχον ὡς χιλίους στα-
δίους· νεύει δ' εἰς χειμερινὰς δύσεις, διαιρεῖ δὲ τὸ
Λιβυκὸν καὶ τὸ Σαρδῷον πέλαγος, προσαγορεύεται
7δὲ Διλύβαιον. Ἐπὶ δὲ τούτῳ πόλις ὁμώνυμος κεῖ-
ται τῷ τόπῳ, περὶ ἣν τότε συνέβαινε τοὺς Ῥω-
μαίους

XLII. 2. *Quatuor verba* (νῆσός ἐστιν, ἡ δὲ) *a Casaub. adjecta, absunt a mss. & abesse possunt.* Ibid. χερσόνησος. χερσόννησος *Bav.* χερρόνησος *Ang.* 5. δυοκαίδεκα. *Alii* δεκαδύο.

nentes illius terminos. Hoc uno differunt, quod insula illa est, hæc peninsula: nam per illius quidem isthmum, pedibus iter patet; per hujus fretum, navibus. Figuram Sicilia habet trigoni: cujusque anguli vertices locum obtinent promontoriorum. Quod ex iis in meridiem vergit, & in mare Siculum porrigitur, *Pachynus* vocatur: quod in Septentriones, fretum ab occasu terminans, distansque ab Italia ad mille passus & quingentos, *Pelorias* dicitur: tertium promontorium Africam spectat, opportune oppositum illis promontoriis, quæ Carthagini præjacent, a quibus distat M. P. CXXV; vergit autem ad hibernum occasum, ac mare Africum Sardoumque dividit, nomine *Lilybæum*. In hac parte urbs habitatur ejusdem cum ipso promontorio nominis: ea

Digitized by Google

A.V. 504. Lilybæum obsident Romani.

μαίους συνίσταθαι τὴν πολιορκίαν· τείχεσι δὲ διαφερόντως ἠσφαλισμένην, καὶ πέριξ τάφρῳ βαθείᾳ, καὶ τενάγεσιν ἐκ θαλάττης· δι' ὧν ἔστιν εἰς τοὺς λιμένας εἴσπλους, πολλῆς δεόμενος ἐμπειρίας καὶ συνηθείας. ταύτῃ δὲ προσστρατοπεδεύσαντες ἐξ ἑκατέρου μέρους οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τὰ μεταξὺ τῶν στρατοπέδων τάφρῳ καὶ χάρακι καὶ τείχει διαλαβόντες· ἤρξαντο προσάγειν ἔργα, κατὰ τὸν ἔγγιστα κείμενον τῆς θαλάττης πύργον, ὡς πρὸς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος. προσκατασκευάζοντες δ' ἀεὶ τοῖς ὑποκειμένοις, καὶ παρεκτείνοντες τῶν ἔργων τὰς κατασκευάς, τέλος ἓξ πύργους τοὺς συνεχεῖς τῷ προειρημένῳ κατέβαλον· τοὺς δὲ λοιποὺς πάντας ἅμα κριοκοπεῖν ἐνεχείρησαν. γιγνομένης δ' ἐνεργοῦ καὶ καταπληκτικῆς τῆς πολιορκίας· καὶ τῶν πύργων, τῶν μὲν πονούντων ἀνὰ ἑκάστην ἡμέραν, τῶν δ' ἐρειπομένων, ἅμα δὲ καὶ τῶν ἔργων ἐπιβαινόντων ἀεὶ καὶ

7. τείχεσι δὲ. Legend. τείχεσί τε, nisi ante hæc verba excidit nonnihil, veluti καὶ Φύσει μὲν ὀχυρὰν οὖσαν, aut aliquid simile. 9. τῷ προειρ. debetur Casaubono. Libri omnes mendose τῶν προειρημένων. 10. ἐνεργοῦ. ἐνεργοῦς Ang. Reg. A.

ea est, quam tunc Romani obsidebant; muris egregie munitam, atque in circuitu alta fossa, tum aquis e mari restagnantibus; per quæ stagna patet ad portum aditus, peritia usuque multo opus habens. Ad hanc urbem quum ab utraque parte castra posuissent Romani, juncta inter se fossa valloque ac muro; opera versus turrim mari proximam, qua est in pelagus Libycum prospectus, admovere cœperunt. Dumque prioribus semper aliquid adstruunt, & operum structuras ulterius proferunt; tandem sex dejectis turribus jam dictæ continuis, reliquas omnes quatere ariete parant. Ita quum urgeretur acriter terribilemque in modum obsidio, & turres quotidie aliæ ruinam minarentur, aliæ ruerent, ad hæc opera

11 καὶ μᾶλλον ἐντὸς τῆς πόλεως· ἦν ἰσχυρὰ διατροπὴ καὶ κατάπληξις παρὰ τοῖς πολιορκουμένοις, καίπερ ὄντων ἐν τῇ πόλει, χωρὶς τοῦ πολιτικοῦ πλήθους, 12 αὐτῶν τῶν μισθοφόρων εἰς μυρίους. οὐ μὴν, ἀλλ' ὅ γε στρατηγὸς αὐτῶν Ἱμίλκων οὐδὲν παρέλειπε τῶν δυνατῶν· ἀλλὰ τὰ μὲν ἀντοικοδομῶν, τὰ δ' ἀντιμεταλλεύων, οὐ τὴν τυχοῦσαν ἀπορίαν παρεῖχε τοῖς 13 ὑπεναντίοις. ἔτι δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιπορευόμενος, καὶ τοῖς ἔργοις ἐγχειρῶν, εἴ πως δύναιτο πῦρ ἐμβαλεῖν, πολλοὺς ὑπὲρ τούτου τοῦ μέρους καὶ παραβόλους ἀγῶνας δὴ συνίστατο, καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ· ὥστε πλείους ἐνίοτε γίγνεσθαι νεκροὺς ἐν ταῖς τοιαύταις συμπλοκαῖς, τῶν εἰωθότων πίπτειν ἐν ταῖς παρατάξεσι. A.V. 504. Himilcon præf. Libybæi.

XLIII. Lilybæum prodere conantur mercenarii.

Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους τῶν ἡγεμόνων τινὲς τῶν τὰς μεγίστας χώρας ἐχόντων ἐν τοῖς μισθοφόροις, συλλαλήσαντες αὐτοὶ ἑαυτοῖς ὑπὲρ τοῦ τὴν πόλιν ἐνδοῦναι τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ πεπεισμένοι πεθαρ-

12 παρέλαπε. *Alii* παρέλιπε.

opera magis magisque intra urbem penetrarent; pavor & consternatio ingens obsessos invadit, quamvis essent in urbe, præter civilem multitudinem, externorum auxiliorum ad x millia. Enimvero dux ipsorum *Himilcon* nihil eorum quæ fieri poterant prætermittere; sed dejecta instaurans, cuniculos cuniculis eludens, difficultate non mediocri hostes afficere. Idem quotidie huc illuc incursans, & machinis intentus, si quo posset modo ignem illis injicere, multa hoc fine ac pæne temeraria & noctu & interdiu certamina excitavit: ut plures interdum in ejusmodi dimicationibus desiderarentur, quam cadere solent, cum acie utrimque instructa res agitur.

43. Inter hæc duces quidam præcipui inter mercenarios, conspiratione facta urbis tradendæ Romanis, persuasi obtemperaturos sibi milites

A.V. 504. θαρχήσειν σφίσι τοὺς ὑποτεταγμένους, ἐξεπήδησαν νυκτὸς ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ διελέγοντο τῷ τῶν Ῥωμαίων στρατηγῷ περὶ τούτων.

Alexonis Achæi fides. Ὁ δ' Ἀχαιὸς Ἀλέξων, ὁ καὶ τοῖς Ἀκραγαντίνοις κατὰ τοὺς ἐπάνω χρόνους αἴτιος γενόμενος τῆς σωτηρίας, καθ' ὃν καιρὸν ἐπεβάλοντο παρασπονδεῖν αὐτοὺς οἱ τῶν Συρακουσίων μισθοφόροι· καὶ τότε πρῶτον συνεὶς τὴν πρᾶξιν, ἀνήγγειλε τῷ στρατηγῷ τῶν Καρχηδονίων. ὁ δὲ διακούσας, παραχρῆμα συνήγε τοὺς καταλειπομένους τῶν ἡγεμόνων, καὶ παρεκάλει μετὰ δεήσεως, μεγάλας δωρεὰς καὶ χάριτας ὑπισχνούμενος, ἐὰν ἐμμείνωσι τῇ πρὸς αὐτὸν πίστει, καὶ μὴ κοινωνήσωσι τοῖς ἐξεληλυθόσι τῆς ἐπιβουλῆς.

Irrita Lilybæi proditio. δεχομένων δὲ προθύμως τοὺς λόγους, εὐθέως μετ' αὐτῶν ἀπέστειλε, πρὸς μὲν τοὺς Κελτοὺς, Ἀννίβαν τὸν υἱὸν τοῦ Ἀννίβου, τοῦ μεταλλάξαντος ἐν Σαρδόνι, διὰ τὴν προγεγενημένην ἐν τῇ στρατείᾳ πρὸς αὐτοὺς

XLIII. 3. ἐμμείνωσι. *Edd. ex Bav.* ἐμμένωσι. Ibid. ἐπιβουλῆς. *Verius fuerit* ἐπιβολῆς.

milites ſuos, in caſtra ex oppido noctu tranſiliunt, deque ea re cum Romano Conſule agunt. Verum *Alexo*, Achæus, qui ſuperioribus temporibus Agrigentinis, quorum proditionem mercenarii Syracuſanorum moliebantur, ſalutis auctor fuerat; tunc quoque primus fraudem intellexit, & *Himilconi* aperuit. Is, re cognita, omnes, qui reſtabant in urbe duces, in unum cogit, hortatur, oratque, magna etiam præmia pollicens, ut in data fide maneant, neque proditionis, quam illi agitabant qui exierant, participes eſſe velint. Qui quum promto animo aſſentirentur, ad milites conductitios extemplo eos mittit; & una cum ipſis, ad Gallos quidem *Hannibalem*, Hannibalis F. qui in Sardinia vitam finierat, ex veteri commilitio notum ipſis ac familiarem;

Digitized by Google

αὐτοὺς συνήθειαν· ἐπὶ δὲ τοὺς ἄλλους μισθοφόρους A.V. 504. Irrita Lilybæi proditio.
Ἀλέξωνα, διὰ τὴν παρ' ἐκείνοις ἀποδοχὴν αὐτοῦ καὶ πίστιν. οἱ καὶ συναγαγόντες τὰ πλήθη, καὶ παρακαλέσαντες, ἔτι δὲ πιστωσάμενοι τὰς προτεινομένας ἑκάστοις δωρεὰς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ, ῥᾳδίως ἔπεισαν αὐτοὺς μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων. Διὸ καὶ μετὰ ταῦτα, τῶν ἐκπηδησάντων . . πρὸς τὰ τείχη, καὶ βουλομένων παρακαλεῖν καὶ λέγειν τι περὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπαγγελίας, οὐχ οἷον προσεῖχον αὐτοῖς, οὐδ' ἁπλῶς οὐδ' ἀκούειν ἠξίουν· βάλλοντες δὲ τοῖς λίθοις, καὶ συνεκκοντίζοντες, ἀπεδίωξαν ἀπὸ τοῦ τείχους. Καρχηδόνιοι μὲν οὖν διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, παρὰ μικρὸν ἦλθον ἀπολέσαι τὰ πράγματα, παρασπονδηθέντες ὑπὸ τῶν μισθοφόρων· Ἀλέξων δὲ πρότερον Ἀκραγαντίνοις ἔσωσε διὰ τὴν πίστιν οὐ μόνον τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν, ἀλλὰ καὶ τοὺς νόμους καὶ τὴν ἐλευθερίαν· τότε δὲ Καρχη-

6. *Lacunæ signum adposui, unde fortasse vocab.* προσελθόντων *supplenda. Loco* πρὸς *dant eis Aug. Reg. A.*

liarem; ad reliquos vero, *Alexonem*, acceptum ipsis virum & cui facile fidem haberent. Hi suos quisque congregare, hortari; & de præmiis, quæ dux Pœnus ostendebat, certam ipsis fidem facere. Ita facile ab iis impetrant, ne quid ultra moveant. Quare quum post hæc qui mœnia transiluerant, iterum ad eadem accessissent, ut suos convenirent, & oblatas a Romanis conditiones ipsis indicarent; ne auribus quidem admittere eorum sermones voluerunt, nedum ut ipsis consentirent: quin immo lapidibus ac telis petitos recedere a mœnibus compellunt. Atque ita Carthaginienses, perfidia mercenariorum, parum abfuerunt, ut omnia perderent: & *Alexo*, qui jam ante fidei integritate suam Agrigentinis urbem, regionem, leges etiam & libertatem conservaverat, tunc Pœnis quoque, ne summæ

Digitized by Google

A.V. 504. Καρχηδονίοις αἴτιος ἐγένετο, τοῦ μὴ σφαλῆναι τοῖς ὅλοις.

XLIV. Subsidium mittitur Lilybæo.

Οἱ δ' ἐν τῇ Καρχηδόνι τούτων μὲν οὐδὲν εἰδότες, συλλογιζόμενοι δὲ τὰς ἐν ταῖς πολιορκίαις χρείας, πληρώσαντες στρατιωτῶν πεντήκοντα ναῦς, καὶ παρακαλέσαντες τοῖς ἁρμόζουσι λόγοις τῆς πράξεως τὸν ἐπὶ τούτοις τεταγμένον Ἀννίβαν, ὃς ἦν Ἀμίλκου μὲν υἱὸς, τριήραρχος δὲ καὶ φίλος Ἀτάρβου πρῶτος, ἐξαπέστειλαν κατὰ σπουδὴν, ἐντειλάμενοι μὴ καταμελῆσαι, χρησάμενον δὲ σὺν καιρῷ τῇ τόλμῃ, βοηθῆσαι τοῖς πολιορκουμένοις. ὁ δ' ἀνα-2 ἀχθεὶς μετὰ μυρίων στρατιωτῶν, καὶ καθορμισθεὶς ἐν ταῖς καλουμέναις Αἰγούσαις, μεταξὺ δὲ κειμέναις Λιλυβαίου καὶ Καρχηδόνος, ἐπετήρει τὸν πλοῦν. λαβὼν δ' οὖριον καὶ λαμπρὸν ἄνεμον, ἐκπετάσας 3 πᾶσι τοῖς ἁρμένοις καὶ κατουρώσας, ἐπ' αὐτὸ τὸ στόμα τοῦ λιμένος ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν, ἔχων καθω-πλισμέ-

XLIV. 1. καταμελῆσαι. καταμεῖλῆσαι *malnit Ernest.* 2. Αἰγούσαις. *Alii* Αἰγούσσαις. 3. *Suidas* οὖριον ἄνεμον καὶ λαμπρόν.

ſummæ rei jacturam facerent, in cauſſa exſtitit.

44. Nihil quidem harum rerum, qui erant Carthagine, compertum habebant: ſed, qui facile conjicerent, quibus rebus ſit obſeſſis opus, naves quinquaginta milite implent, & *Hannibali* tradunt, *Amilcaris* filio, Adherbalis triremium præfecto & ſingulari amico: quem multis adhortati, prout res ac tempus exigebant, propere proficiſci jubent; mandantque, ut miſſa omni lentitudine, ſimulac opportunum foret, auderet, atque obſeſſis opem ferret. *Hannibal* cum decem millibus militum ſolvit, & mox *Aegu-ſas*, quas vocant, inter Lilybæum & Carthaginem ſitas, appellit; ibique tempus commodum intrandi *Lilybæum* exſpectat. Deinde, ventum nactus ſecundum ac validum, paſſis velis omnibus ac flatuum opportunitate uſus, ipſum portus oſtium curſu

Digitized by Google

πλισμένους καὶ πρὸς μάχην ἑτοίμους τοὺς ἄνδρας A.V. 504.
ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τὰ μὲν Hannibal
ἀίφνιδίου γενομένης τῆς ἐπιφανείας, τὰ δὲ φοβού- cum ſub-
μενοι, μὴ σὺν τοῖς πολεμίοις ὑπὸ τῆς βίας τοῦ πνεύ- fidio in-
ματος συγκατενεχθῶσιν εἰς τὸν λιμένα τῶν ὑπεναν- trat Lily-
τίων, τὸ μὲν διακωλύειν τὸν εἴσπλουν τῆς βοηθείας bæum.
ἀπέγνωσαν, ἐπὶ δὲ τῆς θαλάττης ἔστησαν καταπε-
πληγμένοι τὴν τῶν πολεμίων τόλμαν. τὸ δ' ἐκ τῆς
πόλεως πλῆθος ἠθροισμένον ἐπὶ τὰ τείχη πᾶν ἅμα
μὲν ἠγωνία τὸ συμβησόμενον, ἅμα δ' ἐπὶ τῷ παρα-
δόξῳ τῆς ἐλπίδος ὑπερχαρὲς ὑπῆρχον, μετὰ κρότου
καὶ κραυγῆς παρεκάλει τοὺς εἰσπλέοντας. Ἀννί-
βας δὲ, παραβόλως καὶ τεθαρρηκότως εἰσδραμών,
καὶ καθορμισθεὶς εἰς τὸν λιμένα, μετ' ἀσφαλείας
καὶ πεβίβασε τοὺς στρατιώτας. οἱ δ' ἐν τῇ πόλει πάν-
τες οὐχ οὕτως ἦσαν ἐπὶ τῇ τῆς βοηθείας παρου-
σίᾳ περιχαρεῖς, καί περ μεγάλην ἐλπίδα καὶ
χεῖρα προσειληφότες, ὡς ἐπὶ τῷ μὴ τετολμηκέναι
τοὺς

4. διακωλ. τὸν εἴσπλουν. *Alii* τὸν ἐπίπλουν.

curſu petit, milites in navium tabulatis armatos & ad pugnam paratos habens. Romani vero, partim quod ex inopinato hoſtis apparuiſſet, partim quod metuerent, ne vi ventorum una cum hoſtibus in portum deferrentur, aditu quidem prohibere adveniens auxilium ſuperſedent; verum ad mare ſubſiſtunt, Pœnorum audaciam cum ſtupore ſpectantes. Oppidanorum turba, in murum congregata, anxia ſimul de eventu, & ſpe inopinati auxilii ſupra modum læta, plauſu & clamore portum ſubeuntibus animos addebat. *Hannibal*, audaci fidentique animo delatus curſu, ut portum tenuit, tuto copias in terram expoſuit. Tum enimvero, qui in urbe erant, gaudio ovare, non tam propter adlatam ſibi in præſens opem; etſi magna tum ſpe, tum auxiliorum manu ſuſcepta; quam eo potiſſimum nomine, quod Pœnos Romani

Digitized by Google

A.V. 504. τοὺς Ῥωμαίους κωλῦσαι τὸν ἐπίπλουν τῶν Καρχηδονίων.

XLV. Erumpunt Pœni ex Lilybæo.

Ἱμίλκων δ', ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς πόλεως στρατηγὸς, θεωρῶν τὴν ὁρμὴν καὶ προθυμίαν τῶν μὲν ἐν τῇ πόλει, διὰ τὴν παρουσίαν τῆς βοηθείας, τῶν δὲ παραγεγονότων, διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν περιεστώτων κακῶν· βουλόμενος ἀκεραίοις ἀποχρήσασθαι ταῖς 2 ἑκατέρων ὁρμαῖς πρὸς τὴν διὰ τοῦ πυρὸς ἐπίθεσιν τοῖς ἔργοις, συνῆγε πάντας εἰς ἐκκλησίαν. παρακα- 3 λέσας δὲ τῷ καιρῷ τὰ πρέποντα διὰ πλειόνων, καὶ παραστήσας ὁρμὴν ὑπερβάλλουσαν διά τε τὸ μέγεθος τῶν ἐπαγγελιῶν τοῖς κατ' ἰδίαν ἀνδραγαθήσασι, καὶ τὰς κατὰ κοινὸν ἐσομένας χάριτας αὐτοῖς καὶ δωρεὰς παρὰ Καρχηδονίων· ὁμοθυμαδὸν ἐπισημαινο- 4 μένων, καὶ βοώντων μὴ μέλλειν, ἀλλ' ἄγειν αὐτούς· τότε μὲν, ἐπαινέσας καὶ δεξάμενος τὴν προθυμίαν, ἀφῆκε,

XLV. 2. ἀκεραίοις. *Misti & editi ante Gronov.* ἀκεραίως. 3. ἀνδραγαθήσασι *recte Vat. & Flor. Id Aug. & Reg. A. in* ἀνδραγαθήμασι *mutarunt, Bav. vero in* ἀνδραγαθήσουσι, *quod inde in editos & in usstos Reg. B. C. transiit.*

mani appulsu prohibere non essent ausi.

45. *Himilco*, præfectus urbi, studio atque alacritate omnium perspecta; oppidanorum, propter subsidii adventum; eorum qui advenerant, quod urgentia obsessos mala necdum erant experti: ratus, priusquam resideret hic in utrisque animorum impetus, eo sibi integro adhuc utendum ad machinis ignem injiciendum, ad concionem cunctos vocat. Ibi multis eos hortatus, prout res poscere videbatur; ingenti cupiditate pugnæ in omnium animis excitata, cum magnitudine eorum, quæ viritim cuique fortiter rem gesturo promittebantur, tum publicæ etiam liberalitatis ac munificentiæ a Rep. Carthaginiensium spe facta; cunctis una voce assentientibus, ac clamore sublato educi poscentibus; tunc quidem illos laudatos, quum gratam sibi hanc ipsorum alacritatem dixisset, dimittit, jubetque ut ad quietem mature

Digitized by Google

ἀφῆκε, παραγγείλας ἀναπαύεσθαι καθ' ὥραν, καὶ πειθαρχεῖν τοῖς ἡγουμένοις. μετ' οὐ πολὺ δὲ συγκαλέσας τοὺς προεστῶτας αὐτῶν, διένειμε τοὺς ἁρμόζοντας πρὸς τὴν ἐπίθεσιν ἑκάστοις τόπους, καὶ τὸ σύνθημα καὶ τὸν καιρὸν τῆς ἐπιθέσεως ἐδήλωσε, καὶ παρήγγειλε τοῖς ἡγεμόσι, μετὰ πάντων τῶν ὑποτεταγμένων ἐπὶ τοῖς τόποις ἑωθινῆς εἶναι φυλακῆς. τῶν δὲ πειθαρχησάντων, ἐξαγαγὼν τὴν δύναμιν ἅμα τῷ φωτὶ, κατὰ πλείους τόπους ἐνεχείρει τοῖς ἔργοις. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸ μέλλον, οὐκ ἀργῶς, οὐδ' ἀπαρασκεύως εἶχον, ἀλλ' ἑτοίμως παρεβοήθουν πρὸς τὸ δεόμενον, καὶ διεμάχοντο τοῖς πολεμίοις ἐρρωμένως. πάντων δ' ἐν βραχεῖ χρόνῳ συμπεσόντων ἀλλήλοις, ἦν ἀγὼν παράβολος πέριξ τοῦ τείχους· οἱ μὲν γὰρ ἐκ τῆς πόλεως ἦσαν οὐκ ἐλάττους δισμυρίων, οἱ δ' ἔξωθεν ἔτι πλείους τούτων. ὅσῳ δὲ συνέβαινε τοὺς ἄνδρας ἐκτὸς τάξεως ποιεῖσθαι τὴν μάχην ἀναμίξ κατὰ τὰς αὐτῶν προαιρέσεις,

A.V. 504. Erumpunt Pœni ex Lilybæo.

mature se reciperent, ac de cetero ducibus obtemperarent. Mox, ductoribus ordinum ad se vocatis, idonea ad faciendam impressionem loca cuique distribuit; dat tesseram; inchoandi tempus aperit; ductoribus imperat, ut cum omnibus suis circa matutinam vigiliam designatis locis se sistant. Quibus jussa facientibus, eductis luce prima copiis, pluribus simul locis machinas invadit. Romani, qui præviderant, quod futurum erat, neque cessabant, neque erant imparati; sed promte, quo res cunque vocabat, laturi opem adcurrebant, hostibusque fortiter resistebant. Nec longa mora est, cum totis utrimque viribus concurritur, fitque pugna atrox circa mœnia. Nam ex urbe ad viginti hominum millia exierant; quem numerum aliquanto superabant, qui foris erant. Quoniam autem non servatis ordinibus, sed promiscue pugnabatur ut quemque ferebat impetus; eo pugna erat acrior:

Digitized by Google

A.V. 504. τοσούτῳ λαμπρότερος ἦν ὁ κίνδυνος· ὡς ἂν ἐκ τοσούτου πλήθους κατ' ἄνδρα καὶ κατὰ ζυγὸν οἱονεὶ μονομαχικῆς συνεστώσης περὶ τοὺς ἀγωνιζομένους τῆς φιλοτιμίας. οὐ μὴν, ἀλλ' ἥ τε κραυγὴ καὶ τὸ 10
Fruſtra tentant machinas Romanorum. σύστρεμμα διαφέρον ἦν πρὸς αὐτοῖς τοῖς ἔργοις. οἱ 11
γὰρ ἀρχῆθεν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ παρ' ἀμφοῖν ταχθέντες, οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τρέψασθαι τοὺς ἐπὶ τῶν ἔργων, οἱ δ' ἐπὶ τῷ μὴ προέσθαι ταῦτα, τηλικαύτην ἐποιοῦντο φιλοτιμίαν καὶ σπουδήν, οἱ μὲν ἐξῶσαι σπεύδοντες, οἱ δ' οὐδαμῶς εἴξαι τούτοις τολμῶντες διὰ τὴν προθυμίαν· τέλος ἐν αὐταῖς μένοντες ταῖς ἐξ ἀρχῆς χώραις, ἀπέθνησκον. οἵ γε μὴν ἅμα τούτοις 12
ἀναμεμιγμένοι, δᾷδα καὶ στυππεῖον καὶ πῦρ ἔχοντες, οὕτω τολμηρῶς καὶ παντα χόθεν ἅμα προσπίπτοντες ἐνέβαλλον ταῖς μηχαναῖς, ὥστε τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὸν ἔσχατον παραγενέσθαι κίνδυνον, μὴ δυναμένους κατακρατῆσαι τῆς τῶν ἐναντίων ἐπιβολῆς. Ὁ δὲ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς, θεωρῶν 13

ἐν

11. *Sub finem claudicat oratio; & videtur utique legendum* ὥστε διὰ τὴν προθυμίαν τέλος ἐν αὐταῖς. 12. στυππεῖον. στύππιον *Vat. in text. &* στυπεῖον *Aug. &* ora *Vat.*

acrior: utpote quum e tanta multitudine paſſim vir cum viro, ordo cum ordine, pari ardore dimicarent ac fieri in ſingulari certamine ſolet. Verumtamen clamor ac pugnantium globus præcipuus circa machinas exſtitit. Nam qui utrimque a principio ad id ipſum conſtituti fuerant; hi, ut operum cuſtodes pellerent; illi, ne ſinerent damnum inferri; tanta æmulatione gloriæ atque contentione ſunt uſi, illi propellere nitentes, hi cedere nequaquam ſuſtinentes; ut præ nimio ſtudio tandem iisdem locis, in quibus ab initio ſteterant, immorerentur. His autem permiſti alii, faces, ſtuppas, atque ignem ferentes, tanta audacia omni ex parte machinas invadebant, ut extremum periculum Romani adirent, hoſtilem impetum coërcere non valentes. At Pœnus, quum in pugna

Digitized by Google

ἐν μὲν τῷ κινδύνῳ πολλοὺς ἀποθνήσκοντας, οὐ δ' A.V. 504.
ἕνεκα ταῦτ' ἔπρατ̣ε, οὐ δυναμένους κρατῆσαι τῶν Fruſtra tentant machinas Romanorum.
ἔργων, ἀνακαλεῖσθαι τοὺς ἑαυτοῦ παρήγγειλε τοῖς
14σαλπισταῖς. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παρ' οὐδὲν ἐλθόντες τοῦ
πάσας ἀποβαλεῖν τὰς παρασκευάς, τέλος ἐκράτη-
σαν τῶν ἔργων, καὶ πάντα διετήρησαν ἀσφαλῶς.

Ὁ μὲν οὖν Ἀννίβας μετὰ τὴν χρείαν ταύτην XLVI.
ἐξέπλευσε νύκτωρ ἔτι· μετὰ τῶν νεῶν, λαθὼν τοὺς Drepana.
πολεμίους, εἰς τὰ Δρέπανα πρὸς Ἀτάρβαν τὸν
2Καρχηδονίων στρατηγόν. διὰ γὰρ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ
τόπου, καὶ τὸ κάλλος τοῦ περὶ τὰ Δρέπανα λιμένος,
ἀεὶ μεγάλην ἐποιοῦντο σπουδὴν οἱ Καρχηδόνιοι περὶ
3τὴν Φυλακὴν αὐτοῦ. συμβαίνει δὲ τοῦ Λιλυβαίου τοῦ-
τον ἀπέχειν τὸν τόπον ὡς ἂν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι στά-
4δια. Τοῖς δ' ἐν τῇ Καρχηδόνι βουλομένοις μὲν εἰδέ- Hannibal Rhodius
ναι τὰ περὶ τὸ Λιλύβαιον, οὐ δυναμένοις δὲ, διὰ τὸ
τοὺς μὲν συγκεκλεῖσθαι, τοὺς δὲ παραφυλάττεσθαι

13. σαλπισταῖς. *Aliàs conſtanter apud Noſtrum* σαλπιγκτ. *legitur; & h. l.* σαλπικταῖς *Bav. quod ex illo deflexum.*

XLVI. 1. & 2. τὰ Δρέπανα. *Vulgo utrobique edd.* τὸ Δρέπανον *ex Bav.* 2. σπουδὴν. *Vulgo* ἐποιοῦντο τὴν σπουδὴν. 4. παραφυλάττεσθαι. παραφυλάττειν *voluit Reisk.*

pugna multos cadere videret, neque tamen in poteſtatem opera redigi, cujus rei cauſſa certamen fuerat aggreſſus, tubicines receptui canere jubet. Atque adeo Romani, qui omnes ſuos apparatus tantum non amiſerant, potiti tandem operum, tuto omnia conſervarunt.

46. Poſt hanc operam præſtitam *Hannibal*, inſciis hoſtibus, noctu *Drepana* ad *Adherbalem* ducem Carthaginienſium eſt profectus. Nam propter loci opportunitatem, & portus Drepanitani præſtantiam, plurimum ſemper ſtudii adhibuere Pœni, ut id oppidum cuſtodirent: quod a Lilybæo abeſt ad millia paſſuum quindecim. Quùm autem qui domi erant Carthaginienſes, quid ageretur *Lilybæi*, ſcire cuperent, nec tamen poſſent, quod alii tenerentur incluſi,

alii

Digitized by Google

A.V. 504. Φιλοτίμως, ἐπηγγείλατό τις ἀνὴρ τῶν ἐνδόξων, Ἀννίβας ἐπικαλούμενος Ῥόδιος, εἰσπλεύσας εἰς τὸ Λιλύβαιον, καὶ γενόμενος αὐτόπτης, ἅπαντα διασαφήσειν. οἱ δὲ τῆς ἐπαγγελίας μὲν ἀσμένως ἤκουσαν· οὐ μὴν ἐπίστευόν γε διὰ τὸ τῷ στόλῳ τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸν εἴσπλουν στόματος ἐφορμεῖν.

Securus Lilybæum navi intrat.

Ὁ δὲ, καταρτίσας τὴν ἰδίαν ναῦν, ἀνήχθη· καὶ διαφέρας εἴς τινα τῶν πρὸ τοῦ Λιλυβαίου κειμένων νήσων, τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ λαβὼν εὐκαίρως ἄνεμον οὐριον, περὶ τετάρτην ὥραν, ἁπάντων τῶν πολεμίων ὁρώντων, καὶ καταπεπληγμένων τὴν τόλμαν, εἰσέπλευσε. Καὶ τὴν κατόπιν εὐθέως ἐγένετο περὶ ἀναγωγήν. ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, βουλόμενος ἐπιμελέστερον τὸν κατὰ τὸν εἴσπλουν τόπον τηρεῖν, ἐξηρτυκὼς ἐν τῇ νυκτὶ δέκα ναῦς τὰς ἄριστα πλεούσας, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τοῦ λιμένος ἐστὼς, ἐθεώρει τὸ συμβαῖνον, ὁμοίως δὲ καὶ πᾶν τὸ στρατόπεδον· αἱ δὲ νῆες

4. *Forsan* Ἀννίβας ὁ ἐπικαλουμ. 7. ἐγένετο. *Alii* ἐγίνετο.

alii diligenter obſervarentur: vir quidam ex honoratis, *Hannibal*, cognomine *Rhodius*, recepit, ſe navi urbem ingreſſurum, &, quæ vidiſſet ipſe, cuncta renunciaturum. Grata quidem hæc pollicitatio illis erat: ſed fidem tamen homini non habebant, quod Romana claſſis ad ancoras ſtaret in oſtio qua aditur ad portum. Ille propriam ſibi navem inſtruit; deinde in altum evectus, ad unam ex iis inſulis transmittit, quæ ante *Lilybæum* ſunt ſitæ; poſtridieque uſus opportune vento ſecundo, circa horam quartam, in oculis omnium hoſtium, qui miraculo tantæ audaciæ defixi ſtabant, portum eſt ingreſſus. Tum ſtatim die ſequenti ad reditum ſe accinxit. Conſul autem, quo diligentius aditum omni ex parte cuſtodiret, inſtructis per noctem navibus decem quam expeditiſſimis, ſtabat ipſe in littore cum omni exercitu, ſpectator eorum quæ gerebantur: naves vero,

Digitized by Google

νῆες τοῦ στόματος ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν, ἐφ' ὅσον A.V. 504.
ἦν δυνατὸν, ἐγγίστα τοῖς τεναύγεσι προσάγειν, ἐπεῖχον, ἐπτερωκυῖαι πρὸς τὴν ἐμβολὴν καὶ σύλληψιν
10 τῆς ἐκπλεῖν μελλούσης νεώς. Ὁ δὲ Ῥόδιος, ἐπὶ τοῦ Et fidenter exit.
προφανοῦς τὴν ἀναγωγὴν ποιησάμενος, οὕτω καταναίστη τῶν πολεμίων τῇ τε τόλμῃ, καὶ τῷ ταχυναυτεῖν, ὥστ' οὐ μόνον ἄπρωτον ἐξέπλευσε τὴν ναῦν ἔχων καὶ τοὺς ἄνδρας, οἷον ἑστῶτα παραδραμὼν τὰ
15 σκάφη τῶν ὑπεναντίων· ἀλλὰ καὶ βραχὺ προπλεύσας ἐπέστη πτερώσας τὴν ναῦν, ὡσανεὶ προκαλούμενος τοὺς πολεμίους. οὐδενὸς δὲ τολμῶντος ἐπ' αὐτὸν ἀνάγεσθαι διὰ τὸ τάχος τῆς εἰρεσίας, ἀπέπλευσε καταναστὰς μιᾷ νηὶ παντὸς τοῦ τῶν ἐναντίων
20 στόλου. Καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη πλεονάκις ποιῶν ταυτὸ Idem sepius facit Rhodius & alii.
τοῦτο, μεγάλην χρείαν παρείχετο· τοῖς μὲν Καρχηδονίοις ἀεὶ τὰ κατεπείγοντα διασαφῶν· τοὺς δὲ πολιορκουμένους εὐθαρσεῖς παρασκευάζων· τοὺς δὲ Ῥωμαίους καταπληττόμενος τῷ παραβόλῳ.

H 4. Μέγι-

11. προπλεύσας. προσπλεύσας Bav. Perperam Casaub. περιπροπλεύσας.

ro, ab utraque ostii parte ad paludem quantùm fieri poterat accedentes, remos quasi alatæ sustinebant, ad invadendam & comprehendendam navem quæ erat exitura. At *Rhodius*, ora palam soluta, adeo hostibus insultavit, audacia fretus & velocitate navigandi; ut non solum illæsus ipse, cum navi & viris, qui in ea erant, præteriret, quasi immobiles naves Romanas prætervectus: sed ut etiam, quum paulisper esset provectus, remis sublatis cursum sisteret, velut ad pugnam hostem provocans. Ubi nemo, propter remigii celeritatem, contra progredi audet; postquam nave unica classi universæ hostium insultasset, abit. Ac deinceps quoque sæpius idem faciens, magno usui Carthaginiensibus fuit; cum subinde, quæ postulabat usus illis, nuntiaret; obsessis animos adderet; Romanos projecta hac audacia in stuporem daret.

47. Plu-

A.V. 504. XLVII. Μέγιστα δὲ συνεβάλλετο πρὸς τὴν τόλμαν αὐτῷ τὸ διὰ τῶν βραχέων ἐκ τῆς ἐμπειρίας ἀκριβῶς σεσημειῶσθαι τὸν εἴσπλουν. ὑπεράρας γὰρ, καὶ φαι-2 νόμενος, ἐπεισθὲν ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν μερῶν ἐλάμβανε τὸν ἐπὶ τῆς θαλάττης πύργον κατὰ πρῴραν οὕτως, ὥστε τοῖς πρὸς τὴν Λιβύην τετραμμένοις πύργοις τῆς πόλεως ἐπιπροσθεῖν ἅπασι· δι' οὗ τρόπου μόνως ἐστὶ δυνατὸν ἐξ οὐρίας πλέουσι τοῦ κατὰ τὸν εἴσπλουν στόματος εὐστοχεῖν. τῇ δὲ τοῦ 3 Ῥοδίου τόλμῃ πιστεύσαντες καὶ πλείους, ἀπεθάῤῥησαν τῶν εἰδότων τοὺς τόπους τὸ παραπλήσιον ποιεῖν. Ἐξ ὧν οἱ Ῥωμαῖοι δυσχρηστούμενοι τῷ συμβαίνοντι, χωννύειν τὸ στόμα τοῦ λιμένος ἐπεχείρησαν. κατὰ μὲν οὖν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἐπιβολῆς, 4 οὐδὲν ἦνυον, διὰ τὸ βάθος τῆς θαλάττης, καὶ διὰ τὸ

Portum Lilybæi obstruunt Romani.

XLVII. 1. αὐτῷ. *Alii* αὐτοῦ. Ibid. *Vett. libri omnes* διὰ τῶν πρὸ βραχέων, *quod teneri posse putavit Gronov. Nisi quid intercidit, forsan tran-posita particula mox scribendum* προσεσημειῶσθαι. 2. *Aut defecta post* ἐπεισθὲν *est oratio, aut* ἐπεισθὲν *cum* ἔπειτα *vel* ὡσανεὶ *vel alio quovis vocab. commutandum.* Ibid. ἐπιπροσθεῖν ἅπασι. *Vulgo ex Bav.* ἐπίπροσθεν εἶναι πᾶσι. *Alii* ἐπιπρόσθεσιν ἅπασι, *quod ex hoc, quod dedi, corruptum putavi.* Ibid. *Verbum* πλέουσι *abest a Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

47. Plurimum vero, ut tantum facinus auderet, eo adjuvabatur, quod brevium illorum peritus, semitam in iis, qua patet aditus, exacte notaverat. Nam ubi pelagus medium emensus, in conspectu esse cœperat, quasi ex Italia veniret, sic navem dirigebat, ut, dum ad proram habebat turrim mari proximam, per hanc ipsam turrim conspectus omnium turrium, quæ Africam spectabant, tegeretur: qua ratione possunt, qui vento secundo feruntur, a faucibus in aditu non aberrare. Audacia Rhodii pluribus locorum peritis fiduciam adjecit, ut idem atque ille auderent. Qua ex re quum magna Romani incommoda acciperent, fauces portus obstruere sunt aggressi. In ceteris igitur partibus, propter maris altitudinem, & quod nihil eorum quæ injiciebantur

Digitized by Google

τὸ μηθὲν δύνασθαι τῶν ἐμβαλλομένων στῆναι, μηδὲ A.V. 504. Portum Lilybæi obstruunt Romani.
συμμεῖναι τὸ παράπαν· ἀλλ' ὑπό τε τοῦ κλύδωνος
καὶ τῆς τοῦ ῥοῦ βίας τὸ ἐμπτούμενον εὐθέως ἐν τῇ
καταφορᾷ παρωθεῖσθαι καὶ διασκορπίζεσθαι. κατὰ
δέ τινα τόπον, ἔχοντα βραχέα, συνέστη χῶμα με-
τὰ πολλῆς ταλαιπωρίας· ἐφ' ᾧ τετρήρης ἐκτρέχου-
σα νυκτὸς ἐκάθισε, καὶ τοῖς πολεμίοις ὑποχείριος
ἐγένετο, διαφέρουσα τῇ κατασκευῇ τῆς ναυπηγίας.
ἧς οἱ Ῥωμαῖοι κρατήσαντες, καὶ πληρώματι καταρ-
τίσαντες ἐπιλέκτῳ, πάντας τοὺς εἰσπλέοντας, μά-
λιστα δὲ τὸν Ῥόδιον, ἐπετήρουν. ὁ δὲ κατὰ τύχην,
εἰσπλεύσας νυκτὸς, μετὰ ταῦτα πάλιν ἀνήγετο
φανερῶς. θεωρῶν δ' ἐκ καταβολῆς αὐτῷ τὴν τε-
τρήρη συνεξορμήσασαν, γνοὺς τὴν ναῦν διετράπη.
τὸ μὲν οὖν πρῶτον ὥρμησεν, ὡς καταταχήσων· τῇ Capitur Hannibal Rhodius.
δὲ τοῦ πληρώματος κατασκευῇ καταλαμβανόμενος,
τέλος ἐπιστρέψας ἠναγκάσθη συμβαλεῖν τοῖς πολε-

H 5 μίοις.

8. πληρώματος. Acute Gronov. πτερώματος suspicatus est. Pro κατασκευῇ dant παρασκ. Vat. Flor. Aug. Reg. A.

tur consistere aut omnino manere eodem loco poterat, sed semper, quidquid immitteretur, in ipso descensu a fluctibus & fluentium aquarum violentia protrudebatur atque in diversa raptabatur, non procedebat inceptum. At uno loco, mari vadoso, labore improbo agger excitatus est: super quo fidens quadriremis, arte singulari fabrefacta, quæ noctu excurrerat, in hostium potestatem venit. Hac capta, & selecto remigio militeque instructa; Romani omnes, qui inveherentur, maxime autem *Rhodium* illum, observabant. Hic forte, noctis silentio ingressus, rediturus postea palam solvit: qui conspicatus quadriremem illam, quæ simul cum ipso rursus excurrerat, nave agnita, perturbatus est. Primum igitur celeritate navigandi erumpere tentavit: sed cum propter praestantiam remigii jamjam esset comprehendendus, convertere tandem & certamen inire

Digitized by Google

A.V. 504. μίσις. καταπροτερούμενος δὲ τοῖς ἐπιβατικοῖς, διά τε τὸ πλῆθος, καὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀνδρῶν, ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριος. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, κυ- 10
ριεύσαντες καὶ ταύτης τῆς νεὼς εὖ κατεσκευασμέ-
νης, καὶ καταρτίσαντες αὐτὴν τοῖς πρὸς τὴν χρείαν,
οὕτως ἐκώλυσαν τοὺς κατατολμῶντας καὶ πλέοντας
εἰς τὸ Λιλύβαιον.

XLVIII. Erumpunt obsessi ex Lilybæo. Τῶν δὲ πολιορκουμένων ταῖς μὲν ἀντοικοδομίαις ἐνεργῶς χρωμένων, τοῦ δὲ λυμαίνεσθαι καὶ διαφθείρειν τὰς τῶν ὑπεναντίων παρασκευὰς ἀπεγνωκότων· γίγνεταί τις ἀνέμου στάσις, ἔχουσα τηλικαύτην 2
βίαν καὶ φορὰν εἰς αὐτὰς τὰς τῶν μηχανημάτων
προσαγωγάς, ὥστε καὶ τὰς στοὰς διασαλεύειν,
καὶ τοὺς προκειμένους τούτων πύργους τῇ βίᾳ βα-
στάζειν, ἐν ᾧ καιρῷ συννοήσαντές τινες τῶν Ἑλλη- 3
νικῶν μισθοφόρων τὴν ἐπιτηδειότητα τῆς περιστάσεως
πρὸς τὴν τῶν ἔργων διαφθοράν, προσφέρουσι τῷ
στρατηγῷ τὴν ἐπίνοιαν. τοῦ δὲ δεξαμένου, καὶ τα- 4
χέως

inire est coactus. Verum qui a milite classiario facile vinceretur, (nam & plures erant Romani & selecti:) in hostium potestatem cadit. Qui hac etiam affabre facta navi potiti, necessariis omnibus rebus illam instruunt, ac deinceps eorum audaciam, qui Lilybæum cursu petebant, coërcent.

48. Dum vero obsessi instaurare quidem, ut quidque erat dejectum, strenue pergunt, sed de apparatibus hostium perdendis corrumpendisque desperant: venti exoritur tempestas, ea violentia atque impetu in ipsa fulcra, quibus machinæ agebantur, flatus immittens, ut etiam porticus concuteret, structasque ante porticus turres vi abriperet. Cum quidem e mercenariis Græcis nonnulli, animadvertentes, quantam hæc tempestas opportunitatem daret opera hostium corrumpendi, consilium duci aperiunt. Quo rem

Digitized by Google

χέως ἑτοιμάσαντος πᾶν τὸ πρὸς τὴν χρείαν ἁρμό- A.V. 504.
ζον· συστραφέντες οἱ νεανίσκοι κατὰ τριτ[ί]ους τό-
σπους ἐνέβαλον πῦρ τοῖς ἔργοις. Ὡς δ' ἂν τῶν μὲν Et opera
καταςκευασμάτων διὰ τὸν χρόνον εὖ παρεσκευασμέ- Romano-
νων πρὸς τὸ ῥᾳδίως ἐμπρησθῆναι, τῆς δὲ τοῦ πνεύ- rum in-
ματος βίας φυσώσης, καὶ αὐτῶν τῶν πύργων καὶ cendunt.
μηχανημάτων διασαλευούσης τὰς βάσεις, τὴν μὲν
νομὴν τοῦ πυρὸς ἐνεργὸν συνέβαινε γίγνεσθαι καὶ
πρακτικήν· τὴν δ' ἐπάρκειαν καὶ βοήθειαν τοῖς Ῥω- Cremantur opera
μαίοις εἰς τέλος ἄπρακτον καὶ δυσχερῆ. τοιαύτην Romano-
γὰρ ἔκπληξιν παρίστα τὸ συμβαῖνον τοῖς βοηθοῦ- rum ad
σιν, ὥστε μήτε συννοῆσαι μήτε συνιδεῖν δύνασθαι τὸ Lily-
γιγνόμενον· ἀλλ' ἀποσκοτουμένους ὑπὸ τῆς εἰς αὐ- bæum.
τοὺς φερομένης λιγνύος καὶ τῶν φαψαλύγων, ἔτι δὲ
τῆς τοῦ καπνοῦ πολυπληθίας, οὐκ ὀλίγους ἀπόλυ-
σθαι καὶ πίπτειν, μὴ δυναμένους ἐγγίσαι πρὸς αὐτὴν
τὴν τοῦ πυρὸς βοήθειαν. ὅσῳ δὲ μείζω συνέβαινε γί-
γνεσθαι τὴν δυσχρηστίαν περὶ τοὺς ὑπεναντίους διὰ
τὰς

rem approbante, ac neceſſaria omnia ſtatim parante: juvenes iſti, manu facta, tribus ex partibus ignem operibus injiciunt. Erant illa ad facile concipiendum ignem cum primis apta, utpote multo ante conſtructa; tum autem ventorum flatus ita vehementer ſpirabat, ut ipſas turrium atque machinarum baſes concuteret: eo fit, ut omnis depaſcens ignis magna vi atque efficacia graſſaretur; cum interea Romanis impediendi atque opis ferendæ omnes omnino rationes eſſent difficiles, & conſilia irrita. Tantum namque ille caſus pavoris afferebat opitulantibus, ut neque intelligerent neque viderent quæ gerebantur: verum tenebris obtecti, cum in eos ferrentur fuligo, ſcintillæ micantes, & denſiſſimus fumus, peribant cadebantque multi, prius quam ad ipſum defendendum ignem poſſent accedere. Quo autem plura incommoda Romani ea dimicatione perferebant; eo melius

Digitized by Google

A.V. 504. Cremantur opera Romanorum ad Lilybæum.

τὰς προειρημένας αἰτίας, τοσούτῳ πλείων εὐχρηστία περὶ τοὺς ἐνιέντας ἦν τὸ πῦρ. τὸ μὲν γὰρ προσκοτοῦν καὶ βλάπτειν δυνάμενον, πᾶν ἐξεφυσᾶτο καὶ προωθεῖτο κατὰ τῶν ὑπεναντίων· τὸ δὲ βαλλόμενον ἢ ῥιπτούμενον ἐπί τε τοὺς βοηθοῦντας καὶ τὴν τῶν ἔργων διαφθοράν, εὔστοχον μὲν ἐπεγίγνετο, διὰ τὸ συνορᾶν τοὺς ἀφιέντας τὸν πρὸ αὐτῶν τόπον, πρακτικὸν δὲ, διὰ τὸ γίγνεσθαι σφοδρὰν τὴν πληγὴν, συνεργούσης τοῖς βάλλουσι τῆς τοῦ πνεύματος βίας. Τὸ δὲ πέρας, τοιαύτην συνέβη γενέσθαι τὴν παντέλειαν τῆς καταφθορᾶς, ὥστε καὶ τὰς βάσεις τῶν πύργων, καὶ τὰ τύπη τῶν κριῶν ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀχρειωθῆναι. Τούτων δὲ συμβάντων, τὸ μὲν ἔτι διὰ τῶν ἔργων πολιορκεῖν ἀπέγνωσαν οἱ Ῥωμαῖοι· περιταφρεύσαντες δὲ, καὶ χάρακι περιλαβόντες κύκλῳ τὴν πόλιν, ἔτι δὲ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας τεῖχος προβαλλόμενοι, τῷ χρόνῳ παρέδοσαν τὴν πρᾶξιν.

Circumvallant Lilybæum Romani.

XLVIII. 9. τὰ τύπη, acumina *vertunt. Imo* τὰ στύπη, *ex conject. Scaligeri.* 10. προβαλλόμενοι *Vat. Aug. Reg. A.* περιβαλομ. *edd. ex Bav.* προβαλομ. *Flor.*

melius cum iis agebatur, qui ignem injiciebant. Nam quidquid obtenebrare lædereve poterat, id omne ventorum flatus in hostem impellebat; quæ vero immittebantur jaciebanturve in defendentes aut ad conflagrationem machinarum, ea & ad scopum collineabant, oculis probe utentibus qui mittebant; & efficaciora erant, propter ictus vehementiam, ipsa ventorum violentia jactum adjuvante. Tandem usque adeo sunt corruptæ machinæ, ut & bases turrium & arietum trabes ignis redderet inutiles. Propter hæc Romani de expugnando per vim *Lilybæo* spem omnem ponere: & quum fossa valloque urbem ab omni parte cinxissent, castrorumque locum muro circumdedissent, tempori rem permittere.

Digitized by Google

11 πρᾶξιν. οἱ δ' ἐν τῷ Λιλυβαίῳ τὸ πεπτωκὸς ἐξοικο- A.V. 504.
δομησάμενοι τεῖχος, εὐθαρσῶς ὑπέμενον ἤδη τὴν πο-
λιορκίαν.

Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην προσπεσόντων τούτων, καὶ XLIX. A.V. 505.
μετὰ ταῦτα πλειόνων ἀναγγελλόντων, διότι συμβαί- P. Clau-
νει τῶν ἀπὸ τοῦ στόλου πληρωμάτων τὸ πλεῖστον dius Cos.
μέρος ἔν τε τοῖς ἔργοις καὶ τῇ καθόλου πολιορκίᾳ Drepana
2 διεφθάρθαι· σπουδῇ κατέγραφον ναύτας, καὶ συν- tentat.
αθροίσαντες εἰς μυρίους, ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Σικε-
3 λίαν. ὧν διὰ τοῦ πορθμοῦ περαιωθέντων, καὶ πεζῇ
παραγενομένων εἰς τὸ στρατόπεδον· συναγαγὼν
τοὺς χιλιάρχους ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Πό-
πλιος Κλαύδιος, ἔφη, καιρὸν εἶναι πλεῖν ἐπὶ τὰ
4 Δρέπανα παντὶ τῷ στόλῳ. τὸν γὰρ στρατηγὸν τῶν Adherbal
Καρχηδονίων Ἀτάρβαν, τὸν τεταγμένον ἐπ' αὐτῶν, pref.
ἀπαρασκεύους εἶναι πρὸς τὸ μέλλον, ἀγνοοῦντα μὲν Drepano-
τὴν παρουσίαν τῶν πληρωμάτων, πεπεισμένον δὲ μὴ rum.
δύνασθαι πλεῖν τὸν αὐτῶν στόλον, διὰ τὴν γεγενημέ-
νην

XLIX. 1. ἀναγγελλόντων *Aug. Reg. A.* ἀναγγελόντων *edd. ex Bav.*

tere. Oppidani contra, inſtaurata muri parte quæ ceciderat, obſidionem de cetero magno animo tolerabant.

49. Harum rerum fama Romam perlata, mox etiam renunciantibus multis, partem maximam ſociorum navalium militumque claſſis Romanæ, qua in propugnatione tormentorum, qua in cetera obſidione, fuiſſe interemtam; magno ſtudio nautas conſcribunt, & collectos ad decies mille in Siciliam mittunt. Qui, per fretum trajecti, quum ad caſtra pedibus perveniſſent; *Pub. Claudius Coſ.* tribunis convocatis, *opportunum eſſe nunc*, ait, *omni claſſe Drepana proficiſci: Adherbalem enim, Pœnorum ducem, loci illius præfectum, imparatum eſſe ac futuri ſecurum; utpote qui de ſupplemento, quod recens advenerat, nihil dum reſciviſſet; & cui perſuaſum eſſet, Romanos, poſt tantam cladem in obſidione contractam,*

Digitized by Google

A.V. 505. νην ἐν τῇ πολιορκίᾳ καταφθορὰν τῶν ἀνδρῶν. προ-5 χείρως δ' αὐτῶν συγκατατιθεμένων, εὐθέως ἐνεβίβαζε τά τε προϋπάρχοντα, καὶ τὰ προσφάτως παραγεγονότα πληρώματα, τοὺς δ' ἐπιβάτας ἐκ παντὸς ἐπέλεξε τοῦ στρατεύματος ἐθελοντὰς τοὺς ἀρίστους· ἅτε δὴ τοῦ μὲν πλοῦ σύνεγγυς ὄντος, τῆς δ' ὠφελείας ἑτοίμου προφαινομένης. Ταῦτα δὲ πα-6 ρασκευασάμενος, ἀνήχθη περὶ μέσας νύκτας, λα-θὼν τοὺς πολεμίους. καὶ τὰς μὲν ἀρχὰς, ἄθρους ἔπλει, δεξιὰν ἔχων τὴν γῆν. ἅμα δὲ τῷ φωτὶ, τῶν7 πρώτων ἐπὶ τὰ Δρέπανα νεῶν ἐπιφαινομένων, κατι-δὼν Ἀτάρβας, τὸ μὲν πρῶτον ἐξενίσθη διὰ τὸ πα-ράδοξον· ταχὺ δ' ἐν αὐτῷ γενόμενος, καὶ νοήσας8 τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων, ἔκρινε παντὸς ἔργου πεῖραν λαμβάνειν, καὶ πᾶν ὑπομένειν, χάριν τοῦ μὴ περιιδεῖν σφᾶς εἰς πρόδηλον συγκλεισθέντας πο-λιορκίαν. διόπερ εὐθέως τὰ μὲν πληρώματα συνῆγε9 πρὸς τὸν αἰγιαλὸν, τοὺς δ' ἐκ τῆς πόλεως μισθοφό-ρους

P. Clau-dius Dre-pana ten-tat.

ctam, classem habere in mari non posse. Cunctis ex facili assentientibus, veteres novosque remiges e vestigio navibus imponit, cum selectis militibus; qui ex universis legionibus vltro sese offerebant, quod nec longa navigatio esset conficienda, & paratæ prædæ spes ostenderetur. His ita provisis, nemine hostium animadvertente, circa mediam noctem solvit classis. Quæ primum quidem silentio, ad dextram littus habens, navigabat. Simul vero illuxit, primis navibus ad *Drepana* apparere incipientibus, iis conspectis stupere primo *Adherbal* ad inopinatæ rei spectaculum: sed quum ad se illico rediisset, nec jam dubitaret hostem imminere, quidvis sibi statuit experiundum, quidvis tolerandum esse, prius quam obsidione, quæ manifesto pararetur, cingi se pateretur. Igitur navalibus sociis propere in littus coactis, & mercenariis ex oppido per præconem convoca-

Digitized by Google

ιορους ἤθροιζε μετὰ κηρύγματος. τῶν δὲ συλλεχθέν- A.V. 505.
των, ἐπεβάλετο διὰ βραχέων εἰς ἔννοιαν αὐτοὺς P. Clau-
ἄγειν τῆς τε νικᾶν ἐλπίδος, ἐὰν τολμήσωσι ναυμα- dius Dre-
χεῖν, καὶ τῆς ἐν τῇ πολιορκίᾳ δυσχρηστίας, ἐὰν κα- pana ten-
ιτα μελήσωσι προϊδόμενοι τὸν κίνδυνον. Ἑτοίμως δ' tat.
αὐτῶν παρορμηθέντων πρὸς τὴν ναυμαχίαν, καὶ
βοώντων ἄγειν καὶ μὴ μέλλειν· ἐπαινέσας καὶ δεξά-
μενος τὴν ὁρμὴν, παρήγγειλε κατὰ τάχος ἐμβαίνειν,
καὶ βλέποντας πρὸς τὴν αὐτοῦ ναῦν ἕπεσθαι ταύτῃ
ιακατὰ πρύμναν. διασαφήσας δὲ τὰ προειρημένα κα-
τὰ σπουδὴν, πρῶτος ἐποιεῖτο τὸν ἀνάπλουν, ὑπ'
αὐτὰς τὰς πέτρας ἐπὶ θάτερα μέρη τοῦ λιμένος
ἐξάγων τοῦ τῶν πολεμίων ἔσπλου.

Πόπλιος δ', ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, θεωρῶν L.
τοὺς μὲν πολεμίους παρὰ τὴν αὐτοῦ δόξαν οὐκ εἴκον- Ab Ad-
herbale
τας, οὔτε καταπεπληγμένους τὸν ἐπίπλουν, ἀλλὰ male ac-
cipitur.
ιπρὸς τῷ ναυμαχεῖν ὄντας· τῶν δὲ σφετέρων νεῶν
τὰς

L. 1. πρὸς τὸ ναυμαχεῖν *Aug. Reg. A.*

vocatis; ubi convenere omnes, brevi ad eos habita oratione, *victoriæ ſpem, ſi prælium navale non detrectarint; ſin autem, ut periculo prævertant, ignave ſe geſſerint, obſidionis mala* ob oculos ponit. Quum ad dimicandum paratos ſe oſtenderent, & magno cum clamore dicerent, *educeret ſtatim, neque cunctaretur:* laudare illos *Adherbal*, & alacritatem ipſorum ſibi gratam eſſe dicere: tum, ut naves propere conſcenderent, utque ſuam navem intuentes a puppi ſequerentur, imperat. Hiſce raptim datis præceptis, primus evehi in altum, & ſub ipſas rupes in contrariam portus partem copias educere illi, per quam hoſtis ingrediebatur.

50. Conſul *Publius*, qui cerneret, hinc nequaquam cedentem hoſtem, quod ipſe exiſtimaverat, neque adventu ſuo territum, ſed ad prælium ſe parantem; illinc naves

Digitized by Google

A.V. 505. Claudius ad Drepana male accipitur.

τὰς μὲν ἐντὸς ἤδη τοῦ λιμένος οὔσας, τὰς δὲ ἐν αὐτῷ τῷ στόματι, τὰς δὲ φερομένας ἐπὶ τὸν εἴσπλουν πάσαις ἀναστρέφειν παρήγγειλε, καὶ ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν ἔξω πάλιν. Ἔνθα δὴ τῶν μὲν ἐν τῷ λιμένι, 3 τῶν δὲ κατὰ τὸν εἴσπλουν ἐκ τῆς μεταβολῆς συμπιπτουσῶν, οὐ μόνον θόρυβος ἦν ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἄπλετος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ταρσοὺς ἔθραυον αἱ νῆες ἀλλήλαις συγκρούουσαι. ὅμως δ' οὖν ἀεὶ τοὺς ἀνα- 4 τρέχοντας ἐκτάττοντες οἱ τριήραρχοι παρ' αὐτὴν τὴν γῆν, ταχέως ἐποίουν ἀντιπρώρους τοῖς πολεμίοις. Ὁ δὲ Πόπλιος αὐτὸς ἐπέπλει μὲν ἀρχῆθεν 5 κατόπιν ἐπὶ παντὶ τῷ στόλῳ, τότε δ' ἐπιστρέψας κατ' αὐτὸν τὸν πλοῦν πρὸς τὸ πέλαγος, ἔλαβε τὴν εὐώνυμον τῆς ὅλης δυνάμεως τάξιν. Ἀτάρβας δὲ 6 κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ὑπεράρας τὸ λαιὸν τῶν πολεμίων νεῶν, ἔχων πέντε ναῦς ἐπίπλους, ὑπέστησε τὴν ἑαυτοῦ ναῦν ἀντίπρωρον τοῖς πολεμίοις, ἀπὸ τοῦ κατὰ

6. πολεμίων νεῶν. *Vulgo omnes* πολεμίων Ῥωμαίων, *quod correxi ex mente Gronov.*

ves ſuas partim intra portum receptas, partim in ipſo adhuc oſtio verſantes, alias portus aditum ſubeuntes; facta converſione, retro foras navigare omnes jubet. Ibi quum aliæ in portu, aliæ in ejus faucibus, dum convertuntur, invicem implicarentur naves; non hominum dumtaxat ingens concitatus eſt tumultus, ſed ipſa quoque navigia, ex mutua colliſione, remorum ordines invicem ſibi deterſerunt. Attamen triremium præfecti, ut quæque navis ex anguſtiis emerſerat, in aciem ſtatim juxta littus eam dirigebant; & brevi omnium proræ in hoſtem ſunt obverſæ. *Claudius* principio quidem in extremo agmine univerſam claſſem ſecutus erat; tum vero, in ipſo curſu navi verſus altum converſa, lævam claſſis partem tenebat. Inter hæc *Adherbal*, Romanorum cornu ſiniſtrum navibus quinque roſtratis prætervectus, ab ea parte quæ altum ſpectabat conſtitit, prora

Digitized by Google

κατὰ τὸ πέλαγος μέρους. ἅμα δὲ καὶ τῶν ἐπιπλεόντων ἀεὶ τοῖς συνάπλουσι, προσεπιτατλομένοις ταὐτὸ ποιεῖν παρήγγειλε διὰ τῶν ὑπηρετῶν. καταστάντων δὲ πάντων εἰς μέτωπον, σημήνας διὰ τῶν συνθημάτων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐποιεῖτο τὸν ἐπίπλουν ἐν τάξει, μενόντων πρὸς τῇ γῇ τῶν Ῥωμαίων, διὰ τὸ προσδέχεσθαι τὰς ἐκ τοῦ λιμένος ἀνατρεχούσας ναῦς· ἐξ οὗ συνέβαινε μεγάλα τοὺς Ῥωμαίους ἐλαττωθῆναι, πρὸς αὐτῇ τῇ γῇ ποιησαμένους τὴν συμπλοκήν.

A.V. 505. Claudius ad Drepana male accipitur.

LI. Fugatus classem perdit P. Claudius.

Ἐπειδὴ δὲ σύνεγγυς αὐτῶν ἦσαν, ἀρθέντων τῶν συνθημάτων ἐφ' ἑκατέρας τῆς ναυαρχίδος, συνέβαλλον ἀλλήλοις. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἰσόῤῥοπος ἦν ὁ κίνδυνος, ὡς ἂν ἀμφοτέρων τοῖς ἀρίστοις ἐκ τῆς πεζικῆς δυνάμεως ἐπιβάταις χρωμένων. ἀεὶ δὲ μᾶλλον ὑπερεῖχον οἱ Καρχηδόνιοι, διὰ τὸ πολλὰ προτερήματα

7. προσεπιτατλομένοις restituit ex Aug. & Reg. A. Alii mendose προσεπιταττόμενος, quod Casaub. ex conject. in προσεπιτατλομένων mutavit.

LI. 1. συνέβαλλον Aug. Reg. A. συνέβαλον edd. ex Bav.

prora navis suæ in hostes directa: simul, ut quæque insequebatur navis, ita imperavit per ministros, ut quæque sibi se ordine adjungeret idemque faceret. Postquam erant omnes in frontem instructæ; primum servato ordine, prout signo dato jusserat imperator, in hostem ire pergunt: Romanis interim ad terram manentibus, quod prodeuntes paullatim naves e portu exciperent. Ex quo factum, ut magno suo incommodo Romani ad ipsum littus decertarent.

51. Vbi ventum est cominus, sublato ab utriusque exercitus prætoria navi signo, initur certamen. Ac principio quidem paribus utrimque momentis pugnatum est; quoniam ab utraque parte flos pedestrium copiarum dimicabat. Paullatim tamen magis magisque superior res Pœnorum esse cœpit; quandoquidem toto illo certamine longe melior eorum conditio fuit, quam

Digitized by Google

A.V. 505. Fugatus classem perdit P. Claudius.

τα παρ' ὅλον ἔχειν τὸν ἀγῶνα. τῷ τε γὰρ ταχυ-4 ναυτεῖν πολὺ περιῆσαν, διὰ τὴν διαφορὰν τῆς ναυ-πηγίας, καὶ τὴν τῶν πληρωμάτων ἕξιν· ἥ τε χώρα μεγάλα συνεβάλετο αὐτοῖς, ἅ τε πεποιημένων τὴν ἔκταξιν ἀπὸ τῶν κατὰ τὸ πέλαγος τόπων. εἴ τες γὰρ πιέζοιντό τινες ὑπὸ τῶν πολεμίων, κατόπιν ἀνε-χώρουν ἀσφαλῶς διὰ τὸ ταχυναυτεῖν εἰς τὸν ἀνα-πεπταμένον τόπον· κἄπειτ' ἐκ μεταβολῆς τοῖς προ-6 πίπτουσι τῶν διωκόντων, τοτὲ μὲν περιπλέοντες, τοτὲ δὲ πλάγιοι προσπίπτοντες στρεφομένοις καὶ δυσχρηστοῦσι διὰ τὸ βάρος τῶν πλοίων καὶ διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν πληρωμάτων, ἐμβολάς τε συνεχεῖς ἐδίδοσαν, καὶ πολλὰ τῶν σκαφῶν ἐβάπτιζον· εἴ τε τ κινδυνεύοι τις τῶν συμμάχων, ἑτοίμως παρεβοήθουν ἔξω τοῦ δεινοῦ καὶ μετ' ἀσφαλείας, παρὰ τὰς πρύ-μνας καὶ τὸ πέλαγος ποιούμενοι τὸν πλοῦν. Τοῖς γε μὴν Ῥωμαίοις τἀναντία τούτων συνέβαινε. τοῖς τε γὰρ πιέζο-

6. τοῖς προπίπτουσι. *In mistis est* προσπίπτ. 7. καὶ τὸ πέλαγος. *Fort.* κατὰ τὸ πέλαγος.

Romanorum. Nam & velocitate navigandi longe vincebant, cum fabrica ipsa navium, tum usu ac peritia remigum; & ipse locus pugnæ multum eos adjuvabat, quod ab ea parte, quæ pelagus spectabat, aciem suam explicassent. Sive enim hostis instaret vehementius, retrorsum se nullo periculo recipiebant in apertum; quod præ agilitate navium facile ipsis erat: tum autem, si qui hostium inter persequendum longius essent provecti, conversa navi modo circumnavigantes, modo, dum ægre illi cum ob gravitatem tum ob remigum imperitiam circumagunt navem, in latus incurrentes, continuos impetus dabant, multasque naves demergebant. Sive aliquis partium suarum periclitaretur, pronum erat sine sua fraude ac secure ferre opem, nave post aliarum puppes perque altum circumducta. Romani autem contraria his omnia experiebantur. Qui si premerentur, retro se recipere,

Digitized by Google

πιεζομένοις οὐκ ἦν εἰς τοὔπισθεν δυνατὸν ἀποχωρεῖν, πρὸς τῇ γῇ ποιουμένοις τὸν κίνδυνον· ἀεὶ δὲ τὸ θλιβόμενον ὑπὸ τῶν κατὰ πρόσωπον σκάφος, ἢ τοῖς βράχεσι περιπίπτον ἐκάθιζε κατὰ πρύμναν, ἢ πρὸς τὴν γῆν φερόμενον ἐπώκελλε. διεκπλεῖν μὲν οὖν διὰ τῶν πολεμίων νεῶν, καὶ κατόπιν ἐπιφαίνεσθαι τοῖς ἤδη πρὸς ἑτέρους διαμαχομένοις, ὅπερ ἐν τῷ ναυμαχεῖν ἐστι πρακτικώτατον, ἀδυνάτως εἶχον, διά τε τὴν βαρύτητα τῶν πλοίων, προσέτι δὲ καὶ τὴν ἀπειρίαν τῶν πληρωμάτων. οὐδὲ μὴν ἐπιβοηθεῖν τοῖς δεομένοις κατὰ πρύμναν ἐδύναντο, διὰ τὸ συγκεκλεῖσθαι πρὸς τῇ γῇ, καὶ μηδὲ μικρὸν ἀπολείπεσθαι τόπον τοῖς βουλομένοις ἐπαρκεῖν τῷ δεομένῳ. Τοιαύτης δὲ δυσχρηστίας ὑπαρχούσης περὶ τὸν ὅλον ἀγῶνα· καὶ τῶν μὲν καθιζόντων ἐν τοῖς βράχεσι, τῶν δ' ἐκπιπτόντων σκαφῶν· κατιδὼν ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων τὸ συμβαῖνον, ὥρμησε πρὸς φυγὴν, ἀπὸ τῶν εὐωνύμων παρὰ τὴν γῆν ἐξελίξας, καὶ σὺν αὐτῷ

A.V. 505. P. Clatudii clades ad Drepana.

I 2 περὶ

cipere, quum prope terram pugnarent, nequibant: quoties autem aliqua navis a pugnantibus ex adverso urgeretur infestius, aut a puppe sidebat, in brevia incidens, aut in terram compulsa, solo illidebatur. Quod autem in prælio navali plurimum ad victoriam solet conferre, per medias adversariorum naves suam transmittere, & a tergo illos invadere qui jam in pugna cum aliis sunt occupati: hoc vero quominus a Romanis fieret, navium gravitas simul & remigum imperitia prohibebat. Postremo ne suppetias quidem laborantibus ire, a tergo navigantes, poterant: qui ad terram essent conclusi, & ne minimum quidem spatii vacuum haberent, ad succurrendum, si cui opus esset. Quibus tantis incommodis suos conflictari conspicatus Consul, quum aliæ naves inter brevia siderent, aliæ terræ alliderentur; a læva fugam capessit, ac circum littus se evolvit, triginta

Digitized by Google

A.V. 505. περὶ τριάκοντα νῆας, αἷς περ ἔτυχον ἐγγὺς οὖσαι. τῶν 12
δὲ λοιπῶν σκαφῶν, ὄντων ἐνενήκοντα καὶ τριῶν, ἐκυ-
ρίευσαν οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ τῶν πληρωμάτων, ὅσοι
μὴ τῶν ἀνδρῶν τὰς ναῦς εἰς τὴν γῆν ἐκβαλόντες
ἀπεχώρησαν.

LII. Adherbalis gloria. Γενομένης δὲ τῆς ναυμαχίας τοιαύτης, Ἀτάρ-
βας μὲν εὐδοκίμει παρὰ τοῖς Καρχηδονίοις, ὡς δι'
αὐτὸν καὶ διὰ τὴν ἰδίαν πρόνοιαν καὶ τόλμαν κατωρ-
P. Claudii infamia. θωκώς. Πόπλιος δὲ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἠδόξει καὶ 2
διεβέβλητο μεγάλως, ὡς εἰκῇ καὶ ἀλογίστως τοῖς
πράγμασι κεχρημένος, καὶ τὸ καθ' αὑτὸν οὐ μικροῖς
ἐλατ]ώμασι περιβεβληκὼς τὴν Ῥώμην. διὸ καὶ με- 3
τὰ ταῦτα μεγάλαις ζημίαις καὶ κινδύνοις περιθεὶς
περιέπεσεν. Οὐ μὴν οἵ γε Ῥωμαῖοι, καίπερ τοιού- 4
των συμβεβηκότων, διὰ τὴν ὑπὲρ τῶν ὅλων φιλοτι-
μίαν, οὐδὲν ἀπέλειπον τῶν ἐνδεχομένων, ἀλλ' ἔχον-
το τῶν ἐξῆς πραγμάτων. διὸ καὶ συναίψαντος τοὺς

κατὰ

ginta navibus, quas habebat proximas, comitatus. Ceteras, ad tres & nonaginta, cum omnibus qui intus erant, ceperunt Pœni; paucis virorum exceptis, qui e navibus suis, quas ad littus impegerant, aufugere.

52. Ex hoc prælio magnam apud suos gloriam consecutus est *Adherbal*: ut qui solus, providentia ac fortitudine singulari usus, auctor victoriæ exstitisset. *Publium* contra lacerare maledictis Romani, vehementerque incusare, quod temeritate sua atque imprudentia male rem gessisset, &, quantum in ipso fuerat, maximis Rempublicam detrimentis affecisset. Vnde & postea, habito de eo judicio, graviter multatus est, ac pericula magna adiit. Nihil tamen Romani hac tanta clade sunt deterriti, quo minus omnia pro viribus experirentur, ac rerum dehinc agendarum curam sedulo capesserent: tanto ardebant summæ rei obtinendæ studio. Igitur

appe-

Digitized by Google

κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας χρόνου, στρατηγοὺς ὑπά- A.V. 505.
τους καταστήσαντες, παραυτίκα τὸν ἕτερον αὐτῶν
ἐξέπεμπον Λεύκιον Ἰούνιον, τάς τε σιταρχίας πα- L. Iunius
ρακομίζοντα τοῖς τὸ Λιλύβαιον πολιορκοῦσι, καὶ τὰς Cos. in Siciliam
ἄλλας ἀγορὰς καὶ χορηγίας τῷ στρατοπέδῳ· πρὸς mittitur.
δὲ, καὶ παραπομποὺς τούτοις ἐπλήρωσαν ἑξήκοντα
ναυῦς. ὁ δὲ Ἰούνιος ἀφικόμενος ἐς τὴν Μεσσήνην, καὶ
προσλαβὼν τὰ συνηντηκότα τῶν πλοίων ἀπό τε τοῦ
στρατοπέδου καὶ τῆς ἄλλης Σικελίας, παρεκομίθη
κατὰ σπουδὴν εἰς τὰς Συρακούσας, ἔχων ἑκατὸν εἴ-
κοσι σκάφη, καὶ τὴν ἀγορὰν σχεδὸν ἐν ὀκτακοσίαις
ναυσὶ φορτηγοῖς. ἐντεῦθεν δὲ παραδοὺς τοῖς ταμίαις
τὰς ἡμισείας φορτηγοὺς, καί τινας τῶν μακρῶν πλοίων,
ἐξαπέστειλε, διακομισθῆναι σπουδάζων τῷ στρατο-
πέδῳ τὰ πρὸς τὴν χρείαν. αὐτὸς δ' ἐν ταῖς Συρα-
κούσαις ὑπέμενε, τούς τε κατὰ πλοῦν ἀφυστεροῦν-
τας ἐκ τῆς Μεσσήνης ἀναδεχόμενος, καὶ παρὰ τῶν
ἐκ τῆς μεσογαίου συμμάχων εἴτον προσαναλαμ-
βάνων.

I 3 Κατὰ

LII. 1. κατὰ πλοῦν. παρὰ τὸν πλοῦν malim.

appetente conſularium comitiorum tempore, e creatis Coſſ. alterum, *L. Iunium*, mittunt, qui obſidentibus *Lilybæum* annonam deferret, ac neceſſaria alia exercitui, omnisque generis commeatus: præterea naves LX, his commeatibus præſidio futuras, armant. Iunius, aſſumtis Meſſanæ navibus, quæ ipſi e caſtris & e reliqua Sicilia erant obviam miſſæ, *Syracuſas* cum longis navibus CXX, onerariis vero annona ceterisque rebus onuſtis, prope IↃCCC contendit. Inde Quæſtores, cum dimidia parte onerariarum & longis nonnullis navibus, dimittit, ut neceſſaria legionibus quantocius perferrent. Ipſe Syracuſis ſubſtitit, eos, qui Meſſana venientem aſſequi non potuerant, exſpectans; ſimul, ut frumentum mediterraneæ regioni imperatum ſuſciperet.

53. Eo-

Digitized by Google

A.V. 505. LIII. Classi Rom. ad Lilybæum insidiatur Carthalo.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀτάρβας μὲν ἄν-
δρας τοὺς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ληφθέντας, καὶ τὰς
αἰχμαλώτους νῆας, ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν Καρχηδό-
να. Καρθάλωνα δὲ τὸν συνάρχοντα, δοὺς τριάκον- 2
τα ναῦς, ἐξέπεμψε, πρὸς οὓς ἔχων αὐτὸς ἑβδομή-
κοντα κατέπλευσε· προστάξας ἄφνω προσπεσόντα 3
ταῖς ὁρμούσαις παρὰ τὸ Λιλύβαιον τῶν πολεμίων
ναυσὶν, ὧν μὲν ἂν δυνατὸς ᾖ κυριεῦσαι, ταῖς δὲ λοι-
παῖς πῦρ ἐμβαλεῖν. Πειθέντος δὲ τοῦ Καρθάλω- 4
νος, καὶ ποιησαμένου τὸν ἐπίπλουν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν,
καὶ τὰ μὲν ἐμπιπρῶντος, τὰ δὲ ἀποσπῶντος τῶν
πλοίων, μεγάλην συνέπεσε γενέσθαι ταραχὴν περὶ
τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον. προσβοηθούντων γὰρ 5
αὐτῶν ἐπὶ τὰς ναῦς, καὶ γιγνομένης κραυγῆς, συν-
νοήσας Ἱμίλκων ὁ τὸ Λιλύβαιον τηρῶν, καὶ θεωρῶν
ἤδη τῆς ἡμέρας ὑποφαινούσης τὸ συμβαῖνον, ἐπα-
ποστέλλει τοὺς ἐκ τῆς πόλεως μισθοφόρους. Οἱ δὲ 6
Ῥωμαῖοι, τοῦ δεινοῦ πανταχόθεν αὐτοῖς περιστάν-
τος,

LIII. 6. αὐτοῖς. αὐτοὺς περιστάντος *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

53. Eodem tempore *Adherbal*, quos ceperat viros in prælio navali, quasque habuit naves captivas, misit Carthaginem. Idemque *Carthalonem*, collegam suum, traditis navibus triginta, præter alias LXX quibuscum ipse advenerat, dimittit; jubetque, ut naves hostium, quæ *Lilybæi* in ancoris stabant, repente adortus, quas posset, capiat, ceteris ignem injiciat. Præcepta exsequente *Carthalone*, quum circa vigiliam quartam fecisset in hostes impetum, jamque aliæ naves conflagrarent, aliæ per vim abstraherentur, magna in Romanis castris fuit trepidatio. Adcurrentibus namque his, ut auxilio essent navibus, *Himilco*, Lilybæi præfectus, ex clamore primum re cognita, deinde, ubi subluxit, omnia quæ agebantur cernens, mercenarios ex urbe in eosdem immisit. Quare Romani, undique malis circum-

Digitized by Google

τος, οὐκ εἰς μικρὰν, οὐδ' εἰς τὴν τυχοῦσαν ἦλθον διατροπήν. ὁ δὲ τῶν Καρχηδονίων ναύαρχος, ὀλίγα τῶν σκαφῶν, τὰ μὲν ἀποσπάσας, τὰ δὲ συντρίψας, μετὰ ταῦτα μικρὸν ἀπὸ τοῦ Λιλυβαίου παρακομισθεὶς ὡς ἐφ' Ἡρακλείας, ἐτήρει, βουλόμενος διακωλύειν τοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πλέοντας. Προσαγγελλόντων δὲ τῶν σκοπῶν, πλῆθος ἱκανὸν πλοίων προσφέρεσθαι παντοδαπῶν καὶ συνεγγίζειν, ἀναχθεὶς ἔπλει, συμμίξαι σπεύδων διὰ τὸ καταφρονεῖν τῶν Ῥωμαίων ἐκ τοῦ προγεγενημένου προτερήματος. Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἐκ τῶν Συρακουσῶν προαπεσταλμένοις ταμίαις ἀνήγγελλαν οἱ προπλεῖν εἰθισμένοι λέμβοι τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων. οἱ δὲ νομίσαντες οὐκ ἀξιόχρεως σφᾶς αὐτοὺς ἔναγ πρὸς ναυμαχίαν, καθώρμισαν πρός τι πολισμάτιον τῶν ὑπ' αὐτοὺς τατλομένων, ἀλίμενον μὲν, σάλους δὲ ἔχον καὶ προβολὰς περικλειούσας ἐκ τῆς γῆς εὐφυεῖς. οὗ ποιησάμενοι τὴν ἀπόβασιν, καὶ τούς τε καταπέλτας

A.V. 505. Classi Rom. ad Lilybæum & Heracleam indiatur Carthalo.

I 4

cumventi, non mediocriter utique sunt animis consternati. Posthæc Punicæ classis præfectus, aliis avulsis navibus, aliis confractis, Lilybæo parumper *Heracleam* versus provectus, ibi in statione mansit, prohibiturus eos qui ad exercitum navigarent. Itaque certior factus a speculatoribus, non pœnitendum numerum navium omnis generis adventare, jamque in propinquo esse; pugnæ avidus, ut qui Romanos ex superiore victoria contemneret, obviam proficiscitur. Romanis quoque Quæstoribus, qui Syracusis fuerant præmissi, lembi classem præire soliti, imminere hostem, significant. Illi, impares se solos ad certamen navale rati, ad quoddam Romanæ ditionis oppidulum appellunt; ubi portus quidem nullus erat, sed stationes dumtaxat, & prominentia in mare loca, quæ medium spatium opportune claudebant. Ibi. exscensione facta, & catapultis balistisque,

A.V. 505. LIII. Classi Rom. ad Lilybæum infidiatur Carthalo.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀτάρβας μὲν ἄνδρας τοὺς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ληφθέντας, καὶ τὰς αἰχμαλώτους νῆας, ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν Καρχηδόνα. Καρθάλωνα δὲ τὸν συνάρχοντα, δοὺς τριάκοντα ναῦς, ἐξέπεμψε, πρὸς αἷς ἔχων αὐτὸς ἑβδομήκοντα κατέπλευσε· προστάξας ἄφνω προσπεσόντας τοῖς ὁρμούσαις παρὰ τὸ Λιλύβαιον τῶν πολεμίων ναυσὶν, ὧν μὲν ἂν δυνατὸς ᾖ κυριεῦσαι, τοῖς δὲ λοιποῖς πῦρ ἐμβαλεῖν. Πειθέντος δὲ τοῦ Καρθάλωνος, καὶ ποιησαμένου τὸν ἐπίπλουν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν, καὶ τὰ μὲν ἐμπιπρῶντος, τὰ δὲ ἀποσπῶντος τῶν πλοίων, μεγάλην συνέπεσε γενέσθαι ταραχὴν περὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον. προσβοηθούντων γὰρ αὐτῶν ἐπὶ τὰς ναῦς, καὶ γιγνομένης κραυγῆς, συνοήσας Ἱμίλκων ὁ τὸ Λιλύβαιον τηρῶν, καὶ θεωρῶν ἤδη τῆς ἡμέρας ὑποφαινούσης τὸ συμβαῖνον, ἐπαποστέλλει τοὺς ἐκ τῆς πόλεως μισθοφόρους. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τοῦ δεινοῦ πανταχόθεν αὐτοῖς περιστάντος,

LIII. 6. αὐτοῖς. αὐτοὺς περιστάντος *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

53. Eodem tempore *Adherbal*, quos ceperat viros in prælio navali, quasque habuit naves captivas, misit Carthaginem. Idemque *Carthalonem*, collegam suum, traditis navibus triginta, præter alias LXX quibuscum ipse advenerat, dimittit; jubetque, ut naves hostium, quæ *Lilybæi* in ancoris stabant, repente adortus, quas possit, capiat, ceteris ignem injiciat. Præcepta exsequente *Carthalone*, quum circa vigiliam quartam fecisset in hostes impetum, jamque aliæ naves conflagrarent, aliæ per vim abstraherentur, magna in Romanis castris fuit trepidatio. Adcurrentibus namque his, ut auxilio essent navibus, *Himilco*, Lilybæi præfectus, ex clamore primum re cognita, deinde, ubi subluxit, omnia quæ agebantur cernens, mercenarios ex urbe in eosdem immisit. Quare Romani, undique malis circum-

Digitized by Google

τος, οὐκ εἰς μικρὰν, οὐδ' εἰς τὴν τυχοῦσαν ἦλθον διατροπήν. ὁ δὲ τῶν Καρχηδονίων ναύαρχος, ὀλίγα τῶν σκαφῶν, τὰ μὲν ἀποσπάσας, τὰ δὲ συντρίψας, μετὰ ταῦτα μικρὸν ἀπὸ τοῦ Λιλυβαίου παρακομισθεὶς ὡς ἐφ' Ἡρακλείας, ἐτήρει, βουλόμενος διακωλύειν τοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πλέοντας. Προσαγγελλόντων δὲ τῶν σκοπῶν, πλῆθος ἱκανὸν πλοίων προσφέρεσθαι παντοδαπῶν καὶ συνεγγίζειν, ἀναχθεὶς ἔπλει, συμμίξαι σπεύδων διὰ τὸ καταφρονεῖν τῶν Ῥωμαίων ἐκ τοῦ προγεγενημένου προτερήματος. Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἐκ τῶν Συρακουσῶν προαπεσταλμένοις ταμίαις ἀνήγγελλαν οἱ προπλεῖν εἰθισμένοι λέμβοι τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων. οἱ δὲ νομίσαντες οὐκ ἀξιόχρεως σφᾶς αὐτοὺς ἔναγχος πρὸς ναυμαχίαν, καθώρμισαν πρός τι πολισμάτιον τῶν ὑπ' αὐτοὺς τασσομένων, ἀλίμενον μὲν, σάλους δὲ ἔχον καὶ προβολὰς περικλειούσας ἐκ τῆς γῆς εὐφυεῖς. ἐκ ποιησάμενοι τὴν ἀπόβασιν, καὶ τούς τε καταπέλτας

A.V. 505. Claſſi Rom. ad Lilybæum & Heracleam indiatur Carthalo.

I 4

cumventi, non mediocriter utique ſunt animis conſternati. Poſthæc Punicæ claſſis præfectus, aliis avulſis navibus, aliis confractis, Lilybæo parumper *Heracleam* verſus provectus, ibi in ſtatione manſit, prohibiturus eos qui ad exercitum navigarent. Itaque certior factus a ſpeculatoribus, non pœnitendum numerum navium omnis generis adventare, jamque in propinquo eſſe; pugnæ avidus, ut qui Romanos ex ſuperiore victoria contemneret, obviam proficiſcitur. Romanis quoque Quæſtoribus, qui Syracuſis fuerant præmiſſi, lembi claſſem præire ſoliti, imminere hoſtem, ſignificant. Illi, impares ſe ſolos ad certamen navale rati, ad quoddam Romanæ ditionis oppidulum appellunt; ubi portus quidem nullus erat, ſed ſtationes dumtaxat, & prominentia in mare loca, quæ medium ſpatium opportune claudebant. Ibi exſcenſione facta, & catapultis baliſtisque,

Digitized by Google

A.V. 505. Clatii Rom. ad Heracleam insidiatur Carthalo.

πέλτας καὶ τοὺς πετροβόλους τοὺς ἐκ τῆς πόλεως ἐπιστήσαντες, προσεδόκων τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι συνεγίσαντες, τὸ μὲν πρῶ- 12
τον ἐπεβάλοντο πολιορκεῖν τούτους, ὑπολαβόντες τοὺς μὲν ἄνδρας καταπλαγέντας εἰς τὸ πολισμάτιον ἀποχωρήσειν, τῶν δὲ πλοίων ἀσφαλῶς κυριεύσειν. οὐ προχωρούσης δὲ τῆς ἐλπίδος, ἀλλὰ τοὐναν- 13
τίον ἀμυνομένων γενναίως, καὶ τοῦ τόπου πολλὰς ἔχοντος καὶ παντοδαπὰς δυσχρηστίας, ὀλίγα τῶν τὰς ἀγορὰς ἐχόντων πλοίων ἀποσπάσαντες, ἀπέπλευσαν πρός τινα ποταμὸν, ἐν ᾧ καθορμισθέντες, ἐπετήρουν τὸν ἀνάπλουν αὐτῶν.

LIV. L. Iunius Cos. Lilybæum navigat.

Ὁ δ' ἐν ταῖς Συρακούσαις ὑπολειφθεὶς στρατηγὸς, ἐπεὶ τὰ κατὰ τὴν πρόθεσιν ἀπετέλεσε, κάμψας τὸν Πάχυνον, ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν ὡς ἐπὶ τὸ Λιλύβαιον, οὐδὲν εἰδὼς τῶν περὶ τοὺς προπλέοντας συμβεβηκότων. ὁ δὲ τῶν Καρχηδονίων ναύαρχος, 2
σημηνάντων τῶν σκαπῶν αὐτῷ πάλιν τὴν ἐπιφάνειαν τῶν

stisque, quæ in oppido sunt inventæ, disposítis, hostium impressionem exspectabant. Carthaginienses initio consilium ceperant eos obsidendi: quod putarent, milites metu in illud oppidulum recessuros, naves autem sine periculo sibi cessuras. Ea spe exitum non habente, sed contra Romanis fortiter sese defendentibus; quum magnis incommodis eo loci omnisariam conflictarentur Pœni, contenti paucas naves commeatibus onustas abduxisse, ad proximum amnem se recipiunt; ibique applicatis navibus, discessum hostium observant.

54. Consul, post res confectas, quarum gratia Syracusis substiterat, *Pachyno* superato, navigationem versus *Lilybæum* instituit; omnium quæ iis acciderant, quos præcedere jusserat, ignarus. Præfectus vero Punicæ classis, factus iterum certior a speculatoribus, hostes appa-

rere,

Digitized by Google

τῶν ὑπεναντίων, ἀναχθεὶς ἔπλει μετὰ σπουδῆς A.V. 505. L. Iunius Lilybæum navigat.
βουλόμενος αὐτοῖς ὡς πλεῖστον ἀπέχουσι τῶν οἰκείων νεῶν συμβαλεῖν. Ὁ δ' Ἰούνιος, κατιδὼν ἐκ πολλοῦ τὸν στόλον τὸν τῶν Καρχηδονίων, καὶ τὸ πλῆθος τῶν σκαφῶν, οὔτε συμβαλεῖν τολμῶν, οὔτ' ἐκφυγεῖν ἔτι δυνατὸς ὤν, διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι τοὺς πολεμίους, ἐγκλίνας εἰς τόπους τραχεῖς, καὶ κατὰ κράντα τρόπον ἐπισφαλεῖς, καθωρμίθη· κρίνων ἀμεινότερον ὑπάρχειν, ὅ τι δεῖ παθεῖν μᾶλλον, ἢ τοῖς πολεμίοις αὐτανδρον τὸ σφέτερον στρατόπεδον ὑποχείριον ποιῆσαι. συνιδὼν δὲ καὶ τὸ περὶ τούτου γεγονὸς ὁ τῶν Καρχηδονίων ναύαρχος, τὸ μὲν παραβάλλεσθαι καὶ προσάγειν τοιούτοις τόποις, ἀπεδοκίμασε· λαβὼν δὲ ἄκρον τινὰ, καὶ προσορμισθεὶς ταύτῃ, μεταξὺ τῶν στόλων ἐτήρει, καὶ προσεῖχε τὸν νοῦν ἀμφοτέροις. Ἐπιγενομένου δὲ χειμῶνος, καὶ περιστάσεως προφαινομένης ἐκ τοῦ πελάγους ὁλοσχερε- Classem naufragio amittit.

I 5 στέρας·

LIV. 4. ὅ τι ἄλλ. Forsan ὅ τι δή.

rere, magna celeritate in eos provehitur; id agens, ut, dum ipsi a suis navibus absunt quam longissime, cum eis confligeret. *Iunius*, qui e longo spatio classem Punicam viderat, & ingentem navium numerum; quum neque dimicare sustineret, neque evadere jam, adeo propinquo hoste, posset; ad loca aspera & prorsus importuosa deflectens, eo naves ejicit. Satius enim judicabat, quemvis subire casum potius, quam ut integrum exercitum suum in potestatem hostium traderet. Quo cognito, Pœnus acie quidem decertare, & ad loca tam periculosa accedere, noluit: sed promontorio quodam occupato, classem illuc applicat; ibique, medius inter utramque Rom. classem, ambas observat, pariter in utramque intentus. Tempestate dehinc coorta, quum manifesto appareret funditus turbatum iri mare:

Punici

A.V. 505. L. Iunius classem naufragio amittit.

στέρας· οἱ μὲν τῶν Καρχηδονίων κυβερνῆται, διά τε τὴν τῶν τόπων καὶ τὴν τοῦ πράγματος ἐμπειρίαν, προορώμενοι τὸ μέλλον, καὶ προλέγοντες τὸ συμβησόμενον, ἔπεισαν τὸν Καρθάλωνα φυγεῖν τὸν χειμῶνα, καὶ κάμψαι τὴν ἄκραν τοῦ Παχύνου. πειθέντος δὲ νουνεχῶς, οὗτοι μὲν, πολλὰ μοχθήσαντες, καὶ μόλις ὑπεραίραντες τὴν ἄκραν, ἐν ἀσφαλεῖ καθωρμίσθησαν. οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων στόλοι, τοῦ χειμῶνος ἐπιγενομένου, καὶ τῶν τόπων εἰς τέλος ὑπαρχόντων ἀλιμένων, οὕτω διεφθάρησαν, ὥστε μηδὲ τῶν ναυαγίων μηδὲν γενέσθαι χρήσιμον, ἀλλ' ἀμφοτέρους αὐτοὺς ἄρδην καὶ παραλόγως ἀχρειωθῆναι.

EV. Mare omittunt Romani.

Τούτου δὲ συμβάντος, τὰ μὲν τῶν Καρχηδονίων αὖθις ἀνέκυψε, καὶ πάλιν ἐπιῤῥεπεστέρας εἶχε τὰς ἐλπίδας. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, πρότερον μὲν ἐπὶ ποσὸν ἠτυχηκότες, τότε δ' ὁλοσχερῶς, ἐν μὲν τῇ θαλάττ-

τῃς

8. αὐτοὺς ἄρδην. αὐτοῖς malim.

Punici quidem gubernatores, quæ erat ipsorum peritia & locorum & rei, procellam imminentem providentes ac suis prædicentes, *Carthaloni* auctores fuerunt, ut *Pachyni* promontorium flecteret, ac tempestati se subduceret. Id consilium prudenter amplectente *Carthalone*, Pœni, magno quidem cum labore, ægre tandem promontorio superato, naves in tuto collocarunt. At Romanorum classis utraque, a sæviente tempestate in locis penitus importuosis deprehensa, ita misere confracta est, ut ne tabula quidem ullius usus e naufragio superaret, sed penitus & supra hominum fidem vtraque corrumperetur.

55. His rebus effectum est, ut caput rursus erigeret res *Pœnorum*, & spes eorum lætiores essent firmioresque. At *Romani*, quorum vires priora quidem mala aliquantum imminuerant, hæc vero novissima clades prorsus infregerat, mari tunc excedebant, at continentem tamen & omnia

in

της ἐξέβησαν, τῶν δ' ὑπαίθρων ἐπεκράτουν. Καὶ- A.V. 505.
χηδόνιοι δὲ τῆς μὲν θαλάττης ἐκυρίευον, τῆς δὲ γῆς Mare omittunt Romani.
ξοὐχ ὅλως ἀπήλπιζον. Μετὰ δὲ ταῦτα πάντες ἐπὶ μὲν τοῖς ὅλοις ἐσχετλίαζον, οἵ τε ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ τὰ περὶ τὸ Λιλύβαιον στρατόπεδα, διὰ τὰ προειρημένα συμπτώματα. τῆς γε μὴν προθέσεως οὐκ ἀφίσταντο τῆς κατὰ τὴν πολιορκίαν, ἀλλ' οἱ μὲν ἐχορήγουν κατὰ γῆν ἀπροφασίστως, οἱ δὲ προσ- ξεκαρτέρουν ταύτῃ κατὰ τὸ δυνατόν. Ὁ δὲ Ἰούνιος, L. Iunius Erycem ἀνακομισθεὶς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐκ τῆς ναυαγίας, occupat. καὶ περισπασθεὶς ὧν, ἐγένετο πρὸς τὸ καινοτομῆσαί τι καὶ πρᾶξαι τῶν δεόντων, σπουδάζων ἀναμαχέσασθαι τὴν γεγενημένην περιπέτειαν. διὸ καὶ βραχείας αὐτῷ παραπεσούσης ἀφορμῆς, καταλαμβάνει πραξικοπήσας τὸν Ἔρυκα, καὶ γίγνεται τοῦ τε τῆς Ἀφροδίτης ἱεροῦ καὶ τῆς πόλεως ἐγκρατής. Ὁ δὲ Ἔρυξ, Eryx mons & oppidum. ἔστι μὲν ὄρος παρὰ θάλατταν τῆς Σικελίας ἐν τῇ παρὰ

LV. 3. οἵ τε ἐν τῇ Ῥώμῃ. *Sic correxi cum Reisk. pro eo quod erat* οἱ δὲ ἐν τ. Ῥ.

in aperto posita firmiter adhuc obtinebant; Pœnis interim mari dominantibus, neque de terra spei omni renuntiantibus. Post prædictas autem calamitates, tam in urbe Romani, quam legiones ad Lilybæum hærentes, lamentabantur quidem omnes miserum Reipubl. statum: neque tamen eo fecius a consilio susceptæ obsidionis non recedebant; sed sumtus & necessaria omnia illi absque cauffatione per terram suppeditabant; hi totis viribus obsidioni incumbere pergebant. *Iunius* vero, ad legiones post naufragium profectus, dolens casum suum, in eam curam totus incubuit, ut novo aliquo & memorabili facinore edito acceptum detrimentum sarciret. Itaque, levi quadam occasione se offerente, *Erycem* proditione occupat, & tam *Veneris ædem*, quam urbem ipsam in potestatem redigit. *Eryx mons* est ad mare, in eo Siciliæ latere quod Italiam spectat,

A.V. 505. παρὰ τὴν Ἰταλίαν κειμένη πλευρᾷ, μεταξὺ Δρεπάνων καὶ Πανόρμου, μᾶλλον δ' ὅμορον καὶ συνάπτον πρὸς τὰ Δρέπανα· μεγέθει δὲ παρὰ πολὺ διαφέρον τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν ὀρῶν, πλὴν τῆς Αἴτνης. τούτου δ' ἐπ' αὐτῆς μὲν τῆς κορυφῆς, οὔσης ἐπιπέδου, κεῖται τὸ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Ἐρυκινῆς ἱερὸν, ὅπερ ὁμολογουμένως ἐπιφανέστατόν ἐστι τῷ τε πλούτῳ καὶ τῇ λοιπῇ προστασίᾳ τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν ἱερῶν. ἡ δὲ πόλις ὑπ' αὐτὴν τὴν κορυφὴν τέτακται, πάνυ μακρὰν ἔχουσα καὶ προσάντη πανταχόθεν τὴν ἀνάβασιν. Ἐπί τε δὴ τὴν κορυφὴν ἐπιστήσας φυλακὴν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἐπὶ Δρεπάνων πρόσβασιν, ἐτήρει φιλοτίμως ἀμφοτέρους τοὺς τόπους, καὶ μᾶλλον ἐπὶ τὸν τῆς ἀναβολῆς ἐτρέπετο καιρόν· πεπεισμένος οὕτω καὶ τὴν πόλιν ἀσφαλῶς καὶ τὸ σύμπαν ὄρος ὑφ' αὑτὸν ἕξειν.

Venus Erycina.

Erycem tenet Iunius.

Οἱ

7. δ' ὅμορον adſcivi ex conject. Gronovii, pro δ' ὀχυρὸν, quod vulgo dant omnes. 10. An ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τὴν ἀπὸ Δρεπάνων? Ibid. Duo verba ἐτρέπετο καιρὸν abſunt ab Aug. & Reg. A. & in Vat. ab aliena manu adſuta ſunt. Quibus omiſſis, legendum videtur, καὶ μᾶλλον ἦν τὸν τῆς ἀναβολῆς. ſcil. τόπον ἐτήρει.

ſpectat, inter *Drepana* & *Panormum*, Drepanis tamen propior & fere contiguus; magnitudine omnes Siciliæ montes, præter Aetnam, longe ſuperans. Habet hic in ipſo vertice planitiem, cui immolita eſt *Veneris Erycinæ* ædes, omnium templorum ſine controverſia, quæ tota hac inſula ſpectantur, & divitiis & reliquo cultu longe clariſſimum. Vrbs ſub ipſum verticem poſita eſt, adſcenditurque ad illam longa admodum & difficili via. *Iunius* igitur, cum in cacumine montis præſidio impoſito, tum in ea parte qua itur Drepana, locum utrumque impenſa ſtudio cuſtodiebat, ſed præcipue ei parti, qua a Drepanis adſcenſus patet, erat intentus: ratus, ſe hac ratione & urbem & montem totum in poteſtate ſua tuto retenturum.

56. Poſt

Digitized by Google

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι μετὰ ταῦτα στρατηγὸν κα- LVI.
ταστήσαντες αὐτῶν Ἀμίλκαν, τὸν Βάρκαν ἐπικα- Amilcar Barca.
λούμενον, τούτῳ τὰ κατὰ τὸν στόλον ἐνεχείρισαν. A. V. 507 sqq.
ὃς παραλαβὼν τὰς ναυτικὰς δυνάμεις, ὥρμησε πορ-
θήσων τὴν Ἰταλίαν. ἔτος δ' ἦν ὀκτωκαιδέκατον τῷ
πολέμῳ. Κατασύρας δὲ τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Βρετ-
τιανὴν χώραν, ἀποπλέων ἐντεῦθεν κατῆρε παντὶ
τῷ στόλῳ πρὸς τὴν Πανορμῖτιν, καὶ καταλαμβά-
νει τὸν ἐπὶ τῆς Ἐρκτῆς. λεγόμενον τόπον· ὃς κεῖται Erctе, vel
μὲν Ἔρυκος καὶ Πανόρμου μεταξὺ πρὸς θαλάττῃ, Epi-Erctes, caſtellum
πολὺ δέ τι τῶν ἄλλων δοκεῖ διαφέρειν τόπων ἐπιτη- prope
δειότητι πρὸς ἀσφάλειαν στρατοπέδων, καὶ χρονι- Panormum.
σμόν. ἔστι γὰρ ὄρος περίτομον, ἐξανεστηκὸς ἐκ τῆς
περικειμένης χώρας εἰς ὕψος ἱκανόν. τούτου δ' ἡ πε-
ρίμετρος τῆς ἄνω στεφάνης οὐ λείπει τῶν ἑκατὸν
σταδίων· ὑφ' ἧς ὁ περιεχόμενος τόπος εὔβατος ὑπ-
άρχει καὶ γεωργήσιμος, πρὸς μὲν τὰς πελαγίους
πνοιὰς

LVI. 4. εὔβατος in εὔβοτος mutatum viri docti voluerunt.

56. Poſt iſta, Carthaginienſes ducem conſtituunt *Amilcarem* cognomento *Barcam*, & claſſis imperium illi tradunt. Qua mox aſſumta, ad devaſtandam Italiam proficiſcitur: erat autem is *annus belli hujus* XVIII. Barca, Locrorum & Brutiorum agros populatus, inde mox in fines Panormitanorum cum univerſa claſſe appulit: ibique locum occupavit ad mare ſitum, inter *Erycem* ac *Panormum*, qui dicitur *Erctе* (vel *Epierctes*, quaſi *Supra carcerem;*) videturque omnium locorum, cum ad ſecuritatem caſtrorum, tum ad fovendum quamvis diu exercitum, eſſe appoſitiſſimus. Mons quippe eſt præruptus omni ex parte, e circumjecta planitie in altum admodum ſe attollens. Eſt autem ejus ambitus in ſummo faſtigio, non minor quam M. P. XII. & quingentorum. Eo circuitu comprehenſum ſpatium omne pervium eſt, & frugibus ferendis aptum; adverſus marinos

A. V. 507 sqq. Erecte castellum prope Panormum.

πνοιὰς εὐφυῶς κείμενος, θαυμασίμων δὲ θηρίων εἰς τέλος ἄμοιρος. περιέχεται δὲ κρημνοῖς ἀπροσίτοις ἔκ τε τοῦ κατὰ θάλατταν μέρους, καὶ τοῦ παρὰ τὴν μεσόγαιαν παρήκοντος· τὰ δὲ μεταξὺ τούτων ἐστὶν ὀλίγης καὶ βραχείας δεόμενα κατασκευῆς. ἔχει δ' ἐν αὐτῷ καὶ μαστὸν, ὃς ἅμα μὲν ἀκροπόλεως, ἅμα δὲ σκοπῆς εὐφυοῦς λαμβάνει τάξιν κατὰ τῆς ὑποκειμένης χώρας. κρατεῖ δὲ καὶ λιμένος εὐκαίρου πρὸς τὸν ἀπὸ Δρεπάνων καὶ Λιλυβαίου δρόμον ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, ἐν ᾧ πλῆθος ὕδατος ἄφθονον ὑπάρχει. προσόδους δὲ τρεῖς τὰς πάσας ἔχει δυσχερεῖς· δύο μὲν ἀπὸ τῆς χώρας, μίαν δ' ἀπὸ τῆς θαλάττης. Ἐν ᾧ καταστρατοπεδεύσας παραβόλως Ἀμίλκας, ὡς ἂν μήτε πόλεως οἰκείας μήτ' ἄλλης ἐλπίδος μηδεμιᾶς ἀντεχόμενος, εἰς μέσους δὲ τοὺς πολεμίους ἑαυτὸν δεδωκώς· ἅμως οὐ μικρούς, οὐδὲ

Amilcar & Romani ad Panormum.

g. *Vulgo omnes edd.* & *mssti* προσόδους δὲ τὰς πάσας ἔχει τρεῖς, τὰς δυσχερεῖς· *quod ex conjecti. correxi. Si quis malit* προσοδ. δὲ τὰς πάσας ἔχει τρεῖς, καὶ ταύτας δυσχερεῖς, *nihil impedit.*

rinos flatus egregie comparatum; peſtiferarum beſtiarum in totum immune. Vtrimque autem, & a mari, & ab ea parte qua cohæret mediterraneis, ita circumdatum eſt præruptis ac præcipitibus locis, ut ad media intervalla parva brevique munitione ſit opus. Tum in illa rurſus planitie tumulus aſſurgit, ſic ab natura factus, ut arcis ſimul vicem obtinere, ac ſpeculæ ad obſervandam ſubjectam regionem, queat. Habet porro hic locus portum etiam, aqua abundantem, iis opportunum, qui Drepanis aut Lilybæo Italiam curſu petunt. Aditus ad hunc montem tres omnino ſunt, iique oppido difficiles: duo a terra, unus a mari. Ibi igitur quum ingenti audacia caſtra muniſſet *Amilcar*; (ſociam enim nullam urbem habens, neque ſpem ullam aliam, in medios ſe hoſtes dederat:) plurimum Romanis negotii faceſſit,

Digitized by Google

οὐδὲ τοὺς τυχόντας Ῥωμαίοις ἀγῶνας καὶ κινδύνους A. V. 507 sqq. Amilcar & Romani ad Panormum.
παρεσκεύασε. πρῶτον μὲν γὰρ ἐντεῦθεν ὁρμώμενος
κατὰ θάλατταν, τὴν παραλίαν τῆς Ἰταλίας ἐπό-
θει μέχρι τῆς Κυμαίων χώρας. δεύτερον δὲ, κατὰ
γῆν παρεστρατοπεδευσάντων αὐτῷ Ῥωμαίων πρὸ
τῆς Πανορμιτῶν πόλεως ἐν ἴσῳ πέντε σταδίοις,
πολλοὺς καὶ ποικίλους ἀγῶνας συνεστήσατο κατὰ
γῆν σχεδὸν ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτούς. περὶ ὧν οὐχ οἷόν τε
διὰ τῆς γραφῆς τὸν κατὰ μέρος ἀποδοῦναι λόγον.

Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν διαφερόντων πυκτῶν καὶ LVII.
ταῖς γενναιότησι καὶ ταῖς εὐεξίαις, ὅταν εἰς τὸν ὑπὲρ
αὐτοῦ τοῦ στεφάνου συγκαταστάντες καιρὸν διαμά-
χωνται, πληγὴν ἐπὶ πληγῇ τιθέντες ἀδιαπαύστως,
λόγον μὲν ἢ πρόνοιαν ἔχειν ὑπὲρ ἑκάστης ἐπιβολῆς
καὶ πληγῆς, οὔτε τοῖς ἀγωνιζομένοις, οὔτε τοῖς θεω-
μένοις ἐστὶ δυνατόν· ἐκ δὲ τῆς καθόλου τῶν ἀνδρῶν
ἐνεργείας καὶ τῆς ἑκατέρου φιλοτιμίας, ἐστὶ καὶ τῆς
ἐμπει-

11. ἴσως. *Mendose vett. libri* ἴσῳ.
LVII. 1. θεωμένοις *ex conject. posui pro corrupto* θεωρουμένοις. 2. ἐστὶ καὶ τῆς. *Scripti omnes & edd. ante Casaub.* ἔτι καὶ τῆς. *Vnde*

ceſſit, & gravibus illos periculis implicuit. Nam primum, ex eo loco navibus proficiſcens, oram Italiæ ad Cumanorum usque fines devaſtabat. Deinde vero, quum a terra *Romani* ante *Panormum* caſtra eidem ex intervallo paſſuum fere DCXXV oppoſuiſſent, multas cum his multiplicesque pugnas terreſtres, trium ferme annorum ſpatio, pugnavit; quæ quidem recenſeri omnes ſigillatim non queunt.

57. Quemadmodum enim in pugilibus fortitudine dexteritateque præſtantibus uſu venit, cum in certamen de ipſa corona progreſſi, ictibus ſubinde ac ſine intermiſſione repetitis inter ſe pugnant; ut ſingularum petitionum plagarumque rationem habere, easve notare, neque ipſi qui certant, neque ii qui ſpectant, poſſint; ſed ex univerſa eorum induſtria, & utriusque contentione, abunde licet de peritia

Digitized by Google

A. V. 507 sqq. Amilcar & Romani ad Panormum.

ἐμπειρίας αὐτῶν καὶ τῆς δυνάμεως, πρὸς δὲ καὶ τῆς εὐψυχίας, ἱκανὴν ἔννοιαν λαβεῖν· οὕτω δὲ καὶ περὶ τῶν νῦν λεγομένων στρατηγῶν. τὰς μὲν γὰρ αἰτίας, 3 ἢ τοὺς τρόπους, δι' ὧν ἀνὰ ἑκάστην ἡμέραν ἐποιοῦντο κατ' ἀλλήλων ἐνέδρας, ἀντενέδρας, ἐπιθέσεις, προσβολὰς, οὔτ' ἂν ὁ γράφων ἐξαριθμούμενος ἐφίκοιτο, τοῖς τ' ἀκούουσιν ἀπέραντος, ἅμα δ' ἀνωφελὴς ἂν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως κρίνοιτο χρεία. ἐκ δὲ τῆς 4 καθολικῆς ἀποφάσεως περὶ αὐτῶν καὶ τοῦ τέλους τῆς φιλοτιμίας, μᾶλλον ἄν τις εἰς ἔννοιαν ἔλθοι τῶν προειρημένων. Οὔτε γὰρ τῶν ἐξ ἱστορίας στρατη- 5 γημάτων, οὔτε τῶν ἐκ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ὑποκειμένης περιστάσεως ἐπινοημάτων, οὔτε τῶν εἰς παράβολον καὶ βίαιον ἀνηκόντων τόλμαν, οὐδὲν παρελείφθη. κρίσιν γε μὴν ὁλοσχερῆ γενέσθαι, διὰ πλείους 6 αἰτίας, οὐχ οἷόν τ' ἦν· αἵ τε γὰρ δυνάμεις ἀμφοτέ-

ρων

Vnde fort. legend. ἔτι δὲ καὶ τῆς, *& verba* καὶ τῆς ἑκατέρου φιλοτ. *a præcedentibus interjecto commate separanda cum ms. Ang.* Ibid. στρατηγῶν. *Vtique* στρατῶν *videtur scribendum.*

tia certandi quam habent, deque viribus eorum, tum & de animi fortitudine, judicium facere: sic & in his, de quibus nunc loquimur, ducibus res se habet. Nam cauſſas quidem aut modos, quibus invicem ſibi quotidie inſidias ſtruebant, aut ſtructas in caput auctoris retorquebant, invaſiones & aggreſſiones, nec percenſere ſcriptori facile fuerit, & longa tædioſaque res audientibus, quæque nullam lectoribus utilitatem ſit allatura, merito judicetur. Sed ex eo quod in univerſum de iis pronuntiatum fuerit, & exitu quem nacta eſt illa acris contentio, melius dictos viros noſcas. Etenim neque eorum ſtrategematum quæ ex hiſtoriis peti poſſunt, neque earum inventionum quas ipſum tempus & inſtans neceſſitas ſuggerunt, neque item eorum quæ abruptam & violentam audaciam deſiderant, quidquam eſt prætermiſſum. Summam tamen rei prælio decernere, multis de cauſſis non poterant. Nam & vires utrimque erant pares;

ρων ἦσαν ἐφάμιλλοι, τά τε κατὰ τοὺς χάρακας ὁμοίως ἀπρόσιτα διὰ τὴν ὀχυρότητα, τό τε διάστημα τῶν στρατοπέδων βραχὺ παντελῶς. ὅπερ αἴτιον ἦν μάλιστα τοῦ τὰς μὲν κατὰ μέρος συμπτώσεις ἀπαύστους γίγνεσθαι καθ' ἡμέραν, ὁλοσχερὲς δὲ συντελεῖσθαι μηδέν. τούτους γὰρ αὐτοὺς ἀεὶ συνέβαινε διαφθείρεσθαι κατὰ τὰς συμπλοκάς, τοὺς ἐν χειρῶν νόμῳ περιπεσόντας· οἱ δ' ἅπαξ ἐγκλίναντες, εὐθέως ἐκτὸς τοῦ δεινοῦ πάντες ἦσαν ὑπὸ τῆς αὐτῶν ἀσφαλείας, καὶ πάλιν ἐκ μεταβολῆς ἐκινδύνευον. A. V. 507 sqq. Amilcar & Romani ad Panormum.

Οὐ μὴν, ἀλλ', ὥσπερ ἀγαθὸς βραβευτὴς, ἡ τύχη μεταβιβάσασα παραβόλως αὐτοὺς ἐκ τοῦ προειρημένου τόπου καὶ τοῦ προϋπάρχοντος ἀθλήματος, εἰς παραβολώτερον ἀγώνισμα καὶ τόπον ἐλάττω συνέκλεισεν. ὁ γὰρ Ἀμίλκας, τῶν Ῥωμαίων τὸν Ἔρυκα καὶ τηρούντων ἐπί τε τῆς κορυφῆς καὶ παρὰ τὴν ῥίζαν, LVIII. Amilcar & Romani ad Erycem. A. V. 510 sq.

6. ὀχυρότητα. ἐχυρότ. edd. ex Bav. 8. περιπεσόντας. Imo προπεσόντας, aut simpl. πεσόντας.

pares; & caſtra pariter ob locorum munitionem inacceſſa; &, quum vicinis admodum locis conſiderent, ex eo fiebat, ut per partes quidem ſine intermiſſione quotidie concurrerent; at, quod in ſummam totius ſpei proficeret, nihil patrarent. Nam ex æquo ambobus eveniebat, ut, quoties ad manus ventum eſſet, illi ſoli perirent, qui in ipſa pugna cecidiſſent: at, qui ſemel aciem inclinarent, continuo extra periculum erant, intra ſuas munitiones recepti; unde deinde rurſus in hoſtem converſi pugnam redintegrabant.

58. At, veluti bonus *brabeuta*, ſic *Fortuna* mirabili modo hos, ex prædicto loco & certato aliquamdiu certamine mirabiliter translatos, in aliud certamen longe periculoſius ac locum breviorem concluſit. Cuſtodiebant, ſicut diximus, Romani *Erycem*, præſidio vertici

Digitized by Google

A. V. 510 sq. Amilcar & Romani ad Erycem.

ζειν, καθάπερ εἴπομεν, κατελάβετο τὴν πόλιν τῶν Ἐρυκινῶν, ἥτις ἦν μεταξὺ τῆς τε κορυφῆς καὶ τῶν πρὸς τῇ ῥίζῃ στρατοπεδευσάντων. Ἐξ οὗ συνέβαινε παραβόλως μὲν ὑπομένειν καὶ διακινδυνεύειν πολιορκουμένους τοὺς τὴν κορυφὴν κατέχοντας τῶν Ῥωμαίων· ἀπίστως δὲ τοὺς Καρχηδονίους ἀντέχειν, τῶν τε πολεμίων πανταχόθεν προσκειμένων, καὶ τῶν χορηγιῶν οὐ ῥᾳδίως αὐτοῖς παρακομιζομένων, ὡς ἂν τῆς θαλάττης καθ' ἕνα τόπον καὶ μίαν πρόσοδον ἀντεχομένοις. οὐ μὴν, ἀλλὰ πάλιν ἐνταῦθα πάσαις μὲν ἀμφότεροι ταῖς πολιορκητικαῖς ἐπινοίαις καὶ βίαις χρησάμενοι κατ' ἀλλήλων, πᾶν δὲ γένος ἐνδείας ἀναισχόμενοι, πάσης δ' ἐπιθέσεως καὶ μάχης πεῖραν λαβόντες· τέλος, οὐχ, ὡς Φάβιος φησὶν, ἐξαδυνατοῦντες καὶ περικακοῦντες, ἀλλ' ὡς ἂν ἀπαθεῖς καὶ ἀήττητοί τινες ἄνδρες, ἱερὸν ἐποιήσαντο στέφανον. πρότερον γὰρ ἐκείνους ἀλλήλων ἐπικρατῆσαι,

& ad radices montis impositum. Iam *Amilcar* Erycinorum urbem, inter ipsum verticem & eos qui in imo monte confederant sitam, occupat. Inde eveniebat, ut Romani, qui summum fastigium tenebant, ab hoste obsessi, mirabili constantia quævis aspera tolerarent, & pericula omnia subirent; Carthaginienses vero supra hominum fidem ipsi quoque hostibus undique prementibus resisterent; quamquam & commeatuum accedebat difficultas, quod uno dumtaxat loco & unico aditu usum maris retinerent. Verum heic quoque postquam omnibus rationibus, quæ vel ab arte vel a vi atque robore ad expugnandos hostes petuntur, utrique essent usi, & inopiæ nullum non toleràssent genus, omnis denique invasionis & pugnæ periculum feciissent: tandem, non, ut *Fabius* ait, exhaustis viribus & victi malis, sed ut viri quidam nullo malorum sensu præditi atque invicti, *hieram* fecerunt. Prius enim quam alii alios vince-

κρατῆσαι, καὶ περ δύο ἔτη πάλιν ἐν τούτῳ τῷ τό- A. V.
πῳ διαγωνισαμένους, δι' ἄλλου τρόπου συνέβη λαβεῖν 510 sq. Amilcar & Romani adEry-cem.
τὸν πόλεμον τὴν κρίσιν. Τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν Ἔρυ-
κα, καὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις, τοιαύτην ἔσχε διά-
θεσιν. τὰ δὲ πολιτεύματα ἦν ἀμφοτέρων παρα- Gallorum gallinaceorum pugna.
πλήσια τοῖς ψυχομαχοῦσι τῶν εὐγενῶν ὀρνίθων·
ἐκεῖνοί τε γὰρ πολλάκις, ἀπολωλεκότες τὰς πτέρυ-
γας διὰ τὴν ἀδυναμίαν, αὐτῇ δὲ τῇ ψυχῇ μένοντες,
ἐκβάλλουσι τὰς πληγάς· ἕως ἄν, αὐτομάτως ποτὲ
περιπεσόντες αὐτοῖς, καὶ ῥᾳδίως ἀλλήλων διαδρά-
ξωνται, κἄπειτα τούτου γενομένου συμβῇ τὸν ἕτερον
ἑαυτῶν προπεσεῖν. οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ Καρχηδόνιοι,
κάμνοντες ἤδη τοῖς πόνοις διὰ τὴν συνέχειαν τῶν
κινδύνων, εἰς τέλος ἀπήλγουν, τήν τε δύναμιν παρε-
λέλυντο καὶ παρεῖντο διὰ τὰς πολυχρονίους εἰσφο-
ρὰς καὶ δαπάνας.

K 2 Ὁμοίως

LVIII. 8. ἐκβάλλουσι *Casaub. in* ἐμβάλλουσι *mutavit, quod & in ms. Bav. intra lineas notatur. Mox* ibid. *fortasse* περιπεσόντες αὐτοῖς αὖθις *legendum, aut* αὐτοῖς *in* αὖθις *mutandum.*

vincerent; (etsi per biennium rursus continuum eodem hoc loco ab elsdem certatum est;) accidit, ut alia quadam ratione finis bello imponeretur. Igitur, quod ad *Erycem*, & copias terrestres, hic status rerum erat. Vtraque autem Respublica *gallis gallinaceis* similis erat, qui majoribus animis decertant quam viribus. Nam & hi sæpe, postquam viribus exhausti usum alarum amiserunt, solis animis resistentes, omittunt aliquantisper plagas; sed paullo post rursus, veluti casu quodam in se invicem incidentes, facile sese mutuo corripiunt: quo facto tandem alteruter concidere solet. Sic Romani quoque ac Carthaginienses, laboribus jam defatigati propter continua certamina, ad ultimum pæne desperationis jam venerant, solutis etiam ob tot annorum erogationes atque impensas viribus eorum atque remissis.

59. Et

LIX. Classem denuo parant Romani. A.V. 511.

Ὁμοίως δὲ Ῥωμαῖοι ψυχομαχοῦντες, καί περ ἔτη σχεδὸν ἤδη πέντε τῶν κατὰ θάλατταν πραγμάτων ὁλοσχερῶς ἀφεστηκότες, διά τε τὰς περιπετείας, καὶ δι' αὐτὸ τὸ πεπεῖσθαι δι' αὐτῶν τῶν πεζικῶν δυνάμεων κρίνειν τὸν πόλεμον· τότε συνορῶντες, οὐ προχωροῦν αὐτοῖς τὸ ἔργον κατὰ τοὺς ἐκλογισμούς, καὶ μάλιστα διὰ τὴν τόλμαν τοῦ τῶν Καρχηδονίων ἡγεμόνος, ἔκρινεν τὸ τρίτον ἀντιπειράσασθαι τῶν ἐν ταῖς ναυτικαῖς δυνάμεσιν ἐλπίδων· ὑπολαμβάνοντες, διὰ τῆς ἐπινοίας ταύτης, εἰ καιρίως ἔψαιντο τῆς ἐπιβολῆς, μόνως ἂν οὕτως πέρας ἐπιθεῖναι τῷ πολέμῳ συμφέρον. ὃ καὶ τέλος ἐποίησαν. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐξεχώρησαν τῆς θαλάττης, ἐξαντες τοῖς ἐκ τῆς τύχης συμπτώμασι· τὸ δὲ δεύτερον, ἐλαττωθέντες τῇ περὶ τὰ Δρέπανα ναυμαχίᾳ· τότε δὲ τρίτην ἐποιοῦντο ταύτην τὴν ἐπιβολήν, δι'

LIX. 1. σχεδὸν ἤδη πέντε. σχεδὸν πέντε ex vetere libro citat Vrsinus. At nostri omnes, cum Suida, dant σχεδὸν ἢ δεκαπέντε, unde Casaub. fecit id quod edidi. Sed in vestigiis veteris scripturae latere utique videtur σχεδὸν ἤδη καὶ πέντε, aut σχεδὸν ἤδη δ' καὶ πέντε, jam ferme quatuor vel quinque annos. Ibid. δι' αὐτὸ τὸ πεπεῖσθαι. διὰ τὸ πεπ. malim cum Reiskio.

59. Et tamen Romani animorum pervicaciam retinentes; etsi annis ferme jam quinque mari in totum abstinuerant, partim adversis coacti, partim etiam illa spe ducti, quod terrestribus copiis finem bello posse imponi sibi persuaserant; tunc, cum animadverterunt suum illud consilium exitum qualem ipsi sutumaverant non habere, obstante cumprimis Pœni ducis virtute, tertio decreverunt, in navalibus apparatibus spem victoriæ sibi esse ponendam. Existimabant enim, hoc demum consilio, si modo rite inceptum curarent, nec ullo alio, finem ex usu suo posse bello imponi. Quod & tandem fecerunt. Nam primo quidem mari cesserant, naufragii calamitate coacti: iterum vero, clade accepta prælio navali ad Drepana: tertio tunc id consilium repetebant,

Digitized by Google

δι' ἧς νικήσαντες, καὶ τὰ περὶ τὸν Ἔρυκα στρατό- A.V.511.
πεδα τῶν Καρχηδονίων ἀποκλείσαντες τῆς κατὰ
θάλατταν χορηγίας, τέλος ἐπέθηκαν τοῖς ὅλοις.
6 Ἦν δὲ τῆς ἐπιβολῆς τὸ πλεῖον ψυχομαχία. Χορη- Sumtibus
γία μὲν γὰρ οὐχ ὑπῆρχε πρὸς τὴν πρόθεσιν ἐν τοῖς privato-
κοινοῖς· οὐ μήν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν προεστώτων ἀν- rum pa-
δρῶν εἰς τὰ κοινὰ φιλοτιμίαν καὶ γενναιότητα, ratur
7 προσευρέθη ἡ πρὸς τὴν συντέλειαν. κατὰ γὰρ τὰς classis.
τῶν βίων εὐκαιρίας καθ' ἕνα καὶ δύο καὶ τρεῖς ὑφί-
σταντο παρέξειν πεντήρη κατηρτισμένην, ἐφ' ᾧ τὴν
δαπάνην κομιοῦνται, κατὰ λόγον τῶν πραγμάτων
8 προχωρησάντων. Τῷ δὲ τοιούτῳ τρόπῳ ταχέως
ἑτοιμασθέντων διακοσίων πλοίων πεντηρικῶν, ὧν
ἐποιήσαντο τὴν ναυπηγίαν πρὸς παράδειγμα τὴν
τοῦ Ῥοδίου ναῦν· μετὰ ταῦτα στρατηγὸν καταστή-
σαντες Γάϊον Λυτάτιον ἐξέπεμψαν ἀρχομένης τῆς

6. τὸ πλεῖον. τὸ πλεῖστον edd. 8. ταχέως. Vulgo omnes τάξεως, quod mendosum utique & corrigendum putavi.

bant, per quod devicto hoste, postquam Carthaginiensium exercitum, qui ad *Erycem* erat, maritimis commeatibus interclusissent, summæ rei finem imposuerunt. Ceterum ad hoc inceptum Romanos animorum pervicacia potius, quam res ulla alia, impellebat. Nam publicam quidem pecuniam ad id, quod parabant, in ærario habebant nullam: sed generositate & in Remp. munificentia eorum, a quibus administrabatur, inveniebatur quantum ad exsequenda consilia sufficiebat. Nam pro modo facultatum singuli, bini, vel terni, unam quinqueremem cum omni suo instrumento præbendam suscipiebant; ea lege, ut, rebus ex sententia confectis, sumtus reciperent. Hoc modo paratis brevi tempore quinqueremibus ducentis, quarum fabricam instituerunt ad exemplar illius, qua Rhodium illum dicebamus usum; post hæc *C. Lutatium Cos.* classi præesse atque initio æstatis

Digitized by Google

C. Lutatius cum classe ad Drepana. A.V. 512.

θερείας, ὃς καὶ παραδόξως ἐπιφανεὶς τοῖς κατὰ τὴν Σικελίαν τόποις, τόν τε περὶ τὰ Δρέπανα λιμένα κατέσχε, καὶ τοὺς περὶ τὸ Λιλύβαιον ὅρμους· παντὸς ἀνακεχωρηκότος εἰς τὴν οἰκείαν τοῦ τῶν Καρχηδονίων ναυτικοῦ. συστησάμενος δὲ περὶ τὴν ἐν τοῖς Δρεπάνοις πόλιν ἔργα, καὶ πάλαι πρὸς τὴν πολιορκίαν παρασκευασάμενος, ἅμα μὲν ταύτῃ προσεκαρτέρει, τὰ δυνατὰ ποιῶν· ἅμα δὲ, προορώμενος τὴν παρουσίαν τοῦ Καρχηδονίων στόλου, καὶ μνημονεύων τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως, ὅτι μόνως δύναται διὰ τοῦ κατὰ θάλατταν κινδύνου κρίσεως τὰ ὅλα τυχεῖν, οὐκ ἀχρεῖον, οὐδ' ἀργὸν εἶπε γίγνεσθαι τὸν χρόνον· ἀλλ' ἀν' ἑκάστην ἡμέραν ἀναπείρας καὶ μελέτας ποιῶν τοῖς πληρώμασιν οἰκείως τῆς ἐπιβολῆς, τῇ τε λοιπῇ τῇ κατὰ τὴν ἄσκησιν ἐπιμελείᾳ πρόσκαρτερῶν, ἀθλητὰς ἀπετέλεσε πρὸς τὸ προκείμενον ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ τοὺς ναύτας.

Οἱ

10. τοῖς Δρεπάνοις. *Forsan h. l. servatum quis voluerit τῷ Δρεπάνῳ, quod habent edd. ex Bav. cum quo & paulo ante, ut sæpius aliàs, dant τὸ Δρέπανον pro τὰ Δρέπανα.* 11. γίγνεσθαι. γενέσθαι *Reg. A, & inter lineas Aug.*

festatis proficisci jubent. Is ex inopinato in Sicilia apparens, quum Pœnorum copiæ navales domum omnes recessissent, & portum ad Drepana, & stationes ad Lilybæum occupavit. Deinde circa *Drepana* oppidum opera molitus, aliaque ad oppugnationem necessaria; simul urbem hanc obsidione pro virili premebat; simul, prævidens paullo post cum classe occursuros Pœnos, memorque consilii inde ab initio susceptii, non posse aliter universum bellum terminari quam navali prælio, nullam temporis partem frustra & in otio perire sibi sinebat: sed quotidie navales socios ea tentare, & in iis se exercere jubens quæ suis propositis conducerent, tum etiam reliqua disciplina eos cum cura imbuens, brevi spatio nautas omnium rerum, quæ ad futurum certamen pertinebant, peritos reddidit.

60. Pœni,

Digitized by Google

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, παρὰ τὴν ὑπόνοιαν προσπε- A.V. 512. LX.
σόντος αὐτοῖς τοῦ πεπλευκέναι στόλῳ τοὺς Ῥω- Hanno
μαίους, καὶ πάλιν ἀντιπαιεῖσθαι τῆς θαλάττης, παρ- præf. classis Pœnorum.
αυτίκα κατήρτιζον τὰς ναῦς· καὶ πληρώσαντες σί-
του καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων, ἐξέπεμπον τὸν στό-
λον, βουλόμενοι μηδὲν ἐλλείπειν τὰ περὶ τὸν Ἔρυκα
στρατόπεδα τῶν ἀναγκαίων. κατέστησαν δὲ καὶ
στρατηγὸν ἐπὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως Ἄννωνα· ὃς
ἀναχθεὶς καὶ καταίρας ἐπὶ τὴν Ἱερὰν καλουμένην Hiera inf.
νῆσον, ἔσπευδε, τοὺς πολεμίους λαθὼν διακομιδῆναι
πρὸς τὸν Ἔρυκα, καὶ τὰς μὲν ἀγορὰς ἀποθέσθαι
καὶ κουφίσαι τὰς ναῦς, προσλαβὼν δ' ἐπιβάτας ἐκ
τῶν μισθοφόρων, τοὺς ἐπιτηδείους, καὶ Βάρκαν μετ'
αὐτῶν, οὕτω συμμίσγειν τοῖς ὑπεναντίοις. Ὁ δὲ Lutatius & Hanno ad Aegusam.
Λυτάτιος, συνεὶς τὴν παρουσίαν τῶν περὶ τὸν Ἄν-
νωνα, καὶ συλλογισάμενος τὴν ἐπίνοιαν αὐτῶν, ἀνα-
λαβὼν ἀπὸ τοῦ πεζοῦ στρατεύματος τοὺς ἀρίστους
ἄνδρας, ἔπλευσε πρὸς τὴν Αἴγουσαν νῆσον, τὴν πρὸ
τοῦ Λιλυβαίου κειμένην. κἀνταῦθα παρακαλέσας

60. Pœni, inopinato nuntio accepto, Romanos classem habere in mari, atque illud denuo sibi ire affertum, naves extemplo instruunt: easque annona & omnibus rebus necessariis oneratas emittunt; omni studio id agentes, ne qui ad *Erycem* erant exercitus ulla re egerent. Dux classi Punicæ præficitur *Hanno:* qui e portu *Hieronnesum* delatus, ad *Erycem*, priusquam hostes animadverterent, appellere magnopere contendebat; vt, commeatibus expositis, & navibus onere levatis, deinde assumtis in classiarium militem idoneis quibusque mercenariorum, atque cum his *Barca*, posset cum hoste confligere. *Lutatius* vero, Hannonis cognito adventu, quid in animo ille haberet facile conjiciens, fortissimum quemque e pedestribus copiis assumit, & insulam *Aegusam*, Lilybæo oppositam, petit. Ibi pro tempore milites

A.V. 512. Lutatius & Hanno ad Aegusam.

τὰ πρέποντα τῷ καιρῷ τὰς δυνάμεις, διεσάφει τοῖς κυβερνήταις, ὡς ἐσομένης εἰς τὴν αὔριον ναυμαχίας. Ὑπὸ δὲ τὴν ἑωθινὴν, ἤδη τῆς ἡμέρας ὑποφαινούσης, ὁρῶν τοῖς μὲν ἐναντίοις φορὸν ἄνεμον καταῤῥέοντα καὶ λαμπρὸν, σφίσι δὲ δυσχερῆ γιγνόμενον τὸν ἀνάπλουν πρὸς ἀντίον τὸ πνεῦμα, κοίλης καὶ τραχείας οὔσης τῆς θαλάττης· τὸ μὲν πρῶτον διηπόρει, τί δεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσι. συλλογιζόμενος δὲ, ὡς, ἐὰν μὲν παραβάλληται χειμῶνος ὄντος, πρὸς Ἄννωνα ποιήσεται τὸν ἀγῶνα, καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς ναυτικὰς δυνάμεις, καὶ προσέτι γέμοντα τὰ σκάφη· ἐὰν δὲ τηρῶν εὐδίαν, καὶ καταμελῶν ἑαύτῳ διαῤῥαγῇ καὶ συμμίξαι τοῖς στρατοπέδοις τοὺς πολεμίους, πρός τε τὰς ναῦς εὐκινήτους καὶ κεκουφισμένας ἀγωνιεῖται, πρός τε τοὺς ἀρίστους ἄνδρας τῶν ἐκ τοῦ πεζοῦ στρατευμάτων, τὸ δὲ μέγιστον πρὸς τὴν Ἀμίλκου τόλμαν, ἧς οὐδὲν ἦν τότε φοβερώτερον. διὰ

LX. 7. προσέτι. Forte πρὸς ἔτι γέμοντα.

lites alloeutus, ſequenti die prælium navale commiſſum iri gubernatoribus denuntiat. Mane vero, illuceſcente jam die, videns *Lutatius*, ſecundum hoſtibus ac validum flare ventum: ſuis vero difficilem navigationem futuram, ventis adverſis, & mari modo dehiſcente, modo aſperius intumente; hærere primo, anceps animi, & quid conſilii caperet incertus. Sed reputans, ſi per tempeſtatem periculi aleam ſubiret, cum *Hannone* rem ſibi futuram, & cum ſolis iis, quas adducebat, navalibus copiis, ac præterea cum oneratis commeatu navibus; ſin exſpectaret donec deſæviſſet tempeſtas, & ignavia ſua committeret, ut trajicerent hoſtes & cum veterano exercitu ſe conjungerent; certamen ſibi cum navibus fore celeritate præſtantibus, onere jam levatis, & cum lectiſſimo e terreſtribus copiis milite, denique, quod maximum erat, cum *Amilcaris* audacia, qua nihil tum fuit

ϑδιό περ ἔκρινε, μὴ παρεῖναι τὸν ἐνεστῶτα καιρόν· συνιδὼν δὲ τὰς τῶν πολεμίων ναῦς ἱστιοδρομούσας, ἀνήγετο μετὰ σπουδῆς. τῶν δὲ πληρωμάτων εὐχερῶς ἀναφερόντων τὸν κλύδωνα τοῖς εὐεξίαις, ταχέως ἐπὶ μίαν ἐκτείνας ναῦν, ἀντίπρωρον κατέστησε τοῖς πολεμίοις τὸν στόλον. A.V. 512. Lutatius & Hanno ad Aegusam.

LXI. Prælium navale ad Aegusam.

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, κατιδόντες τὸν διάπλουν αὐτῶν προκατέχοντας τοὺς Ῥωμαίους, καθελόμενοι τοὺς ἱστοὺς, καὶ παρακαλέσαντες κατὰ νεῶν σφᾶς αὐτοὺς, συνέβαλον τοῖς ὑπεναντίοις. τῆς δ' ἑκατέρων παρασκευῆς τὴν ἐναντίαν ἐχούσης διάθεσιν τῇ περὶ τὰ Δρέπανα γενομένῃ ναυμαχίᾳ, καὶ τὸ τέλος ἑκάτερον τῆς μάχης εἰκότως ἐναντίον ἀπέβη. Ῥωμαῖοι μὲν γὰρ τήν τε ναυπηγίαν κατειλήφεσαν, καὶ τὰ βάρη πάντα χωρὶς τῶν πρὸς τὴν ναυμαχίαν ἐπιτηδείων ἐξετίθεντο· τά τε πληρώματα συγκεκροτημένα διαφέρουσαν αὐτοῖς τὴν χρείαν παρείχε-

fuit terribilius: hæc igitur reputans, ſtatuit præſentem occaſionem non prætermittere; moxque conſpicatus hoſtium naves plenis velis currentes, protinus e portu ſolvit. Et quum nautarum dexteritas fluctus facile ſuperaret, celeriter navibus in unam frontem directis, claſſem hoſtibus oppoſuit.

61. Carthaginienſes, ubi præcluſum ſibi a Romanis tranſitum ſentiunt, velis contractis, mutuisque adhortationibus in ſuis quisque uſi navibus, cum Romanis conſligunt. Quoniam autem utriusque exercitus apparatus contrario modo ſe habebat atque in prælio circa Drepana commiſſo; exitum quoque illi contrarium merito ambo prælia habuerunt. Nam Romani artem conſtruendi naves nunc perceptam habebant; deindè onera omnia, quorum nullus ad pugnam futurus erat uſus, depoſuerant; tum autem remiges probe exercitati operam in hoc prælio egregiam nava-

Digitized by Google

A.V. 512. Prælium navale ad Aegusam.

το· τούς τ' ἐπιβάτας κατ' ἐκλογὴν ἄνδρας ἀπαραχωρήτους ἐκ τῶν πεζικῶν στρατοπέδων εἶχον. περὶ δὲ τοὺς Καρχηδονίους, τἀναντία τούτοις ὑπῆρχεν. αἱ μὲν γὰρ νῆες γέμουσαι, δυσχρήστως διέκειντο πρὸς τὸν κίνδυνον· τὰ δὲ πληρώματα τελέως ἦν ἀνάσκητα, καὶ πρὸς καιρὸν ἐμβεβλημένα· τὰ δ' ἐπιβατικὰ, νεοσύλλογα καὶ πρωτόπειρα πάσης κακοπαθείας καὶ παντὸς δεινοῦ· διὰ γὰρ τὸ μηδέποτ' ἂν ἔτι τοὺς Ῥωμαίους ἐλπίσαι τῆς θαλάττης ἀντιποιήσασθαι, καταφρονήσαντες, ὠλιγώρουν τῶν ναυτικῶν δυνάμεων. Τοιγαροῦν, ἅμα τῷ συμβαλεῖν, κατὰ πολλὰ μέρη τῆς μάχης ἐλαττούμενοι, ταχέως ἐλείφθησαν· καὶ πεντήκοντα μὲν αὐτῶν ναῦς κατέδυσαν, ἑβδομήκοντα δ' ἑάλωσαν αὐτάνδροι. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος, ἐπαφεὶς τοὺς ἱστοὺς καὶ κατορρώσαν, αὖθις ἀπεχώρει πρὸς τὴν Ἱερὰν νῆσον, εὐτυχῶς καὶ παραδόξως ἐκ μεταβολῆς αὐτοῖς πρὸς τὸν δέοντα καιρὸν τοῦ πνεύματος συνεργήσαντος.

C. Lutatius debellat classem Pœnorum.

Ὁ

navaverunt; postremo selectos e copiis pedestribus propugnatores, cedere nescios, Romani habebant. Apud Pœnos contraria his omnia; naves onustæ, ad certamen inhabiles; remiges penitus rudes, & pro tempore navibus impositi; miles classiarius, tiro, & qui militiæ labores terroresque tum primum experiebatur. Nam quum persuasum habuissent Pœni, Romanos de asserendo sibi mari numquam amplius cogitaturos, contemtim & negligenter navales copias curaverant. Itaque quum multis rebus inferiores essent Romanis, primo statim congressu facile superati sunt: demersis navibus ipsorum quinquaginta, captis cum ipsis vectoribus LXX, reliqua multitudo passis velis secundo vento *Hieronnesum* repetierunt; raro felicitatis exemplo ventorum flatu ex inopinato mutante, & præsenti ipsorum necessitati

2 Ὁ μὲν οὖν τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, ἀποπλεύσας πρὸς τὸ Λιλύβαιον καὶ τὰ στρατόπεδα, περὶ τὴν τῶν αἰχμαλώτων πλοίων καὶ τῶν σωμάτων οἰκονομίαν ἐγίγνετο, μεγάλην οὖσαν· οὐ γὰρ πολὺ τῶν μυρίων ἔλειπε σωμάτων. τὰ δὲ ληφθέντα ζωγρείᾳ καὶ τὰ τὸν κίνδυνον. A.V. 512. C. Lutatius de bellat classem Pœnorum.

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, προσπεσούσης αὐτοῖς ἀπροσδοκήτως τῆς ἥττης, ταῖς μὲν ὁρμαῖς καὶ ταῖς φιλοτιμίαις ἀκμὴν ἕτοιμοι πολεμεῖν ἦσαν, τοῖς τε λογισμοῖς ἐξηπόρουν. οὔτε γὰρ χορηγεῖν ἔτι ταῖς ἐν τῇ Σικελίᾳ δυνάμεσιν οἷοί τ' ἦσαν, κρατούντων τῆς θαλάττης τῶν ὑπεναντίων· ἀπογνόντες δὲ ταύτας, καὶ προδόται τρόπον τινὰ γενόμενοι, ποίαις χερσὶν ἢ ποίοις ἡγεμόσι πολεμήσαιεν, οὐκ εἶχον. Διόπερ ἐξέως διαπεμψάμενοι πρὸς τὸν Βάρκαν, ἐπέτρεψαν ἐκείνῳ LXII. Pacem petunt Pœni per Amilcarem Barcam.

LXI. 8. ἔλειπε. ἔλιπε *Flor. Ang. Reg. A.* Ibid. ζωγρείᾳ. ζωγρίᾳ *Vat.*

LXII. 2. πολεμήσαιεν *Casaubonus ex conject. posuit.* πολεμήσαιεν *Reg. B. Reliqui mss. omnes* πολεμήσειν.

tati se accommodante. Romanus Cos. *Lilybæum* ad exercitum profectus, captarum navium & captivorum curam habebat, quorum haud exiguus numerus fuit; nec enim multo pauciores erant decem millibus, qui in prælio vivi capti fuerant.

62. Carthaginienses, nuntio hujus cladis præter opinionem accepto, animorum quidem contentione studioque promti ad bellum gerendum æque ac prius erant; sed rationem ejus gerendi inire nullam poterant. Nam subministrare necessaria Sicilienſi exercitui, mare hostibus tenentibus, non amplius poterant: horum autem salute desperata, & quodammodo a se prodita, neque milites neque duces ad bellandum sibi superare intelligebant. Ad *Barcam* igitur magna diligentia mittunt, summamque rerum illi permittunt,

Digitized by Google

A.V. 512. Laus Amilcaris.

ἐκείνῳ περὶ τῶν ὅλων. ὁ δὲ καὶ λίαν ἐποίησεν ἔργον ἡγεμόνος ἀγαθοῦ καὶ φρονίμου. μέχρι μὲν γὰρ ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἦν τις ἐλπὶς ἐν τοῖς ὑποκειμένοις, οὐδὲν τῶν παραβόλων ἢ δεινῶν δοκούντων εἶναι παρέλειπεν· ἀλλὰ πάσας τὰς τοῦ νικᾶν ἐν τῷ πολεμεῖν ἐλπίδας, εἰ καί τις ἄλλος ἡγεμόνων, ἐξήλεγξεν. ἐπειδὴ δὲ περιέστη τὰ πράγματα, καὶ τῶν κατὰ λόγον οὐδὲν ἔτι κατέλιπε τῶν πρὸς τὸ σώζειν τοὺς ὑποτεταγμένους, πάνυ συνεχῶς καὶ πραγματικῶς εἶχεν τοῖς παροῦσιν, ὑπὲρ σπονδῶν καὶ διαλύσεων ἐξαπέστελλε πρεσβευτάς. τοῦ γὰρ αὐτοῦ νομιστέον εἶναι ἡγεμόνος, τὸ δύνασθαι βλέπειν τόν τε τοῦ νικᾶν, ὁμοίως δὲ καὶ τὸν τοῦ λείπεσθαι καιρόν. Τοῦτ δὲ Λυτατίου προθύμως δεξαμένου τὰ παρακαλούμενα, διὰ τὸ συνεῖδέναι τοῖς σφετέροις πράγμασι τετρυμένοις καὶ κάμνουσιν ἤδη τῷ πολέμῳ· συνέβη τέλος

Pacis conditiones.

5. κατέλιπε τῶν πρὸς. *Vel sic, vel* κατέλειπε τῶν πρὸς *dant vett. libri omnes.* κατελείπετο πρὸς *dedit Casaub. cum Reg. C.*

mittunt. Atque hic boni prudentisque ducis officio luculente functus est. Nam quamdiu rebus Carthaginiensium spem supereſſe aliquam ratio probabilis suadebat, nihil est ab eo ne eorum quidem prætermissum, quæ vel cum audacia & præsenti periculo conjuncta videri poterant: sed omnes victoriæ spes, si quis umquam dux alius, bellando tentavit. Vbi vero in contrarium fortuna vertit, & jam nulla ratio consulendi saluti eorum, quibus præerat, erat relicta; tum quidem prudenter admodum, & pro usu rerum quem habebat, præsenti temporum conditioni cedens, legatos de fœdere ac pace ad Consulem misit. Ejusdem namque prudentiæ existimandum est, & vincendi tempus posse perspicere, & cedendi victoria. *Lutatio* grata cum primis ea res accidit, ut ei, qui attritas hoc bello populi Rom. opes, suisque jam grave id onus esse, probe sciret. Ita finis tandem

Digitized by Google

τέλος ἐπιθεῖναι τῇ διαφορᾷ, τοιούτων τινῶν συνθη- A.V. 512.
κῶν διαγραφεισῶν· Ἐπὶ τοῖσδε φιλίαν εἶναι Pacis conditiones.
Καρχηδονίοις καὶ Ῥωμαίοις, ἐὰν καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων συνδοκῇ· Ἐκχωρεῖν Σικελίας ἁπάσης Καρχηδονίους, καὶ μὴ πολεμεῖν Ἱέρωνι, μηδ' ἐπιφέρειν ὅπλα Συρακουσίοις, μηδὲ τῶν Συρακουσίων συμμάχοις. Ἀποδοῦναι Καρχηδονίους Ῥωμαίοις χωρὶς λύτρων ἅπαντας τοὺς αἰχμαλώτους· ἀργυρίου κατενεγκεῖν Καρχηδονίους Ῥωμαίοις ἐν ἔτεσιν εἴκοσι δισχίλια καὶ διακόσια τάλαντα Εὐβοϊκά.

Τούτων δ' ἐπανενεχθέντων εἰς τὴν Ῥώμην, οὐ LXIII.
προσεδέξατο τὰς συνθήκας ὁ δῆμος, ἀλλ' ἐξαπέστει- Pax concluditur cum Pœnis.
λεν ἄνδρας δέκα τοὺς ἐπισκεψομένους ὑπὲρ τῶν
πραγμάτων. οἱ καὶ παραγενόμενοι, τῶν μὲν ὅλων A.V. 513.
οὐδὲν ἔτι μετέθηκαν, βραχέα δὲ προσεπέτεινον τοὺς
Καρχηδονίους. τόν τε γὰρ χρόνον τῶν φόρων ἐποίησαν

tandem controversiarum est factus, *pacis conditionibus* in hunc fere modum scriptis: *Amicitia Carthaginiensibus cum Romanis, si ita Populo Romano visum fuerit, his legibus esto. Poeni universa Sicilia excedunto. Cum Hierone bellum ne gerunto; neque Syracusanos vel Syracusanorum socios armis petunto. Captivos omnes sine pretio Carthaginienses Romanis reddunto. Argenti talenta Euboica Romanis bis mille et ducenta in annos XX Poeni pendunto.*

63. His conditionibus Romam perlatis, quum pacem non probasset populus Romanus, *decem legatos* ad res inspiciendas misit. Qui ut venere, de summa eorum, quæ convenerant, nihil mutarunt: leges tantum Pœnis impositas nonnihil intenderunt. *Tempus* namque *pensionum tributi in dimidium contra-*

A.V. 513. σαν ἥμισυν, χίλια τάλαντα προσθέντες· τῶν τε νήσων ἐκχωρεῖν Καρχηδονίους προσεπέταξαν, ὅσαι μεταξὺ τῆς Ἰταλίας κεῖνται καὶ τῆς Σικελίας.

Belli gesti magnitudo.

Ὁ μὲν οὖν Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις συστὰς περὶ Σικελίας πόλεμος, ἐπὶ τοιούτοις καὶ τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος· ἔτη πολεμηθεὶς εἴκοσι καὶ τέτταρα συνεχῶς· πόλεμος ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἀκοῇ μαθόντες, πολυχρονιώτατος καὶ συνεχέστατος καὶ μέγιστος· ἐν ᾧ χωρὶς τῶν λοιπῶν ἀγώνων καὶ παρασκευῶν, καθάπερ εἴπομεν ἀνώτερον, ἅπαξ μὲν οἱ συναμφοτέρων πλείοσιν ἢ πεντακοσίοις, πάλιν δὲ μικρῷ λείποντες ἑπτακοσίοις σκάφεσι πεντηρικοῖς, ἐναυμάχησαν πρὸς ἀλλήλους. ἀπέβαλόν γε μὴν Ῥωμαῖοι μὲν ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ πεντήρεις, μετὰ τῶν ἐν ταῖς ναυαγίαις διαφθαρεισῶν, εἰς ἑπτακοσίας· Καρχηδόνιοι δὲ, εἰς πεντακοσίας. ὥστε τοὺς θαυμάζοντας τὰς Ἀντιγόνου

Mira classium commissarum moles.

LXIII. 3. ἥμισυν. *Veteres libri omnes corrupte* ἢ μεῖον, *ex quo Reg. B.* μείζονα *fecit; Reg. C. vero* μείονα, *quod tenuit Casaubonus. Mihi Scaligeri potior visa est conjectura.*

contraxerunt; talenta mille ad summam adjecerunt; & omnibus insulis quotquot sunt inter Italiam atque Siciliam, excedere Pœnos jusserunt. His igitur legibus, atque hoc modo, finitum est bellum inter Romanos & Carthaginienses de Sicilia gestum, postquam annos continuos XXIV durasset. Bellum omnium, quæ fando accepimus, longissimum, minime intermissum, denique maximum. Quo quidem, ut reliqua certamina atque apparatus taceam, sicut ante diximus, semel, quinqueremibus amplius quingentis, si classem utramque in unam summam jungas; iterum, non multo paucioribus septingentis, pugnatum est. Ac Romani quidem eo bello quinqueremes amiserunt, cum iis quæ naufragiis periere, ad septingentas. Carthaginienses vero ad quingentas. Vt qui mirari sunt soliti classes & prælia navalia

Anti-

Digitized by Google

γόνου καὶ Πτολεμαίου καὶ Δημητρίου ναυμαχίας καὶ A.V. 513.
τοὺς στόλους, εἰκότως ἄν, περὶ τούτων ἱστορήσαντας, ἐκπεπλῆχθαι τὴν ὑπερβολὴν τῶν πράξεων. δεῖ δέ τις βουληθείη συλλογίσασθαι τὴν διαφορὰν τῶν πεντηρικῶν πλοίων πρὸς τὰς τριήρεις, αἷς τε Πέρσαι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ πάλιν Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι πρὸς ἀλλήλους ἐναυμάχουν· οὐδ' ἂν παθόλου δυνηθείη τηλικαύτας δυνάμεις εὑρεῖν ἐν θαλάττῃ διηγωνισμένας. Ἐξ ὧν δῆλον τὸ προτεθὲν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς, ὡς οὐ τύχῃ Ῥωμαῖοι, καθάπερ ἔνιοι δοκοῦσι τῶν Ἑλλήνων, οὐδ' αὐτομάτως, ἀλλὰ καὶ λίαν εἰκότως, ἐν τοιούτοις καὶ τηλικούτοις πράγμασιν ἐναισκήσαντες, οὐ μόνον ἐπεβάλοντο τῇ τῶν ὅλων ἡγεμονίᾳ καὶ δυνάστείᾳ τολμηρῶς, ἀλλὰ καὶ κατῴκοντο τῆς προθέσεως. Consilio & virtute, non casu, parta potentia Romanor.

Καὶ τί δή ποτ' ἐστὶ τὸ αἴτιον, ἐπορήσαι τις ἄν, LXIV.
ὅτι, κεκρατηκότες τῶν ὅλων, καὶ πολλαπλασίων ἔχοντες

Antigoni, Ptolemæi, ac *Demetrii* regum, hac cognita historia, merito rerum tunc gestarum magnitudinem cum stupore quodam sint admiraturi. Quod si quis vero inire rationem velit differentiæ, quæ est inter quinqueremes, & triremes, quibus & Persæ adversus Græcos, & Athenienses ac Lacedæmonii inter sese prælia commiserunt: numquam omnino factum esse intelliget, ut tam immensæ copiæ in mari certarent. Ex quibus fit manifestum, quod initio operis ostendendum suscepimus: *Romanos, neque forte fortuna, ut Græcorum nonnulli arbitrantur, neque casu, sed ratione cumprimis probabili, postquam in talibus tantisque rebus fuissent exercitati, non solum cogitare magno conatu cœpisse de imperio orbis terrarum ac dominatu, sed etiam propositum esse assecutos.*

64. Sed *quid tandem caussæ est*, quærat aliquis, *cur, post partum orbis imperium, quum hodie multis partibus major sit illorum potentia quam*

A.V. 513. ἔχοντες ὑπεροχὴν νῦν ἢ πρόσθεν, οὔτ' ἂν πληρῶσαι τοσαύτας ναῦς, οὔτ' ἀναπλεῦσαι τηλικούτοις στό-

Promitti-tur liber de Forma Reip. Ro-manæ. λοις δυνηθεῖεν. οὐ μὴν, ἀλλὰ περὶ μὲν ταύτης τῆς 2 ἀπορίας σαφῶς ἐξέσται τὰς αἰτίας καταγνοῦναι, ὅταν ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν τῆς πολιτείας ἔλθωμεν· ὑπὲρ ἧς οὐδ' ἡμῖν ἐν παρέργῳ ῥητέον, οὔτε τοῖς ἀκούουσιν ἀργῶς προσεκτέον. τὸ μὲν γὰρ θέαμα 3 καλὸν, σχεδὸν δ', ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἄγνωστον ἕως τοῦ νῦν, χάριν τῶν περὶ αὐτῆς συγγεγραφότων. οἱ μὲν 4 γὰρ ἠγνοήκασιν, οἱ δ' ἀσαφῆ καὶ τελέως ἀνωφελῆ

Pœni cum Romanis collati. πεποίηνται τὴν ἐξήγησιν. Πλὴν ἔν γε τῷ πρόσθεν 5 μένῳ πολέμῳ, τὰς μὲν τῶν πολιτευμάτων ἀμφοτέρων προαιρέσεις ἐφαμίλλους εὕροι τις ἂν γεγενημένας, οὐ μόνον ταῖς ἐπιβολαῖς, ἀλλὰ καὶ ταῖς μεγαλοψυχίαις· μάλιστα δὲ τῇ περὶ τῶν πρωτείων φιλοτιμίᾳ. Τούς γε μὴν ἄνδρας οὐ μικρῷ, πολλῷ δὲ 6 γενναιοτέρους ἐν παντὶ Ῥωμαίους· ἡγεμόνα δὲ, καὶ γνώμῃ

quam prius, neque instruere remigio tot naves, neque tantis classibus expeditiones queant suscipere? Verum dubitationis hujus rationes perspicue declarabuntur, cum ad *explicandam Reip. Romanæ formam* pervenerimus: de qua neque nobis dicendum est obiter, neque audientibus animo parum attento cogitandum. Nam res quidem ipsa contemplatione per quam digna; quæ tamen ad hanc usque diem, per eos qui de illa scripserunt, prope mansit incognita: quod scriptorum alii res Romanas ignoraverint; alii parum dilucide ac plane inutiliter illas sint exsecuti. Ceterum in superiore bello observari potest, ambas hasce Resp. pares inter se fuisse, cum audacia in suscipiendis consiliis, tum magnanimitate, maxime autem, de principatu contentione obstinata. Quod ad milites quidem, illud in universum statuere debemus, generosiores longe fuisse Romanos: e ducibus vero,

Digitized by Google

γνώμῃ καὶ τόλμῃ θετέον ἄριστον Ἀμίλκαν τῶν τότε γεγονέναι, τὸν Βάρκαν ἐπικαλούμενον, πατέρα δὲ κατὰ φύσιν Ἀννίβου, τοῦ μετὰ ταῦτα πολεμήσαντος Ῥωμαίοις. A.V. 513.

Μετὰ δὲ τὰς διαλύσεις ταύτας, ἴδιόν τι καὶ παραπλήσιον ἀμφοτέροις συνέβη παθεῖν. Ἐξεδέξατο γὰρ πόλεμος ἐμφύλιος, Ῥωμαίους μὲν, ὁ πρὸς τοὺς Φαλίσκους καλουμένους, ὃν ταχέως καὶ συμφερόντως ἐπετέλεσαν, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐγκρατεῖς γενόμενοι τῆς πόλεως αὐτῶν· Καρχηδονίους δὲ, κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, οὐ μικρὸς, οὐδ' εὐκαταφρόνητος, ὁ πρὸς τοὺς ξένους καὶ τοὺς Νομάδας, καὶ τοὺς ἅμα τούτοις ἀποστάντας Λίβυας· ἐν ᾧ πολλοὺς καὶ μεγάλους ὑπομείναντες φόβους, τέλος οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς χώρας ἐκινδύνευσαν, ἀλλὰ καὶ περὶ σφῶν αὐτῶν, καὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους. Ἐπὶ δὲ τὸν πόλεμον τοῦτον ἐπιστῆσαι μὲν ἄξιον διὰ πλείους αἰτίας,

LXV. Bellum Romanorum cum Faliscis.

Bellum Africum Pœnorum cum suis mercenariis.

LXV. 2. καλουμένους. καλούμενος *Aug. Reg. A.*

vero, *Amilcar* cognomento *Barca*, & naturalis pater Hannibalis ejus, qui postea cum Romanis bellum gessit, & consilio & virtute omnium qui tunc fuere præstantissimus est habendus.

65. Pace hac facta, peculiaris quidam casus ac similis ambobus hisce populis evenit. Apud *Romanos* enim secutum est civile *bellum cum Faliscis;* quod quidem cito & ex utilitate sua composuerunt, paucis diebus urbe illorum capta. At *Pœnos* eodem tempore *bellum* excepit, non parvum neque contemnendum, quod *cum mercenario milite Numidisque* gesserunt, *& qui una cum his rebellarunt, Afris.* Quo quidem sæpe multumque suis rebus metuere coacti, tandem non de ditione solum, verum etiam de propria salute & patriæ ipsius solo in periculum venerunt. Est vero bellum istud multis de caussis dignum, cui ad-

Digitized by Google

A.V. 513. ἔχοντες ὑπεροχὴν νῦν ἢ πρόσθεν, οὔτ' ἂν πληρῶσαι τοσαύτας ναῦς, οὔτ' ἀναπλεῦσαι τηλικούτοις στό-

Promittitur liber de Forma Reip. Romanæ. λοις δυνηθεῖεν. οὐ μὴν, ἀλλὰ περὶ μὲν ταύτης τῆς 2 ἀπορίας σαφῶς ἐξέσται τὰς αἰτίας καταγνοῦσιν, ὅταν ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν τῆς πολιτείας ἔλθωμεν· ὑπὲρ ἧς οὐθ' ἡμῖν ἐν παρέργῳ ῥητέον, οὔτε τοῖς ἀκούουσιν ἀργῶς προσεκτέον. τὸ μὲν γὰρ θέαμα 3 καλὸν, σχεδὸν δ', ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἄγνωστον ἕως τοῦ νῦν, χάριν τῶν περὶ αὐτῆς συγγεγραφότων. οἱ μὲν 4 γὰρ ἠγνοήκασιν, οἱ δ' ἀσαφῆ καὶ τελέως ἀνωφελῆ

Pœni cum Romanis collati. πεποίηνται τὴν ἐξήγησιν. Πλὴν ἔν γε τῷ πρώτῳ πο- 5 λέμῳ πολέμῳ, τὰς μὲν τῶν πολιτευμάτων ἀμφοτέρων προαιρέσεις ἐφαμίλλους εὕροι τις ἂν γεγενημένας, οὐ μόνον ταῖς ἐπιβολαῖς, ἀλλὰ καὶ ταῖς μεγαλοψυχίαις· μάλιστα δὲ τῇ περὶ τῶν πρωτείων φιλοτιμίᾳ. Τούς γε μὴν ἄνδρας οὐ μικρῷ, πολλῷ δὲ 6 γενναιοτέρους ἐν παντὶ Ῥωμαίους· ἡγεμόνα δὲ, καὶ γνώμῃ

quam prius, neque instruere remigio tot naves, neque tantis classibus expeditiones queant suscipere? Verum dubitationis hujus rationes perspicue declarabuntur, cum ad *explicandam Reip. Romanæ formam* pervenerimus: de qua neque nobis dicendum est obiter, neque audientibus animo parum attento cogitandum. Nam res quidem ipsa contemplatione per quam digna; quæ tamen ad hanc usque diem, per eos qui de illa scripserunt, prope mansit incognita: quod scriptorum alii res Romanas ignoraverint; alii parum dilucide ac plane inutiliter illas sint exsecuti. Ceterum in superiore bello observari potest, ambas hasce Resp. pares inter se fuisse, cum audacia in suscipiendis consiliis, tum magnanimitate, maxime autem, de principatu contentione obstinata. Quod ad milites quidem, illud in universum statuere debemus, generosiores longe fuisse Romanos: e ducibus vero,

Digitized by Google

γνώμῃ καὶ τόλμῃ θετέον ἄριστον Ἀμίλκαν τῶν τότε A.V. 513.
γεγονέναι, τὸν Βάρκαν ἐπικαλούμενον, πατέρα δὲ
κατὰ φύσιν Ἀννίβου, τοῦ μετὰ ταῦτα πολεμήσαν-
τος Ῥωμαίοις.

Μετὰ δὲ τὰς διαλύσεις ταύτας, ἴδιόν τι καὶ LXV.
2παραπλήσιον ἀμφοτέροις συνέβη παθεῖν. Ἐξεδέ- Bellum Romanorum cum Faliſcis.
ξατο γὰρ πόλεμος ἐμφύλιος, Ῥωμαίους μὲν, ὁ πρὸς
τοὺς Φαλίσκους καλουμένους, οὓς ταχέως καὶ συμ-
φερόντως ἐπετέλεσαν, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐγκρατεῖς
3γενόμενοι τῆς πόλεως αὐτῶν· Καρχηδονίους δὲ, κα- Bellum Africum Pœnorum cum ſuis mercenariis.
τὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, οὐ μικρὸς, οὐδ' εὐκαταφρόνη-
τος, ὁ πρὸς τοὺς ξένους καὶ τοὺς Νομάδας, καὶ τοὺς
4ἅμα τούτοις ἀποστάντας Λίβυας· ἐν ᾧ πολλοὺς καὶ
μεγάλους ὑπομείναντες φόβους, τέλος οὐ μόνον ὑπὲρ
τῆς χώρας ἐκινδύνευσαν, ἀλλὰ καὶ περὶ σφῶν αὐ-
τῶν, καὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους. Ἐπὶ δὲ τὸν
πόλεμον τοῦτον ἐπιστῆσαι μὲν ἄξιον διὰ πλείους αἰ-
τίας,

LXV. 2. καλουμένους. καλούμενος *Aug. Reg. A.*

vero, *Amilcar* cognomento *Barca*, & naturalis pater Hannibalis ejus, qui poſtea cum Romanis bellum geſſit, & conſilio & virtute omnium qui tunc fuere præſtantiſſimus eſt habendus.

65. Pace hac facta, peculiaris quidam caſus ac ſimilis ambobus hiſce populis evenit. Apud *Romanos* enim ſecutum eſt civile *bellum cum Faliſcis;* quod quidem cito & ex utilitate ſua compoſuerunt, paucis diebus urbe illorum capta. At *Pœnos* eodem tempore *bellum* excepit, non parvum neque contemnendum, quod *cum mercenario milite Numidisque* geſſerunt, *& qui una cum his rebellarunt, Afris.* Quo quidem ſæpe multumque ſuis rebus metuere coacti, tandem non de ditione ſolum, verum etiam de propria ſalute & patriæ ipſius ſolo in periculum venerunt. Eſt vero bellum iſtud multis de cauſſis dignum, cui adverta-

Digitized by Google

A.V. 513. τίας, ἐπὶ κεφαλαίου δὲ καὶ διὰ βραχέων αὐτοῦ ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. Τόν τε γὰρ παρὰ τοῖς πολλοῖς λεγόμενον ἄσπονδον πόλεμον, τίνα φύσιν ἔχει καὶ διάθεσιν, μάλιστά τις ἐκ τῶν τότε γεγονότων ἐπιγνοίη· τούς τε χρωμένους μισθοφορικαῖς δυνάμεσι, τίνα δεῖ προορᾶσθαι καὶ φυλάττεσθαι μακρόθεν, ἐναργέστατ' ἂν ἐκ τῆς τότε περιστάσεως συνθεωρήσειε· πρὸς δὲ τούτοις, τί διαφέρει, καὶ κατὰ πόσον, ἤθη σύμμικτα καὶ βάρβαρα τῶν ἐν παιδείαις καὶ νόμοις καὶ πολιτικοῖς ἔθεσιν ἐκτεθραμμένων; τὸ δὲ μέγιστον, τὰς αἰτίας ἐκ τῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς καιροῖς πεπραγμένων κατανοήσειε, δι' ἃς ὁ κατ' Ἀννίβαν συνέστη Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις πόλεμος. ὑπὲρ οὗ, διὰ τὸ μὴ μόνον παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς πεπολεμηκόσιν ἔτι νῦν ἀμφισβητεῖσθαι τὰς αἰτίας,

Inexpiabile bellum, & aliâs memorabile.

7. ἴδεσιν. ἤθεσιν *Aug. Reg. A.*

vertamus animum: quapropter illud quoque, summatim quidem ac breviter, sicut initio proposuimus, exponemus. Primo enim, quod vulgo *bellum inexpiabile* vocatur, id quam naturam habeat, & quale sit, ex iis, quæ tum acciderunt, optime cognosci poterit. Tum vero, quæ prævidenda ac multo ante cavenda sint iis qui *milite* utuntur *mercenario*, evidentissime hic Carthaginiensium casus docuerit: præterea etiam illud, quid quantumque differentiæ sit inter confusæ ac barbaræ turbæ mores, & mores eorum qui liberalibus disciplinis imbuti, ac legibus civilibusque institutis fuerint innutriti. Postremo, quod & maximum est, ex iis, quæ tum gesta sunt, causas percipies, quæ bellum Hannibalicum Romanos inter & Carthaginienses conflarunt. De cujus quidem belli causis, quia non solum inter scriptores, verum etiam inter illos ipsos qui id gesserunt, ad hanc diem solet esse controversia: operæ pretium fuerit, eam

senten-

Digitized by Google

τίας. χρήσιμόν ἐστι τὴν ἀληθινωτάτην παραστῆσαι διάληψιν τοῖς φιλομαθοῦσιν. A.V. 513.

LXVI. Origo belli Africi.

Ὡς γὰρ θᾶττον, ἐπιτελεθεισῶν τῶν προειρημένων διαλύσεων, ἀποκατέστησε τὰς περὶ τὸν Ἔρυκα δυνάμεις εἰς τὸ Λιλύβαιον ὁ Βάρκας, εὐθέως αὐτὰς μὲν ἀπέθετο τὴν ἀρχήν· ὁ δ' ἐπὶ τῆς πόλεως στρατηγὸς Γέσκων, ἐγίγνετο περὶ τὸ περαιοῦν τοὺς στρατιώτας εἰς τὴν Λιβύην. προιδόμενος δὲ τὸ μέλλον, ἐμφρόνως ἐνεβίβαζε κατὰ μέρη διαιρῶν αὐτοὺς, καὶ διαλείμματα ποιῶν τῆς ἐξαποστολῆς· βουλόμενος ἀναστροφὴν διδόναι τοῖς Καρχηδονίοις, εἰς τὸ τοὺς καταπλεύσαντας καὶ μισθοδοτηθέντας τὰ προσοφειλόμενα τῶν ὀψωνίων, φθάνειν ἀπαλλαττομένους ἐκ τῆς Καρχηδόνος εἰς τὴν οἰκείαν, πρὶν ἢ τοὺς ἑξῆς περαιουμένους ἐπικαταλαβεῖν. ὁ μὲν οὖν Γέσκων, ἐχόμενος ταύτης τῆς ἐννοίας, οὕτως ἐχείριζε τὸ κατὰ τὴν ἐξαποστολήν. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, τὰ μὲν

Afri & mercenarii Pœnorum ex Sicil. in Africam trajiciuntur.

L 2

LXVI. 4. *ἐχείριζε τὸ κατὰ. Scripti libri omnes ἐχειρίζετο κατὰ, unde Casaub. fecit ἐνεχειρίζετο τὰ κατὰ. Facile paterer ἐχείριζε τὰ κατὰ.*

sententiam quæ verissima est studiosorum lectorum animis insinuare.

66. Statim post ictum fœdus, *Amilcar*, copiis, quæ ad Erycem erant, Lilybæum deductis, imperium deposuit; *Gescone*, urbis præfecto, militum in Africam trajectionem curante. Hic, quod futurum erat providens, prudente consilio divisos in partes navibus imponebat; easdemque per intervalla dimittebat. Dari enim tempus Carthaginiensibus volebat, quo possent qui advenerant, post reliqua stipendiorum cuique persoluta, suam quisque patriam repetentes, Carthagine prius excedere, quam illi qui deinde erant trajiciendi eos consequerentur. Et *Gescon* quidem, cum ita mercenarios transmitteret, id spectabat. Verum Carthaginienses, partim

Digitized by Google

A.V. 513. μὲν οὐκ εὐπορούμενοι χρημάτων, διὰ τὰς προγεγενημένας δαπάνας, τὰ δὲ καὶ πεπεισμένοι παραιτήσεσθαι τοὺς μισθοφόρους μέρος τι τῶν προσοφειλομένων ὀψωνίων, ἐὰν καὶ συναθροίσωσι καὶ δέξωνται πάντας εἰς τὴν Καρχηδόνα, παρακατεῖχον ἐκεῖ τοὺς καταπλέοντας διὰ ταύτην τὴν ἐλπίδα, καὶ συνεῖχον ἐν τῇ πόλει. Γιγνομένων δὲ πλειόνων ἀδικημάτων καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν· τὸ μὲν πρῶτον, ὑπιδόμενοι τὸν ὄχλον καὶ τὴν συμβαίνουσαν ἀκρασίαν, ἠξίωσαν τοὺς ἡγεμόνας, ἕως ἂν ἑτοιμασθῇ μὲν τὰ κατὰ τὰς σιταρχίας αὐτοῖς, προσδέξωνται δὲ τοὺς ἀπολειπομένους, ἀναχωρῆσαι πάντας εἴς τινα πόλιν τὴν προσαγορευομένην Σίκκαν, λαβόντας εἰς τὰ κατεπείγοντα χρυσοῦν ἕκαστον. προθύμως δὲ συνυπακουσάντων πρὸς τὴν ἔξοδον, καὶ βουλομένων αὐτοῦ καταλιπεῖν τὰς ἀποσκευάς, καθάπερ καὶ τὸν πρῶτον

Carthagine mittuntur Siccam.

5. *μὲν οὐκ εὐποροῦμενοι. Perperam μὲν οὐκ ἀποροῦμ. Vat. Flor. Rectius μὲν ἀποροῦμ. Aug. Reg. A.* 6. *σιταρχίας. Sic correxi meum defum ἐπαρχίας, quod eſt in mſtis, quod in ἐπαρχείας mutavit Caſaub.*

tim quod prioribus ſumtibus erat exhauſtum ærarium ipſorum; partim quod crederent, ſi cunctos ſimul Carthagine congregaſſent, impetraturos ſe ab illis, ut debiti adhuc ſtipendii gratiam ex aliqua parte civitati facerent; hac ſpe illecti, omnes qui ad portum appuliſſent, ibi detinebant, ac deinde etiam in urbe continebant. Sed quum multa & noctu & interdiu a mercenariis maleficia ederentur, eſſetque iam ſuſpecta multitudo, ob familiarem militibus intemperantiam; egere cum ducibus Carthaginienſes, ut tantiſper, dum expediſſent negotium de ſolvendo ſtipendio, & dum ceteri qui adhuc aberant adveniſſent, omnes interim in oppidum *Siccam*, aureo viritim ad præſentes uſus accepto, concederent. Quibus voluntati illorum morem gerere paratis, & impedimenta ſua ibi relinquere, ſicut antea fecerant,

Digitized by Google

πρῶτον χρόνον ὑπῆρχον, ὡς θᾶττον ἐσομένης τῆς A.V. 513.
ἐπανόδου πρὸς τοὺς ὀψωνιασμούς· ἀγωνιῶντες οἱ
Καρχηδόνιοι, μή ποτε διὰ χρόνου παραγεγονότες,
καὶ τινὲς μὲν τέκνων, ἔνιοι δὲ καὶ γυναικῶν ἱμείρον-
τες, οἱ μὲν οὐκ ἐκπορευθῶσι τὸ παράπαν, οἱ δὲ ἐκ-
πορευθέντες αὖθις ἀνακάμπτωσι πρὸς ταῦτα, καὶ
τῷ τοιούτῳ τρόπῳ μηδὲν ἧττον ἀδίκημα γίγνηται
κατὰ τὴν πόλιν· ταῦτα προορώμενοι, μετὰ πολλῆς
ἀπεχθείας οὐδαμῶς βουλομένους τοὺς ἀνθρώπους
ἠνάγκασαν τὰς ἀποσκευὰς μεθ' ἑαυτῶν ἀπαγαγεῖν.
Οἱ δὲ μισθοφόροι, συναναχθέντες εἰς τὴν Σίκκαν, Stipendii debiti rationes exaggerant.
καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου τετευχότες ἀνέσεως καὶ σχο-
λῆς· ὅπερ ἀφυέστατον ὑπάρχει ξενικαῖς δυνάμεσι,
καὶ σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, ἀρχηγὸν καὶ μόνον αἴτιον γί-
γνεται στάσεως· διῆγον ἀδεῶς. ἅμα δὲ ῥαθυμοῦντες,
τινὲς μὲν αὐτῶν ἐξελογίζοντο τὰ προσοφειλόμενα
σφίσι τῶν ὀψωνίων ἐπὶ τὸ πλεῖον, καὶ συγκεφα-

7. τὸν πρῶτον χρόνον. τὸν πρὸ τοῦ χρόνον malim cum Gronov.
10. συναναχθέντες. συναχθέντες Aug. Reg. A. B.

rant, cogitantibus, ut qui brevi ad recipienda ſtipendia eſſent redituri; magnus Carthaginienſes inceſſit metus, ne, qui poſt longum adeo tempus rediiſſent, alii liberorum, alii uxorum deſiderio irretiti, partim ne egrederentur quidem penitus, partim egreſſi mox ad ſuos affectus redirent, atque ita civitati nihilo melius eſſet conſultum. Hæc ſuſpicati, ſane quam odioſe impedimenta omnia ſua plane invitos ſecum abducere coëgerunt. Milites, quum ſe univerſi *Siccam* recepiſſent, laborum remiſſionem & quietem, qua diu caruerant, adepti, (quæ res minime omnium conductitiis copiis convenit, eſtque, ut ſic dicam, vel ſola per ſe auctor ac cauſſa ſeditionis:) licenter agebant. Simul per otium cœpere quidam ſtipendii adhuc debiti rationem inire, omnia in majus attollentes; &, quum ſummam multis

A.V. 513. λαμούμενοι πολλαπλάσια τῶν καθηκόντων, ταῦτ' ἔφασαν δεῖν ἀπαιτεῖν τοὺς Καρχηδονίους· πάντες 12
δ', ἀναμιμνησκόμενοι τῶν ἐπαγγελιῶν, ὧν οἱ στρατηγοὶ κατὰ τοὺς ἐπισφαλεῖς τῶν καιρῶν παρακαλοῦντες σφᾶς ἐπεποίηντο, μεγάλας εἶχον ἐλπίδας, καὶ μεγάλην προσδοκίαν τῆς ἐσομένης περὶ αὐτοὺς ἐπανορθώσεως.

LXVII. Seditio mercenariorum militum.

Διόπερ ἅμα τῷ συλλεχθῆναι πάντας εἰς τὴν Σίκκαν, καὶ παραγενόμενον Ἄννωνα, τὸν ὑπάρχοντα στρατηγὸν ἐν τῇ Λιβύῃ τότε τῶν Καρχηδονίων, μὴ οἷον τὰς ἐλπίδας καὶ τὰς ἐπαγγελίας ἐκπληροῦν· ἀλλὰ τοὐναντίον, λέγοντα τὸ βάρος τῶν φόρων, καὶ τὴν καθόλου στενοχωρίαν τῆς πόλεως, ἐγχειρεῖν παραιτεῖσθαι μέρος τι τῶν ἐξ ὁμολόγου προσοφειλομένων ὀψωνίων· εὐθέως διαφορὰ καὶ στάσις ἐγεννᾶ- 2
το, καὶ συνδρομαὶ συνεχεῖς ἐγίγνοντο, ποτὲ μὲν κατὰ γένη, ποτὲ δ' ὁμοῦ πάντων. ὡς δ' ἂν μήθ' ὁμοέθνων, 3
μήθ'

LXVII. 3. ὁμοέθνων. ὁμοεθνῶν *Aug. Reg. A.*

multis partibus majorem vero confeciſſent, tantum a Carthaginienſibus exigendum eſſe dictitabant. Omnes vero revocabant in memoriam promiſſiones ſibi a ducibus, dum inter pericula illos adhortarentur, factas; magnasque animis ſpes concipiebant, & commoda, quæ percepturos ſe ampla arbitrabantur, avidi exſpectabant.

67. Igitur ubi *Siccam* convenere omnes, quum ad eos *Hanno*, qui illa tempeſtate Africæ Carthaginienſium provinciæ præerat, acceſſiſſet, atque ille non ſolum ſpei iſti militum & prioribus promiſſis non ſatisfaceret, ſed e contrario gravitatem tributorum cauſſatus, & publicam rerum omnium inopiam, oraret milites, *ut de ſtipendiis, quæ ex pacto ipſis deberentur, partem aliquam Reip. condonarent;* ilicet diſcordia atque ſeditio eſt coorta, & concurſus aſſidui modo nationum ſingularum ſeparatim, modo ſimul omnium, fieri ſunt cœpti. Et quum neque unius gentis,

Digitized by Google

μήθ' ὁμογλώττων ὑπαρχόντων, ἢν ἀμιξίας καὶ θο- A.V. 513.
ρύβου καὶ τῆς λεγομένης τύρβης πλῆρες τὸ στρα-
τόπεδον. Καρχηδόνιοι γὰρ ἀεὶ χρώμενοι ποικίλαις
καὶ μισθοφορικαῖς δυνάμεσι, πρὸς μὲν τὸ μὴ ταχέως
συμφρονήσαντας ἀπειθεῖν, μηδὲ δυσκαταπλήκτους
εἶναι τοῖς ἡγουμένοις, ὀρθῶς στοχάζονται, ποιοῦντες
ἐκ πολλῶν γενῶν τὴν δύναμιν· πρὸς δὲ τὸ, γενομένης Periculo-
ὀργῆς ἢ διαβολῆς ἢ στάσεως, διδάξαι καὶ πραῦναι sa turba
καὶ μεταθεῖναι τοὺς ἡγησικότας, ὁλοσχερῶς ἀστο- mercena-
χοῦσιν. οὐ γὰρ οἷον ἀνθρωπίνῃ χρῆσθαι κακίᾳ συμ- riorum.
βαίνει τὰς τοιαύτας δυνάμεις, ὅταν ἅπαξ εἰς ὀρ-
γὴν καὶ διαβολὴν ἐμπέσωσι πρός τινας· ἀλλ' ἀπο-
θηριοῦσθαι τὸ τελευταῖον, καὶ παραστατικὴν λαμ-
βάνειν διάθεσιν. ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι περὶ
αὐτούς· ἦσαν γὰρ οἱ μὲν Ἴβηρες, οἱ δὲ Κελτοὶ, τι-
νὲς δὲ Λιγυστινοὶ, καὶ Βαλιαρεῖς· οὐκ ὀλίγοι δὲ μιξ-
έλληνες, ὧν οἱ πλείους αὐτόμολοι καὶ δοῦλοι· τὸ δὲ

tis, neque unius linguæ
essent, aliis alios non intelligentibus, tumultus in castris omnia obtinebat, ac passim turbabatur. Carthaginienses enimvero, qui copiis semper utuntur variis e locis mercede conductis; siquidem illud agitur, ut rebellioni ex conspiratione obviam eatur, & ut ne terribilis ipsis ducibus sit exercitus, nequaquam a proposito aberrant, dum ex multis gentibus copias cogunt: sin illud agitur, ut, ira semel commota, aut odio concepto, vel seditione facta, docere, lenire, & in viam reducere velis errore lapsos, omnino mala eorum ratio est. Cernere enim licet ejusmodi exercitus, ubi semel iram aut odium contra aliquos susceperint, non solum pro more aliorum hominum maleficia patrare; sed plane ferarum instar sævire, & animos induere ad omnem immanitatem & vesaniam comparatos. Quod quidem tunc istis accidit: erant enim alii Hispani, alii Galli, quidam Ligures & Baleares: nec pauci inerant hybridæ Græci, & in his perfugæ plerique

A.V. 513. Periculosa turba mercenariorum.

μέγιστον μέρος αὐτῶν ἦν Λίβυες. διόπερ οὔτ' ἐκκλη- 8
σιάσαι συναθροίσαντα πάντας ὁμοῦ δυνατὸν ἦν, οὔτ'
ἄλλην οὐδεμίαν εὑρέσθαι πρὸς τοῦτο μηχανήν. πῶς 9
γὰρ οἷόν τε; τὸν μὲν γὰρ στρατηγὸν εἰδέναι τὰς
ἑκάστων διαλέκτους ἀδύνατον· διὰ πλειόνων δὲ ἑρ-
μηνέων ἐκκλησιάζειν, ἅμα τετράκις καὶ πεντάκις
περὶ τοῦ αὐτοῦ λέγοντας πράγματος, σχεδὸν ὡς
εἰπεῖν ἔτι τοῦ πρόσθεν ἀδυνατώτερον. λοιπὸν ἦν, διὰ 10
τῶν ἡγεμόνων ποιεῖσθαι τὰς ἀξιώσεις καὶ παρακλή-

Hanno sedare tumultum nequit.

σεις· ὅπερ ἐπειρᾶτό γε συνεχῶς ποιεῖν ὁ Ἄννων.
ἀκμὴν δὲ καὶ τούτους συνέβαινεν ἃ μὲν οὐκ αἰθάνε- 11
σθαι τῶν λεγομένων, ἃ δὲ καὶ συναινέσαντας ἐνίοτε
τῷ στρατηγῷ, ταὐναντία πρὸς τοὺς πολλοὺς ἀναγ-
γέλλειν, τοὺς μὲν δι' ἄγνοιαν, τοὺς δὲ διὰ κακίαν·
ἐξ ὧν ἦν ἀσαφίας, ἀπιστίας, ἀμιξίας, ἅπαντα
πλήρη. πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, ᾤοντο καὶ τοὺς Καρ- 12
χηδο-

9. ἑκάστων. *Vulgo edd.* ἑκάστου *ex Bav.* 11. ἀπιστίας, ἀμιξίας. *Inverse* ἀμιξ. ἀπιστ. *Bav.*

plerique aut servi: pars vero maxima Afri erant. Itaque nec pro concione omnes alloqui in unum locum congregatos quisquam poterat: neque ulla alia ad id ratio poterat excogitari. Qui enim id fiat, obsecro? Nam ut omnium cujusque populi linguarum dux sit peritus, hoc vero fieri nequit: per plures autem interpretes concionem habere, quater aut quinquies eadem de re dicentes, pæne dixerim adhuc esse difficilius. Restabat, ut ducum opera uterentur, si quid rogare milites vellent, aut hortari: atque hoc *Hanno*, quantum pote, faciebat assidue. Sed enim cum maxime isti quoque persæpe, aut, quæ dicerentur, non intelligebant; aut, pacti aliquid cum Hannone, ad milites contraria referebant; alii per imperitiam, alii per malitiam: unde incertitudinis, diffidentiæ, separatorum consiliorum plena erant omnia. Nam ad ceteras quereias etiam illud acce-

Digitized by Google

χηδονίους ἐπίτηδες τοὺς μὲν εἰδότας στρατηγοὺς τὰς A.V. 513.
γεγενημένας χρείας κατὰ Σικελίαν ἐξ αὐτῶν, καὶ
πεποιημένους σφίσι τὰς ἐπαγγελίας, οὐκ ἐξαπο-
στέλλειν ὡς αὐτούς· τὸν δὲ μηδενὶ τούτων παρηκο-
13λουθηκότα, τοῦτον ἐκπεπομφέναι. τέλος δ' οὖν ἀπα-
ξιώσαντες μὲν τὸν Ἄννωνα, διαπιστήσαντες δὲ τοῖς
κατὰ μέρος ἡγεμόσιν, ἐξορμηθέντες δὲ πρὸς τοὺς Tunetē
Καρχηδονίους, ὥρμησαν πρὸς τὴν πόλιν· καὶ κατε- seditiosi
στρατοπέδευσαν, ἀπέχοντες ὡς ἂν ἑκατὸν καὶ εἴκο- castra
σι στάδια τῆς Καρχηδόνος, ἐπὶ τῷ καλουμένῳ Τύ- ponunt.
νητι, πλείους ὄντες τῶν δισμυρίων.

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τότε πρὸ ὀφθαλμῶν ἐλάμ- LXVIII.
2βανον τὴν αὑτῶν ἄγνοιαν, ὅτ' ἦν οὐδὲν ὄφελος. με- Omnia
γάλα μὲν γὰρ ἤμαρτον, εἰς ἕνα τόπον ἀθροίσαντες pollicen-
τοσοῦτο πλῆθος μισθοφόρων, ἔχοντες οὐδεμίαν ἐλπί- tur Pœni.
δα πολεμικῆς χρείας ἐν ταῖς πολιτικαῖς δυνάμεσι·
3τούτου δὲ μεῖζον ἔτι, προεμένοι τὰ τέκνα καὶ τὰς

accedebat, quod existimabant, fecisse consulto Carthaginienses, ut conscios duces operæ ipsis bello Sicilienſi præclare nauatæ, & factarum pollicitationum auctores, ad se non mitterent; cum venire eum jussissent, qui nulli rerum gestarum interfuisset. Tandem quum *Hannonem* aspernarentur, minoribus autem ducibus fidem non haberent; ira-succensi adversus Carthaginienses, numero supra viginti millia, infesti ad urbem feruntur, & ex intervallo ab ea passuum fere quindecim millium prope *Tunetem* castra ponunt.

68. Tunc demum Carthaginienſibus error suus ob oculos obversari, cum nihil eos sera pœnitentia juvabat. Graviter siquidem peccaverant, quod tantas conductitiorum auxiliorum copias unum in locum congregassent; qui præsertim in urbano milite, si quid bellici tumultus increpuisset, spem nullam repositam haberent: gravius adhuc, quod liberos, uxores, atque omnia impedimenta

Digitized by Google

A.V. 513. Omnia pollicentur Pœni.

γυναῖκας, καὶ σὺν τούτοις τὰς ἀποσκευάς· οἷς ἐξῆν ἐμήροις χρησαμένους, ἀσφαλέστερον μὲν αὐτοὺς βουλεύσασθαι περὶ τῶν ὑποπιπτόντων, εὐπειθεστέροις δ' ἐκείνοις χρῆσθαι πρὸς τὸ παρακαλούμενον. οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ, καταπλαγέντες τὴν στρατοπεδείαν, πᾶν ὑπέμενον, σπουδάζοντες ἐξιλάσασθαι τὴν ὀργὴν αὐτῶν· καὶ τάς τε τῶν ἐπιτηδείων ἀγορὰς ἐκπέμποντες δαψιλεῖς, ἐπώλουν, καθὼς ἐκεῖνοι βούλοιντο· καὶ τάτ' ἐποίουν τὰς τιμάς· τῶν τε τῆς γερουσίας ἀεί τινας ἐξαπέστελλον πρέσβεις, ὑπισχνούμενοι ποιήσειν πᾶν ὅ τι ποτ' ἂν αὐτοὺς ἀξιώσωσιν, εἰ κατὰ δύναμιν. ἦν δὲ πολὺ τὸ καθ' ἑκάστην ἡμέραν παρὰ τοῖς μισθοφόροις ἐπινοούμενον, ἅτε δὴ κατατεθαρρηκότων μὲν, καὶ συντεθεωρηκότων τὴν κατάπληξιν καὶ πτοίαν τῶν Καρχηδονίων· πεφρονηματισμένων δὲ, καὶ πεπεισμένων διὰ τοὺς προγεγονότας αὐτοῖς ἐν Σικελίᾳ πρὸς τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατόπεδα κινδύνους, μὴ οἷον Καρχηδονίους ἀντοφθαλμῆσαί ποτ' ἂν πρὸς αὐτοὺς

Majora semper postulant mercenarii.

dimenta non detinuerant; quos si veluti obsides retinuissent, licuisset ipsis & tutius de eis quæ inciderent consultare, & milites ad postulata omnia æquiores habere. Quidquid sit, territi tum Carthaginienses hostilium castrorum vicinia, leniendæ militum iræ causa omnia perpeti; cum annona large subministranda, quam illi pretiis ad libidinem impositis emebant; tum legatis e senatorum numero subinde mittendis, qui omnia impetraturos pollicerentur, quæ postulassent, fieri modo possent. At mercenarii novi aliquid in dies excogitare, quod prioribus postulatis adjicerent; ut pote, quos pavor & consternatio, quam in Pœnis animadvertebant, faciebat audaciores. Nam & aliàs inflati erant, qui propter res in Sicilia gestas cum Romanis legionibus persuasum haberent, nemini jam mortalium, nedum Cartha-

Digitized by Google

αὐτοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις, ἀλλὰ μηδὲ τῶν ἄλλων ἀν- A.V. 513.
8θρώπων μηδένα ῥᾳδίως. Διόπερ ἅμα τῷ συγχωρῆ- Majora semper postulant mercenarii.
σαι τὰ περὶ τῶν ὀψωνίων αὐτοῖς τοὺς Καρχηδονίους,
εὐθέως ἐπέβαινον, καὶ τῶν τεθνεώτων ἵππων ἀπή-
9τουν τὰς ἀξίας. προσδεξαμένων δὲ καὶ τοῦτο, πά-
λιν τῆς προσοφειλομένης σιτομετρίας ἐκ πλείονος
χρόνου, τὴν μεγίστην γεγονυῖαν ἐν τῷ πολέμῳ τιμήν,
10ἔφασκον, αὐτοὺς δεῖν κομίζεσθαι. καθόλου δὲ ἀεί τι
καινὸν προσεξεύρισκον, εἰς ἀδύνατον ἐκβάλλοντες τὴν
διάλυσιν, διὰ τὸ πολλοὺς καχέκτας καὶ στασιώδεις
11ἐν αὐτοῖς ὑπάρχειν. οὐ μὴν, ἀλλὰ πᾶν τὸ δυνατὸν
ὑπισχνουμένων τῶν Καρχηδονίων, κατένευσαν ἐπιτρέ-
ψειν περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ἐνὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ
13γεγονότων στρατηγῶν. πρὸς μὲν οὖν Ἀμίλκαν τὸν
Βάρκαν, μεθ' οὗ συγκεκινδυνεύκεσαν ἐν τῇ Σικελίᾳ,
δυσχερῶς εἶχον· δοκοῦντες οὐχ ἥκιστα δι' ἐκεῖνον
ὀλιγω-

LXVIII. 10. ἀεί τι καινὸν. *Sic correxit Casaub. praeunte Perrotto. Scripti omnes dant partim ἔν τινι καινῶν, partim ἔν τινι καινὸν, & ignorant ἀεὶ. Quare verior fortasse Scaligeri conjectura ἔν τι καινὸν, ni malueris ἕν τι τῶν καινῶν.*

Carthaginienſibus, ſatis fore animi ad ſtandum contra ipſos in acie. Itaque, ſimulac de ſtipendiis conceſſiſſent Carthaginienſes; pergere illi ulterius, & occiſorum equorum pretia poſcere. Hoc quoque ubi eſt admiſſum, rurſus illi dicere, *pro frumento, quod a longo tempore deberetur, tantum pretium ſibi ſolvi oportere, quanti plurimi tempore belli frumentum veniiſſet.* Omnino denique, quia multi inter eos erant perditi homines & ſeditioſi, novi ſemper aliquid adinveniebant, per conditiones quæ fieri non poterant, pacem impedientes. At nihilo minus Carthaginienſibus nullum onus, cui quidem pares forent, detrectantibus, exorari tandem ſe ſiverunt, ut arbitrio unius e ducibus, qui in Sicilia fuiſſent, controverſia permitteretur. Sed in *Amilcarem* quidem *Barcam*, ſub quo in Sicilia militaverant, infenſo atque inimico erant animo; eo maxime auctore negligi

Digitized by Google

A.V. 513. ὀλιγωρεῖσθαι, τῷ μήτε πρεσβεύειν πρὸς αὐτοὺς, τήν
Gesconi res committitur. τε στρατηγίαν ἐκουσίως δοκεῖν ἀποτεθεῖσθαι. πρὸς 13
δὲ Γέσκωνα πάνυ διέκειντο φιλανθρώπως, ὃς ἐγεγό-
νει μὲν ἐν Σικελίᾳ στρατηγὸς, ἐπεποίητο δ' αὐτῶν
πρόνοιαν τὴν ἐνδεχομένην, ἔν τε τοῖς ἄλλοις, καὶ μά-
λιστα περὶ τὴν ἀνακομιδήν. διόπερ ἐπέτρεψαν τού-
τῳ περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων.

LXIX. [d]Ὃς παραγενόμενος κατὰ θάλατταν μετὰ τῶν
χρημάτων, καὶ προσπλεύσας πρὸς τὸν Τύνητα, τὸ
μὲν πρῶτον λαμβάνων τοὺς ἡγεμόνας, μετὰ δὲ ταῦ-
τα συναθροίζων κατὰ γένη τοὺς πολλούς· ἃ μὲν 2
ἐπετίμα περὶ τῶν γεγονότων, ἃ δὲ διδάσκειν ἐπει-
ρᾶτο περὶ τῶν παρόντων· τὸ δὲ πλεῖον, παρεκάλει
πρὸς τὸ μέλλον, ἀξιῶν αὐτοὺς, εὔνους ὑπάρχειν τοῖς
ἐξ ἀρχῆς μισθοδόταις. τέλος δὴ ὥρμησε πρὸς τὸ 3
διαλύειν τὰ προσοφειλόμενα τῶν ὀψωνίων, κατὰ
γένη ποιούμενος τὴν μισθοδοσίαν. [e]Ἦν δέ τις Καμ- 4
πανὸς ηὐτομοληκὼς παρὰ τῶν Ῥωμαίων δοῦλος,
ἔχων

negligi se rati, qui neque ad ipsos legatus venisset, & imperium sua sponte videretur deposuisse. *Gesconi* vero, qui & dux in Sicilia fuerat, & cum aliâs, tum in reditu maxime, ipsorum commodis pro virili consuluerat, ex animo bene omnes volebant. Hunc igitur controversiarum suarum ferunt arbitrum.

69. *Gesco*, cum pecuniis mari profectus, ubi *Tunetem* appulit, cum ducibus primum colloquitur, deinde singulas quasque nationes congregari jubet. Ibi tum ille, partim eos ob incepta increpare, partim de præsenti rerum statu admonere; maxime vero hortari in posterum, rogareque, ut *a quibus tot antea stipendia accepissent, iis benevolentiam suam conservarent.* Tandem ad expungenda reliqua stipendiorum, militibus per nationes distributis, se accingit. Erat vero in exercitu *Spendius* quidam, genere *Campanus*, qui apud Roma-

Digitized by Google

ἔχων σωματικὴν δύναμιν καὶ τόλμαν ἐν τοῖς πολεμι- A.V. 513.
5κοῖς παράβολον, ὄνομα Σπένδιος. οὗτος, εὐλαβού- Spendius & Mathos
μενος, μὴ παραγενόμενος αὐτὸν ὁ δεσπότης κομίση- irritant
ται, καὶ κατὰ τοὺς Ῥωμαίων νόμους αἰκισθεὶς δια- commili-
φθαρῇ, πᾶν ἐτόλμα καὶ λέγειν καὶ πράττειν, σπου- tones.
δάζων διακόψαι τὰς διαλύσεις τὰς πρὸς Καρχηδο-
6νίους. ἅμα δὲ τούτῳ καὶ Λίβυς τις Μάθως, ὃς ἦν
μὲν ἐλεύθερος, καὶ τῶν συνεστρατευμένων, πλεῖστα
δὲ κεκινηκὼς κατὰ τὰς προειρημένας ταραχάς.
ἀγωνιῶν οὖν, μή τίσῃ καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν λοιπῶν δί-
κην, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐγένετο γνώμης τοῖς περὶ τὸν
7Σπένδιον. καὶ λαμβάνων τοὺς Λίβυας, ὑπεδείκνυε,
διότι, μετὰ τὸν ὀψωνιασμὸν χωρισθέντων τῶν ἄλλων
γενῶν εἰς τὰς πατρίδας, ἀπερείσονται καὶ τὴν ὑπὲρ
ἐκείνων ὀργὴν εἰς αὐτοὺς οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ βουλή-
σονται, διὰ τῆς εἰς σφᾶς τιμωρίας, ἅπαντας κατα-
8πλήξασθαι τοὺς ἐν τῇ Λιβύῃ. ταχὺ δὲ προσανασει-
σθέντες

Romanos ſervitutem ſerviens, ad Pœnos transfugerat; & corporis robore, & audaci in rebus bellicis temeritate pollens. Hic veritus, ne ſe herus fugitivum perſequens reciperet, ac mox cruciatum necaret ex Romanorum legibus; dictis factisque omnia moliebatur, quo inſtitutam cum Carthaginienſibus transactionem rumperet. Cum hoc & *Mathos* quidam *Afer* ſe conjunxerat, liber ille quidem homo, & qui cum ceteris meruerat: ſed quod præteritarum turbarum præcipuus exſtitiſſet incentor, timens ne pro ceteris etiam luenda ſibi ſit pœna, cum *Spendio* conſpiravit. Itaque Afros ſeorſim appellans, perſuadere eis aggreditur, *Carthaginienſes, ſimulac receptis ſtipendiis in ſuam quisque patriam aliæ nationes diſceſſiſſent, etiam illam quam adverſus ceteros concepiſſent iram, in capita ipſorum eſſe effuſuros; daturosque operam, ut eas ab ipſis pœnas exigerent, quæ univerſis Africæ populis terrorem eſſent incuſſuræ.* His

ſermo-

A.V. 513. Spendius & Mathos.

θέντες οἱ πολλοὶ τοῖς τοιούτοις λόγοις, καὶ λαμβανόμενοι βραχείας ἀφορμῆς, ἐκ τοῦ τὸν Γέσκωνα τὸ μὲν ὀψώνια διαλύειν, τὰς δὲ τιμὰς τοῦ τε σίτου καὶ τῶν ἵππων ὑπερτίθεσθαι, συνέτρεχον εὐθέως εἰς ἐκκλησίαν. Καὶ τοῦ μὲν Σπενδίου καὶ τοῦ Μάθω διαβαλλόντων καὶ κατηγορούντων τοῦ τε Γέσκωνος καὶ τῶν Καρχηδονίων, ἤκουον, καὶ προσεῖχον ἐπιμελῶς τὸν νοῦν τοῖς λεγομένοις. εἰ δέ τις ἕτερος προσπορευθείη συμβουλεύσων, οὐδ' αὐτὸ τοῦτο περιμείναντες ἕως τοῦ γνῶναι, πότερον ἀντερῶν ἢ συνηγορήσων πάρεστι τοῖς περὶ τὸν Σπένδιον, παραχρῆμα βάλλοντες τοῖς λίθοις ἀπέκτεινον. καὶ πολλοὺς δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ κατὰ τὰς συνδρομὰς, καὶ τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ἰδιωτῶν, διέφθειρον. καὶ μόνον τὸ ῥῆμα τοῦτο κοινῇ συνίεσαν, τὸ βάλλε, διὰ τὸ συνεχῶς αὐτὸ πράττειν. μάλιστα δὲ τοῦτ' ἐποίουν, ὁπότε μεθυσθέντες ἀπὸ τῶν ἀρίστων συνδράμοιεν. διόπερ ὅτε τις

Sæviunt in nolentes secum facere.

LXIX. 8. λαμβανόμενοι. λαβόμενοι *Casaub. ex Reg. B. C.* 10. περὶ τὸν recte *Casaub. Mendose libri omnes* παρὰ τὸν Σπ. Ibid. ἀπέκτεινον. *Alii* ἀπέκτεινον.

sermonibus mox magis magisque irritati milites, levem occasionem arripientes, quod *Gesco* stipendia quidem solveret, verum & frumenti & equorum pretia in aliud tempus differret; in concionem, facto concursu, ire pergunt. Ac *Spendium* quidem & *Mathonem*, qui Gesconem & Carthaginienses in odium vocabant, attentis auribus animisque audiebant: sin accederet alius quis dandi consilii gratia, e vestigio, prius quam vel hoc etiam ipsum scirent, assentiendine animo an contradicendi Spendio adveniisset, lapidibus obrutum occidebant. Atque adeo multos eo modo in istis concursibus & privatos & ordinum ductores peremerunt. Solumque erat verbum hoc, *Feri!* quod communiter intelligerent, quia assidue hoc faciebant: maxime autem, cum vino pleni mox a prandio concurrebant. Itaque simul

ut

Digitized by Google

τις ἄρξαιτο βάλλε λέγειν, οὕτως ἐγίγνετο παντα- A.V. 513.
χόθεν ἅμα καὶ ταχέως, ὥστε μὴ δύνασθαι διαφυ-
14γεῖν τὸν ἅπαξ προσελθόντα. πλὴν οὐδενὸς ἔτι τολ- Duces re-
μῶντος συμβουλεύειν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, κατέ- bellium
στησαν αὐτῶν στρατηγοὺς Μάθω καὶ Σπένδιον. Spendius & Mathos.

Ὁ δὲ Γέσκων ἑώρα μὲν τὴν ὅλην ἀκαταστασίαν LXX. Gesconem comprehendunt.
καὶ ταραχὴν· περὶ πλείστου δὲ ποιούμενος τὸ τῇ
πατρίδι συμφέρον, καὶ θεωρῶν, ὅτι, τούτων ἀποθη-
ριωθέντων, κινδυνεύουσι προφανῶς οἱ Καρχηδόνιοι
2τοῖς ὅλοις πράγμασι· παρεβάλλετο, καὶ προσεκαρ-
τέρει, ποτὲ μὲν τοὺς προεστῶτας αὐτῶν εἰς τὰς
χεῖρας λαμβάνων, ποτὲ δὲ κατὰ γένη συναθροίζων
3καὶ παρακαλῶν. οὐ μὴν, ἀλλὰ τῶν Λιβύων οὐδέπω
κεκομισμένων τὰς σιταρχίας, οἰομένων δὲ δεῖν ἀπο-
δεδόσθαι σφίσι, καὶ προσιόντων θρασέως, βουλόμενος
ὁ Γέσκων ἐπιπλῆξαι τὴν προπέτειαν αὐτῶν, Μάθω
4τὸν στρατηγὸν ἀπαιτεῖν ἐκέλευεν. οἱ δ' ἐπὶ τοσοῦτον
διαφε-

ut dixerat aliquis, *feri!* tam cito ab omni simul parte hoc fiebat, ut effugere, qui semel accesserat, nulla ratione posset. Nemine tandem eam ob caussam audente amplius ad dandum consilium in medium prodire, *Matho* ac *Spendius* duces sunt creati.

70. Non fugiebat quidem *Gesconem*, quanta perturbatio ac tumultus versaretur in castris: sed patriæ utilitatem in præcipua cura habens, qui prævideret, si sævire isti more ferarum cœpissent, in manifestissimum summæ rei periculum Carthaginienses fore venturos: caput suum periculo objectans, ab incepto non desistebat; modo præfectos ad se vocatos appellans, modo singulas nationes cogens, atque adhortans. Accidit vero, cum Afris stipendia nondum essent soluta, hique illa cum impetu & insolentia deposcerent, ut *Gesco*, temeritatem illorum castigare volens, ipsos *a Mathone duce suo stipendia petere* juberet.

Digitized by Google

A.V. 513. Geſconem comprehendunt.

διωργίθησαν, ὥστ' οὐδὲ τὴν τυχόντα χρόνον ἀναστροφὴν δόντες, ὥρμησαν τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τὸ διαρπάζειν τὰ πρόχειρα τῶν χρημάτων, μετὰ δὲ ταῦτα συλλαμβάνειν τόν τε Γέσκωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ Καρχηδονίους. Οἱ δὲ περὶ τὸν Μάθω καὶ τὸν Σπένδιον, ὑπολαμβάνοντες, τάχιστ' ἂν οὕτως ἐκκαυθῆναι τὸν πόλεμον, εἰ παράνομόν τι πράξειαν καὶ παράσπονδον, συνήργουν ταῖς τῶν ὄχλων ἀπονοίαις, καὶ τὴν μὲν ἀποσκευὴν τῶν Καρχηδονίων ἅμα τοῖς χρήμασι διήρπαζον, τὸν δὲ Γέσκωνα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, δήσαντες ὑβριστικῶς, εἰς φυλακὴν παρεδίδοσαν. Καὶ τὸ λοιπὸν ἐπολέμουν ἤδη φανερῶς πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, συνωμοσίας ἀσεβεῖς καὶ παρὰ τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώπων ἤθη ποιησάμενοι. Ὁ μὲν οὖν πρὸς τοὺς ξένους καὶ Λιβυκὸς ἐπικληθεὶς πόλεμος, διὰ ταῦτα καὶ τοιαύτην ἔλαβε τὴν ἀρχήν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Μάθω, συντελεσάμενοι τὰ προειρημένα, παραυτίκα μὲν ἐξαπέστελλον πρέσβεις ἐπὶ τὰς

Bellum fuſcipiunt apertum. A.V. 514.

beret. Qua voce adeo ſunt eorum animi irritati, ut, ne minima quidem mora interpoſita, in paratam eo loci pecuniam primo impetum facerent, mox vero & *Geſconem* & reliquos ejus comites Carthaginienſes comprehenderent. Et *Mathos* ac *Spendius*, rati ita facillime accenſum iri bellum, ſi contra jus atque fidem publicam aliquid patraſſent, multitudinis perditam audaciam adjuvabant: igitur ſupellectilem Carthaginienſium una cum pecuniis diripiunt; & Geſconem ejusque comites, contumelioſe vinctos, in carcerem condi imperant. Atque ita conjuratione impia & contra jus gentium inita, palam cum Carthaginienſibus bellum incipiunt. Hæ igitur ſunt cauſſæ, hoc *principium Belli contra Mercenarios*, quod *Africum Bellum* dicitur. *Mathos*, his rebus geſtis, ad Africæ urbes continuo legatos

Digitized by Google

τὰς κατὰ τὴν Λιβύην πόλεις, παρακαλοῦντες ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν, καὶ συνεπιλαμβάνεσθαι τῶν πραγμάτων. Μετὰ δὲ ταῦτα πάντων σχεδὸν τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ἑτοίμως συνυπακουσάντων αὐτοῖς πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων ἀπόστασιν, καὶ τάς τε χορηγίας καὶ τὰς βοηθείας προθύμως ἐξαποστελλόντων, διελόντες σφᾶς, πολιορκεῖν ἐνεχείρησαν, οἱ μὲν τὴν Ἰτύκην, οἱ δὲ τοὺς Ἱππακρίτας, διὰ τὸ ταύτας τὰς πόλεις μὴ βούλεσθαι μετασχεῖν αὐτοῖς τῆς ἀποστάσεως. A.V. 514. Concitant Afros adverſus Pœnos. Vticam & Hipponem obſident.

LXXI. Pœnorum res anguſtæ.

Καρχηδόνιοι δὲ τοὺς μὲν κατ' ἰδίαν βίους ἀεὶ διεξαγαγόντες ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς χώρας γεννημάτων, καὶ τὰς κοινὰς παρασκευὰς καὶ χορηγίας ἀθροίζοντες ἐκ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην προσόδων, ἔτι δὲ πολεμεῖν εἰθισμένοι ξενικαῖς δυνάμεσι· τότε πάντων ἅμα τούτων οὐ μόνον ἐστερημένοι παραλόγως, ἀλλὰ καὶ καθ' αὐτῶν ὁρῶντες ἕκαστα τῶν προειρημένων ἐπιστρέφοντα, τελέως ἐν μεγάλῃ δυσθυμίᾳ καὶ δυσελ-

tos mittit; ut ſe in libertatem vindicarent, hortans; utque opem ſibi ferrent, & in ſocietatem conſiliorum venirent, orans. Deinde, quum omnes prope Africæ populi ad rebellandum contra Carthaginienſes prontos ſe oſtenderent, & tam commeatus, quam auxilia undique ſubmitterent; diviſis copiis, alii *Vticam*, alii *Hipponem Diarrhytum*, quæ duo oppida rebellantibus ſe adjungere detrectaverant, obſidere aggrediuntur.

71. Carthaginienſes, qui rem familiarem ex agrorum proventibus quærere ſemper conſueverant, publicos vero apparatus & neceſſaria bello ſubſidia ex Africæ reditibus comparare; ad hæc, peregrino milite bellare ſoliti: tunc temporis, cum non ſolum hiſce univerſis commodis ſimul privatos ſe inopinato viderent, verum etiam eadem omnia, quæ commemorata ſunt, in ſuam perniciem eſſe converſa; tanta animorum anxietudine ſunt

 affe-

Digitized by Google

A.V. 514. Pœnorum res angustæ.

δυσελπιστίαν καθέστασαν, ἅτε παρὰ τὴν προσδοκίαν αὐτοῖς τῶν πραγμάτων ἀποβεβηκότων. τετρυμένοι γὰρ ἐν τῷ περὶ Σικελίας πολέμῳ συνεχῶς, ἤλπιζον, ἐπιτελεθεισῶν τῶν διαλύσεων, ἀναπνοήν τινὰ τεύξεσθαι καὶ καταστάσεως εὐδοκουμένης. συνέβαινε δ' αὐτοῖς τἀναντία. μείζονος γὰρ ἐνίστατο πολέμου καταρχὴ καὶ φοβερωτέρου. πρόσθεν μὲν γὰρ ὑπὲρ Σικελίας ἠμφισβήτουν Ῥωμαίοις· τότε δὲ περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος ἔμελλον κινδυνεύσειν, πόλεμον ἀναλαμβάνοντες ἐμφύλιον. πρὸς δὲ τούτοις, οὐχ ὅπλων πλῆθος, οὐ ναυτικὴ δύναμις, οὐ πλοίων κατασκευὴ παρ' αὐτοῖς ἦν, ὡς ἂν τοσαύταις ναυμαχίαις περιπεπτωκότων· καὶ μὴν οὐδὲ χαρηγιῶν διάθεσις, οὐδὲ φίλων οὐδὲ συμμάχων τῶν βοηθησόντων ἔξωθεν ἐλπὶς, οὐδ' ἥτις οὖν, ὑπῆρχε. διὸ καὶ τότε σαφῶς ἔγνωσαν, ἡλίκην ἔχει διαφορὰν ξενικὸς καὶ διαπόντιος πόλεμος, ἐμφυλίου στάσεως καὶ

affecti, ut rebus ſuis penitus diffiderent: adeo contra omnium opinionem hæc ipſis acciderant. Quippe, continuis in Sicilienſe bellum ſumtibus attriti, ubi pax ſemel conveniſſet, reſpiraturos ſeſe, & in aliquo tolerabili ſtatu ſe futuros, ſperaverant. Iam vero in contrarium hæc ipſis ſpes vertebat: majus enim ac periculoſius bellum erat, cujus tunc principium eruperat. Nam antea cum Romanis de Sicilia fuerat certamen: nunc civile bellum erat illis futurum, & de propria ſalute ac patria periclitandum. Ad hæc nulla arma, nullæ navales copiæ, nullius claſſis apparatus apud eos erant; ut qui tot navalibus prœliis male pugnaſſent. Sed nec annonæ copia parata erat in horreis publicis, nec pecuniæ in ærario; neque externi auxilii ab amicis aut ſociis præſtandi vel tenuiſſimæ ſpes ſuppetebat. Tum itaque liquido cognoſcere Carthaginienſes, *bellum externum & transmarinum a civili ſeditione tumultuque quantum*

Digitized by Google

2καὶ ταραχῆς. οὐχ ἥκιστα δ' αὐτοὶ σφίσι τῶν τοιού- A.V. 514.
των καὶ τηλικούτων κακῶν ἐγεγόνεισαν αἴτιοι.

Κατὰ γὰρ τὸν προγεγονότα πόλεμον εὐλόγους LXXII.
ἀφορμὰς ἔχειν ὑπολαμβάνοντες, πικρῶς ἐπεστά- Durum imperium Pœnorum in subditos.
2τησαν τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ἀνθρώπων· παραιρού-
μενοι μὲν τῶν ἄλλων πάντων τῶν καρπῶν τοὺς ἡμί-
σεις· διπλασίους δὲ ταῖς πόλεσι τοὺς φόρους ἢ πρὶν
ἐπιτάττοντες· συγγνώμην δὲ τοῖς ἀπόροις ἢ συμπε-
ριφορὰν οὐδ' ἡντινοῦν ἐπ' οὐδενὶ τῶν πραττομένων
3διδόντες· θαυμάζοντες δὲ καὶ τιμῶντες τῶν στρα-
τηγῶν, οὐ τοὺς πράως καὶ φιλανθρώπως τῷ πλή-
θει χρωμένους, ἀλλὰ τοὺς αὐτοῖς μὲν ἑτοιμάζοντας
πλείστας χορηγίας καὶ ἐπισκευάς, τοῖς δὲ κατὰ
τὴν χώραν πικρότατα χρωμένους· ὧν εἷς ἦν Ἄννων.
4Τοιγαροῦν οἱ μὲν ἄνδρες οὐχ οἷον παρακλήσεως πρὸς

τὴν

LXXII. 2. τῶν καρπῶν. *Abeſt artic. ab Aug. & Reg. A.* Ibid. δὲ ταῖς πόλεσι. δὲ ἐν ταῖς πόλεσι *edit. ex Bav.* 3. τῶν στρατηγῶν. *Ex conject. eject particulam τε, quam vulgo omnes interſerunt poſt* τῶν, *quæ, ſi vera eſt, indicabit, aliud intercidiſſe nomen.* Ibid. πικρότατα. πικρώτατα *Aug. Reg. A.*

tum differat. Erant vero ipſi cumprimis horumce tot tantorumque malorum ſibi auctores.

72. Etenim ſuperiore bello quum ſatis juſtam ſibi viderentur cauſſam nacti, crudeliter imperaverant Africæ populis: a ceteris omnibus dimidiam partem annuorum proventuum exigentes; urbium vero incolas alterum tantum tributi nomine pendere cogentes, quantum ante bellum pependerant; tum in exigendo nullam egenis veniam aut gratiam, ne minimam quidem, ulla in re concedentes; denique præſides provinciarum eos maxime mirantes, & in pretio habentes, non qui benignitate & humanitate in ſubditos uterentur, ſed qui civitati plurimos reditus plurimaque ſubſidia pararent, homines vero agreſtes ac ruſticos acerbiſſime tractarent: quorum unus fuerat *Hanno*. Quapropter *Afri*, non dicam hortatu,

Digitized by Google

A.V. 514. Fœminæ cum viris rebellioni favent.

τὴν ἀπόστασιν, ἀλλ' ἀγγέλου μόνον, ἐδεήθησαν· αἱ δὲ γυναῖκες, αἱ τὸν πρὸ τοῦ χρόνον ἀπαγομένους περιορῶσαι τοὺς σφετέρους ἄνδρας καὶ γονεῖς πρὸς τὰς εἰσφοράς, τότε συνομνύουσαι κατὰ πόλεις, ἐφ' ᾧ μηδὲν κρύψειν τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς, ἀφαιρούμεναι τὸν κόσμον εἰσέφερον ἀπροφασίστως εἰς τοὺς ὀψωνιασμούς. καὶ τοιαύτην παρεσκεύασαν εὐπορίαν τοῖς περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπένδιον, ὥστε μὴ μόνον διαλῦσαι τὰ προσοφειλόμενα τῶν ὀψωνίων τοῖς μισθοφόροις κατὰ τὰς ἐπαγγελίας, ἃς ἐποιήσαντο πρὸς τὴν ἀπόστασιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ συνεχὲς εὐπορῆσαι χορηγίας. Οὕτως οὐδέποτε δεῖ πρὸς τὸν παρὸν μόνον, ἔτι δὲ μᾶλλον πρὸς τὸ μέλλον ἀποβλέπειν ἀεὶ τοὺς ὀρθῶς βουλευομένους.

LXXIII. Pœnorum apparatus.

Οὐ μὴν, ἀλλὰ, καίπερ ἐν τοιούτοις κακοῖς ὄντες οἱ Καρχηδόνιοι, προστησάμενοι τὸν Ἄννωνα στρατηγὸν, διὰ τὸ δοκεῖν τοῦτον καὶ πρότερον αὐτοῖς τὰ κατὰ

6. κατὰ τὰς ἐπαγγελ. καὶ τὰς ἐπαγγ. *Bav. absque præpos.* 7. ἀποβλέπειν ἀεὶ. *Sic cum Reisk. correxi. Vulgo omnes* ἀποβλέπειν δεῖ.

hortatu, sed vix nuntio opus habebant ad rebellandum. Quin etiam mulieres, quæ antea perſæpe maritos parentesque ſuos ab exactoribus tributorum in carcerem duci paſſæ erant, tunc in ſuis quæque civitatibus inter ſe conjuratæ, nihil rerum ſuarum ſe occultaturas; detractum ſibi mundum absque ulla tergiverſatione in ſtipendium militi conferebant. Moxque tanta pecuniæ vi *Matho* & *Spendius* abundarunt, ut non ſolum reliqua ſtipendiorum mercenariis exſolverent, quæ fuerat ab initio pacta ipſis rebellionis merces, ſed etiam ad reliqua incepta ſumtus large ſuppeteret. Adeo, ſi quis rectam conſiliorum inire viam cupit, non ſolum præſentis, ſed etiam futuri ſemper habenda ei ratio eſt.

73. At Carthaginienſes, quantumvis preſſi malis, belli ducatu *Hannoni* delato, cujus opera jam ante in ſubigenda parte

Digitized by Google

καὶὰ τὴν Ἑκατονταπύλον τῆς Λιβύης καταστρέ- A.V. 514.
ψαθαι, συνήθροιζον μὲν μισθοφόρους, καθώπλιζον Pœnorum ap-
2δὲ τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις τῶν πολιτῶν· ἐγύμναζον δὲ paratus.
καὶ συνέτασσον τοὺς πολιτικοὺς ἵππους· παρεσκεύαζον δὲ καὶ τὰ περιλιπῆ τῶν πλοίων, τριήρεις, καὶ πεντηκοντόρους, καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἀκατίων.
3Οἱ δὲ περὶ τὸν Μάθω, παραγενομένων αὐτοῖς εἰς Hippo &
ἑπτὰ μυριάδας Λιβύων, ἐπιδιελόντες τούτους, ἀσφα- Vtica ob-
λῶς ἐπολιόρκουν τοὺς Ἰτυκαίους καὶ τοὺς Ἱππακρίτας· βεβαίως δὲ τὴν ἐν τῷ Τύνητι στρατοπεδείαν κατεῖχον· ἀποκεκλείκεσαν δὲ τοὺς Καρχηδονίους
4ἀπάσης τῆς ἐκτὸς Λιβύης. Ἡ γὰρ Καρχηδὼν αὐ- Carthagi-
τὴ μὲν ἐν κόλπῳ κεῖται, προτείνουσα καὶ χερρόνησί- nis situs.
ζουσα τῇ θέσει, τὸ μὲν τῇ θαλάττῃ, τὸ δέ τι καὶ
5λίμνῃ περιεχομένη κατὰ τὸ πλεῖστον. ὁ δὲ συνάπτων ἰσθμὸς αὐτὴν τῇ Λιβύῃ, τὸ πλάτος ὡς εἴκοσι καὶ πέντε σταδίων ἐστί. τούτου δ' ἐπὶ μὲν τοῦ πρὸς

LXXIII. 4. *αὐτὴ ex emend. Reiskii dedi pro vulgato αὕτη. Mox χερρόνησίζουσα cum Vrsino correxit Casaub. Mendose misti χεῤῥονησιτοῦσα.* Ibid. *μὲν τῇ θαλάττῃ. μέν τε θαλ. Aug. Reg. A.*

parte Libyæ circa *Hecatompylum* fuerant usi, mercenarios undique cogere, cives armare qui ætate essent militari, equites urbanos centuriare & exercere; navium denique quidquid supererat, triremes, actuarias, & acatiorum maxima quæque, instruere. Interea *Matho* & *Spendius*, postquam LXX jam Africanorum millia ad eos convenissent, partiti copias, *Vticam* & *Hipponem* tuti ab hoste obsidebant: & posita *Tunete* castra adversus omnia pericula firmata servabant; Carthaginiensibus ab universa exteriore Africa exclusis. Vrbs namque ipsa *Carthago* in sinu maris sita, e medio sinu ad peninsulæ formam prominet; hinc mari, inde lacu, maxima sui parte cincta. Isthmus, quo Africæ jungitur, patet in latitudinem millia passuum tria. In hujus altero latere, quod

A.V. 514. Vtica. τὸ πέλαγος νεύοντος μέρους, οὐ μακρὰν ἡ τῶν Ἰτυκαίων κεῖται πόλις· ἐπὶ δὲ θατέρου, παρὰ τὴν λίμνην, ὁ Τύνης. ἐφ' ὧν ἑκατέρων τότε στρατοπεδεύσαντες οἱ μισθοφόροι, καὶ διακλείσαντες ἀπὸ τῆς χώρας τοὺς Καρχηδονίους, λοιπὸν ἐπεβούλευον αὐτῇ τῇ πόλει· καὶ ποτὲ μὲν ἡμέρας, ποτὲ δὲ καὶ νύκτωρ παραγιγνόμενοι πρὸς τὸ τεῖχος, εἰς φόβους καὶ θορύβους ὁλοσχερεῖς ἐνέβαλλον τοὺς ἔνδον.

Tunes. 6

7

LXXIV. Hanno imperite rem gerit. Ἄννων δὲ περὶ μὲν τὰς παρασκευὰς ἐνδεχομένως ἐγίγνετο· καὶ γὰρ ἦν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος εὐφυής· ἐξορμήσας δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως, ἕτερος ἦν· καὶ γὰρ τοῖς καιροῖς ἀστόχως ἐχρῆτο, καὶ τοῖς ὅλοις πράγμασιν ἀπείρως καὶ νωθρῶς. Διὸ καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἰς Ἰτύκην παραβοηθήσας τοῖς πολιορκουμένοις, καὶ καταπληξάμενος τοὺς ὑπεναντίους τῷ πλήθει τῶν θηρίων· εἶχε γὰρ οὐκ ἐλάττους ἑκατὸν ἐλεφάντων· καὶ μετὰ ταῦτα λαβὼν προτερήματος ἀρχὴν

2

3

7. παραγιγνόμενοι. παραγενομ. Aug. Reg. A. Et inox τοὺς ἄνδρας iidem, pro τοὺς ἔνδον.

quod vergit ad mare, ſita eſt *Vtica*, modico ab urbe intervallo; in altero, ſecundum lacum, eſt *Tunes*. Ad quæ duo loca quum mercenarii caſtra tunc admoviſſent, & Carthaginienſes a cetera regione excluſiſſent; ipſi jam Carthagini imminebant: ac modo interdiu, modo noctu, ad muros ipſos accedentes, metu ac trepidatione maxima intus omnia miſcebant.

74. *Hanno* autem, in apparatibus quidem conquirendis, nihil quod fieri poſſet prætermittebat: erat enim ad eam rem ingenioſus. Sed quoties cum exercitu in hoſtem ibat, alium diceres: qui quidem oblatis occaſionibus uti neſciebat, & imperite atque ignave omnia adminiſtrabat. Quum igitur prima expeditione obſeſſis *Vticenſibus* ſuppetias veniſſet, ac multitudine elephantorum, quos habuit non pauciores centum, hoſti pavorem injeciſſet, moxque univerſæ

Digitized by Google

ἀρχὴν ὁλοσχεροῦς, οὕτως ἐχρήσατο κακῶς, ὥστε A.V. 514. Hanno ad Vticam imperite rem gerit.
κινδυνεῦσαι προσαπολέσαι καὶ τοὺς πολιορκουμένους. 4 κομίσας γὰρ ἐκ τῆς πόλεως τοὺς καταπέλτας καὶ τὰ βέλη, καὶ συλλήβδην ἁπάσας τὰς πρὸς τὴν πολιορκίαν παρασκευάς, καὶ στρατοπεδεύσας πρὸ τῆς πόλεως, ἐνεχείρησε προσβάλλειν πρὸς τὸν τῶν ὑπεν- 5 αντίων χάρακα. τῶν δὲ θηρίων βιασαμένων εἰς τὴν παρεμβολήν, οὐ δυνάμενοι τὸ βάρος οὐδὲ τὴν ἔφοδον οἱ πολέμιοι ὑπομεῖναι, πάντες ἐξέπεσον ἐκ τῆς 6 στρατοπεδείας. καὶ πολλοὶ μὲν αὐτῶν ἀπέθανον, τρωθέντες ὑπὸ τῶν θηρίων· τὸ δὲ διασωζόμενον μέρος πρός τινα λόφον ἐρυμνὸν καὶ σύμφυτον ἔμενε, πιστεῦον ταῖς ἐξ αὐτῶν τῶν τόπων ἀσφαλείαις. 7 Ὁ δ' Ἄννων, εἰθισμένος Νομάσι καὶ Λίβυσι πολεμεῖν, οἵτινες, ὅταν ἅπαξ ἐγκλίνωσι, ποιοῦνται τὴν φυγὴν ἐπὶ δύο ἡμέρας καὶ τρεῖς ἐκτοπίζοντες αὐτοὺς· ὑπολαβὼν καὶ τότε, πέρας ἔχειν τοὺς πολε-

M 4 μίους,

LXXIV. 4. πρὸ τῆς πόλεως. πρὸς τῇ πόλει Edd. ex Bav. 7. τοὺς πολεμίους. Forf. τὸν πόλεμον. Reisk.

verſæ victoriæ principium eſſet adeptus; adeo male ſe geſſit, ut præter exercitum, ipſos inſuper Vticenſes propemodum perdiderit. Catapultis namque & telis & omnino omni apparatu, qui ad oppugnandum pertinet, *Vtica* eſſerri juſſis, caſtrisque ante oppidum locatis, vallum hoſtium adoriri cœpit. Et quum beſtiæ in eorum caſtra irrupiſſent, hoſtes violentam impreſſionem illarum non ſuſtinentes, e caſtris omnes ſe proripuerunt. Ac multi quidem ex iis, ab elephantis vulnerati, perierunt: qui autem evaſerunt, ad proximum collem munitum & arboribus conſitum ſubſtiterunt, rati ipſa natura loci ſe tutos fore. *Hanno*, bellare contra Numidas & Afros antea ſolitus, qui, inclinata ſemel acie, fugam ita arripiunt, ut bidui vel tridui viam recedant: exiſtimans tunc quoque, omnino jam debellatum eſſe, hoſtemque penitus

A.V. 514. Hanno ad Vticam imperite rem gerit.

μίους, καὶ νενικηκέναι τοῖς ὅλοις· τῶν μὲν στρατιω- 8
τῶν ὠλιγώρησε, καὶ καθόλου τῆς παρεμβολῆς, αὐ-
τὸς δ' εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν, ἐγίγνετο περὶ τὴν
τοῦ σώματος θεραπείαν. Οἱ δὲ συμπεφευγότες 9
τῶν μισθοφόρων εἰς τὸν λόφον, σύντροφοι μὲν γεγο-
νότες τῆς Βάρκα τόλμης· συνήθεις δ' ἐκ τῶν κατὰ
Σικελίαν ἀγώνων, πολλάκις τῆς αὐτῆς ἡμέρας ποτὲ
μὲν ὑποχωρεῖν, ποτὲ δὲ πάλιν ἐκ μεταβολῆς ἐγχει-
ρεῖν τοῖς πολεμίοις· καὶ τότε συνιδόντες τὸν μὲν 10
στρατηγὸν ἀπηλλαγμένον εἰς τὴν πόλιν, τοὺς δὲ
πολλοὺς διὰ τὸ πρωτέρημα ῥαθυμοῦντας καὶ διαῤ-
ῥέοντας ἐκ τῆς στρατοπεδείας· συστραφέντες ἐπι- 11
τίθενται τῷ χάρακι, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέ-
κτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασαν φυγεῖν αἰσχρῶς
ὑπὸ τὰ τείχη καὶ τὰς πύλας. ἐκυρίευσαν δὲ τῆς 12
ἀποσκευῆς ἁπάσης, καὶ τῆς τῶν πολιορκουμένων
παρασκευῆς· ἣν Ἄννων πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκκομίσας
ἐκ τῆς πόλεως, ἐποίησε τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριον.

Οὐ

8. στρατιωτῶν. στρατιῶν Reg. A. στρατειῶν Aug. 10. συνιδόντες. συνειδότες Bav.

penitus profligatum; & milites & caſtra in totum neglexit; atque ipſe urbem ingreſſus, corpori curando operam dedit. Mercenarii vero qui in collem fugerant, aſſueti longo militiæ uſu audaciæ *Barcæ;* quibus præterea familiare erat ex rebus in Sicilia geſtis, perſæpe eodem die modo hoſti cedere, modo converſione facta eundem invadere: videntes tunc, ducem in oppidum conceſſiſſe, milites propter victoriam agere negligentius, & ex caſtris dilabi; in globos collecti vallum adoriuntur, &, multis hoſtium occiſis, reliquos ad portas ac muros turpiter fugere compellunt. Potitique ſunt omnibus impedimentis, & obſeſſorum adparatu; quem quum *Hanno* cum ceteris rebus ex oppido exportari juſſiſſet, effecit ut in poteſtatem adverſariorum veniret. Neque hoc

ſolum

Digitized by Google

13 Οὐ μόνον δὲ περὶ τοῦτον τὸν καιρὸν οὕτως ἀνεστρά- A.V. 514.
φη νωθρῶς, ἀλλὰ καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας περὶ τὴν Rursus ad Gorzam.
καλουμένην Γόρζαν ἀντιστρατοπεδευσάντων αὐτῷ
τῶν πολεμίων, λαβὼν καιρούς, δὶς μὲν ἐκ παρατά-
14 ξεως εἰς τὸ νικᾶν, δὶς δ' ἐξ ἐπιθέσεως· ὅτε μὲν
στρατοπεδευόντων σύνεγγυς αὐτῷ τῶν ὑπεναντίων,
ἀμφοτέρους δοκεῖ τούτους εἰκῇ καὶ παραλόγως
προέσθαι.

Διόπερ οἱ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες αὐτὸν κακῶς LXXV.
χειρίζοντα τὰς πράξεις, Ἀμίλκαν τὸν ἐπικαλούμε- Amilcar Barca.
νον Βάρκαν αὖθις προεστήσαντο. καὶ τοῦτον ἐξέ- A.V. 515.
πεμπον εἰς τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον στρατηγόν, δόν-
τες ἑβδομήκοντα μὲν ἐλέφαντας, καὶ τοὺς ἐπισυν-
ηγμένους τῶν μισθοφόρων, καὶ τοὺς ἠτομοληκότας
ἀπὸ τῶν πολεμίων, ἅμα δὲ τούτοις πολιτικοὺς ἱπ-
πεῖς καὶ πεζούς, ὥστε τοὺς σύμπαντας ἐς μυρίους
3 ὑπάρχειν. ὃς κατὰ τὴν πρώτην εὐθέως ἔξοδον κα-

14. *Duo verba* ὅτε μὲν *tenere Casaub. in* ὅτε καὶ *mutavit.*

solum tempore ignave se *Hanno* gessit; sed rursus pariter paucos post dies, cum apud oppidum *Gorzam* castra ei opposita haberent hostes, & plures ei offerrentur rei bene gerendæ (bis justo prælio, bis subita invasione) occasiones: nam & tunc, quamvis in propinquo essent hostium castra, utramque opportunitatem frustra per imprudentiam passus est perire.

75. Itaque Carthaginienses, male res geri ab illo conspicati, *Amilcarem Barcam* exercitui denuo præficiunt. Eum igitur ad hoc bellum mittunt, traditis elephantis LXX, & quotquot præterea cogi poterant mercenariis, cum iis qui transitum ab hoste fecerant, urbanorum item equitum peditumque manu, ut universus copiarum numerus ad decem millia esset. Et *Barca* quidem

A.V. 515. Amilcar Barca Vticam obsidione liberat.

ταπληξάμενος τῷ παραδόξῳ τῆς ἐπιβολῆς, ἤτ|ησε μὲν τὰς ψυχὰς τῶν ὑπεναντίων, ἔλυσε δὲ τὴν τῆς Ιτύκης πολιορκίαν· ἐφάνη δ' ἄξιος τῶν προγεγονότων ἔργων, καὶ τῆς παρὰ τῷ πλήθει προσδοκίας. Τὸ δὲ πραχθὲν ἦν ὑπ' αὐτοῦ περὶ τὴν χρείαν ταύτην τοιοῦτον. τῶν γεωλόφων, τῶν ἐπιζευγνύντων τὸν αὐχένα τὸν συνάπτοντα τὴν Καρχηδόνα πρὸς τὴν Λιβύην, ὄντων δυσβάτων, καὶ χειροποιήτους ἐχόντων διεκβολὰς ἐπὶ τὴν χώραν· συνέβαινε τοὺς περὶ τὸν Μάθω πάντας τοὺς διὰ τῶν προειρημένων λόφων εὐκαίρως κειμένους τόπους φυλακαῖς διειληφέναι· πρὸς δὲ τούτοις, τοῦ προσαγορευομένου Βακάρα ποταμοῦ διέρχοντος κατά τινας τόπους παραπλησίως τὴν ἐπὶ τὴν χώραν τοῖς ἐκ τῆς πόλεως ἔξοδον, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ῥεύματος ἀβάτου κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπάρχοντος, μιᾶς δ' οὔσης ἐπ' αὐτῷ γεφύρας, καὶ ταύτην τηρεῖν τὴν δίοδον ἀσφαλῶς,

Bacara fluvium vado trajicit.

LXXV. 5. Βακάρα. *Sic correxi. Vulgo* Μάκαρος *cum Bav. Aug. Reg. A.* Μακάρα *cod. Vrbin.* Μάκαρα *Vat. Flor. Reg. B. C.* Βουκάρα *Suidas.*

dem primo ſtatim egreſſu hoſtes ex inopinato adortus, tantum illis pavoris injecit, ut animis collapſi, *Vticæ* obſidione deſiſterent: atque ipſe gloria anteactarum rerum dignus videretur, & ea exſpectatione, quam apud omnes concitaverat. Series eorum, quæ hac expeditione geſſit, hæc eſt. Cervix illa, quæ Africæ Carthaginem jungit, præcingitur collibus arduis atque difficilibus, in quibus arte munitæ ſunt viæ, per quas in regionem patet tranſitus. Tunc autem *Matho* omnia bello opportuna loca in illis collibus firmata præſidiis interceperat. Ad hæc, quum locis nonnullis *Bacara* fluvius ſimiliter tranſitum impediat iis, qui Carthagine profecti in regionem tendunt, ac propter aquarum copiam vado ut plurimum tranſiri nequeat; *Matho* pontem ei amni impoſitum, qui eſt unicus, magna diligentia tuebatur, oppido etiam

Digitized by Google

ἁλῶς, πόλιν ἐπ' αὐτῆς ᾠκοδομηκότας. ἐξ ὧν συνέβαι- A.V. 515.
νε, τοὺς Καρχηδονίους, μὴ εἶον στρατοπέδῳ τῆς χώ- Bacara fluvium
ρας ἐπιβαίνειν, ἀλλὰ μηδὲ τοὺς κατ' ἰδίαν θέλοντας ado tra-
διαπεσεῖν, ῥᾳδίως ἂν δύνασθαι λαθεῖν τοὺς ὑπεναν-
τίους. εἰς ἃ βλέπων Ἀμίλκας, καὶ παντὸς πράγμα-
τος καὶ καιροῦ πεῖραν λαμβάνων, διὰ τὸ δυσχρη-
στεῖν περὶ τὴν ἔξοδον, διενοήθη τι τοιοῦτον. Τοῦ
προειρημένου ποταμοῦ κατὰ τὴν εἰς θάλατταν ἐκ-
βολὴν συνθεωρήσας κατά τινας ἀνέμων στάσεις
ἀποθινούμενον τὸ στόμα, καὶ τεναγώδη γιγνομένην
τὴν παρ' αὐτῷ τῷ στόματι πάροδον· ποήσας εὐ-
τρεπῆ τῷ στρατοπέδῳ τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον, καὶ
κρύπτων ἐν αὐτῷ τὴν ἐπιβολὴν, ἐτήρει τὸ προειρη-
μένον σύμπτωμα. παραπεσόντος δὲ τοῦ καιροῦ,
νυκτὸς ἐξορμήσας ἔλαθε πάντας ἅμα τῷ φωτὶ τὸν
προειρημένον τόπον διαβιβάσας τὴν δύναμιν. παρα- Custodes
δόξου δὲ τοῦ πράγματος φανέντος καὶ τοῖς ἐν τῇ pontis a tergo
πόλει καὶ τοῖς ὑπεναντίοις, ὁ μὲν Ἀμίλκας προῆγε adoritur.
διὰ

etiam ad illum exstructo. Quo fiebat, ut non solum exercitus in regionem ducere Carthaginienses non possent, sed ut ne singuli quidem hostem effugerent, qui transire conarentur. Hæc *Amilcar* intuens, ad omnes & rerum & temporum occasiones semper intentus, quia educere exercitum non poterat, hujusmodi consilium excogitavit. Observaverat, circa exitum fluminis ejus in mare, quo tempore certi quidam venti obtinent, fabulo oppleri ostium; atque ita vadosum quemdam transitum prope ipsum ostium patefieri. Igitur exercitu ad profectionem parato, nemine consilii conscio, exspectabat dum id fieret de quo diximus. Vbi tempus advenit, noctu eductis copiis, luce prima, prius quam animadvertisset quisquam, universas trajecit. Mirari ergo factum, quod fieri posse non putabant, & qui in urbe erant, & hostes. Interea per patentes campos

Digitized by Google

A.V. 515. διὰ τοῦ πεδίου, ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπὶ τοὺς τὴν γέφυραν φυλάττοντας.

LXXVI. Οἱ δὲ περὶ τὸν Σπένδιον, συνέντες τὸ γεγονὸς, ἀπήντων εἰς τὸ πεδίον· καὶ παρεβοήθουν ἀλλήλοις, οἱ μὲν ἐκ τῆς περὶ τὴν γέφυραν πόλεως ὄντες οὐκ ἐλάττους μυρίων, οἱ δ' ἀπὸ τῆς Ἰτύκης ὑπὲρ τοὺς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους. ἐπεὶ δ' εἰς συνάπτονα ἦκον ἀλλήλοις, νομίσαντες ἐν μέσῳ τοὺς Καρχηδονίους ἀπειληφέναι, σπουδῇ παρηγγύων ἅμα παρακαλοῦντες σφᾶς αὐτοὺς, καὶ συνῆπτον τοῖς πολεμίοις. Ὁ δ' Ἀμίλκας ἦγε μὲν τὴν πορείαν, πρώτους ἔχων τοὺς ἐλέφαντας, ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς ἱππεῖς καὶ τοὺς εὐζώνους, τελευταῖα δὲ τὰ βαρέα τῶν ὅπλων. κατιδὼν δὲ προχειρότερον ἐπιφερομένους τοὺς ὑπεναντίους, ἀναστρέφειν παρήγγειλε πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ. καὶ τοὺς μὲν ἀπὸ τῆς πρωτοπορείας ἀναστρέψαντας, σπουδῇ ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν ἐκέλευσε· τοὺς δ' ἐπὶ τῆς οὐρᾶγίας ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχοντας,

LXXVI. 2. εἰς συνάπτον. εἰς τὸ συνάπτειν edd. ex Bav.

pos progrediebatur *Amilcar*, itinere versus pontis custodes instituto.

76. At *Spendius*, re cognita, obviam Amilcari in planitiem procedit: & ad mutuum sibi auxilium ferendum, cum illi ex urbe ad pontem sita, decem millibus non pauciores, tum hi ab Vtica, supra XV hominum millia, properabant. Qui ubi invicem appropinquassent, rati Pœnos in medio deprehensos teneri, sedulo alii aliis dare mandata, invicem se adhortari, hostem aggredi. Pergebat contra *Amilcar* agmen ducere: præcedebant elephanti; sequebantur equites cum levi armatura; agmen scutati claudebant. Is ut videt hostem in suos ferri inconsultius, verti aciem totam imperat. Igitur qui in primo agmine erant, hos flectere se, ac retro propere ire jubet; eos vero qui in extremo agmine prius erant, facta

χοντας, ἐξ ἐπιστροφῆς περισπῶν, ἐξέταττε πρὸς A.V. 515.
τὴν τῶν πολεμίων ἐπιφάνειαν. Οἱ δὲ Λίβυες καὶ Profligat rebelles Amilcar.
μισθοφόροι, νομίσαντες αὐτοὺς καταπεπληγμένους φυγεῖν, λύσαντες τὴν τάξιν, ἐπέκειντο, καὶ συνῆπτον εἰς τὰς χεῖρας ἐῤῥωμένως. ἅμα δὲ τῷ τοὺς ἱππεῖς, συνεγείσαντας τοῖς παρατεταγμένοις, ἐκ μεταβολῆς ὑποστῆναι, τὴν δὲ λοιπὴν δύναμιν ἐπάγειν, ἐκπλαγεῖς γιγνόμενοι διὰ τὸ παράδοξον οἱ Λίβυες, ἐγκλίναντες εὐθέως ἔφευγον, ὡς ἂν εἰκῇ καὶ σποράδην ἐπικείμενοι. λοιπὸν, οἱ μὲν τοῖς κατόπιν ἐπιφερομένοις περιπίπτοντες, ἐσφάλλοντο, καὶ διέφθειρον αὐτούς τε καὶ τοὺς οἰκείους· οἱ δὲ πλείους συνεπατήθησαν, ἐκ χειρὸς τῶν ἱππέων ἐπικειμένων αὐτοῖς καὶ τῶν θηρίων. ἀπώλοντο μὲν οὖν εἰς ἑξακισχιλίους τῶν Λιβύων καὶ τῶν ξένων, ἑάλωσαν δὲ περὶ δισχιλίους· οἱ δὲ λοιποὶ διέφυγον, οἱ μὲν εἰς τὴν πρὸς τῇ γεφύρᾳ πόλιν, οἱ δὲ ἐπὶ τὴν πρὸς τῇ Ἰτύκῃ

7. γιγνόμενοι. γενόμενοι ms. Flor. & Suidas. Ibid. ἐγκλίναντες. ἐκκλίναντες Suid. & puto cod. Vrbin. 8. περιπίπτοντες. ἐμπίπτοντες edd. ex Bav.

&ta converſione circumducens, in aciem inſtructos hoſtibus opponit. Afri & mercenarii, fugere Carthaginienſes ex pavore rati, ſolutis ordinibus eos invadunt, ac manu pugnam valide capeſſunt. Quum vero equites, poſtquam ad illos qui in aciem inſtructi erant pervenerunt, converſis equis ſubſiſterent, & reliqua acies in hoſtem ire pergeret; tum quidem Afri, novitate rei perculſi, cum temere ac ſparſim illos eſſent perſecuti, e veſtigio ipſi in fugam ſunt converſi. Horum deinde alii, quum in ſuos a tergo ſequentes incidiſſent, corruebant, & ſibi ſuisque perniciem afferebant: alii, & quidem plerique omnes, equitibus atque elephantis terga prementibus, permixtim ſunt conculcati. Periere igitur ex Afris & mercenariis ad ſex millia; capti ſunt ad duo millia: reliqui partim in urbem ponti adjacentem,

Digitized by Google

A.V. 515. Profligat rebelles Amilcar.

Ἰτύκῃ παρεμβολήν. Ἀμίλκας δὲ, ποιήσας, τὸ προτέρημα τὸν προειρημένον τρόπον, ἔπετο κατὰ πόδας τοῖς πολεμίοις· καὶ τὴν μὲν ἐπὶ τῆς γεφύρας πόλιν ἐξ ἐφόδου κατέσχε, προεμένων καὶ φευγόντων εἰς τὸν Τύνητα τῶν ἐν αὐτῇ πολεμίων· τὴν δὲ λοιπὴν χώραν, ἐπιπορευόμενος, τὰς μὲν προσήγετο, πλείστας δὲ κατὰ κράτος ἐξήρει. τοῖς δὲ Καρχηδονίοις βραχύ τι θάρσους ἐνεργάσατο καὶ τόλμης, ἐπὶ ποσὸν αὐτοὺς ἀπαλλάξας τῆς προγεγενημένης δυσελπιστίας.

LXXVII. Rursus Amilcarem premit Spendius.

Ὁ δὲ Μάθως αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῆς τῶν Ἱππακριτῶν πολιορκίας ἐπέμενε· τοῖς δὲ περὶ τὸν Αὐτάριτον, τὸν τῶν Γαλατῶν ἡγεμόνα, καὶ Σπένδιον, ἔχεσθαι τῶν ὑπεναντίων συνεβούλευε· τὰ μὲν πεδία φεύγοντας, διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρὰ τοῖς ὑπεναντίοις ἱππέων καὶ θηρίων, ταῖς δὲ ὑπωρείαις ἀντιπαράγοντας καὶ συνεπιτιθεμένους κατὰ τὰς ὑποπιπτούσας

tem, partim in castra ante *Vticam* posita, fugere. Parta hoc modo victoria, fugientes e vestigio persecutus *Amilcar*, proximam ponti urbem primo impetu cepit, profugientibus Afris, & *Tunetem* se recipientibus: regionem vero reliquam incursans, alia oppida ad deditionem coëgit, alia vi expugnavit. Atque ita Carthaginienses, qui paullo ante de suis rebus plane desperaverant, metu nonnihil levatos, aliquanto audentiores reddidit.

77. *Matho* interim in *Hipponis* obsidione permanens, *Autarito* Gallorum duci, ac *Spendio*, auctor erat, ut ab hostibus ne longius recederent: sed ut campos evitantes, quod equitum elephantorumque copia Pœni valerent, secus montium radices exercitum ductantes, quantum inimici procederent, tantum ipsi progrederentur: & ubi difficultate aliqua impeditos

Digitized by Google

3 πτούσας ἀεὶ δυσχερείας. ἅμα δὲ τοῖς ἐπινοίαις ταύταις, καὶ πρὸς τοὺς Νομάδας καὶ τοὺς Λίβυας ἐξέπεμπε, δεόμενος βοηθεῖν σφίσι, καὶ μὴ κατα- 4 προΐεσθαι τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καιρούς. Ὁ δὲ Σπένδιος, προσλαβὼν ἐκ τοῦ Τύνητος ἀφ' ἑκάστου τῶν γενῶν τοὺς πάντας εἰς ἑξακισχιλίους, προῆγε, ταῖς ὑπωρείαις ἀντιπαράγων τοῖς Καρχηδονίοις· ἔχων, ἅμα τοῖς προειρημένοις, καὶ τοὺς μετ' Αὐτα- 5 ρίτου Γαλάτας, ὄντας εἰς δισχιλίους. τὸ γὰρ λοιπὸν μέρος αὐτῶν τοῦ κατ' ἀρχὰς συστήματος αὐτομολήκει πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐν ταῖς περὶ τὸν Ἔρυ- 6 κα στρατοπεδείαις. Τοῦ δ' Ἀμίλκου παρεμβεβληκότος ἔν τινι πεδίῳ πανταχόθεν ὄρεσι περιεχομένῳ, συνέβη τὰς παρὰ τῶν Νομάδων καὶ Λιβύων βοηθείας εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον συνάψαι τοῖς περὶ τὸν 7 Σπένδιον. γενομένης δὲ τοῖς Καρχηδονίοις τῆς μὲν τῶν Λιβύων ἐπιστρατοπεδείας αἰφνιδίου καὶ κατὰ πρόσωπον, τῆς δὲ τῶν Νομάδων ἀπ' οὐρᾶς, τῆς δὲ περὶ

A.V. 515. Amilcarem premit Spendius.

Autaritus Gallus & Afri Numidæque cum Spendio.

peditos ſenſiſſent, impetum in eos facerent. Simul cum his conſiliis, ad Numidas & Afros mittit, rogans ut auxilia ſubminiſtrent, & recuperandæ libertatis occaſionem ne omittant. *Spendius*, ex omnium nationum copiis, quæ Tunete erant, militum ad ſex millia ſeligit: iisque aſſumtis, quoquo irent Carthaginienſes, circa radices montium ſuos ex adverſo ducebat; etiam Gallicas *Autaritii* copias, ad bis mille homines, ſecum trahens: nam ceteri Galli, qui initio ſub Autarito militaverant, quo tempore ad Erycem caſtra habebant, ad Romanos defecerant. Quum autem *Amilcar* in planitie quadam montibus undique cincta conſedisſet, eodemque tempore Spendius Numidarum atque Afrorum auxilia accepiſſet; Afris a fronte caſtra repente ponentibus, a tergo Numi-

Digitized by Google

A.V. 515. περὶ τὸν Σπένδιον ἐκ πλαγίου, μεγάλην αὐτοῖς ἀπορίαν συνέβη περιστῆναι, καὶ δυσέκφευκτον.

LXXVIII. Narava Numida ad Amilcarem transit.

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Ναραύας, ὃς ἦν μὲν Νομὰς τῶν ἐνδοξοτάτων ἐξ, ἦν δὲ καὶ πλήρης ὁρμῆς πολεμικῆς· οὗτος ἀεὶ μὲν οἰκείως διέκειτο πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, πατρικὴν ἔχων σύστασιν· τότε δὲ μᾶλλον παρωρμήθη, διὰ τὴν Ἀμίλκου τοῦ στρατηγοῦ καταξίωσιν. διὸ καὶ νομίσας ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν πρὸς ἔντευξιν αὐτῶν καὶ σύστασιν, ἦκε πρὸς τὴν στρατοπεδείαν, ἔχων περὶ αὑτὸν Νομάδας εἰς ἑκατόν. καὶ συνεγγίσας τῷ χάρακι, τολμηρῶς ἔμενε, κατασείων τῇ χειρί. τοῦ δ' Ἀμίλκου θαυμάσαντος τὴν ἐπιβολήν, καὶ προπέμψαντός τινα τῶν ἱππέων, εἰς λόγους ἔφη βούλεσθαι συνελθεῖν τῷ στρατηγῷ. διαπορουῦντος δ' ἀκμὴν, καὶ διαπιστοῦντος τοῦ τῶν Καρχηδονίων ἡγεμόνος, παραδοὺς ὁ Ναραύας τὸν ἵππον καὶ τὰς λόγχας τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ, παρῆν ἄνευ-

LXXVIII. 1. Ναραύας ὃς ἦν. *Vulgo omnes h. l.* Ναραύασος ἦν. *Malim* Ναραύας ἦν. Ibid. πολεμικῆς. βασιλικῆς *editi ante Casaub. cum Bav. Aug. Reg. A.* 2. πρὸς τὴν στρατοπ. εἰς τὴν στρατοπ. *Vat. Flor. Vib.*

Numidis, ad latus Spendio, in magnas angustias & prope ineluctabile periculum Carthaginienses devenerunt.

78. Per id tempus *Narava* quidam erat, genere *Numida*, inter suos nobilissimus, militari animo juvenis. Hic Pœnis jam ante faverat, propter eam notitiam quæ patri ipsius cum illis intercesserat: tunc vero Amilcaris ducis præstante gloria motus, magis adhuc in eadem mente est confirmatus. Itaque, ratus opportunum venisse tempus ejus conveniendi, & gratiæ conciliandæ, ad castra accedit, centum circiter Numidis comitatus. Jamque vallo proximus, subsistit intrepidus, manu mota dans signum. *Amilcar*, quid hic sibi vellet admirans, unum ex equitibus ad eum mittit: ille, *ducem convenire se velle*, dixit. Dum Pœnus cum maxime dubitat, verbis fidem non habens; *Narava* equum & hastas comitibus tradit, & ma-

Digitized by Google

6 ἄνοπλος εὐθαρσῶς εἰς τὴν παρεμβολήν. οἱ δὲ τὰ μὲν ἐθαύμαζον, τὰ δὲ κατεπλήττοντο τὴν τόλμαν· ὅμως δὲ προσεδέξαντο, καὶ συνῆλθον εἰς τὰς χεῖρας. 7 Ὁ δὲ, παραγενόμενος εἰς λόγους, ἔφη, πᾶσι μὲν Καρχηδονίοις εὐνοεῖν, μάλιστα δ' ἐπιθυμεῖν Βάρκᾳ γενέσθαι φίλος· διὸ καὶ νῦν παρεῖναι συσταθησόμενος αὐτῷ, καὶ κοινωνήσων ἀδόλως παντὸς ἔργου καὶ 8 πάσης ἐπιβολῆς. Ἀμίλκας δὲ, ταῦτα ἀκούσας, οὕτως ἥδη μεγάλως, ἐπί τε τῷ κατὰ τὴν παρουσίαν θάρσει, καὶ τῇ κατὰ τὴν ἔντευξιν ἁπλότητι τοῦ νεανίσκου· ὡς οὐ μόνον εὐδοκῆσαι κοινωνὸν αὐτὸν προσλαβέσθαι τῶν πράξεων, ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα δώσειν ἐπηγγείλατο μεθ' ὅρκου, διαφυλάξαντος 9 αὐτοῦ τὴν πρὸς Καρχηδονίους πίστιν. Γενομένων δὲ τῶν ὁμολογιῶν, ὁ μὲν Ναραύας ἦκε, τοὺς ὑφ' αὐτὸν τεταγμένους ἔχων Νομάδας, ὄντας εἰς δισχιλίους. Ὁ δ'

A.V. 515. Narava Numida ad Amilcarem transit.

9. Ναραύας. *Alii codd. & h. l. & plerumque deinde* Ναραύασος, *& sic edd. constanter.*

& magna confidentia nudus intra munitiones venit. Mirari omnes & ſtupere ad hanc hominis audaciam: excipiunt tamen venientem, & cum eo congrediuntur. *Narava*, colloquio inſtituto, dixit, *omnibus ſe quidem Carthaginienſibus bene velle, ſed cum Barca imprimis jungere amicitiam optare: eo nunc conſilio veniſſe, ut ipſi conciliaretur; futurus illi in poſterum omnis conſilii atque incepti conſors fidelis.* His auditis, tanta lætitia inceſſit *Barcam*, & quia magna fiducia juvenis acceſſerat, & quod miram in ſermonibus ſimplicitatem præ ſe ferebat; ut non ſolum in ſocietatem omnium conſiliorum lubens illum admitteret, ſed filiam quoque ſuam ei ſe daturum jurejurando confirmaret, dummodo in fide populi Carthaginienſis perpetuo maneret. Icto fœdere, venit *Narava* cum Numidis quibus imperabat, circiter

Digitized by Google

A.V. 515. Ὁ δ' Ἀμίλκας, προσγενομένης αὐτῷ τῆς χειρὸς ταύτης, παρετάξατο τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ περὶ τὸν Σπένδιον, συνάψαντες ἐπὶ ταὐτὸ τοῖς Λίβυσι, καὶ καταβάντες εἰς τὸ πεδίον, συνέβαλον τοῖς Καρχηδονίοις. Γενομένης δὲ μάχης ἰσχυρᾶς, ἐνίκων οἱ περὶ τὸν Ἀμίλκαν· καλῶς μὲν τῶν θηρίων ἀγωνισαμένων, ἐπιφανεστάτην δὲ τοῦ Ναραύα παρασχομένου χρείαν. ὁ μὲν οὖν Αὐτάριτος καὶ Σπένδιος διέφυγον· τῶν δὲ λοιπῶν ἔπεσον μὲν εἰς μυρίους, ἑάλωσαν δὲ εἰς τετρακισχιλίους. ἐπιτελεσθέντος δὲ τοῦ κατορθώματος, Ἀμίλκας τοῖς μὲν βουλομένοις τῶν αἰχμαλώτων μεθ' ἑαυτοῦ συστρατεύειν, ἐξουσίαν ἔδωκε, καὶ καθώπλιζε τοῖς ἀπὸ τῶν πολεμίων σκύλοις· τοὺς δὲ μὴ βουλομένους ἀθροίσας παρεκάλει, φάσκων, ἕως μὲν τοῦ νῦν συγγνώμην αὐτοῖς ἔχειν τῶν ἡμαρτημένων· διὸ καὶ συγχωρεῖν τρέπεσθαι κατὰ τὰς ἰδίας ὁρμάς, οὗ ποτ' ἂν ἕκαστος αὐτῶν προαιρῆται.

Amilcar acie vincit rebelles.

10. συνέβαλον. συνέβαλλον Aug. Reg. A. 11. παρασχομένου. παρασχομένου edd. cum Bav. Aug. Reg. B. C.

bis mille. *Amilcar*, hac manu adauctus, copias ad pugnam educit. *Spendius* cum Afris se conjungit: juncti omnes in campum descendunt, & cum Carthaginiensibus confligunt. Fit pugna atrox: vincit *Amilcar:* nam & elephanti strenue certarant, & *Narava* insignem præ ceteris eo prælio operam navaverat. Evasere fuga *Autaritus* & *Spendius:* e reliquis desiderati sunt ad decem millia; capti ad quatuor. Hac victoria parta *Amilcar*, captivis qui secum militare vellent, potestatem ejus rei facit, & de spoliis cæsorum arma ipsis præbet. Qui recusabant, iis pro concione dixit: *eorum, quæ hactenus deliquissent, veniam se illis dare; idcirco etiam liberam facultatem omnibus tribuere abeundi quo sua quemque voluntas ferret. In posterum vero ne quod*

Digitized by Google

ιρῆται. μετὰ δὲ ταῦτα διηπειλήσατο, μηθέναA.V. 514.
φέρειν ὅπλον πολέμιον κατ' αὐτῶν· ὡς, ἐὰν ἁλῷ τις, ἀπαραιτήτου τευξόμενος τιμωρίας.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς οἱ τὴν ΣαρδόναLXXIX. Mercenarii in Sardinia deficiunt a Pœnis. νῆσον παραφυλάττοντες τῶν μισθοφόρων, ζηλώσαντες τοὺς περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπένδιον, ἐπιτίθενται τοῖς ἐν τῇ νήσῳ Καρχηδονίοις. καὶ τὸν μὲν τότε παρ' αὐτοῖς ὄντα βοήθαρχον Βώσταρον, συγκλείσαντες εἰς τὴν ἀκρόπολιν, μετὰ τῶν ἑαυτοῦ πολιτῶν ἀπέκτειναν. αὖθις δὲ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸν ἐξαποστειλάντων μετὰ δυνάμεως Ἄννωνα, κἄπειτα καὶ τούτων τῶν δυνάμεων ἐγκαταλειπουσῶν τὸν Ἄννωνα, καὶ μεταθεμένων πρὸς σφᾶς· γενόμενοι ζωγρείᾳ κύριοι τοῦ προειρημένου, παραυτίκα τοῦτον μὲν ἀνεσταύρωσαν· μετὰ δὲ ταῦτα παραλελειμμένας ἐπινοοῦντες τιμωρίας, πάντας τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Καρχηδονίους στρεβλοῦντες ἀπέκτειναν· καὶ τὸ λοι-

LXXIX. 1. *Libri omnes* τὴν Σαρδόνα τὴν νῆσον. *Delevi posteriorem artic.* 4. ζωγρείᾳ. ζωγρίᾳ *Vat. & Suidas.* Ibid. παραλελειμμένας *in* παρηλαγμ. *mutandum censuerunt Casaub. & Gronov.*

quod telum nocivum contra Carthaginienses quisquam eorum gestaret, magnopere interminatus est. *Qui secus facere deprehensus foret; hunc, omni spe veniæ præcisa, grave supplicium manere.*

79. Per idem tempus mercenariorum præsidium quod in *Sardinia* insula erat, *Mathonis* ac *Spendii* exemplum secutum, adversus Carthaginienses, qui in insula erant, insurgit. *Bostarem* igitur auxiliorum præfectum, in arcem conclusum, cum suis popularibus interimunt. Deinde quum eodem Pœni, *Hannone* duce, novas copias misissent, atque etiam illæ Hannone relicto ad conjuratos se adjunxissent; vivi Hannonis potiti rebelles, confestim ipsum quidem in crucem agunt, Carthaginienses vero omnes, qui erant in insula, inusitatis atque exquisitis suppliciis cruciatos necant.

Tum

Digitized by Google

A.V. 515. πὸν ἤδη ποιησάμενοι τὰς πόλεις ὑφ' ἑαυτοὺς, εἶχον ἐγκρατῶς τὴν νῆσον, ἕως οὗ στασιάσαντες πρὸς τοὺς Σαρδονίους, ἐξέπεσον ὑπ' ἐκείνων εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Omnis Sardinia deficit a Pœnis.

Ἡ μὲν οὖν Σαρδὼ τοῦτον τὸν τρόπον ἀπηλλοτριώθη Καρχηδόνος, οὖσα νῆσος καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῇ πολυανθρωπίᾳ καὶ τοῖς γεννήμασι διαφέρουσα. τῷ δὲ πολλοὺς, καὶ πολὺν, ὑπὲρ αὐτῆς πεποιῆθαι λόγον, οὐκ ἀναγκαῖον ἡγούμεθ' εἶναι ταυτολογεῖν ὑπὲρ τῶν ὁμολογουμένων. Μάθως δὲ καὶ Σπένδιος, ἅμα δὲ τούτοις Αὐτάριτος ὁ Γαλάτης, ὑπιδόμενοι τὴν Ἀμίλκου φιλανθρωπίαν εἰς τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ φοβηθέντες, μὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ ψυχαγωγηθέντες ὁρμήσωσι πρὸς τὴν ὑποδεικνυμένην ἀσφάλειαν οἵ τε Λίβυες καὶ τὸ τῶν μισθοφόρων πλῆθος· ἐβουλεύοντο, πῶς ἄν, καινοτομήσαντές τι τῶν πρὸς ἀσέβειαν, εἰς τέλος ἀποθηριώσαιεν τὰ πλήθη πρὸς τοὺς Καρχηδο-

In Africa rebelles commentis ducum suorum confirmantur.

5. Σαρδονίους. Σαρδωνίους Bav. 6. ἀπηλλοτρ. Vulgo cum aliis ἠλλοτριώθη. Ibid. οὖσα νῆσος. Pro οὖσα, in Vat. Flor. & marg. Reg. A. est ὢν, quod indicare videtur, plane abfuisse olim participium, & pro Καρχηδόνος alios legisse Καρχηδονίων.

Tum autem, urbium potentes facti, insulam vi obtinebant: donec, seditione inter ipsos & *Sardos* orta, in Italiam ab his sunt ejecti. Atque hoc modo *a Carthagine alienata* est *Sardinia:* insula, & magnitudine, & frequentia hominum, & fructuum proventu præstans. Sed quia de illa multi jam multa scripserunt, necessarium non duximus, super re, de qua dubitat nemo, aliis dicta reponere. Ceterum *Matho*, *Spendius*, & una cum his Gallus *Autaritus*, suspectam illam humanitatem habebant, qua usus Amilcar erat erga captivos. Itaque veriti, ne & Afri & pars magna mercenariorum ea arte deliniti, ostensam sibi impunitatem cupide amplecterentur; habito concilio deliberant, quî possent aliquo insigni ad impietatem facinore edito, multitudinem adversus Carthaginienses penitus efferare. Placuit ergo,

Digitized by Google

9 Χηδονίους. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς συναθροῖσαι τοὺς πολ- A.V. 515.
λούς. γενομένου δὲ τούτου, γραμματοφόρον εἰσήγαγον, ὡς ἀπεσταλμένον ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς Σαρδόνος
10 αἱρετιστῶν. ἡ δ' ἐπιστολὴ διεσάφει, τόν τε Γέσκωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ πάντας, οὓς παρεσπόνδησαν ἐν τῷ Τύνητι, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, φυλάττειν ἐπιμελῶς· ὡς πρατλόντων τινῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῖς Καρχηδονίοις ὑπὲρ τῆς τούτων σωτηρίας.
11 Λαβόμενος δὲ τῆς ἀφορμῆς ταύτης ὁ Σπένδιος, πρῶ- Spendius irritat rebelles.
τον μὲν παρεκάλει, μὴ πιστεύειν τῇ ὑπὸ τοῦ στρα-
τηγοῦ τοῦ τῶν Καρχηδονίων γεγενημένῃ Φιλανθρω-
12 πίᾳ πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους. οὐ γὰρ σῶσαι προαιρούμενον αὐτὸν ταῦτα βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ἁλόντων, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκείνων ἀφέσεως ἡμῶν ἐγκρατῆ γενέσθαι σπουδάζοντα· πρὸς τὸ, μή τινας, ἀλλὰ πάντας ἡμᾶς ἅμα τιμωρήσασθαι, πιστεύσαντας αὐ-
13 τῷ. πρὸς δὲ τούτοις φυλάττεσθαι παρῄνει, μὴ, προέμενοι τοὺς περὶ τὸν Γέσκωνα, καταφρονηθῶσι μὲν

13. προέμενοι. *Mendose* προεμένους *mss. omnes & edd. ante Casaub.*

go, milites in unum convocari: quo facto, in hunc cœtum introducitur tabellarius cum epistola, quasi ab ejusdem sectæ hominibus, qui in Sardinia erant, missus. Erat autem in epistola scriptum, *custodirent magna cura Gesconem, & ceteros qui cum illo erant omnes, quibus,* ut ante ostendimus, *Tunete fidem violaverant: esse enim in exercitu nonnullos, qui cum Carthaginiensibus secreta consilia ad eos liberandos inierint.* Hac occasione arrepta, *Spendius* primum hortatur suos, *ne in ea humanitate, quam Pœnus captivis exhibuisset, spem ullam salutis ponerent. Non enim id illum spectasse hoc consilio, ut captos servaret; sed id potius egisse, ut illis dimittendis, nos omnes in potestatem redigat, & sic non aliquos, sed omnes nos simul, si fidem illi habuerimus, supplicio afficiat. Ad hæc cavendum* admonet, *ne, Gescone dimisso, indi-*

A.V. 515. ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, μεγάλας δὲ βλάψωσι τὰς ἰδίας πράξεις, ἄνδρα τοιοῦτον καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν ἐάσαντες διαφυγεῖν, οὐ εἰκὸς ἐχθρὸν αὐτοῖς ἔσεσθαι φοβερώτατον. Ἔτι δὲ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, παρ- 14
ῆν ἄλλος γραμματοφόρος, ὡς ἀπὸ τῶν ἐκ τοῦ Τύνητος ἀπεσταλμένος, παραπλήσια τοῖς ἐκ τῆς Σαρδόνος διασαφῶν.

LXXX. Autaritus Gallus sæva suadet. Ἐφ' οἷς Αὐτάριτος ὁ Γαλάτης ἐπιβαλὼν, μίαν, ἔφη, σωτηρίαν εἶναι τοῖς ἑαυτῶν πράγμασι, τὸ πάσας ἀπογνῶναι τὰς ἐν Καρχηδονίοις ἐλπίδας. ἕως 2
δ' ἂν ἀντέχηταί τις τῆς ἐκείνων φιλανθρωπίας, οὐ δυνατὸν αὐτοῖς ἀληθινὸν γενέσθαι τὸν τοιοῦτον σύμμαχον. διόπερ ἠξίου, τούτοις πιστεύειν, τούτους 3
ἀκούειν, τοῖς τοιούτοις προσέχειν τὸν νοῦν, οἵ τινες ἀεί τι τῶν ἀπεχθεστάτων καὶ πικροτάτων εἰσαγγέλωσι κατὰ Καρχηδονίων· τοὺς δ' ἐναντία τούτοις λέγοντας, προδότας καὶ πολεμίους ἡγεῖσθαι παρῄνει. Ταῦτα

ludibrium hostibus debeant, & præterea rebus suis plurimum incommodent, si talem virum, ducem egregium, quem par sit credere inimicum ipsis futurum maxime terribilem, fiverint evadere. Hæc adhuc loquebatur *Spendius*, cum ecce alium tabellarium, qui se ab iis missum, qui *Tunete* sedebant, fingens, literas idem cum Sardinien sibus dicentes adferebat.

80. Posthæc verba fecit *Autaritus Gallus*, &, *salutem unicam rebus ipsorum esse*, ait, *si omni spei, quæ a Carthaginiensibus ostenderetur, penitus renuntiassent. Quamdiu namque aliquis illorum humanitatem respiceret, non posse eum, hoc animo præditum, veram cum ipsis societatem colere.* Monuit igitur, *eis crederent, eos audirent, iis auscultarent, qui inimicissimarum & acerbissimarum sententiarum adversus Carthaginienses auctores essent. Qui his contraria dicerent, pro hostibus ac proditoribus habendos.* Hæc locutus,

Digitized by Google

4 Ταῦτα δ' εἰπὼν, παρῄνει καὶ συνεβούλευε τὸν τε A.V. 515.
Γέσκωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ συλληφθέντας, καὶ
τοὺς ὕστερον γενομένους αἰχμαλώτους τῶν Καρχη-
5 δονίων, αἰκισαμένους ἀποκτεῖναι. πρακτικώτατος δ'
ἦν οὗτος ἐν ταῖς συμβουλίαις, διὰ τὸ πολλοὺς τὴν
6 φωνὴν αὐτοῦ συνιέναι. πάλαι γὰρ στρατευόμενος,
ἤδει διαλέγεσθαι Φοινικιστί· ταύτῃ δέ πως οἱ πλεῖ-
στοι συνεσαίνοντο τῇ διαλέκτῳ, διὰ τὸ μῆκος τῆς
7 προγεγενημένης στρατείας. διόπερ ἐπαινέσαντος
αὐτὸν ὁμοθυμαδὸν τοῦ πλήθους, οὗτος μὲν εὐδοκι-
8 μῶν ἀνεχώρησε. Πολλῶν δὲ προπορευομένων ἀφ' Sæviunt rebelles in humaniores.
ἑκάστου γένους ἅμα, καὶ βουλομένων αὐτὴν παραι-
τεῖσθαι τὴν αἰκίαν, διὰ τὰς γεγενημένας ἐκ τοῦ
Γέσκωνος εἰς αὐτοὺς εὐεργεσίας· οὔτε μὲν τῶν λε-
γομένων οὐθὲν ἦν συνετόν· ὡς ἂν ἅμα πολλῶν, ἑκά-
στου δὲ κατὰ τὴν ἰδίαν διάλεκτον συμβουλεύοντος.

ἐπεὶ

LXXX. 8. 9. προπορευομένων δ' προπορευθέντας *Casaubonus, in προσπορ. mutavit.* 8. οὔτε μὲν. *Sic ex conject. posui. Vulgo omnes* οὔτε μὴν, *quod, si ab auctore est, indicaverit excidisse aliquid ante hæc verba.*

cutus, hortari suadereque cœpit, ut *Gesconem, quique cum eo capti essent, nec non quotquot postea e Carthaginiensibus vivi in potestatem venissent, cruciatos omnes trucidarent.* Omnino autem vir hic in conciliis plurimum poterat, quod dicentem multi intelligerent. Nam & Punice loqui didicerat, longo militiæ usu; cujus linguæ plerique etiam, quod perdiu sub signis Pœnorum meruerant, familiaritatem aliquam contraxerant. *Autaritus* ergo, una voce laudatus a multitudine, magnam ex ea concione laudem reportavit. Quum autem ex omnibus nationibus multi prodiissent, qui propter egregia *Gesconis* in ipsos merita cruciatus saltem deprecari pro eo cuperent; multis simul verba facientibus, & unoquoque propriam gentis suæ loquelam usurpante, nihil poterat intelligi.

Digitized by Google

A.V. 515. ἐπεὶ δὲ καὶ παρεγυμνώθη, διότι τὴν τιμωρίαν παραι-9
τοῦνται· καί τις ἐκ τῶν καθημένων εἶπεν, ὅτι Βάλλε,
πάντας ἅμα κατέλευσαν τοὺς προπορευθέντας.
καὶ τούτους μὲν, ὥσπερ ὑπὸ θηρίων διεφθαρμένους,10
Gesconem miserе trucidant. ἐξέφερον οἱ προσήκοντες. Τοὺς δὲ περὶ τὸν Γέσκω-11
να λαβόντες, ὄντας εἰς ἑπτακοσίους, ἦγον ἐκ τοῦ
χάρακος οἱ περὶ τὸν Σπένδιον· καὶ προαγαγόντες
βραχὺ πρὸ τῆς στρατοπεδείας, πρῶτον μὲν ἀπέ-
κοπτον τὰς χεῖρας· πειρώμενοι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ12
Γέσκωνος, ὃν βραχεῖ χρόνῳ πρότερον ἐκ πάντων
Καρχηδονίων προκρίναντες, ἀνέδειξαν μὲν εὐεργέτην
αὑτῶν, ἐπέτρεψαν δὲ περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων.
ἐπειδὴ δὲ τὰς χεῖρας ἀπέκοψαν, ἠκροωτηρίαζον13
τοὺς ταλαιπώρους· κολοβώσαντες δὲ, καὶ συντρί-
ψαντες τὰ σκέλη, ἔτι ζῶντας ἔρριψαν εἴς τινα
τάφρον.

Oi

9. ἐπεὶ δὲ. *Mirti omnes* ἐπειδὴ, *cui* δὲ *adjecit Casaubonus: nos* δὴ *in* δὲ *mutavimus.* Ibid. ὅτι Βάλλε. *Abest partic.* ὅτι *a Vat. Flor. Aug. Reg. A. Vocabulum* πάντας *alii cum* βάλλε *conjungunt.*

telligi. Vbi tandem intellectum eſt, ſupplicium iſtos deprecari, atque aliquis aſſidentium dixit, *Feri!* tum vero continuo cunctos, qui prodierant, lapidibus obruerunt. Et hos quidem, tanquam a beſtiis interemtos, propinqui extulerunt. At *Geſconem* & reliquos captivos, numero ad ſeptingentos, correptos, extra vallum ducit *Spendius:* & productis paullulum ante caſtra, manus primo præcidunt; initio facto a Geſcone ipſo, quem virum non multo ante, omnibus prælatum Carthaginienſibus, & bene meritum de ſe prædicaverant, & controverſiarum ſuarum arbitrum legerant. Manibus præciſis, deartuant miſeros: mutilatis crura ſuffringunt, & ſpirantes adhuc in foſſam conjiciunt.

81. Car-

Digitized by Google

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, τοῦ δυστυχήματος αὐτοῖς ἀναγγελθέντος, ποιεῖν μὲν οὐδὲν εἶχον, ἐσχετλίαζον δὲ, καὶ περιπαθεῖς γιγνόμενοι τῇ συμφορᾷ, πρὸς μὲν Ἀμίλκαν καὶ τὸν ἕτερον τῶν στρατηγῶν Ἄννωνα πρεσβευτὰς ἐξέπεμπον, δεόμενοι βοηθεῖν καὶ τιμωρεῖν τοῖς ἠτυχηκόσι. πρὸς δὲ τοὺς ἠσεβηκότας, κήρυκας ἐξαπέστελλον περὶ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναιρέσεως. Οἱ δ' οὔτε ἔδοσαν, προεῖπόν τε τοῖς παροῦσι, μήτε κήρυκα πέμπειν πρὸς σφᾶς, μήτε πρεσβευτὴν, ὡς τῆς αὐτῆς κολάσεως ὑπομενούσης τοὺς παραγενομένους, ἧς νῦν Γέσκων τέτευχε. πρὸς δὲ τὸ λοιπὸν ἐδογματοποίησαν καὶ παρήνεσαν ἑαυτοῖς, ὃν μὲν ἂν λάβωσι Καρχηδονίων, τιμωρησαμένους ἀποκτείνειν· ὃν δ' ἂν τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς, ἀποκόψαντας τὰς χεῖρας, αὖθις εἰς Καρχηδόνα ἀποπέμπειν. ὃ δὴ καὶ διετέλεσαν ἐπιμελῶς ποιοῦντες. Διόπερ εἰς ταῦτα βλέπων, οὐκ ἄν τις εἰπεῖν ὀκνήσειεν,

A.V. 515. LXXXI.

Sæva alia consilia capiunt.

LXXXI. 4. εἰς Καρχηδόνα. εἰς Καρχηδονίους edd. ex Bav.

81. Carthaginienſes, cognito horum infortunio, qui aliud nihil poſſent, lamentantes, tantisque malis ingemiſcentes, ad *Amilcarem* & alterum ducem *Hannonem* legatos mittunt; orant, Reipublicæ ferant opem, & miſeris cæde hoſtium parentent. Miſſi & caduceatores ad ſcelere impiatos, qui defunctorum cadavera tollerent. Sed illi neque hæc tradiderunt, & eos qui advenerant monuerunt, *ne vel caduceatorem poſtea ad ſe mitterent, vel legatum: ſi qui accederent, eodem ſupplicii genere cum Geſcone perituros.* Decretum deinde, multum ſeſe invicem hortati, in poſterum faciunt; *quicumque Carthaginienſium captus fuerit, hunc ſe cruciatum occiſuros; quicumque e ſociis illorum, hunc præciſis manibus ad Carthaginienſes remiſſuros.* Idque poſtea magna cura ſemper ſervarunt. Hæc igitur intuens aliquis, merito dixerit, non corpora ſolummodo hominum,

Digitized by Google

A.V. 515. Animorum ulcera insanabilia.

σειεν, ὡς οὐ μόνον τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τινα τῶν ἐν αὐτοῖς γεννωμένων ἑλκῶν καὶ φυμάτων ἀποθηριοῦσθαι συμβαίνει, καὶ τελέως ἀβοήθητα γίγνεσθαι· πολὺ δὲ μάλιστα τὰς ψυχάς. ἐπί τε γὰρ 6 τῶν ἑλκῶν, ἐὰν μὲν θεραπείαν τοῖς τοιούτοις προσάγῃ τις, ὑπ' αὐτῆς ἐνίοτε ταύτης ἐρεθιζόμενα, θᾶττον ποιεῖται τὴν νομήν· ἐὰν δὲ πάλιν ἀφῇ, κατὰ τὴν ἐξ αὐτῶν φύσιν φθείροντα τὸ συνεχὲς, οὐκ ἴσχει παῦλαν, ἕως ἂν ἀφανίσῃ τὸ ὑποκείμενον. ταῖς τε ψυχαῖς παραπλησίως τοιαῦτα πολλάκις 7 ἐπιφύονται μελανίαι καὶ σηπεδόνες, ὥστε μηδὲν ἀσεβέστερον ἀνθρώπου μηδὲ ὠμότερον ἀποτελεῖσθαι τῶν ζώων. οἷς ἐὰν μὲν συγγνώμην τινὰ προσάγῃς καὶ 8 φιλανθρωπίαν, ἐπιβουλὴν καὶ παραλογισμὸν ἡγούμενοι τὸ συμβαῖνον, ἀπιστότεροι καὶ δυσμενέστεροι γίγνονται πρὸς τοὺς φιλανθρωποῦντας. ἐὰν δὲ ἀν- 9 τιτιμωρῇ· διαμιλλώμενοι τοῖς θυμοῖς, οὐκ ἔστι τὲ τῶν

6. θεραπείαν dedi cum Reg. C. & Reiskio. Vulgo annas θεραπείας. 9. διαμιλλώμενοι. διαμιλλώμενος edd. cum Bav. Aug. Reg. A. C.

num, & quæ in iis naſcuntur *ulcera* tuberaque nonnulla aliquando efferari, ut prorſus fiant *inſanabilia*: ſed multo etiam magis hoc idem *animis* evenire. Et in ulceribus quidem, ſi curationem ita affectis admoveas, illa ipſa irritatum nonnumquam malum, tanto ſerpit velocius: rurſus ſi curatio omittatur, proxima quæque loca corrumpendo, ut natura eſt horum ulcerum, non ante finem faciunt, quam corpori ſubjecto perniciem attulerint. Similiter in animis quoque fuligines quædam ingenerantur, ac tabes ejusmodi, ut nullum animal inveniri poſſit, quod impietate atque crudelitate homo non ſuperet. His ſi veniam delictorum dare & humanitatem præſtare velis; dolum ac fraudem ſubeſſe rati, minus etiam quam antea fidei habent, & acrioribus odiis eos perſequuntur, a quibus fuerint humanitate provocati. Sin viciſſim ultum eas; intendunt furorem, nec ullum

Digitized by Google

τῶν ἀπειρημένων ἢ δεινῶν, ὁποῖον οὐκ ἀναδέχονται, A.V. 515.
σὺν καλῷ τιθέμενοι τὴν τοιαύτην τόλμαν· τέλος δ' Animorum ulcera insanabilia.
ἀποθηριωθέντες, ἐξέστησαν τῆς ἀνθρωπίνης φύ-
σεως. Τῆς δὲ διαθέσεως ἀρχηγὸν μὲν καὶ μεγίστην
μερίδα νομιστέον, ἔθη μοχθηρὰ καὶ τροφὴν ἐκ παί-
δων κακήν· συνεργὰ δὲ καὶ πλείω, μέγιστα δὲ τῶν
συνεργῶν, τὰς ἀεὶ τῶν προεστώτων ὕβρεις καὶ πλεο-
νεξίας. ἃ δὴ τότε συνέβαινε καὶ περὶ μὲν τὸ σύστη-
μα τῶν μισθοφόρων, ἔτι δὲ μᾶλλον περὶ τοὺς ἡγεμό-
νας αὐτῶν, ὑπάρχειν.

Ἀμίλκας δὲ, δυσχρηστούμενος τῇ τῶν πολεμίων LXXXII.
ἀπονοίᾳ, τὸν μὲν Ἄννωνα πρὸς ἑαυτὸν ἐκάλει· πε- Pœnorum duces Amilcar & Hanno.
πεισμένος, ἀθροισθέντων ὁμοῦ τῶν στρατοπέδων,
ἀθλιον ἐπιθήσειν τέλος τοῖς ὅλοις. τῶν δὲ πολεμίων
οὓς ποτε κρατήσειε, τοὺς μὲν ἐν χειρῶν νόμῳ διέ-
φθειρε, τοὺς δὲ ζωγρείᾳ πρὸς αὐτὸν εἰσαναχθέν-
τας, ὑπέβαλλε τοῖς θηρίοις· μίαν ὁρῶν λύσιν ταύ-
την,

lum eſt tantum nefas, nullum ſcelus tam abominandum, quo ſe non obligent, laudi ducentes talem audaciam; donec tandem prorſus efferati, hominum exuant naturam. Non eſt autem dubitandum, provenire hunc animorum habitum a malis moribus, & prava a teneris educatione. Sed adjuvantes cauſſæ ſunt vel plures: inter quas omnes principem locum tenent injuriæ a magiſtratibus illatæ ac rapinæ. Id quod tunc temporis, cum in univerſo mercenariorum corpore, tum in illorum maxime ducibus, locum habuerat.

82. *Amilcar*, per hanc deſperatam hoſtium audaciam magnis difficultatibus conflictatus, *Hannonem* ad ſe vocat: perſuaſus, ſi omnes copiæ in unum cogerentur, univerſo bello facilius poſſe finem imponi. Hoſtium dehinc quotquot in ipſius poteſtatem veniebant, vel in ipſo diſcrimine interficiebat, vel, ſi capti adducti fuiſſent, feris objiciebat; unicum ratus eſſe tot malorum remedium,

Digitized by Google

A.V. 515. την, εἰ δυνηθείη τοὺς ἐχθροὺς ἄρδην ἀφανίσαι. Δο-
κούντων δὲ τῶν Καρχηδονίων ἐπικυδεστέρας ἐλπίδας
Amilcar & Hanno discordes inter se. ἔχειν ἤδη κατὰ τὸν πόλεμον, γίγνεταί τις ὀλοσχε-
ρὴς καὶ παράδοξος περὶ αὐτοὺς παλίῤῥοια τῶν πρα-
γμάτων. οἵ τε γὰρ στρατηγοὶ συνελθόντες ἐπὶ τὸ
αὐτὸ, διεστασίασαν πρὸς σφᾶς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε
μὴ μόνον τοὺς κατὰ τῶν ἐχθρῶν παραλιπεῖν καιρούς, ἀλλὰ καὶ κατὰ σφῶν αὐτῶν πολλὰς ἀφορμὰς
διδόναι τοῖς ὑπεναντίοις, διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους φι-
λονεικίαν. ἅμα δὴ καὶ συνέντες οἱ Καρχηδόνιοι, τῷ μὲν
ἑνὶ τῶν στρατηγῶν ἀπαλλάττεσθαι προσέταξαν· τῷ
Commeatus Pœnorum perit naufragio. δ' ἑτέρῳ μένειν, ὃν ἂν αἱ δυνάμεις προκρίνωσιν. Ἅμα
δὲ τούτοις καὶ τὰς παρακομιζομένας ἀγοραὰς ἐκ τῶν
παρ' αὐτοῖς καλουμένων Ἐμπορείων, ἐφ' αἷς εἶχον
τὰς μεγίστας ἐλπίδας, περί τε τῆς τροφῆς καὶ τῶν
ἄλλων ἐπιτηδείων, διαφθαρῆναι συνέβη κατὰ θάλατταν

LXXXII. 6. Ἐμποραίων. Ἐμπορίων Aug. Reg. A. Ἐμπορειῶν b. l. Flor.

dium, ſi ad internecionem hoſtes poſſet delere. Quum autem viderentur Carthaginienſes longe meliore jam ſpe de hoc bello niti poſſe; ingenti atque mirabili mutatione facta, res illorum ſublabi retro cœperunt. Nam & duces, ſimulac fuerunt una, eo diſcordiarum venerunt, ut non ſolum rei bene gerendæ tempora omitterent, verum etiam mutuam ob invidiam occaſiones multas ſibi nocendi darent hoſtibus. Quod ubi Carthaginienſes animadverterunt; ducem alterum abire, alterum remanere, quem exercitus elegiſſent, juſſerunt. Præterea eodem tempore contigit, ut commeatus, qui ex *Emporiis*, id loci apud Afros eſt nomen, advehebantur, in quibus ſpes ferme omnes cum de alimentis, tum de aliis exercitui neceſſariis, collocatas habebant, tempeſtate in mari coorta, funditus perirent.

Iam

Digitized by Google

πλατῖαν ὁλοσχερῶς ὑπὸ χειμῶνος. τὰ δὲ κατὰ τὴν Σαρδόνα, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, ἐτύγχανεν ἀπηλλοτριωμένα, μεγάλας αὐτοῖς ἀεί ποτε χρείας παρεχομένης τῆς νήσου ταύτης κατὰ τὰς περιστάσεις. Τὸ δὲ μέγιστον, ἡ τῶν Ἱππακριτῶν καὶ τῶν Ἰτυκαίων ἀπέστη πόλις, αἵ τινες ἐτύγχανον μόναι τῶν κατὰ τὴν Λιβύην οὐ μόνον τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον ἀναδεδεγμέναι γενναίως, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατ' Ἀγαθοκλέα καιροὺς καὶ τὴν Ῥωμαίων ἔφοδον εὐγενῶς ὑπομεμενηκυῖαι, καὶ συλλήβδην οὐδέ ποτε βεβουλευμέναι Καρχηδονίοις οὐδὲν ὑπεναντίον. τότε δὲ, χωρὶς τῆς ἀλόγου πρὸς τοὺς Λίβυας ἀποστάσεως, καὶ διὰ τῆς μεταθέσεως εὐθέως τούτοις μὲν τὴν μεγίστην οἰκειότητα καὶ πίστιν ἐναπεδείξαντο, πρὸς δὲ τοὺς Καρχηδονίους ἀπαραίτητον ὀργὴν ἐνιδρύσαντο καὶ μῖσος. τοὺς μὲν γὰρ παραβεβοηθηκότας αὐτοῖς παρ' ἐκείνων, ὄντας εἰς πεντακοσίους, καὶ

A.V. 515. Commeatus Poenorum perit naufragio.

Hippo & Vtica deficiunt ad rebelles.

9. διὰ τῆς μεταθ. An ἀπὸ τῆς μεταθέσεως?

Iam & *Sardinia*, ut ante commemoravimus, imperio eorum erat subtracta; quæ insula semper antea, necessariis Reipublicæ temporibus, maximo usui ipsis fuerat. Cumulus vero malorum fuit, quod & *Hippacritarum* & *Vticensium* civitates defecerunt; quæ solæ, ex omnibus totius Africæ, non solum præsens bellum generoso animo sustinuerant, sed etiam temporibus Agathoclis, & cum Romani Africam invaserunt, fortiter restiterant; atque uno verbo Rempubl. Carthaginiensium nulla unquam re læserant. Tunc vero, non contentæ sine ulla idonea causa ad Afros defeciisse, in ipsa etiam statim defectione pro conjunctissimis ac fidelissimis erga istos se gesserunt, adversum Carthaginienses vero inexpiabilem iram atque odium susceperunt. Nam trucidatis omnibus qui Carthagine illis suppetias fuerant

Digitized by Google

A.V. 515. Hippo & Vtica deficiunt.

καὶ τὸν ἡγεμόνα τούτων, ἀποκτείναντες ἅπαντας ἐξέρριψαν κατὰ τοῦ τείχους, τὴν δὲ πόλιν ἐνεχείρισαν τοῖς Λίβυσι· τοῖς γε μὴν Καρχηδονίοις οὐδὲ θάψαι συνεχώρησαν τοὺς ἠτυχηκότας αἰτουμένοις.

Rebelles Carthaginem obsident.

Τούτων δὲ συμβαινόντων, οἱ μὲν περὶ τὸν Μάθω καὶ 11
Σπένδιον, ἐπαρθέντες τοῖς συμβεβηκόσι, πολιορκεῖν ἐνεχείρησαν αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα. Βάρκας δὲ, πα- 12
ραλαβὼν Ἀννίβαν τὸν στρατηγόν· τοῦτον γὰρ ἐξαπέστειλαν οἱ πολῖται πρὸς τὰς δυνάμεις, ἐπεὶ τὸν Ἄννωνα τὸ στρατόπεδον ἔκρινε δεῖν ἀπαλλάττεσθαι, κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων αὐτοῖς δοθεῖσαν ἐπιτροπὴν περὶ τὰς γενομένας τῶν στρατηγῶν στάσεις πρὸς ἀλλήλους· διόπερ Ἀμίλκας, ἔχων τοῦ- 13
τόν τε καὶ Ναραύαν, ἐπῆγε τὴν χώραν, διακλείων τὰς χορηγίας τοῖς περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπένδιον· μεγίστην αὐτῷ παρεχομένου χρείαν περί τε ταῦτα καὶ τἄλλα Ναραύα τοῦ Νομάδος. Τὰ μὲν οὖν περὶ 14
τὰς ὑπαίθρους δυνάμεις, ἐν τούτοις ἦν.

Οἱ

11. ἐνεχειρ. ἐπεχείρησαν Bav.

rant missi; numero fere quingentis, ac de muro dejectis, urbes Afris tradiderunt; ne sepeliendi quidem occisos potestate facta Carthaginiensibus, qui id petebant. Itaque his successibus elati *Matho* & *Spendius*, de Carthaginis ipsius obsidione cogitarunt. At *Barca*, secum assumto *Hannibale* duce: (hunc enim populus proficisci ad copias jusserat, postea quam exercitus, accepta a Carthaginiensibus potestate cognoscendi de controversiis inter duces, expedire pronuntiasset ut castris Hanno excederet:) *Barca*, inquam, hunc secum habens, & *Naravam*; regionem incursabat, commeatibus *Mathonem* & *Spendium* intercludens: in quo, ut in ceteris rebus omnibus, multam & fidelem ei operam Numida Narava præbuit. Et earum quidem copiarum quæ foris erant, hic tum fuit status.

83. At

Digitized by Google

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, περικλειόμενοι πανταχόθεν, A. V. 515. LXXXIII. Hiero jun. vat Pœnos.
ἠναγκάζοντο καταφεύγειν ἐπὶ τὰς συμμαχίδας πό-
2λεις. Ἐπιστὰς δὲ Ἱέρων ἀεὶ μέν ποτε κατὰ τὸν
ἐνεστῶτα πόλεμον, μεγάλην ἐποιεῖτο σπουδὴν εἰς
3πᾶν τὸ παρακαλούμενον ὑπ' αὐτῶν. τότε δὲ καὶ
μᾶλλον ἐφιλοτιμεῖτο, πεπεισμένος συμφέρειν ἑαυτῷ
καὶ πρὸς τὴν ἐν Σικελίᾳ δυναστείαν, καὶ πρὸς τὴν
Ῥωμαίων φιλίαν, τὸ σώζεσθαι Καρχηδονίους· ἵνα μὴ
παντάπασιν ἐξῇ τὸ προτεθὲν ἀκονιτὶ συντελεῖσθαι
τοῖς ἰσχύουσι· πάνυ φρονίμως καὶ νουνεχῶς λογιζό-
4μενος. οὐδέ ποτε γὰρ χρὴ τὰ τοιαῦτα παροράν·
οὐδὲ τηλικαύτην οὐδενὶ συγκατασκευάζειν δυναστείαν,
πρὸς ἣν οὐδὲ περὶ τῶν ὁμολογουμένων ἐξέσται δι-
ϛκαίων ἀμφισβητεῖν. Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ Ῥωμαῖοι, Nec Romani desunt Pœnis.
τηροῦντες τὰ κατὰ τὰς συνθήκας δίκαια, προθυ-
6μίας οὐδὲν ἀπέλειπον. Ἐν ἀρχαῖς μὲν γὰρ ἐγένε-

τό τις

LXXXIII. 3. ἀκονιτὶ. ἀκονητὶ *b. l. edd. & scripti omnes, præter Reg. B.* 5. ἀπέλιπον. ἀπέλιπον *Aug. Flor. & Bav. ex pr. scripturæ.*

83. At Carthaginienſes, undique circumcluſi, ad ſocias civitates confugere cogebantur. Et *Hiero* quidem, animum ad eam rem advertens, toto quidem belli tempore ſtudioſe quidquid rogaverant ipſis contulerat: tum vero impenſiore etiam ſtudio in eam curam incumbebat; perſuaſus, *expedire ſibi, cum ad ſuum in Sicilia dominatum firmandum, tum ad Romanorum amicitiam, ſaluti Carthaginienſium eſſe conſultum; ne in poteſtate præpotentium penitus foret, quidquid libuiſſet, nemine adverſante facere.* In quo prudenter omnino & ſapienter rem reputavit. Numquam enim ejusmodi principia contemnere oportet, neque tanta cuiquam adſtruenda eſt potentia, ut cum eo poſtea ne de manifeſto quidem jure tuo diſceptare ex æquo queas. At enimvero etiam *Romani*, fœderis leges ſervantes, nulla in re iis deerant: quamquam initio quidem controverſia quæ-

dam

A.V. 515. Nec Romani desunt Pœnis.

τό τις ἀμφισβήτησις ἐξ ἀμφοῖν, διά τινας τοιαύτας αἰτίας. τῶν Καρχηδονίων τοὺς πλέοντας ἐξ Ἰταλίας εἰς Λιβύην, καὶ χορηγοῦντας τοῖς πολεμίοις, καταγόντων ὡς αὐτοὺς, καὶ σχεδὸν ἀθροισθέντων τούτων εἰς τὴν φυλακὴν εἰς τοὺς πεντακοσίους, ἠγανάκτησαν οἱ Ῥωμαῖοι. Μετὰ δὲ ταῦτα διαπρεσβευσάμενοι, καὶ κομισάμενοι διὰ λόγου πάντας, ἐπὶ τοσοῦτον εὐδόκησαν, ὥστε παραχρῆμα τοῖς Καρχηδονίοις ἀντιδωρήσασθαι τοὺς ὑπολειπομένους παρ' αὐτοῖς αἰχμαλώτους ἐκ τοῦ περὶ Σικελίαν πολέμου. ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ καιροῦ πρὸς ἕκαστα τῶν παρακαλουμένων ἑτοίμως καὶ φιλανθρώπως ὑπήκουον. διὸ καὶ πρὸς μὲν τοὺς Καρχηδονίους ἐπέτρεψαν τοῖς ἐμπόροις ἐξαγαγεῖν αἰεὶ τὸ κατεπεῖγον, πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους ἐκώλυσαν. μετὰ δὲ ταῦτα, τῶν μὲν ἐν τῇ Σαρδόνι μισθοφόρων, καθ' ὃν καιρὸν ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων ἀπέστησαν, ἐπισπωμένων

dam inter duos hoſce populos, ejusmodi fere ob cauſſam, contigerat. Eos qui ex Italia in Africam navigabant, & commeatus hoſtibus comportabant, in ſuos portus Carthaginienſes deduxerant: ijamque prope quingentos id genus homines carceribus incluſos tenebant; cum Romani graviter ſuccenſere illis eo nomine cœperunt. Sed iidem, miſſis legatis, ubi rogatu ſuo omnes recepiſſent; gratum adeo id officium habuerunt, ut extemplo Carthaginienſibus ipſi viciſſim donarent quotquot adhuc reſtabant penes ipſos captivi e bello in Sicilia geſto. Ab eoque tempore promte benigneque Romani omnia illis tribuebant, quæ poſtulaſſent. Idcirco etiam, mercatoribus ſuis facta poteſtate, ut ad Carthaginienſes neceſſaria exportarent; ne ad eorundem hoſtes accederent, vetuerunt. Ac poſtea mercenarios, qui in *Sardinia* fidem mutaverant, & in inſulam

Digitized by Google

μένων αὐτοὺς ἐπὶ τὴν νῆσον, οὐχ ὑπήκουσαν· τῶν δ' Ἰτυκαίων ἐγχειριζόντων σφᾶς, οὐ προσεδέξαντο· 12 τηροῦντες τὰ κατὰ τὰς συνθήκας δίκαια. Καρχηδόνιοι μὲν οὖν, τῆς παρὰ τῶν προειρημένων φίλων τυγχάνοντες ἐπικουρίας, ὑπέμενον τὴν πολιορκίαν. A. V. 515. Nec Romani desunt Pœnis.

Τοῖς δὲ περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπένδιον, οὐχ ἧττον πολιορκεῖσθαι συνέβαινεν, ἢ πολιορκεῖν. εἰς τοιαύτην γὰρ αὐτοὺς οἱ περὶ τὸν Ἀμίλκαν ἔνδεσαν καθίστασαν τῶν ἐπιτηδείων, ὥστ' ἀναγκαθῆναι τέλος 3 αὐτοὺς διαλῦσαι τὴν πολιορκίαν. μετὰ δέ τινα χρόνον, ἀθροίσαντες τῶν τε μισθοφόρων τοὺς ἀρίστους καὶ Λιβύων, τοὺς ἅπαντας εἰς πεντακισμυρίους, μεθ' ὧν ἦν Ζάρζας ὁ Λίβυς, ἔχων τοὺς ὑφ' αὑτὸν τατταμένους, ὥρμησαν αὖθις ἀντιπαράγειν ἐν τοῖς ὑπαίθροις, καὶ τηρεῖν τοὺς περὶ τὸν Ἀμίλκαν. τῶν μὲν οὖν πεδινῶν τόπων ἀπείχοντο, καταπεπληγμένοι τὰ θηρία, καὶ τοὺς περὶ τὸν Ναραύαν ἱππεῖς· τοὺς LXXXIV. Rebelles premit Amilcar. A. V. 516.

LXXXIV. 3. Ζάρζας. *Variant libri*, Ζαΐζας, Ζάρξας, Ζάρξας. Ibid. τοὺς περὶ τὸν Ἀμίλκ. *Sic correxi cum Reisk.* Mendose *vulgo omnes* ἐπὶ pro περὶ.

fulam ipsos vocabant, audire noluerunt. *Uticenses* quoque, tradentes sese ipsis, quo fœderis legibus starent, non admiserunt. Carthaginienses igitur, amicorum, quos diximus, opibus sublevati, obsidionem tolerabant.

84. *Matho* vero ac *Spendius* non minus obsidebantur quam obsidebant. Tanta enim rerum omnium inopia eos premebat *Amilcar*, ut tandem obsidione desistere cogerentur. Paulo post vero, selectis fortissimis quibusque ex mercenariorum & Afrorum numero, coactisque ad L millibus hominibus, in quibus & *Zarzas* Afer erat cum suis; expeditionem repetere, & e regione hostium longo agmine suos ducere, atque Amilcarem observare instituunt. Ac planis quidem locis, metu bestiarum & equitatus

Digitized by Google

A.V. 516. τοὺς δ' ὀρεινοὺς καὶ στενοὺς ἐπειρῶντο προκαταλαμβάνειν. ἐν οἷς καιροῖς συνέβη ταῖς μὲν ἐπιβολαῖς καὶ τόλμαις μηδὲν αὐτοὺς λείπεσθαι τῶν ὑπεναντίων, διὰ δὲ τὴν ἀπειρίαν πολλάκις ἐλαττοῦσθαι. Τότε γὰρ ἦν, ὡς ἔοικε, συνιδεῖν ἐπ' αὐτῆς ἀληθείας, πηλίκην ἔχει διαφορὰν ἐμπειρία μεθοδικὴ, καὶ στρατηγικὴ δύναμις, ἀπειρίας καὶ τριβῆς ἀλόγου στρατιωτικῆς. πολλοὺς μὲν γὰρ αὐτῶν ἐν ταῖς κατὰ μέρος χρείαις ἀποτεμνόμενος, καὶ συγκλείων ὥσπερ ἀγαθὸς πεττευτὴς, ἅμα καὶ διέφθειρε. πολλοὺς δ' ἐν τοῖς ὁλοσχερέσι κινδύνοις, τοὺς μὲν, εἰς ἐνέδρας ἀνυπονοήτους ἐπαγόμενος, ἀνήρει· ταῖς δ' ἀνελπίστως καὶ παραδόξως, ποτὲ μὲν μεθ' ἡμέραν, ποτὲ δὲ νύκτωρ, ἐπιφαινόμενος ἐξέπληττεν· ὧν ὅσους λάβοι ζωγρείας, πάντας παρέβαλε τοῖς θηρίοις. Τέλος δ' ἐπιστρατοπεδεύσας αὐτοῖς ἀνυπονοήτως, ἐν

Ars imperatoria quantum præstet rudi audaciæ.

6. στρατηγικὴ. πρακτικὴ Bav. Aug. Reg. A. 7. ἅμα καὶ. Acute Reiskius ἅμα χαὶ *suspicatus est.* 8. πολλοὺς δ' ἐν. πολλοὺς δ' ὡς ἐν *editi, inde ab Hervag. cum Aug. & Reg. A.* Ibid. παρέβαλε. *Alii vulgo* παρέβαλε.

Naravæ, abstinebant: montana vero & arcta occupare conabantur. Quo tempore, molitionibus quidem ac fortitudine nihil deteriores Pœnis, propter imperitiam tamen bellicæ disciplinæ sæpe vincebantur. Tum nempe in ipsa re, ut mihi quidem videtur, cernere licuit, *peritia ratione nitens arsque imperatoria quantum præstet temeritati usuique militari arte carenti.* Nam multos passim, qui minoribus agminibus exierant, intercipiens *Amilcar*, & tamquam aleator bonus circumveniens, absque pugna trucidabat: multos, ubi majoribus copiis res agebatur, in inopinatas insidias adductos, tollebat: aliis præter suam spem & opinionem modo noctu, modo interdiu, superveniens, terrorem incutiebat; e quibus si quos caperet vivos, bestiis omnes objiciebat. Tandem ex improviso deprehensos in loco ipsis

Digitized by Google

ἐν τόποις ἀφυέσι μὲν πρὸς τὴν ἐκείνων χρείαν, εὐ- A.V. 516.
φυέσι δὲ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, εἰς τοῦτ' ἤγαγε περιστάσεως, ὥστε, μήτε διακινδυνεύειν τολμῶντας, μήτ' ἀποδρᾶναι δυναμένους, διὰ τὸ τάφρῳ καὶ χάρακι περιειλῆφθαι παντα χόθεν, τέλος ὑπὸ τοῦ λι- Fame
μοῦ συναγομένους, ἐθίειν ἀλλήλων ἀναγκαθῆναι· pressi rebelles se
10 τοῦ δαιμονίου τὴν οἰκείαν ἀμοιβὴν αὐτοῖς ἐπιφέρον- mutuo vorant.
τος, τῇ πρὸς τοὺς πέλας ἀσεβείᾳ καὶ παρανομίᾳ.
11 πρὸς μὲν γὰρ τὸν κίνδυνον οὐκ ἐτόλμων ἐξιέναι, προδήλου τῆς ἥττης καὶ τῆς τιμωρίας τοῖς ἁλισκομένοις ὑπαρχούσης· περὶ δὲ διαλύσεως οὐδ' ὑπενόουν ποιεῖσθαι μνήμην, συνειδότες σφίσι τὰ πεπραγμένα.
12 προσανέχοντες δ' ἀεὶ ταῖς ἐκ τοῦ Τύνητος βοηθείαις, διὰ τὰς τῶν ἡγουμένων ἐπαγγελίας, πᾶν ὑπέμενον ποιεῖν κατὰ σφῶν αὐτῶν.

Ἐπεὶ δὲ κατεχρήσαντο μὲν ἀσεβῶς τοὺς αἰχμα- LXXXV.
λώτους, τροφῇ ταύτῃ χρώμενοι, κατεχρήσαντο δὲ τὰ δουλικὰ τῶν σωμάτων, ἐβοήθει δ' ἐκ τοῦ Τύνη-

ipsis quidem incommodo, sibi vero & suo exercitui opportuno, quum castris admotis obsedisset, eo necessitatis adegit, ut, qui neque prælii aleam subire auderent, neque effugere valerent, fossa valloque cincti undique, urgente ad extremum *fame sese mutuo vorare* cogerentur: hanc vicem numine divino rependente impietati & immanitati, qua in alios erant usi. Nam ad certamen quidem exire, manifestam cladem certaque captis supplicia prævidentes, non audebant: pacis vero ut mentionem facerent, quod præteritorum scelerum essent sibi conscii, ne venit quidem ipsis in mentem. Sed auxilia Tunete submittenda, propter pollicitationes ducum, semper exspectantes, dira omnia adversus se mutuo patrare sustinebant.

85. Vbi vero jam captivi, quos in usum alimenti, proh scelus! verterant, erant absumti, itemque servorum corpora deficiebant; nemine

Digitized by Google

A.V. 516. τος οὐδεὶς· τότε, προδήλου τῆς αἰτίας διὰ τὴν περικάκησιν ἐκ τῶν πολλῶν τοῖς ἡγεμόσιν ὑπαρχούσης, ἔκρινεν οἱ περὶ τὸν Αὐτάριτον καὶ Ζάρζαν καὶ Σπένδιον ἐγχειρίζειν ἑαυτοὺς τοῖς πολεμίοις, καὶ διαλαλεῖν περὶ διαλύσεως Ἀμίλκᾳ. Πέμψαντες οὖν κήρυκα καὶ λαβόντες συγχώρημα περὶ πρεσβείας, ἦκον, ὄντες δέκα, πρὸς τοὺς Καρχηδονίους. πρὸς οὓς Ἀμίλκας ὁμολογίας ἐποιήσατο τοιαύτας· ἐξεῖναι Καρχηδονίοις, ἐκλέξασθαι τῶν πολεμίων, οὓς ἂν αὐτοὶ βούλωνται, δέκα· τοὺς δὲ λοιποὺς ἀφιέναι μετὰ χιτῶνος. Γενομένων δὲ τούτων, εὐθέως Ἀμίλκας ἔφη τοὺς παρόντας ἐκλέγεσθαι κατὰ τὰς ὁμολογίας. τῶν μὲν οὖν περὶ τὸν Αὐτάριτον καὶ Σπένδιον, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπιφανεστάτων ἡγεμόνων, τοῦτον τὸν τρόπον ἐκυρίευσαν οἱ Καρχηδόνιοι. Τῶν δὲ Λιβύων, ἐπεὶ τὴν σύλληψιν ἤθοντο τῶν ἡγεμόνων, νομισάντων αὐτοὺς παρεσπονδῆσθαι, διὰ τὸ τὰς συνθήκας ἀγνοεῖν, καὶ διὰ ταύτην

Amilcari dedit se Spendius.

Necatur multitudo rebellium.

ne Tunete ad opem ferendam veniente, victa malis multitudine ac supplicia palam intentante ducibus; *Autaritus*, *Zarzas*, & *Spendius* dedendi sese hostibus, & de pace cum Amilcare agendi, consilium capiunt. Igitur per caduceatorem petito ad legationem instituendam commeatu, ipsi ad Carthaginienses veniunt. *Amilcar* deditionis leges has eis tulit: *Vt Carthaginiensibus fas esset, decem ex hostium numero, quos vellet cumque, eligere: ceteros, cum singulis tunicis, dimitterent.* Facto fœdere, confestim *Amilcar* eos, qui aderant, eligere se ex conventu & pacto, pronuntiat. Atque hoc modo *Autaritus*, *Spendius* & alii nobilissimi duces in potestatem Carthaginiensium venerunt. Afri vero, postquam comprehensos teneri duces audivere, pactionis ignari, ac fraudem

γτην τὴν αἰτίαν ὁρμησάντων ἐπὶ τὰ ὅπλα· περιστή- A.V. 516.
σας αὐτοῖς Ἀμίλκας τά τε θηρία καὶ τὴν λοιπὴν
δύναμιν, ἅπαντας διέφθειρε, πλείους ὄντας τῶν τε-
τρακισμυρίων, περὶ τὸν τόπον τὸν Πρίονα καλούμε- Prion vel Serra, lo-
νον· ὃν συμβαίνει, διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ σχήματος cus prope Carthag.
πρὸς τὸ νῦν εἰρημένον ὄργανον, ταύτης τετευχέναι
τῆς προσηγορίας.

Πραΰξας δὲ τὰ προδεδηλωμένα, τοῖς μὲν Καρχη- LXXXVI.
δονίοις αὖθις ἐλπίδα παρέστησε μεγάλην πρὸς τὸ Matho re-
βέλτιον, καὶ περ ἀπεγνωκόσιν ἤδη τὴν σωτηρίαν· bellis ob-
αὐτὸς δὲ μετὰ Ναραύα καὶ μετ' Ἀννίβου, τὴν χώ- sidetur Tunete.
ραν ἐπῆει καὶ τὰς πόλεις. προσχωρούντων δὲ καὶ
μετατιθεμένων πρὸς αὐτοὺς τῶν Λιβύων διὰ τὸ γε-
γονὸς εὐτύχημα, ποιησάμενοι τὰς πλείστας πόλεις
ὑφ' ἑαυτοὺς, ἦκον ἐπὶ τὸν Τύνητα, καὶ πολιορκεῖν
ἐνεχείρησαν τοὺς περὶ τὸν Μάθω. Κατὰ μὲν οὖν

LXXXVI. 1. αὖθις ex Reg. B. C. adscivit Casaub. Veteres libri omnes ἀρθὶς, quod in ἀρθέας mutand. censuit Scaliger. 2. προσχωρούντων ex iisdem junioribus codd. edidit Casaub. Veteres προχωρούντων.

fraudem illis factam rati, ad capienda arma ruunt; sed *Amilcar*, admotis elephantis, reliquoque exercitu circumcirca locato, circumventos omnes contrucidavit: erant autem hi plures numero quadraginta millibus. Locus ubi hæc acciderunt, *Prion*, quasi *Serram* dicas, a similitudine ejus instrumenti, nuncupatur.

86. His rebus gestis *Amilcar*, ut Carthaginienses, qui spem omnem salutis amiserant, meliora quæque jam sperarent in posterum, effecit. Ipse cum *Narava* & *Hannibale* regionem oppidaque circuibat. Passim veros dedentibus se Afris, & ob nuperam victoriam in eorum partes transeuntibus, plerisque urbium sub nutum ditionemque Carthaginiensium redactis, *Tunetem* petunt, atque ibi *Mathonem* obsidere parant. Ab eo latere,

Digitized by Google

A.V. 516. τὴν ἀπὸ Καρχηδόνος πλευρὰν προσεστρατοπέδευσεν
Ἀννίβας· κατὰ δὲ τὴν ἀπέναντι ταύτης, Ἀμίλκας.
Spendius in cruce suspenditur. μετὰ δὲ ταῦτα προσαγαγόντες πρὸς τὰ τείχη τοὺς 4
περὶ τὸν Σπένδιον αἰχμαλώτους, ἐσταύρωσαν ἐπι-
Hannibal a Matho-ne capitur. φανῶς. Οἱ δὲ περὶ τὸν Μάθω, κατανοήσαντες τὸν 5
Ἀννίβαν ῥαθύμως καὶ κατατεθαῤῥηκότως ἀναστρε-
φόμενον, ἐπιθέμενοι τῷ χάρακι, πολλοὺς μὲν τῶν
Καρχηδονίων ἀπέκτειναν, πάντας δ' ἐξέβαλον ἐκ
τῆς στρατοπεδείας, ἐκυρίευσαν δὲ καὶ τῆς ἀπο-
σκευῆς ἁπάσης, ἔλαβόν δὲ καὶ τὸν στρατηγὸν Ἀν-
Et in crucem agitur. νίβαν ζωγρείᾳ. τοῦτον μὲν οὖν παραχρῆμα πρὸς 6
τὸν τοῦ Σπενδίου σταυρὸν ἀγαγόντες, καὶ τιμωρη-
σάμενοι πικρῶς, ἐκεῖνον μὲν καθεῖλον, τοῦτον δ' ἀνέ-
θεσαν ζῶντα, καὶ περικατέσφαξαν τριάκοντα τῶν
Καρχηδονίων τοὺς ἐπιφανεστάτους περὶ τὸ τοῦ Σπεν-
δίου σῶμα· τῆς τύχης ὥσπερ ἐπίτηδες ἐκ παραδέ- 7
σεως ἀμφοτέροις ἐναλλὰξ διδούσης ἀφορμὰς εἰς
ὑπερβολὴν τῆς κατ' ἀλλήλων τιμωρίας. ὁ δὲ Βάρκας 8
ὀψὲ

3. προσεστρατοπ. ex conject. dedi pro vulg. προεστρατοπ.

tere, quod Carthaginem ſpectat, ante urbem caſtra ponit *Hannibal*; in oppoſita huic parte *Amilcar*. Poſt hæc Spendium & reliquos captivos, muris admotos, in hoſtium conſpectu crucibus affigunt. *Matho* vero, animadverſa Hannibalis negligentia, & nimia confidentia, munitiones illius adortus, multos Pœnorum occidit, caſtris excedere omnes compellit. Capta eſt omnis ſupellex caſtrenſis; captus etiam dux ipſe *Hannibal*. Quem illico ad Spendii crucem adductum, poſt acerbos cruciatus, depoſito Spendii cadavere, vivum eidem infelici ligno affixerunt, mactatis ſimul circa Spendii corpus xxx e nobiliſſimis Carthaginienſium: quaſi de induſtria hos homines inter ſe Fortuna compoſuiſſet, ut occaſionem alternis vicibus utrisque præberet, exquiſitis ſuppliciis in ſe invicem ſæviendi. Sero quidem *Barca*,

Digitized by Google

ὀψὲ μὲν συνῆκε τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἐκ τῆς πόλεως, A.V. 516.
διὰ τὴν ἀπόστασιν τῶν στρατοπέδων· οὐδὲ μὴν,
συνεὶς, οὐδ' οὕτως κατετάχει πρὸς τὴν βοήθειαν,
διὰ τὰς μεταξὺ δυσχωρίας. διόπερ ἀναζεύξας ἀπὸ
τοῦ Τύνητος, καὶ παρελθὼν ἐπὶ τὸν Βαγράδαν πο-
ταμὸν, κατεστρατοπέδευσε πρὸς τῷ στόματι τοῦ
ποταμοῦ καὶ τῇ θαλάττῃ.

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, παραδόξου τῆς περιπετείας LXXXVII.
αὐτοῖς φανείσης, δυσθύμως καὶ δυσελπίστως εἶχον Hanno & Amilcar in concordiam reducti.
πάλιν· ἄρτι γὰρ ἀναθαρροῦντες ταῖς ψυχαῖς, πα-
ρὰ πόδας ἔπιπτον αὖθις τῇσιν ἐλπίσιν. Οὐ μὴν
ἀφίσταντο τοῦ ποιεῖν τὰ πρὸς τὴν σωτηρίαν. διὸ
καὶ τριάκοντα μὲν τῆς γερουσίας προχειρισάμενοι,
καὶ μετὰ τούτων τὸν πρότερον μὲν ἀπελθόντα
στρατηγὸν Ἄννωνα, σὺν δὲ τούτοις τοὺς ὑπολοίπους
τῶν ἐν τῇσιν ἡλικίαις καθοπλίσαντες, οἷον ἐσχάτην

8. κατετάχα adſcivi ex Vat. & Flor. Mendoſe κατέχειν Aug. & κατέχει Reg. A. κατίδει Bav. Reg. B. C. & edd. 9. Βαγράδαν. Μάκαρα edd. ex Bav. Alii Μάκαραν.

LXXXVII. 1. ἄρτι γὰρ. Editi cum aliis ἄρτι δὲ.

ca, quod longe a caſtris aberat, factam ab hoſtibus impreſſionem ſenſit: ſed ne tum quidem, poſtquam rem cognovit, propter viæ intermediæ difficultates, ad opem ferendam adcurrit. Itaque caſtra inde ad amnem *Bacaram* movens, ad ejus oſtium ſecundum mare locum caſtris capit.

87. Carthaginienſes vero, inopinata clade perculſi, animis denuo concidere ac pæne deſperare cœperunt: cum, qui vixdum ex pavore ſe recepiſſent, continuo ſpem omnem e manibus elapſam viderent. At procurare tamen quæ ad ſalutem Reip. facerent, non ceſſabant. Triginta igitur lectos ſenatores, cumque his *Hannonem*, qui imperium antea deponere fuerat coactus, & præterea quod ſupererat ætatis militaris, (omnes enim, utpote extremum hoc periculum facturi,

Digitized by Google

A.V. 516. τρέχοντες ταύτην, ἐξαπέστελλον πρὸς τὸν Βάρκαν· ἐντειλάμενοι πολλὰ τοῖς τῆς γερουσίας, κατὰ πάν-4 τα τρόπον διαλῦσαι τοὺς στρατηγοὺς ἐκ τῆς προγεγεννημένης διαφορᾶς, καὶ συμφρονεῖν σφᾶς ἀναγκάσαι, βλέψαντας εἰς τὰ παρόντα τῶν πραγμάτων. Ὧν πολλοὺς καὶ ποικίλους διαθεμένων λόγους, ἐπεί-5 δὴ συνήγαγον ὁμόσε τοὺς στρατηγούς, ἠναγκάθη-σαν συγχωρεῖν καὶ πείθεσθαι τοῖς λεγομένοις οἱ περὶ
Premunt Mathonem. τὸν Ἄννωνα καὶ τὸν Βάρκαν. Καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη συμφρονήσαντες μιᾷ γνώμῃ, πάντα κατὰ νοῦν ἔπραττον τοῖς Καρχηδονίοις. ὥστε τοὺς περὶ τὸν Μάθω, δυσχρηστουμένους ἐν τοῖς κατὰ μέρος κιν-
Leptis opp. δύνοις· πολλοὺς γὰρ ἐποιήσαντο περί τε τὴν Λέπτιν προσαγορευομένην, καί τινας τῶν ἄλλων πόλεων· τέλος ἐπὶ τὸ διὰ μάχης κρίνειν ὁρμῆσαι τὰ πράγματα, προθύμως ἐχόντων πρὸς τοῦτο τὸ μέρος καὶ τῶν

7. πολλοὺς γὰρ ἐποιήσαντο. *Post hæc verba vulgo ex Bav. adjiciuntur hæc,* λόχους τε καὶ διωγμούς, *quæ imperite adsuta videntur. In una cod. Bav. pro* διωγμοὺς *etiam scribitur* ἐλιγμούς.

cturi, armaverant:) ad *Barcam* mittunt. Senatoribus etiam atque etiam mandant, ut ducum animos, priore controversia sublata, quoquo modo inter se concilient, &, revocatos ad præsentis status contemplationem, colere concordiam perpellant. Qui, ducibus in eumdem locum convocatis, post varia & sæpe repetita colloquia, evicere tandem, ut *Hanno* & *Barca* manus darent, & sententiæ ipsorum acquiesce-rent. A quo tempore communibus animis & consiliis cuncta administrantes, ex voto civium suorum omnia gerebant. *Matho* igitur, quum minoribus præliis, quæ magno numero, partim ad *Leptin* oppidum, partim circa alia nonnulla oppida commissa sunt, multa incommoda accepisset, justa acie tandem decernere cum hostibus constituit; pronis in eandem voluntatem & Carthaginiensium animis.

Digitized by Google

8 τῶν Καρχηδονίων. Διόπερ ἀμφότεροι, τοῦτο προ- A.V. 516.
θέμενοι, παρεκάλουν μὲν πάντας τοὺς συμμάχους
πρὸς τὸν κίνδυνον, συνῆγον δὲ ταὶς φρουραὶς ἐκ τῶν
πόλεων, ὡς ἂν μέλλοντες ἐκκυβεύειν ὑπὲρ τῶν ὅλων.
9 Ἐπειδὴ δ' ἑκατέροις ἦν τὰ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν ἕτοι- Acie vi-
μα, παραταξάμενοι συνέβαλλον ἀλλήλοις ἐξ ὁμολό- ctus capi-
10 γου. Γενομένου δὲ τοῦ νικήματος κατὰ τοὺς Καρ- tur Ma-
χηδονίους, οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν Λιβύων ἐν αὐτῷ τῷ tho.
κινδύνῳ διεφθάρησαν· οἱ δὲ πρός τινας πόλιν συμφυ-
γόντες, μετ' οὐ πολὺ παρέδοσαν ἑαυτούς· ὁ δὲ Μά-
θως ὑποχείριος ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς ζωγρείᾳ.

Τὰ μὲν οὖν ἄλλα μέρη τῆς Λιβύης μετὰ τὴν LXXXVIII.
2 μάχην εὐθέως ὑπήκουσε τοῖς Καρχηδονίοις. ἡ δὲ τῶν Pacata
Ἱππακριτῶν καὶ τῶν Ἰτυκαίων πόλις ἔμενον, οὐδε- Africa.
μίαν ἀφορμὴν ἔχουσαι πρὸς διάλυσιν, διὰ τὸ μὴ

9. συνέβαλλον. *Alii vulgo* συνέβαλον.

LXXXVIII. 1. ἔμενον & ἔχουσαι. *Alii vulgo* ἔμενεν & ἔχουσα.

mis. Quæ poſtquam utrisque ſtetit ſententia, ſocios utrique univerſos ad ſocietatem certaminis invitarunt, & præſidia quoque ex urbibus convocarunt, utpote de ſumma rerum aleam jacturi. Paratis utrimque ad hoc inceptum rebus omnibus, aciem ambo inſtruunt, & ex compacto prælium ineunt. Quum penes Carthaginienſes victoria fuiſſet, Afrorum plerique in ipſa pugna perierunt: reliqui in oppidum quoddam fuga ſe recipiunt, moxque deditionem faciunt. *Matho* ab hoſtibus vivus eſt captus.

88. Iam ceteris quidem in partibus Africæ poſt hanc pugnam nulla mora fuit, quominus latas ſibi a Carthaginienſibus leges ſtatim ſubirent. *Hipponenſes* vero & *Vticenſes* in rebellione perſtiterunt: nullum enim aditum poſtulandi pacem habebant, quandoquidem a principio defectionis neque locum

A.V. 516. καταλείπεσθαι σφίσι τόπον ἐλέους, μηδὲ συγγνώμης, κατὰ τὰς πρώτας ἐπιβολάς. οὕτω καὶ κατὰ ταύ- 3
τας τὰς ἁμαρτίας μεγάλην ἔχει διαφορὰν ἡ μετριότης, καὶ τὸ μηδὲν ἀνήκεστον ἐπιτηδεύειν ἐκου-
Hippo & Vtica receptæ. σίως. Οὐ μὴν, ἀλλὰ παραστρατοπεδεύσαντες, τῇ 4
μὲν Ἄννων, τῇ δὲ Βάρκας, ταχέως ἠνάγκασαν αὐτοὺς ὁμολογίας ποιήσασθαι καὶ διαλύσεις εὐδοκουμέ-
Finis Belli Africi. νους Καρχηδονίοις. Ὁ μὲν οὖν Λιβυκὸς πόλεμος εἰς 5
τοιαύτην ἀγαγὼν περίστασιν Καρχηδονίους, τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος· ὥστε μὴ μόνον κυριεῦσαι πάλιν τῆς Λιβύης τοὺς Καρχηδονίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰτίους τῆς ἀποστάσεως τιμωρήσασθαι καταξίως. τὸ γὰρ πέρας, ἀγαγόντες οἱ νέοι τὸν θρίαμβον διὰ 6
τῆς πόλεως, πᾶσαν αἰκίαν ἐπεδείξαντο τοῖς περὶ τὸν Μάθω. Τρία μὲν οὖν ἔτη καὶ τέτταρας που μῆνας ἐπολέμησαν οἱ μισθοφόροι πρὸς τοὺς Καρχηδονίους·

4. τῇ μὲν, τῇ δὲ. ἢ μὲν, ἢ δὲ *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

locum neque ſpem ullam miſericordiæ aut veniæ ſibi reliquam fecerant. Adeo etiam in iſtiusmodi peccatis, moderari ſibi & inexpiabile nihil ultro admittere, longe præſtat. Sedenim *Hanno* & *Barca*, alter *Hipponi*, alter *Vticæ*, admotis caſtris, brevi eos ad deditionem in eas leges, quæ Carthaginienſibus placuiſſent, faciendam coëgerunt. *Bellum* igitur vulgo *Libycum* dictum, quod in tantas Carthaginienſes angustias conjecerat, hunc exitum habuit: ut non ſolum Africæ dominatum reciperent, ſed etiam a defectionis auctoribus meritas pœnas exigerent. Finis namque omnium hic tandem fuit, ut juventus, acto per urbem triumpho, omni contumeliæ cruciatusque genere *Mathonem* & qui cum eo erant, afficeret. Tres annos & menſes ferme quatuor, mercenarii cum Carthaginienſibus bellum fecere: omnium, de

δονίους· πόλεμον, ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἀκοῇ μαθόντες, A.V. 516.
πολύ τι τοὺς ἄλλους ὠμότητι καὶ παρανομίᾳ δι-
8 ενηνοχότα. Ῥωμαῖοι δὲ, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον Sardinia
ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς Σαρδόνος αὐτομολησάντων μιθο- Romanis cedunt
φόρων πρὸς σφᾶς ἐκκληθέντες, ἐπεβάλοντο πλεῖν Pœni.
9 ἐπὶ τὴν προειρημένην νῆσον. Τῶν δὲ Καρχηδονίων
ἀγαναπτούντων, ὡς αὐτοῖς καθηκούσης μᾶλλον τῆς
τῶν Σαρδόων δυναστείας· καὶ παρασκευαζομένων
μεταπορεύεσθαι τοὺς ἀποστήσαντας αὐτῶν τὴν νῆ-
10 σον· λαβόμενοι τῆς ἀφορμῆς ταύτης οἱ Ῥωμαῖοι,
πόλεμον ἐψηφίσαντο πρὸς τοὺς Καρχηδονίους·
φάσκοντες, αὐτοὺς οὐκ ἐπὶ Σαρδονίους, ἀλλὰ ἐπὶ
11 σφᾶς ποιεῖσθαι τὴν παρασκευήν. Οἱ δὲ, παραδό-
ξως διαπεφευγότες τὸν προειρημένον πόλεμον, κα-
τὰ πάντα τρόπον ἀφυῶς διακείμενοι κατὰ τὸ παρ-
ὸν πρὸς τὸ πάλιν ἀναλαμβάνειν τὴν πρὸς Ῥω-
μαίους

7. ὧν ἡμεῖς *correxit Casaub. Ante cum edd. cum mss.* ἂν ἡμεῖς. Ibid. τοὺς ἄλλους *ex vett. libris revocavi, quod Casaubonus cum Reg. B. C. in* τῶν ἄλλων *mutaverat.* Ibid. διενηνοχότα. *Perperam* ἐνενηχότα *Bav. Aug.* 9. Σαρδῶν. Σαρδῶν *edd. inde ab Hervag. cum Aug. & Reg. A.*

de quibus fando accepimus, longe crudeliſſimum & maxime nefarium. Eodem vero tempore *Romani*, ab illis mercenariis, qui *Sardinia* pulſi ad illos transfugerant, invitati, in eam inſulam navigare inſtituerunt. Quod quum ægre ferrent Pœni, ut qui ad ſe potius pertinere *Sardorum* dominationem arbitrarentur; quumque jam in eo eſſent, ut inſulæ defectionem in auctores vindicarent; Romani eam occaſionem arripiunt, & contra Carthaginienſes bellum decernunt: quod dicerent, *non adverſus Sardos, ſed adverſum ſe, fieri iſtum a Pœnis apparatum.* Illi, ægre ac præter opinionem ſuperiore bello liberati, ac modis omnibus male comparati ad ſuſcipiendas impræſentiarum cum Romano rurſus populo

Digitized by Google

A.V. 516. Etnovum tributum recipiunt.

μείους ἀπέχθειαν· εἴξαντες τοῖς καιροῖς, οὐ μόνον ἀπέστησαν τῆς Σαρδόνος, ἀλλὰ καὶ χίλια τάλαντα καὶ διακόσια προσέθηκαν τοῖς Ῥωμαίοις, ἐφ' ᾧ μὴ κατὰ τὸ παρὸν ἀναδέξασθαι τὸν πόλεμον. Ταῦτα μὲν οὕτως ἐπράχθη.

populo inimicitias; tempori cedendum rati, non ſolum *Sardinia* ceſſere; verum etiam mille ac ducenta Romanis talenta adjecerunt, ne bellum ſuſtinere hoc tempore cogerentur. Atque hæc quidem ita geſta ſunt.

ΠΟΛΥ-

Digitized by Google

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Nexus historiæ.

Ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ διεσαφήσαμεν, πότε Ῥωμαῖοι, συστησάμενοι τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν, τοῖς ἐκτὸς ἐγχειρεῖν ἤρξαντο πράγμασιν· ἐπὶ δὲ τούτοις, πῶς εἰς Σικελίαν διέβησαν, καὶ δι' ἃς αἰτίας τὸν περὶ τῆς προειρημένης νήσου συνεστήσαντο πόλεμον πρὸς Καρχηδονίους· μετὰ δὲ ταῦτα, πότε πρῶτον συνίσταθαι ναυτικαὶς ἤρξαντο δυνάμεις, καὶ τὰ συμβάντα κατὰ τὸν πόλεμον ἑκατέροις ἕως τοῦ τέλους· ἐν ᾧ Καρχηδόνιοι μὲν ἐξεχώρησαν πάσης Σικελίας, Ῥωμαῖοι δ' ἐπεκράτησαν τῆς ὅλης νήσου, πλὴν τῶν ὑφ' Ἱέρωνι τεταγμένων μερῶν.

ἑξῆς

POLYBII

MEGALOPOLITANI

HISTORIARVM LIBER II.

Expoſuimus *ſuperiore Libro*, quando *Romani*, rebus in Italia compoſitis, res externas cœperint tractare: deinde, quonam modo *in Siciliam* trajecerint, & quas ob cauſſas de illa inſula in certamen cum Carthaginienſibus venerint: tum, quando navalibus copiis uti primum cœperint, quæque populo utrique bello illo acciderint ad finem usque; cum univerſa *ceſſere Sicilia Carthaginienſes*, Romanis totam inſulam, ea dumtaxat excepta parte quæ Hieroni parebat, occupantibus. Poſt hæc

Digitized by Google

ἐξῆς δὲ τούτοις ἐπεβαλόμεθα λέγειν, πῶς στασιά-3
σαντες οἱ μισθοφόροι πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, τὸν
προσαγορευθέντα Λιβυκὸν πόλεμον ἐξέκαυσαν, καὶ
τὰ συμβάντα κατὰ τοῦτον ἀσεβήματα μέχρι τίνος
προῦβη, καὶ τίνα διέξοδον ἔλαβε τὰ παραλογα τῶν
ἔργων, ἕως τοῦ τέλους καὶ τῆς Καρχηδονίων ἐπικρα-
τείας. Νυνὶ δὲ τὰ συνεχῆ τούτοις πειρασόμεθα 4
δηλοῦν κεφαλαιωδῶς, ἑκάστων ἐπιψαύοντες, κατὰ
A. V. τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. Καρχηδόνιοι γὰρ, ὡς
517-525. Amilcar θᾶττον κατεστήσαντο τὰ κατὰ τὴν Λιβύην, εὐθέως
in HISPA- Ἀμίλκαν ἐξαπέστειλον, δυνάμεις συστήσαντες, εἰς
NIA. τοὺς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν τόπους. ὁ δ', ἀναλαβὼν τὰ 6
στρατόπεδα, καὶ τὸν υἱὸν Ἀννίβαν, ὄντα τότε κα-
τὰ τὴν ἡλικίαν ἐτῶν ἐννέα, καὶ διαβὰς κατὰ τὰς
Ἡρακλείους στήλας, ἀνεκτᾶτο τὰ κατὰ τὴν Ἰβη-
ρίαν πράγματα τοῖς Καρχηδονίοις. διατρίψας δ' ἐν 7
τοῖς τόποις τούτοις ἔτη σχεδὸν ἐννέα, καὶ πολλοὺς
μὲν πολέμῳ, πολλοὺς δὲ πειθοῖ ποιήσας Ἰβήρων ὑπη-
κόους

Cap. I. 3. *ἐπεβαλόμεθα. ἐπεβαλόμεθα voluit Caſaub.*

hæc dicere aggreſſi ſumus, quomodo, ſeditione facta, mercenarii *bellum*, quod *Libycum* vocant, adverſus Carthaginienſes conflarint; quo progreſſa impietas fuerit, quemve facta immania exitum tandem habuerint, ad finem belli usque & Carthaginienſium victoriam. Nunc, quæ ſunt *deinceps inſecuta*, ſummatim pro ratione inſtituti quæque attingentes, peragere conabimur. Car-

thaginienſes igitur, ubi primum res in Africa ſunt compoſitæ, continuo *Amilcarem* cum copiis *in Hiſpaniam* miſerunt. Is, exercitu accepto, & filio *Hannibale*, novem tum annorum puero, marique ad Herculis columnas trajecto, Carthaginienſium imperium in Hiſpania inſtaurabat. Vbi novem ferme annos moratus; multis populis, partim bello, partim perſuaſione, dominatui Cartha-

Digitized by Google

κόους Καρχηδόνι, κατέστρεψε τὸν βίον ἀξίως τῶν A. V. 517-525.
1προγεγενημένων πράξεων. πρὸς γὰρ τοὺς ἀνδρωδεστάτους καὶ μεγίστην δύναμιν ἔχοντας παραταττόμενος, καὶ χρώμενος τολμηρῶς καὶ παραβόλως ἑαυτῷ κατὰ τὸν τοῦ κινδύνου καιρὸν, ἐξρωμένως τὸν βίον
9μετήλλαξε. τὴν δὲ στρατηγίαν οἱ Καρχηδόνιοι παρέ- Asdrubal succedit Amilcari.
δοσαν Ἀσδρούβᾳ, τῷ ἐκείνου κηδεστῇ καὶ τριηράρχῳ.

Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Ῥωμαῖοι τὴν πρώ- II.
τὴν διάβασιν εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ ταῦτα τὰ μέρη RES ILLYRICÆ. A.V. 523.
τῆς Εὐρώπης ἐπεβάλλοντο ποιεῖσθαι μετὰ δυνάμεως.
2ἅπερ οὐ παρέργως, ἀλλὰ μετ' ἐπιστάσεως θεωρητέον τοῖς βουλομένοις ἀληθινῶς τήν τε πρόθεσιν τὴν ἡμετέραν συνθεάσασθαι, καὶ τὴν αὔξησιν καὶ κατα-
3σκευὴν τῆς Ῥωμαίων δυναστείας. ἔγνωσαν δὲ διαβάι-
4νειν, διά τινας τοιαύτας αἰτίας. Ἄγρων, ὁ τῶν Agron rex Illyriorum.
Ἰλλυριῶν βασιλεὺς, ἦν μὲν υἱὸς Πλευράτου, δύναμιν δὲ πεζικὴν καὶ ναυτικὴν μεγίστην ἔσχε τῶν πρὸ αὐ-
5τοῦ βεβασιλευκότων ἐν Ἰλλυριοῖς. οὗτος ὑπὸ Δημητρίου,

II. 2. ἐπιστάσεως. ἐπιστασίας edd. ex Bav. 4. πεζικὴν. πεζὴν Vat. Flor. Aug. Reg. A.

Carthaginis subjectis; ut tantis rebus gestis virum decebat, occumbit. Quippe cum fortissimo potentissimoque hoste signis collatis dimicans, dum mira quadam audacia in mediam se infert dimicationem, vitam cum morte fortiter commutat. Imperium deferunt Pœni ad *Asdrubalem*, generum Hamilcaris, & triremium ejusdem præfectum.

2. Incidit in idem ferme tempus *prima Romanorum cum exercitu in Illyricum* & partes illas Europæ *trajectio*: quæ non obiter, sed cum attentione iis observanda est, qui propositum nostrum, & imperii, quod sibi Romani pepererunt, incrementa vere cupient cognoscere. Causæ autem ejus consilii, hæ fere exstiterunt. *Agron*, Illyriorum rex, filius *Pleurati*, copiis & terrestribus & navalibus omnes priores Illyrici reges longe anteibat. Hic *Demetrio*, Philippi

A.V. 523. τρίου, τοῦ Φιλίππου πατρὸς, πεισθεὶς χρήμασιν, ὑπέσχετο βοηθήσειν Μεδιωνίοις ὑπ' Αἰτωλῶν πολιορκουμένοις. Αἰτωλοὶ γὰρ οὐδαμῶς δυνάμενοι πεῖσαι τοὺς Μεδιωνίους μετέχειν σφίσι τῆς αὐτῆς πολιτείας, ἐπεβάλοντο κατὰ κράτος ἑλεῖν αὐτούς. στρατεύσαντες οὖν πανδημεὶ, καὶ περιστρατοπεδεύσαντες αὐτῶν τὴν πόλιν, κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπολιόρκουν, πᾶσαν βίαν προσφέροντες καὶ μηχανήν. συνάψαντος δὲ τοῦ χρόνου τῶν ἀρχαιρεσιῶν, καὶ δέον στρατηγὸν ἕτερον αἱρεῖσθαι, καὶ τῶν πολιορκουμένων ἤδη κακῶς διακειμένων, καὶ δοκούντων ἀνὰ ἑκάστην ἡμέραν ἐνδώσειν ἑαυτούς· ὁ προϋπάρχων στρατηγὸς προσφέρει λόγον τοῖς Αἰτωλοῖς, φάσκων· ἐπειδὴ τὰς κακοπαθείας καὶ τοὺς κινδύνους αὐτὸς ἀναδέδεκται τοὺς κατὰ τὴν πολιορκίαν, δίκαιον εἶναι, καὶ τὴν οἰκονομίαν τῶν λαφύρων, ἐπὰν κρατήσωσι, καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῶν ὅπλων ἑαυτῷ συγχωρεῖσθαι. τυγὼν

Aetoli Medionem oppugnant.

De titulo manubiarum litigant Prætores Aetolorum.

5. *Μεδιωνίοις. Sic deinde Vat. & Flor. qui hoc cap. cum Aug. & Reg. A. dant Μεδ. Editi autem constanter Μυδ. ex Bav.* 6. *τῆς αὐτῆς πολ. τῆς αὐτῶν πολ. edd. ex Bav.* 8. *ἀρχαιρεσιῶν. ἀρχαιρεσίων Vat. Aug. Reg. A.*

lippi patri, pacta mercede receperat, se *Medioniis*, quos Aetoli obsidebant, opem laturum. Nam *Aetoli*, quod impetrare ab Medioniis non poterant, ut Reip. suæ se adjungerent, vi eos expugnare erant aggressi. Itaque ex universa gente Aetolorum coacto exercitu, positis circa urbem illorum castris, statim omni conatu, machinis etiam adhibitis, oppugnationem urgebant. Appetente comitiorum tempore, quibus novus Prætor Aetolorum erat creandus; quum malo jam loco obsessorum res essent, adeo ut in dies deditio eorum exspectaretur; prior Prætor, Aetolos compellans, *quoniam & labores*, ait, *& pericula hujus obsidionis ipse sustinuisset, æquum esse, ut capta urbe & prædæ administratio & armorum inscriptio sibi tribuatur*. Cui petitioni quum se

ιοτινῶν δὲ, καὶ μάλιστα τῶν προϊόντων πρὸς τὴν ἀρ- A.V. 523.
χὴν, ἀμφισβητούντων πρὸς τὰ λεγόμενα, καὶ πα- De titulo manubia-
ρακαλούντων τὰ πλήθη, μὴ προδιαλαμβάνειν, ἀλλ' rum liti-
ἐν ἀκεραίῳ ἐᾶν, ᾧ ποτ' ἂν ἡ τύχη βουληθῇ περι- gant Prætores Aetolorum.
11 θεῖναι τοῦτον τὸν στέφανον· ἔδοξε τοῖς Αἰτωλοῖς, ὃς ἂν ἐπικατασταθεὶς στρατηγὸς κρατήσῃ τῆς πόλεως, κοινὴν ποιεῖν τῷ προϋπάρχοντι καὶ τὴν οἰκονομίαν τῶν λαφύρων, καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῶν ὅπλων.

Δεδογμένων δὲ τούτων, καὶ δέον τῇ κατὰ πόδας III.
ἡμέρᾳ γενέσθαι τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν παράληψιν τῆς Agron
ἀρχῆς, καθάπερ ἔθος ἐστὶν Αἰτωλοῖς· προσπλέου- juvat Medionios.
σι τῆς νυκτὸς ἑκατὸν λέμβοι πρὸς τὴν Μεδιωνίαν, κατὰ τοὺς ἔγγιστα τόπους τῆς πόλεως, ἐφ' ὧν ἦσαν 2 Ἰλλυριοὶ πεντακισχίλιοι. καθορμισθέντες δὲ, καὶ τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης, ἐνεργὸν καὶ λαθραίαν ποιησάμενοι τὴν ἀπόβασιν, καὶ χρησάμενοι τῇ παρ' αὐτοῖς εὐθισμέ-

10. προϊόντων. προσιόντων *maluit Gron. & Ern.* Ibid. τὴν ἀρχὴν *ponit pro mend.* τὴν αὐτὴν Ibid. ᾧ ποτ' ἄν. *Male vett. libri omnes* ὁπόταν. 11. στρατηγὸς *abest a Bav. Aug. Reg. A.*

se nonnulli opponerent, & ii maxime qui eum honorem petebant, multitudinemque hortarentur, *ne ea de re præjudicarent, sed omnia in integro servarent, cuicumque tandem hoc decus Fortuna tributura esset;* placuit Aetolis, ut futurus prætor, quisquis fuerit, qui urbe potiretur, jus prædæ administrandæ, & arma inscribendi, cum priore communicaret.

3. His ita decretis, postridie ejus diei comitia peragenda erant, & novus Prætor magistratum ex consuetudine Aetolorum statim erat initurus. Interea adveniunt noctu ad *Mediomiorum* agrum, quam proxime urbem, lembi centum, in quibus erant *Illyriorum* quinque millia. Hi postquam appulerunt, illucescente jam die raptim & latenter exscensione facta, aciem more suo in-

 struunt,

Digitized by Google

A.V. 523. Agron juvat Medionios.

εὐθισμένῃ τάξει, προῆγον κατὰ σπείρας ἐπὶ τὴν τῶν Αἰτωλῶν στρατοπεδείαν. Οἱ δ' Αἰτωλοὶ, συν-3 ἐντες τὸ γενόμενον, ἐπὶ μὲν τῷ παραδόξῳ καὶ τῇ τόλμῃ τῶν Ἰλλυριῶν ἦσαν ἐκπλαγεῖς· πεφρονημα-τισμένοι δ' ἐκ πολλοῦ χρόνου, καὶ καταπιστεύσαν-τες ταῖς ἰδίαις δυνάμεσι, κατὰ ποσὸν εὐθαρσῶς εἶχον. τὸ μὲν οὖν πολὺ μέρος τῶν ὁπλιτῶν καὶ τῶν4 ἱππέων, αὐτοῦ πρὸ τῆς στρατοπεδείας, ἐν ταῖς ἐπι-πέδοις παρενέβαλλον· μέρει δέ τινι τῆς ἵππου, καὶ τοῖς εὐζώνοις, τοὺς ὑπερδεξίους καὶ πρὸ τοῦ χάρα-κος εὐφυῶς κειμένους τόπους προκατελάμβανον.

Clades Aetolorum ad Medionem.

Οἱ δὲ Ἰλλυριοὶ τοὺς μὲν ἐλαφροὺς, ἐξ ἐφόδου προσ-5 πεσόντες, τῷ τε πλήθει καὶ τῷ βάρει τῆς συντά-ξεως ἐξέωσαν· τοὺς δὲ μετὰ τούτων ἱππεῖς συγκιν-δυνεύοντας ἠνάγκασαν ἀποχωρῆσαι πρὸς τὰ βαρέα τῶν ὅπλων. λοιπὸν ἐξ ὑπερδεξίου ποιούμενοι τὴν6 ἔφοδον ἐπὶ τοὺς ἐν τῷ πεδίῳ τεταγμένους, ταχέως ἐτρέψαντο· συνεπιθεμένων τοῖς Αἰτωλοῖς ἅμα καὶ τῶν

Hl. 3. ἐκ πολλοῦ. *Vulgo* ἐκ τοῦ πολλοῦ. 4. τὸ μὲν οὖν. *Sic cum Vossio & Reisk. correxi. Casaub. ex Reg. B. C. dedit* ἔχοντες μὲν οὖν, *sed ignorant participium veteres libri.*

ſtruunt, & manipulatim ad Aetolorum caſtra ire pergunt. *Aetoli*, re intellecta, inopinata quidem Illyriorum audacia ſunt perculſi; ſed propter ſpiritus a longo tempore conceptos, cum ſuis viribus ſatis etiam confiderent, bono utcumque animo fuerunt. Igitur, gravis armaturæ & equitum majori parte ante ipſa caſtra in plano in aciem inſtructa, velites & equitum aliquot alas ad occupanda loca edita pro caſtris & opportuna mittunt. *Illyrii* leviter armatos primo ſtatim impetu, quum & numero ſuperarent & aciei pondere, ſtatione proturbant; equites, his adjunctos, ad gravem armaturam ſe recipere cogunt: deinde, ex ſuperiore loco, poſitam in campo aciem invadentes, facile in fugam eos vertunt: irrumpentibus præſertim in *Aetolos* eodem tempore

Digitized by Google

7τῶν Μεδιωνίων ἐκ τῆς πόλεως. καὶ πολλοὺς μὲν αὐ- A.V. 523.
τῶν ἀπέκτειναν, ἔτι δὲ πλείους αἰχμαλώτους ἔλα-
βον· τῶν δὲ ὅπλων καὶ τῆς ἀποσκευῆς ἐγένοντο
8πάσης ἐγκρατεῖς. Οἱ μὲν οὖν Ἰλλυριοὶ, πράξαντες
τὸ συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ διακομίσαν-
τες τὴν ἀποσκευὴν καὶ τὴν ἄλλην ὠφέλειαν ἐπὶ τοὺς
λέμβους, εὐθέως ἀνήγοντο, ποιούμενοι τὸν πλοῦν εἰς
τὴν οἰκείαν.

IV. Confilium Aetolorum in ipsos vertit Fortuna.

Οἱ δὲ Μεδιώνιοι, τετευχότες ἀνελπίστου σωτη-
ρίας, ἀθροισθέντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐβουλεύοντο
περί τε τῶν ἄλλων, καὶ περὶ τῆς τῶν ὅπλων ἐπιγρα-
2φῆς. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, κοινὴν ποιήσειν τὴν ἐπιγρα-
φὴν, ἀπό τε τοῦ τὴν ἀρχὴν τῶν Αἰτωλῶν ἔχοντος,
καὶ τῶν εἰς τὸ μέλλον προπορευομένων, κατὰ τὸ τῶν
3Αἰτωλῶν δόγμα· τῆς τύχης ὥσπερ ἐπίτηδες καὶ
τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐπὶ τῶν ἐκείνοις συμβαινόν-
4των ἐνδεικνυμένης τὴν αὐτῆς δύναμιν. ἃ γὰρ ὑπὸ
τῶν ἐχθρῶν αὐτοὶ προσεδόκων ὅσον ἤδη πείσεσθαι,

IV. 2. προπορευομένων. προσπορ. vulnerunt Gron. & Ernesti. 4. ὅσον, ante ἤδη, carent Aug. Reg. A. Ibid. πείσεσθαι. πάσεσθαι edd. ex Bav.

tempore & *Medioniis* oppidanis. Trucidarunt multos; plures vivos ceperunt; armis & impedimentis omnibus sunt potiti. Ita *Illyrii*, peracto quod mandatum a rege fuerat, supellectile ceteraque omni præda lembis imposita, confestim naves solvunt, & patriam suam repetunt.

4. *Medionii*, ex inspersato obsidione liberati, cum de aliis deliberaturi, tum de armorum inscriptione, concionem habent. Placuit, *ut*, quemadmodum ab Aetolis decretum fuerat, *& præsentis anni Prætor, & qui in posterum annum præturam ambiissent, in inscriptione simul nominarentur.* Dicas, Fortunam, hoc Medioniorum successu, ceteros quoque mortales suæ potentiæ de industria invisse admonitum. Quod enim de se jamjam inimicos arbitrabantur

factu-

Digitized by Google

A.V. 523. ταῦτα πράξειν αὐτοῖς ἐκείνοις παρέδωκεν ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ κατὰ τῶν πολεμίων. Αἰτωλοὶ δὲ, τῇ παραδόξῳ χρησάμενοι συμφορᾷ, πάντας ἐδίδαξαν μηδὲ ποτε βουλεύεσθαι περὶ τοῦ μέλλοντος, ὡς ἤδη γεγονότος· μηδὲ προκατελπίζειν βεβαιουμένους ὑπὲρ ὧν ἀκμὴν ἐνδεχόμενόν ἐστιν ἄλλως γενέσθαι· κέμενν δὲ μερίδα τῷ παραδόξῳ, παντα χῇ μὲν, ἀνθρώπους ὄντας, μάλιστα δ' ἐν τοῖς πολεμικοῖς.

Moritur Agron. Ὁ δὲ Βασιλεὺς Ἄγρων, ἐπεὶ κατέπλευσαν οἱ λέμβοι, διακούσας τῶν ἡγεμόνων τὰ κατὰ τὸν κίνδυνον, καὶ περιχαρὴς γενόμενος ἐπὶ τῷ δοκεῖν Αἰτωλοὺς, τοὺς μέγιστον ἔχοντας τὸ φρόνημα, νενικηκέναι, πρὸς μέθας καί τινας τοιαύτας ἄλλας εὐωχίας τραπεὶς, ἐνέπεσεν εἰς πλευρῖτιν· ἐκ δὲ ταύτης ἐν

Teuta regina Illyriorum. ὀλίγαις ἡμέραις μετήλλαξε τὸν βίον. Τὴν δὲ βασιλείαν ἡ γυνὴ Τεῦτα διαδεξαμένη, τὸν κατὰ μέρος χειρισμὸν τῶν πραγμάτων ἐποιεῖτο διὰ τῆς τῶν φίλων πίστεως. χρωμένη δὲ λογισμοῖς γυναικείοις, καὶ

facturos, id ipsum ut in inimicos possent exercere, minimo tempore interjecto, ipsis præstitit. *Aetoli* vero, hac improviso affecti clade, documento fuerunt omnibus, *ne de futuro, ceu de re jam facta, consulent; neque spem ullam quasi certam præcipiant earum rerum, quæ secus evenire adhuc possint: sed cum, in ceteris rebus omnibus, tum in bello maxime, homines se natos meminerint, & inopinatis etiam casibus locum aliquem esse cogitent.* Rex *Agron*, posteaquam lembi rediissent, eique omnia duces narrassent quæ in pugna acciderant; incredibili exsultans gaudio, quod *Aetolos*, gentem superbia ferocissimam, vicisset; ebrietati & id genus liberalioribus epulis indulgens, in pleuritim incidit, quæ post paucos dies e vita eum sustulit. Regnum *Teuta* uxor suscepit, fide amicorum in rerum administratione utens. Hæc, more ingenii muliebris, quum nihil nisi præteritam

καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ γεγονὸς εὐτύχημα μόνον ἀποβλέ- A.V. 523.
πουσα, τῶν δ' ἐκτὸς οὐδὲν περισκεπτομένη, πρῶτον
μὲν συνεχώρησε τοῖς κατ' ἰδίαν πλέουσι λῃζεσθαι
τοὺς ἐντυγχάνοντας· δεύτερον δ' ἀθροίσασα στό- Infestat maria.
λον, καὶ δύναμιν οὐκ ἐλάττω τῆς πρότερον, ἐξέπεμ- A.V. 524.
ψε, πᾶσαν ἀποδείξασα πολεμίαν τοῖς ἡγουμένοις.

Οἱ δὲ ἐξαποστελλόντες, τὴν μὲν πρώτην ἐπιβο- V.
λὴν ἔσχον ἐπὶ τὴν Ἠλείαν καὶ τὴν Μεσσηνίαν. ταύ-
τας γὰρ ἀεὶ τὰς χώρας Ἰλλυριοὶ πορθοῦντες διετέ-
λουν. διὰ γὰρ τὸ μῆκος τῆς παραλίας, καὶ διὰ τὸ
μεσογαίους εἶναι τὰς συναστρεφούσας ἐν αὐτῇσι πό-
λεις, μακρὰ καὶ βραδεῖα λίαν ἐγίγνοντο τοῖς προε-
ρημένοις αἱ παραβοήθειαι πρὸς τὰς ἀποβάσεις τῶν
Ἰλλυριῶν· ὅθεν ἀδεῶς ἐπέτρεχον, καὶ κατέσυρον ἀεὶ
ταύτας τὰς χώρας. Οὐ μὴν, ἀλλὰ τότε, γενόμε-

V. 2. μακρὰ ex cod. Vat. & Flor. adscivi, βραδεῖα ex conject. Gron. & Reiskii. Vulgo μικρὰ καὶ βραχεῖα. Ibid. ἐγίγνοντο. ἐγένοντο Flor. Aug. Reg. A. Pro προειρημένοις Gron. suspicatus est προκειμένοις. Mox αἱ παρ' αὐτῶν βοήθειαι editum erat ex Bav. Et πρὸς δὴ τὰς ἀποβάσεις ex Aug. & Reg. A. 3. ἀλλὰ τότε, ἀλλὰ καὶ τότε edd. cum Bav. Aug. Reg. A.

itam victoriam ob oculos haberet, de externis nihil quidquam cogitaret; suis primum concessit, ut singuli, quoscunque haberent obvios inter navigandum, deprædarentur: deinde, parata classe, & copiis non minoribus, quam fuerant superiores, emissis, potestatem ducibus fecit, *ut pro hostibus populos omnes haberent.*

5. Hi primam quidem expeditionem in *Eleorum* & *Messeniorum* fines suscipere instituerant. Hi enim perpetuis Illyriorum incursionibus erant obnoxii. Nam quoniam in longum ora illa porrecta jacet, & a mari remotæ erant principes illarum regionum urbes; longinqua atque tarda ex his ad oram adveniebant auxilia adversus Illyriorum excursiones: quare facile his erat, sine metu istas regiones incursare ac devastare. At tunc

Digitized by Google

A.V. 524. Phœnice proditur Illyriis, a Gallis mercenariis.

νοι τῆς Ἠπείρου κατὰ Φοινίκην, προσέσχον ἐπισιτισμοῦ χάριν. συμμίξαντες δὲ τῶν Γαλατῶν τισιν, οἱ μισθοφοροῦντες παρὰ τοῖς Ἠπειρώταις διέτριβον ἐν τῇ Φοινίκῃ, τὸ πλῆθος ὄντες εἰς ὀκτακοσίους· καὶ κοινολογηθέντες τούτοις περὶ προδοσίας τῆς πόλεως, ἐξέβησαν, συγκαταθεμένων σφίσι τῶν προειρημένων· καὶ τῆς πόλεως ἐξ ἐφόδου, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ, κύριοι κατέστησαν, συνεργησάντων ἔσωθεν αὐτοῖς τῶν Γαλατῶν. Οἱ δ' Ἠπειρῶται, πυθόμενοι τὸ γεγονὸς, ἐβοήθουν πανδημεὶ μετὰ σπουδῆς. παραγενόμενοι δὲ πρὸς τὴν Φοινίκην, καὶ προβαλλόμενοι τὸν παρὰ τῇ πόλει ῥέοντα ποταμὸν, ἐστρατοπέδευσαν, τῆς ἐπ' αὐτῷ γεφύρας ἀνασπάσαντες τὰς σανίδας ἀσφαλείας χάριν. προσαγγελθέντος δ' αὐτοῖς, Σκερδιλαΐδαν, ἔχοντα πεντακισχιλίους Ἰλλυριοὺς, παραγίγνεσθαι κατὰ γῆν διὰ τῶν παρ' Ἀντιγόνειαν στενῶν· μερίσαντες αὐτῶν τινὰς ἐξαπέστειλαν παραφυλάξοντας τὴν Ἀντιγόνειαν· αὐτοὶ

Scerdilaïdas, dux Illyr.

tunc ad *Phœnicen* usque, *Epiri* oppidum, provecti, parandæ annonæ gratia in portum applicant. Ibi postquam in colloquium venerunt cum *Gallorum* nonnullis, qui Epirotarum æra merebant, & *Phœnicæ* circiter octingenti degebant; quum de proditione oppidi eos compellassent, & eam ad rem operam suam Galli essent polliciti; expositis copiis, oppido & omnium, qui in eo erant, primo impetu potiuntur, Gallis intra muros conatus ipsorum adjuvantibus. Hoc accepto nuntio, *Epirotæ* extemplo ad ferendam opem omnes accurrunt. Qui ut venerunt ad *Phœnicen*, castra sic metantur, ut amnis, qui urbem præterfluit, pro munimento ipsis esset; ad majorem securitatem tabulis detractis, quibus pons fluvio impositus erat constratus. Deinde certiores facti, adventare *Scerdilaïdam* cum quinque Illyriorum millibus, itinere terrestri per fauces ad *Antigoneam*;

τοὶ δὲ τά τε λοιπὰ ῥαθύμως διῆγον, ἀπολαύοντες A.V. 524.
τῶν ἐκ τῆς χώρας ἀνέδην, τῶν τε κατὰ τὰς φυλακὰς καὶ προκοιτίας ὀλιγωρούντων. Οἱ δ' Ἰλλυριοὶ, συνέντες τὸν μερισμὸν αὐτῶν καὶ τὴν λοιπὴν ῥαθυμίαν, ἐκπορεύονται νυκτός· καὶ τῇ γεφύρᾳ σανίδας ἐπιβαλόντες, τάν τε ποταμὸν ἀσφαλῶς διέβησαν, καὶ λαβόντες ἀχυρὸν τόπον, ἔμειναν τὸ λοιπὸν μέρος τῆς νυκτός. ἐπιγενομένης δὲ τῆς ἡμέρας, καὶ παρατεταγμένων ἀμφοτέρων πρὸ τῆς πόλεως, συνέβη λειφθῆναι τοὺς Ἠπειρώτας, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν πεσεῖν, ἔτι δὲ πλείους ἁλῶναι, τοὺς δὲ λοιποὺς διαφυγεῖν ὡς ἐπὶ Ἀτιντάνων. Illyrii acie vincunt Epirotas.

Οὗτοι μὲν οὖν τοιούτοις περιπεσόντες ἀτυχήμασι, καὶ πάσας ἀπολέσαντες τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας, ἐπρέσβευον πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος, δεόμενοι μετ' ἱκετηρίας σφίσι βοηθεῖν. οἱ δὲ, κατελεήσαντες τὰς συμφορὰς αὐτῶν, ὑπήκουσαν VI. Aetoli & Achæi succurrunt Epirotis.

καὶ

P 4

neam; parte exercitus sui ad custodiendam Antigoneam missa, ipsi interea negligentius agere; commeatibus, quos large regio submini-strabat, perfrui; stationes ac vigilias contemtim obire. *Illyrii*, de copiarum divisione moniti & eorum negligentia; noctu profecti, tabulas ponti imponunt, & sine periculo amnem trajiciunt. Munitum dein locum occupant, & per reliquum noctis ibi subsistunt. Prima luce utrique ante urbem instructa acie certamen ineunt: quo victi Epirotæ, multi in prælio cecidere, plures capti sunt; reliqui versus *Atintaniam* fugam capessunt.

6. Tam adversam experti fortunam *Epirotæ*, omnique salutis spe, quod quidem in ipsis foret, amissa, legatos cum infulis & velamentis ad *Aetolos* & *Achaeorum* gentem mittunt, auxilium petentes. Qui eorum calamitatis miserti, faciles ad ipsorum postulata se præbent: nec

A.V. 524. Helicranum. καὶ μετὰ ταῦτα παραβοηθοῦντες ἦκον εἰς Ἑλίκρανον. οἱ δὲ τὴν Φοινίκην κατασχόντες, τὸ μὲν πρῶτον, παραγενόμενοι μετὰ Σκερδιλαΐδου πρὸς τὸ χωρίον, παρεστρατοπέδευσαν τοῖς βεβοηθηκόσι, βουλόμενοι συμβαλεῖν. δυσχρηστούμενοι δὲ διὰ τὰς δυσχωρίας τῶν τόπων, ἅμα δὲ καὶ προσπεσόντων παρὰ τῆς Τεύτας γραμμάτων, δι' ὧν ᾤετο δεῖν αὐτοὺς τὴν ταχίστην εἰς οἶκον ἀναχωρεῖν, διὰ τὸ τινὰς τῶν Ἰλλυριῶν ἀφεστηκέναι πρὸς τοὺς Δαρδανεῖς· οὕτω, Inducie Epirotarum cum Illyriis. λεηλατήσαντες τὴν Ἤπειρον, ἀνοχὰς ἐποιήσαντο πρὸς τοὺς Ἠπειρώτας. ἐν αἷς τὰ μὲν ἐλεύθερα σώματα καὶ τὴν πόλιν ἀπολυτρώσαντες αὐτοῖς, τὰ δὲ δουλικὰ, καὶ τὴν λοιπὴν σκευὴν ἀναλαβόντες εἰς τοὺς λέμβους, οἱ μὲν ἀπέπλευσαν, οἱ δὲ περὶ τὸν Σκερδιλαΐδαν πεζῇ πάλιν ἀνεχώρησαν διὰ τῶν παρὰ τὴν Ἀντιγόνειαν στενῶν· οὐ μικρὰν οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν κατάπληξιν καὶ φόβον ἐνεργασάμενοι τοῖς τὰς παραλίας οἰκοῦσι τῶν Ἑλλήνων. ἕκαστοι γὰρ θεω-

VI. 7. ἐνεργασάμενοι emendavi cum H. Steph. & Reisk. Vulgo omnes h. l. ἐνεργησάμ.

nec multo post cum auxiliis *Helicranum* veniunt. Eodem & Illyrii qui Phœnicen occupaverant, una cum *Scerdilaïda*, se conferunt: & primum quidem non longe a copiis auxiliaribus metantur castra, dimicare cupientes. Sed impediebat difficultas locorum: simulque allatæ sunt a *Teuta* litteræ, quibus domum quantocius redire, quod pars Illyriorum ad Dardanos defecisset, jubebantur. Itaque, Epirum populati, *inducias cum Epirotis* faciunt: per quas, quidquid liberorum hominum in potestate habebant, cum ipsa urbe, pretio accepto, eis restituunt. Mancipiis & supellectili omni lembis impositis, domum navigant: *Scerdilaïdas* cum suis per Antigoneæ fauces pedibus remeavit. Magnum ea res maritimis Græcorum urbibus terrorem attulit: nam qui

Digitized by Google

θεωροῦντες τὴν ὀχυρωτάτην ἅμα καὶ δυνατωτάτην A.V. 524.
πόλιν τῶν ἐν τῇ Ἠπείρῳ παραλόγως οὕτως ἐξηνδραποδισμένην, οὐκέτι περὶ τῶν ἀπὸ τῆς χώρας ἠγωνίων, καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, ἀλλὰ περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν πόλεων. Οἱ δ' Ἠπειρῶται παραδόξως διασεσωσμένοι, τοσοῦτον ἀπεῖχον τοῦ πειράζειν ἀμύνεσθαι τοὺς ἠδικηκότας, ἢ χάριν ἀποδιδόναι τοῖς βοηθήσασιν· ὥστε τοὐναντίον διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τὴν Τεῦταν, συμμαχίαν ἔθεντο μετὰ Ἀκαρνάνων πρὸς τοὺς Ἰλλυριούς· καθ' ἣν ἐκείνοις μὲν κατὰ τοὺς ἐξῆς καιροὺς συνήργουν, τοῖς δ' Ἀχαιοῖς καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς ἀντεπράττον. ἐξ ὧν ἐγένοντο καταφανεῖς, ἀκρίτως μὲν κεχρημένοι τότε τοῖς εὐεργέταις, ἀφρόνως δ' ἐξ ἀρχῆς βεβουλευμένοι περὶ τῶν καθ' αὑτοὺς πραγμάτων.

Epirotæ & Acarnanes fœdus faciunt cum Illyriis.

Imprudentia Epirotarum.

Τὸ μὲν γὰρ, ἀνθρώπους ὄντας, παραλόγως περιπεσεῖν τινὶ τῶν δεινῶν, οὐ τῶν παθόντων, τῆς τύ- VII.

P 5 χης

10. συνήργουν. συνηγόρουν edd. cum Bav. Aug. Reg. A. B. C.
VII. 1. τινὶ. τισὶ Bav. Alii mend. τινῶν.

qui cernerent, munitissimam & potentissimam Epiri urbem ita præter omnium opinionem in captivitatem incidisse; non jam, ut antea, de agrorum cultoribus, verum de propria sua & urbium suarum salute, solliciti erant. *Epirotæ*, hoc periculo mirabiliter liberati, tantum ab eo afuerunt, ut vel calamitatis suæ auctores ultum irent, vel iis qui auxilio fuerant gratiam referrent; ut contra, legatione ad *Teutam* missa, societatem cum Illyriis & ipsi & *Acarnanes* inirent. Neque ab eo tempore postea destiterunt, horum partes amplexi, Achæis & Aetolis adversari. Quod consilium & iniquam tunc illorum mentem erga bene de se meritos, & simul imprudentiam, qua in rerum suarum administratione inde a principio usi erant, patefecit.

7. Quippe si quis mortalium in calamitatem incidat, quæ provideri humana ratione non poterat; nulla est ipsius,

Digitized by Google

A.V. 524. χης δὲ, καὶ τῶν πραξάντων, ἐστὶν ἔγκλημα. τὸ δ' 2
ἀκρίτως καὶ προφανῶς περιβαλεῖν αὐτοὺς ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς, ὁμολογούμενόν ἐστι τῶν πασχόντων ἁμάρτημα. διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐκ τύχης πταίουσιν, ἔλεος ἕπεται μετὰ συγγνώμης, καὶ ἐπικουρία· τοῖς δὲ διὰ τὴν αὐτῶν ἀβουλίαν, ὄνειδος καὶ ἐπιτίμησις συνεξακολουθεῖ παρὰ τοῖς εὖ φρονοῦσιν. ἃ δὴ 4
καὶ τότε παρὰ τῶν Ἑλλήνων εἰκότως ἂν τοῖς Ἠπειρώταις ἀπηντήθη. Πρῶτον γὰρ, τίς οὐκ ἂν, τὴν κοινὴν περὶ Γαλατῶν φήμην ὑπεδόμενος, εὐλαβηθείη τούτοις ἐγχειρίσαι πόλιν εὐδαίμονα, καὶ πολλὰς ἀφορμὰς ἔχουσαν εἰς παρασπόνδησιν; δεύτερον, τίς οὐκ ἂν ἐφυλάξατο τὴν αὐτοῦ τοῦ συστήματος ἐκείνου προαίρεσιν; οἵ γε, τὴν μὲν ἀρχὴν, ἐξέπεσον ἐκ τῆς ἰδίας, συνδραμόντων ἐπ' αὐτοὺς τῶν ὁμοεθνῶν, διὰ τὸ παρασπονδῆσαι τοὺς αὐτῶν οἰκείους καὶ συγγενεῖς· ὑποδεξαμένων γε μὴν αὐτοὺς Καρχηδονίων, διὰ τὸ κατεπείγεσθαι πολέμῳ, τὸ μὲν πρῶτον, γενομέ-

Gallorum mercenariorum perfidia.

2. αὐτοὺς, & v. 3. αὐτῶν. *Alii* αὐτοὺς, αὐτῶν, *quod perinde est.*

ipsius, sed fortunæ, & ejus qui nocuerit, culpa: sin per suam imprudentiam manifesto in gravissima se mala conjiciat; nemo dubitat, ipsius esse peccatum. Itaque per fortunam lapsis parata est misericordia, & venia atque auxilium: ubi vero propria inest stultitia, opprobrium sequitur & sapientum increpatio. Quo sane modo potuere tunc Epirotæ a Græcis merito suo accipi. Primum enim, quis non *Gallorum communem famam* suspectam habeat, vereaturque opulentam urbem & multa habentem perfidiæ irritamenta in potestatem illis tradere? Deinde, quis non intelligat, ab *illius potissimum Gallorum manus* consiliis fuisse cavendum? Qui, initio a suis popularibus communi patria ejecti, quod perfidiose in propinquos cognatosque suos se gesserant; susceptique postea a Carthaginiensibus urgente bello, quum

Digitized by Google

νομένης τινὸς ἀντιῤῥήσεως τοῖς στρατιώταις πρὸς τοὺς στρατηγοὺς ὑπὲρ ὀψωνίων, ἐξαυτῆς ἐπεβάλοντο διαρπάζειν τὴν τῶν Ἀκραγαντίνων πόλιν, Φυλακῆς χάριν εἰσαχθέντες εἰς αὐτὴν, ὄντες τότε πλείους τῶν τρισχιλίων· μετὰ δὲ ταῦτα, παρεισαγαγόντων αὐτοὺς πάλιν εἰς Ἔρυκα τῆς αὐτῆς χρείας ἕνεκεν, πολιορκούντων τὴν πόλιν Ῥωμαίων, ἐπεχείρησαν μὲν καὶ τὴν πόλιν καὶ τοὺς συμπολιορκουμένους προδοῦναι· τῆς δὲ πράξεως ταύτης ἀποτυχόντες, αὐτομόλησαν πρὸς τοὺς πολεμίους· παρ' οἷς πιστευθέντες, πάλιν ἐσύλησαν τὸ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Ἐρυκινῆς ἱερόν. διὸ καὶ σαφῶς ἐπεγνωκότες Ῥωμαῖοι τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν, ἅμα τῷ διαλύσασθαι τὸν πρὸς Καρχηδονίους πόλεμον, οὐδὲν ἐποιήσαντο προυργιαίτερον, τοῦ παροπλίσαντας αὐτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς πλοῖα, καὶ τῆς Ἰταλίας πάσης ἐξορίστους καταστῆσαι. Οὓς Ἠπειρῶται, τῆς δημοκρατίας καὶ

A.V. 524. Gallorum mercenarior. perfidia.

7. ἐπεβάλοντο. Correxi mendosum ὑπεβάλοντο. 10. διὰ καὶ σαφῶς. Carent καὶ Vat. Flor. Bav.

quum super stipendio inter milites ac duces orta esset aliqua controversia, impetum continuo ceperunt diripiendæ *Agrigentinorum* urbis, quo præsidii caussa fuerant intromissi, plures tum numero tribus millibus. Deinde similem ob caussam *Erycem* introducti, cum Romanis urbem obsiderent, & urbem, & quotquot una cum ipsis obsidebantur, hostibus prodere conati sunt: ut dolus exitum non habuit, transitum ad hostes fecerunt; apud quos fidem nacti, rursus *Erycinæ Veneris* ædem spoliarunt. Quare & Romani, impietate eorum probe perspecta, simulac inter ipsos & Carthaginienses pax convenit, nihil habuere antiquius, quam ut, ademtis armis, navibus impositos ex universa Italia eos exterminarent. His igitur hominibus quum *Epirotæ* & civitatem

A.V. 524. Gallorum mercenarior. perfidia.

καὶ τῶν νόμων φύλακας ποιησάμενοι, καὶ τὴν εὐδαιμονεστάτην πόλιν ἐγχειρίσαντες, πῶς οὐκ ἂν εἰκότως φανείησαν οὗτοι τῶν συμπτωμάτων αὐτοῖς αἴτιοι γεγονότες; Περὶ μὲν οὖν τῆς Ἠπειρωτῶν ἀγνοίας, καὶ περὶ τοῦ μηδέποτε δεῖν τοὺς εὖ φρονοῦντας ἰσχυροτέραν εἰσάγεσθαι φυλακὴν, ἄλλως τε καὶ βαρβάρων, ἐπὶ τοσοῦτον ἔκρινον ποιήσασθαι μνήμην.

VIII. Mare infestat Teuta.

Οἱ δ' Ἰλλυριοὶ, καὶ κατὰ τοὺς ἀνωτέρω μὲν χρόνους, συνεχῶς ἠδίκουν τοὺς πλοϊζομένους ἀπ' Ἰταλίας· καθ' οὓς δὲ καιροὺς περὶ τὴν Φοινίκην διέτριβον, καὶ πλείους, ἀπὸ τοῦ στόλου χωριζόμενοι, πολλοὺς τῶν Ἰταλικῶν ἐμπόρων εὐθὺς μὲν ἐσύλησαν, οὓς δ' ἀπέσφαξαν, οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ ζωγρείᾳ τῶν ἁλισκομένων ἀνῆγον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, παρακούοντες τὸν πρὸ τοῦ χρόνον τῶν ἐγκαλούντων τοῖς Ἰλλυριοῖς, τότε καὶ πλειόνων ἐπελθόντων ἐπὶ τὴν σύγκλητον, κατέστησαν πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ἰλλυρίδα, τοὺς

12. ἔκρινον. ἔκρινα *Bav.*

VIII. 2. εὐθὺς μὲν, οὓς μὲν, *absque* εὐθὺς, *edd. ex Bav.*

tatem ſuam & leges cuſtodiendas permiſerint, & beatam rerum omnium copia urbem eisdem tradiderint; quid cauſſæ dicere queant, quo minus iſta mala ſibi ipſi videantur acciviſſe? Atque hæc de *Epirotarum imprudentia* dicta voluimus; quo ſimul doceremus, præſidia validiora, barbarorum præſertim, in urbes numquam eſſe recipienda.

8. Ceterum *Illyrii*, quum jam ante ſoliti eſſent eos qui ex Italia navigabant crebris injuriis afficere; tum eo præſertim tempore quo *Phœnicæ* morabantur, plures etiam, a claſſe diſcedentes, *mercatorum Italicorum* deprædati ſunt, & eorum alios trucidarunt, nec paucos cepere vivos & ſecum abduxerunt. Romani, qui ſemper hactenus delatas ad ſe querimonias de Illyriis negligentim audierant, tunc, cum plures ſimul ea gratia in ſenatum veniſſent, *legatos in Illy-*

Digitized by Google

τοὺς ἐπίσκεψιν ποιησομένους περὶ τῶν προειρημένων, A.V. 524.
4 Γάϊον καὶ Λεύκιον Κορογκανίους. Ἡ δὲ Τεῦτα, κα- Mare infestat Teuta.
ταπλευσάντων πρὸς αὐτὴν τῶν ἐκ τῆς Ἠπείρου
λέμβων, καταπλαγεῖσα τὸ πλῆθος καὶ τὸ κάλλος
τῆς ἀγομένης κατασκευῆς· πολὺ γὰρ ἡ Φοινίκη διέ-
φερε τότε τῶν κατὰ τὴν Ἤπειρον πόλεων εὐδαιμο-
νίᾳ· διπλασίως ἐπεῤῥώθη πρὸς τὴν κατὰ τῶν Ἑλλή-
5 νων ἀδικίαν. εὐ μὲν, ἀλλὰ τότε μὲν ἐπέσχε, διὰ τὰς
ἐγχωρίους ταραχάς· καταστησαμένη δὲ ταχέως Issam obsidet.
τὰ κατὰ τοὺς ἀποστάντας Ἰλλυριοὺς, ἐπολιόρκει
τὴν Ἴσσαν, διὰ τὸ ταύτην ἔτι μόνην ἀπειθεῖν αὐτῇ.
6 Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον κατέπλευσαν οἱ τῶν Ῥω- C. & L. Coruncanii, legati ad Teutam.
μαίων πρέσβεις· καὶ δοθέντος αὐτοῖς καιροῦ πρὸς
ἔντευξιν, διελέγοντο περὶ τῶν εἰς αὐτοὺς γεγονότων
7 ἀδικημάτων. ἡ δὲ Τεῦτα καθόλου μὲν παρ' ὅλην
τὴν κοινολογίαν, ἀγερώχως καὶ λίαν ὑπερηφάνως αὐ-
8 τῶν διήκουε. καταπαυσάντων δὲ τὸν λόγον· Κοινῇ
μὲν, ἔφη, πειρᾶσθαι φροντίζειν, ἵνα μηδὲν ἀδίκημα
γίγνη-

Illyricum decernunt, *Cajum & Lucium Coruncanios;* qui de iis, quæ diximus, accurate cognoscerent. *Teuta* interim, reversis ex Epiro lembis, copiam atque multitudinem advectæ ex Epiro supellectilis demirata, (longe enim ceteras Epiri urbes opibus tunc superabat *Phœnice:*) ad lacessendos injuriis Græcos duplo animosior erat reddita. Verum, quia domi tunc res turbatæ erant, nihil statim moverat. Celeriter autem rebus in ea Illyrici parte, quæ defecerat, constitutis; *Issam*, quæ sola adhuc parere ipsi recusabat, obsidione cinctam tenebat. Per id tempus advenerunt *Romanorum legati:* qui, quum ad colloquium essent admissi, de suis injuriis expostularunt. *Teuta*, quamdiu verba facientes audiebat, ingentem animi ferociam & superbiam præ se ferre. Postea vero quam dicendi finem fecissent: *Curæ sibi*, ait, *fore, ne qua Romano populo ab Illyriis publice fiat*

A.V. 524. Legatio Romana ad Teutam.

γίγνηται Ῥωμαίοις ἐξ Ἰλλυριῶν· ἰδίᾳ γε μὴν, οὐ νόμιμον ἔναι τοῖς βασιλεῦσι κωλύειν Ἰλλυριοὺς τῆς κατὰ θάλατταν ὠφελείας. Ὁ δὲ νεώτερος τῶν πρεσβευτῶν, δυσχεράνας ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, ἐχρήσατο παῤῥησίᾳ καθηκούσῃ μὲν, οὐδαμῶς δὲ πρὸς καιρόν. Εἶπε γάρ, ὅτι Ῥωμαίοις μὲν, ὦ Τεῦτα, κάλλιστον ἔθος ἐστὶ, τὰ κατ' ἰδίαν ἀδικήματα κοινῇ μεταπορεύεσθαι, καὶ βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις. περ- 11 ρασόμεθα δὲ, θεοῦ βουλομένου, ἐφετῶς καὶ ταχέως ἀναγκάσαι σε, τὰ βασιλικὰ νόμιμα διορθώσασθαι πρὸς Ἰλλυριούς. Ἡ δὲ, γυναικοθύμως καὶ ἀλογί- 12 στως δεξαμένη τὴν παῤῥησίαν, ἐπὶ τοσοῦτον ἐξωργίσθη πρὸς τὸ ῥηθὲν, ὡς, ὀλιγωρήσασα τῶν παρ' ἀνθρώποις ὡρισμένων δικαίων, ἀποπλέουσιν αὐτοῖς ἐπαποστεῖλαί τινας, τὸν παῤῥησιασάμενον τῶν πρέσβεων ἀπο-

Occiditur unus ex legatis.

8. γίγνηται. γένηται cod. Vrb. Ibid. κωλύειν Ἰλλυριοῖς τὰς κ. τ. ὠφελείας Vrb. Vat. Flor. Aug. Reg. A. 11. ἐφετῶς καὶ ταχέως. In Vat. est ἔφε . . ταχέως cum exigua lacuna: sic & a pr. manu in Aug. & Reg. A. Vnde mihi pene perſuaſum eſt, ἔφη, καὶ ταχέως legendum. 12. ὡς ὀλιγωρ. Editio Herv. cum Aug. & Reg. A. dederat καὶ ὡς ὀλιγ. unde Caſaub. fecit ὡς καὶ ὀλιγωρ. Ibid. πρέσβεων. Ora Vat. Γρ'. πρεσβευτῶν, & ſic Flor. in textu.

fiat injuria: ceterum, ut impediat, quo minus privatim quam poteſt quisque utilitatem e mari capiat, hoc vero Illyriæ Regibus in more nequaquam eſſe. Tulit indigne hæc illius verba junior legatorum; & apud Reginam libertate uſus, conveniente illa quidem, ſed cui omnino tunc non erat locus: *At Romanis*, inquit, *o Teuta, mos hic eſt pulcerrimus, ut privatim factas injurias publice perſequantur, & injuriam paſſis opem feramus. Operam autem, Deo volente, dabimus, & quidem cito, ut regia illa inſtituta, quæ cum Illyriis tenes, corrigere te cogamus.* Libertatem huius dicti ita iracunde, qui mos eſt mulierum, atque impotenter, accepit *Teuta*, ut, ſpreto gentium jure, mitteret qui proficiſcentes legatos inſequerentur, & liberioris dicti auctorem necarent.

Digitized by Google

13 ἀποκτεῖναι. Προσπεσόντος δὲ τοῦ γεγονότος εἰς τὴν Ῥώμην, διοργισθέντες ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ τῆς γυναικὸς, εὐθέως περὶ παρασκευὴν ἐγίγνοντο, καὶ στρατόπεδα κατέγραφον, καὶ στόλον συνήθροιζον. A.V. 524.

Ἡ δὲ Τεῦτα, τῆς ὥρας ἐπιγενομένης, ἐπισκευάσασα λέμβους πλείους τῶν πρότερον, ἐξαπέστειλε πάλιν εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους. ὧν οἱ μὲν διὰ πόρου τὸν πλοῦν ἐπὶ τὴν Κέρκυραν ἐποιοῦντο, μέρος δέ τι προσέσχε τὸν τῶν Ἐπιδαμνίων λιμένα· λόγῳ μὲν, ὑδρείας καὶ ἐπισιτισμοῦ χάριν, ἔργῳ δ' ἐπιβουλῆς καὶ πράξεως ἐπὶ τὴν πόλιν. τῶν δ' Ἐπιδαμνίων ἀκάκως ἅμα καὶ ῥαθύμως αὐτοὺς παραδεξαμένων, εἰσελθόντες ἐν αὐτοῖς τοῖς περιζώμασιν ὡς ὑδρευσόμενοι, μαχαίρας ἔχοντες ἐν τοῖς κεραμίοις, οὕτω κατασφάξαντες τοὺς φυλάττοντας τὴν πύλην, ταχέως ἐγκρατεῖς ἐγένοντο τοῦ πυλῶνος. IX. Dyrrhachium dolo capiunt Illyrii. A.V. 525.

4 ἐπιγενομένης δὲ κατὰ τὸ συντεταγμένον ἐνεργῶς τῆς ἀπὸ

IX. 3. *ἀκάκως ex conject. correxi. Vulgo edd. & mstti* κακῶς. Ibid. *οὕτω cum Reisk. dedi, pro vulgato* οὗτος.

rent. Quod ut est Romam perlatum, tanto fœminæ hujus scelere irritati Romani, ad belli apparatum illico se convertere, dilectus habere, classem comparare.

9. *Teuta* interim, redeunte vere, lembos a se refectos, majore quam antea numero, in Græciam rursus emisit. Horum alii *Corcyram* recta trajiciunt: quidam ad *Dyrrhachii* portum applicant: specie quidem, ceu aquari & frumentari vellent; re autem ipsa, ut urbem ex insidiis & occulta fraude caperent. Quibus quum *Dyrrhachini*, nihil mali suspectantes, negligenter aditum patefecissent; ingressi sunt solis campestribus succincti, velut aquaturi, in testis absconditos gladios habentes: atque ita portæ custodibus obtruncatis, nullo negotio portam occupant. Celeriter deinde, uti convenerat, auxiliari manu e navibus advenien-

te,

Digitized by Google

A.V. 525. ἀπὸ τῶν πλοίων βοηθείας, παραδεξαμένοι τούτους, ῥᾳδίως κατεῖχον τὰ πλεῖστα τῶν τειχῶν. Τῶν δ' ἐκ τῆς πόλεως ἀπαρασκεύως μὲν, διὰ τὸ παράδοξον, ἐκθύμως δὲ, βοηθούντων καὶ διαγωνιζομένων· συνέβη τοὺς Ἰλλυριοὺς, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀντιποιησαμένους, τέλος ἐκπεσεῖν ἐκ τῆς πόλεως. Ἐπιδάμνιοι μὲν οὖν ἐν ταύτῃ τῇ πράξει, διὰ μὲν τὴν ὀλιγωρίαν, ἐκινδύνευσαν ἀποβαλεῖν τὴν πατρίδα· διὰ δὲ τὴν εὐψυχίαν, ἀβλαβῶς ἐπαιδεύθησαν πρὸς τὸ μέλλον. τῶν δ' Ἰλλυριῶν οἱ προεστῶτες, κατὰ σπουδὴν ἀναχθέντες, καὶ συνάψαντες τοῖς προπλέουσι, κατῆραν εἰς τὴν Κέρκυραν· καὶ ποιησάμενοι καταπληκτικὴν τὴν ἀπόβασιν, ἐνεχείρησαν πολιορκεῖν τὴν πόλιν. Ὧν συμβαινόντων, οἱ Κερκυραῖοι, δυσχρηστούμενοι καὶ δυσελπίστως διακείμενοι τοῖς ὅλοις, ἐπρεσβεύοντο πρός τε τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς, ἅμα δὲ τούτοις Ἀπολλωνιᾶται καὶ Ἐπιδάμνιοι· δεόμενοι, σφίσι βοηθεῖν κατὰ σπουδὴν, καὶ μὴ

Mox rursus expelluntur.

Corcyram obsident Illyrii.

7. προπλέουσι. *Vulgo omnes* προσπλέουσι. 8. δεόμενοι *carent Bav. Aug. Reg. A. B. C.*

te, junctis viribus murorum partem maximam facile obtinebant. Sed oppidanis, licet imparatis, ut in re inopinata, acriter sese defendentibus, fortiterque dimicantibus; tandem *Illyrii*, postquam diu restitissent, urbe sunt expulsi. Atque ita, per negligentiam quidem *Dyrrhachinorum* factum, ut patriam ipsi suam tantum non amitterent: per virtutem vero, ut nullo suo damno in posterum erudirentur. Illyriorum duces, confestim in altum evecti, & iis juncti qui ante ipsos navigabant, *Corcyram* appellunt: deinde, in ipsa exscensione magno omnibus terrore injecto, urbem obsidere parant. *Corcyrenses*, tanto pressi casu, jamque omni prope spe de summa rerum suarum amissa, legationes ad *Achæos* & *Aetolos* mittunt: & una cum his *Apolloniatæ* ac *Dyrrhachini* venerunt, auxilium & ipsi petentes, orantesque;

ne

μὴ περιιδεῖν σφᾶς αὐτοὺς ἀναστάτους γενομένους A.V. 525.
ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν. οἱ δὲ, διακούσαντες τῶν πρέσβεων, καὶ προσδεξάμενοι τοὺς λόγους, ἐπλήρωσαν κοινῇ τὰς τῶν Ἀχαιῶν δέκα ναῦς καταφράκτους· καταρτίσαντες δ' ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, ἔπλεον ἐπὶ τῆς Κερκύρας, ἐλπίζοντες λύσειν τὴν πολιορκίαν.

X. Classem auxiliarem Achæorum profligant ad Paxos inf.

Οἱ δ' Ἰλλυριοὶ, συμπαραλαβόντες Ἀκαρνάνων ναῦς κατὰ τὴν συμμαχίαν, οὔσας ἑπτὰ καταφράκτους, ἀνταναχθέντες, συνέβαλλον τοῖς τῶν Ἀχαιῶν ἀσκάφεσι, περὶ τοὺς καλουμένους Παξούς. Οἱ μὲν οὖν Ἀκαρνᾶνες, καὶ τῶν Ἀχαϊκῶν νεῶν αἱ κατὰ τούτους ταχθεῖσαι, πάρισον ἐποιοῦντο ἀγῶνα, καὶ διέμενον ἀκέραιοι κατὰ τὰς συμπλοκὰς, πλὴν τῶν εἰς ἑαυτοὺς τοὺς ἄνδρας γιγνομένων τραυμάτων. οἱ δ' Ἰλλυριοὶ, ζεύξαντες τοὺς παρ' αὐτῶν λέμβους ἀνὰ τέτταρας, συνεπλέκοντο τοῖς πολεμίοις. καὶ τῶν μὲν ἰδίων ὠλιγώρουν, καὶ παραβάλλοντες πλαγίους, συνήργουν

9. ἐπὶ τῆς Κερκύρας. *Sic emendavi, cum esset* ἐπὶ τὰς Κερκύρας *in Vat. Flor. Aug. Reg. A.* ἐπὶ τὴν Κέρκυραν *Bav.*

X. 1. συνέβαλλον *Vat.* συνέβαλον *edd. cum ceteris.* Ibid. *Forf.* τὰς καλουμένας Παξ. 3. παρ' αὐτῶν. παρ' αὐτοῖς *vulgo omnes, excepto Vat.*

ne sedibus suis pelli se ab Illyriis paterentur. Benigne hæ legationes sunt acceptæ ab *Achæis* & *Aetolis:* qui auxilii ferendi gratia decem constratas naves, quas habebant Achæi, communi consilio, remigio ac milite omnibusque rebus instruxerunt. Quod ubi paucis diebus fecissent, spe solvendæ obsidionis, *Corcyram* navigant.

10. Illyrii, assumtis ex fœderis legibus septem Acarnanum navibus armatis, in altum provecti, juxta *Paxos* cum Achæorum classe prælium ineunt. Et *Acarnanes* quidem, cum his opposita Achaïcarum navium parte, æquo Marte rem gerentes, integri e dimicatione, exceptis virorum vulneribus, discesserunt. *Illyrii* vero, quaternis lembis simul colligatis, sic cum hostibus confligebant, ut de suis lembis securi, obliquos illos objiciendo,

A.V. 525. ἦργουν ταῖς ἐμβολαῖς τῶν ὑπεναντίων. ὅτε δὲ τρώ-4
σαντες, καὶ δεθέντα κατὰ τὰς ἐμβολάς, ἐδυσχρή-
στουν τὰ τῶν ἀντιπάλων σκάφη, προσκρεμαμένων
αὐτοῖς περὶ τοὺς ἐμβόλους τῶν ἐζευγμένων λέμβων·
τότ' ἐπιπηδῶντες ἐπὶ τὰ καταστρώματα τῶν Ἀχαϊ-
κῶν νεῶν, κατεκράτουν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιβα-
τῶν. καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ, τετ[ρ]άρων μὲν πλοίων
ἐκυρίευσαν τετρηρικῶν, μίαν δὲ πεντήρη σὺν αὐτοῖς
Marcus Cerynen-sis. τοῖς ἀνδράσιν ἐβύθισαν· ἐφ' ἧς ἔπλει Μάρκος ὁ Κε-
ρυνεύς, ἀνὴρ πάντα τὰ δίκαια τῷ κοινῷ τῶν Ἀχαιῶν
πολιτεύματι πεποιηκὼς, μέχρι τῆς καταστροφῆς.
Οἱ δὲ πρὸς τοὺς Ἀκαρνᾶνας διαγωνιζόμενοι, συνι-6
δόντες τὸ κατὰ τοὺς Ἰλλυριοὺς προτέρημα, καὶ πι-
στεύοντες τῷ ταχυναυτεῖν, ἐπουρώσαντες, ἀσφα-
λῶς τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν ἐποιήσαντο.
τὸ δὲ τῶν Ἰλλυριῶν πλῆθος, φρονηματισθὲν ἐπὶ τῷ7
προτερήματι, λοιπὸν ἤδη ῥᾳδίως ἐχρήσατο τῇ πο-
λιορκίᾳ, καὶ τεθαῤῥηκότως. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι,8
δυσελ-

4. *Pro* τρώσαντα *dant* προσεγγίσαντα *edd. ex Bav.* 5. Κερυνεὺς. *Vulgo omnes h. l.* Καρυνεύς.

do, hoſtilem impetum adjuvarent. Sed poſtquam adverſæ naves, perfoſſis impreſſione facta lembis, ſeſe illigaverant; dum ipſæ impeditæ hærebant, ut ex quarum roſtris vincti inter ſe lembi dependerent; tum vero Illyrii in tabulata *Achaïcarum* navium inſilientes, ob claſſiarii militis multitudinem ſuperiores evadebant. Hac ratione quadriremes quatuor ab iis ſunt captæ; quinqueremis una cum viris ipſis demerſa: in qua *Marcus Cerynenſis* erat, vir erga commune Achæorum omni officii genere ſemper, quoad vixit, egregie functus. Qui cum Acarnanibus dimicabant, ſecundam Illyriorum pugnam cernentes, freti navium ſuarum celeritate, quum ſecundus ventus vela impleret, patriam tuto repetunt. *Illyrii*, hac victoria ſuperbi, de cetero facilem victoriam habuerunt, impune quidvis audentes. *Corcyrenſes*

Digitized by Google

δυσελπιστήσαντες τοῖς ὅλοις ἐκ τῶν συμβεβηκότων, βραχὺν ἔτι χρόνον ὑπομείναντες τὴν πολιορκίαν, συνέθεντο τοῖς Ἰλλυριοῖς, καὶ παρεδέξαντο Φρουράν, καὶ μετὰ τῆς Φρουρᾶς Δημήτριον τὸν Φάριον. τούτων δὲ πραχθέντων, εὐθέως οἱ τῶν Ἰλλυριῶν προεστῶτες ἀνήγοντο· καὶ καταράντες εἰς τὴν Ἐπίδαμνον, ταύτην πάλιν ἐπεβάλοντο πολιορκεῖν τὴν πόλιν. A.V. 525. Corcyra Illyriis se dedit. Demetrius Pharius, Corcyræ præfectus.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς τῶν τὰς ὑπάτους ἀρχὰς ἐχόντων Γναίου μὲν Φουλουΐου ἐξέπλει ναυσὶ διακοσίαις ἐκ τῆς Ῥώμης· Αὖλος δὲ Ποστούμιος τὰς πεζικὰς ἔχων δυνάμεις, ἐξώρμα. τὴν μὲν οὖν πρώτην ἐπιβολὴν ἔσχε πλεῖν ὁ Γναῖος ἐπὶ τῆς Κερκύρας, ὑπολαμβάνων ἔτι καταλήψεσθαι τὴν πολιορκίαν ἄκριτον. ὑστερήσας δὲ τοῦ καιροῦ, ὅμως ἐπὶ τὴν νῆσον ἔπλει, βουλόμενος ἅμα μὲν ἐπιγνῶναι σαφῶς τὰ γεγονότα περὶ τὴν πόλιν· ἅμα δὲ πεῖραν λαβεῖν τῶν παρὰ τοῦ Δημητρίου προσαγγελλομένων. XI. BELLVM ROMANOR. ILLYRICVM. Cn. Fulvius A. Postumius Coss.

8. δυσελπιστήσαντες *Vat. Flor.* δυσελπίσαντες *edd. cum aliis.*
XI. 2. πλεῖν. *Mendose vett. libri* πλεῖον. 3. τοῦ καιροῦ *ex Reg. B. C. adscivi. Perperam veteres* τὸν καιρὸν, *cui Bav.* τῶν καιρῶν *superscripsit.*

cyrenses vero, propter illa quae acciderant, plane omni spe salutis dejecti, non amplius diu obsidione tolerata, pacem cum Illyriis faciunt, & praesidium in urbem suam recipiunt, ac simul cum eo *Demetrium Pharium*. Quibus rebus gestis, duces Illyriorum naves extemplo solvunt, & classe *Dyrrhachium* appulsa, ejus urbis obsidionem iterum moliuntur.

11. Circa idem tempus *Cn. Fulvius Cos.* cum ducentarum navium classe, itemque alter Consul, *A. Postumius*, cum terrestribus copiis, Roma proficiscuntur. *Fulvio* erat animus ante omnia *Corcyram* petere; quod prius se illuc perventurum speraret, quam exitum obsidio haberet. Ac licet serum jam auxilium esset, ad insulam tamen accessit, cum ut propius omnia cognosceret, quae ibi facta essent; tum ut, vera, an falsa essent, quae de Demetrio nuntiabantur, disceret.

Digitized by Google

A.V. 525. Demetrius Pharius & Corcyrenſes Romanis ſe tradunt.

Ὁ γὰρ Δημήτριος ἐν διαβολαῖς ὢν, καὶ φοβούμενος 4
τὴν Τεῦταν, ἐπέμπετο πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ἐπαγγελλόμενος, τήν τε πόλιν ἐγχειριεῖν, καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα παραδώσειν, ὧν ἦν αὐτὸς κύριος. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι, τὴν παρουσίαν τῶν Ῥωμαίων ἀσμένως ἰδόντες, τήν τε φρουρὰν παρέδοσαν τῶν Ἰλλυριῶν μετὰ τῆς τοῦ Δημητρίου γνώμης, αὐτοί τε σφᾶς ὁμοθυμαδὸν ἔδωκαν παρακληθέντες εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων πίστιν· μίαν ταύτην ὑπολαβόντες ἀσφάλειαν αὐτοῖς ὑπάρχειν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον πρὸς τὴν τῶν Ἰλλυριῶν παρανομίαν. Ῥωμαῖοι δὲ, προσ- 6
δεξάμενοι τοὺς Κερκυραίους εἰς τὴν φιλίαν, ἔπλεον ἐπὶ τῆς Ἀπολλωνίας, ἔχοντες εἰς τὰ κατάλοιπα τῶν πραγμάτων ἡγεμόνα τὸν Δημήτριον. Κατὰ δὲ 7
τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ Ποστούμιος τὰς πεζικὰς διεβίβαζε δυνάμεις ἐκ τοῦ Βρεντεσίου; πεζοὺς μὲν εἰς δισμυρίους, ἱππεῖς δὲ περὶ δισχιλίους. ἅμα δὲ τῷ 8
προσέχειν ἑκατέρας ὁμοῦ τὰς δυνάμεις πρὸς τὴν Ἀπολλω-

4. ἐπέμπετο *Vat. Flor.* ἔπεμπε *edd. cum ceteris.* 7. Βρεντεσίου. Βρεντησίου *edd. ex Bav.* 8. προσέχειν. προσελθεῖν *iid. ex cod.*

diſceret. *Demetrius* enim, nonnullis apud *Teutam* ipſum criminantibus, metuens ab illa ſibi, ad Romanos miſerat, qui pollicerentur, & urbem ſe, & quæcunque alia in poteſtate haberet, ipſis traditurum. *Corcyrenſes*, Romanorum adventu læti, præſidium Illyriorum conſentiente *Demetrio* eis tradunt: deinde etiam, invicem cohortati, de communi cunctorum ſententia, fidei Romanorum ſe dedunt: hanc ſolam rati ſupereſſe rationem, qua tuti in poſterum ab Illyriorum injuriis forent. Romani, Corcyrenſibus in amicitiam receptis, *Apolloniam* claſſe petunt, ducem ad peragenda reliqua *Demetrium* habentes. Inter hæc & *Poſtumius* terreſtres copias Brunduſio trajecit: pedites ad viginti millia, equitum duo millia. Vterque ſimul exercitus *Apolloniam* appulit;

Digitized by Google

Ἀπολλωνίαν, ὁμοίως καὶ τούτων ἀποδεξαμένων καὶ δόντων ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, παραχρῆμα πάλιν ἀνήχθησαν, ἀκούοντες πολιορκεῖσθαι τὴν Ἐπίδαμνον. οἱ δ' Ἰλλυριοὶ συνέντες τὴν ἔφοδον τῶν Ῥωμαίων, οὐδενὶ κόσμῳ λύσαντες τὴν πολιορκίαν, ἔφυγον. Ῥωμαῖοι δὲ καὶ τοὺς Ἐπιδαμνίους παραλαβόντες εἰς τὴν πίστιν, προῆγον εἰς τοὺς ἔσω τόπους τῆς Ἰλλυρίδος, ἅμα καταστρεφόμενοι τοὺς Ἀρδιαίους. συμμιξάντων δὲ πρεσβευτῶν αὐτοῖς καὶ πλειόνων, οἱ παρὰ τῶν Παρθενῶν ἦκον, ἐπιτρέποντες τὰ καθ' αὐτοὺς· δεξάμενοι τούτους εἰς τὴν φιλίαν, παρὰ πλησίως δὲ καὶ τοὺς παρὰ τῶν Ἀτιντάνων προσελθόντας, προῆγον ὡς ἐπὶ τὴν Ἴσσαν, διὰ τὸ καὶ ταύτην ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν πολιορκεῖσθαι τὴν πόλιν. ἀφικόμενοι δὲ, καὶ λύσαντες τὴν πολιορκίαν, προσεδέξαντο καὶ τοὺς Ἰσσαίους εἰς τὴν ἑαυτῶν πίστιν. ἦλον δὲ καὶ πόλεις τινὰς Ἰλλυρίδας ἐν τῷ παράπλῳ

A.V. 525. Tum Apollonia & Dyrrhachium.

Ardiæi ſubacti.

Partheni, Atintani, Iſſæi, in fidem recepti.

Q 3 κατὰ

10. Ἀρδιαίους. *Mſti omnes b. l.* Σαρδιαίους. 11. Παρθενῶν. *Forſ.* Παρθηνῶν.

appulit; & ſtatim eos Apolloniatæ pariter, ut Corcyrenſes, in urbem receperunt, & Romanorum fidei ſe tradiderunt. Quo facto, e veſtigio Conſules, quod *Dyrrhachium* obſideri audierant, portu rurſus ſolvunt. Illyrii, ubi adventare Romanos ſenſere, obſidione ſoluta effuſam fugam capeſſunt. Dyrrhachinis quoque in fidem receptis, ad interiora Illyrici progrediuntur, ſubactis obiter *Ardiæis*. Adfuere mox plures legationes aliorum populorum; & in his etiam *Parthenorum*, nec non *Atintanum*: qui omnes, quum ſe fidei Romanorum permitterent, ſunt in amicitiam ſuſcepti. Ita ventum ad *Iſſam* urbem, quæ & ipſa ab Illyriis oppugnabatur. Adventu Romanorum ſolutum eſt obſidium: Iſſæi in fidem recepti. Sed & per vim, dum oram illam prætervehuntur, ex Illyricis oppidis quædam Conſules expugna-

Digitized by Google

A.V. 525. Damnum ad Nutriam acceptum.

κατὰ κράτος· ἐν αἷς περὶ Νουτρίαν οὐ μόνον τῶν στρατιωτῶν ἀπέβαλον πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ τῶν χιλιάρχων τινὰς καὶ τὸν ταμίαν. ἐκυρίευσαν δὲ καὶ λέμβων εἴκοσι, τῶν ἀποκομιζόντων τὴν ἐκ τῆς χώρας ὠφέλειαν. τῶν δὲ πολιορκούντων τὴν Ἴσσαν, οἱ μὲν ἐν τῇ Φάρῳ διὰ τὸν Δημήτριον ἀβλαβεῖς ἔμειναν· οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἔφυγον εἰς τὸν Ἄρβωνα σκεδασθέντες. ἡ δὲ Τεῦτα πάνυ μετ' ὀλίγων εἰς τὸν Ῥίζονα διεσώθη, πολισμάτιον εὖ πρὸς ὀχυρότητα κατεσκευασμένον, ἀνακεχωρηκὸς μὲν ἀπὸ τῆς θαλάττης, ἐπ' αὐτῷ δὲ κείμενον τῷ Ῥίζονι ποταμῷ. Ταῦτα δὲ πράξαντες, καὶ τῷ Δημητρίῳ τοὺς πλείους ὑποτάξαντες τῶν Ἰλλυριῶν, καὶ μεγάλην αὐτῷ περιθέντες δυναστείαν, ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Ἐπίδαμνον ἅμα τῷ στόλῳ καὶ τῇ πεζικῇ δυνάμει.

Arbo opp.

Rizon opp. & fluv.

Demetrius a Romanis Illyrico præficitur.

XII. Pax Illyriis data. A.V. 526.

Γναῖος μὲν οὖν Φουλούϊος εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέπλευσε, τὸ πλεῖον ἔχων μέρος τῆς τε ναυτικῆς καὶ πεζικῆς στρατιᾶς. ὁ δὲ Ποστούμιος, ὑπολειπόμενος τετ-

15. Ἄρβωνα. Ἀρβῶνα edd. invitis mss. Narbonem Perrott. An Νάρβωνα, vel potius Νάρωνα? 16. Ῥίζονα. Ῥίζωνα Aug. Reg. A. & mox Ῥίζωνι Aug. 17. πλείους. πλείστους Vat. Aug. Reg. A.

pugnavere: in his *Nutriam*, ad quam non ſolum multos milites, ſed etiam tribunorum aliquos & Quæſtorem amiſerunt. Ceperunt autem & lembos viginti, qui fructus ex agris devehebant. Eorum qui *Iſſam* obſidebant, Pharii quidem in gratiam Demetrii immunes omni damno manſerunt: reliqui omnes varie diſſipati *Arbonem* confugerunt. Teuta cum paucis admodum *Rizonem* evaſit: id nomen eſt oppiduli, egregie muniti, procul quidem a mari, ad ipſum vero *Rizonem fluvium* ſiti. His rebus geſtis, Romani plerosque Illyrici populos *Demetrio* ſubjiciunt: magnoque illi dominatu tradito, utrumque exercitum *Dyrrhachium* reducunt.

12. Romam inde *Cn. Fulvius*, cum majore parte navalium terreſtriumque copiarum, eſt reverſus. *Poſtumius*

Digitized by Google

τετραρέκοντα σκάφη, καὶ στρατόπεδον ἐκ τῶν πε- A.V. 526.
ρικειμένων πόλεων ἀθροίσας, παρεχείμαζε· συνεφε- Pax Illyriis data.
δρεύων τῷ τε τῶν Ἀρδιαίων ἔθνει, καὶ τοῖς ἄλλοις
3τοῖς δεδωκόσιν ἑαυτοὺς εἰς τὴν πίστιν. Ὑπὸ δὲ τὴν
ἐαρινὴν ὥραν ἡ Τεῦτα διαπρεσβευσαμένη πρὸς τοὺς
Ῥωμαίους, ποιεῖται συνθήκας, ἐν αἷς εὐδόκησε· Φό-
ρους τε τοὺς διαταχθέντας οἴσειν, πάσης
τε ἀναχωρήσειν τῆς Ἰλλυρίδος, πλὴν ὀλί-
γων τόπων· καὶ, τὸ συνέχον ὃ μάλιστα πρὸς
τοὺς Ἕλληνας διέτεινε· μὴ πλεύσειν πλέον ἢ δυ-
σὶ λέμβοις ἔξω τοῦ Λίσσου, καὶ τούτοις
4ἀνόπλοις. Ὧν συντελεσθέντων, ὁ Ποστούμιος με- Legatio Romana ad Græcos de rebus Illyricis.
τὰ ταῦτα πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλε πρός τε τοὺς
Αἰτωλοὺς καὶ τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος· οἱ καὶ παρα-
γενόμενοι, πρῶτον μὲν ἀπελογίσαντο τὰς αἰτίας τοῦ
πολέμου, καὶ τῆς διαβάσεως, ἔξῆς δὲ τούτοις, τὰ

XII. 2. Ἀρδιαίων. Ἀρδυαίων *b. l. Bav.* 3. μὴ πλεύσειν. καὶ μὴ πλεύσειν *edd. ex Bav.* 4. ἀπελογίσαντο *correxit Casaub. cum esset* ἀπελογήσ.

mius cum XL navibus longis est relictus; & exercitu e circumjacentibus oppidis conscripto, in hiberna concessit, ita ut simul *Ardiæis* reliquisque populis, qui fidei Rom. se permiserant, esset præsidio. Sub initium veris *Teuta*, legatis ad Romanos missis, pacem hisce conditionibus cum illis sanxit: *Vt tributa, quæ ipsi imperarentur, quotannis penderet: ut toto Illyrico, paucis exceptis locis, cederet: et* (quo continetur id, quod ad Græcos maxime pertinebat) *ne pluribus quam duobus lembis, iisque inermibus, ultra Lissum navigare ei liceret.* Quibus rebus confectis, *Postumius* legatos ad Aetolos & Achæorum gentem mittit; qui caussas primum belli, & trajectionis Romanorum in illas partes, eis exponerent; deinde, quæ gesta erant, commemorarent; denique

A.V. 526. Legatio Romana ad Græcos de rebus Illyricis.

πεπραγμένα διεξῆλθον, καὶ τὰς συνθήκας παρανέγνωσαν, ἃς ἐπεποίηντο πρὸς τοὺς Ἰλλυριούς. τυχόντες δὲ παρ' ἑκατέρου τῶν ἐθνῶν τῆς καθηκούσης φιλανθρωπίας, αὖθις ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κέρκυραν, ἱκανοῦ τινὸς ἀπολελυκότες φόβου τοὺς Ἕλληνας διὰ τὰς προειρημένας συνθήκας. οὐ γὰρ τισὶν, ἀλλὰ πᾶσι, τότε κοινοὺς ἐχθροὺς εἶναι συνέβαινε τοὺς Ἰλλυριούς. Ἡ μὲν οὖν πρώτη διάβασις Ῥωμαίων μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, ἔτι δ' ἐπιπλοκὴ μετὰ πρεσβείας εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους, τοιάδε καὶ διὰ ταύτας ἐγένετο τὰς αἰτίας. ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς καταρχῆς, Ῥωμαῖοι μὲν εὐθέως ἄλλους πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν πρὸς Κορινθίους καὶ πρὸς Ἀθηναίους· ὅτε δὴ καὶ Κορίνθιοι πρῶτον ἀπεδέξαντο μετέχειν Ῥωμαίους τοῦ τῶν Ἰσθμίων ἀγῶνος.

Romani Isthmicorum ludorum participes facti.

Ἀσδρού-

4. ἐπεποίηντο *Vat. Flor.* ἐποιήσαντο *edd. cum cet.*

denique pacis leges, cum Illyriis initæ, in confessu illorum prælegerent. Legati, ea qua par erat comitate habiti ab utroque populo, *Corcyram* revertuntur; non mediocri metu liberatis Græciæ populis per prædictas pacis leges. Quippe ea tempestate, non horum aut illorum, sed in universum omnium Græcorum hostes erant Illyrii. *Prima* igitur *Romanorum cum exercitu in Illyricum, & partes illas Europæ, trajectio; primum item cum Græciæ populis per legationem commercium* ejusmodi fuit, easque causas habuit. Ab illo vero initio, mox deinde alii ad *Corinthios* atque *Athenienses* legati missi fuere a Romanis: eoque primum tempore a Corinthiis decretum est, ut *Isthmicorum Ludorum participes Romani* fierent.

13. Iis-

Digitized by Google

Ἀσδρούβας δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους (ἐν γὰρ τούτοις ἀπελίπομεν τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν) συνεχῶς καὶ πραγματικῶς χειρίζων τὰ κατὰ τὴν ἀρχήν, ἔν τε τοῖς ὅλοις μεγάλην ἐποιεῖτο προκοπήν, τήν τε παρὰ μέν τισι Καρχηδόνα, παρὰ δέ τισι Καινὴν πόλιν προσαγορευομένην κατασκευάσας, οὐ μικρά, μεγάλα δὲ συνεβάλλετο Καρχηδονίοις, εἰς πραγμάτων λόγον· καὶ μάλιστα διὰ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου, πρός τε τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράγματα, καὶ πρὸς τὰ κατὰ τὴν Λιβύην· περὶ ἧς ἡμεῖς, εὐφυέστερον καιρὸν λαβόντες, ὑποδείξομεν τὴν θέσιν αὐτῆς καὶ τὴν χρείαν, ἣν ἀμφοτέρους δύναται παρέχεσθαι τοῖς εἰρημένοις χώραις. Ὃν καὶ θεωροῦντες Ῥωμαῖοι, μείζω καὶ φοβερωτέραν ἤδη συνιστάμενον δυναστείαν, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ πολυπραγμονεῖν τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν. εὑρόντες δὲ σφᾶς ἐπικεκοιμημένους ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, καὶ προϊε-

A.V. 526. XIII. RES HISPANIENSES. Asdrubal Novam Carthaginem condit.

XIII. 4. προϊεμένους revocavi ex Bav. quod Casaub. in προεμένους mutavit. προϊμένους Flor. Aug. Reg. A. forsan ex προσιμένους.

13. Iisdem temporibus *Asdrubal*, (in eo namque eramus, cum a *rebus Hispaniæ* divertimus:) magna prudentia atque solertia provinciam administrans, cum aliis omnibus ad summam rerum proficiebat; tum urbe condita, quam alii *Carthaginem*, alii *Novam Vrbem* nuncupant, magnum ad amplificandum Pœnorum imperium momentum attulerat. Nam, ut alia ne dicam, loci opportunitas maxima est, sive in Hispania, sive in Africa res sint gerendæ. Cujus urbis situm, & quanta illius queat esse utilitas ad utramque regionem, alibi commodiore loco declarabimus. Vbi animadvertere *Romani*, magnam hunc & jam terribilem consecutum esse potentiam; ipsi quoque aliquid in Hispania tentandi impetum cœperunt. Quumque ita judicarent, eo crevisse opes Carthaginiensium, quia ipsi hactenus profundo

A.V. 526. μένους εἰς τὸ μεγάλην χεῖρα κατασκευάσασθαι Καρχηδονίους, ἀνατρέχειν ἐπειρῶντο κατὰ δύναμιν.

Fœdus Romanorum cum Asdrubale.

Αὐτόθεν μὲν οὖν ἐπιτάττειν ἢ πολεμεῖν οὐκ ἐτόλμων τοῖς Καρχηδονίοις, διὰ τὸ τὸν ἀπὸ τῶν Κελτῶν φόβον ἐπικρέμασθαι τοῖς σφετέροις πράγμασι, καὶ μονονοὺ καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσδοκᾶν τὴν ἔφοδον αὐτῶν. καταψήσαντες δὲ καὶ πραΰναντες τὸν Ἀσδρούβαν, οὕτως ἔκριναν ἐγχειρεῖν τοῖς Κελτοῖς, καὶ διακινδυνεύειν πρὸς αὐτούς· οὐδέ ποτ' ἂν ὑπολαμβάνοντες, οὐχ οἷόν δυναστεῦσαι τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' οὐδ' ἀσφαλῶς οἰκῆσαι τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, τούτους ἔχοντες ἐφέδρους τοὺς ἄνδρας. Διόπερ ἅμα τῷ, διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν, ποιήσασθαι συνθήκας, ἐν αἷς τὴν μὲν ἄλλην Ἰβηρίαν παρεσιώπων, τὸν δὲ καλούμενον Ἴβηρα ποταμὸν οὐκ ἔδει Καρχηδονίους ἐπὶ πολέμῳ διαβαίνειν, εὐθέως ἐξήνεγκαν τὸν πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν Κελτοὺς πόλεμον.

Ὑπὲρ

fundo quodam ſomno capti omnem illarum rerum curam neglexerant; quod prius erat peccatum, emendare omnibus viribus ſtudebant. Sed impræſentiarum quidem durius aliquid Carthaginienſibus imperare, aut bellum adverſus eos movere, ob impendentem a Gallis metum, non audebant; quippe tantum non quotidie exſpectabant nuncium de impetu ab his in Rom. imperium facto. Igitur mitigandum ſibi eſſe deliniendumque *Aſdrubalem* prius ſtatuunt: atque ita Gallos aggrediendum, & acie cum ipſis dimicandum: quippe, dum a tergo ſibi ſemper imminentes Gallos haberent, non dicam imperare Italiæ, ſed ne patriam quidem ſine periculo retinere ſe poſſe, arbitrabantur. Quapropter, icto per legatos *fœdere cum Aſdrubale*, quo cavebatur, *ne Iberum amnem, bellandi conſilio, tranſirent Pœni*, nulla interim reliquæ Hiſpaniæ mentione facta; extemplo *adverſus Gallos Italiam incolentes* bellum ſuſcepere.

14. De

Digitized by Google

Ὑπὲρ ὧν δοκεῖ μοι χρήσιμον εἶναι, κεφαλαιώδη μὲν ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν, ἵνα τὸ τῆς προκατασκευῆς οἰκεῖον συνεωσώμεν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν· ἀναδραμεῖν δὲ τοῖς χρόνοις ἐπὶ τὴν ἀρχήν, ἐξ ὅτου κατέσχον οἱ προειρημένοι τὴν χώραν. ἡγοῦμαι γὰρ τὴν περὶ αὐτῶν ἱστορίαν οὐ μόνον ἀξίαν εἶναι γνώσεως καὶ μνήμης, ἀλλὰ καὶ τελέως ἀναγκαίαν, χάριν τοῦ μαθεῖν, τίσι μετὰ ταῦτα πιστεύσας ἀνδράσι καὶ τόποις Ἀννίβας ἐπεβάλετο καταλύειν τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν. Πρῶτον δὲ περὶ τῆς χώρας ἑητέον, ποία τίς ἐστι, καὶ πῶς κεῖται πρὸς τὴν ἄλλην Ἰταλίαν. οὕτω γὰρ ἔσται καὶ τὰ περὶ τὰς πράξεις διαφέροντα κατανοεῖν βελτίονα, ὑπογραφέντων τῶν περί τε τοὺς τόπους καὶ τὴν χώραν ἰδιωμάτων. Τῆς δὴ συμπάσης Ἰταλίας τῷ σχήματι

XIV. RES GALLICAE.

Gallia Cisalpina.

XIV. 1. *συνεώσωμεν. συσσώσωμεν utique malim cum Ernest.* 3. *κατανοεῖν. Vulgo omnes κατὰ τὸ νοεῖν. Correxi ex mente Casaub. & Reiskii.*

14. De his *Gallis* operæ pretium mihi videtur, nonnihil commemorare; summatim illud quidem, quo servetur ratio ea, quæ ex instituto nostro, quod inde ab initio secuti sumus, propria est huic *Præparationi;* at paullo tamen altius repetita narratione ab eis temporibus, quibus illas regiones occupare cœperunt. Res namque illorum non solum scitu memoratuque dignas ducimus; sed etiam prorsus necessarias, ut cognosci deinceps queat, quibus viris, quibusve locis fretus *Hannibal* Romanorum imperium evertere sit aggressus. Sed *de regione ipsa* prius nobis dicendum, qualis ipsa sit, & quomodo ad reliquam Italiam sita. Locorum enim & provinciæ universæ natura ob oculos posita, melius, quæ fuerint præcipue observanda in actionibus posteà commemorandis, capias. Quum igitur *trigoni speciem Italia*

Digitized by Google

Italiæ figura triquetra.

ματι τριγωνοειδοῦς ὑπαρχούσης, τὴν μὲν μίαν ὁρίζει πλευρὰν αὐτῆς, τὴν πρὸς ἀνατολὰς κεκλιμένην, ὅ τ' Ἰόνιος πόρος, καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ὁ κατὰ τὸν Ἀδρίαν κόλπος· τὴν δὲ πρὸς μεσημβρίαν καὶ δυσμὰς τετραμμένην, τὸ Σικελικὸν καὶ Τυρρηνικὸν πέλαγος. αὗται δ' αἱ πλευραὶ συμπίπτουσαι πρὸς ἀλλήλας, κορυφὴν ποιοῦσι τοῦ τριγώνου, τὸ προκείμενον ἀκρωτήριον τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν μεσημβρίαν, ὃ προσαγορεύεται μὲν Κόκυνθος, διαιρεῖ δὲ τὸν Ἰόνιον πόρον καὶ τὸ Σικελικὸν πέλαγος. τὴν δὲ λοιπὴν τὴν παρά τε τὰς ἄρκτους καὶ τὴν μεσόγαιαν παρατείνουσαν, ὁρίζει κατὰ τὸ συνεχὲς ἡ τῶν Ἄλπεων παρώρεια, λαμβάνουσα τὴν μὲν ἀρχὴν ἀπὸ Μασσαλίας καὶ τῶν ὑπὲρ τὸ Σαρδῶον πέλαγος τόπων, παρήκουσα δὲ συνεχῶς μέχρι πρὸς τὸν τοῦ παντὸς Ἀδρίου μυχόν· πλὴν βραχέος, ὃ προκαταλήγουσα λείπει τοῦ μὴ συνάπτειν αὐτῷ. παρὰ δὲ τὴν προειρημένην παρώρειαν, ἣν δεῖ νοεῖν ὡσανεὶ βάσιν τοῦ τριγώ-

ξ. Κόκυνθος. Κόκυνθος edd. invitis vett. libris.

Italia tota referat; unum ejus latus, quod orientem ſpectat, Ionium mare & continuus illi ſinus Adriaticus terminant; meridiei vero & occidenti obverſum latus, Siculum Etruſcumque mare. Qua ſe duo hæc latera contingunt, triquetræ figuræ vertex efficitur: eſtque ibi procurrens ex Italia meridiem verſus promontorium, quod *Cocynthus* appellatur, quo ſeparantur Ionium mare & Siculum pelagus. Reliquum latus, quod ſeptentrionem ſpectat, & mediterranea prætexit, *Alpium* continua juga definiunt: quæ a *Maſſilia* & ſuperjectis mari Sardoo locis incipiunt, indeque tractu perpetuo ad ultimum Adriatici ſinus receſſum extenduntur; niſi quod aliquantulo prius deſinunt, quam mare contingant. Horum montium latus illud, quod meridiem ſpectat,

Digitized by Google

τριγώνου, παρὰ ταύτην ἀπὸ μεσημβρίας ὑπόκειται πεδία τῆς συμπάσης Ἰταλίας τελευταῖα πρὸς τὰς ἄρκτους, ὑπὲρ ὧν ὁ νῦν δὴ λόγος· ἀρετῇ καὶ μεγέθει διαφέροντα τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην, ὅσα πέπτωκεν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν. Ἔστι δὲ τὸ μὲν ὅλον εἶδος καὶ τῆς ταῦτα τὰ πεδία περιγραφούσης γραμμῆς τριγωνοειδές. τούτου δὲ τοῦ σχήματος τὴν μὲν κορυφὴν ἥ τε τῶν Ἀπεννίνων καλουμένων ὀρῶν καὶ τῶν Ἀλπεινῶν σύμπτωσις, οὐ μακρὰν ἀπὸ τοῦ Σαρδῴου πελάγους ὑπὲρ Μασσαλίας, ἀποτελεῖ. τῶν δὲ πλευρῶν παρὰ μὲν τὴν ἀπὸ τῶν ἄρκτων, ὡς ἐπάνω προεῖπον, τὰς Ἄλπεις αὐτὰς ἐπὶ δισχιλίους καὶ διακοσίους σταδίους παρήκειν συμβαίνει. παρὰ δὲ τὴν ἀπὸ μεσημβρίας, τὸν Ἀπεννίνον ἐπὶ τρισχιλίους ἑξακοσίους. βάσεώς γε μὴν τάξιν λαμβάνει τοῦ παντὸς σχήματος ἡ παραλία τοῦ κατὰ τὸν Ἀδρίαν κόλπου· τὸ δὲ μέγεθος τῆς βάσεώς ἐστιν, ἀπὸ πόλεως Σήνης ὡς ἐπὶ τὸν μυχὸν, ὑπὲρ

Figura & fines Galliæ Cisalpinæ.

8. Σαρδῴου. Σαρδονίου edd. ex Bav. 9. Ἄλπεις αὐτὰς. Sic correxi cum Reisk. Vulgo omnes Ἄλπεις αὐτῶν.

ſpectat, pro baſi trigoni accipiendum eſt: eique ſubjecti campi ſunt, in ultima & maxime boreali parte Italiæ ſiti, de quibus nunc nobis ſermo eſt; camporum omnium, quos nos quidem vel vidimus, vel fama novimus, tota Europa præſtantiſſimi rebus omnibus, latiſſimeque patentes. Habet vero planities etiam iſta figuram & ambitum ſimilem trigono: cujus verticem contactus duorum montium facit, Apennini atque Alpium, non procul a Sardinio mari, ſupra Maſſiliam. Porro boreale hujus latus claudunt perpetua ipſarum *Alpium juga*, ut ante dicebamus, per M. P. CCLXXV: meridionale, *Apenninus*, patens in longitudinem CDL millia paſſuum. Locum baſeos figuræ totius obtinet ora maritima Adriatici ſinus, ab urbe *Sena* ad ultimum usque re-

Digitized by Google

ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους σταδίους καὶ πεντακοσίους. ὥστε τὴν πᾶσαν περίμετρον τῶν προειρημένων πε- 12
δίων, μὴ πολὺ λείπειν τῶν μυρίων σταδίων.

XV. Vbertas Galliæ Cisalpinæ.

Περί γε μὴν τῆς ἀρετῆς, οὐδ' εἰπεῖν ῥᾴδιον. σίτου τε γὰρ τοσαύτην ἀφθονίαν ὑπάρχειν συμβαίνει κατὰ τοὺς τόπους, ὥστ' ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς πολλάκις τετ[ρ]άρων ὀβολῶν εἶναι τῶν πυρῶν τὸν Σικελικὸν μέδιμνον, τῶν δὲ κριθῶν δυοῖν, τοῦ δ' οἴνου τὸν μετρητὴν ἰσόκριθον. ἐλύμου γε μὴν καὶ κέγχρου τελέως ὑπερβάλλουσα δαψίλεια γίγνεται παρ' αὐτοῖς. τὸ δὲ τῶν βαλάνων πλῆθος τὸ γιγνόμενον ἐκ τῶν κατὰ διάστημα δρυμῶν ἐν τοῖς πεδίοις, ἐκ τούτων ἄν τις μάλιστα τεκμήραιτο· πλείστων γὰρ ὑ- 3
κῶν ἱερείων κοπτομένων ἐν Ἰταλίᾳ, διά τε τὰς εἰς τοὺς ἰδίους βίους, καὶ τὰς εἰς τὰ στρατόπεδα παραθέσεις, τὴν ὁλοσχερεστάτην χορηγίαν ἐκ τούτων συμβαίνει τῶν πεδίων αὐτοῖς ὑπάρχειν. περὶ δὲ τῆς 4
κατὰ μέρος εὐωνίας καὶ δαψιλείας τῶν πρὸς τὴν τροφὴν

receſſum per CCCXII millia & quingentos paſſus, atque amplius, progrediens. Vt non multum abſit, quin univerſus ambitus dictæ planitiei, millia paſſuum colligat CIↃCCL.

15. Quantum vero excellat rebus omnibus hic terrarum tractus, ne dici quidem ſatis poteſt. Iam primum, *frumenti* ea *copia* eſt, ut perſæpe noſtra hac ætate tritici medimnus Siculus obolis quatuor veneat, hordei duobus; *vini* metreta ejusdem pretii ſit cum medimno hordei. *Panico* & *milio* adeo abundat, ut nihil ſupra. *Glans* quam larga copia in quercetis proveniat, quæ totis illis campis per intervalla cernuntur, ſic facile intelligas: nempe, quum plurimos Itali homines *porcos* mactent, tum ut privatim illis victitent, tum ut in uſus exercituum reponant; maximam eorum copiam hæc planities ſubminiſtrat. Omnium denique rerum ad victum neceſſariarum quanta

ſit

Digitized by Google

τροφὴν ἀνηκέντων οὕτως ἄν τις ἀκριβέστατα κα-
5τανοήσειε· ποιοῦνται γὰρ τὰς καταλύσεις οἱ διο-
δεύοντες τὴν χώραν ἐν τοῖς πανδοχείοις, οὐ συμφω-
νοῦντες περὶ τῶν κατὰ μέρος ἐπιτηδείων, ἀλλ' ἐρω-
6τῶντες, πόσου τὸν ἄνδρα δέχεται. ὡς μὲν οὖν ἐπὶ
τὸ πολὺ παρίενται τοὺς καταλύτας οἱ πανδοχεῖς,
ὡς ἱκανὰ πάντ' ἔχειν τὰ πρὸς τὴν χρείαν, ἡμιασ-
σαρίου· τοῦτο δ' ἔστι τέταρτον μέρος ὀβολοῦ· σπα-
7νίως δὲ τοῦθ' ὑπερβαίνουσι. τό γε μὴν πλῆθος τῶν
ἀνδρῶν, καὶ τὸ μέγεθος καὶ κάλλος τῶν σωμάτων,
ἔτι δὲ τὴν ἐν τοῖς πολέμοις τόλμαν, ἐξ αὐτῶν τῶν
8πράξεων σαφῶς ἔστιν καταμαθεῖν. Τῶν δ' Ἀλ- Galli Alpini.
πεων ἑκατέρας τῆς πλευρᾶς, τῆς ἐπὶ τὸν Ῥοδανὸν
ποταμὸν, καὶ τῆς ἐπὶ τὰ προειρημένα πεδία νευού-
σης, τοὺς βουνώδεις καὶ γαιώδεις τόπους κατοικοῦσι,
τοὺς μὲν ἐπὶ τὸν Ῥοδανὸν καὶ τὰς ἄρκτους ἐστραμ-
μένους, Γαλάτας Τρανσάλπινοι προσαγορευόμενοι·
τοὺς

Vbertas Galliæ Cisalpinæ.

XV. 6. *πανδοχεῖς. πανδοκεῖς Flor. Aug. Reg. A.* 7. *καὶ πάλλος. καὶ τὸ πάλλος edd. ex Bav.* 8. *γαιώδεις. γεώδεις Flor. Aug. Reg. A. C.*

fit vilitas atque abundantia, ex eo non male aliquis conjiciat. Scilicet qui per regionem iter faciunt, cum ad *caupones* divertunt, non paciscuntur de singulis rebus, quas cupiunt, particulatim; sed, *quanti quemque excipiant?* rogant. Atque illi ut plurimum, *præbituros se hospitibus necessaria omnia, ita ut desit nihil*, recipiunt, *semisse*; quæ oboli quarta pars est; idque pretium raro excedunt. *Incolarum* multitudinem, corporum magnitudinem ac pulchritudinem, nec non audaciam in bellis, res gestæ manifesto arguent. In utroque Alpium latere, tam eo quod Rhodanum fluvium, quam quod prædictos campos spectat, paullo humiliores colles depressioraque loca incolis frequentata sunt: versus Rhodanum atque septentrionem *Galli Transalpini*, qui vocantur, habi-

Digitized by Google

τοὺς δ' ἐπὶ τὰ πεδία, Ταυρίσκοι καὶ Ἄγωνες, καὶ πλείω γένη βαρβάρων ἕτερα. Τρανσάλπινοι γε μὴν, οὐ διὰ τὴν τοῦ γένους, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ τόπου διαφορὰν προσαγορεύονται· τὸ γὰρ τρᾶνς ἐξερμηνευόμενόν ἐστι πέραν· διὸ τοὺς ἐπέκεινα τῶν Ἄλπεων, Τρανσαλπίνους καλοῦσι. Τὰ δ' ἄκρα, διά τε τὴν τραχύτητα καὶ τὸ πλῆθος τῆς ἐπιμενούσης ἀεὶ χιόνος, ἀοίκητα τέως ἐστί.

Galli Transalpini.

XVI. Apenninus mons.

Τὸν δ' Ἀπέννινον, ἀπὸ μὲν τῆς ἀρχῆς, τῆς ὑπὲρ Μασσαλίαν καὶ τῆς πρὸς τὰς Ἄλπεις συμπτώσεως, Λιγυστινοὶ κατοικοῦσι, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος πλευρὰν αὐτοῦ κεκλιμένην, καὶ τὴν ἐπὶ τὰ πεδία· πρὸς θάλατταν μὲν, μέχρι πόλεως Πίσης, ἣ πρώτη κεῖται τῆς Τυρρηνίας ὡς πρὸς τὰς δυσμάς· κατὰ δὲ τὴν μεσόγαιαν, ἕως τῆς Ἀρρητίνων χώρας. ἔξῃς δὲ Τυρρηνοί· τούτοις δὲ συνεχεῖς ἑκάτερον τὸ κλίμα νέμονται τῶν προειρημένων ὀρῶν Ὄμβροι.

9. Ἄγωνες/ Ἀγῶνες edd. invitis vett. libris. An Εὔγανες vel Εὐγανεῖς? 10. τέως ἐστί. Forſ. τελέως ἐστί. Reisk.

XVI. 1. τὸν δ' Ἀπέννινον. τὸ δ' Ἀπ. Bav. Ang. Reg. A. τῶν δ' Ἀπεννίνων Vrb. Poſſis ſuſpicari τοῦ δ' Ἀπεννίνου. 2. Πίσης. Πίσσης edd. ex Bav.

habitant; verſus campos illos, *Tauriſci* & *Agones*, [an *Euganes?*] & aliæ gentes barbaræ. *Transalpini* e re nomen habent: neque enim ad generis differentiam, ſed quia trans Alpes habitant, ſic Italis ſunt dicti. Cacumina vero, propter locorum aſperitatem, & altas nives ibi perennantes, a nemine adhuc coluntur.

16. *Apenninum*, inde a principio, quod ſupra Maſſiliam eſt, ubi Alpibus jungitur, *Ligures* habitant ex utroque latere, & quod Etruſcum mare ſpectat, & quod illam, de qua diximus, planitiem; illic quidem, ſecundum mare, *Piſam* usque, primam Etruriæ urbem, occidentem verſus; hinc vero, in mediterraneis, usque ad fines *Arretinorum*. Sequuntur *Etruſci*; & qui hos contingunt *Umbri*, dictorum montium latus utrumque inha-

Digitized by Google

4 Ὄμβροι. Λοιπὸν ὁ μὲν Ἀπέννινος, ἀπέχων τῆς κα- Apennitὰ τὸν Ἀδρίαν θαλάττης σταδίους ὡσανεὶ πεντακο- nus mons.
σίους, ἀπολείπει τὰ πεδία, δεξιὸς ἀπονεύων, καὶ
διὰ μέσης τῆς λοιπῆς Ἰταλίας διήκων εἰς τὸ Σικελι-
5κὸν κατατείνει πέλαγος. τὸ δ' ἀπολειπόμενον μέ-
ρος πεδινὸν τῆς πλευρᾶς, ἐπὶ θάλατταν καὶ πόλιν
6καθήκει Σήνην. Ὁ δὲ Πάδος ποταμὸς, ὑπὸ δὲ τῶν Padus
ποιητῶν Ἠριδανὸς θρυλλούμενος, ἔχει μὲν τὰς πη- fluvius.
γὰς ἀπὸ τῶν Ἄλπεων, ὡς πρὸς τὴν κορυφὴν μᾶλ-
λον τοῦ προειρημένου σχήματος· καταφέρεται δ' εἰς
τὰ πεδία, ποιούμενος τὴν ῥύσιν ὡς ἐπὶ μεσημβρίαν.
7ἀφικόμενος δ' εἰς τοὺς ἐπιπέδους τόπους, ἐκκλίνας
τῷ ῥεύματι, πρὸς ἕω φέρεται δι' αὐτῶν· ποιεῖ δὲ
τὴν ἐκβολὴν δυσὶ στόμασιν εἰς τοὺς κατὰ τὸν Ἀδρίαν
κόλπους· τὸ δὲ πλεῖον ἀποτέμνεται μέρος τῆς πε-
διάδος χώρας εἰς τὰς Ἄλπεις, καὶ τὸν Ἀδριατικὸν
μυχόν. ἄγει δὲ πλῆθος ὕδατος, οὐδενὸς ἔλαττον τῶν
κατὰ

3. Ὄμβροι. *Mendosè alii* Ἰσομβροι. 5. Σήνην. Σήναν *h. l. multi. Hinc* Σῆναν *edd. inde ab Hervag.*

inhabitantes. Dehinc idem Apenninus, distans a mari Adriatico circiter LXII millia passuum & quadringentos, relictis campis, deflectit ad dextram, & reliquam mediam Italiam secans, ad Siculum usque mare pertinet. Campi vero, quos relinqui dicebamus ab Apennino in hoc latere, ad mare & ad urbem *Senam* pertingunt. *Padus* fluvius, quem *Eridani* nomine poëtæ celebrant, oritur ex Alpibus, qua potissimum parte est figuræ supra expositæ vertex. Primo quidem cursu subjectos petit campos, in meridiem conversus: sed deinde, planitiem ingressus, mutato in orientem cursu, per eam labitur, donec sinum Adriaticum duobus ostiis ingrediatur: ceterum universam planitiem ita dividit Padus, ut major longe pars ea sit, quæ ad Alpes & intimum Adriam porrigitur. Copia aquarum tanta, ut nulli

Digitized by Google

Padus fluvius.

κατὰ τὴν Ἰταλίαν ποταμῶν· διὰ τὸ τὰς ῥύσεις, τὰς ἐπὶ τὰ πεδία νευούσας, ἀπό τε τῶν Ἄλπεων καὶ τῶν Ἀπεννίνων ὀρῶν εἰς τοῦτον ἐμπίπτειν ἁπάσας καὶ πανταχόθεν. μεγίστῳ δὲ καὶ καλλίστῳ ῥεύ-9 ματι φέρεται περὶ Κυνὸς ἐπιτολήν, αὐξόμενος ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀνατηκομένων χιόνων ἐν τοῖς προειρημένοις ὄρεσιν. ἀναπλεῖται δ' ἐκ θαλάττης κατὰ10 τὸ στόμα τὸ καλούμενον Ὄλανα, σχεδὸν ἐπὶ δισχιλίους σταδίους. τὴν μὲν γὰρ πρώτην ἐκ τῶν πηγῶν11 ἔχει ῥύσιν ἁπλῆν, σχίζεται δ' εἰς δύο μέρη κατὰ τοὺς προσαγορευομένους Τριγαβόλους· τούτων δὲ τὸ μὲν ἕτερον στόμα προσονομάζεται Παδόα, τὸ δ' ἕτερον Ὄλανα. κεῖται δ' ἐπὶ τούτῳ λιμήν, οὐδενὸς τῶν12 κατὰ τὸν Ἀδρίαν ἧττω παρεχόμενος ἀσφάλειαν τοῖς ἐν αὐτῷ καθορμιζομένοις. παρά γε μὴν τοῖς ἐγχωρίοις ὁ ποταμὸς προσαγορεύεται Βόδεγκος. Τἆλλα δὲ τὰ περὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον ἱστορούμενα13 παρὰ

10 & 11. Ὄλανα. *Alii* Ὄλανα. 11. Παδόα. Παδόσα *voluit Cluver.*

nulli Italicorum fluviorum concedat: quidquid enim aquarum in hoſce campos ſive ex Alpibus ſive ex Apenninis montibus defluit, id omne undique in Padum illabitur. Fluit autem copioſiſſimus pulcerrimusque circa Caniculæ ortum, ubi liquatis in utroque monte nivibus augetur. Adſcendunt in eo naves e mari, per oſtium, cui *Olana* nomen eſt, ad millia paſſuum ducenta propemodum & quinquaginta. Nam primum quidem, inde a fontibus, unico fertur alveo; ubi vero ad *Trigabolos*, quos vocant, pervenit, in duo oſtia funditur, quorum alteri nomen *Paduæ* [vel *Paduſæ*,] eſt, alteri *Olanæ;* ubi portus eſt, nulli omnium quos habet ſinus Adriaticus inferior, ad ſecuritatem appellentibus præſtandam. Indigenæ flumen hoc *Bodencum* nuncupant. Cetera quæ de *Pado* a Græcis ſunt prodita: narratio-

nem,

Digitized by Google

παρὰ τοῖς Ἕλλησι, λέγω δὴ τὰ περὶ Φαέθοντα καὶ τὴν ἐκείνου πτῶσιν, ἔτι δὲ τὰ δάκρυα τῶν αἰγείρων, καὶ τοὺς μελανείμονας τοὺς περὶ τὸν ποταμὸν οἰκοῦντας, οὓς φασι τὰς ἐῶθητας εἰσέτι νῦν φορεῖν τοιαύτας ἀπὸ τοῦ κατὰ Φαέθοντα πένθους· καὶ πᾶσαν δὴ τὴν τραγικὴν καὶ ταύτῃ προσεσικυῖαν ὕλην, ἐπὶ μὲν τοῦ παρόντος ὑπερθησόμεθα, διὰ τὸ μὴ λίαν καθήκειν τῷ τῆς προκαταρκευῆς γένει τὴν περὶ τῶν τοιούτων ἀκριβολογίαν. μεταλαβόντες δὲ καιρὸν ἁρμόττοντα, ποιησόμεθα τὴν καθήκουσαν μνήμην, καὶ μάλιστα διὰ τὴν Τιμαίου περὶ τοὺς προειρημένους τόπους ἄγνοιαν. Padus fluvius.

Πλὴν ταῦτά γε τὰ πεδία, τὸ παλαιὸν ἐνέμοντο Τυρρηνοὶ, καθ' οὓς χρόνους καὶ τὰ Φλέγραια ποτὲ καλούμενα τὰ περὶ Καπύην καὶ Νώλην· ἃ δὴ καὶ διὰ τὸ πολλοῖς ἐμποδὼν εἶναι καὶ γνωρίζεσθαι, μεγάλην XVII. Etrusci superiore Italia pulsi a Gallis.

R 2

13. ἐωθέτι. ἐωθέτι *Flor. Reg. A.*

XVII. 1. καὶ Νώλην· *&c. Corrupte dant mssti* περὶ Καπύην καὶ Νωλην ἀόδην· καὶ διὰ τὸ πολλοῖς *&c. tum in fine* ἐπ' ἀρετῇ δόξαν εἰλημφένας. *Casaubonus,* Νωλησίδην *in* Νώλην πεδία *mutans, dein ante verba* καὶ διὰ τὸ *lacunae notam interposuit. Mihi, cum Reiskio, leviori medicina indigere locus visus est.*

nem, inquam, de *Phaëthonte*, & ejus casu; de *populorum arborum lacrymis;* de *atrata* ad hunc amnem *gente*, quam dicunt etiamnunc vestitum illum servare a Phaëthontis luctu; & quae sunt hujus generis tragicae fabulae aliae, eas impraesentiarum missas facimus: neque enim Praeparationi, cujusmodi haec est, accuratior de talibus disputatio conveniat. In sequentibus vero, loco magis idoneo, maxime ut *Timaei* ignorantiam horum tractuum ostendamus, quoad satis erit, ista sumus persecuturi.

17. Istam igitur planitiem tenuere quondam *Etrusci:* quo tempore & *campos* circa Capuam ac Nolam, *Phlegraeos* olim dictos, possederunt; quorum de praestantia, quoniam multis hi in medio positi cognitique sunt, satis etiam celebris apud omnes fama

Etrusci superiore Italia pulsi a Gallis.

λην ἐπ' ἀρετῇ δόξαν ἤληφε. διὸ καὶ τοὺς ἱστοροῦν-2
τας τὰς Τυρρηνῶν δυναστείας, οὐ χρὴ ποιεῖσθαι τὴν
ἀναφορὰν ἐπὶ τὴν νῦν κατεχομένην ὑπ' αὐτῶν χώ-
ραν, ἀλλ' ἐπὶ τὰ προειρημένα πεδία, καὶ τὰς ἐκ
τούτων τῶν τόπων ἀφορμάς. Οἷς ἐπιμεγνύμενοι 3
κατὰ τὴν παραθεσιν Κελτοὶ, καὶ περὶ τὸ κάλλος
τῆς χώρας ὀφθαλμιάσαντες, ἐκ μικρᾶς προφάσεως
μεγάλῃ στρατιᾷ παραδόξως ἐπελθόντες, ἐξέβαλον
ἐκ τῆς περὶ τὸν Πάδον χώρας Τυρρηνούς· καὶ κατ-
Galli Transpadani. ἔσχον αὐτοὶ τὰ πεδία. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα καὶ περὶ 4
τὰς ἀνατολὰς τοῦ Πάδου κείμενα, Λάοι καὶ Λεβέ-
κιοι, μετὰ δὲ τούτους Ἰσομβρες κατῴκησαν, ὃ μέ-
γιστον ἔθνος ἦν αὐτῶν· ἑξῆς δὲ τούτοις, παρὰ τὸν
ποταμὸν, Γενομάνοι. τὰ δὲ πρὸς τὸν Ἀδρίαν ἤδης
προσήκοντα γένος ἄλλο πάνυ παλαιὸν διακατέσχε·
προσαγορεύονται δὲ Οὐένετοι, τοῖς μὲν ἔθεσι καὶ τῷ
κόσμῳ

4. Λάοι. Λαῖοι malim cum Clav. Et Laji habet Perret. Ibid. Ἰσομβρες. Ἰνσοβρες b. l. Vat. Flor. Aug. Reg. A. & Vrb. Ibid. Γενομάνοι. Τενομάνοι b. l. mendose vett. libri. Κενομάνοι constanter Casaub. cum Reg. B. C.

fama est. Idcirco, qui historias legunt de *principatibus Etruscorum*, eos oportet, non ad hanc ditionem quam nunc obtinent, oculos referre; verum ad illos, de quibus diximus, campos, & ad opes quas ista loca suppeditabant. Etruscorum finitimi erant *Galli*, & commercia cum eis frequentabant: deinde cupiditatis oculis in pulcerrimam planitiem adjectis, arrepta levi occasione, numeroso cum exercitu nihil cogitantes Etruscos invadunt, ex regione Circumpadana ejiciunt, atque ipsi planitiem illam occupant. Et prima quidem, quæ circa Padi exortus sita sunt, loca *Lai* [sive *Lævi*] occuparunt & *Lebecii* [vel *Libicii*]: hos sequebantur *Insubres*, gens inter omnes tunc maxima; deinde juxta fluvium *Cenomani*. Quod supereſt spatium ad Adriaticum sinum, alius populus longe antiquissimus obtinebat, *Venetos* vocant; sermone quidem diverso a Gallis vtentes, cete-

Digitized by Google

κόσμῳ βραχὺ διαφέροντες Κελτῶν, γλώττῃ δ' ἀλ-
6λοίᾳ χρώμενοι. περὶ ὧν οἱ τραγῳδιογράφοι πολύν
τινα πεποίηνται λόγον, καὶ πολλὴν διατίθενται τε-
7ρατείαν. Τὰ δὲ πέραν τοῦ Πάδου, τὰ περὶ τὸν Galli Cis-
Ἀπέννινον, πρῶτοι μὲν Ἄναγες, μετὰ δὲ τούτους padani.
Βοῖοι κατῴκησαν· ἑξῆς δὲ τούτων ὡς πρὸς τὸν
Ἀδρίαν, Λίγωνες· τὰ δὲ τελευταῖα πρὸς θαλάττῃ
8Σήνωνες. τὰ μὲν οὖν ἐπιφανέστατα τῶν κατασχόν-
των τοὺς προειρημένους τόπους ἐθνῶν, ταῦθ' ὑπῆρ-
9χεν. Ὠικουν δὲ κατὰ κώμας ἀτειχίστους, τῆς Vitæ ra-
10λοιπῆς κατασκευῆς ἄμοιροι καθεστῶτες. διὰ γὰρ tio Gallo-
τὸ στιβαδοκοιτεῖν καὶ κρεωφαγεῖν, ἔτι δὲ μηδὲν ἄλλο alpino-
πλὴν τὰ πολεμικὰ καὶ τὰ κατὰ γεωργίαν ἀσκεῖν, rum.
ἁπλοῦς εἶχον τοὺς βίους· οὔτ' ἐπιστήμης ἄλλης,
οὔτε τέχνης παρ' αὐτοῖς τὸ παράπαν γινωσκομένης.
11ὑπῆρξέ γε μὴν ἑκάστοις ἦν θρέμματα καὶ χρυσὸς,
διὰ τὸ μόνα ταῦτα κατὰ τὰς περιστάσεις ῥᾳδίως

δύνα-

7. Ἄναγες. Ἄνωνες *Aug.* Ἀνίωνες *Reg. B. Infra apud Noſtrum,* Ἀνάμαγες, *&* Ἄνδρες, *idem populus dici videtur.* Ibid. Λίγωνες *correxi cum Cluvero. Vulgo omnes* Αἴγωνες. 10. κρεωφαγεῖν. κρεοφαγεῖν *Vrb. Vat.*

ceterum moribus & cultu haud multum diſſimiles. De his multam Tragici poëtæ mentionem fecerunt, multaque fabulantur. *Vltra Padum*, circa Apenninum, primi occurrunt *Ananes*, deinde *Boji*; poſt iſtos, verſus Adriam, *Lingones*; poſtremi omnium, ad mare *Senones*. Atque hæ nobiliſſimæ ſunt gentes inter illas, quæ prædictas regiones occuparunt. Habitabant autem vicatim ſine muris, neque ſupellectilis ullum uſum norant. Quippe ſimplex illis vivendi modus; ut quibus ſomnus in herbæ aut ſtramenti toro erat; alimonium, carnes potiſſimum; nec quidquam aliud curæ, niſi res bellicæ & agrorum cultus: nulla alia, neque ſcientia, neque ars, apud ipſos cognita. Opes ſingulorum erant in pecore & auro; quod ſola hæc ad omnes fortunæ caſus

δύναθαι παντα χῆ περιαγαγεῖν καὶ μεθιστᾶναι κατὰ τὰς αὐτῶν προαιρέσεις. περὶ δὲ τὰς ἑταιρείας μεγίστην σπουδὴν ἐποιοῦντο, διὰ τὸ καὶ φοβερώτατον καὶ δυνατώτατον εἶναι παρ' αὐτοῖς τοῦτον, ὃς ἂν πλείστους ἔχειν δοκῇ τοὺς θεραπεύοντας καὶ συμπεριφερομένους αὐτῷ.

XVIII. Irruptiones Gallorum in ditionem Romanam. A.V. 364.

Τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς οὐ μόνον τῆς χώρας ἐπεκράτουν· ἀλλὰ καὶ τῶν σύνεγγυς πολλοὺς ὑπηκόους ἐπεποίηντο, τῇ τόλμῃ καταπεπληγμένοι. Μετὰ δέ τινα χρόνον μάχῃ νικήσαντες Ῥωμαίους καὶ τοὺς μετὰ τούτων παραταξαμένους, ἑπόμενοι τοῖς φεύγουσι, τρισὶ τῆς μάχης ἡμέραις ὕστερον κατέσχον αὐτὴν τὴν Ῥώμην, πλὴν τοῦ Καπιτωλίου. γενομένου δ' ἀντισπάσματος, καὶ τῶν Οὐενέτων ἐμβαλόντων εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, τότε μὲν ποιησάμενοι συνθήκας πρὸς Ῥωμαίους, καὶ τὴν πόλιν ἀποδόντες, ἐπανῆλθον εἰς τὴν οἰκείαν. μετὰ δὲ ταῦτα, τοῖς ἐμφυλίοις

XVIII. 2. Καπιτωλίου. Καπετ. *Vat. Flor. Ang. Reg. A.* 3. ἐμβαλόντων. ἐμβαλλ. *Flor.*

casus facile sit circumducere, ac pro arbitrio transferre. Sodalitatibus colendis præcipue studebant: is namque apud illos plurimum timetur, & potentissimus censetur, quem plurimi colunt, ex nutu illius ac voluntate pendentes.

18. Ac principio quidem Galli non solum regionem illam obtinebant; sed multos etiam vicinorum populorum, audacia sua perterrefactos, parere sibi coëgerunt. Verum aliquanto post, parta de Romanis victoria, & aliis qui simul in acie contra ipsos steterant, per tres dies insecuti fugientes, ipsam mox *Romam* præter Capitolium *ceperunt*. Mox interveniente casu qui domum eos revocabat, quod Veneti ipsorum fines cum infesto exercitu erant ingressi, pace cum Romanis facta, urbeque ipsis reddita, ad suas sedes redierunt. Posthæc vero bella civilia Gallos exce-

perunt:

Digitized by Google

λίοις συνείχοντο πολέμοις· ἔνιοι δὲ καὶ τῶν τὰς Ἄλ- Irruptiones Gallorum in ditionem Romanor.
πεις κατοικούντων ὁρμὰς ἐποιοῦντο, καὶ συνηθροί-
ζοντο πολλάκις ἐπ' αὐτούς, θεωροῦντες ἐκ παραθέ-
σεως τὴν παραγεγενημένην αὐτοῖς εὐδαιμονίαν. ἐν ᾧ
καιρῷ Ῥωμαῖοι τήν τε σφετέραν δύναμιν ἀνέλαβον,
καὶ τὰ κατὰ τοὺς Λατίνους αὖθις πράγματα συν-
εστήσαντο. Παραγενομένων δὲ πάλιν τῶν Κελτῶν A.V. 393.
εἰς Ἄλβαν στρατεύματι μεγάλῳ, μετὰ τὴν τῆς
πόλεως κατάληψιν ἔτει τριακοστῷ, τότε μὲν οὐκ
ἐτόλμησαν ἀντεξαγαγεῖν Ῥωμαῖοι τὰ στρατόπεδα·
διὰ τὸ, παραδόξου γενομένης τῆς ἐφόδου, προκατα-
ληφθῆναι, καὶ μὴ καταταχῆσαι τὰς τῶν συμμά-
χων ἀθροίσαντας δυνάμεις. Αὖθις δ' ἐξ ἐπιβολῆς A.V. 404.
ἑτέρας, ἔτει δωδεκάτῳ μετὰ μεγάλης στρατιᾶς
ἐπιπορευομένων, προαισθόμενοι καὶ συναγείροντες τοὺς
συμμάχους, μετὰ πολλῆς προθυμίας ἀπήντων, σπεύ-
δοντες συμβαλεῖν καὶ διακινδυνεῦσαι περὶ τῶν ὅλων.
οἱ δὲ Γαλάται καταπλαγέντες τὴν ἔφοδον αὐτῶν,

R 4 καὶ

7. συναγείροντες. συναγείραντες Flor.

perunt: nonnulli item Inalpini populi, conjunctis viribus, bella frequentia in eos moverunt; quum, ex comparatione rerum suarum, opes, quas illi sibi paraverant, animadverterent. Interea Romani priores recuperant vires, ac cum Latinis res componunt. *Annis* inde *elapsis triginta* ab occupata Vrbe, iterum Galli magno cum exercitu *Albam usque* progrediuntur: cum quidem Romani, quod inopinata hac invasione ipsorum conatus hostis anteverterat, neque satis cito sociorum auxilia contrahi potuerant, ire contra non sunt ausi. Sed *anno duodecimo* post, Gallis iterum magna vi eos invadentibus; re prius cognita, Romani, sociis contractis, magna cum alacritate obviam procedunt; manum conserere, & ad universæ rei dimicationem venire cupientes. Quo ipso territi Galli, quod occurrere Roma-

Irruptiones Gallorum in ditionem Romanor. A. V. 426.

καὶ διαστασιάσαντες πρὸς σφᾶς, νυκτὸς ἐπιγενομένης, φυγῇ παραπλησίαν ἐποιήσαντο τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν. Ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ φόβου, τριακαίδεκα μὲν ἔτη τὴν ἡσυχίαν ἔσχον· μετὰ δὲ ταῦτα, συνορῶντες αὐξανομένην τὴν Ῥωμαίων δύναμιν, εἰρήνην ἐποιήσαντο καὶ συνθήκας.

XIX. A. V. 455.

Ἐν αἷς ἔτη τριάκοντα μείναντες ἐμπεδῶς, αὖθις γενομένου κινήματος ἐκ τῶν Τρανσαλπίνων, δείσαντες μὴ πόλεμος αὐτοῖς ἐγερθῇ βαρὺς, ἀπὸ μὲν αὐτῶν ἔτρεψαν τὰς ὁρμὰς τῶν ἐξανισταμένων, δωροφοροῦντες καὶ προτιθέμενοι τὴν συγγένειαν· ἐπὶ δὲ Ῥωμαίους παρώξυναν, καὶ μετέσχον αὐτοῖς τῆς στρατείας. ἐν ᾗ τὴν ἔφοδον ποιησάμενοι διὰ Τυρρηνίας, ὁμοῦ συστρατευσαμένων σφίσι Τυρρηνῶν, καὶ περιβαλόμενοι λείας πλῆθος, ἐκ μὲν τῆς Ῥωμαίων ἐπαρχίας ἀσφαλῶς ἐπανῆλθον. εἰς δὲ τὴν οἰκείαν ἀφικό-

9. τριακαίδεκα. τρισκαίδεκα edd. ex Bav. Sed τρία καὶ δέκα, viginti tria, videtur rescribendum.

XIX. 1. τριάκοντα. τεσσαράκοντα suspicatus est Reisk. Ibid. δωροφοροῦντες ex marg. edit. Hervag. adscivit Casaub. Scripti libri omnes δορυφοροῦντες.

Romanus auderet, dissidio etiam inter ipsos orto, insequenti nocte fugientibus similes domum retrocesserunt. Quietem post hæc *per annos tredecim* egerunt: deinde ut vident Romanorum incrementa, etiam pacem fœdusque cum illis iceruntur.

19. *Triginta* jam *annos* pacem constanter servaverant, cum *Transalpinis* arma in ipsos moventibus, bellum pavescentes, quod perniciosum fore arbitrabantur; largitione munerum, & generis communione allegata, hostis jam concitati impetum a se amoliti, in Romanos eumdem irritarunt, atque adeo expeditionis comites ipsi fuerunt. Per fines Etruscorum, qui & ipsi expeditionis participes erant, incursione in Romanam ditionem facta, copiosa quidem præda potiti, sine periculo redierunt. Verum in patriam ubi rediissent, mutua

ἀφικόμενοι, καὶ στασιάσαντες περὶ τὴν τῶν εἰλημμένων πλεονεξίαν, τῆς τε λείας καὶ τῆς αὐτῶν δυ-
4νάμεως τὸ πλεῖστον μέρος διέφθειραν. τοῦτο δὲ σύνηθές ἐστι Γαλάταις πράττειν, ἐπειδὰν σφετερίσωντάί τι τῶν πέλας, καὶ μάλιστα διὰ τὰς ἀλόγους
5οἰνοφλυγίας καὶ πλησμονάς. Μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν, ἔτει τετάρτῳ, συμφρονήσαντες ἅμα Σαυνίταις καὶ Γαλάταις, παρετάξαντο Ῥωμαίοις ἐν τῇ Καμερ-
6φθειραν. ἐν ᾧ καιρῷ, προσφιλονεικήσαντες πρὸς τὸ γεγονὸς ἐλάττωμα αὐτοῖς Ῥωμαῖοι, μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐξῆλθον· καὶ συμβαλόντες πᾶσι τοῖς στρατο-
πέδοις ἐν τῇ τῶν Σεντινατῶν χώρᾳ πρὸς τοὺς προεστρεμένους, τοὺς μὲν πλείστους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασαν προτροπάδην ἕκαστους εἰς τὴν
7οἰκείαν διαφυγεῖν. Διαγενομένων δὲ πάλιν ἐτῶν δέκα, παρεγένοντο Γαλάται μετὰ μεγάλης στρατιᾶς,

A. V. 458 sq. Galli in agro Camerte cæduntur Romanos.

Cæduntur a Romanis.

A. V. 471.

R 5 πολιορ-

5. παρετάξ. Ῥωμαίοις. παρετάξ. τοῖς Ῥωμ. *Ang. Reg. A.* 6. αὐτοῖς Ῥωμαῖοι *ex conject. posui. Vulgo omnes* ἐλάττωμα τοῖς Ῥωμαίοις. 7. δέκα. *An* τριακαίδεκα?

tua cupiditate rerum captarum ad seditionem impulsi, & prædæ & exercitus sui plurimam partem perdiderunt. Familiaris est hæc Gallis insania, quoties aliena rapuerunt, ubi præsertim mero ciboque sese ingurgitarunt. *Quarto* deinde *anno* conspirant inter se *Samnites* & *Galli*, & cum Romanis in *Camertium* finibus acie dimicant, magnamque eorum cædem faciunt. Quo quidem tempore Romani, clade accepta vehementius irritati, paucis diebus interjectis copias educunt: & omnibus legionibus in agro *Sentinati* cum eisdem Gallis inito prælio, partem illorum maximam obtruncant, reliquos effusa fuga in suam quemque patriam se recipere compellunt. Rursus *decem* elapsi erant *anni*; ecce iterum Gallos, magna belli mole *Arretium* parantes ob-

fidere.

Digitized by Google

A.V. 472. Bellis Gallicis durantur Romani ad alia.

ροῖς, ὡσανεὶ λοιμικήν τινα πολέμου διάθεσιν ἐπέστησε πᾶσι Γαλάταις. Ἐκ δὲ τῶν προειρημένων ἀγώνων, δύο τὰ κάλλιστα συνεκύρησε Ῥωμαίοις· τοῦ γὰρ κατακόπτεσθαι συνήθειαν ἐσχηκότες ὑπὸ Γαλατῶν, οὐδὲν ἠδύναντο δεινότερον ἰδεῖν, οὐδὲ προσδοκῆσαι, τῶν αὐτοῖς ἤδη πεπραγμένων. ἐξ ὧν πρός τε Πύρρον ἀθληταὶ τέλειοι γεγονότες τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων συγκατέστησαν. τήν τε τῶν Γαλατῶν τόλμαν ἐν καιρῷ καταπληξάμενοι, λοιπὸν ἀπερισπάστως τὸ μὲν πρῶτον πρὸς Πύρρον περὶ τῆς Ἰταλίας ἐπολέμουν· μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς Καρχηδονίους ὑπὲρ τῆς τῶν Σικελιωτῶν ἀρχῆς διηγωνίζοντο.

XXI. A.V. 517. Novi motus Gallorum.

Γαλάται δὲ ἐκ τῶν προειρημένων ἐλαττωμάτων ἔτη μὲν πέντε καὶ τετταράκοντα τὴν ἡσυχίαν ἔσχον, εἰρήνην ἄγοντες πρὸς Ῥωμαίους. Ἐπεὶ δ' οἱ μὲν αὐτόπται γεγονότες τῶν δεινῶν ἐκ τοῦ ζῆν ἐξεχώρησαν διὰ τὸν χρόνον, ἐπεγένοντο δὲ νέοι, θυμοῦ μὲν ἀλογίστου

XX. 10. *τήν τε τῶν Γαλατῶν.* Abeſt artic. *τῶν* a Vat. Flor. Bav.

locorum fortuna Gallos, ceu peſtilenti quodam ſidere afflatos, bellis exercebat. *Romani* vero ex prædictis certaminibus duo conſecuti ſunt pulcerrima. Quippe crebris ab eis cladibus affecti, nihil deinceps terribilius aut videre aut exſpectare poterant, quam fuerant ea, quæ ab his patrata erant. Ex quo cum adverſus Pyrrhum perfecti bellicorum certaminum athletæ evaſere; tum vero, Gallorum audacia opportune repreſſa, de cetero, absque ullo impedimento, primo contra eumdem Pyrrhum de Italia bellum geſſerunt, deinde cum Carthaginienſibus de Siculorum dominatu certamen ſuſceperunt.

21. Quievere, poſt hæc detrimenta, Galli per *annos quadraginta quinque*, pacem cum Romanis colentes. Poſtea vero, quam temporis progreſſu e vivis exceſſerant priorum malorum oculati teſtes, ſucceſſerantque illis juvenes,

Digitized by Google

γίστου πλήρεις, ἄπειροι δὲ καὶ ἀόρατοι παντὸς κα- A.V.517.
κοῦ καὶ πάσης περιστάσεως· αὖθις ἤρξαντο τὰ Novimo-
καθεστῶτα κινεῖν· ὃ φύσιν ἔχει γίγνεσθαι· καὶ τρα- rus Gal-
χύνεσθαι μὲν ἐκ τῶν τυχόντων πρὸς Ῥωμαίους, ἐπι- lorum.
σπᾶσθαι δὲ τοὺς ἐκ τῶν Ἀλπεων Γαλάτας. Τὸ μὲν
οὖν πρῶτον χωρὶς τοῦ πλήθους, δι' αὐτῶν τῶν ἡγου-
μένων, ἐν ἀπορρήτοις ἐπράττετο τὰ προειρημένα.
διὸ καὶ, παραγενομένων τῶν Τρανσαλπίνων ἕως Ἀρι-
μίνου μετὰ δυνάμεως, διαπιστήσαντα τὰ πλήθη Boji suos
τῶν Βοίων, καὶ στασιάσαντα πρός τε τοὺς ἑαυτῶν reges oc-
προεστῶτας, καὶ πρὸς τοὺς παραγεγονότας, ἀνεί- cidunt.
λαν μὲν τοὺς ἰδίους βασιλεῖς Ἄτιν καὶ Γάλατον,
κατέκοψαν δ' ἀλλήλους, συμβαλόντες ἐκ παρατά-
ξεως. ὅτε δὴ καὶ Ῥωμαῖοι καταφοβοι γενόμενοι τὴν
ἔφοδον, ἐξῆλθον μετὰ στρατοπέδου· συνέντες δὲ τὴν
αὐθαίρετον καταφθορὰν τῶν Γαλατῶν, αὖθις ἀνε-
χώρησαν εἰς τὴν οἰκείαν. Μετὰ δὲ τοῦτον τὸν φό-
βον

XXI. 5. Ἀριμίνου. *Alii plerique* Ἀριμήνου *h. l. & deinde.* Ibid. Ἄτιν. Ἄτυν *Bav. Temere edd.* Ἄτην.

venes, animosæ temeritatis pleni, omniumque belli malorum atque adversæ fortunæ rudes & inexperti; cœperunt denuo Galli, prout natura est hominum, præsentem rerum statum sollicitare, & adversus Romanos leves ob cauſſas exasperari, Inalpinosque Gallos adsciscere socios. Initio quidem soli principes, absque multitudinis consensu, in occulto hujusmodi consilia agitabant. Idcirco quum *Transalpinorum* exercitus *Arimi-*
num usque processisset, plebes *Bojorum* parum illis fidei habens; seditione cum adversus proprios duces, tum adversus eos qui advenerant, excitata; reges primum suos, *Atin* & *Galatum*, occidit; deinde mutuis cædibus inter se, signis etiam collatis, sunt grassati. Cum quidem etiam Romani, horum invasione territi, copias suas eduxerunt: at deinde certiores facti de pernicie quam ipsi sibi consciverant, domum rediere. Quinto ab hoc tumultu

Digitized by Google

A.V. 471. L. Cæcilius prætor cadit in pugna.

πολιορκήσοντες τὴν Ἀρρητίνων πόλιν. Ῥωμαῖοι δὲ παραβοηθήσαντες, καὶ συμβαλόντες πρὸ τῆς πόλεως, ἡττήθησαν. ἐν δὲ τῇ μάχῃ ταύτῃ Λευκίου τοῦ στρατηγοῦ τελευτήσαντος, Μάνιον ἐπικατέστησαν τὸν Κόριον. οὗ πρεσβευτὰς ἐκπέμψαντος εἰς Γαλατίαν ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων, παρασπονδήσαντες ἐπανείλοντο τοὺς πρέσβεις. τῶν δὲ Ῥωμαίων ὑπὸ τὸν θυμὸν ἐκ χειρὸς ἐπιστρατευσαμένων, ἀπαντήσαντες συνέβαλλον οἱ Σήνωνες καλούμενοι Γαλάται.

Delentur Senones Galli.

Ῥωμαῖοι δ' ἐκ παρατάξεως κρατήσαντες αὐτῶν, τοὺς μὲν πλείστους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐξέβαλαν· τῆς δὲ χώρας ἐγένοντο πάσης ἐγκρατεῖς. εἰς ἣν καὶ πρώτην τῆς Γαλατίας ἀποικίαν ἔστειλαν

Sena colonia.

τὴν Σήνην προσαγορευομένην πόλιν, ὁμώνυμον οὖσαν τοῖς πρότερον αὐτὴν κατοικοῦσι Γαλάταις· ὑπὲρ ἧς ἀρτίως διεσαφήσαμεν, φάσκοντες αὐτὴν παρὰ τὸν Ἀδρίαν ἐπὶ τῷ πέρατι κεῖσθαι τῶν περὶ τὸν Πάδον πεδίων.

Οἱ

10. τὸν θυμὸν vett. libri omnes. τοῦ θυμοῦ Casaub. cum Reg. B. C. Ibid. συνέβαλλον Aug. Reg. A. συνέβαλον edd. cum aliis.

fidere. Adsunt & Romani ad ferendam opem: sed ante urbem collatis signis, inferiores e pugna discedunt. Illo prælio quum occisus fuisset *Lucius* Prætor, in ejus locum *Manius Curius* est suffectus. Hic postmodum legatos de redemtione captivorum ad Gallos mittit: quos ipsi, datam fidem fallentes, necant. Tum ira accensi Romani, e vestigio copias educunt, & cum *Senonibus Gallis* obviam prodeuntibus conserunt manum. Prælio superiores, maximam hostium partem cædunt, reliquos sedibus expellunt. Ita *potiti* universa *Senonum ditione*, primam in Galliam coloniam eo mittunt; quæ *Sena* dicitur, de eorum Gallorum nomine, qui prius tenuere. Fecimus nos paullo ante ejus mentionem, ostendimusque, ad Adriam esse sitam, in extrema planitie quam Padus irrigat.

20. *Boji*,

Digitized by Google

Οἱ δὲ Βοῖοι, θεωροῦντες ἐκπεπτωκότας τοὺς Σή- A.V. 471.
νωνας, καὶ δείσαντες περὶ σφῶν καὶ τῆς χώρας, μὴ XX.
πάθωσι τὸ παραπλήσιον, ἐξεστράτευσαν παν- Cædun-
2δημεὶ παρακαλέσαντες Τυρρηνούς. ἀθροισθέντες δὲ περὶ tur Boji cum Etruscis
τὴν Ὀάδμονα προσαγορευομένην λίμνην, παρετάξαν- ad Vadi-
3το Ῥωμαίοις. ἐν δὲ τῇ μάχῃ ταύτῃ, Τυρρηνῶν μὲν monem lacum.
οἱ πλεῖστοι κατεκόπησαν, τῶν δὲ Βοίων τελέως ὀλί-
4γοι διέφυγον. Οὐ μὴν, ἀλλὰ τῷ κατὰ πόδας ἐνιαυ- A.V. 472.
τῷ συμφρονήσαντες αὖθις οἱ προεσρημένοι, καὶ τοὺς Rursus victi pacem petunt.
ἄρτι τῶν νέων ἡβῶντας καθοπλίσαντες, παρετά-
5ξαντο πρὸς Ῥωμαίους. ἡττηθέντες δ' ὁλοσχερῶς τῇ
μάχῃ, μόλις ἔξαν ταῖς ψυχαῖς· καὶ διαπρεσβευ-
σάμενοι περὶ σπονδῶν καὶ διαλύσεων, συνθήκας ἔθεν-
6το πρὸς Ῥωμαίους. Ταῦτα δὲ συνέβαινε γίγνεσθαι
τῷ τρίτῳ πρότερον ἔτει τῆς Πύρρου διαβάσεως εἰς
τὴν Ἰταλίαν, πέμπτῳ δὲ τῆς Γαλατῶν περὶ Δελ-
7φοὺς διαφθορᾶς. ἐν γὰρ τούτοις ἡ τύχη τοῖς καιροῖς,

20. *Boji*, ut excidisse patria Senones vident, metu similis fortunæ, omnibus suis qui arma ferre poterant excitis, *Etruscis* etiam advocatis, adversus Romanos proficiscuntur. Postquam ad *Vadimonis lacum*, qui vocatur, copiæ universæ convenerant, acie instructa certamen ineunt. Cæsi sunt in eo prælio Etrusci plerique omnes: Bojorum oppido pauci evaserunt. Neque vero eo fecius insequenti statim anno iidem populi iterum conspirationem faciunt; juventutem omnem, quicumque vix puberes essent, armant; & contra Romanos in aciem progrediuntur. A quibus victi, atque in totum profligati, ægre tandem animis cessere; petitaque per legatos pace & belli compositione, fœdus cum Romanis feriunt. Gesta hæc sunt triennio prius quam *Pyrrhus* in Italiam trajiceret: quinque annis ante *Delphicam Gallorum cladem*. Eo namque tempore ubique loco-

A.V. 472. Bellis Gallicis durantur Romani ad alia.

ροῖς, ὡσανεὶ λοιμικήν τινα πολέμου διάθεσιν ἐπέστησε πᾶσι Γαλάταις. Ἐκ δὲ τῶν προειρημένων ἀγώνων, δύο τὰ κάλλιστα συνεκύρησε Ῥωμαίοις· τοῦ γὰρ κατακόπτεσθαι συνήθειαν ἐσχηκότες ὑπὸ Γαλατῶν, οὐδὲν ἠδύναντο δεινότερον ἰδεῖν, οὐδὲ προσδοκῆσαι, τῶν αὐτοῖς ἤδη πεπραγμένων. ἐξ ὧν πρός τε Πύρρον ἀθληταὶ τέλειοι γεγονότες τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων συγκατέστησαν. τήν τε τῶν Γαλατῶν τόλμαν ἐν καιρῷ καταπληξάμενοι, λοιπὸν ἀπερισπάστως τὸ μὲν πρῶτον πρὸς Πύρρον περὶ τῆς Ἰταλίας ἐπολέμουν· μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς Καρχηδονίους ὑπὲρ τῆς τῶν Σικελιωτῶν ἀρχῆς διηγωνίζοντο.

XXI. A.V. 517. Novi motus Gallorum.

Γαλάται δὲ ἐκ τῶν προειρημένων ἐλαττωμάτων ἔτη μὲν πέντε καὶ τετταράκοντα τὴν ἡσυχίαν ἔσχον, εἰρήνην ἄγοντες πρὸς Ῥωμαίους. Ἐπεὶ δ' οἱ μὲν αὐτόπται γεγονότες τῶν δεινῶν ἐκ τοῦ ζῆν ἐξεχώρησαν διὰ τὸν χρόνον, ἐπεγένοντο δὲ νέοι, θυμοῦ μὲν ἀλογίστου

XX. 10. τήν τε τῶν Γαλατῶν. Abeſt artic. τῶν a Vat. Flor. Bav.

locorum fortuna Gallos, ceu peſtilenti quodam ſidere afflatos, bellis exercebat. *Romani* vero ex prædictis certaminibus duo conſecuti ſunt pulcerrima. Quippe crebris ab eis cladibus affecti, nihil deinceps terribilius aut videre aut exſpectare poterant, quam fuerant ea, quæ ab his patrata erant. Ex quo cum adverſus Pyrrhum perfecti bellicorum certaminum athletæ evaſere; tum vero, Gallorum audacia opportune repreſſa, de cetero, absque ullo impedimento, primo contra eumdem Pyrrhum de Italia bellum geſſerunt, deinde cum Carthaginienſibus de Siculorum dominatu certamen ſuſceperunt.

21. Quievere, poſt hæc detrimenta, Galli per *annos quadraginta quinque*, pacem cum Romanis colentes. Poſtea vero, quam temporis progreſſu e vivis exceſſerant priorum malorum oculati teſtes, ſucceſſerantque illis juvenes,

Digitized by Google

γίστου πλήρεις, ἄπειροι δὲ καὶ ἀόρατοι παντὸς κα- A.V.517.
3κοῦ καὶ πάσης περιστάσεως· αὖθις ἤρξαντο τὰ Novi motus Gallorum.
καθεστῶτα κινεῖν· ὃ φύσιν ἔχει γίγνεσθαι· καὶ τρα-
χύνεσθαι μὲν ἐκ τῶν τυχόντων πρὸς Ῥωμαίους, ἐπι-
4σπᾶσθαι δὲ τοὺς ἐκ τῶν Ἄλπεων Γαλάτας. Τὸ μὲν
οὖν πρῶτον χωρὶς τοῦ πλήθους, δι' αὐτῶν τῶν ἡγου-
μένων, ἐν ἀποῤῥήτοις ἐπράττετο τὰ προειρημένα.
5διὸ καὶ, παραγενομένων τῶν Τρανσαλπίνων ἕως Ἀρι-
μίνου μετὰ δυνάμεως, διαπιστήσαντα τὰ πλήθη Boji suos
τῶν Βοίων, καὶ στασιάσαντα πρός τε τοὺς ἑαυτῶν reges occidunt.
προεστῶτας, καὶ πρὸς τοὺς παραγεγονότας, ἀνεί-
λαν μὲν τοὺς ἰδίους βασιλεῖς Ἄτιν καὶ Γάλατον,
κατέκοψαν δ' ἀλλήλους, συμβαλόντες ἐκ παρατά-
6ξεως. ὅτε δὴ καὶ Ῥωμαῖοι καταφοβοι γενόμενοι τὴν
ἔφοδον, ἐξῆλθον μετὰ στρατοπέδου· συνέντες δὲ τὴν
αὐθαίρετον καταφθορὰν τῶν Γαλατῶν, αὖθις ἀνε-
7χώρησαν εἰς τὴν οἰκείαν. Μετὰ δὲ τοῦτον τὸν Φό-
βον

XXI. 5. Ἀριμίνου. *Alii plerique* Ἀριμήνου *h. l. & deinde.* Ibid. Ἄτιν. Ἄτυν *Bav. Temere edd.* Ἄτην.

venes, animosæ temeritatis pleni, omniumque belli malorum atque adversæ fortunæ rudes & inexperti; cœperunt denuo Galli, prout natura est hominum, præsentem rerum statum sollicitare, & adversus Romanos leves ob cauſſas exasperari, Inalpinosque Gallos adsciscere socios. Initio quidem soli principes, absque multitudinis consensu, in occulto hujusmodi consilia agitabant. Idcirco quum *Transalpinorum* exercitus *Arimi-*
num usque processisset, plebes *Bojorum* parum illis fidei habens; seditione cum adversus proprios duces, tum adversus eos qui advenerant, excitata; reges primum suos, *Atin* & *Galatum*, occidit; deinde mutuis cædibus inter se, signis etiam collatis, sunt grassati. Cum quidem etiam Romani, horum invasione territi, copias suas eduxerunt: at deinde certiores facti de pernicie quam ipsi sibi consciverant, domum rediere. Quinto ab hoc tumultu

A.V. 522. Lex agraria C. Flaminii

βον ἔτει πέμπτῳ, Μάρκου Λεπίδου στρατηγοῦντος, κατεκληρούχησαν ἐν Γαλατίᾳ Ῥωμαῖοι τὴν Πικεντίνην προσαγορευομένην χώραν, ἐξ ἧς νικήσαντες ἐξέβαλον τοὺς Σήνωνας προσαγορευομένους Γαλάτας· Γαΐου Φλαμινίου ταύτην τὴν δημαγωγίαν εἰσηγησα-8 μένου καὶ πολιτείαν, ἣν δὴ καὶ Ῥωμαίοις, ὡς ἔπος εἰπεῖν, φατέον ἀρχηγὸν μὲν γενέσθαι τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον τοῦ δήμου διαστροφῆς· αἰτίαν δὲ καὶ τοῦ μετὰ gravis belli Gallici origo. ταῦτα πολέμου συστάντος αὐτοῖς πρὸς τοὺς προειρημένους. πολλοὶ μὲν γὰρ τῶν Γαλατῶν ὑπεδύοντο τὴν πρᾶξιν, μάλιστα δ' οἱ Βοῖοι, διὰ τὸ συντερμονεῖν τῇ τῶν Ῥωμαίων χώρᾳ· νομίσαντες, οὐχ ὑπὲρ ἡγεμονίας ἔτι καὶ δυναστείας Ῥωμαίους τὸν πρὸς αὐτοὺς ποιήσασθαι πόλεμον, ἀλλ' ὑπὲρ ὁλοσχεροῦς ἐξαναστάσεως καὶ καταφθορᾶς.

XXII. A. V. 523 sqq. Insubres & Boji concitant Gæsatas.

Διόπερ εὐθέως τὰ μέγιστα τῶν ἐθνῶν, τό τε τῶν Ἰσόμβρων καὶ Βοίων, συμφρονήσαντα, διεπέμποντο πρὸς τοὺς κατὰ τὰς Ἄλπεις καὶ τὸν Ῥοδανὸν ποτα-

8. ἣν δὴ *malui, quam* ἣν γε, *quod Casaub. dedit, pro mendoso* ἣν δὲ, *quod habent libri omnes.*

multu anno, *M. Lepido* Consule, Romani Galliæ Cisalpinæ *agrum, Picenum* dictum, quem devictis Senonibus ademerant, diviserunt; postquam *C. Flaminius*, popularem auram captans, legem illam tulisset; quam profecto legem, verum si quærimus, & mutatorum in deterius morum populi Romani, & orti postea Romanis cum prædictis populis belli, caussam & originem fuisse, existimandum est. Multi enim Gallorum populi, præsertim *Boji*, in societatem ejus belli nomina dederunt, quod Romanis essent contermini: quippe, non jam de imperio aut dominatione secum illos certare, arbitrabantur; sed ut ipsos sedibus suis funditus everterent atque delerent.

22. Statim igitur communi consilio, duæ inter illas potentissimæ gentes, *Insubres* & *Boji*, legationem ad eos Gallos misere, qui inter Alpes

Digitized by Google

ποταμὸν κατοικοῦντας Γαλάτας, προσαγορευομένους δὲ διὰ τὸ μισθοῦ στρατεύειν Γαισάτους· ἡ γὰρ
2 λέξις αὕτη τοῦτο σημαίνει κυρίως. ὧν τοῖς βασιλεῦσι, Κογκολιτάνῳ καὶ Ἀνηροέστῳ, παραυτίκα μὲν
χρυσίου πρατείναντες πλῆθος, εἰς τὸ μέλλον δὲ ὑποδεικνύντες τὸ μέγεθος τῆς Ῥωμαίων εὐδαιμονίας,
καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὑπαρξόντων αὐτοῖς ἀγαθῶν ἐὰν κρατήσωσι, προετρέποντο καὶ παρώξυνον πρὸς τὴν
3 ἐπὶ Ῥωμαίους στρατείαν. ῥᾳδίως δ' ἔπεισαν, ἅμα τοῖς προειρημένοις διδόντες μὲν τὰ πιστὰ περὶ τῆς
αὐτῶν συμμαχίας, ἀναμιμνήσκοντες δὲ τῆς τῶν ἰδίων
4 προγόνων πράξεως αὐτούς· ἐν ᾗ ἐκεῖνοι στρατεύσαντες, οὐ μόνον ἐνίκησαν μαχόμενοι Ῥωμαίους, ἀλλὰ
καὶ μετὰ τὴν μάχην ἐξ ἐφόδου κατέσχον αὐτὴν τὴν
5 Ῥώμην· γενόμενοι δὲ καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἁπάντων ἐγκρατεῖς, καὶ τῆς πόλεως αὐτῆς ἑπτὰ μῆνας κυριεύσαντες, τέλος ἐθελοντὶ καὶ μετὰ χάριτος παραδόν-

A. V. 523 fqq. Insubres & Boji concitant Gæſatas.

Alpes & Rhodanum accolebant; *Gæſati* e re dicti, quod *æra bellando mereri* eſſent ſoliti: id enim vox illa proprie ſignificat. Horum reges *Concolitanum* & *Aneroëſtum*, magnam in præſens auri vim illis pollicentes, in futurum autem magnitudinem opum Romanorum ob oculos ponentes, & immenſas divitias quibus parta victoria ſint fruituri, hortantur incitantque ad bellum Romanis inferendum. Id vero *Gæſatis* facile iſti perſuadent: quum præſertim illud adderent, ſocios belli ſe futuros, ejusque rei certam ipſis fidem facerent; tum vero etiam *majorum ſuorum res geſtas* illis in memoriam revocarent: *qui, expeditione ſimili ſuſcepta, non ſolum prælio Romanos vicisſent, ſed etiam a pugna Romam ipſam primo impetu cepisſent; bonis deinde illorum omnibus potiti, urbe etiam ipſa per ſeptem menſes in poteſtate ſua detenta, poſteaquam ſua ſponte & gratia a vi-*

Digitized by Google

A. V. 523 sqq. Insubres & Boji concitant Gæsatas.

ραδόντες τὴν πόλιν, ἄθραυστοι καὶ ἀσινεῖς ἔχοντες τὴν ὠφέλειαν, εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθον. Ὧν δ᾽ ἀκούοντες οἱ περὶ αὐτοὺς ἡγεμόνες, οὕτω παρωρμήθησαν ἐπὶ τὴν στρατείαν, ὥστε μηδέ ποτε μήτε πλείους, μήτ᾽ ἐνδοξοτέρους, μήτε μαχιμωτέρους ἄνδρας ἐξελθεῖν ἐκ τούτων τῶν τόπων τῆς Γαλατίας.

Metuunt Romani.

Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Ῥωμαῖοι, τὰ μὲν ἀκούοντες, τὰ δὲ καταμαντευόμενοι τὸ μέλλον, εἰς φόβους ἐνέπιπτον συνεχεῖς καὶ ταραχάς· ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ποτὲ μὲν στρατόπεδα καταγράφειν, καὶ σίτου καὶ τῶν ἐπιτηδείων ποιεῖσθαι παρασκευάς, ποτὲ δὲ καὶ τὰς δυνάμεις ἐξάγειν ἐπὶ τοὺς ὅρους, ὡς ἤδη παρόντων εἰς τὴν χώραν τῶν πολεμίων, οὐδέπω κεκινηκότων ἐκ τῆς οἰκείας τῶν Κελτῶν. οὐκ ἐλάχιστα δὲ συνήργησε καὶ Καρχηδονίοις τοῦτο τὸ κίνημα, πρὸς τὸ κατασκευάσασθαι τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἀσφαλῶς. Ῥωμαῖοι γὰρ, ὡς καὶ πρόσθεν ἡμῖν εἴρηται, κρίνοντες ἀναγκαιότερα ταῦτα διὰ τὸ πρὸς

a victis relata urbem his reddidiſſent, illæſi ipſi atque incolumes cum omni præda in patriam eſſent reverſi. Hujusmodi ſermones tantam *Gæſatarum* ducibus ejus belli cupiditatem injecerunt, ut numquam ex illo Galliarum tractu, neque major exercitus, neque præſtantiorum aut bellicoſiorum virorum, exierit. Per hæc tempora Romani, quum & multa de Gallorum conſiliis audirent, & futura mala cogitatione præciperent, inter metus ac trepidationem aſſidue verſabantur: adeo ut modo exercitus conſcriberent, parandisque commeatibus operam darent; modo copias etiam ad fines usque educerent, hoſtes adeſſe rati; qui e patria nondum moverant. Non mediocriter vero profuere *Carthaginienſibus* iſti tumultus, ut interea tuto res in Hiſpania componerent. Romani enim, quod & ante diximus, apparatum ad Gallicum

Digitized by Google

πρὸς ταῖς πλευραῖς αὐτῶν ὑπάρχειν, παροραῶν ἠναγκάζοντο τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, σπουδάζοντες πρότερον ἐν καλῷ θέσθαι τὰ κατὰ τοὺς Κελτούς. διόπερ ἀσφαλισάμενοι τὰ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους διὰ τῶν πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν ὁμολογιῶν, ὑπὲρ ὧν ἄρτι δεδηλώκαμεν, ἐνεχείρησαν ὁμοθυμαδὸν ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς πρὸς τὰ κατὰ τοὺς πολεμίους· νομίζοντες, συμφέρειν σφίσι τὸ διακριθῆναι πρὸς τούτους. A. V. 523 sqq.

Οἱ δὲ Γαισάται Γαλάται συστησάμενοι δύναμιν πολυτελῆ καὶ βαρεῖαν, ἦκον, ὑπερφέροντες τὰς Ἄλπεις, εἰς τὸν Πάδον ποταμὸν, ἔτει μετὰ τὴν τῆς χώρας διάδοσιν ὀγδόῳ. τὸ μὲν οὖν τῶν Ἰσόμβρων καὶ Βοίων γένος, ἔμεινε γενναίως ἐν ταῖς ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολαῖς· οἱ δὲ Οὐένετοι καὶ Γενομάνοι, διαπρεσβευσαμένων XXIII. A. V. 529. Erumpit BELLVM GALLICVM CISALPINVM.

XXII. 11. πρὸς τὰ κατὰ τοὺς πολεμ. πρὸς τοὺς κατὰ τοὺς πολ. *Vat. Flor. Aug. Reg. A. An* τοῖς κατὰ, *absque* πρὸς?

XXIII. 1. ποταμὸν ἔτει. *Vulgo omnes fic:* εἰς τὸν Πάδον ποταμὸν· Γαλάται δὲ ἔτει μετὰ &c. *Deleri duo verba, quæ, nifi alia quædam exciderunt aut turbata funt, importune intrufa videri debent.* 2. Γενομάνοι. Κενομάνοι *Cafanb. invitis mufis, ut alibi.*

cum bellum magis neceſſarium ſtatuentes, quæ interim in Hiſpania gerebantur, metu imminentis e proximo hoſtis, negligere ſunt coacti; dum in eam ſolum curam incumbunt, ut ante omnia extra periculum a Gallis Remp. collocent. Itaque Punica pace firmata eo fœdere quod cum Aſdrubale, ut paullo ante expoſuimus, icerunt, uno conſenſu omnes hac tempeſtate in præſentem hoſtem cogitationes ſuas convertebant: expedire ſuis rebus perſuaſi, ut cum his debelletur.

23. *Gæſatæ Galli*, cum bene inſtructo & numeroſo exercitu, ſuperatis Alpibus, ad Padum venere, octavo demum anno poſt ejus agri, qui Senonum fuerat, diviſionem. Et *Inſubres* quidem ac *Boji* in ſuſcepto ſemel conſilio fortiter perſiſtebant: *Veneti* vero ac *Cenomani*, acce-

A.V. 529. Veneti & Cenomani favent Romanis.

σμένων Ῥωμαίων, τούτοις εἵλοντο συμμαχεῖν. διὸ 3 καὶ μέρος τι τῆς δυνάμεως καταλιπεῖν ἠναγκάσθησαν οἱ βασιλεῖς τῶν Κελτῶν, φυλακῆς χάριν τῆς χώρας πρὸς τὸν ἐπὸ τούτων φόβον. Copiæ hostium.

Αὐτοὶ δ' ἐξάραντες παντὶ τῷ στρατεύματι κατατεθαῤῥηκότως ὥρμησαν, ποιούμενοι τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Τυῤῥηνίας, ἔχοντες πεζοὺς μὲν εἰς πεντακισμυρίους, ἱππεῖς δὲ καὶ συναρίδας, εἰς δισμυρίους. Ῥωμαῖοι δ', ὡς θᾶττον ἤκουσαν τοὺς Κελτοὺς ὑπερβεβληκέναι τὰς Ἄλπεις, Λεύκιον μὲν Λιμίλιον ὕπατον, μετὰ δυνάμεως ἐξαπέστειλαν ὡς ἐπ' Ἀριμίνου, τηρήσοντα ταύτῃ τῶν ἐναντίων τὴν ἔφοδον, ἕνα δὲ τῶν πελεκυφόρων εἰς Τυῤῥηνίαν. ὁ μὲν γὰρ ἕτερος τῶν ὑπάτων Γάϊος 6 Ἀτίλιος προεξεληλυθὼς ἔτυχεν εἰς Σαρδόνα μετὰ τῶν στρατοπέδων. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ πάντες περι- 7 δεεῖς ἦσαν, μέγαν καὶ φοβερὸν αὐτοῖς ὑπολαμβάνοντες ἐπιφέρεσθαι κίνδυνον. ἔπασχον δὲ τοῦτ' εἰκότως, L. Aemilius Cos.

4. διεμυρίους. διεμυριάς Flor. 5. πελεκυφόρων. πελέκεων Vat. Flor. Aug. Reg. A. truncato vocab. ex ἐξαπελέκεων, quod verum puto.

accepta a Romanis legatione, horum societatem præoptarunt. Quare etiam necesse fuit Gallorum regibus, quod sibi ab istis metuerent, partem copiarum ad fines tutandos relinquere. Ipsi cum reliquo omni exercitu, in quo numerabantur peditum circiter quinquaginta, equitum & essedariorum ad viginti millia, fidenter progrediuntur, *Etruriam* petentes. Romani, audito Celtas trajeciſſe Alpes, quantocyus *L. Aemilium Cos.* cum legionibus *Ariminum* miserunt; si forte hostis impetum illac esset facturus. Prætorum uni decreta est Etruria: nam alter Consul, *C. Atilius*, jam ante in Sardiniam cum suis legionibus erat profectus. At Romæ inter hæc metus ingens omnes incesserat; ut qui magnum & formidabile periculum sibi imminere existimarent. Neque id mirum: utpote

τως, ἔτι περὶ Γαλατῶν ἐγκαθημένου ταῖς ψυχαῖς A.V. 529.
αὐτῶν τοῦ παλαιοῦ φόβου. Διὸ καὶ πρὸς ταύτην Ingentes apparatus Romanorum.
ἀναφέροντες τὴν ἔννοιαν, τὰ μὲν συνήθροιζον, τὰ
δὲ κατέγραφον στρατόπεδα, τοῖς δ' ἑτοίμοις εἶναι
παρήγγελλον τῶν συμμάχων. καθόλου δὲ τοῖς ὑπο-
τεταγμένοις ἀναφέρειν ἐπέταξαν ἀπογραφὰς τῶν
ἐν ταῖς ἡλικίαις, σπουδάζοντες εἰδέναι τὸ σύμπαν
πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς δυνάμεως. μετὰ
μὲν δὴ τῶν ὑπάτων ἐξεληλυθέναι τὸ πλεῖστον ἐσπού-
δαζον καὶ ἄριστον τῆς δυνάμεως. σίτου δὲ καὶ βελῶν
καὶ τῆς ἄλλης ἐπιτηδειότητος πρὸς πόλεμον τηλι-
καύτην ἐποιήσαντο παρασκευήν, ἡλίκην οὐδείς πω
μνημονεύει πρότερον. συνηργεῖτο δ' αὐτοῖς πάντα
καὶ πανταχόθεν ἑτοίμως. κατεπεπληγμένοι γὰρ οἱ
τὴν Ἰταλίαν οἰκοῦντες τὴν τῶν Γαλατῶν ἔφοδον, οὐκ
ἔτι Ῥωμαίοις ἡγοῦντο συμμαχεῖν, οὐδὲ περὶ τῆς τού-
των ἡγεμονίας γίγνεσθαι τὸν πόλεμον· ἀλλὰ περὶ

 σφῶν

10. *Totum comma*, μετὰ μὲν ἧσαν δυνάμεως, *desideratur in Vat. Flor. Aug. Reg. A. & apud Perrottum.* 11. παρασκευὴν. *Alii* κατασκευὴν.

utpote quorum animis terror priſtinus nominis Gallici adhuc inſidebat. Igitur dum hoc unum mentibus agitant, exercitus alios contrahunt, alios conſcribunt: ſociis, ut præſto ſint auxilia, imperant. Tabulas præterea univerſæ militaris ætatis undique ad ſe adferri jubent; ut, quas omnino vires habeant, cognoſcant. Et cum Conſulibus quidem majorem melioremque exercitus partem exire jubent. Frumentum, tela, & quidquid aliud ad bellum ſolet eſſe neceſſarium, tanta copia congerunt, quantam nemo ad eam diem poterat meminiſſe. Et undique omnes, ut quisque poterat, conatus eorum ſtudioſe adjuvabant. Populi namque Italiæ, adventu Gallorum perterriti, non jam ut Romanorum ſocii pugnare ſibi videbantur, neque de illorum imperio agi hoc bello puta-

Digitized by Google

A.V. 529. σφῶν ἐνόμιζον ἕκαστοι, καὶ τῆς ἰδίας πόλεως καὶ χώρας ἐπιφέρεσθαι τὸν κίνδυνον. διόπερ ἑτοίμως τοῖς παραγγελλομένοις ὑπήκουον.

XXIV. Copiæ Romanorum & sociorum.

Ἵνα δὲ συμφανὲς ὑπ' αὐτῶν γένηται τῶν ἔργων, ἡλίκοις Ἀννίβας ἐτόλμησε πράγμασιν ἐπιθέσθαι μετὰ ταῦτα, καὶ πρὸς ἡλίκην δυναστείαν παραβόλως ἀντοφθαλμήσας, ἐπὶ τοσοῦτον καθίκετο τῆς προθέσεως, ὥστε τοῖς μεγίστοις συμπτώμασι περιβάλλειν Ῥωμαίους· ῥητέον ἂν εἴη τὴν παρασκευὴν καὶ τὸ πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς τότε δυνάμεως. Legio Romana.

Ἅμα μὲν οὖν τοῖς ὑπάτοις ἐξεληλύθει τέτταρα στρατόπεδα Ῥωμαϊκά, πεντάκις μὲν χιλίους καὶ διακοσίους πεζούς, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους ἔχον ἕκαστον. σύμμαχοι δὲ μεθ' ἑκατέρων ἦσαν οἱ συνάμφω, πεζοὶ μὲν τρισμύριοι, δισχίλιοι δ' ἱππεῖς. τῶν

XXIV. 1. μετὰ ταῦτα. *Vulgo omnes* μετὰ δὲ ταῦτα. *Ejeci particulam perperam intrusam.* 2. ῥητέον ἂν εἴη. *Scripti omnes*, ῥητέον εἶναι, *quod Casaub. in* ῥητέον εἴη ἂν *mutavit.* 3. ἅμα μὲν οὖν &c. μετὰ μὲν δὴ τῶν ὑπάτων *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. πεζοὺς· πεζικοὺς *iidem codd.*

putabant: sed vero salutem suam, suas urbes, suos agros in periculum vocari, omnes autumabant. Itaque alacres jussa capessebant.

24. Vt autem ex ipsis rebus intelligatur, quantæ fuerint opes, contra quas aliquanto post Hannibal ausus est insurgere; quantumque illud imperium fuerit, adversus quod ubi mira audacia oculos sustinuisset attollere, voti sui in tantum factus est compos, ut maximis cladibus Romanos afficeret; operæ pretium fuerit, apparatum ad hoc bellum, & copiarum vim, quas tunc habebant, commemorare. Exiere igitur cum Consulibus *legiones* Romanæ quatuor, in quarum unaquaque erant *peditum quinque millia & ducenti; equites trecenti.* Sociorum auxilia utrique Consuli aderant, quæ junctim numerum efficiebant peditum tricies mille; equitum bis mille. Aderant

στῶν δ' ἐκ τοῦ καιροῦ προσβοηθησάντων εἰς τὴν Ῥώ- A.V. 529.
μην Σαβίνων καὶ Τυρρηνῶν, ἱππεῖς μὲν ἦσαν εἰς τε- Copiæ Romanorum & sociorum.
τρακισχιλίους, πεζοὶ δὲ πλείους τῶν πεντακισμυ-
ρίων. τούτους μὲν ἀθροίσαντες, ὡς ἐπὶ Τυρρηνίας
προεκάθισαν, ἐξαπέλεκυν αὐτοῖς ἡγεμόνα συστή-
σαντες. οἱ δὲ τὸν Ἀπέννινον κατοικοῦντες Ὄμβροι
καὶ Σαρσινάτει συνήχθησαν εἰς δισμυρίους· μετὰ δὲ
τούτων Οὐένετοι καὶ Κενομάνοι δισμύριοι. τούτους δ'
ἔταξαν ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς Γαλατίας, ὡς ἂν ἐμβα-
λόντες εἰς τὴν τῶν Βοίων χώραν, ἀντιπερισπῶσι τοὺς
ἐξεληλυθότας. τὰ μὲν οὖν προκαθήμενα στρατόπε-
δα τῆς χώρας ταῦτα ἦν. Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ διέτρι-
βον ἡτοιμασμένοι, χάριν τῶν συμβαινόντων ἐν τοῖς
πολέμοις, ἐφεδρείας ἔχοντες τάξιν, Ῥωμαίων μὲν
αὐτῶν πεζοὶ δισμύριοι, μετὰ δὲ τούτων ἱππεῖς χί-
λιοι καὶ πεντακόσιοι· τῶν δὲ συμμάχων, πεζοὶ μὲν
τετρισμύριοι, δισχίλιοι δ' ἱππεῖς. Καταγραφὴ δὲ

S 3 αὐτη-

3. ὅρων posui ex mente Casaub. Vulgo omnes ὁρῶν.

rant præterea, qui neceſſario tempore ſuppetias Romam venerant, *Sabinorum* & *Etruſcorum* equites quater mille, pedites ultra L millia: quos in unum coactos pro finibus Etruriæ hoſti objecerunt, duce illis impoſito Prætore. Convenerunt & ex *Vmbris* ac *Sarſinatibus*, qui Apenninos montes incolunt, ad XX millia; item e *Venetis* ac *Cenomanis*, millia pariter viginti: qui in Galliæ finibus ſunt collocati, ut, facta impreſſione in Bojorum ditionem, eos qui exierant retrocedere coactos a ceteris divellerent. Ac pro finibus quidem variis locis diſpoſiti exercitus hi erant. Romæ vero, præſto erant propter incertos belli caſus, velut ſubſidiaria manus quædam, e civibus, viginti peditum millia; equites mille & quingenti: e ſociis, peditum XXX, equitum duo millia. In *tabulis ætatis militaris*, quæ ad

Digitized by Google

A.V. 529. Copiæ Romanorum & sociorum.

ἀνηνέχθησαν, Λατίνων μὲν ὀκτακισμύριοι πεζοὶ, πεντακισχίλιοι δ' ἱππεῖς. Σαυνιτῶν δὲ πεζοὶ μὲν ἑπτακισμύριοι, μετὰ δὲ τούτων ἱππεῖς ἑπτακισχίλιοι. καὶ μὴν Ἰαπύγων καὶ Μεσσαπίων, συναμφω, πεζοὶ μὲν πέντε μυριάδες, ἱππεῖς δὲ μύριοι σὺν ἑξακισχιλίοις. Λευκανῶν δὲ πεζοὶ μὲν τρισμύριοι, τρισχίλιοι δ' ἱππεῖς. Μάρσων δὲ καὶ Μαρρουκίνων, καὶ Φρεντανῶν, ἔτι δὲ Οὐεστίνων, πεζοὶ μὲν δισμύριοι, τετρακισχίλιοι δ' ἱππεῖς. ἔτι δὲ μὴν καὶ ἐν Σικελίᾳ καὶ Ταράντι στρατόπεδα δύο παρεφήδρευεν· ὧν ἑκάτερον ἦν ἀνὰ τετρακισχιλίους καὶ διακοσίους πεζοὺς, ἱππεῖς δὲ διακοσίους. Ῥωμαίων δὲ καὶ Καμπανῶν ἡ πληθὺς, πεζῶν μὲν εἰς εἴκοσι καὶ πέντε κατελέχθησαν μυριάδες· ἱππέων δὲ, ἐπὶ ταῖς δύο μυριάσιν ἐπῆσαν ἔτι τρεῖς χιλιάδες. ὥστ' εἶναι τὰ κεφάλαιον τῶν μὲν προκαθημένων τῆς Ῥώμης δυνάμεων, πεζοὶ μὲν ὑπὲρ πεντεκαίδεκα μυριάδες, ἱππεῖς

12. Φρεντανῶν. Φερεντάνων h. l. vulgo omnes.

ad Senatum ſunt adlatæ, deſcripti erant, *ſociorum Latini nominis*, octuaginta peditum millia, equitum quinque: e *Samnitibus*, peditum millia ſeptuaginta, & cum his equites ſepties mille. Ad hæc *Apuli* & *Meſſapii*, junctı, peditum quinquaginta millia detulere, equitum decem & ſex: *Lucani*, peditum xxx, equitum iii millia: *Marſi*, *Marrucini*, *Ferentani* & *Veſtini*, pedites vicies mille, equites quater. Præterea duas legiones in Sicilia & Tarenti ſubſidio locaverant, in quarum utraque fuere pedites quater milleni & duceni, equitesque duceni. Iam vero e *plebe Romana* atque *Campana* dedere nomina militiæ, peditum ducenta & quinquaginta millia, equitum tria & viginti millia. Ita efficiebatur *ſumma copiarum* quæ Romano imperio præſidebant, peditum amplius millia centum quinqua-

Digitized by Google

26 πεῖς δὲ πρὸς ἑξακισχιλίους· τὸ δὲ σύμπαν πλῆθος A.V. 529. Copiæ Romanorum & sociorum.
τῶν δυναμένων ὅπλα βαστάζειν, αὐτῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων, πεζῶν μὲν ὑπὲρ τὰς ἑβδομήκοντα μυριάδας, ἱππέων δὲ εἰς ἑπτὰ μυριάδες.
27 Ἐφ' οὓς Ἀννίβας, ἐλάττους ἔχων δισμυρίων, ἐπέβαλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. περὶ μὲν οὖν τούτων ἐν τοῖς ἑξῆς σαφέστερον ἐκποιήσει κατανοεῖν.

Οἱ δὲ Κελτοὶ, καταίροντες εἰς τὴν Τυῤῥηνίαν, XXV. Galli Etruriam populantur.
ἐπεπορεύαντο τὴν χώραν, πορθοῦντες ἀδεῶς· οὐδενὸς δ' αὐτοῖς ἀντιτασσομένου, τέλος ἐπ' αὐτὴν ὥρμησαν τὴν Ῥώμην. ἤδη δ' αὐτῶν περὶ πόλιν ὄντων, ἣ καλεῖται μὲν Κλούσιον, ἀπέχει δ' ἡμερῶν τριῶν ὁδὸν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, προσαγγέλλεται, διότι κατόπιν αὐτοῖς ἕπονται καὶ συναπτουσιν αἱ προκαθήμεναι τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ Τυῤῥηνίᾳ δυνάμεις. οἱ δ', ἀκούσαντες, ἐξ ὑποστροφῆς ἀπήντων, σπεύδοντες ἀτούτοις συμβαλεῖν. ἐγκλισάντες δ' ἀλλήλοις ἤδη περὶ

XXV. 2. Κλούσιον *correxit Casaub. Scripti omnes*, Καλούσιον.

quaginta, equitum circiter millia sex. Vniversus vero *numerus aptæ ad militiam multitudinis* erat, peditum amplius millia septingenta; equitum ad septuaginta millia. Et ausus tamen est *Hannibal*, quum vix ipse viginti millia haberet, quos huic numero opponeret, Italiam invadere. Verum de his melius ex iis, quæ inferius dicentur, judicare licebit.

25. *Galli*, postquam in *Etruriam* pervenissent, regionem incursantes impune populabantur: & quum neminem, qui se opponeret, invenirent, Romam tandem ipsam petunt. Iam circa *Clusium* erant, urbem triduî spatio ab Roma distantem; cum nuntius eis adfertur, Romanum exercitum, qui in finibus Etruriæ hosti fuerat objectus, insequi ipsos a tergo, & jam imminere. Quo cognito, Galli agmen convertere, obviam hostibus procedere, pugnandi cum iis desiderio ardere. Quum vergente ad occasum sole invicem appropinquassent,

Digitized by Google

A.V. 529. δυσμὰς ἡλίου, τότε μὲν ἐν συμμέτρῳ διαστήματι κατα-
στρατοπεδεύσαντες ἠυλίσθησαν ἀμφότεροι. τῆς δὲ
νυκτὸς ἐπιγενομένης, πῦρ ἀνακαύσαντες οἱ Κελτοὶ,
τοὺς μὲν ἱππεῖς ἀπέλιπον· συντάξαντες, ἅμα τῷ
φωτὶ, συμφανεῖς γενομένους τοῖς πολεμίοις, ὑποχω-
ρεῖν κατὰ τὸν αὐτὸν στίβον. αὐτοὶ δὲ λαθραίαν
ποιησάμενοι τὴν ἀποχώρησιν εἰς ἐπὶ πόλιν Φαισόλα,
αὐτοῦ παρενέβαλον· πρόθεσιν ἔχοντες, ἅμα μὲν
ἐκδέχεσθαι τοὺς ἑαυτῶν ἱππεῖς, ἅμα δὲ παραδόξως
Cæduntur Romani ad Fæsulam. ἐνοχλῆσαι τὴν τῶν ὑπεναντίων ἔφοδον. Οἱ δὲ Ῥω-
μαῖοι, τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης, συνιδόντες τοὺς ἱπ-
πεῖς αὐτοὺς, καὶ νομίσαντες τοὺς Κελτοὺς ἀποδε-
δρακέναι, κατὰ σπουδὴν ἠκολούθουν τοῖς ἱππεῦσι
κατὰ τὴν ἐκείνων ἀποχώρησιν. ἅμα δὲ τῷ συνεγεί-
ζειν τοῖς πολεμίοις, διαναστάντων τῶν Κελτῶν, καὶ
συμπεσόντων αὐτοῖς, ἦν ἀγὼν τὰς ἀρχὰς ἐξ ἀμ-
φοῖν βίαιος. τέλος δὲ, καθυπερεχόντων τῶν Κελτῶν
τῇ τόλμῃ καὶ τῷ πλήθει, συνέβη διαφθαρῆναι μὲν
τῶν

5. πῦρ. *πυρὰ malim cum Reiskio & Perrotto.* 6. Φαισόλα. *Φαισόλαν alibi legitur apud Nostrum.* Ibid. αὐτοῦ παρενέβ. *ex ingenio dedit Casaub. Libri omnes,* αὐτοὶ, soli.

sent, tunc quidem, modico spatio in medio relicto, eo loci positis castris utrique sunt commorati. Nocte vero oborta, accensis ignibus, equitatum suum Galli relinquunt, mandatumque dant, ut prima luce, postquam conspiciendos se hostibus præbuissent, per eadem mox vestigia se subsequerentur: ipsi occulta profectione *Fæsulam* tendunt; ibique eo consilio castra locant, ut & equites suos reciperent, & hosti terga ipsorum prementi ex inopinato instarent. Romani, ubi illuxit, solos equites conspicati, Gallosque aufugisse rati, equitatum recedentem magno studio insequuntur. Postquam ad hostem propius accesserant, insurgentibus ex insidiis Gallis, eosque adorientibus, utrimque acris principio pugna fuit. Tandem & audacia & numero prævalentibus Gallis, post amissa

τῶν Ῥωμαίων οὐκ ἐλάττους ἑξακισχιλίων, τοὺς δὲ A.V. 529.
λοιποὺς φεύγειν· ὧν οἱ πλείους πρός τινα τόπον
ἐρυμνὸν ἀποχωρήσαντες ἔμενον. οὓς τὸ μὲν πρῶτον
οἱ Κελτοὶ πολιορκεῖν ἐπεβάλοντο· κακῶς δ' ἀπαλ-
λάττοντες ἐκ τῆς προγεγενημένης ἐν τῇ νυκτὶ πο-
ρείας καὶ κακοπαθείας καὶ ταλαιπωρίας, ὥρμησαν
πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ θεραπείαν, φυλακὴν ἀπολι-
πόντες τῶν ἰδίων ἱππέων περὶ τὸν λόφον· πρόθεσιν
ἔχοντες, κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν πολιορκεῖν τοὺς συμ-
πεφευγότας, ἐὰν μὴ παραδῶσιν ἑαυτοὺς ἑκουσίως.

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Λεύκιος Αἰμίλιος, XXVI.
ὁ προκαθήμενος ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν Ἀδρίαν τόπων, Succurrit L. Aemilius & servat reliquos.
ἀκούσας τοὺς Κελτοὺς διὰ Τυρρηνίας ἐμβεβληκότας
συνεγείρειν τῇ Ῥώμῃ, παρῆν βοηθῶν καὶ κατὰ σπου-
δὴν εὐτυχῶς εἰς δέοντα καιρόν. καταστρατοπεδεύ-
σαντος δ' αὐτοῦ σύνεγγυς τῶν πολεμίων, κατιδόντες

XXVI. 1. *συνεγγίζειν τε τῇ Ῥώμῃ edd: ex Bav. συνεγγίζειν τῇ τε Ῥώμῃ Ang. Reg. A. Incommodam partic. ejici cum Flor.* Ibid. *Pariter per errorem irrepsisse videtur καὶ ante κατὰ.*

amissa sex millia suorum, fugiunt qui supererant Romani: quorum plerique in munitum quemdam locum evadunt, ibique subsistunt. Hos primo Galli parabant statim obsidere: verum ex itinere superioris noctis vexati, laboribusque plane confecti, relicta ad custodiam circa tumulum parte equitatus, ad quietem & corpora curanda convertuntur: habentes in animo, postero die per vim eos expugnare qui in collem confugerant, nisi deditionem sponte sua facerent.

26. Dum hæc agebantur, advenit sane quam opportune & feliciter *Lucius Aemilius:* qui, quum locis ad Adriaticum mare fitis præsedisset, simul atque audivit, in Etruriam hostes irrupisse, Romamque contendere, ad ferendam opem adcurrerat. Qui ubi prope hostes castra posuit, tum vero ii qui in tumu-

Digitized by Google

A.V. 529. τὰ πυρὰ καὶ νοήσαντες τὸ γεγονὸς αἰ συμπεφευγότες ἐπὶ τὸν λόφον, ταχέως ἀναθαῤῥήσαντες, ἐξαπέστειλαν αὐτῶν τινὰς τῆς νυκτὸς ἀνόπλους διὰ τῆς ὕλης, ἀναγγελοῦντας τῷ στρατηγῷ τὸ συμβεβηκός. ὁ δὲ, διακούσας, καὶ θεωρῶν οὐδὲ διαβούλιον 3 αὐτῷ καταλιπόμενον ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων, τοῖς μὲν χιλιάρχοις ἅμα τῷ φωτὶ παρήγγειλε τοὺς πεζοὺς ἐξάγειν· αὐτὸς δὲ τοὺς ἱππεῖς ἀναλαβὼν, καθηγεῖτο τῆς δυνάμεως, πειούμενος τὴν πορείαν ἐπὶ τὸν προειρημένον βουνόν. Οἱ δὲ τῶν Γαλατῶν ἡγεμόνες, 4 ἀφορῶντες τὰ πυρὰ τῆς νυκτὸς, καὶ συλλογιζόμενοι τὴν παρουσίαν τῶν πολεμίων, συνήδρευον. οἷς Ἀνηροέστης ὁ βασιλεὺς γνώμην εἰσέφερε, λέγων, ὅτι δεῖ τοσαύτης λείας ἐγκρατεῖς γεγονότας· (ἦν γὰρ, ὡς ἔοικε, καὶ τὸ τῶν σωμάτων καὶ θρεμμάτων πλῆθος, ἔτι δὲ τῆς ἀποσκευῆς, ἧς εἶχον, ἀμύθητον·) διόπερ ἔφη, δεῖν μὴ κινδυνεύειν ἔτι, μηδὲ παραβάλλεσθαι τοῖς

Domum repetunt Galli.

5. Ἀνηροέστης. *Forsan & hoc loco, ut alibi,* Ἀνηρόεστος *scribi debuit.*

tumulum confugerant, ex ignibus quos cernebant adventu illius cognito, animos confestim resumunt, & suorum nonnullos inermes per sylvam mittunt, qui rem omnem gestam Consuli renuntient. *Aemilius*, ne ad prensandum quidem consilium tempus sibi relictum intelligens, tribunis imperat, ut luce prima pedites educant: ipse, assumtis equitibus, recta ad tumulum illum pergit ire. Gallorum vero duces, quum per noctem ignes cernerent, hostium adventum conjectura assecuti, quid esset opus facto, communi consilio deliberabant. Ibi *Aneroëstus* rex hujusmodi sententiæ auctor exstitit: *quoniam tanta jam præda essent potiti;* (quippe facile intelligitur, hominum, pecorum, & omnis supellectilis tantam vim ab eis captam fuisse, ut verbis nemo queat exprimere:) *idcirco*, ait, *præsii aleam non esse subeundam, nec periculum summæ rerum audaci temeritate faciendo*

τοῖς ὅλοις, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκείαν αὐθεῖς ἐπανάγειν ταῦτα δ' ἀποσκευασαμένους, καὶ γενομένους εὐζώνους, αὖθις ἐγχειρεῖν ὁλοσχερῶς, ἐὰν δοκῇ, τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι. δόξαντος δὲ αφίσι κατὰ τὴν Ἀνηροέστου γνώμην χρήσασθαι τοῖς παροῦσιν, οὗτοι μὲν τῆς νυκτὸς ταῦτα βουλευσάμενοι, πρὸ φωτὸς ἀναζεύξαντες, προῆγον παρὰ θάλατταν, διὰ τῆς Τυρρηνῶν χώρας. Ὁ δὲ Λεύκιος, ἀναλαβὼν ἐκ τοῦ βουνοῦ τὸ διασωζόμενον τοῦ στρατοπέδου μέρος ἅμα ταῖς ἰδίαις δυνάμεσι, τὸ μὲν διακινδυνεύειν ἐκ παρατάξεως οὐδαμῶς ἔκρινε συμφέρειν, ἐπιτηρεῖν δὲ μᾶλλον καιροὺς καὶ τόπους εὐφυεῖς, ἐπόμενος, ἐάν που τὶ βλάψαι τοὺς πολεμίους ἢ τῆς λείας ἀποσπάσαι δυνηθῇ.

A.V. 529. Domum repetunt Galli.

Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους ἐκ Σαρδόνος μετὰ τῶν στρατοπέδων Γάϊος Ἀτίλιος ὕπατος εἰς Πίσας καταπεπλευκὼς, προῆγε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Ῥώμην,

XXVII. Abeuntibus occurrit C. Atilius Cos. ex Sardinia rediens.

7. Ἀνηροέστου. Ἀροέστου *h. l. Flor. Bav. Reg. A.* Ἀοεέστου *Vrb.* Ibid. ἀναζεύξαντες. ἀνέζευξαν καὶ *edd. ex Bav.*

XXVII. 1. Πίσας. Πίσαας *semper edd. ex Bav.* Ibid. προῆγε *correxit Casaub. Libri omnes* προσῆγε.

faciendum; sed in patriam tuto redeundum. Postea vero quam sarcinis positis expeditiores facti essent; tum demuo, si ita visum fuerit, adversus Romanum nomen esse bellum totis viribus sumendum. Vniversis *Aneroëstii* sententiam approbantibus, eadem nocte qua consilium istud habuerant, prius quam illucesceret, castra movent: & per fines Etruscorum secundum mare pergunt ire. *Lucius*, reliquiis amissi exercitus, quæ collem tenebant, ad suum adjunctis, ut justo quidem prælio dimicaret, e re sua non existimabat: sed potius, ut temporum locorumque occasiones, imminens a tergo, captaret, si qua forte aut hostibus nocere, aut prædæ aliquid posset avertere.

27. Per idem tempus *C. Atilius*, alter *Consul*, qui exercitum e Sardinia reductum *Pisis* exposuerat, contrarium Gallis in eadem inferi

Digitized by Google

A.V. 529. Abeuntibus Gallis occurrit C. Atilius.

Ῥώμην, ἐναντίαν ποιούμενος τοῖς πολεμίοις τὴν πο-
ρείαν. ἤδη δὲ περὶ Τελαμῶνα τῆς Τυῤῥηνίας τῶν 2
Κελτῶν ὑπαρχόντων, οἱ προνομεύοντες ἐξ αὐτῶν ἐμ-
πεσόντες εἰς τοὺς παρὰ τοῦ Γαΐου προπορευσαμέ-
νους, ἐάλωσαν· καὶ τά τε προγεγονότα διεσάφουν 3
ἀνακρινόμενοι τῷ στρατηγῷ, καὶ τὴν παρουσίαν ἀμ-
φοτέρων τῶν στρατοπέδων ἀνήγγελλον· σημαίνοντες,
διότι τελείως σύνεγγύς εἰσιν οἱ Κελτοὶ, καὶ τούτων
κατόπιν οἱ περὶ τὸν Λεύκιον. Ὁ δὲ, τὰ μὲν ξενισθεὶς 4
ἐπὶ τοῖς προσπίπτουσι, τὰ δ' εὐέλπις γενόμενος ἐπὶ
τῷ δοκεῖν μέσους κατὰ πορείαν ἀπειληφέναι τοὺς
Κελτοὺς, τοῖς μὲν χιλιάρχοις παρήγγειλε τάττειν
τὰ στρατόπεδα, καὶ βάδην εἰς τοὔμπροσθεν προά-
γειν, καθόσον ἂν οἱ τόποι προσδέχωνται τὴν μετω-
πηδὸν ἔφοδον. αὐτὸς δὲ, συνθεωρήσας εὐκαίρως λό- 5
φον κείμενον ὑπὲρ τὴν ὁδὸν, ὑφ' ὃν ἔδει παραπορευ-
θῆναι τοὺς Κελτοὺς, ἀναλαβὼν τοὺς ἱππεῖς, ὥρμη-
σε

2. προπορευσαμένους. προπορευομένους edd. ex Bav.

feri maris ora iter habens, Romam cum copiis tendebat. Iam circa *Telamonem* Etruriæ Galli erant; cum eorum pabulatores in Caji præcursores incidunt, & ab illis capiuntur. Qui ab duce Romano interrogati, de omnibus quæ acciderant certiorem illum faciunt: *adesse utrumque exercitum*, significant, *& quidem admodum vicinos esse Gallos, pone quos sequatur Lucius.* Consul, partim novitate rerum quæ nuntiabantur perculsus, partim spei bonæ plenus, quod Gallos in itinere medios intercepisse se intelligeret; tribunis imperat, aciem instruant, eaque, quantum per locorum naturam liceat, in frontem porrecta, ut militari gradu ire pergant. Ipse, opportunitate animadversa collis viæ imminentis, ad quem in transitu subire Galli cogebantur, ad occupandum collis verticem festinanter cum equitatu contendit; simul

Digitized by Google

σε σπεύδων προκαταλαβέσθαι τὴν ἀκρολοφίαν, καὶ πρῶτος καταρξαι τοῦ κινδύνου· πεπεισμένος, τῆς ἐπιγραφῆς τῶν ἐκβαινόντων πλεῖστον οὕτω κληρονομήσειν. Οἱ δὲ Κελτοὶ, τὸ μὲν πρῶτον τὴν παρουσίαν τῶν περὶ τὸν Ἀτίλιον ἀγνοοῦντες, ἐκ δὲ τοῦ συμβαίνοντος ὑπολαμβάνοντες τοὺς περὶ τὸν Αἰμίλιον περιπεπορεῦσθαι τὴν νύκτα τοῖς ἱππεῦσι, καὶ προκαταλαμβάνεσθαι τοὺς τόπους, εὐθέως ἐξαπέστελλον τοὺς παρ' αὐτῶν ἱππεῖς, καί τινας τῶν εὐζώνων, ἀντιποιησομένους τῶν κατὰ τὸν βουνὸν τόπων. Ταχὺ δὲ συνέντες τὴν τοῦ Γαΐου παρουσίαν ἔκ τινος τῶν ἀχθέντων αἰχμαλώτων, σφοδρῇ παρενέβαλον τοὺς πεζοὺς, ποιούμενοι τὴν ἔκταξιν ἅμα πρὸς ἑκατέραν τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν ἀπ' οὐρᾶς καὶ τὴν κατὰ πρόσωπον· οὓς μὲν γὰρ ἤδεσαν ἑπομένους αὐτοῖς, οὓς δὲ κατὰ τὸ στόμα προσεδόκων ἀπαντήσειν, ἔκ τε τῶν προσαγγελλομένων τεκμαιρόμενοι, καὶ τῶν κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν συμβαινόντων.

A.V. §29. Redeuntibus Gallis occurrit C. Atilius.

Galli inter duos hostes.

Οἱ

6. περιπεπορ. περιπορεύεσθαι *Flor. Aug. Reg. A.* 8. κατὰ τὸ στόμα. κατὰ στόμα *Aug. Reg. A.*

mul id ſpectans, ut prior ipſe cum hoſte prælium capeſſat; perſuaſus, ita facile ſe conſecuturum, ut omnium, quæ accidiſſent, decus ſibi potiſſimum adſcriberetur. Galli principio *Atilii* reditum ignorabant: verum, ex re conjecturam facientes, *Aemilium* equitibus noctu circumductis loca opportuna occupare, confeſtim etiam ipſi ſuos equites cum expeditorum nonnullis mittunt, ut de illo colle Romanos dejiciant. Sed mox ubi adventum Caji de aliquo ex captivis intellexiſſent, pedites diligenter ordinant, acie in utramque partem verſa, ſive extremum agmen, ſive primam frontem hoſtis invaderet: nam alios a tergo ſequi hoſtes norant; alios a fronte occurſuros jam non dubitabant, partim ex nuntiis qui afferebantur, partim ex iis quæ fieri cernerent, id colligentes.

28. *Ae-*

Digitized by Google

A.V. 529. XXVIII. Οἱ δὲ περὶ τὸν Αἰμίλιον ἀκηκοότες μὲν τὸν εἰς τὰς Πίσας κατάπλουν τῶν στρατοπέδων, οὔπω δὲ προσδοκῶντες αὐτὰ συνεγγίζειν, τότε σαφῶς ἐκ τοῦ περὶ τὸν λόφον ἀγῶνος ἔγνωσαν, διότι τελέως ἐγγὺς εἶναι συμβαίνει τὰς οἰκείας αὐτῶν δυνάμεις. διὸ καὶ τοὺς μὲν ἱππεῖς παραυτίκα βοηθήσοντας ἐξαπέστελλον τοῖς ἐν τῷ λόφῳ διαγωνιζομένοις· αὐτοὶ δὲ κατὰ τὰς εἰθισμένας τάξεις διακοσμήσαντες τοὺς πεζοὺς, προῆγον ἐπὶ τοὺς ὑπεναντίους. Οἱ δὲ Κελτοὶ τοὺς μὲν ἐκ τῶν Ἄλπεων Γαισάτους προσαγορευομένους ἔταξαν πρὸς τὴν ἀπ' οὐρᾶς ἐπιφάνειαν, ἣ προσεδόκων τοὺς περὶ τὸν Αἰμίλιον, ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς Ἰσομβρέας· πρὸς δὲ τὴν κατὰ πρόσωπον, τοὺς Ταυρίσκους, καὶ τοὺς ἐπὶ τάδε τοῦ Πάδου κατοικοῦντας Βοίους παρενέβαλον, τὴν ἐναντίαν μὲν στάσιν ἔχοντας τοῖς προειρημένοις, βλέποντας δὲ πρὸς τὴν τῶν τοῦ Γαΐου στρατοπέδων ἔφοδον. τὰς δ' ἁμάξας καὶ συνωρίδας ἐκτὸς ἑκατέρου τοῦ κέρατος παρέστησαν.

Acies bifrons Gallorum.

XXVIII. 4 & 7. Ἰσομβρεας. Ἰσόμβρους h. l. edd. & mox deinde Ἰσομβροι. Et pro Βοίους & Βοΐοι, vulgo Βοιοὺς & Βοιοὶ..

28. *Aemilius*, legiones Pisas quidem appulisse non ignorans, at nondum appropinquaturas illas existimans; postquam pugnari ad collem cœpit, proximum jam esse collegæ exercitum certo cognovit. Igitur confestim eis, qui in colle pugnabant, equites auxilio mittit: ipse, pro more militiæ Romanæ dispositа peditum acie, in hostem vadit. Galli *Inalpinos Gæsatos*, quos vocant, ab illa parte, quæ a tergo erat, qua facturum esse impetum exspectabant *Aemilium*, statuunt: pone hos *Insubres* locant: ab anteriore parte *Tauriscos* & cis Padum habitantes *Bojos* in aciem instruunt; qui contrariam prioribus stationem obtinebant, in *Atilii* exercitum versi, ut ejus impetum excipierent. Plaustris atque essedis, extra aciem submotis, cornu utrumque prætexunt: prædam

Digitized by Google

στησαν. τὴν δὲ λείαν εἴς τι τῶν παρακειμένων ὀρῶν, A.V. 529.
φυλακὴν περιστήσαντες, ἠθροίζον. Γενομένης δ' ἀμ-
φιστόμου τῆς τῶν Κελτῶν δυνάμεως, οὐ μόνον κα-
ταπληκτικὴν, ἀλλὰ καὶ πρακτικὴν εἶναι συνέβαινε
τὴν τάξιν. οἱ μὲν οὖν Ἰσομβρες καὶ Βοῖοι τὰς ἀνὰ- Nudi pugnant Gæsatæ.
ξυρίδας ἔχοντες καὶ τοὺς εὐπετεῖς τῶν σάγων περὶ
αὐτοὺς ἐξέταξαν· οἱ δὲ Γαισάται, διά τε τὴν φιλο-
δοξίαν καὶ τὸ θάρσος ταῦτ' ἀποῤῥίψαντες, γυμνοὶ
μετ' αὐτῶν τῶν ὅπλων, πρῶτοι τῆς δυνάμεως κατέ-
στησαν· ὑπολαβόντες οὕτως ἔσεσθαι πρακτικώτα-
τοι, διὰ τὸ τινὰς τῶν τόπων βατώδεις ὄντας ἐμπλέ-
κεσθαι τοῖς ἐφάμμασι, καὶ παραποδίζειν τὴν τῶν
ὅπλων χρείαν. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον, αὐτὸς ὁ κατὰ In certamine equitum cadit C. Atilius.
τὸν λόφον ἐνεστήκει κίνδυνος, ἅπασιν ὢν σύνοπτος,
ὡς ἂν ἅμα τοσούτου πλήθους ἱππέων ἀφ' ἑκάστου
τῶν στρατοπέδων ἀναμὶξ ἀλλήλοις συμπεπτωκότος.
τοῦ δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ συνέβη Γάϊον μὲν τὸν ὕπατον
παρα-

7. σάγων. *Vulgo omnes h. l.* σαγῶν. Ibid. ἐξέταξαν *ex conj. posui. Mendosi libri nostri* ἐξέταζον, *quod Casaub. cum Suida in* ἐξήταζον *mutavit.*

prædam in propinquum collem, custodibus appositis, convehunt. Ita ergo disposita *Gallorum bifrons acies*, non solum ad speciem terribilis est visa; sed etiam ad bene pugnandum cum primis efficax. Ad hanc igitur pugnam *Insubres & Boji, braccati*, ac leviore sago induti prodierunt: *Gæsatarum* vero tanta fuit vanitas & confidentia, ut, braccis sagisque abjectis, *nudi* cum solis armis primos ordines occuparent; hac ratione quam expeditissimos fore se rati, quum senticeta alicubi essent, quæ vestimentis adhærerent, & armorum usum impedirent. Primum igitur solum in tumulo certamen est commissum; omnibus facile spectantibus, propter equitum multitudinem, qui ex omnibus exercitibus illuc accurrerant, & inter se permisti pugnabant. Ibi tum contigit, *Cajum* Consulem, dum audacius pugnam capessit,

A.V. 529. παραβόλως ἀγωνιζόμενον, ἐν χειρῶν νόμῳ τελευτῆσαι τὸν βίον, τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ πρὸς τοὺς βασιλέας ἐπανενεχθῆναι τῶν Κελτῶν· τοὺς δὲ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς, κινδυνεύσαντας ἐρρωμένως, τέλος ἐπικρατῆσαι τοῦ τόπου, καὶ τῶν ὑπεναντίων. Μετὰ δὲ ταῦτα, τῶν πεζικῶν στρατοπέδων ἤδη σύνεγγυς ὄντων ἀλλήλοις, ἴδιον ἦν καὶ θαυμαστὸν τὸ συμβαῖνον οὐ μόνον τοῖς ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τότε παροῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ποτε μετὰ ταῦτα δυναμένοις ὑπὸ τὴν ὄψιν λαμβάνειν ἐκ τῶν λεγομένων τὸ γεγονός.

Prælium ad Telamonem. 11

XXIX. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐκ τριῶν στρατοπέδων τῆς μάχης συνισταμένης, δῆλον, ὡς ξένην καὶ παρηλλαγμένην εἰκὸς καὶ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὴν χρείαν φαίνεσθαι τοῦ συντεταγμένου. δεύτερον δὲ, πῶς οὐκ ἂν ἐπορήσαι τις, καὶ νῦν, καὶ τότε παρ' αὐτὸν ὢν τὸν καιρὸν, πότερον οἱ Κελτοὶ τὴν ἐπισφαλεστάτην εἶχον χώραν, ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν ἅμα τῶν πολεμίων ἐπα-

Aciei bifrontis incommoda & commoda.

10. ἐπανενεχθῆναι. ἐπαναχθῆναι Bav. Ang. Reg. A.

pessit, in ipsa dimicatione mortem oppetere, ejusque caput trunco præcisum regibus afferri; Romanos vero equites, magna vi pugnantes, tandem & loco potiri, & hostibus prævalere. Post hæc, pedestribus copiis invicem jam appropinquantibus, cernere erat spectaculum oppido rarum, neque iis solum mirabile, qui tum præsentes pugnæ interfuerunt, sed & his qui posthac ex narratione rem gestam ob oculos sibi ponere possunt.

29. Primo enim, quum *ex tribus exercitibus* illud *prælium* constaret, quis non intelligat, & adspectu & genere ipso pugnandi novam & inusitatam prorsus apparere debuisse illam commissionem? Deinde quis non ambigeret, sive nunc, sive olim in ipso prælio, utrum periculosissima omnium ea Gallorum ordinatio fuerit, quod simul utrimque illos hostis inva-

Digitized by Google

3ἐπαγόντων αὐτοῖς; ἢ τοὐναντίον τὴν ἐπιτευκτικω- A.V. 529.
τάτην· ἅμα μὲν ἀγωνιζόμενοι πρὸς ἀμφοτέρους, Aciei bifrontis incommoda & commoda.
ἅμα δὲ τὴν ἀφ' ἑκατέρων ἀσφάλειαν ἐκ τῶν ὄπι-
σθεν αὐτοῖς παρασκευάζοντες· τὸ δὲ μέγιστον, ἀπο-
κεκλεισμένης πάσης τῆς εἰς τοὔπισθεν ἀναχωρήσεως,
4καὶ τῆς ἐν τῷ λείπεσθαι σωτηρίας; ἡ γὰρ τῆς ἀμ-
φιστόμου τάξεως ἰδιότης τοιαύτην ἔχει τὴν χρείαν.
5Τούς γε μὴν Ῥωμαίους, τὰ μὲν, εὐθαρσεῖς ἐποίει
τὸ μέσους καὶ πάντοθεν περιειληφέναι τοὺς πολε-
μίους· τὰ δὲ, πάλιν ὁ κόσμος αὐτοὺς καὶ θόρυβος Clamor Gallorum bellicus.
6ἐξέπληττε τῆς τῶν Κελτῶν δυνάμεως. ἀναρίθμητον
μὲν γὰρ ἦν τὸ τῶν βυκανητῶν καὶ σαλπιγκτῶν πλῆ-
θος. οἷς ἅμα τοῦ παντὸς στρατοπέδου συμπαιανί-
ζοντος, τηλικαύτην καὶ τοιαύτην συνέβαινε γενέσθαι
κραυγήν, ὥστε μὴ μόνον τὰς σάλπιγγας καὶ τὰς δυ-
νάμεις, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρακειμένους τόπους συνη-
χοῦντας,

XXIX. 3. ἀφ' ἑκατέρων. *Perperam vulgo* ἐφ' ἑκατ. Ibid. ἐς τοὔπισθεν omnino *fuit restituendum, pro* εἰς τοὔμπροσθεν, *quod libros omnes obsedit.* 6. βυκανητῶν. *Aut sic aut* βυκανιστῶν *legendum. Variant libri,* βυχανιτῶν, βυχανητῶν, ἐβυκανητῶν.

invaderet? an contra ad victoriam accommodatissima? quod eadem opera cum utroque hoste dimicarent, & securitatem sibi invicem simul præstarent, ne terga ipsis cædere hostes possent; &, quod maximum est, omnes ad fugam aditus præclusos haberent, nulla si vincerentur spe relicta: quæ præcipua est bifrontis aciei utilitas, ipsi propria. Romanis illud quidem animos addebat, quod hostem undique concluſum tenerent: sed rursus illos stupore quodam percellebat, cum ipse adspectus Gallici exercitus, tum tumultus illorum & clamor. Nam præter buccinatorum tubicinumque innumerabilem multitudinem, universo exercitu ululatum insimul tollente, talis tantusque exortus est clamor, ut non tubas solum ac milites, sed etiam resonantia e proximo

Digitized by Google

A.V. 529. χοῦντας, ἐξ αὐτῶν δοκεῖν προϊέσθαι φωνήν. ἐκπλη-7
κτικὴ δ' ἦν καὶ τῶν γυμνῶν προεστώτων ἀνδρῶν, ἥ τε
ἐπιφάνεια καὶ κίνησις, ὡς ἂν διαφερόντων ταῖς
ἀκμαῖς καὶ τοῖς εἴδεσι. πάντες δ' οἱ τὰς πρώτας 8
Maniacæ. κατέχοντες σπείρας, χρυσοῖς μανιάκαις καὶ περι-
χείροις ἦσαν κατακεκοσμημένοι. πρὸς ἃ βλέποντες 9
οἱ Ῥωμαῖοι, τὰ μὲν ἐξεπλήττοντο· τὰ δ' ὑπὸ τῆς
τοῦ λυσιτελοῦς ἐλπίδος ἀγόμενοι, διπλασίως παρω-
ξύνοντο πρὸς τὸν κίνδυνον.

XXX. Profligantur Gæsatæ a jaculatoribus Romanis.

Πλὴν ἅμα τῷ τοὺς ἀκοντιστὰς, προελθόντας 1
ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων κατὰ τὸν ἐθισμὸν,
εἰσακοντίζειν ἐνεργοῖς καὶ πυκνοῖς τοῖς βέλεσι· τοῖς
μὲν ὀπίσω τῶν Κελτῶν, πολλὴν εὐχρηστίαν οἱ σά-
γοι μετὰ τῶν ἀναξυρίδων παρεῖχον· τοῖς δὲ γυμνοῖς 2
προεστῶσι, πυρὰ τὴν προσδοκίαν τοῦ πράγματος
συμβαίνοντος, ταὐναντία πολλὴν ἀπορίαν καὶ δυσ-
χρηστίαν παρεῖχε τὸ γιγνόμενον. οὐ γὰρ δυναμένου 3
τοῦ

8. μανιάκαις. μανιάκοις edd. ex Bav. & sic deinde.

loca vocem per se viderentur edere. Terribilis vero etiam erat cum species, tum motus illorum, qui in prima acie nudi stabant: viri, & flore ætatis & corporum forma præstantes. Iam in primis ordinibus neminem cerneres *maniacis* armillisque aureis non adornatum. Ad quod spectaculum Romani partim stupescebant; partim, lucri spe ducti, tanto animosiores ad pugnandum fiebant.

30. Ceterum ubi jaculatores, Romanæ militiæ more progressi ante reliquam aciem, densis ac certa manu destinatis jaculis pugnam committere cœperunt: secundis quidem Gallorum ordinibus saga & braccæ magno erant usui: at contra *Gæsatæ*, qui in prima acie nudi pugnabant, quoniam res aliter eveniebat, quam ipsi existimaverant, quid agerent, aut quid consilii caperent, non sciebant. Quia enim

τοῦ Γαλατικοῦ θυρεοῦ τὸν ἄνδρα περισκέπειν, ὅσῳ A.V. 529.
γυμνὰ καὶ μείζω τὰ σώματα ἦν, τοσούτῳ συνέβαι-
4νε μᾶλλον τὰ βέλη πίπτειν ἔνδον. τέλος δ', οὐ δυ-
νάμενοι μὲν ἀμύνασθαι τοὺς ἀκοντίζοντας, διὰ τὴν
ἀπόστασιν, καὶ τὸ πλῆθος τῶν πιπτόντων βελῶν·
περικακοῦντες δὲ, καὶ δυσχρηστούμενοι τοῖς παροῦ-
σιν· οἱ μὲν, εἰς τοὺς πολεμίους ὑπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ
τῆς ἀλογιστίας εἰκῇ προσπίπτοντες, καὶ διδόντες
σφᾶς αὐτοὺς, ἑκουσίως ἀπέθνησκον, οἱ δ' εἰς τοὺς
φίλους ἀναχωροῦντες ἐπὶ πόδα, καὶ προδήλως ἀπο-
5δειλιῶντες, διέστρεφον τοὺς κατόπιν. τὸ μὲν οὖν τῶν
Γαισατῶν φρόνημα παρὰ τοῖς ἀκοντισταῖς, τούτῳ
6τῷ τρόπῳ κατελύθη. Τὸ δὲ τῶν Ἰσόμβρων καὶ Reliquus
Βοίων, ἔτι δὲ Ταυρίσκων πλῆθος, ἅμα τῷ τοὺς Ῥω- Gallorum exercitus
μαίους, δεξαμένους τοὺς ἑαυτῶν ἀκοντιστὰς, προσ-
βάλλειν σφίσι τὰς σπείρας, συμπεσὸν τοῖς πολε-
7μίοις ἐκ χειρὸς, ἐπολέμει μάχην ἰσχυράν. καὶ διακο-

T 2 πτόμε-

XXX. 4. προσπίπτοντες. προπίπτ. volvit Reisk. 5. παρὰ τοῖς ἀκοντιστοῖς. Sic vett. libri omnes. παρὰ τῶν ἀκοντιστῶν dedit Casaub. ex Reg. C.

enim *ſcutum Gallicum* protegere virum non poteſt, quo majora erant horum corpora, & quidem nuda, eo minus jacula cadebant irrita. Ad extremum, quum adverſus jaculatores Romanos, cum ob intervallum ex quo illi jacula ſua vibrabant, tum ob telorum undique incidentium frequentiam, efficere nihil poſſent; malis tandem victi, & difficultatibus preſſi, pars præ ira & furore in hoſtes temere irruebant, & ad cædem ſeſe ultro objectabant; alii ad ſuos pedetentim ſeſe recipientes, metum ac pavorem ſuum palam profeſſi, poſitos a tergis ordines conturbabant. Ita Romani jaculatores *Gæſatarum* feroces animos dejecerunt. *Inſubres* vero & *Boji* ac *Tauriſci*, poſteaquam Romani, jaculatoribus ſuis receptis, manipulos in ipſos immiſerunt; cominus rem manu gerentes, atrociter dimicabant. Et quamquam concidebantur,

A.V. 529. armorum genere victus cæditur.

πτόμενοι, παρέμενον ἐπ' ἴσον τοῖς ψυχαῖς· αὐτῷ τούτῳ καὶ καθόλου καὶ κατ' ἄνδρα λειπόμενοι, ταῖς τῶν ὅπλων κατασκευαῖς. οἱ μὲν οὖν θυρεοὶ πρὸς ἀσφάλειαν, αἱ δὲ μάχαιραι πρὸς πρᾶξιν μεγάλην διαφοράν * * * * ἔχειν, τὴν δὲ Γαλατικὴν καταφορὰν ἔχειν μόνον. ἐπεὶ δ' ἐξ ὑπερδεξίου καὶ κατὰ κέρας οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς ἐμβαλόντες ἀπὸ τοῦ λόφου προσέφερον τὰς χεῖρας ἐῤῥωμένως, τόθ' οἱ μὲν πεζοὶ τῶν Κελτῶν ἐν αὐτῷ τῷ τῆς παρατάξεως τόπῳ κατεκόπησαν, οἱ δ' ἱππεῖς πρὸς φυγὴν ὥρμησαν.

XXXI. Cæsorum numerus.

Ἀπέθανον μὲν οὖν τῶν Κελτῶν εἰς τετρακισμυρίους, ἑάλωσαν δ' οὐκ ἐλάττους μυρίων· ἐν οἷς καὶ τῶν βασιλέων Κογκολιτάνος. ὁ δ' ἕτερος αὐτῶν, Ἀνηρόεστος, εἴς τινα τόπον συμφυγὼν μετ' ὀλίγων, προσήνεγκε τὰς χεῖρας αὐτῷ καὶ τοῖς ἀναγκαίοις. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, τὰ μὲν σκύλα συναθροίσας,

7. ἐπ' ἴσον ex ἐπὶ ποσὸν, aliquamdiu, *corruptum utique videtur.* 8. *Lacunæ notam Casaubonus post διαφοράν ἔχειν posuit, quæ mihi inter ipsa hæc duo verba visa est interponenda.*

tur, animis tamen pariter resistebant; hoc uno & universi & singuli inferiores, quod *genere armorum vincerentur.* Nam & scuta Romanorum ad munimentum, & gladius ad pugnandum longe excellunt: quum contra * * Gallicis gladiis cæsim tantum pugnari queat. Inter hæc Romani equites de colle descendere, hostem e superiore loco & impressione in latus facta invadere, strenue rem gerere. Tum vero Gallorum pedites in suis stationibus passim contruncantur; equites fugam capessunt.

31. Periere Gallorum ad quadraginta millia: capti sunt non pauciores decem millibus; in quibus alter regum erat *Concolitanus.* Alter rex, *Anerœstus*, paucis comitantibus in quemdam locum fuga se recepit; ubi mox sibi & necessariis suis manus intulit. Romanus imperator, collecta spolia Romam

Digitized by Google

Θρόισας, εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλε, τὴν δὲ λείαν A.V. 529.
ἀπέδωκε τοῖς προσήκουσι. αὐτὸς δ' ἀναλαβὼν τὰ L. Aemi-
στρατόπεδα, καὶ διελθὼν παρ' αὐτὴν τὴν Λιγυστι- lius per-
κὴν, εἰς τὴν τῶν Βοίων ἐνέβαλε χώραν. πληρώσας victo-
δὲ τὰς ὁρμὰς τῶν στρατοπέδων τῆς ὠφελείας, ἐν riam.
ὀλίγαις ἡμέραις ἦκε μετὰ τῶν δυνάμεων εἰς τὴν Ῥώ-
μην. καὶ τὸ μὲν Καπιτώλιον ἐκόσμησε ταῖς τε σημαίαις καὶ τοῖς μανιάκαις· τοῦτο δ' ἐστὶ χρυσοῦν ψέλιον, ὃ φοροῦσι περὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸν τράχηλον οἱ Γαλάται. τοῖς δὲ λοιποῖς σκύλοις καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις, πρὸς τὴν εἴσοδον ἐχρήσατο τὴν ἑαυτοῦ, καὶ πρὸς τὴν τοῦ Θριάμβου διακόσμησιν. Ἡ μὲν οὖν βαρυτάτη τῶν Κελτῶν ἔφοδος οὕτω καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ διεφθάρη· πᾶσι μὲν Ἰταλιώταις, μάλιστα δὲ Ῥωμαίοις, μέγαν καὶ φοβερὸν ἐπικρεμάσασα κίνδυνον. Ἀπὸ δὲ τοῦ κατορθώματος τού- A.V. 530.
του κατελπίσαντες Ῥωμαῖοι δυνήσεσθαι τοὺς Κελ- Novi
τοὺς ἐκ τῶν τόπων τῶν περὶ τὸν Πάδον ὁλοσχερῶς Coss. Bo-
ἐκβα- jos in de-
ditionem
accipiunt.

T 3

XXXI. 4. ἐνέβαλε. ἐνέβαλλε *Vrb. Reg. A.* 5. *Tria verba*, τὰς χεῖρας καὶ, *ignorant vett. codd. excepto Bav.* 7. οὕτω καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ. *Absunt vulgo duo priora verba.*

mam misit: prædam iis reddidit, a quibus fuerat abacta. Ipse cum utroque exercitu secundum Liguriæ fines iter faciens, in *Bojorum* agrum irrumpit. Satiatisque militum animis, prædæ avidis, paucis post diebus copias universas Romam reduxit. Signis militaribus & *maniacis* (ita vocant armillas aureas, ad collum & manus gestari a Gallis solitas:) Capitolium Consul ornavit. Reliqua spolia & captivorum turbam ad triumphi apparatum, quando urbem ingrederetur, servavit. Hunc pernicialem exitum habuit Gallorum illa memorabilis expeditio: quæ cum universos Italiæ populos, tum maxime Romanos, in periculum magnum ac præsens conjecerat. Ceterum post hanc victoriam in spem adductus populus Romanus, posse Gallos e Circumpadanis regionibus

Digitized by Google

A.V. 530. Novi Coss Bojos in deditionem accipiunt.

ἐκβαλεῖν, τούς τε μετὰ ταῦτα καταστα θέντας ὑπάτους, Κόϊντον Φουλούϊον καὶ Τίτον Μάλλιον, ἀμφοτέρους, καὶ τὰς δυνάμεις μετὰ παρασκευῆς μεγάλης, ἐξαπέστειλαν ἐπὶ τοὺς Κελτούς. οὗτοι δὲ τοὺς μὲν Βοίους ἐξ ἐφόδου καταπλήξάμενοι, συνηνάγκασαν εἰς τὴν Ῥωμαίων ἑαυτοὺς δοῦναι πίστιν. τὸν δὲ λοιπὸν χρόνον τῆς στρατείας, ἐπιγενομένων ὄμβρων ἐξαισίων, ἔτι δὲ λοιμικῆς διαθέσεως ἐμπεσούσης αὐτοῖς, ἐς τέλος ἄπρακτον εἶχον.

XXXII. A.V. 531. P. Furius C. Flaminius Insubribus inferunt bellum.

Μετὰ δὲ τούτους καταστα θέντες Πόπλιος Φούριος καὶ Γάϊος Φλαμίνιος, αὐθις ἐνέβαλον εἰς τὴν Κελτικήν, διὰ τῆς τῶν Ἀναμάρων χώρας· οἷς συμβαίνει, μὴ μακρὰν ἀπὸ Μασσαλίας ἔχειν τὴν οἴκησιν. οὓς εἰς τὴν φιλίαν προσαγαγόμενοι, διέβησαν εἰς τὴν τῶν Ἰσόμβρων γῆν, κατὰ τὰς συμβολὰς τοῦ τε Ἀδόα καὶ Πάδου ποταμοῦ. λαβόντες δὲ πληγὰς περὶ

10. εἶχον. An ἦγον?

XXXII. 1. Ἀναμάρων. Ἀνάνων? an Ἀναμάνων? Ibid. Pro mend. Μασσαλίας, Πλακεντίας forf. cum Cluvero legendum. 2. τοῦ τε Ἀδόα. Levi menda misti dant τοῦ γεαδόα, & Aug. τοῦ γεαδούα. Temere Casaub. τοῦ Παδόα.

nibus a se penitus expelli, Consules ambos, qui sequente anno sunt creati, *Q. Fulvium* & *T. Manlium* cum exercitu & ingenti apparatu contra illos misit. Hi *Bojos*, primo impetu perterrefactos, in fidem Romanorum se permittere adegerunt. Toto deinde expeditionis reliquo tempore, propter imbres immodicos, grassantemque pestilentiam, nihil plane dignum memoria gestum est.

32. Etiam qui hos insecuti sunt *Consules*, *Publ. Furius* & *C. Flaminius*, in eamdem Galliam per *Anamarorum* fines exercitus ductavere. Non longe hic populus a *Massilia* [an *Placentia*?] sedes suas habet: quo in amicitiam recepto, Consules in regionem *Insubrum*, qua *Addua* in Padum influit, trajecerunt.

Digitized by Google

περί τε τὴν διάβασιν, καὶ περὶ τὴν στρατοπεδείαν, παραυτίκα μὲν ἔμειναν· μετὰ δὲ ταῦτα σπεισάμενοι, καθ' ὁμολογίαν ἀνέλυσαν ἐκ τῶν τόπων. περιελθόντες δὲ πλείους ἡμέρας, καὶ διελθόντες τὸν Κλούσιον ποταμὸν· ἦλθον εἰς τὴν τῶν Γενομάνων χώραν, καὶ προσλαβόντες τούτους, ὄντας συμμάχους, ἐνέβαλον πάλιν ἀπὸ τῶν κατὰ τὰς Ἄλπεις τόπων εἰς τὰ τῶν Ἰσόμβρων πεδία, καὶ τὴν τε γῆν ἐδήουν, καὶ τὰς κατοικίας αὐτῶν ἐξεπόρθουν. Οἱ δὲ τῶν Ἰσόμβρων προεστῶτες, θεωροῦντες ἀμετάθετον οὖσαν τὴν ἐπιβολὴν τῶν Ῥωμαίων, ἔκριναν τῆς τύχης λαβεῖν πεῖραν, καὶ διακινδυνεῦσαι πρὸς αὐτούς· ὁλοσχερῶς. συναθροίσαντες οὖν ἁπάσας ἐπὶ ταυτὸν, καὶ τὰς χρυσᾶς σημαίας τὰς ἀκινήτους λεγομένας καθελόντες ἐκ τοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἱεροῦ, καὶ

A.V. 531. P. Furius C. Flaminius Insubribus inferunt bellum.

Signa aurea Insubrium.

T 4

3. ἀνέλυσαν correxi. *Male vulgo omnes* Ἤλυσαν. 6. *Ad ἁπάσας adjicienda utique cum Vrsino verba* τὰς δυνάμεις *videntur.* Ibid. σημαίας. σημαίας *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. καθελόντες *ex conj. posui, pro vulg.* κατέχοντες.

cerunt. Verum, & in transitu, & dum castra ponunt, cæsi, statim illi quidem nihil moverunt: at postea fœdus icerunt, & ex pacto communi excessere illis locis. Deinde per proximas regiones multos dies vagati, transmisso *flumine Clusio* in *Cenomanorum* ditionem venerunt. Quibus assumtis, quod socii essent Romani populi, e Subalpinis locis in planitiem *Insubrum* exercitu infesto iterum irruperunt, ibique agros exusserunt, & villas devastarunt. Quamobrem Insubrum principes, quinita a Romanis consilia adversus se mutari non posse animadverterent, fortunæ aleam sibi esse subeundam, & de rerum summa cum illis decernendum statuunt. Omnibus igitur *militaribus signis* in unum coactis; *aureis* etiam illis quæ *immobilia* nuncupant, ex *æde Minervæ*

A.V. 531. καὶ τἆλλα παρασκευασάμενοι δεόντως· μετὰ ταῦτα τεθαῤῥηκότως καὶ καταπληκτικῶς ἀντεστρατοπέδευσαν τοῖς πολεμίοις, ὄντες τὸ πλῆθος εἰς πέντε μυριάδας. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τὰ μὲν, ὁρῶντες σφᾶς ἐλάττους ὄντας παρὰ πολὺ τῶν ἐναντίων, ἐβούλοντο συγχρηθῆναι ταῖς τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς Κελτῶν δυνάμεσι· τὰ δὲ, συλλογιζόμενοι τὴν τε Γαλατικὴν ἀθεσίαν, καὶ διότι πρὸς ὁμοφύλους τῶν προσλαμβανομένων μέλλουσι ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον, εὐλαβοῦντο τοιούτοις ἀνδράσι τοιούτου καιροῦ καὶ πράγματος κοινωνεῖν. τέλος δ' οὖν αὐτοὶ μὲν ὑπέμειναν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ, τοὺς δὲ τῶν Κελτῶν σφίσι συνόντας, διαβιβάσαντες εἰς τὸ πέραν, ἀνέσπασαν τὰς ἐπὶ τοῦ ῥείθρου γεφύρας· ἅμα μὲν ἀσφαλιζόμενοι τὰ πρὸς ἐκείνους, ἅμα δὲ μίαν ἑαυτοῖς ἀπολείποντες ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τὴν ἐν τῷ νικᾶν, διὰ τὸ κατόπιν αὐτοῖς ἄβατον ὄντα παρα-

Cenomanorum auxilia suspecta Romanis.

πεῖσθαι

7. συγχρηθῆναι *Ang. Reg. A.* Vulgo συγχρῆσθαι.

va depromtis, ceteris quoque neceſſariis apparatibus probe inſtructis; cum exercitu, in quo erant hominum ad L millia, ferocesque minarumque pleni in conſpectu hoſtium caſtra ponunt. Romani, quia numero longe ab hoſtibus vinci ſeſe viderunt, auxiliaribus Gallorum ſociorum copiis uti in animo habuerant: ſed, Gallicam in fœderibus inconſtantiam ad animum revocantes, ſimulque cognationem eorum quos aſſumerent cum iis, quibuscum erat bellandum; talem occaſionem, tantæque rei communionem, ejusmodi hominum fidei permittere non audebant. Tandem hoc conſilii ineunt: Gallorum auxilia fluvium trajicere jubent; ipſi ad alteram ejus partem remanent, reſciſſis pontibus quibus junctum flumen erat; atque ita eadem opera & illis nocendi facultatem adimunt, & ſibi ſpem unicam ſalutis per victoriam reliquam faciunt. Neque enim vado tranſiri fluvius

pote-

Digitized by Google

11 κεῖσθαι τὸν προειρημένον ποταμόν. πράξαντες δὲ A.V.531.
ταῦτα, πρὸς τὸ διακινδυνεύειν ἦσαν.

Δοκοῦσι δ' ἐμφρόνως κεχρῆσθαι τῇ μάχῃ ταύτῃ XXXIII.
Ῥωμαῖοι· τῶν χιλιάρχων ὑποδειξάντων, ὡς δεῖ ποι- Vincuntur Insubres consilio tribunorum.
εῖσθαι τὸν ἀγῶνα κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν ἕκάστους.
2συνεωρακότες γὰρ ἐκ τῶν προγεγονότων κινδύνων,
ὅτι τοῖς τε θυμοῖς κατὰ τὴν πρώτην ἔφοδον, ἕως ἂν
ἀκέραιον ᾖ, φοβερώτατόν ἐστι πᾶν τὸ Γαλατικὸν
3φῦλον· αἵ τε μάχαιραι τῶν, κατασκευαῖς, καθά- Gladii Gallorum inepti.
περ εἴρηται πρότερον, μίαν ἔχουσι τὴν πρώτην κα-
ταφορὰν καιρίαν, ἀπὸ δὲ ταύτης εὐθέως ἀποξυ-
στροῦνται, καμπτόμεναι κατὰ μῆκος καὶ κατὰ
πλάτος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, ἂν μὴ δῷ τις ἀναστρο-
φὴν τοῖς χρωμένοις, ἐρείσαντες πρὸς τὴν γῆν ἀπευ-
θῦναι τῷ ποδὶ, τελέως ἄπρακτον εἶναι τὴν δευτέραν
4πληγὴν αὐτῶν· ἀναδόντες οὖν οἱ χιλίαρχοι τὰ τῶν
τριαρίων δόρατα τῶν κατόπιν ἐφεστώτων ταῖς πρώ-

T 5 ταις

11. πρὸς τῷ διακινδυνεύειν *Vat. Flor.*
XXXIII. 1. ἑκάστους *dedit Casaub. Mendosè libri* ἑκάστου.

poterat, quem a tergo subjectum relinquebant. His factis, ad prælium se comparant.

33. Celebratur militum Romanorum sollertia, qua in eo usi sunt certamine; edocti a tribunis suis, quomodo & universi & singuli pugnam capessere deberent. Observaverant quippe tribuni e superioribus bellis, *Gallorum genus omne in fervore animorum & primo impetu*, dum adhuc integri sunt, *atrocissimum* esse: gladios item illorum ita fabricatos, sicut ante diximus, ut ad cædendum primum dumtaxat ictum habeant: a quo statim & in longitudine & in latitudine ad instar strigilum incurvantur usque adeo, ut, nisi tempus militi concedatur, quo mucronem terræ inniti faciens gladium pede dirigat, prorsus inefficax alter illorum sit ictus. Itaque pila triariorum, qui in postremis ordinibus locari solent, primis manipulis dividunt tribuni:

Digitized by Google

A.V. 531. Gladii Gallorum inepti.

ταὶς σπείραις, καὶ παραγγείλαντες ἐκ μεταλήψεως τοῖς ξίφεσι χρῆσθαι, συνέβαλον ἐκ παρατάξεως κατὰ πρόσωπον τοῖς Κελτοῖς. ἅμα δὲ τῷ, πρὸς τὰς δόρατα ταῖς πρώταις καταφοραῖς χρωμένων τῶν Γαλατῶν, ἀχρειωθῆναι τὰς μαχαίρας· συνδραμόντες εἰς τοὺς χεῖρας, τοὺς μὲν Κελτοὺς ἀπράκτους ἐποίησαν, ἀφελόμενοι τὴν ἐκ διαίρσεως αὐτῶν μάχην, ἥπερ ἰδίαν ἐστὶ Γαλατικῆς χρείας, διὰ τὸ μηδαμῶς κέντημα τὸ ξίφος ἔχειν· αὐτοὶ δ' οὐκ ἐκ καταφοραῖς, ἀλλ' ἐκ διαλήψεως ὀρθαῖς χρώμενοι ταῖς μαχαίραις, πρακτικοῦ τοῦ κεντήματος περὶ αὐτὰς ὑπάρχοντος, τύπτοντες εἰς τὰ στέρνα καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ πληγὴν ἐπὶ πληγῇ φέροντες, διέφθειραν τοὺς πλείστους τῶν παραταξαμένων, διὰ τὴν τῶν χιλιάρχων πρόνοιαν. Ὁ μὲν γὰρ στρατηγὸς Φλαμίνιος οὐκ ὀρθῶς δοκεῖ κεχρῆσθαι τῷ προειρημένῳ κινδύνῳ. παρ' αὐτὴν γὰρ τὴν ὄφρυν τοῦ ποταμοῦ ποιη-

Flaminii temeritas.

5. συνδραμόντες. συνδιαλαβόντες Bav. quod verum judicarunt Reisk. & Ern. 6. διαλήψεως. In Bav. superstr. διαλείψεως.

buni: mandantque militibus, ut gladios postea in manus sumant, iisque rem gerant. Deinde signis collatis, a fronte Gallos adoriuntur: quorum ubi gladii, dum primis ictibus pila cædunt, redditi sunt inutiles: Romani, ad cominus pugnandum irruentes, usum armorum suorum adversariis adimunt; facultate ablata gladios ad cæsim feriendum attollendi, qui proprius est Gallorum pugnandi modus, quod mucrone ensis illorum omnino careat. Romani vero non cæsim feriendo, sed punctim subinde rectis gladiis utendo, qui mucronibus valent, crebro repetitis ictibus pectora & facies hostium cædentes, illorum plerosque in ipsa acie contruncant. *Prudentiæ Tribunorum* hoc decus tribuitur: nam *Consul* quidem *Flaminius* parum utique prudenter suo exercitui in hac pugna consuluisse videtur. Ad ripam enim ipsam flumi-

Digitized by Google

ποιησάμενος τὴν ἔκταξιν, διέφθειρε τὸ τῆς Ῥωμαϊ- A.V. 531.
κῆς μάχης ἴδιον, οὐχ ὑπολειπόμενος τόπον πρὸς
στὴν ἐπὶ πόδα ταῖς σπείραις ἀναχώρησιν. εἰ γὰρ
συνέβη βραχὺ μόνον πιεσθῆναι τῇ χώρᾳ τοὺς ἄν-
δρας κατὰ τὴν μάχην, ῥίπτειν ἂν εἰς τὸν ποταμὸν
αὐτοὺς ἔδει, διὰ τὴν αὐτοχίαν τοῦ προεστῶτος.
οὐ μὴν, ἀλλά γε πολὺ νικήσαντες ταῖς σφετέραις
ἀρεταῖς, καθάπερ εἶπον, καὶ παμπληθοῦς μὲν
λείας, οὐκ ὀλίγων δὲ σκύλων κρατήσαντες, ἐπανῆλ-
θον εἰς τὴν Ῥώμην.

Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει, διαπρεσβευσαμένων τῶν Κελ- XXXIV.
τῶν ὑπὲρ εἰρήνης, καὶ πᾶν ποιήσειν ὑπισχνουμένων, A.V. 532.
ἔσπευσαν οἱ καταστασθέντες ὕπατοι, Μάρκος Κλαύ- Pax negatur Infubribus.
διος, καὶ Γναῖος Κορνήλιος, τοῦ μὴ συγχωρηθῆναι
τὴν εἰρήνην αὐτοῖς. οἱ δ', ἀποτυχόντες, καὶ κρίναν-
τες ἐξελέγξαι τὰς τελευταίας ἐλπίδας, αὖθις ὥρ-
μησαν ἐπὶ τὸ μισθοῦσθαι τῶν περὶ τὸν Ῥοδανὸν Γαι-
σατῶν Γαλατῶν εἰς τρισμυρίους· οὓς παραλαβόν-
τες

fluminis inſtructa acie, id corruperat quo præcipue Romanum præliandi genus excellit. Quippe nullum a tergo ſpatium reliquerat, quo ſe pedetentim recipere manipuli poſſent. Itaque, ſi vel minimum inclinari aciem inter pugnandum contigiſſet, in fluvium ſeſe projicere fuiſſent coacti: ea fuerat *Conſulis incogitantia.* At nihilominus Romani, virtute ſua, inſignem, ut oſtendimus, victoriam adepti, præda onuſti, ac ſpoliis non paucis potiti, Romam redierunt.

34. Inſecuto dein anno, de pace legatos miſerunt Galli, quascumque conditiones accipere parati: quæ ne illis concederentur, per ejus anni *Conſules, M. Claudium* & *Cnæum Cornelium*, eſt effectum. Quamobrem Galli ultimam ſpem ſibi tentandam rati, ad mercede conducenda auxilia *Gæſatarum Gallorum*, qui Rhodanum accolunt, denuo ſe convertunt: quorum ubi ad

Digitized by Google

A.V. 532. τες εἶχον ἐν ἑτοίμῳ, καὶ προσεδόκων τὴν τῶν πολε-
μίων ἔφοδον. οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὶ, τῆς ὥρας 3
ἐπιγενομένης, ἀναλαβόντες τὰς δυνάμεις, ἦγον εἰς
Acerras obsident Coss. τὴν τῶν Ἰσόμβρων χώραν. Παραγενόμενοι δὲ καὶ 4
στρατοπεδεύσαντες περὶ πόλιν Ἀχέρρας, ἣ μεταξὺ
κεῖται τοῦ Πάδου καὶ τῶν Ἀλπεινῶν ὀρῶν, ἐπολιόρ-
κουν ταύτην. οἱ δ' Ἰσόμβρες, βοηθεῖν μὲν οὐ δυνά- 5
μενοι, διὰ τὸ προκαταληφθῆναι τοὺς εὐφυεῖς τόπους·
σπεύδοντες δὲ λῦσαι τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀχερρῶν,
μέρος τι τῆς δυνάμεως διαβιβάσαντες τὸν Πάδον
εἰς τὴν τῶν Ἄνδρων χώραν, ἐπολιόρκουν τὸ προσα-
γορευόμενον Κλαστίδιον. προσπεσόντος δὲ τοῦ συμ- 6
Marcellus prælio vincit ad Clastidium. βαίνοντος τοῖς στρατηγοῖς, ἀναλαβὼν τοὺς ἱππεῖς
Μάρκος Κλαύδιος, καὶ τῶν πεζικῶν, ἠπείγετο σπεύ-
δων βοηθῆσαι τοῖς πολιορκουμένοις. οἱ δὲ Κελτοὶ, 7
πυθόμενοι τὴν παρουσίαν τῶν ὑπεναντίων, λύσαντες
τὴν πολιορκίαν, ὑπήντων καὶ παρετάξαντο. τῶν δὲ 8
Ῥω-

XXXIV. 4. Ἀχέρρας. *Alii* Ἀχέρας, *& sic deinde.* 5. Ἴσομβρες. Ἰσόμβροι *b. l. Bav.* Ibid. Ἄνδρων. Ἀνδρῶν *Flor. Ang. Reg. A. An* Ἀνάνων? Ἀναμάρων? Ἀναμανῶν? 6. καὶ τῶν πεζικῶν. *Adde* τὸ μέρος, *vel* τοὺς εὐζώνους. *Non placet* τὸ πεζικὸν, *quod est in Ang.*

xxx millia accepissent, hostis adventum præstolantes, paratos in armis eos habent. Consules appetente æstate legiones in agros Insubrum ducunt. Vrbem deinde *Acerras*, inter Padum & montana Alpium sitam, admotis castris, obsident. *Insubres*, quum ferre opem, occupatis omnibus locis opportunis, non possent: studio liberandi Acerras obsidione, partem copiarum trajecto Pado in dictionem *Androrum* [an *Anamarorum*, aut *Anamanum?*] mittunt; & *Clastidium* (id nomen urbis est in eo tractu,) obsident. De quo postquam certiores facti Consules sunt, *M. Claudius*, equites & peditum partem secum trahens, auxiliatum obsessis ire festinat. Galli, cognito *Marcelli* adventu discedunt ab obsidione; & obviam progressi, aciem instruunt. In quos quum Romani, solis im-

Digitized by Google

Ῥωμαίων αὐτοῖς τοῖς ἱππεῦσιν ἐξ ἐφόδου τολμηρῶς A.V. 532.
σφίσι προσπεσόντων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀντεῖχον· μετὰ δὲ ταῦτα περιϊσταμένων καὶ κατὰ νώτου καὶ κατὰ κέρας, δυσχρηστούμενοι τῇ μάχῃ, τέλος ἐτρά-
9πησαν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἱππέων. καὶ πολλοὶ μὲν εἰς τὸν ποταμὸν ἐμπεσόντες, ὑπὸ τοῦ ῥεύματος διεφθά-
ρησαν, οἱ δὲ πλείους ὑπὸ τῶν πολεμίων κατεκόπη-
10σαν. Ἔλαβον δὲ καὶ τὰς Ἀχέρρας οἱ Ῥωμαῖοι, σί- Cn. Scipio Acerras capit, & Mediolanum.
του γεμούσας, ἐκχωρησάντων εἰς τὸ Μεδιόλανον τῶν
Γαλατῶν, ὅσπερ ἐστὶ κυριώτατος τόπος τῆς τῶν
11Ἰσόμβρων χώρας. οἷς ἐκ ποδὸς ἐπακολουθήσαντος τοῦ Γναίου, καὶ προσβαλόντος ἄφνω πρὸς τὸ Με-
12διόλανον, τὸ μὲν πρῶτον ἡσυχίαν ἔσχον. ἀπολυομένου δ' αὐτοῦ πάλιν εἰς τὰς Ἀχέρρας, ἐπεξελθόντες καὶ τῆς οὐραγίας ἁψάμενοι θρασέως, πολλοὺς μὲν νεκροὺς ἐποίησαν, μέρος δέ τι καὶ φυγεῖν αὐτῶν
13ἠνάγκασαν· ἕως ὁ Γναῖος ἀνακαλεσάμενος τοὺς ἐκ τῆς πρωτοπορείας, παρώρμησε στῆναι, καὶ συμβα-
14λεῖν τοῖς πολεμίοις. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι, πειθαρχή-

σαντες

immissis equitibus, impetum fortiter fecissent; principio quidem contra hostem stabant; sed deinde & a tergo circumventi & a lateribus, ac difficultatibus undique conflictati, ab ipsis tandem equitibus in fugam versi sunt. Multos flumen hausit, in quod se præcipites dederant; plerique ab hoste sunt peremti. Tum & *Acerras*, commeatibus refertas, ceperunt Romani, Gallis *Mediolanum* se recipientibus; qui locus est regionis *Insubrium* præcipuus. E vestigio *Cnæus* hos insequitur, subitoque impetu ad Mediolanum usque fertur. Galli tum quidem nihil movere: sed Consule Acerras redeunte, insequi illi, extremum agmen carpere, multis occisis, partem exercitus in fugam vertere; quoad *Cnæus* revocatum primum agmen sistere gradum & propere cum hoste confligere jubet. Parent Romani dicto Consulis;

Digitized by Google

A.V. 532. σαντες τῷ στρατηγῷ, διεμάχοντο πρὸς τοὺς ἐπικειμένους εὐρώστως. οἱ δὲ Κελτοὶ, διὰ τὸ παρὸν εὐτύχημα μείναντες ἐπὶ ποσὸν εὐθαρσῶς, μετ' οὐ πολὺ τραπέντες, ἔφευγον εἰς τὰς παρωρείας. ὁ δὲ Γναῖος ἐπακολουθήσας τήν τε χώραν ἐπόρθει, καὶ τὸ Μεδιόλανον εἷλε κατὰ κράτος.

XXXV. Deditione Insubrium finitur Bellum Gallicum.

Οὗ συμβαίνοντος, οἱ προεστῶτες τῶν Ἰσόμβρων, ἀπογνόντες τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας, πάντα τὰ καθ' αὑτοὺς ἐπέτρεψαν τοῖς Ῥωμαίοις. Ὁ μὲν οὖν πρὸς τοὺς Κελτοὺς πόλεμος τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος· κατὰ μὲν τὴν ἀπόνοιαν καὶ τόλμαν τῶν ἀγωνιζομένων ἀνδρῶν, ἔτι δὲ κατὰ τὰς μάχας καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐταῖς ἀποθνῃσκόντων καὶ παρατατ[τ]ομένων, οὐδενὸς καταδεέστερος τῶν ἱστορημένων· κατὰ δὲ τὰς ἐπιβολὰς καὶ τὴν ἀκρισίαν τοῦ κατὰ μέρος χειρισμοῦ, τελέως εὐκαταφρόνητος· διὰ τὸ μὴ τὸ πλεῖον, ἀλλὰ συλλήβδην ἅπαν τὸ γεγονόμενον ὑπὸ τῶν

15. *Μεδιολάνιον h. l. citatur ex Vat. quod verum videtur.*

lis; & adverſus Gallos, ſuorum terga cædentes, acre certamen inſtituunt. Illi, ſpe animati jam prope partæ victoriæ, generoſe aliquamdiu prælium ſuſtinent: mox vero terga dare coacti, ad montes proximos fuga ſe recipiunt. Cnæus fugientes inſecutus, agros populatur, & *Mediolanum* per vim capit.

35. Poſt hanc cladem principes *Inſubrum*, omni ſpe ſalutis amiſſa, in Romanorum fidem ſe ſuaque omnia permiſerunt. Hunc exitum id bellum habuit, quod cum Gallis geſtum eſt: bellum, ſi perditam hoſtium audaciam ſpectes, pugnas in illo pugnatas, numerum dimicantium & occiſorum, nulli eorum ſecundum, quæ a ſcriptoribus ſunt commemorata: ſin ipſa incepta, & ſtolidam rerum ſingularum adminiſtrationem, prorſus aſpernabile; quoniam *Galli*, non dicam in plerisque, ſed prorſus in omnibus actionibus

Digitized by Google

τῶν Γαλατῶν, θυμῷ μᾶλλον ἢ λογισμῷ βραβευ- A.V. 532.
4θαι. Περὶ ὧν ἡμεῖς, συνθεωρήσαντες μετ' ὀλίγον χρόνον αὐτοὺς ἐκ τῶν περὶ τὸν Πάδον πεδίων ἐξωθέντας, πλὴν ὀλίγων τόπων τῶν ὑπ' αὐτὰς τὰς Ἄλπεις κειμένων, οὐκ ὠήθημεν δεῖν οὔτε τὴν ἐξ ἀρχῆς ἔφοδον αὐτῶν ἀμνημόνευτον παραλιπεῖν, οὔτε τὰς μετὰ ταῦτα πράξεις, οὔτε τὴν τελευταίαν ἐξαναστασιν· ὑπολαμβάνοντες οἰκεῖον ἱστορίας ὑπάρχειν, τὰ τοιαῦτα ἐπεισόδια τῆς τύχης εἰς μνήμην ἄγειν καὶ παράδοσιν τοῖς ἐπιγενομένοις· ἵνα μὴ, τελέως οἱ μεθ' ἡμᾶς ἀνεννόητοι τῶν τοιούτων ὑπάρχοντες, ἐκπλήττωνται τὰς αἰφνιδίους καὶ παραλόγους τῶν βαρβάρων ἐφόδους· ἀλλ', ἐπὶ ποσὸν ἐν νῷ λαβόντες, ὡς ὀλιγοχρόνιόν ἐστι καὶ λίαν εὐφθαρτον τὸ φῦλον αὐτῶν τοῖς ὑπομένουσι, πάσας ἐξελέγχωσι τὰς σφετέρας ἐλπίδας πρότερον, ἢ παραχωρῆ-

Lusus fortunæ memorabiles.

In irruptionibus barbarorum non desperandum.

XXXV. 5. ἐπεισόδια restitui ex mente Casauboni. Vulgo omnes ἐπ' ἴσον (vel ἐπίσον) διά. 6. Ex conjecł. emendavi turbatam vulgo orationem, cum esset τοῖς τὸ φῦλον αὐτῶν ὑπομείνουσι καὶ πάσας ἐξελέγχουσι. Forsan, ejecto prorsus articulo τοῖς, legendum ὑπομείνωσι καὶ πάσας ἐξελέγχωσι.

bus suis *ira atque impetu, non consilio*, reguntur. Quos quum cogitarem haud ita multo post ex Circumpadana planitie, paucis locis exceptis, quæ ipsis subjacent Alpibus, fuisse expulsos; non committendum putavi, ut, *quomodo primum in Italiam venerint, quas postea res ibi gesserint, ac tandem quomodo illo tractu penitus exciderint*, silentio prætermitterem. Officium enim scriptorum esse putamus, ut hujusmodi *lusus fortunæ memorabiles* ad posteros memoriæ tradant: ne ventura ætas, si de similibus casibus nihil plane cognoverit, subitas atque temerarias barbarorum irruptiones expaveſcat; sed ut cogitent aliquantisper, quam brevi tempore, quamque facile deleri genus illud hominum possit ab iis qui fortiter restiterint; atque adeo omnia prius experiantur,

Digitized by Google

A.V. 532. In irruptionibus barbarorum non desperandum.

χωρῆσαι τινὸς τῶν ἀναγκαίων. Καὶ γὰρ τοὺς τὴν 7
Περσῶν ἔφοδον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Γαλατῶν ἐπὶ
Δελφοὺς εἰς μνήμην καὶ παράδοσιν ἡμῖν ἀγαγόντας,
οὐ μικρὰ, μεγάλα δ' οἴομαι συμβεβλῆσθαι πρὸς τοὺς
ὑπὲρ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἀγῶνας.
οὔτε γὰρ χορηγιῶν, οὔθ' ὅπλων, οὔτ' ἀνδρῶν πλῆ- 8
θος καταπλαγεὶς ἄν τις ἀποστείη τῆς τελευταίας
ἐλπίδος, τοῦ διαγωνίζεσθαι περὶ τῆς σφετέρας χώ-
ρας καὶ πατρίδος, λαμβάνων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ
παράδοξον τῶν τότε γενομένων, καὶ μνημονεύων,
ὅσας μυριάδας, καὶ τίνας τόλμας καὶ πηλίκας πα-
ρασκευὰς, ἡ τῶν σὺν νῷ καὶ μετὰ λογισμοῦ κινδυ-
νευόντων αἵρεσις καὶ δύναμις καθεῖλεν. ὁ δὲ ἀπὸ 9
Γαλατῶν φόβος οὐ μόνον τὸ παλαιὸν, ἀλλὰ καθ'
ἡμᾶς ἤδη πλεοναάκις ἐξέπληξε τοὺς Ἕλληνας. διὸ καὶ 10
μᾶλλον ἔγωγε παρωρμήθην ἐπὶ τὸ κεφαλαιώδη μὲν,
ἀνέκαθεν δὲ, ποιήσασθαι τὴν ὑπὲρ τούτων ἐξήγησιν.

Ἀσθρού-

tur, quam neceſſaria ulla re ipſis cedant. Neque enim parvum, judicio meo, ſed vel maximum momentum ad ea bella, quæ pro communi Græciæ libertate ſunt geſta, illi attulerunt, qui Perſarum expeditionem in Græciam, aut Delphorum invaſionem a Gallis factam, nobis prodiderunt. Nam, ſi quis rerum tunc geſtarum miracula ob oculos ſibi poſuerit, recordatusque fuerit, quot hominum millia, quanta audacia viros, quantos apparatus, valida illorum manus debellaverit, qui diſcrimina cum judicio & recta ratione adeunt; hunc nullæ opes, nulla armorum aut virorum copia deterreat, quo minus pro patria regioneque ſua extremum virium conatum periclitari velit. Porro metus Gallorum, non ſolum majorum temporibus, ſed memoria etiam noſtra, Græcos ſæpius ſollicitos anxiosque habuit. Quo magis equidem incitatus ſum, ut res illorum ſummatim quidem, verum altius repetitas a principio, exponerem.

36. Iam

Digitized by Google

Ἀσδρούβας δ', ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς (ἀπὸ γὰρ τούτων παρεξέβημεν τῆς ἐξηγήσεως·) ἔτη χειρίσας ὀκτὼ τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἐτελεύτησε, δολοφονηθεὶς ἐν τοῖς ἑαυτοῦ καταλύμασι νυκτὸς ὑπό τινος Κελτοῦ τὸ γένος, ἰδίων ἕνεκα ἀδικημάτων· οὐ μικρὰν, ἀλλὰ μεγάλην ποιήσας ἐπίδοσιν τοῖς Καρχηδονίων πράγμασι, οὐχ οὕτω διὰ τῶν πολεμίων ἔργων, ὡς διὰ τῆς πρὸς τοὺς δυνάστας ὁμιλίας. τὴν δὲ στρατηγίαν οἱ Καρχηδόνιοι τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν Ἀννίβᾳ περιέθεσαν, ὄντι νέῳ, διὰ τὴν ὑποφαινομένην ἐκ τῶν πράξεων ἀγχίνοιαν αὐτοῦ καὶ τόλμαν. Ὃς παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, εὐθέως δῆλος ἦν ἐκ τῶν ἐπινοημάτων πόλεμον ἔξοισων Ῥωμαίοις. ὃ δὴ καὶ τέλος ἐποίησε, πάνυ βραχὺν ἐπισχὼν χρόνον. Τὰ μὲν οὖν κατὰ Καρχηδονίους καὶ Ῥωμαίους ἀπὸ τούτων ἤδη τῶν καιρῶν ἐν ὑποψίαις ἦν πρὸς ἀλλήλους καὶ παρατριβαῖς.

XXXVI. A.V. 533. In HISPANIA Annibal succedit Asdrubali.

36. Iam *Asdrubal*, dux *Carthaginiensium*, (nam ab his rebus digressa est nostra narratio;) post administratam per annos octo Hispaniam, noctu in hospitio suo periit; a Gallo quodam, privatas injurias ulciscente, per dolum cæsus. Qui vir magnopere Carthaginiensium auxit imperium, non tam armis, quam comitate, qua regulos demerebatur. Post cujus obitum Hispaniam provinciam Carthaginienses *Hannibali* detulerunt; admodum quidem juveni, sed qui in omnibus, quæ instituerat, magni ingenii virtutisque specimen dabat. Vix imperium susceperat *Hannibal*, cum ex omnibus ejus consiliis facile poterat intelligi, bellum contra Romanos fore gesturum: quod &, brevi intermisso tempore, tandem fecit. Iam tum igitur illa tempestate Carthaginienses & Romani invicem sibi esse suspecti, mutuisque offensionibus irritari cœperant. Nam illi, studio ul-

A.V. 533. οἱ μὲν γὰρ ἐπεβούλευον, ἀμύνασθαι σπεύδοντες διὰ 6 τὰς περὶ Σικελίαν ἐλαττώσεις· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι διηπίστουν, θεωροῦντες αὐτῶν τὰς ἐπιβολάς. ἐξ ὧν δῆ- 7 λον ἦν τοῖς ὀρθῶς σκοπουμένοις, ὅτι μέλλουσι πολεμεῖν ἀλλήλοις οὐ μετὰ πολὺν χρόνον.

XXXVII. Transitus ad reliquam partem Præparationis.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, Ἀχαιοὶ καὶ Φίλιππος ὁ βασιλεὺς, ἅμα τοῖς ἄλλοις συμμάχοις, συνίσταντο τὸν πρὸς Αἰτωλοὺς πόλεμον, τὸν προσαγορευθέντα Συμμαχικόν. Ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ, τὰς τε περὶ Σικελίαν καὶ Λιβύην καὶ τὰς ἑξῆς πράξεις διεξιόντες, κατὰ τὸ συνεχὲς τῆς προκαταστκευῆς ἤκομεν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ τε Συμμαχικοῦ, καὶ τοῦ δευτέρου συστάντος μὲν Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις πολέμου, προσαγορευθέντος δὲ παρὰ τοῖς πλείστοις Ἀννιβιακοῦ, κατὰ δὲ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν ἐπηγγειλάμεθα ποιήσασθαι τὴν ἀρχὴν τῆς ἑαυτῶν συντάξεως· πρέπον ἂν εἴη, τού- 3 των

XXXVII. 2. συστάντος μὲν. μὲν συστάντος Bav. 3. πρέπον ἂν εἴη. πρέπον γ' ἂν εἴη Casaub. sua auctoritate. Libri omnes πρέπον δ' ἂν εἴη. Delevi incommodam particulam. Tulissem δὴ vel οὖν.

ciscendi acceptas in Sicilia clades, consilia clandestina inibant: Romani, quid illi pararent non ignari, parum eis fidere. Vt existimatu facile esset, brevi inter hos duos populos bellum eruperum.

37. Per idem tempus *Achæi & rex Philippus* cum reliquis sociis *bellum contra Aetolos* susceperunt, quod *Sociale* est nuncupatum. Quoniam igitur, expositis rebus Siculis atque Africanis, & hisce connexis aliis, prout continua *Præparationis* nostræ series postulabat, ad initium devenimus Socialis belli, & Punici secundi inter Romanos Carthaginiensesque gesti; (plerique *Hannibalicum* vocant;) a quibus temporibus opus nostrum esse nos exorsuros, statim in illius principio fumus polliciti; conveniens nunc fuerit,

Digitized by Google

των ἀφεμένους, ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν Ἑλλάδα μετα- RES GRAECO-
βαίνειν πράξεις, ἵνα παντάχοθεν ὁμοίαν ποιησάμε- RVM.
νοι τὴν προκατασκευὴν καὶ τὴν ἔφοδον ἐπὶ τοὺς αὐ-
τοὺς καιροὺς, οὕτως ἤδη τῆς ἰδίας καὶ τῆς ἀποδει-
κτικῆς ἱστορίας ἀρχώμεθα. Ἐπεὶ γὰρ οὐ τινὰς Institu-
πράξεις, καθάπερ οἱ πρὸ ἡμῶν, οἷον τὰς Ἑλλανι- tum Au-
κὰς ἢ Περσικὰς, ὁμοῦ δὲ τὰς ἐν τοῖς γνωριζομένοις toris.
μέρεσι τῆς οἰκουμένης ἀναγραφὴν ἐπικεχειρήκαμεν,
διὰ τὸ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τῆς ὑποθέσεως ἴδιόν τι
συμβεβληθαι τοὺς καθ' ἡμᾶς καιροὺς, ὑπὲρ ὧν σα-
φέστερον ἐν ἑτέροις δηλώσομεν· δέον ἂν εἴη καὶ πρὸ
τῆς κατασκευῆς ἐπὶ βραχὺ τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ
γνωριζομένων ἐθνῶν καὶ τόπων ἐφάψαθαι τῆς οἰκου-
μένης. Περὶ μὲν οὖν τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν, καὶ τῶν
κατὰ τὴν Αἴγυπτον, ἀρκούντως ἔχει, ποιεῖσθαι τὴν
ἀνάμνησιν ἀπὸ τῶν νῦν ῥηθέντων καιρῶν· διὰ τὸ τὴν
μὲν ὑπὲρ τῶν προγεγονότων παρ' αὐτοῖς ἱστορίαν

rit, ut, prioribus omissis sermonibus, ad RES GRAECORVM declarandas nos conferamus: ut, postquam omni ex parte sibi similem *Præparationem* nostram reddiderimus, & ad eadem tempora narrationem perduxerimus, ita demum eam *Historiam* inchoëmus, *quæ proprie a nobis suscepta* est, & *cum uberiore demonstratione omnium momentorum* erit conjuncta. Nam, quia non alicujus populi gesta, ut fecere alii hactenus, verbi gratia Græcorum vel Persarum, commemoranda suscepimus, sed notarum orbis partium simul omnia; quandoquidem ad eam rem propria quædam subsidia ætas hæc nostra attulit, de quibus sigillatim alibi dicemus: opus fuerit, priusquam Historiam ipsam aggrediamur, populorum locorumque hodie in orbe cognitorum nobilissimos quosque breviter attingere. Sed *Asiaticorum* quidem & *Aegyptiorum* mentionem a prædicto tempore exordiri satis erit: quoniam pristini quidem illorum status historiam multi

Institutum Auctoris.

ὑπὸ πλειόνων ἐκδεδόθαι καὶ γνώριμον ὑπάρχειν ἅπασιν, ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς μηδὲν αὐτοῖς ἐξηλλαγμένον ἀπηντῆθαι μηδὲ παραλόγιν ὑπὸ τῆς τύχης, ὥστε προσδεῖσθαι τῆς τῶν προγεγονότων ὑπομνήσεως. Περὶ δὲ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους, καὶ περὶ τῆς Μακεδόνων οἰκίας, ἁρμόσει διὰ βραχέων ἀναδραμεῖν τοῖς χρόνοις· ἐπειδὴ περὶ μὲν ταύτην ὁλοσχερὴς ἐπανάιρεσις, περὶ δὲ τοὺς Ἀχαιοὺς, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, παράδοξος αὔξησις καὶ συμφρόνησις ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς γέγονε. Πολλῶν γὰρ ἐπιβαλλομένων ἐν τοῖς παρεληλυθόσι χρόνοις, ἐπὶ ταὐτὸ συμφέρον ἀγαγεῖν Πελοποννησίους, οὐδενὸς δὲ καθικέσθαι δυνηθέντος, διὰ τὸ μὴ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας ἕνεκεν, ἀλλὰ τῆς σφετέρας δυναστείας χάριν, ἕκαστον ποιεῖσθαι τὴν σπουδὴν· τοιαύτην καὶ τηλικαύτην ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς ἔσχε προκοπὴν

RES ACHAEORVM, eorumque Fœdus.

7. τῆς Μακεδ. τῆς τῶν Μακεδ. edd. cum aliis. 9. ἐπιβαλλομένων. ἐπιβαλομ. edd. ex Bav. Ibid. ἕκαστον Casaub. cum Reg. B. C. ἑκάστου vett. misti, quod ex ἑκάστους corruptum videtur.

multi ediderunt, & tenent jam omnes; temporibus autem noſtræ ætati proximis nullam magnopere ſingularem & inopinatam rerum converſionem Fortuna invexit, cujus gratia repeti altius debeat eorum memoria. Contra in *Achæorum* gente & *Macedonum* regia domo, paucis meminiſſe priorum temporum oportebit: quoniam hæc quidem deleta funditus; *Achæi* vero mirifice per concordiam mutuam noſtra memoria crevere. Nam quum multi ante hæc tempora eſſent conati *Peloponneſiis* perſuadere, ut *communibus conſiliis omnium ſaluti conſulerent;* neque tamen perficere quisquam, quod inſtituerat, potuiſſet; quod non ſtudio defendendæ communis libertatis, ſed ad ſtabiliendam quisque ſuam dominationem id negotium ſuſciperent: noſtra ætate tale tantumque ea res incrementum cepit, atque adeo perfecta

πὴν καὶ συντέλειαν τοῦτο τὸ μέρος, ὥστε μὴ μόνον Res Achæorum.
συμμαχικὴν καὶ φιλικὴν κοινωνίαν γεγονέναι πραγμάτων περὶ αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ νόμοις χρῆσθαι τοῖς αὐτοῖς, καὶ σταθμοῖς, καὶ μέτροις, καὶ νομίσμασι, πρὸς δὲ τούτοις, ἄρχουσι, βουλευταῖς, δικασταῖς
11 τοῖς αὐτοῖς· καθόλου δὲ τούτῳ μόνῳ διαλλάττειν τοῦ μὴ μιᾶς πόλεως διάθεσιν ἔχειν σχεδὸν τὴν σύμπασαν Πελοπόννησον, τῷ μὴ τὸν αὐτὸν περίβολον ὑπάρχειν τοῖς κατοικοῦσιν αὐτὴν· τἆλλα δ' εἶναι καὶ κοινῇ καὶ κατὰ πόλεις ἑκάστοις ταὐτὰ καὶ παραπλήσια.

Πρῶτον δὲ, πῶς ἐπεκράτησε καὶ τίνι τρόπῳ τὸ XXXVIII. Nomen
τῶν Ἀχαιῶν ὄνομα κατὰ πάντων Πελοποννη- Achæorum.
12 σίων, οὐκ ἄχρηστον μαθεῖν. οὔτε γὰρ χώρας καὶ πόλεων πλήθει διαφέρουσιν οἱ πάτριον ἐξ ἀρχῆς ἔχοντες τὴν προσηγορίαν ταύτην, οὔτε πλούτοις,
13 οὔτε ταῖς τῶν ἀνδρῶν ἀρεταῖς. τό τε γὰρ τῶν Ἀρ-

U 3 κάδων

11. διάθεσιν ἔχειν σχεδὸν. σχεδὸν ἔχειν Bav. & caret διάθεσιν. Voluit forſ. σχέσιν ἔχειν.

fecta eſt; ut non ſolum ad amicitiam *ſociali fœdere* inter ſe jungendam coierint, ſed etiam legibus, ponderibus, menſuris, pecunia denique eadem utantur; ad hæc, magiſtratibus, ſenatoribus, judicibus iisdem; atque ut, uno verbo, quominus univerſa propemodum Peloponneſus pro una urbe poſſit cenſeri, id unum obſtet, quod non eorumdem mœnium ambitu omnes ejus incolæ ſint circumſcripti, cetera apud illos & in communi & per ſingulas urbes ſimilia ſint atque eadem.

38. Ipſum primo *Nomen* ACHAEORVM, quomodo, & qua ratione *de omnibus Peloponneſiis* cœperit uſurpari, pretium operæ fuerit cognoſcere. Qui enim a majoribus ſuis eam appellationem acceperunt, neque urbium numero, neque opibus, neque eximia virorum fortitudine ceteris ullo modo excellunt. Nam *Arcadum*

Digitized by Google

Achæorum nomen.

καίδων ἔθνος, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ τῶν Λακώνων, πλήθει μὲν ἀνδρῶν καὶ χώρας, οὐδὲ παρὰ μικρὸν ὑπερέχει· καὶ μὴν οὐδὲ τῶν τῆς ἀνδραγαθίας πρωτείων, οὐδενὶ τῶν Ἑλλήνων οἷοί τ' εἰσὶν οὐδέποτε παραχωρεῖν οἱ προειρημένοι. Πῶς οὖν καὶ διὰ τί νῦν εὐδοκοῦσιν οὗτοί τε, καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος τῶν Πελοποννησίων, ἅμα τὴν πολιτείαν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὴν προσηγορίαν μετειληφότες; δῆλον, ὡς, τύχην μὲν λέγειν, οὐδαμῶς ἂν εἴη πρέπον· φαῦλον γάρ· αἰτίαν δὲ μᾶλλον ζητεῖν. χωρὶς γὰρ ταύτης, οὔτε τῶν κατὰ λόγον, οὔτε τῶν παρὰ λόγον εἶναι δοκούντων οὐδὲν οἷόν τε συντελεσθῆναι. ἔστι δ' οὖν, ὡς ἐμὴ δόξα, τοιαύτη. Τῆς ἰσηγορίας καὶ παῤῥησίας καὶ καθόλους δημοκρατίας ἀληθινῆς σύστημα καὶ προαίρεσιν εἰλικρινεστέραν οὐκ ἂν εὕροι τις, τῆς παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς ὑπαρ-

Fœdus Achaicum.

XXXVIII. 3. οὐδενὶ *Casaub. ex Reg. C. Veteres libri* οὐδέν. 5. Ἔστι δ' οὖν. ἔστιν οὖν *edd. ex Bav.*

dum sane populus, & *Lacedæmoniorum* quoque, qua numero hominum, qua ditionis magnitudine, *Achæos* longo intervallo superant, tum vero ne fortitudinis quidem gloriam hi, quos diximus, cuiquam ex omnibus Græcis concesserint. Qui igitur factum est, *quamve ob caussam*, ut & hi ipsi, quos modo nominavi, & reliqui *omnes per Peloponnesum populi* bene secum actum putent, quod *cum Achæis* & in reipubl. & in nominis societatem coaluerint? Sane *fortunam* ejus rei auctorem facere, nequaquam deceat: putidum namque id fuerit. Quin potius *caussam* scrutari debemus; sine qua, neque eorum quæ rationem manifestam habent, neque eorum quæ præter rationem fieri videntur, evenire quidquam potest. Est autem, meo judicio, *caussa* hujusmodi. Non est invenire ullam hominum societatem, in qua *juris æquabilitas*, *libertas*, &, ut brevi absolvam, *popularis vere status* magis vigeat, aut instituta sinceriora, quam

apud

Digitized by Google

τύπαρχούσης. αὕτη τινὰς μὲν ἑθελοντὶ αἱρετιστὰς εὗρε Πελοποννησίων· πολλοὺς δὲ πειθοῖ καὶ λόγῳ προσηγάγετο· τινὰς δὲ βιασαμένη σὺν καιρῷ, παραχρῆμα πάλιν εὐδοκεῖν ἐποίησεν αὑτῇ τοὺς ἀναγκασθέντας. οὐδενὶ γὰρ οὐδὲν ὑπολειπομένη πλεονέκτημα τῶν ἐξ ἀρχῆς, ἴσα δὲ πάντα πειοῦσα τοῖς ἀεὶ προσλαμβανομένοις, ταχέως καθικνεῖτο τῆς προκειμένης ἐπιβολῆς· δύο συνεργοῖς χρωμένη τοῖς ἰσχυροτάτοις, ἰσότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ. διὸ ταύτην ἀρχηγὸν καὶ αἴτιον ἡγητέον τοῦ, συμφρονήσαντας Πελοποννησίους, τὴν ὑπάρχουσαν αὐτοῖς εὐδαιμονίαν κατασκευάσασθαι. Τὰ μὲν οὖν τῆς προαιρέσεως, καὶ τὸ τῆς πολιτείας ἰδίωμα τὸ νῦν εἰρημένον, καὶ τὸ πρότερον ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ δι' ἑτέρων μὲν πλειόνων, πρὸς δὲ τὰ παρὰν ἀρκέ-

Fœdus Achaicum.

Vetera Instituta Achæorum.

U 4

7. ἑθελοντὶ. ἑθελοντὴν *Vat.* Ibid. αὑτῇ *Casaub. ex Reg. B. Ceteri mss. & edd. ante Casaub.* ἑποίησεν αὕτη. 8. τῶν ἐξ ἀρχῆς *ex conject. dedi. Vulgo omnes* τοῖς ἐξ ἀρχῆς. 10. καὶ τὸ πρότερον. καὶ πρότερον *Vat. Flor.*

apud Achæos. Hæc Reip. forma a nonnullis Peloponnesiis ultro est susceptа; multi rationibus & apta ad persuadendum oratione, ut illa uterentur, sunt adducti: ad quosdam cum per occasionem vis esset adhibita, facile deinde impetratum est, ut in eo propriis voluntatibus acquiescerent, quod initio coacti probaverant. Nam quia nullum iis reservabatur privilegium, qui ab initio eam condiderant; sed, ut quisque assumebatur, idem penitus jus cum ceteris el tribuebatur; sane quam facile res hæc publica, duabus rebus usa, quæ plurimum possunt, æquabilitate juris, & comitate, voti sui compos est facta. Hæc ergo prima certaque existimari causa debet, ejus concordiæ, qua semel inita, ad has opes tantas Peloponnesii pervenere. Istud autem institutum, & publicarum rerum administratio hæc, qualem diximus, jam olim penes Achæos obtinuerat: quod quidem ex multis etiam aliis liquet documentis; verum ex

Digitized by Google

ἀρκέσει, πίστεως χάριν, ἐν ᾗ καὶ δύο ληφθὲν μαρτύριον.

XXXIX. Græci Italici adsciscunt instituta Achæorum.

Καθ' οὓς γὰρ καιροὺς ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν τόποις, κατὰ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα τότε προσαγορευομένην, ἐνέπρησαν τὰ συνέδρια τῶν Πυθαγορείων· μετὰ ταῦτα γενομένου κινήματος ὁλοσχεροῦς περὶ τὰς πολιτείας, ὅπερ εἰκὸς, ὡς ἂν τῶν πρώτων ἀνδρῶν ἐξ ἑκάστης πόλεως οὕτω παραλόγως διαφθαρέντων· συνέβη τὰς κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους Ἑλληνικὰς πόλεις ἀναπληθῆναι φόνου καὶ στάσεως καὶ παντοδαπῆς ταραχῆς. ἐν οἷς καιροῖς ἀπὸ τῶν πλείστων μερῶν τῆς Ἑλλάδος πρεσβευόντων ἐπὶ τὰς διαλύσεις, Ἀχαιοῖς καὶ τῇ τούτων πίστει συνεχρήσαντο πρὸς τὴν τῶν παρόντων κακῶν ἐξαγωγήν. οὐ μόνον δὲ κατὰ τούτους τοὺς καιροὺς ἀπεδέξαντος τὴν αἵρεσιν τῶν Ἀχαιῶν· ἀλλὰ καὶ μετά τινας χρόνους

XXXIX. 1. *ἐνέπρησαν ex conjecł. posui, pro vulgato ἐνέπρησε. Sic non opus est defectus nota, quam adjecit Casaub.* 2. *ὅπερ. ὥσπερ εἰκὸς Flor.* 4. *συνεχρήσαντο correxi cum Scalig. & Reisk. Vulg. omnes συνέχρησαν.*

ex omnibus unum aut alterum attuliſſe, in præſentia ad fidem faciendam ſuffecerit.

39. Quo tempore in illa parte Italiæ quam *Magnam Græciam* vocabant, *Pythagoreorum collegia* ſunt incenſa; graviſſimo motu rerum, ſicuti conſentaneum erat, mox coorto in civitatibus, quarum ſingulæ principes ſuæ Reipublicæ adeo inopinato caſu amiſerant; contigit, ut quæ ſunt in illa ora *Græcæ originis urbes*, cæde, ſeditione & tumultu omnifariam complerentur. Tum igitur, cum plerique omnes Græci legatos ſuos ad conciliandam pacem eo mitterent; unius tamen populi Achæorum fide ac conſiliis civitates uſæ ſunt ad componenda, quibus urgebantur, mala. Neque vero ea dumtaxat tempeſtate, *Achæorum inſtituta probare ſe*, oſtenderunt; ſed etiam aliquanto poſt, communi

omnes

Digitized by Google

νους ὁλοσχερῶς ὥρμησαν, ἐπὶ τὸ μιμητὴ γενέσθαι τῆς πολιτείας αὐτῶν. παρακαλέσαντες γὰρ σφᾶς, καὶ συμφρονήσαντες, Κροτωνιᾶται, Συβαρῖται, Καυλωνιᾶται, πρῶτον μὲν ἀπέδειξαν Διὸς Ὁμορίου κοινὸν ἱερὸν καὶ τόπον, ἐν ᾧ τάς τε συνόδους καὶ τὰ διαβούλια συνετέλουν· δεύτερον, τοὺς ἐθισμοὺς καὶ νόμους ἐκλαβόντες τοὺς τῶν Ἀχαιῶν, ἐπεβάλοντο χρῆσθαι καὶ διοικεῖν κατὰ τούτους τὴν πολιτείαν. ὑπὸ δὲ τῆς Διονυσίου τοῦ Συρακουσίου δυναστείας, ἔτι δὲ τῆς τῶν περιοικούντων βαρβάρων ἐπικρατείας, ἐμποδισθέντες, οὐχ ἑκουσίως, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην αὐτῶν ἀπέστησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα, Λακεδαιμονίων μὲν παραδόξως πταισάντων περὶ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην, Θηβαίων δ' ἀνελπίστως ἀντιποιησαμένων τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας· ἦν ἀκρισία περὶ πάντας μὲν τοὺς Ἕλληνας, μάλιστα δὲ περὶ τοὺς προειρημένους, ὡς ἂν τῶν μὲν μὴ συγχωρούν-

Graeci Italici ad. sciscunt instituta Achaeorum.

Lacedaemonii & Thebani arbitris utuntur Achaeis.

τῶν

8. μὲν μὴ συγχωρ. *Abest μὴ ab Aug. Reg. A. Bav. Perott.*

omnes consensu formam Reipublicæ illorum imitari decreverunt: Hortatique sese invicem *Crotoniatæ*, *Sybaritæ*, *Cauloniatæ*, unanimes, primum quidem IOVI HOMORIO communem ædem ponunt, & locum ad conventus agendos & consilia communia habenda. Deinde mores legesque Achæorum adsciscunt, illisque in administratione rei suæ publicæ instituunt uti. Nam quod postea mutaverint, non voluntate ipsorum factum est, sed necessitate sunt coacti; quum ejus rei facultatem ipsis adimeret, partim *Dionysii Syracusani* dominatus, partim circumjacentium barbarorum prævalens potentia. Insequentibus temporibus, in Græcia, postea quam *Lacedæmonii* inopinatam apud *Leuctram* cladem acceperant, & *Thebani*, quod nemo unquam speraverat, Græciæ principatum sibi vindicaverant: quum exorta esset inter omnes in universum Græcos, & præcipue inter Lacedæmonios ac Thebanos ingens perturbatio;

(illis,

Digitized by Google

Lacedæmonii & Thebani arbitris utuntur Achæis.

των ἠπίστασθαι, τῶν δὲ μὴ πιστευόντων ὅτι νενικήκασιν. οὐ μὴν, ἀλλά γε καὶ περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ἐπέτρεψαν Θηβαῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι μόνοις τῶν Ἑλλήνων Ἀχαιαῖς· οὐ πρὸς τὴν δύναμιν ἀποβλέψαντες· σχεδὸν γὰρ ἐλαχίστην τότε γε τῶν Ἑλλήνων εἶχον· τὸ δὲ πλεῖον, εἰς τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὅλην καλοκἀγαθίαν. ὁμολογουμένως γὰρ δὴ τότε ταύτην περὶ αὐτῶν πάντες εἶχον τὴν δόξαν. Τότε μὲν οὖν ψιλῶς αὐτὰ τὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν ὑπῆρχε παρ' αὐτοῖς· ἀποτέλεσμα δὲ, ἢ πρᾶξις ἀξιόλογος πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν ἰδίων ἀνήκουσα πραγμάτων, οὐκ ἐγίγνετο· τῷ μὴ δύνασθαι φῦναι πρεσταίτην ἄξιον τῆς προαιρέσεως, ἀεὶ δὲ τὸν ὑποδείξαντα ποτὲ μὲν ὑπὸ τῆς Λακεδαιμονίων ἀρχῆς ἐπισκοτεῖσθαι καὶ κωλύεσθαι, ποτὲ δὲ μᾶλλον ὑπὸ τῆς Μακεδόνων.

Ἐπεὶ

10. σχεδὸν γὰρ ἐλαχίστην Ὅε. Certa emendatione restituí locum, vulgo turbatum & corruptum. 11. τὴν αὔξησιν. Corent τὴν Vat. Flor. Vrsin.

illis, victos sese, negantibus; his, se vicisse, non credentibus;) tum vero hujus *contentionis arbitrium* uterque populus permisit solis ex omni Græcorum numero *Achæis*. Neque vero id fecerunt, potentiæ ratione habita Achæorum; nam illis certe temporibus minimum hi inter Græcos poterant; sed fidei potius, & probitatis, quam in omnibus rebus præ se ferebant: cuncti enim per illa tempora in hac opinione de Achæis sine controversia consentiebant. Sed tum quidem voluntas & consilia solum recta penes illos erant: effectum aliquem, aut memorabile ullum facinus ad res suas amplificandas edere non poterant. Dux nempe consiliis par illis deerat: nam simul aliquis majoris indolis specimen dederat, continuo vel Lacedæmoniorum principatus, vel Macedones, (& quidem hi potissimum) luminibus ejus obstruebant, & conatus impediebant.

40. Postea

Digitized by Google

XL. Instaurati fœderis Achaici auctores, Aratus, Philopœmen, Lycortas.

Ἐπεὶ δέ ποτε σὺν καιρῷ προστάτας ἀξιόχρεως εὗρε, ταχέως τὴν αὐτῆς δύναμιν ἐποίησε φανεράν· ἐπιτελεσαμένη τὸ κάλλιστον ἔργον, τὴν Πελοποννησίων ὁμόνοιαν. ἧς ἀρχηγὸν μὲν καὶ καθηγεμόνα τῆς ὅλης ἐπιβολῆς Ἄρατον νομιστέον τὸν Σικυώνιον· ἀγωνιστὴν δὲ καὶ τελεσιουργὸν τῆς πράξεως, Φιλοποίμενα τὸν Μεγαλοπολίτην· βεβαιωτὴν δὲ τοῦ μόνιμον αὐτὴν ἐπὶ ποσὸν γενέσθαι Λυκόρταν, καὶ τοὺς ταὐτὰ τούτῳ προελομένους ἄνδρας. Τίνα δ' ἦν ἑκάστοις τὰ πραχθέντα, καὶ πῶς, καὶ κατὰ ποίους καιρούς, πειρασόμεθα δηλοῦν, ἀεὶ κατὰ τὸ πρέπον τῇ γραφῇ ποιούμενοι τὴν ἐπίστασιν. τῶν μέν τοι γε Ἀράτῳ διωκημένων, καὶ νῦν, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν, ἐπικεφαλαιούμενοι μνησθησόμεθα, διὰ τὸ καὶ λίαν ἀληθινοὺς καὶ σαφεῖς ἐκεῖνον περὶ τῶν ἰδίων συντεταχέναι πράξεων ὑπομνηματισμούς· τῶν δὲ τοῖς ἄλλοις, ἀκριβεστέραν καὶ μετὰ διαστολῆς ποιησόμεθα

XL. 3. ἐπίστασιν. *Male* ἐπισταοίαν edd. ex Bav.

40. Poſtea vero quam tandem aliquando pares conſiliis ſuis ea Reſp. duces fuit nacta; brevi tempore, quid in ipſa virium ac roboris eſſet, palam fecit; facinore edito longe pulcerrimo: *concordiam* dico *Peloponneſiorum*. Cujus univerſi inſtituti dux quidem & auctor habendus *Aratus* eſt *Sicyonius*: promovit autem illud, ac tandem conſummavit, *Megalopolitanus Philopœmen*: confirmavit vero, & ut etiam in poſterum aliquamdiu ſaltem res duraret, *Lycortas* effecit, aliique qui eadem cum hoc conſilia ſecuti ſunt. Quid autem ſinguli præſtiterint, quove modo aut tempore, in progreſſu ſcriptionis declarabimus, ac ſuis locis obſervabimus. *Arati* tamen facta, & nunc, & deinceps rurſus, non niſi ſummatim dicemus: quia exſtant ab ipſo editi ſingulari cum fide tum ſermonis perſpicuitate *Commentarii*. Quæ a cæteris geſta ſunt, ea quidem exquiſitiore diligentia & enucleatius

σόμεθα τὴν ἐξήγησιν. ὑπολαμβάνω δὲ, ῥᾴστην ἐμοί τ' ἂν γενέσθαι τὴν διήγησιν, καὶ τοῖς ἐντυγχάνουσιν εὐπαρακολούθητον τὴν μάθησιν, εἰ ποιησαίμεθα τὴν ἐπίστασιν ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν, ἐν οἷς κατὰ πόλιν διαλυθέντος τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους ὑπὸ τῶν ἐκ Μακεδονίας βασιλέων, ἀρχὴ πάλιν ἐγένετο καὶ σύννευσις τῶν πόλεων πρὸς ἀλλήλας. ἀφ' ἧς αὐξανόμενον κατὰ τὸ συνεχὲς τὸ ἔθνος, εἰς ταύτην ἦλθε τὴν συντέλειαν, ἐν ᾗ καθ' ἡμᾶς ἦν, ὑπὲρ ἧς κατὰ μέρος ἀρτίως εἴπον.

XLI. Instauratio Fœderis Achaici. Ol. CXXIV.

Ὀλυμπιὰς μὲν ἦν εἰκοστὴ καὶ τετάρτη πρὸς ταῖς ἑκατὸν, ὅτε Πατρεῖς ἤρξαντο συμφρονεῖν καὶ Δυμαῖοι· καιροὶ δὲ, καθ' οὓς Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, καὶ Λυσίμαχος, ἔτι δὲ Σέλευκος, καὶ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς, μετήλλαξαν τὸν βίον. πάντες γὰρ οὗτοι περὶ τὴν προειρημένην Ὀλυμπιάδα τὸ ζῆν ἐξέλιπον. Τοὺς μὲν οὖν ἀνώτερον τούτων χρόνους, τοιαύτη τις ἦν

cleatius perſequemur. Exiſtimo autem, & faciliorem mihi narrationem futuram, & lectoribus ad intelligenda recte omnia expeditiorem viam; ſi ab eo tempore ordiamur, quo poſt diviſam oppidatim gentem Achæorum a Macedoniæ regibus, cœpere rurſus civitatum voluntates ad mutuam ſocietatem inclinare: ex quo gens Achæorum continuis incrementis aucta, ad eam perfectionem tandem pervenit, quam noſtra ætate vidimus, & de qua jam paullo ante nonnihil commemoravimus.

41. *Olympias* igitur agebatur *centeſima vigeſima quarta*, cum *Patrenſes* & *Dymæi* concordiæ hujus fundamenta jecerunt: eodem fere tempore, quo *Ptolemæus*, *Lagi* filius, tum *Lyſimachus*, itemque *Seleucus*, & *Ptolemæus* cognomine *Ceraunus*, vitam cum morte commutarunt: omnes enim iſti circa eandem Olympiadem in vivis eſſe deſierunt. Ad ſuperiora vero tempora quod attinet, gentis *Achæorum ſtatus* fuit

4 ἦν ἡ περὶ τὸ προειρημένον ἔθνος διάθεσις. Ἀπὸ γὰρ
Τισαμενοῦ βασιλευθέντες, ὃς ἦν Ὀρέστου μὲν υἱὸς,
κατὰ δὲ τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν κάθοδον ἐκπεσὼν τῆς
Σπάρτης, κατέσχε τοὺς περὶ Ἀχαΐαν τόπους·
5 ἀπὸ τούτου κατὰ τὸ συνεχὲς καὶ κατὰ τὸ γένος
ἕως Ὠγύγου βασιλευθέντες· μετὰ ταῦτα δυσαρε- Fœdus
στήσαντες τοῖς τοῦ προειρημένου παισὶν, ἐπὶ τῷ μὴ pristi-
νομίμως ἀλλὰ δεσποτικῶς αὐτῶν ἄρχειν, μετέστη- num.
6 σαν εἰς δημοκρατίαν τὴν πολιτείαν. λοιπὸν ἤδη τοὺς
ἑξῆς χρόνους μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου
δυναστείας, ἄλλοτε μὲν ἄλλως ἐχώρει τὰ πράγματ'
αὐτοῖς κατὰ τὰς περιστάσεις· τό γε μὴν κοινὸν πο-
λίτευμα, καθάπερ εἰρήκαμεν, ἐν δημοκρατίᾳ συνέ-
7 χειν ἐπειρῶντο. τοῦτο δ' ἦν ἐκ δώδεκα πόλεων· ἃς Civitates
ἔτι καὶ νῦν συμβαίνει διαμένειν, πλὴν Ὠλένου, καὶ fœderatæ
Ἑλίκης, τῆς πρὸ τῶν Λευκτρικῶν ὑπὸ τῆς θαλάτ- duode-
8 της καταποθείσης. αὗται δ' εἰσὶ, Πάτραι, Δύ- cim.
μη, Φαραὶ, Τριταία, Λεόντιον, Αἴγειρα, Πελλήνη,
Αἴγιον,

fuit hujusmodi. *Tisamenus*, *Orestis* filius, post reditum Heraclidarum Sparta ejectus, *Achaïæ* loca obtinuit, primusque *rex* ejus populi fuit. Duravit institutum ab eo regnum, continua stirpis ejusdem serie propagatum ad *Ogygum* usque: cujus postea filios aversati, quoniam non pro legitimis regibus, sed pro dominis inter illos se gerebant, rei publicæ formam in popularem statum converterunt. Inde insecutis temporibus, ad dominatum usque Alexandri & Philippi, licet aliâs aliter, pro temporum necessitatibus, res illorum se haberent; non desierunt tamen formam Reip. in populari statu, sicut diximus, pro viribus retinere. Ea *democratia e* XII *urbibus* constabat; quæ nunc quoque supersunt, præter *Olenum*, & *Helicen*, quam paullo ante pugnam Leuctricam mare hausit. Sunt autem civitates hæ: *Patræ*, *Dyme*, *Pharæ*, *Tritæa*, *Leontium*, *Aegira*, *Pellene*, *Aegium*, *Bura*,

Digitized by Google

Fœdus dissolutum a Macedonibus.

Αἴγιον, Βούρα, Κερύνεια, Ὦλενος καὶ Ἑλίκη. Κατὰ δὲ τοὺς ὑστέρους μὲν τῶν κατ' Ἀλέξανδρον καιρῶν, πρότερους δὲ τῆς ἄρτι ἐηθείσης Ὀλυμπιάδος, εἰς τοιαύτην διαφορὰν καὶ καχεξίαν ἐνέπεσον, καὶ μάλιστα διὰ τῶν ἐκ Μακεδονίας βασιλέων, ἐν ᾗ συνέβη πάσας τὰς πόλεις, χωρισθείσας ἀπ' αὐτῶν, ἐναντίως τὸ συμφέρον ἄγειν ἀλλήλαις. ἐξ οὗ συνέπεσε, τὰς μὲν ἐμφρούρους αὐτῶν γενέσθαι διά τε Δημητρίου καὶ Κασσάνδρου, καὶ μετὰ ταῦτα δι' Ἀντιγόνου τοῦ Γοναταῖ, τὰς δὲ καὶ τυραννεῖσθαι· πλείστους γὰρ δὴ μονάρχους οὗτος ἐμφυτεῦσαι δοκεῖ τοῖς Ἕλλησι.

Instaurationis initium. Ol. CXXIV. A.V. 470 sqq.

Περὶ δὲ τὴν εἰκοστὴν καὶ τετάρτην Ὀλυμπιάδα πρὸς ταῖς ἑκατὸν, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, αὖθις ἤρξαντο μετανοήσαντες συμφρονεῖν. ταῦτα δ' ἦν κατὰ τὴν Πύρρου διάβασιν εἰς Ἰταλίαν. Καὶ πρῶτοι μὲν συνέστησαν, Δυμαῖοι, Πατρεῖς, Τριταιεῖς, Φα-

XLI. 8. Αἴγιον, *tum* Ὦλενος & Ἑλίκη, *omittunt Vat. Flor. Aug. Reg. A. & Perr.* Ibid. Κερύνεια *emendavi. Vulgo omnes h. l.* Κεραύνεια.

Bura, Cerynea, Olenus, Helice. Medio vero tempore inter Alexandri mortem & modo dictam Olympiadem, tanta inter eos incessit discordia & glisens per membra lues, idque regum Macedoniæ opera potissimum; ut, dissipata civitatum concordia, contrariis consiliis sibi unaquæque privatim consuleret. Ex quo factum, ut aliis ipsorum urbibus *Demetrius & Cassander*, ac postea *Gonatas Antigonus* præsidia imposuerint; aliæ etiam a tyrannis occuparentur; quorum plerique ejusdem Antigoni opera in Græcas civitates irrepsisse videntur. At circa *Olympiadem* CXXIV, sicuti paullo ante diximus, quo tempore in Italiam Pyrrhus trajecit, ducti pœnitentia, ad concordiam redire cœperunt. Primi omnium concordiam instaurarunt *Dymæi, Patrenses, Tritæenses, Pha-*

Digitized by Google

Φαραιεῖς· διόπερ οὐδὲ στήλην ὑπάρχειν συμβαίνει Instaura-
13 τῶν πόλεων τούτων περὶ τῆς συμπολιτείας. μετὰ tionis ini-
δὲ ταῦτα, μάλιστά πως ἔτει πέμπτῳ, τὴν Φρουρὰν ἐκβαλόντες Αἰγιεῖς, μετέσχον τῆς συμπολιτείας· ἐξῆς δὲ τούτοις Βούριοι, τὸν τύραννον ἀπο-
14 κτείναντες. ἅμα δὲ τούτοις Κερυνεῖς ἀποκατέστησαν. συνιδὼν γὰρ Ἰσέας ὁ τῆς Κερυνείας· τότε τυραννεύων, ἐκπεπτωκυῖαν μὲν ἐξ Αἰγίου τὴν Φρουρὰν, ἀπολωλότα δὲ τὸν ἐν τῇ Βούρᾳ μόναρχον διὰ Μάρκου καὶ τῶν Ἀχαιῶν, ἑαυτὸν δὲ πανταχόθεν ὁρῶν
15 ὄσον οὐκ ἤδη πολεμηθησόμενον· ἀποδέμενος τὴν ἀρχὴν, καὶ λαβὼν τὰ πιστὰ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας, προσέθηκε τὴν πόλιν πρὸς τὸ τῶν Ἀχαιῶν σύστημα.

Τίνος οὖν χάριν ἐπὶ τοὺς χρόνους τούτους ἀνέ- XLII.
δραμον; Ἵνα πρῶτον μὲν γένηται συμφανὲς, πῶς, Laus
καὶ Achæo-
rum.

12. *συμβαίνει περὶ τῶν πόλεων τούτων τῆς συμπολ. Ang.* 13. *Αἰγιεῖς restripsi pro vulg.* Αἰγεῖς. 14. *Vulgo omnes h. l.* Καρυνεῖς & Καρυνίας. Ibid. *τυραννῶν Bav. pro τυραννεύων.* Ibid. Μάρκου. *Omnes h. l.* Μάργου. Μόρκου *autem viri hujus nomen suspicatus est Reisk.*

Pharæenſes: quamobrem ne columna quidem ulla exſtat de harum urbium in eandem Reipubl. formam conſenſu. Quinto ferme poſt anno *Aegienſes*, poſtquam præſidium oppido ejecerunt, eidem reipubl. adſcripti ſunt. Secuti dein *Burii*, occiſo tyranno. Simul cum his & *Cerynenſes* priſtinum ſtatum receperunt. *Iſeas* namque, tempeſtate illa *Ceryneæ* tyrannus, qui præſidium Aegio cerneret ejectum, occiſum vero Buræ tyrannum *Marci* & Achæorum opera, tum ſe quoque ſentiret jamjam undique bello petendum; poſito dominatu, fideque ab Achæis accepta, fraudi eam rem ſibi non fore; ad conventum Achæorum civitatem ſuam adjecit.

42. Quorſum vero antiquiorum illorum temporum res heic attigimus? Primum quidem, ut palam fieret, quo-
modo,

Digitized by Google

Laus Achæorum.

καὶ κατὰ ποίους καιροὺς, καὶ τίνες πρῶτοι τῶν ἐξ ἀρχῆς Ἀχαιῶν αὖθις ἐποιήσαντο τὴν ἐπιβολὴν τῆς νῦν συστάσεως· δεύτερον δ', ἵνα καὶ τὰ τῆς προαιρέσεως μὴ μόνον διὰ τῆς ἡμετέρας ἀποφάσεως, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, πίστεως τυγχάνῃ· διότι μία τις ἀεὶ τῶν Ἀχαιῶν αἵρεσις ὑπῆρχε, καθ' ἣν προτείνοντες μὲν τὴν παρ' αὐτοῖς ἰσηγορίαν καὶ παῤῥησίαν, πολεμοῦντες δὲ καὶ καταγωνιζόμενοι συνεχῶς τοὺς ἢ δι' αὐτῶν ἢ διὰ τῶν βασιλέων τὰς σφετέρας πατρίδας καταδουλουμένους, τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ ταύτῃ τῇ προθέσει, τοῦτο τοὔργον ἐπετέλεσαν, τὰ μὲν δι' αὐτῶν, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν συμμάχων. καὶ γὰρ τὰ δι' ἐκείνων συνεργήματα γεγονότα πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις, ἐπὶ τὴν τῶν Ἀχαιῶν προαίρεσιν ἀνοιστέον. πολλοῖς γὰρ κοινωνήσαντες πραγμάτων, πλείστων τε καὶ καλλίστων Ῥωμαίοις, οὐδέποτε τὸ παράπαν ἐπεθύμησαν ἐκ τῶν

XLII. 5. πλείστων τε. *Forſ.* πλεῖστον δὲ.

modo, & quando, & qui primi ex veteribus Achæis præſentis ſtatus fundamenta rurſus jecerint. Deinde, ut, quod dicebamus de inſtitutis ejus gentis, non ſolum ex aſſertione noſtra, verum ex ipſis etiam rebus fidem inveniret: videlicet, *unum fuiſſe ſemper Achæorum inſtitutum hoc, ut ad æqualitatem ac libertatem, quæ inter ipſos vigebat, homines invitando; eos autem, qui, vel propriis opibus, vel regum auxilio freti, ſuas civitates ſibi ſervire coëgiſſent, continue armis petendo detrudendoque; hac,* inquam, *ratione & propoſito, rem tantam, partim per ſe, partim ſociorum opera, ad exitum perducerent.* Nam & quæ ſociis adjuvantibus in hoc genere ſunt poſtea effecta, ad Achæorum inſtitutum referri debent. Etenim quum & multos alios, & in plurimis præclariſſimisque rebus Romanos ſæpe adjuvarent; numquam tamen, per occaſionem rei bene geſtæ, ullum ſibi

ότων κατορθωμάτων οὐδενὸς ἰδίας λυσιτελοῦς· ἀλλ' ἀντὶ πάσης τῆς ἑαυτῶν φιλοτιμίας, ἣν παρείχοντο τοῖς συμμάχοις, ἀντικατηλλάττοντο τὴν ἑκάστων ἐλευθερίαν, καὶ τὴν κοινὴν ὁμόνοιαν Πελοποννησίων. τσαφέστερον δ' ὑπὲρ τούτων ἔσται διαλαμβάνειν ἐξ αὐτῶν τῶν περὶ τὰς πράξεις ἐνεργημάτων. Laus Achæorum.

Εἴκοσι μὲν οὖν ἔτη τὰ πρῶτα καὶ πέντε συνεπολιτεύσαντο μεθ' ἑαυτῶν αἱ προειρημέναι πόλεις, ἡρεμμαστέως κοινὸν ἐκ περιόδου προχειριζόμεναι, καὶ δύο στρατηγούς. μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἔδοξεν αὐτοῖς ἕνα καθιστάνειν, καὶ τούτῳ πιστεύειν ὑπὲρ τῶν ὅλων. καὶ πρῶτος ἔτυχε τῆς τιμῆς ταύτης Μάρκος ὁ Κερυνεύς. τετάρτῳ δ' ὕστερον ἔτει τοῦ προειρημένου στρατηγοῦντος, Ἄρατος ὁ Σικυώνιος, ἔτη μὲν ἔχων εἴκοσι, τυραννουμένην δὲ ἐλευθερώσας τὴν πατρίδα διὰ τῆς ἀρετῆς τῆς ἑαυτοῦ καὶ τόλμης, προσένειμε πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν πολιτείαν· ἀρχῆθεν εὐθὺς XLIII. Marcus Cerinensis prætor Achæorum. Ol. CXXXI. A.V. 500. Aratus Achæis adtribuit Sicyonem, A.V. 504.

XLIII. 2. Κερυνεὺς. Καρυνεὺς edd. ex Bav. Γερυνεὺς Vat. Flor. Aug. Reg. A. Perott. 3. προειρημένου. Scripti omnes προηγουμένου. In solo Bav. adscriptum προειρ. Ibid. ἔτη μὲν. Ὃς ἔτη μὲν scribendum putarunt Gron. & Reisk.

sibi proprium commodum cupiverunt: sed semper, pro navata egregie sociis opera, mercedis loco, singularum civitatum libertatem, & communem omnium Peloponnesiorum concordiam, postularunt. Verum de his quidem ex ipsa rerum gestarum ratione melius liquebit.

43. Quinque igitur & viginti primos annos dictæ urbes Rempublicam eamdem coluerunt, scribam communem & Prætores duos in orbem eligentes. Postea placuit unum designare, cui rerum summam permitterent: eoque honore primus functus est *Marcus Cerynensis*. Quarto post hujus præturam anno, *Aratus Sicyonius*, viginti annos natus, ereptam jugo tyranni patriam virtute sua & fortitudine, Achæorum Reip. attribuit: adeo

Digitized by Google

εὐθὺς ἐραστὴς γενόμενος τῆς προαιρέσεως αὐτῶν.
Corinthum & Megara. Ol. CXXXIV. A.V. 511. ὀγδόῳ δὲ πάλιν ἔτει, στρατηγὸς αἱρεθεὶς τὸ δεύτερον, καὶ πραξικοπήσας τὸν Ἀκροκόρινθον, Ἀντιγόνου κυριεύοντος, καὶ γενόμενος ἐγκρατής· μεγάλου μὲν ἀπέλυσε φόβου τοὺς τὴν Πελοπόννησον κατοικοῦντας· ἐλευθερώσας δὲ Κορινθίους, προσηγάγετο πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν πολιτείαν. ἐπὶ δὲ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς καὶ τὴν τῶν Μεγαρέων πόλιν διαπραξάμενος, προσένειμε τοῖς Ἀχαιοῖς. Ταῦτ' ἐγίγνετο τῷ προτέρῳ ἔτει τῆς Καρχηδονίων ἥττης, ἐν ᾗ καθόλου Σικελίας ἐκχωρήσαντες, πρῶτον ὑπέμειναν τότε φόρους ἐνεγκεῖν Ῥωμαίοις. Μεγάλην δὲ προκοπὴν ποιήσας τῆς ἐπιβολῆς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, λοιπὸν ἤδη διετέλει προστατῶν μὲν τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους, πάσας δὲ τὰς ἐπιβολὰς καὶ πράξεις πρὸς ἓν τέλος ἀναφέρων. τοῦτο δ' ἦν, τὸ Μακεδόνας μὲν ἐκβαλεῖν ἐκ Πελοποννήσου, τὰς δὲ μοναρχίας καταλῦσαι, βεβαιῶσαι δ' ἑκάστοις τὴν κοινὴν καὶ πάτριον ἐλευθερίαν.

Aratus prætor Achæor. opponit se Macedonibus & Aetolis.

jam inde a principio ætatis mores atque instituta illorum adamaverat. Rursus octavo inde anno, quum Prætor esset iterum creatus, capto proditione *Acrocorintho*, quam Antigonus tunc tenebat, ingenti Peloponnesios metu liberavit, *Corinthios* vero, in libertatem restitutos, Reipubl. Achæorum adjunxit. In eadem prætura, etiam *Megarensium* urbem Achæis contribuit, astu in potestatem redactam. Gesta hæc sunt anno prius quam Carthaginienses illa afficerentur clade, per quam universa excedere Sicilia, & tributum Romanis pendere tum primum sunt coacti. Quum autem multum brevi tempore in suscepto consilio *Aratus* promovisset, ita deinceps gentis Achæorum principatum obtinebat, ut, quæcumque institueret aut ageret, ad unum hunc finem referret: quo nimirum *Macedonas* Peloponneso ejiceret, tyrannides amoliretur, communem ac patriam libertatem

Digitized by Google

9 θερίαν. Μέχρι μὲν οὖν ἦν Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, πρός τε τὴν ἐκείνου πολυπραγμοσύνην, καὶ πρὸς τὴν τῶν Αἰτωλῶν πλεονεξίαν ἀντιτατλόμενος διετέλει, πραγματικῶς ἕκαστα χειρίζων· καί περ εἰς τοῦτο προβάντων ἀμφοτέρων ἀδικίας καὶ τόλμης, ὥστε ποιήσασθαι συνθήκας πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ διαιρέσεως τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους. Antigonus Gonatas Rex Maced.

Ἀντιγόνου δὲ μεταλλάξαντος, καὶ συνθεμένων τῶν Ἀχαιῶν καὶ συμμαχίαν πρὸς Αἰτωλοὺς, καὶ μετασχόντων εὐγενῶς σφίσι τοῦ πρὸς Δημήτριον πολέμου, τὰ μὲν τῆς ἀλλοτριότητος καὶ δυσμενείας ἠρέθη κατὰ τὸ παρὸν, ὑπεγένετο δὲ κοινωνικὴ καὶ φιλικήτις αὐτοῖς διάθεσις. Δημητρίου δὲ βασιλεύσαντος δέκα μόνον ἔτη, καὶ μεταλλάξαντος τὸν βίον περὶ τὴν πρώτην διάβασιν εἰς τὴν Ἰλλυρίδα Ῥωμαίων, ἐγένετό τις εὔροια πραγμάτων πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπι- XLIV. Achæi fœdus cum Aetolorum adv. Demetrium.

X 2

9. ἀντιτατλόμ. *Vulgo* ἀντιπαρατατλόμ.

XLIV. 1. κοινωνική. κρουνωνητική *edd. ex Bav.*

tem ſingulis firmaret. Hoc igitur animo, dum *Antigonus Gonatas* viveret, qua illius variis conatibus, qua Aetolorum cupiditati creſcendi ex aliena injuria, aſſidue reſe *Aratus* opponebat, ſingulari ſollertia omnia feliciter adminiſtrans; licet eo iniquitas & audacia utrorumque ſit progreſſa, ut fœdus inter ſe inirent ad ſocietatem Achæorum diſſolvendam.

44. Poſt *Antigoni* vero *obitum*, quum ſociali etiam fœdere *Aetolis* ſe *Achæi* junxiſſent, atque etiam in bello contra *Demetrium* ſtrenuam iis operam navaſſent; exſtinctis in præſens ſimultatibus atque odiis; paullatim in eorumdem Aetolorum animos ſocietatis amor & amicabilis affectio irrepſerunt. Decem tantum annos regnavit *Demetrius:* eodem fere tempore fato functus, quo prima Romanorum in Illyricum trajectio contigit. Tum vero *Achæis* ad id perficiendum, quod initio propoſuerant, magnæ rerum opportunitates

Tyranni posita tyrannide accedunt Achæis. Ol. CXXXVI sqq. A.V. 521 sqq.

ἐπιβολὴν τῶν Ἀχαιῶν. οἱ γὰρ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ μόναρχοι, δυσελπιστήσαντες ἐπὶ τῷ μεταλλαχέναι μὲν τὸν Δημήτριον, ὃς ἦν αὐτοῖς οἱονεὶ χορηγὸς καὶ μισθοδότης, ἐπικεῖσθαι δὲ τὸν Ἄρατον, εἰσόμενον δεῖν σφᾶς ἀποτίθεσθαι τὰς τυραννίδας, καὶ τοῖς μὲν πεισθεῖσι μεγάλας δωρεὰς καὶ τιμὰς προτείνοντα, τοῖς δὲ μὴ προσέχουσιν ἔτι μείζους ἐπανατεινόμενον φόβους καὶ κινδύνους διὰ τῶν Ἀχαιῶν· ὥρμησαν ἐπὶ τὸ, πεισθέντες, ἀποθέσθαι μὲν τὰς τυραννίδας, ἐλευθερῶσαι δὲ τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, μετασχεῖν δὲ τῆς τῶν Ἀχαιῶν πολιτείας. Λυδιάδας μὲν οὖν ὁ Μεγαλοπολίτης, ἔτι ζῶντος Δημητρίου, κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν, πάνυ πραγματικῶς καὶ φρονίμως προϊδόμενος τὸ μέλλον, ἀπετίθετο τὴν τυραννίδα, καὶ μετεσχήκει τῆς ἐθνικῆς συμπολιτείας. Ἀριστόμαχος δ', ὁ τῶν Ἀργείων τύραννος, καὶ Ξένων ὁ τῶν Ἑρμιονέων, καὶ Κλεώνυμος ὁ τῶν Φλιασίων, τότε ἀπο-

Lydiadas tyr. Megalopol.

5. Λυδιάδας. *Vulgo h. l. omnes* Λυσιάδας.

tes se obtulerunt. Quotquot enim *tyranni in Peloponneso* fuere, spe omni destituti, partim ob Demetrii mortem, qui suis illos opibus ac mercedem pensitando sustentaverat; partim ob imminentem ipsorum cervicibus *Aratum*, qui poni tyrannides volebat, & sponte sua deponentibus magna præmia atque honores pollicebatur, renuentibus vero majora etiam mala minitabatur & pericula ab Achæis timenda; consilium cepere, tyrannide sponte exuta, patrias quisque suas liberandi, & Reip. Achæorum eas adjungendi. Et *Lydiadas* quidem, *Megalopolitanus*, vivo adhuc Demetrio, propria voluntate ac consilio, sollerter plane ac prudenter prævidens quod futurum erat, tyrannidi renunciavit, ac communis juris universæ gentis particeps est factus. Postea vero tyrannus Argivorum *Aristomachus*, Hermionensium *Xenon*, Phliasiorum *Cleonymus*, abdicato unius domi-

Digitized by Google

ἀπαθέμενοι τὰς μοναρχίας, ἐκοινώνησαν τῆς τῶν Ἀχαιῶν δημοκρατίας.

Ὀλοσχερεστέρας δὲ γενομένης αὐξήσεως διὰ ταῦτα καὶ προκοπῆς περὶ τὸ ἔθνος· Αἰτωλοὶ, διὰ τὴν ἔμφυτον αὐθικίαν καὶ πλεονεξίαν φθονήσαντες, τὸ δὲ πλεῖον ἐλπίσαντες καταδιελέσθαι τὰς πόλεις, καθάπερ καὶ πρότερον τὰς μὲν Ἀκαρνάνων διενεμοντο πρὸς Ἀλέξανδρον, τὰς δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἐπεβάλοντο πρὸς Ἀντίγονον τὸν Γοναταν· καὶ τότε παραπλησίαις ἐλπίσιν ἐπαρθέντες, ἀπετόλμησαν Ἀντιγόνῳ τε, τῷ κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς προεστῶτι Μακεδόνων, ἐπιτροπεύοντι δὲ Φιλίππου παιδὸς ὄντος, καὶ Κλεομένει, τῷ βασιλεῖ Λακεδαιμονίων, κοινωνεῖν, καὶ συμπλέκειν ἀμφοτέροις ἅμα τὰς χεῖρας. Ὁρῶντες γὰρ τὸν Ἀντίγονον, κυριεύοντα μὲν τῶν κατὰ Μακεδονίαν ἀσφαλῶς, ὁμολογούμενον δὲ καὶ πρόδηλον ἐχθρὸν ὄντα τῶν Ἀχαιῶν, διὰ τὴν

XLV. Aetoli favent Antigono Dosoni & Cleomeni adv. Achæos.

X 3 κατὰ

6. *Edd. cum aliis* ἐκοινώνησαν ταῖς τ. Ἀ. δημοκρατίαις.

dominatu, in communionem ſtatus popularis *Achæorum* conceſſerunt.

45. Quibus acceſſionibus quum jam vehementer Achæorum vires creviſſent; *Aetoli*, ſtimulati invidia ob inſitam illorum ingeniis improbitatem cupiditatemque; &, quod præcipuum erat, ſpe dividendi conjunctas invicem urbes, ſicut olim Acarnanum oppida cum Alexandro diviſerant, & de Achaicis deinde oppidis cum Antigono Gonata eadem conſilia inierant; ſic igitur tunc quoque, ſimili ſpe concitati, ſcelerate auſi ſunt, & cum *Antigono*, qui Macedoniæ tunc præerat, relictus Philippo adhuc puero tutor, & cum *Cleomene*, Lacedæmoniorum rege, communicare, amicitiamque cum utroque illorum contrahere. Quum enim viderent, tota Macedonia tuto *Antigonum* potiri, eumdemque propter interceptum Acrocorinthum certum ac profeſſum Achæorum

Digitized by Google

κατὰ τὸν Ἀκρικόρινθον πρᾶξιν· ὑπέλαβον, εἰ, τοὺς Λακεδαιμονίους ἔτι προσλαβόντες κοινωνοὺς σφίσι τῆς ἐπιβολῆς, προεμβιβάσαιεν εἰς τὴν πρὸς τὸ ἔθνος ἀπέχθειαν, ῥᾳδίως καταγωνίσασθαι τοὺς Ἀχαιούς, ἐν καιρῷ συνεπιτιθέμενοι, καὶ πανταχόθεν περιστήσαντες αὐτοῖς τὸν πόλεμον. Ὁ δὴ καὶς ταχέως ἂν ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἐπετέλεσαν, εἰ μὴ τὸ κυριώτατον παρεῖδον τῆς προθέσεως· οὐ συλλογισάμενοι, διότι ταῖς ἐπιβολαῖς Ἄρατον ἔξουσιν ἀνταγωνιστὴν, ἄνδρα δυνάμενον πάσης εὐστοχεῖν περιστάσεως. τοιγαροῦν ὀρμήσαντες ἐπὶ τὸ πολυπραγμονεῖν, καὶ χειρῶν ἄρχειν ἀδίκων, οὐχ οἷον ἤνυσάν τι τῶν ἐπινοηθέντων· ἀλλὰ τοὐναντίον, καὶ τὸν Ἄρατον τότε προεστῶτα, καὶ τὸ ἔθνος ἐσωματοποίησαν· πραγματικῶς ἀντιπερισπάσαντος ἐκείνου, καὶ λυμηναμένου τὰς ἐπιβολὰς αὐτῶν. ὡς δ' ἐχειρίσθη τὰ ὅλα, δῆλον ἔσται διὰ τῶν λεγεσθαι μελλόντων.

Aetolorum consilia pervertit Aratus.

rum esse hostem, sic apud se cogitabant: si Lacedæmonios insuper ad societatem ejus rei, quam moliebantur, possent pellicere, & in inimicitiam Achæorum inducere; haud sane difficile sibi fore, ut, opportuno tempore illos aggredientes, & bellum undique conflantes, eos debellarent. Et omnino simile veri est, habiturum fuisse exitum *Aetolorum* istud inceptum, nisi id omisissent in eo suscipiendo, quod præcipue erat animadvertendum: neque enim in mentem illis venerat, rem sibi cum *Arato* futuram: viro, omnibus difficultatibus convenienter mederi gnaro. Itaque res novare orsi, belloque nefario *Achæos* adorti, non solum nihil effecerunt eorum quæ speraverant; sed etiam contra, tam *Aratum*, qui tum erat prætor, quam gentem ipsam Achæorum, potentiores reddiderunt: sollerter Arato consilia omnia illorum in contrarium vertente, atque corrumpente. Quomodo autem quæque sint gesta, ex iis quæ deinceps narrabuntur, perspicuum fiet.

Θεω-

46. Con-

Digitized by Google

Θεωρῶν γὰρ τοὺς Αἰτωλοὺς ὁ προειρημένος ἐνήρ, τὸν μὲν πόλεμον, τὸν πρὸς αὐτοὺς, αἰσχυνομένους ἀναλαβεῖν ἐκ τοῦ φανεροῦ, διὰ τὸ καὶ λίαν εἶναι προσφάτους τὰς ἐκ τῶν Ἀχαιῶν εὐεργεσίας περὶ τὸν Δημητριακὸν πόλεμον εἰς αὐτούς· συμβουλευομένους δὲ τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ φθονοῦντας τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, Κλεομένους πεπραξικοπηκότος αὐτοὺς, καὶ παρειρημένου Τέγεαν, Μαντίνειαν, Ὀρχομενὸν, τὰς Αἰτωλοῖς οὐ μόνον συμμαχίδας ὑπαρχούσας, ἀλλὰ καὶ συμπολιτευομένας τότε πόλεις, οὐχ οἷον ἀγανακτοῦντας ἐπὶ τούτοις, ἀλλὰ καὶ βεβαιοῦντας αὐτῷ τὴν παράληψιν· καὶ τοὺς πρότερον κατὰ τῶν μηδὲν ἀδικούντων πᾶσαν ἀφορμὴν ποιουμένους πρόφασιν εἰς τὸ πολεμεῖν διὰ τὴν πλεονεξίαν, καὶ τότε συνορῶν ἑκουσίως παρασπονδουμένους, καὶ τὰς μεγίστας ἀπολλύντας πόλεις ἐθελοντὶ, ἐφ' ᾧ μόνον ἰδεῖν ἀξιόχρεων γενόμενον

XLVI. Cleomenes R. Laced. plura oppida Achæor. capit.

X 4 ἀνται-

XLVI. 3. καὶ τότε συνορῶν. Nisi quid excidit, delatum malim καὶ cum Reisk. Ibid. ἐθελοντὴν habet Vat. pro more pro ἐθελοντὶ.

46. Considerans siquidem *Aratus*, *Aetolas*, propter recentissimam memoriam beneficii ab Achæis bello Demetriaco accepti, palam quidem bellum illis inferre, pudore quodam retentos, non audere; at consilia tamen cum *Lacedæmoniis* communicare: tanta flagrantes in Achæos invidia, ut, quum *Cleomenes* per dolum & occultam proditionem esset ipsos adortus, atque ea ratione *Tegeam*, *Mantineam*, & *Orchomenum* intercepisset, urbes, non societate dumtaxat, sed etiam communione ejusdem reipubl. Aetolis per id tempus junctas, ea injuria nihil moti, ultro etiam captarum urbium possessionem illi firmarent: &, quibus antea præ cupiditate lucri vel levissima occasio sufficere solebat ad bellum in eos movendum, qui nulla umquam re læserant, hos nunc cernens scientes prudentes pati ut sibi violetur fides, & sponte sua maximas urbes amittere, dummodo ea re crescere

ἀνταγωνιστὴν Κλεομένην τοῖς Ἀχαιοῖς· ἔγνω, φησὶν, εἰς ταῦτα βλέπων οὗτός τε καὶ πάντες ὁμοίως οἱ προεστῶτες τοῦ τῶν Ἀχαιῶν πολιτεύματος, πολέμου μὲν πρὸς μηδένα καταίρχειν, ἐνίστασθαι δὲ ταῖς τῶν Λακεδαιμονίων ἐπιβολαῖς. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐπὶ τούτων ἦσαν τῶν διαλήψεων· θεωροῦντες δὲ κατὰ τοὺς ἑξῆς χρόνους τὸν Κλεομένην θρασέως ἐποικοδομοῦντα μὲν τὸ καλούμενον Ἀθήναιον ἐν τῇ τῶν Μεγαλοπολιτῶν χώρᾳ, πρόδηλον δὲ καὶ πικρὸν ἀναδεικνύντα σφίσι πολέμιον ἑαυτόν· τότε δὴ συναθροίσαντες τοὺς Ἀχαιοὺς, ἔκριναν μετὰ τῆς βουλῆς ἀναλαμβάνειν φανερῶς τὴν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπέχθειαν. Ὁ μὲν οὖν Κλεομενικὸς προσαγορευθεὶς πόλεμος, τοιαύτην ἔλαβε τὴν ἀρχὴν, καὶ κατὰ τούτους τοὺς καιρούς.

BELLVM CLEOMENICVM. Ol. CXXXIX. A.V. 529.

XLVII. Οἱ δ' Ἀχαιοὶ τὸ μὲν πρῶτον διὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως ὥρμησαν ἀντοφθαλμεῖν τοῖς Λακεδαιμονίοις· ἅμα

3. Κλεομένη *Vat. Flor. Ang. Reg. A. & sic sæpius alibi in accusat. hujus nominis & aliorum ejusdem formæ.*

crescere Cleomenis opes sentirent, ut posset Achæis sese opponere: hæc, inquam, omnia considerantes *Aratus* & ceteri Achæorum proceres, neminem quidem bello sibi provocandum, *Lacedæmoniorum* autem conatibus adversandum statuunt. Ac principio quidem cogitationes illorum hujusmodi fuere: postea vero quam *Cleomenem* viderunt in ditione Megalopolitanorum magna audacia *Athenæum*, quod vocant, exstruere, & pro aperto acrique Achæorum hoste sese gerere; tum demum, Achæorum concilio convocato, sit decretum, *Lacedæmonios pro hostibus palam esse habendos.* Tunc igitur temporis, & ab hoc principio *Bellum* illud cœpit, quod *Cleomenicum* est appellatum.

47. Hujus initio ausi sunt *Achæi contra Lacedæmonios* propriis freti copiis attollere

re

Digitized by Google

ἅμα μὲν ὑπολαμβάνοντες, κάλλιστον εἶναι τὸ μὴ δι' Ol. CXXXIX. A.V. 529.
ἑτέρων σφίσι πορίζεσθαι τὴν σωτηρίαν, ἀλλ' αὐτοὺς
2δι' αὐτῶν σώζειν τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν· ἅμα
δὲ βουλόμενοι καὶ τὴν πρὸς Πτολεμαῖον τηρεῖν φι-
λίαν, διὰ τὰς προγεγενημένας εὐεργεσίας, καὶ μὴ
3φαίνεσθαι πρὸς ἑτέρους ἐκτείνοντες τὰς χεῖρας. ἤδη
δ' ἐπὶ πολὺν τοῦ πολέμου προβαίνοντος, καὶ τοῦ μὲν
Κλεομένους τό τε πάτριον πολίτευμα καταλύσαν-
τος, καὶ τὴν ἔννομον βασιλείαν εἰς τυραννίδα μετα-
στήσαντος, χρωμένου δὲ καὶ τῷ πολέμῳ πρακτικῶς
4καὶ παραβόλως· προορώμενος Ἄρατος τὸ μέλλον,
καὶ δεδιὼς τήν τε τῶν Αἰτωλῶν ἐπίνοιαν καὶ τόλμαν,
ἔκρινε πρὸ πολλοῦ λυμαίνεσθαι τὴν ἐπιβολὴν αὐτῶν.
5κατασκοπῶν δὲ τὸν Ἀντίγονον καὶ πρᾶξιν ἔχοντα καὶ Aratus molitur societa-
σύνεσιν, καὶ πίστεως ἀντιποιούμενον· τοὺς δὲ βασι- tem cum Antigono Dosone.
λέας σαφῶς εἰδὼς, φύσει μὲν οὐδένα νομίζοντας οὔτε

X 5 ἐχθρὸν

XLVII. 4. *Verborum ſeriem ex Reisk. conjecł. mutavi. Vulgo omnes* προορώμενος Ἄρατος, καὶ τὸ μέλλον δεδιὼς, τήν τε τῶν Αἰτ.

re oculos: partim quod honeſtiſſimum ducerent, ad ſalutem ſuam tuendam alieno auxilio non indigere, ſed ipſos per ſe cum urbes tum regionem poſſe defendere; partim etiam, quod beneficiorum memores, quæ *Ptolemæus* in Achæos olim contulerat, amicitiam cum illo conſervare ſtudebant, neque exiſtimari volebant ullum alium reſpicere. Procedente vero bello, quum *Cleomenes* Lacedæmone formam reipubl. a patribus acceptam antiquaſſet, ac regnum legitimum in tyrannidem mutaſſet, nec minus interea ſollerter atque acriter bellum gereret; prævidens *Aratus* id quod futurum erat, & *Aetolorum* vafritiem audaciamque reformidans, faciendum ſibi duxit, ut eorum conſilia multo ante conturbaret. Quamobrem, quæ animadverteret Macedoniæ regem *Antigonum* & rebus agendis intentum, & prudentem, & ad colendas cum fide ſocietates pronum; ceterum ſatis gnarus, reges natura neminem vel hoſtem vel ami-

Ol. CXXXIX. A.V. 529. Aratus societatem molitur cum Antig.

ἐχθρὸν οὔτε φίλον, ταῖς δὲ τοῦ συμφέροντος ψήφοις ἀεὶ μετρούντας τὰς ἔχθρας καὶ τὰς φιλίας· ἐπε-6 βάλετο λαλεῖν πρὸς τὸν εἰρημένον βασιλέα, καὶ συμπλέκειν τὰς χεῖρας, ὑποδεικνύων αὐτῷ τὸ συμ-βησόμενον ἐκ τῶν πραγμάτων. Προδήλως μὲν οὖν7 αὐτὸ πράττειν ἀσύμφορον ἡγεῖτο διὰ πλείους αἰτίας. τόν τε γὰρ Κλεομένην καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς ἀνταγω-νιστὰς παρασκευάζειν ἔμελλε πρὸς τὴν ἐπιβολήν· τούς τε πολλοὺς τῶν Ἀχαιῶν διατρέψειν, καταφεύ-8 γων ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ δοκῶν ὁλοσχερῶς ἀπε-γνωκέναι τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας· ὅπερ ἥκιστα φαί-νεσθαι πράττων ἐβούλετο. διόπερ ἔχων τοιαύτην πρό-9 θεσιν, ἀδήλως αὐτὰ διενοεῖτο χειρίζειν. ἐξ οὗ πολλὰ10 παρὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἠναγκάζετο καὶ λέγειν· καὶ ποιεῖν πρὸς τοὺς ἐκτὸς, δι' ὧν ἔμελλε τὴν ἐναν-τίαν ἔμφασιν ὑποδεικνύων, ταύτην ἐπικρύψεσθαι τὴν οἰκονομίαν. ὧν χάριν ἔνια τούτων οὐδ' ἐν τοῖς ὑπο-11 μνήμασι κατέταξεν.

Εἰδὼς

amicum ducere, verum ex ſuis ſemper utilitatibus amicitias & inimicitias æſtimare; impetum cepit cum eo rege colloquendi, amicitiamque cum eo jungendi, admonendo illum de exitu qui futurus eſſet earum rerum quæ tunc parabantur. Sed palam quidem id facere, multis de cauſſis non expedire judicabat. Nam & Cleomenem cum Aetolis ſuo adverſaturos propoſito non ignorabat; & vulgi Achæorum vehementer ſe animos dejecturum, qui ad ſubſidium hoſtium confugeret, nullamque ſpem amplius in ipſis reponere videretur; quod quidem minime omnium videri volebat. Quare quod volvebat animo, ſic tractandum cenſuit, ut nemo animadverteret. Vnde accidebat, ut & facere & dicere multa in vulgus cogeretur, per quæ, contrariam mentem præ ſe ferens, molitionem hanc ſuam occultaret. Quare ne in *Commentarios* quidem ſuos horum nonnulla retulit.

48. Non

Digitized by Google

Εἰδὼς δὲ, τοὺς Μεγαλοπολίτας, κακοπαθοῦν- XLVIII. Ol. CXXXIX. A.V. 529.
τας μὲν τῷ πολέμῳ, διὰ τὸ παρακεῖμένους τῇ Λα- In eam rem uti-
κεδαίμονι προπολεμεῖν τῶν ἄλλων· οὐ τυγχάνοντας tur Me-
δὲ τῆς καθηκούσης ἐπικουρίας ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, galopoli-
διὰ τὸ κἀκείνους δυσχρηστεῖσθαι, θλιβομένους ὑπὸ tarum
2τῆς περιστάσεως· σαφῶς δὲ γινώσκων, οἰκείως διά- opera.
κειμένους αὐτοὺς πρὸς τὴν Μακεδόνων οἰκίαν, ἐκ τῶν
3κατὰ τὸν Ἀμύντου Φίλιππον εὐεργεσιῶν· δεῖγμα
ποιούμενος, διότι ταχέως ἄν, ὑπὸ τοῦ Κλεομένους
πιεζόμενοι, καταφύγοιεν ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον, καὶ τὰς
4Μακεδόνων ἐλπίδας· κοινολογηθεὶς οὖν δι' ἀπορ- Nicopha-
ρήτων περὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς Νικοφάνει καὶ Κερκιδᾷ nes & Cercidas,
τοῖς Μεγαλοπολίταις, οἵ τινες ἦσαν αὐτοῦ πατρι- Megalo-
politæ.
5κοὶ ξένοι, καὶ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν εὐφυεῖς· ῥᾳδίως
διὰ τούτων ὁρμὴν παρέστησε τοῖς Μεγαλοπολίταις
εἰς τὸ πρεσβεύειν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ πα-
ρακαλεῖν πέμπειν πρὸς τὸν Ἀντίγονον ὑπὲρ βοη-
θείας.

48. Non fugiebat *Aratum*, *Megalopolitanos*, qui Lacedæmoni adjacerent, præ ceteris ad bellum expositos, pessimo loco esse; &, quoniam ab Achæis, qui & ipsi difficultatibus premebantur, necessaria auxilia non acciperent, præcipuis belli calamitatibus adfligi. Notum etiam habebat, propensum eorumdem Megalopolitanorum animum in regiam Macedonum domum, jam inde a temporibus Philippi Amyntæ filii, qui de illis bene fuit meritus. His argumentis inductus non dubitabat, quin hi, si gravius a *Cleomene* urgerentur, *Antigonum* & Macedonicas opes respecturi essent. Erant autem duo *Megalopolitani* cives, *Nicophanes* & *Cercidas*, quibus cum *Arato* hospitium paternum intercedebat; ambo ad rem, quam ille parabat, ingenio apti. Cum his arcano colloquio habito, facile per eos efficit, ut Megalopolitani consilium ineant legatos mittendi ad Achæorum conventum; acturos cum iis, ut auxilium legatione

Digitized by Google

Ol. CXXXIX. A.V. 529. θείας. Οἱ μὲν οὖν Μεγαλοπολῖται κατέστησαν 6 αὐτοὺς τοὺς περὶ τὸν Νικοφάνην καὶ τὸν Κερκιδᾶν πρεσβευτὰς πρός τε τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ κεῖθεν εὐθέως πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἂν αὐτοῖς συγκατάθηται τὸ ἔθνος. οἱ δ' Ἀχαιοὶ συνεχώρησαν πρεσβεύειν τοῖς 7

Legati ad Antigonum. Μεγαλοπολίταις. Σπουδῇ δὲ συμμίξαντες οἱ περὶ 8 τὸν Νικοφάνην τῷ βασιλεῖ, διελέγοντο, περὶ μὲν τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, αὐτὰ τἀναγκαῖα διὰ βραχέων καὶ κεφαλαιωδῶς, τὰ δὲ πολλὰ περὶ τῶν ὅλων, κατὰ τὰς ἐντολὰς τὰς Ἀράτου καὶ τὰς ὑποθέσεις.

XLIX. Mandata legatorum. Αὗται δ' ἦσαν, ὑποδεικνύναι τὴν Αἰτωλῶν καὶ Κλεομένους κοινοπραγίαν, τί δύναται, καὶ ποῖ τείνει· καὶ δηλοῦν, ὅτι πρώτοις μὲν αὐτοῖς Ἀχαιοῖς εὐλαβητέον, ἔξῆς δὲ καὶ μᾶλλον Ἀντιγόνῳ. τοῦτο μὲν γὰρ, ὡς Ἀχαιοὶ τὸν ἐξ ἀμφοῖν πόλεμον οὐκ ἂν ὑπενέγκαιεν, εὐθεώρητον εἶναι πᾶσι· τοῦτο δ', ὡς Αἰτω-

XLIX. 1. Αὗται. *Scripti omnes* αὐτοὶ. *Hinc Casaub.* αὐταί.

ne missa ab Antigono petant. Igitur decreto facto a Megalopolitanis, jubentur illi ipsi *Nicophanes* & *Cercidas* ad Achæos publico nomine proficisci; atque inde recta, si modo ita visum Achæis fuisset, ad *Antigonum*. Concessere Achæi Megalopolitanis, ut legatos mitterent. *Nicophanes* igitur cum collega ubi ad regem venisset, sermonem cum eo habet: de patria quidem sua nihil commemorans, nisi quæ maxime essent necessaria, & hæc ipsa quidem breviter & summatim; at de summa rerum copiose verba faciens, ex *Arati* mandatis atque monitis.

49. Ea autem erant: *Ut ob oculos Regi ponerent, hæc Aetolorum & Cleomenis societas quam vim haberet, & quo spectaret: ostenderentque primum quidem solis Achæis periculum imminere; proximum autem, & majus quidem, ipsi Antigono. Nam quod Achæi bello ab ambobus illis populis illato pares non sint futuri, id quidem facile ab omnibus intelligi: quod*

Αἰτωλοὶ καὶ Κλεομένης, κρατήσαντες τούτων, οὐκ εὐδοκήσουσιν, οὐδὲ μενοῦσιν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, ἔτι 3τοῦ πρόθεν ῥᾷον εἶναι τῷ νοῦν ἔχοντι συνιδεῖν. τήν τε γὰρ Αἰτωλῶν πλεονεξίαν οὐχ οἷον τοῖς Πελοποννησίων ὅροις εὐδοκήσαι ποτ' ἂν περιληφθεῖσαν, ἀλλ' 4οὐδὲ τοῖς τῆς Ἑλλάδος. τήν τε Κλεομένους φιλοτιμίαν, καὶ τὴν ὅλην ἐπιβολήν, κατὰ μὲν τὸ παρὸν, αὐτῆς ἐφίεσθαι τῆς Πελοποννησίων ἀρχῆς· τυχόντα δὲ ταύτης τὸν προειρημένον, κατὰ πόδας ἐνδέξεσθαι τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας. ἧς οὐχ οἷόν τε καθικέσθαι, μὴ οὐ πρόσθεν καταλύσαντα τὴν Μακεδόνων ἀρχήν. Σκοπεῖν οὖν αὐτὸν ἠξίουν, προορώμενον τὸ μέλλον, πότερον συμφέρει τοῖς σφετέροις πράγμασι, μετ' Ἀχαιῶν καὶ Βοιωτῶν ἐν Πελοποννήσῳ πρὸς Κλεομένην πολεμεῖν ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας· ἢ, προέμενον τὸ μέγιστον ἔθνος, διακινδυνεύειν ἐν Θετταλίᾳ πρὸς Αἰτωλοὺς καὶ Βοιωτούς, ἔτι

Ol. CXXXIX. A.V. 529. Mandata legatorum ad Antigonum.

2. οὐδὲ μενοῦσιν ex conj. posui. Vulgo omnes οὐδὲ μὴ μείνωσι. In Aug. tamen μὴ ut suspectum notatur. An οὐδ' ἐμμενοῦσιν?

quod autem Aetoli & Cleomenes, debellatis Achæis, cupiditati suæ finem non sint facturi, neque in eo statu mansuri; id vero recte existimanti manifestius etiam esse quam illud superius. Nam avaritiæ quidem Aetolorum, nec Græciæ universæ fines fore satis, nedum ut Peloponnesus illam expleat. Cleomenem vero, quæ hominis est ambitio & vitæ totius propositum; quantumvis in præsentia solius Peloponnesi dominatum petat; posquam hujus voti compos fuerit factus, e vestigio principatum Græcorum sibi vindicare conaturum: quem impetrare, nisi everso prius Macedonum imperio, nemo queat. Orare ergo legati Regem: *in futurum cogitationes suas extenderet; videretque, utrum magis e re sua fuerit, Achæis Bœotisque auxiliantem, in Peloponneso cum Cleomene de principatu Græcorum contendere? an, neglecta occasione gentis maximæ sibi conciliandæ, in Thessalia cum Aetolis,*

Digitized by Google

Ol. CXXXIX. A.V. 529. Mandata legatorum.

ἔτι δ' Ἀχαιοὺς καὶ Λακεδαιμονίους, ὑπὲρ τῆς Μακεδόνων ἀρχῆς. Εἰ μὲν οὖν Αἰτωλοὶ, τὴν ἐκ τῶν Ἀχαιῶν εἰς αὐτοὺς γεγενημένην εὔνοιαν ἐν τοῖς κατὰ Δημήτριον καιροῖς ἐντρεπόμενοι, τὴν ἡσυχίαν ἄγειν ὑποκρίνωνται, καθάπερ καὶ νῦν· πολεμήσειν αὐτοὺς ἔφασαν τοὺς Ἀχαιοὺς πρὸς τὸν Κλεομένην· κἂν μὲν ἡ τύχη συνεπιλαμβάνηται, μὴ δεῖσθαι χρείας τῶν βοηθησόντων. ἂν δ' ἀντιπίπτῃ τὰ τῆς τύχης, Αἰτωλοὶ δὲ συνεπιτίθωνται, προσέχειν αὐτὸν παρεκάλουν τοῖς πράγμασιν, ἵνα μὴ πρόηται τοὺς καιρούς, ἔτι δὲ δυναμένοις σώζεσθαι Πελοποννησίοις ἐπαρκέσῃ. περὶ δὲ πίστεως καὶ χάριτος ἀποδόσεως, ῥᾳθυμεῖν αὐτὸν ᾤοντο δεῖν· τῆς γὰρ χρείας ἐπιτελουμένης, αὐτὸν εὑρήσειν τὸν Ἄρατον εὐδοκουμένας ἀμφοτέροις ὑπισχνοῦντο πίστεις. ὁμοίως δ', ἔφασαν, καὶ τὸν καιρὸν τῆς βοηθείας αὐτὸν ὑποδείξειν.

lis, Bœotis, nec non Achæis & Lacedæmoniis pro Macedoniæ imperio pugnantem periclitari? Iam quodsi Aetoli, pudore cohibiti ob beneficia ab Achæis bello Demetriaco in se collata, velle se quiescere simulaverint, sicut adhuc fecissent; tum quidem solos Achæos cum Cleomene, ajebant, bellum gesturos: quorum conatibus si fortuna faverit, sociorum auxilio nihil fore opus. Sin adversam se illa præbuerit, & cum hoste Aetoli se conjunxerint; petere ab illo, animum adverteret ad ea quæ agerentur, neque occasiones rerum sibi elabi sineret; sed Peloponnesiis, dum servari adhuc potuerint, ferret opem. De fide porro & referenda gratia securum esse illum debere; Aratum namque ipsum, cum rei exsequendæ tempus venisset, fidei pignora utrisque grata esse inventurum. Simul indicaturum eumdem, quando opportunum fuerit venire auxilio.

Ὁ μὲν

50. Hæc

Ὁ μὲν οὖν Ἀντίγονος, ἀκούσας ταῦτα, καὶ δόξας ἀληθινῶς καὶ πραγματικῶς ὑποδεικνύναι τὸν Ἄρατον, προσεῖχε τοῖς ἐξῆς πραττομένοις ἐπιμελῶς. ἔγραψε δὲ καὶ τοῖς Μεγαλοπολίταις, ἐπαγγελλόμενος βοηθήσειν, ἐὰν καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς τοῦτο βουλωμένοις ᾖ. Τῶν δὲ περὶ τὸν Νικοφάνην καὶ Κερκιδᾶν ἐπανελθόντων εἰς οἶκον, καὶ τάς τε παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπιστολὰς ἀποδόντων, καὶ τὴν λοιπὴν εὐνοιαν αὐτοῦ καὶ προθυμίαν διασαφούντων· μετεωρισθέντες οἱ Μεγαλοπολῖται, προθύμως ἔσχον ἰέναι πρὸς τὴν σύνοδον τῶν Ἀχαιῶν, καὶ παρακαλεῖν ἐπισπάσασθαι τὸν Ἀντίγονον, καὶ τὰ πράγματα καταὶ σπουδὴν ἐγχειρίζειν αὐτῷ. Ὁ δ' Ἄρατος, διακούσας κατ' ἰδίαν τῶν περὶ τὸν Νικοφάνην τὴν τοῦ βασιλέως αἵρεσιν, ἣν ἔχει πρός τε τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ πρὸς αὐτὸν, περιχαρὴς ἦν, τῷ μὴ διακενῆς πεποιῆσθαι τὴν ἐπίνοιαν, μηδ' εὑρῆσθαι κατὰ τὴν τῶν Αἰτωλῶν ἐλπίδα τὸν Ἀντίγονον εἰς τέλος ἀπηλοτριω-

L. Ol. CXXXIX. A.V. 529. Promittit societatem Antigonus.

Soli statim bellum suscipiunt Achæi, duce Arato.

50. Hæc cum intellexisset *Antigonus*; verum ac prudens *Arati* consilium judicans, magna deinceps cura, quid rerum ageretur, attendebat. Ad *Megalopolitanos* etiam scripsit, auxilia promittens, dummodo id volentibus *Achæis* fieret. *Nicophanes* & *Cercidas*; domum reversi, post traditas regis literas, benevolentiam & propensam ejus voluntatem declarant. *Megalopolitani*, elatis ad hunc nuntium animis, nihil habuere antiquius, quam ut ad conventum Achæorum profecti eos hortarentur, ut Antigonum arcesserent, & quantocyus rerum curam illi demandarent. *Aratus* vero, ubi privatim a Nicophane & collega ejus didicisset; quo animo esset rex cum erga universos Achæos, tum erga se; lætitia gestire, quod non frustra ejusmodi consilium excogitasset, neque penitus a se alienatus, sicuti speraverant Aetoli, *Antigonus* esset repertus. Maxime autem facere

Digitized by Google

Ol. CXXXIX. A.V. 529. Soli bellum suscipiunt Achæi, duce Arato.

τριωμένον ἑαυτοῦ. πάνυ δὲ πρὸς λόγον ἠγεῖτο γίγνεσθαι, καὶ τὸ τοὺς Μεγαλοπολίτας προθύμους εἶναι, διὰ τῶν Ἀχαιῶν φέρειν ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον τὰ πράγματα. μάλιστα μὲν γὰρ, ὡς ἐπάνω προεῖπον, ἔσπευδε μὴ προσδεηθῆναι τῆς βοηθείας· εἰ δ' ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τοῦτο δέοι καταφεύγειν, οὐ μόνον ἐβούλετο δι' αὐτοῦ γενέσθαι τὴν κλῆσιν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐξ ἁπάντων τῶν Ἀχαιῶν. ἠγωνία γὰρ, εἰ παραγενόμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ κρατήσας τῷ πολέμῳ τοὺς Κλεομένους καὶ τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλοιότερόν τι βουλεύσοιτο περὶ τῆς κοινῆς πολιτείας, μή ποθ' ὁμολογουμένως τῶν συμβαινόντων αὐτὸς ἀναλάβῃ τὴν αἰτίαν· δόξαντος δικαίως τοῦτο πράττειν, διὰ τὴν ἐξ αὐτοῦ προγεγενημένην ἀδικίαν περὶ τὸν Ἀκροκόρινθον εἰς τὴν Μακεδόνων οἰκίαν. Διόπερ, ἅμα τῷ παρελθόντας τοὺς Μεγαλοπολίτας εἰς τὸ κοινὸν βουλευτήριον, τά τε γράμματα τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπι-

L. 8. ἀλλοιότερόν τι ex Reisk. conject. pro vulg. ἀλλ' ὕστερόν τι.

vere ad rem illi videbatur promta hæc voluntas Megalopolitanorum, rerum summam per Achivos ad Antigonum deferendi. *Aratus* enim, quemadmodum ante diximus, optabat ille quidem, summoque id agebat studio, ne cujusquam auxilio opus foret: sin eo necessitatis essent venturi; non a seruno, verum ab universis Achæis, regem volebat vocari. Magnopere enim verebatur, postquam rex adveniisset, ac Cleomenem Lacedæmoniosque debellasset, si secius deinde aliquid consuleret adversus communem ipsorum Rempublicam, ne mali totius causa uni sibi tunc adscriberetur; atque omnes ita judicarent, jure id Antigonum facere, propter insignem injuriam, capto Acrocorintho, regibus Macedonum per *Aratum* illatam. Itaque, cum *Megalopolitani* ad commune Achæorum consilium accessissent, ostensaque epistola quam acceperant, eximiam regis

ἐπιδεικνύναι, καὶ διασαφεῖν τὴν ὅλην εὔνοιαν τοῦ βασιλέως, πρὸς δὲ τούτοις ἀξιοῦν ἐπισπάσασθαι τὸν Ἀντίγονον τὴν ταχίστην, εἶναι δὲ καὶ τὸ πλῆθος ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμῆς· προσελθὼν Ἄρατος, καὶ τήν τε τοῦ βασιλέως προθυμίαν ἀποδεξάμενος, καὶ τὴν τῶν πολλῶν διάληψιν ἐπαινέσας, παρεκάλει διὰ πλειόνων, μάλιστα μὲν πειρᾶσθαι δι' αὐτῶν σώζειν καὶ τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν· οὐδὲν γὰρ εἶναι τούτου κάλλιον, οὐδὲ συμφορώτερον. ἐὰν δ' ἄρα πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἀντιβαίνῃ τὰ τῆς τύχης, πρότερον, ἔφη, δεῖν ἐξελέγξαντας πάσας τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας, τότε καταφεύγειν ἐπὶ τὰς τῶν φίλων βοηθείας. Ol. CXXXIX. A.V. 529. Soli bellum fusciipiunt Achæi, duce Arato.

Ἐπισημηναμένου δὲ τοῦ πλήθους, ἔδοξε μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ δι' αὐτῶν ἐπιτελεῖν τὸν πανεστῶτα πόλεμον. Ἐπεὶ δὲ Πτολεμαῖος μὲν, ἀπογνοὺς τὸ ἔθνος, Κλομένει χορηγεῖν ἐπεβάλλετο, βουλόμενος LI. Cladibus adficiuntur Achæi

II. συμφορώτερον correxi. Vulgo h. l. omnes συμφερώτερον.

regis erga totum illum cœtum benevolentiam declarâssent, ad hæc faciendum dicerent, ut quamprimum Antigonus acciretur; quumque id ipsum plerique etiam Achæorum percuperent; prodit *Aratus* in medium, &, regis promta voluntate commendata, multitudinis etiam laudata sententia, multis hortari eos cœpit, ut *in hanc præcipue curam incumberent, quo, si fieri posset, cum urbes, tum agros, per se defenderent: nihil enim aut honestius eo futurum aut utilius. Sin fortunam suis conatibus adversam experiantur; tunc demum ad subsidia amicorum esse confugiendum, postquam omnia prius, quæ in ipsis essent, forent experti.*

51. Approbata omnium consensu *Arati* sententia; placuit, nihil movere: &, ut præsens bellum per se *Achæi* soli gererent. Sed quum *Ptolemæus*, desperans retinere se posse in amicitia sua gentem Achæorum, *Cleomeni* necessaria suppedi-

Digitized by Google

Ol. CXXXIX. A.V. 529. λόμενος αὐτὸν ἐπαλείφειν ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον, διὰ τὸ πλείους ἐλπίδας ἔχειν ἐν τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἢπερ ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς, τοῦ δύνασθαι διακατέχειν τὰς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βασιλέων ἐπιβολάς· οἱ δ' 3 Ἀχαιοὶ τὸ μὲν πρῶτον ἠλαττώθησαν περὶ τὸ Λύκαιον, συμπλακέντες κατὰ πορείαν τῷ Κλεομένει· τὸ δὲ δεύτερον ἐκ παρατάξεως ἡττήθησαν, ἐν τοῖς Λαδοκείοις καλουμένοις τῆς Μεγαλοπολίτιδος, ὅτε καὶ Λυδιάδας ἔπεσε· τὸ δὲ τρίτον ὁλοσχερῶς ἔπταισαν ἐν τῇ Δυμαίᾳ, περὶ τὸ καλούμενον Ἑκατόμβαιον, παυδημεὶ διακινδυνεύοντες· τότ' ἤδη τῶν 4 πραγμάτων οὐκ ἔτι διδόντων ἀναστροφὴν, ἠνάγκαζε τὰ περιεστῶτα καταφεύγειν ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον. ἐν ᾧ καιρῷ πρεσβευτὴν τὸν υἱὸν ἐξαπο- 5 στείλας Ἄρατος πρὸς Ἀντίγονον, ἐβεβαιώσατο τὰ περὶ τῆς βοηθείας. Παρεῖχε δ' αὐτοῖς ἀπορίαν 6 καὶ

ad Lycæum, ad Ladocea, ad Hecatombæum.

Achæi & Aratus advocant Antigonum.

LI. 3. Λαδοκείοις. Λαοδικίοις edd. cum plerisque h. l. mstis. Λαοδοκίοις Flor. Ibid. Λυδιάδας. Λυσιάδας Bav.

tare cœpisset: (quia enim ad impediendа regum Macedoniæ consilia majorem in Lacedæmoniis quam in Achæis spem ponebat; propterea adversus Antigonum Cleomenem stimulans, sumtus etiam suggerebat:) quum etiam *Achæi* primo ad *Lycæum*, conflictu cum *Cleomene* habito, qui forte iter habentibus occurrerat, cæsi essent; & alteram deinde cladem, collatis signis cum hoste congressi ad *Ladocea*, quæ vocantur, in Megalopolitanorum finibus, accepissent; quo prælio etiam *Lydiadas* est occisus; tertio denique, quum in Dymæensi agro ad *Hecatombæum* quod vocant, totis viribus inito certamine, ingenti strage fusi essent: tum enimvero, dilationem rebus jam non ferentibus, præsens periculum Achæos coëgit, ut *Antigoni* auxilium communi omnes consensu implorarent. Eo tempore *Aratus*, filio ad Antigonum misso, quæ prius de ferenda ope fuerant acta, firmavit. Sed maxima hic difficultas

atque

καὶ δυσχρηστίαν μεγίστην, τὸ μήτε τὸν βασιλέα δοκεῖν ἂν βοηθῆσαι χωρὶς τοῦ κομίσασθαι τὸν Ἀκροκόρινθον, καὶ λαβεῖν ὁρμητήριον πρὸς τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον τὴν τῶν Κορινθίων πόλιν· μήτε τοὺς Ἀχαιοὺς ἂν τολμῆσαι Κορινθίους ἄκοντας ἐγχειρίσαι Μακεδόσι. διὸ καὶ τὸ πρῶτον ὑπέρθεσιν ἔσχε τὸ διαβούλιον, χάριν τῆς περὶ τῶν πίστεων ἐπισκέψεως. Ol. CXXXIX. A.V. 529.

LII. Cleomenes plura Achæorum oppida capit.

Ὁ δὲ Κλεομένης, καταπληξάμενος τοῖς προειρημένοις εὐτυχήμασι, λοιπὸν ἀδεῶς ἐπεπορεύετο τὰς πόλεις, ἃς μὲν πάθων, ἃς δὲ τὸν φόβον ἀνατείνομενος. προσλαβὼν δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ Καφύας, Πελλήνην, Φενεόν, Ἄργος, Φλιοῦντα, Κλεωνάς, Ἐπίδαυρον, Ἑρμιόνα, Τροιζῆνα, τελευταῖον Κόρινθον· αὐτὸς μὲν προσεστρατοπέδευσε τῇ τῶν Σικυωνίων πόλει, τοὺς δ' Ἀχαιοὺς ἀπέλυσε τοῦ μεγίστου προβλήματος. τῶν γὰρ Κορινθίων τῷ μὲν Ἀράτῳ στρατηγοῦντι καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς παραγγειλάντων ἐκ τῆς Eidem Corinthii se dedunt.

atque dubitatio sese offerebat: quod neque rex auxiliatur venturus credebatur, nisi prius *Acrocorintho* recepto, & Corinthiorum urbe tradita, ut ea veluti arce belli ad res agendas uteretur; neque Achæi audebant invitos Corinthios Macedonibus in poteſtatem tradere. Quare dilata primum illa deliberatio eſt, ut de fidei pignoribus diligentius cogitaretur.

52. *Cleomenes* interim, magno ſui terrore re toties bene geſta injecto, fidenter dehinc graſſari, urbes alias blanditiis, alias metu adjungere. Quumque hoc modo *Caphyas*, *Pellenem*, *Pheneum*, *Argos*, *Phliuntem*, *Cleonas*, *Epidaurum*, *Hermionem*, *Trœzenem*, poſtremo *Corinthum* occupaſſet; ipſe quidem ad *Sicyoniorum* urbem caſtra promovit, ceterum Achæos dubitatione, quæ ſe illis obtulerat maxima, abſolvit. Quum enim *Corinthii* Arato prætori ceterisque Achæis denuntiaſſent, ut

Digitized by Google

Ol. CXXXIX. A.V. 529. πόλεως ἀπαλλάττεσθαι, πρὸς δὲ τὸν Κλεομένην διαπεμπομένων καὶ καλούντων· παρεδόθη τοῖς Ἀχαιοῖς ἀφορμὴ καὶ πρόφασις εὔλογος. ἧς ἐπιλαβόμενος 4 Ἄρατος, καὶ προτείνας Ἀντιγόνῳ τὸν Ἀκροκόρινθον, κατεχόντων Ἀχαιῶν τότε τὸν τόπον τοῦτον, ἔλυσε μὲν τὸ γεγονὸς ἔγκλημα πρὸς τὴν οἰκίαν, ἱκανὴν δὲ πίστιν παρέσχετο τῆς πρὸς τὰ μέλλοντα κοινωνίας· τὸ δὲ συνέχον, ὁρμητήριον παρεσκεύασεν Ἀντιγόνῳ πρὸς τὸν κατὰ Λακεδαιμονίων πόλεμον. Ὁ δὲ Κλεομένης, ἐπιγνοὺς τοὺς Ἀχαιοὺς συντιθεμένους τὰ πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἀναζεύξας ἀπὸ τοῦ Σικυῶνος, κατεστρατοπέδευσε περὶ τὸν Ἰσθμὸν, διαλαβὼν χάρακι καὶ τάφρῳ τὸν μεταξὺ τόπον τοῦ τε Ἀκροκορίνθου καὶ τῶν Ὀνείων καλουμένων ὀρῶν· πᾶσαν ἤδη βεβαίως περιειληφὼς ταῖς ἐλπίσι τὴν Πελοποννησίων ἀρχήν. Ἀντίγονος δὲ πάλαι μὲν ἦν 6 ἐν παρασκευῇ, καραδοκῶν τὸ μέλλον, κατὰ τὰς ὑποθέσεις τὰς Ἀράτου· τότε δὲ συλλογιζόμενος ἐκ 7 τῶν

Acrocorinthum Antigono offert Aratus.

Advenit Antigonus in Peloponnes.

LII. 4. *Post τόπον τοῦτον inserunt* δοὺς *edd. ex Bav.* 7. τότε δὲ. *Conjunct.* δὲ *ex conject. inserui.*

ut urbe excederent; & ad *Cleomenem* contra mississent, qui eum vocarent; data Achæis occasio est, quam jure merito prætexerent. Hanc prehendit *Aratus:* oblatoque regi *Acrocorintho,* quem tunc Achæi tenebant, & veterem Macedonicæ domus offensam obliteravit, & futuræ in posterum societatis fidem abunde *Antigono* fecit; eidemque, quod maximi momenti erat, ad bellandum contra Lacedæmonios arcem belli paravit. *Cleomenes*, qui totius Peloponnesi principatum non dubia jam spe sibi desponderat; pactione cognita, quam *Achæi* & *Antigonus* inter se fecerant, omissa Sycione, ad Isthmum castra locat; omneque spatium, quod est inter *Acrocorinthum* & *Oneos montes*, vallo ac fossa munit. *Antigonus*, pridem ad bellum accinctus, occasioni imminebat, ut fuerat ab *Arato* monitus. Tunc igitur ex iis

Digitized by Google

τῶν προσπιπτόντων, ὅσον οὔπω παρεῖναι τὸν Κλεο- Ol. CXXXIX. A.V. 529.
μένην μετὰ τῆς δυνάμεως ἕως εἰς Θετταλίαν, διαπεμψάμενος πρός τε τὸν Ἄρατον καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς ὑπὲρ τῶν ὡμολογημένων, ἥκειν ἔχων τὰς δυνάμεις διὰ τῆς Εὐβοίας ἐπὶ τὸν Ἰσθμόν. οἱ γὰρ Αἰτωλοὶ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τότε βουλόμενοι κωλῦσαι τὸν Ἀντίγονον τῆς βοηθείας, ἀπεῖπον αὐτῷ πορεύεσθαι μετὰ δυνάμεως ἐντὸς Πυλῶν· εἰ δὲ μὴ, διότι κωλύσουσι μεθ' ὅπλων αὐτοῦ τὴν ὁδόν. ὁ μὲν οὖν Ἀντίγονος καὶ Κλεομένης ἀντεστρατοπέδευον ἀλλήλοις. ὁ μὲν εἰσελθεῖν σπουδάζων εἰς Πελοπόννησον, ὁ δὲ Κλεομένης, κωλῦσαι τῆς εἰσόδου τὸν Ἀντίγονον. Advenit Antigonus in Peloponnes.

LIII. Argos occupant Achæi.

Οἱ δ' Ἀχαιοὶ, καίπερ οὐ μετρίως ἡλαττωμένοι τοῖς ὅλοις, ὅμως οὐκ ἀφίσταντο τῆς προθέσεως, οὐδ' ἐγκατέλιπον τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας. ἀλλ', ἅμα τῷ τὸν Ἀριστοτέλην τὸν Ἀργεῖον ἐπαναστῆναι τοῖς

7. ἕως ex conject. posui. Mssti omnes ὡς εἰς Θετταλίαν διαπεμψ. Vnus Reg. C. ὡς εἰς Θετ. Post Θετταλίαν vero importune addunt ἔτ' ὢν edd. ex Bav. 8. διότι Vat. Flor. ὅτι κωλύσουσι edd. cum aliis.

iis quæ nuntiabantur colligens, brevi tempore cum exercitu in Theſſaliam usque penetraturum Cleomenem; monito per nuntios Arato & Achæis de eis quæ inter ipſos convenerant, per Eubœam ad Iſthmum copias ducit. *Aetoli* enim, multa prius alia experti, tunc quoque impedire cupientes Antigonum quominus Achæis auxiliaretur, *ne cum exercitu Pylas intraret*, ei denuntiaverant: *ſin minus, armis ſe illum tranſitu prohibituros.* Antigonus igitur, ubi ad Iſthmum venit, caſtris Cleomenis caſtra opponere: ille cupere in Peloponneſum intrare; hic prohibere, ne intraret.

53. *Achæi*, licet afflictæ penitus res ipſorum erant, tamen a propoſito non diſcedere, neque ullam ſpem prætermittere. Sed ſimulac *Ariſtoteles Argivus* iis, qui Cleomenis ſectam ſequebantur, ſe opponere cœpiſſet, auxilio

Digitized by Google

Ol. CXXXIX. A.V. 529. Argos occupant Achæi.

Κλεομενισταῖς, βοηθήσαντες, καὶ παρεισπεσόντες μετὰ Τιμοξένου τοῦ στρατηγοῦ, κατέλαβον τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν. ὁ δὴ καὶ νομιστέον αἰτιώτατον γε-3 γονέναι τῆς τῶν πραγμάτων κατορθώσεως. τὸ γὰρ ἐπιλαβόμενον τῆς ὁρμῆς τοῦ Κλεομένους, καὶ προπτ-τῆσαν τὰς ψυχὰς τῶν δυνάμεων, τοῦτο ἦν, ὡς ἐξ αὐτῶν φανερὸν ἐγένετο τῶν πραγμάτων. καὶ γὰρ 4 τόπους εὐφυεστέρους προκατέχων, καὶ χορηγίαις δαψιλεστέραις Ἀντιγόνου χρώμενος, καὶ τόλμῃ καὶ φιλοτιμίᾳ μείζονι παρωρμημένος· ὅμως, ἅμα τῷ προσπεσεῖν αὐτῷ, διότι κατειλῆφθαι συμβαίνει τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, εὐθὺς ἀνά-σπαστος, ἀπολιπὼν τὰ προδεδηλωμένα προτερή-ματα, φυγῇ παραπλησίαν ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρη-σιν· δείσας μὴ πανταχόθεν αὐτῷ περιστῶσιν οἱ πο-λέμιοι. παραπεσὼν δ' εἰς Ἄργος, καὶ κατὰ ποσὸν ἀντιποιησάμενος τῆς πόλεως· μετὰ ταῦτα, γεν-ναίως

Recipere illam frustra tentat Cleomenes.

LIII. 5. αὐτῷ περιστῶσιν. αὐτὸν *Vat. Flor.*

auxilio profecti, & duce *Timoxeno* per fraudem clam oppidum ingressi, *Argivorum* urbem occupant. Qui successus præcipua censeri causa debet, cur res illorum in melius mutarint: nam & *Cleomenis* impetum is casus retardavit, & militum animos jam tum dejecit, sicut res ipsæ ostenderunt. Quamvis enim opportuniora loca præoccupata teneret, & commeatibus magis quam Antigonus abundaret, denique ad audendum majore studio atque impetu ferretur; tamen, simul nuntiatum illi est, Achæos Argivorum urbem cepisse, confestim itinere arrepto, omnia quæ dixi commoda, quibus superior Antigono erat, reliquit, & fugienti similis ab Isthmo recessit: veritus, ne ab hostibus undique circumveniretur. *Argos* inde profectus, impetum in urbem fecit, & aliquamdiu eam sibi vindicare conatus est. Sed, fortiter

Digitized by Google

ναίως μὲν τῶν Ἀχαιῶν, φιλοτίμως δὲ τῶν Ἀργείων ἐκ μεταμελείας αὐτὸν ἀμυναμένων, ἀποπεσὼν καὶ ταύτης τῆς ἐπιβολῆς, καὶ ποιησάμενος τὴν πορείαν διὰ Μαντινείας, οὕτως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην. Ol. CXXXIX. A.V. 529.

LIV. Antigonus occupat Acrocorinthum.

Ὁ δ' Ἀντίγονος, ἀσφαλῶς εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσελθών, παρέλαβε τὸν Ἀκροκόρινθον. οὐδένα δὲ χρόνον μείνας, εἴχετο τῶν προκειμένων, καὶ παρῆν εἰς Ἄργος. ἐπαινέσας δὲ τοὺς Ἀργείους, καὶ καταστησάμενος τὰ κατὰ τὴν πόλιν, αὖθις ἐκ ποδὸς ἐκίνει, ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπ' Ἀρκαδίας. ἐκβαλὼν δὲ τοὺς φρουροὺς ἐκ τῶν ἐποικοδομηθέντων χωρίων ὑπὸ Κλεομένους κατά τε τὴν Αἰγύτιν καὶ Βελμινᾶτιν χώραν, καὶ παραδοὺς τὰ φρούρια Μεγαλοπολίταις, ἦκε πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον εἰς Αἴγιον. ἀπολογισάμενος δὲ περὶ τῶν καθ' αὑτὸν, καὶ χρηματίσας περὶ τῶν μελλόντων, ἔτι δὲ καταστασθεὶς ἡγεμὼν ἁπάντων τῶν συμμάχων· μετὰ Præsidia Cleomenis expellit.

Y 4 ταῦτα

LIV. 3. τοὺς φρουροὺς. τὰς φρουρὰς *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. Πελμινᾶτιν. *An* Βελβινᾶτιν?

ter Achæis, & pertinaciter etiam Argivis, ex pœnitentia prioris consilii, eum repellentibus; mox hoc quoque conatu frustratus, ducto per Mantineam suorum agmine, Spartam est reversus.

54. *Antigonus* sine periculo Peloponnesum intrat, traditumque sibi *Acrocorinthum* accipit: nec ulla ibi mora facta, propositum urgens, *Argos* se confert. Ibi laudatis civibus, & rebus in urbe compositis, e vestigio iterum castra movet, versus Arcadiam instituto itinere. Quumque præsidia e castellis nuper a Cleomene, cum in *Aegytico*, tum in *Belminati* agro exstructis dejecisset, eaque loca Megalopolitanis tradidisset, ad conventum Achæorum *Aegium* venit. Vbi exposita rerum ad se pertinentium ratione, & collatis de his quæ agenda superessent consiliis, dux omnium sociorum renunciatus, temporis

Ol. CXXXIX. A.V. 530. Plura oppida Cleomeni eripit Antigonus.

ταῦτα χρόνον μέν τινα παραχειμάζων διέτριβε περὶ Σικυῶνα καὶ Κόρινθον. Τῆς δ' ἐαρινῆς ὥρας ἐνισταμένης, ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις, προῆγε. καὶ διαγνόντες τριταῖος πρὸς τὴν τῶν Τεγεατῶν πόλιν, ἀπηντηκότων καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἐνταῦθα, περιστρατοπεδεύσας ἤρξατο πολιορκεῖν αὐτήν. τῶν δὲ Μακεδόνων ἐνεργῶς χρωμένων τῇ τε λοιπῇ πολιορκίᾳ καὶ τοῖς ὀρύγμασι, ταχέως ἀπελπίσαντες οἱ Τεγεᾶται τὴν σωτηρίαν, παρέδοσαν αὑτούς. Ὁ δ' Ἀντίγονος, ἀσφαλισάμενος τὰ κατὰ τὴν πόλιν, ἔχετο κατὰ τὸ συνεχὲς τῶν ἑξῆς, καὶ προῆγε κατὰ σπουδὴν εἰς τὴν Λακωνικήν. ἐγλίσας δὲ τῷ Κλεομένει, προκαθημένῳ τῆς ἑαυτοῦ χώρας, κατεπείραζε, καὶ συνίστατό τινας ἀκροβολισμούς. Προσπεσόντος δὲ διὰ τῶν κατασκόπων αὐτῷ, τοὺς ἐξ Ὀρχομενοῦ στρατιώτας παραβεβοηθηκέναι πρὸς τὸν Κλεομένην, παραυτίκα ποιησάμενος ἀναζυγήν, ἠπείγετο. καὶ τὸν μὲν /

Tegeam.

Orchomenum.

6. περιστρατον. παραστρατον. Bav. Sed altera lect. in marg. ἐνταῦθα autem caret idem.

poris aliquantum Sicyone & Corinthi hiemavit. Sed ineunte ſtatim vere copias ex hibernis educit, tertiisque caſtris ad *Tegeatarum* oppidum venit; quo etiam Achæi eodem tempore venerunt, cum illoque ſe junxerunt. Tum circa *Tegeam* poſitis caſtris, obſidere oppidum cœpit. Et quum Macedones artibus expugnandarum urbium omnibus ſtrenue obſeſſos premerent, maxime autem cuniculis faciendis; deſpondere ſtatim animum Tegeatæ, & deditionem facere. *Antigonus*, urbe præſidio firmata, ad alia porro pergit, & in Laconicam raptim copias ducit. Vt ad *Cleomenem* eſt ventum, qui pro finibus ditionis ſuæ cum exercitu eum exſpectabat; laceſſere ſtatim hoſtem Antigonus, ac leves pugnas facere. Dein ab exploratoribus monitus, præfidiarios Orchomeni milites auxiliatum Cleomeni veniſſe, caſtris confeſtim motis illuc contendit. Et *Orchomenum* quidem

μὲν Ὀρχομενὸν ἐξ ἐφόδου κατὰ κράτος εἷλε· μετὰ δὲ ταῦτα περιστρατοπεδεύσας τὴν τῶν Μαντινέων 12 ἐπολιόρκει πόλιν. ταχὺ δὲ καὶ ταύτην καταπλήξαμένων τῶν Μακεδόνων, καὶ λαβόντων ὑποχείριον, ἀναζεύξας προῆγε τὴν ἐφ' Ἡραίας καὶ Τελφούσης. 13 παραλαβὼν δὲ καὶ ταύτας τὰς πόλεις, ἐθελοντὶ προσχωρησάντων αὐτῷ τῶν κατοικούντων, οὕτως, ἤδη συνάπτοντος τοῦ χειμῶνος, παρῆν εἰς Αἴγιον 14 πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον. καὶ τοὺς μὲν Μακεδόνας ἐπ' οἴκου διαφῆκε πάντας εἰς τὴν χειμασίαν· αὐτὸς δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς διελέγετο καὶ συνδιενοεῖτο περὶ τῶν ἐνεστώτων.

Ol. CXXXIX. A.V. 530.

Mantineam.

Heræam & Telphusam.

Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους συνθεωρῶν ὁ Κλεομένης, τὰς μὲν δυνάμεις διαφειμένας, τὸν δὲ Ἀντίγονον μετὰ τῶν μισθοφόρων ἐν Αἰγίῳ διατρίβοντα, καὶ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀφεστῶτα τῆς Μεγαλοπόλεως· τὴν δὲ πόλιν ταύτην εὐδὼς δυσφύλακτον οὖ-

LV. Cleomenes in Megalopolin irruit.

12. Τελφούσης. Θελφούσης dant h. l. mssti omnes. 13. ἐθελοντὴν Vat. ut solet.

LV. 1. Μεγαλοπόλ. Μεγάλης πόλεως Vat. Flor.

quidem primo impetu per vim capit: deinde vero ad *Mantineam* positis castris, eam obsidet. Hac quoque metu Macedonum perculsa & deditionem cito faciente, movet castra, ac versus *Heræam* & *Telphusam* ducit. Quumque etiam harum urbium incolæ sponte sua se illi adjunxissent, hieme jam appetente, *Aegium* ad conventum Achæorum se contulit. Ac Macedonibus omnibus ad hiberna domum dimissis, ipse cum Achæis quotidiana colloquia habebat; & cum illis, quid opus facto esset, deliberabat.

55. Inter hæc *Cleomenes*, copias ab Antigono dimissas cogitans, ipsum Aegii cum mercenariis cohortibus commorari, qui locus tridui itinere abest *Megalopoli*: gnarus, hanc urbem, propter vastitatem ac solitudinem, magno

Digitized by Google

Ol. CXXXIX. A.V. 530. Cleomenes in Megalopolin irruit.

σεν διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἐρημίαν, τότε δὲ καὶ ῥᾳθύμως τηρουμένην, διὰ τὴν Ἀντιγόνου παρουσίαν, τὸ δὲ μέγιστον, ἀπολωλότας τοὺς πλείστους τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις ἔν τε τῇ περὶ τὸ Λύκαιον, καὶ μετὰ ταῦτα τῇ περὶ Λαοδόκεια μάχῃ· λαβὼν συνεργούς τινας τῶν ἐκ Μεσσήνης φυγάδων, οἱ διατρίβοντες ἐτύγχανον ἐν τῇ Μεγάλῃ πόλει, παρεισῆλθε διὰ τούτων λάθρα νυκτὸς ἐντὸς τῶν τειχῶν. τῆς δ' ἡμέρας ἐπιγενομένης, παρ' ὀλίγον ἦλθε τοῦ μὴ μόνον ἐκπεσεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅλοις κινδυνεῦσαι, διὰ τὴν εὐψυχίαν τῶν Μεγαλοπολιτῶν. ὁ δὴ καὶς τρισὶ μησὶ πρότερον αὐτῷ συνέβη παθεῖν, παρεισπεσόντι κατὰ τὸν Κωλαιὸν προσαγορευόμενον τόπον τῆς πόλεως. τότε δὲ τῷ πλήθει τῆς δυνάμεως καὶ τῷ προκαταλαμβάνεσθαι τοὺς εὐκαίρους τόπους, καθίκετο τῆς ἐπιβολῆς· καὶ πέρας ἐκβαλὼν τοὺς Μεγα-

2. Λαοδόκεια. Λαοδοκείᾳ *Vat.* Λαοδικείους *Flor.* *Ceteri vulgo* Λαοδίκεια. 3. ἐν τῇ Μεγαλοπόλει *Vat. Flor. Aug.* 4. ἐπιγενομένης *ex conjecł. Reiskii dedi. Vulgo omnes* ἐπαγομένης. 5. Κωλαιὸν. *Rectius fortaſſe* Φωλεόν.

magno & ſollicito præſidio opus habere, tunc vero, quia prope aderat Antigonus, negligentius cuſtodiri; &, quod præcipuum erat, maximam partem civium, qui per ætatem arma tractare poterant, in duobus præliis, primo ad Lycæum, altero ad Ladocea, fuiſſe conciſos: adjutus a Meſſeniis nonnullis, qui ab ſolo patrio extorres Megalopoli degebant; horum opera noctu omnibus inſciis, in urbem irrupit. Mox vero, appetente die, ſingulari virtute civium, non tantum pæne ejectus fuit, verum etiam de ſua & ſuorum ſalute eſt periclitatus: ſicut etiam ante tres menſes illi acciderat, cum ea regione urbis, quam *Colæum* [*Pholeum*, id eſt, *Luſtrum?*] vocant, clam oppidum eſſet ingreſſus. Sed jam, partim ob numerum militum, partim quod omnia opportuna loca occupaverat, voti compos eſt factus: ac tandem

Digitized by Google

7 Μεγαλοπολίτας, κατέσχε τὴν πόλιν. γενόμενος δ' ἐγκρατὴς, οὕτως αὐτὴν πικρῶς διέφθειρε καὶ δυσμενῶς, ὥστε μηδ' ἐλπίσαι μηδένα, διότι δύναιτ' ἂν 8 συνοικισθῆναι πάλιν. τοῦτο δὲ ποιῆσαι μοὶ δοκεῖ, διὰ τὸ, κατὰ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις, παρὰ μόνοις Μεγαλοπολίταις καὶ Στυμφαλίοις μηδέ ποτε δυνηθῆναι μήτε αἱρετιστὴν καὶ κοινωνὸν τῶν ἰδίων ἐλπίδων, μήτε προδότην, κατασκευάσασθαι. τὸ μὲν γὰρ Κλιτωρίων φιλελεύθερον καὶ γενναῖον εἰς ἀνὴρ κατῄσχυνε διὰ τὴν ἑαυτοῦ κακίαν, Θεάρκης· ὃν εἰκότως ἐξαρνοῦνται Κλιτώριοι, μὴ φῦναι παρὰ σφίσι, γένος δὲ ὑποβολιμαῖον ἐξ Ὀρχομενοῦ τῶν ἐπηλύδων τινὸς στρατιωτῶν.

Ol. CXXXIX. A.V. 530. Sævit in Megalopolitanos.

Thearces Clitorius.

Ἐπεὶ δὲ τῶν κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀράτῳ γεγραφότων, παρ' ἐνίοις ἀποδοχῆς ἀξιοῦται Φύλαρχος, ἐν πολλοῖς ἀντιδοξῶν καὶ τἀναντία γράφων αὐτῷ.

LVI. Phylarchus historicus adversatur Arato.

8. μόνοις ex Reisk. conject. Veteres libri παρὰ λιονοῖς Μεγαλ. παρὰ τοῖς Μεγ. Cas. cum Reg. B.

tandem expulsis *Megalopolitanis*, urbis potitur. Quam ubi semel in potestate habuit, ita crudeliter omni clade belli in eam est grassatus, ut ejus instaurandæ spes nulla videretur in posterum relicta. Ista autem immanitate usum Cleomenem arbitror, quod apud unos *Megalopolitanos* & *Stymphalios* nullo umquam tempore, quantumvis difficili, conciliare sibi quemquam potuerat, qui vel suæ factioni se adjungeret, vel spes ipsius respiceret, vel patriam suam ei proderet. Nam *Clitoriorum* quidem generosum animum & amorem libertatis unus homo proprio scelere maculavit, *Thearces;* quem jure merito Clitorii natum apud se negant, sed inquilini militis cujusdam ex Orchomeno suppositam fuisse sobolem.

56. Quoniam autem non desunt, qui in historia horum temporum, ab *Arato* descripta, *Phylarcho* potiorem fidem habeant, de multis aliter sentienti, & contraria illi scri-

Digitized by Google

Phylarchus historicus.

αὐτῷ· χρήσιμον ἂν εἴη, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον ἡμῖν, 2
Ἀράτῳ προηρημένοις κατακολουθεῖν περὶ τῶν Κλεομενικῶν, μὴ παραλιπεῖν ἄσκεπτον τοῦτο τὸ μέρος· ἵνα μὴ τὸ ψεῦδος ἐν τοῖς γράμμασιν ἰσοδυναμοῦν ἀπολίπωμεν πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Καθόλου μὲν οὖν 3
ὁ συγγραφεὺς οὗτος, πολλαὶ παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν εἴρηκε. πλὴν περὶ μὲν τῶν 4
ἄλλων ἴσως οὐκ ἀναγκαῖον ἐπιτιμᾶν κατὰ τὸ παρὸν, οὐδ' ἐξακριβοῦν· ὅσα δὲ συνεπιβάλλει τοῖς ὑφ' ἡμῶν γραφομένοις καιροῖς, ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ περὶ τὸν Κλεομενικὸν πόλεμον, ὑπὲρ τούτων ἀναγκαῖον ἐστὶν ἡμῖν διευκρινεῖν. ἔσται δὲ πάντως ἀρκοῦντα ταῦτας πρὸς τό τε καὶ τὴν ὅλην αὐτοῦ προαίρεσιν καὶ δύναμιν ἐν τῇ πραγματείᾳ καταμαθεῖν. Βουλόμενος δὴ διασαφεῖν τὴν ὠμότητα τὴν Ἀντιγόνου καὶ Μακεδόνων, ἅμα δὲ τούτοις τὴν Ἀράτου καὶ τῶν Ἀχαιῶν, φησί· τοὺς Μαντινέας, γενομένους ὑποχειρίους, μεγάλοις

Exaggerat res tristes: velut in his, quæ de Mantinea narrat.

LVI. 2. ἀπολίπωμεν. ἀπολείπωμεν Flor. Aug. Reg. A.

scribenti; utile, aut necesse potius, fuerit, quum præsertim in exponendis Cleomenis rebus gestis Aratum sequi constituerimus, indiscussam hanc rem non sinere: ne silentio culpaque nostra parem ex scriptis auctoritatem mendacium cum veritate sibi vindicet. Igitur multa quidem omnino auctor ille, in universo opere, temere ac sine judicio scripsit. Sed de aliis non est hic aptus inquirendi locus, & hominis castigandi: quæ vero in tempora incidunt, in quibus nunc versamur, & bellum Cleomenicum, ea jam nobis examinanda. Atque id satis fuerit ad palam faciendum, & quo ille animo ad scribendam Historiam accesserit, & qua arte potissimum valeat. Quum igitur vellet *Phylarchus* Antigoni & Macedonum, nec non Arati & Achæorum crudelitatem declarare; *Mantinenses*, ait, *postquam in hostium potestatem*

Digitized by Google

γάλοις περιπεσεῖν ἀτυχήμασι, καὶ τὴν ἀρχαιοτάτην καὶ μεγίστην πόλιν τῶν κατὰ τὴν Ἀρκαδίαν τηλικαύταις παλαῖσαι συμφοραῖς, ὥστε πάντας εἰς ἔκστασιν καὶ δάκρυα τοὺς Ἕλληνας ἀγαγεῖν. σπουδάζων δ' εἰς ἔλεον ἐκκαλεῖσθαι τοὺς ἀναγινώσκοντας, καὶ συμπαθεῖς ποιεῖν τοῖς λεγομένοις, εἰσάγει περιπλοκὰς γυναικῶν, καὶ κόμας διεῤῥιμμένας, καὶ μαστῶν ἐκβολάς· πρὸς δὲ τούτοις, δάκρυα καὶ θρήνους ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἀναμὶξ ἅμα τέκνοις καὶ γονεῦσι γηραιοῖς ἀπαγομένων. ποιεῖ δὲ τοῦτο παρ' ὅλην τὴν ἱστορίαν, πειρώμενος ἑκάστοις ἀεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέναι τὰ δεινά. Τὸ μὲν οὖν ἀγεννὲς καὶ γυναικῶδες τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ παρείθω· τὸ δὲ τῆς ἱστορίας οἰκεῖον ἅμα καὶ χρήσιμον ἐξεταζέσθω. Δεῖ τοιγαροῦν οὐκ ἐκπλήττειν τὸν συγγραφέα, τερατευόμενον διὰ τῆς ἱστορίας τοὺς ἐντυγχάνοντας, οὐδὲ

Phylarchus exaggerat res tristes.

6. ἔκστασιν. ἐπίστασιν *Vat. Flor. Aug. Reg. A. quod probavit Casaub.* 7. διεῤῥιμμένας. διεῤῥηγμ. *edd. ex Bav.* 10. ἐκπλήττειν *correxi cum Casaub. Reisk. & Ern. Libri omnes* ἐκπλήττειν.

tem veniſſent, maximas perpeſſos eſſe ærumnas: & civitatem illam, omnium Arcadicarum maximam atque antiquiſſimam, tantis conflictatam eſſe calamitatibus, ut Græcos omnes in ſtuporem & lacrimas ea res adduceret. Cupiens autem lectorum miſericordiam commovere, & narratione ſua illos afficere; *mulierum amplexus* commemorat, *crines paſſos, mammas exſertas:* adhæc *lacrimas & ejulatus qua virorum & mulierum, qua liberorum & ſenum parentum, qui mulo diſcrimine ſimul abducebantur.* Atque hoc per univerſam hiſtoriam huic Scriptori familiare eſt, qui dira & adverſa ſemper ob oculos ponere lectoribus ſtudet. Mitto jam dicere, quam parum decora generoſi animi viro, quamque muliebris ſit iſta ratio: id ſpectemus, quod *Hiſtoriæ proprium*, & in quo ejus *utilitas* eſt ſita. Enimvero *Scriptoris hiſtoriarum officium* eſt; non, ut, mirabilia crepando, percellat narratione ſua lectores; neque ut ſermones conſecte-

δὲ τοὺς ἐνδεχομένους λόγους ζητεῖν, καὶ τὰ παρεπόμενα τοῖς ὑποκειμένοις ἐξαριθμεῖσθαι, καθάπερ οἱ τραγῳδισγράφοι· τῶν δὲ πραχθέντων καὶ ῥηθέντων κατ' ἀλήθειαν αὐτῶν μνημονεύειν πάμπαν, ἂν
Aliud eſt Tragœdia, aliud Hiſtoria.
πάνυ μέτρια τυγχάνωσιν ὄντα. Τὸ γὰρ τέλος ἴστο- 11
ρίας καὶ τραγῳδίας, οὐ ταυτὸν, ἀλλὰ τοὐναντίον. ἐκεῖ μὲν γὰρ δεῖ διὰ τῶν πιθανωτάτων λόγων ἐκπλῆξαι καὶ ψυχαγωγῆσαι κατὰ τὸ παρὸν τοὺς ἀκούοντας· ἐνθάδε δὲ διὰ τῶν ἀληθινῶν ἔργων καὶ λόγων εἰς πάντα τὸν χρόνον διδάξαι καὶ πεῖσαι τοὺς φιλομαθοῦντας. ἐπεισθήπερ ἐν ἐκείνοις μὲν ἡγεῖται 12
τὸ πιθανὸν, κἂν ᾖ ψεῦδος, διὰ τὴν ἀπάτην τῶν θεωμένων· ἐν δὲ τούτοις τἀληθὲς, διὰ τὴν ὠφέλειαν
Diverſæ rei cauſſæ variant rem.
τῶν φιλομαθούντων. Χωρὶς δὲ τούτων, τὰς πλεί- 13
στας ἡμῖν ἐξηγεῖται τῶν περιπετειῶν, οὐχ ὑποτιθεὶς αἰτίαν καὶ τρόπον τοῖς γεγονόσιν. ὧν χωρὶς οὔτ' ἐλεεῖν εὐλόγως, οὔτ' ὀργίζεσθαι καθηκόντως δυ-

νατὸν,

10. ἂν πάνυ. *Vtique* κἂν πάνυ *malim.* 13. Χωρὶς δὲ *dedit Aug. Alii vulgo* χωρὶς τε.

ſectetur, quos fuiſſe habitos ſit veriſimile; aut ut ea, quæ quamque rem, de qua agitur, vel conſequi vel comitari fortaſſe potuerant, enumeret; quod tragœdiarum poëtæ faciunt: ſed ut ex veritate omnia, prout quæque geſta dictave ſunt, etiamſi parum mirabilia fuerint, exponat. Non eſt enim idem, ſed potius *contrarius, Tragœdiæ & Hiſtoriæ finis.* In illa, oratione quam maxime fieri poteſt probabili, admiratio & præſens oblectatio auditorum quæritur: hic, factis dictisque veris in omne deinceps ævum ſtudioſi lectores docendi ſimul ſunt ac ducendi. Siquidem apud Tragicos regnat probabilitas, quamvis mendax, ut decipiantur ſpectatores: apud rerum Scriptores veritas, ad ſtudioſorum utilitatem. Præterea vero maximos quosque caſus ſic narrat hic ſcriptor, ut cauſſam non ſubjiciat, neque initia ac modum illorum: quæ tamen ſi ignoraveris, neque miſe-

reri

Digitized by Google

14ναετὸν, ἐπ' οὐδενὶ τῶν συμβαινόντων. ἐπεὶ τίς ἀν- Diverſæ rei cauſſæ variant rem.
θρώπων οὐ δεινὸν ἡγεῖται, τύπτεσθαι τοὺς ἐλευθέρους; ἀλλ' ὅμως, ἐὰν μὲν ἄρχων ἀδίκων χειρῶν πάθῃ τις τοῦτο, δικαίως κρίνεται πεπονθέναι. ἐὰν δ' ἐπὶ διορθώσει καὶ μαθήσει ταὐτὸ τοῦτο γίγνηται, προσέτι καὶ τιμῆς καὶ χάριτος οἱ τύπτοντες τοὺς
15ἐλευθέρους ἀξιοῦνται. καὶ μὴν τό γε τοὺς πολίτας ἀποκτιννύναι, μέγιστον ἀσέβημα τίθεται, καὶ μεγίστων ἄξιον προστίμων. καί τοι γε προφανῶς ὁ μὲν τὸν κλέπτην ἢ μοιχὸν ἀποκτείνας, ἀθῶος ἐστίν· ὁ δὲ τὸν προδότην ἢ τύραννον τιμωρῶν, καὶ προε-
16δρείας τυγχάνει παρὰ πᾶσιν. οὕτως ἐν παντὶ τὸ τέλος κεῖται τῆς διαλήψεως ὑπέρ τε τῶν * * οὐκ ἐν τοῖς τελουμένοις, ἀλλ' ἐν ταῖς αἰτίαις, καὶ προαιρέσεσι τῶν πραττόντων, καὶ ταῖς τούτων διαφοραῖς.

Μαντι-

16. *Veteres libri omnes:* τῆς διαλήψεως ὑπέρ τε τῶν οὐκ ἐν τελουμένοις. *Ad* τελουμ. *Caſaubonus adjecit* τοῖς *cum Reg. B. Pro* τε τῶν *idem ex cod. cod. edidit* περιπετειῶν. *Gronovius & Reisk.* τελῶν *ſuſpicati ſunt. Mihi poſt* ὑπέρ τε τῶν *intercidiſſe videntur verba* ἐπαίνου καὶ τῶν ἐπιτιμήσεως ἀξίων, *aut in eandem ſententiam alia. Pro* ἐν τοῖς τελουμ. *autem,* ἐν τοῖς συντελουμένοις *malim.* Ibid. πραττόντων. πραγμάτων *Bav. Aug. Reg. A. quod unice probavit Reisk.*

reri recte, neque iraſci convenienter ulla in re queas. Quis eſt enim omnium, qui, cædi homines liberos, non ferat indigne? Et tamen, ſi patratæ injuriæ auctorem cædi contingat, jure cædi omnes pronuntiant. Quod ſi idem fiat corrigendi conſilio & diſciplinæ gratia, tum enimvero etiam laude & gratiarum actione digni habentur qui liberos homines cædunt. Ad eumdem modum, cives occidere, nefas maximum ac diris ſuppliciis cenſetur digniſſimum. Et tamen palam eſt, ſi quis furem aut adulterum occidat, ceſſare legum pœnas: ſin autem ad proditoris vel tyranni vindictam facta cædes fuerit, honores etiam ac præmia deferuntur. Adeo ubique finis judicii non ab ipſis rebus, quæ factæ ſunt, pendet; verum a cauſſis, & ab eorum, qui fecere, voluntatibus, harumque differentiis.

57. *Man-*

Digitized by Google

LVII. Mantinea Cleomeni se tradiderat.

Μαντινεῖς τοίνυν, τὸ μὲν πρῶτον ἐγκαταλιπόντες τὴν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν πολιτείαν ἐθελοντὶ, Αἰτωλοῖς ἐνεχείρισαν αὑτοὺς καὶ τὴν πατρίδα, μετὰ δὲ ταῦτα Κλεομένει. γεγονότες δ' ἐπὶ τοιαύτης προαιρέσεως, καὶ μετέχοντες τῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας, ἔτει τετάρτῳ πρότερον τῆς Ἀντιγόνου παρουσίας, ἐάλωσαν κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, Ἀράτου πραξικοπήσαντος αὐτῶν τὴν πόλιν. ἐν ᾧ καιρῷ τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ παθεῖν τι δεινὸν διὰ τὴν προειρημένην ἁμαρτίαν, ὡς καὶ περιβόητον γενέσθαι συνέβη τὸ πραχθὲν, διὰ τὴν ὀξύτητα τῆς κατὰ τὴν προαίρεσιν ἀμφοτέρων μεταβολῆς. ἅμα γὰρ τῷ κατασχεῖν τὴν πόλιν, Ἄρατος παραυτίκα μὲν τοῖς ὑφ' αὑτὸν τασσομένοις παρήγγειλε, μηδένα μηδενὸς ἅπτεσθαι τῶν ἀλλοτρίων. ἔξῆς δὲ τούτοις τοὺς Μαντινέας συναθροίσας, παρεκάλεσε θαῤῥεῖν καὶ μένειν ἐπὶ τῶν ἰδίων· ὑπάρξειν γὰρ αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν πολιτευομένοις μετὰ τῶν Ἀχαιῶν.

Recepta fuerat ab Arato, & benigne habita.

τοῖς

57. *Mantinenſes* igitur, principio ſponte ſua Reipublicæ Achæorum, cujus pars erant, renuntiantes, & ſe & patriam ſuam Aetolis tradiderant: deinde vero Cleomeni. Has igitur quum amplexi eſſent partes, eſſentque jam reipublicæ Lacedæmoniorum adſcripti, anno prius quam Antigonus adveniret quarto, intervenientibus Arati maxime artibus, per vim ab Achæis ſunt capti. Ac tum quidem tantum abfuit, ut delicti, quod modo commemoravi, pœnas dederint; ut contra, jactata ſit omnium ſermonibus res quæ tunc accidit: adeo repentina fuit voluntatum populi utriusque mutatio. Nam *Aratus* ſtatim occupata urbe mandatum ſuis dedit, ne quis alienam rem ullam tangeret. Deinde *Mantinenſes* convocatos bono eſſe animo juſſit, & ut ſua quisque domi curaret: viventes enim in eadem cum Achæis reipubl. communione, omni damno fore immunes.

Man-

Digitized by Google

6 τοῖς δὲ Μαντινεῦσιν ἀνυποψήτου καὶ παραδόξου φανείσης τῆς ἐλπίδος, παραυτίκα πάντες ἐπὶ τῆς ἐναντίας ἐγένοντο γνώμης. καὶ πρὸς οὓς μικρῷ πρότερον μαχόμενοι, πολλοὺς μὲν τῶν ἀναγκαίων ἐπεῖδον ἀπολλυμένους, οὐκ ὀλίγους δ' αὐτῶν βιαίοις πράγμασι περιπεσόντας· τούτους εἰς τὰς ἰδίας οἰκίας εἰσαγόμενοι, καὶ ποιησάμενοι σφίσι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀναγκαίοις ὁμεστίους, οὐδὲν ἀπέλιπον τῆς μετ' ἀλλήλων 8 φιλοφροσύνης. καὶ τοῦτ' εἰκότως ἐποίουν· οὐ γὰρ οἶδ', εἴ τινες ἀνθρώπων εὐγνωμονεστέροις ἐνέτυχον πολεμίοις, οὐδ' εἴ τινες ἀβλαβέστερον ἐπάλαισαν τοῖς μεγίστοις δοκοῦσιν εἶναι συμπτώμασι Μαντινέων, διὰ τὴν Ἀράτου καὶ τῶν Ἀχαιῶν εἰς αὐτοὺς φιλανθρωπίαν. Mantinenses grati agnoscunt humanitatem Achæorum.

Μετὰ δὲ ταῦτα, προορώμενοι τὰς ἐν αὐτοῖς στάσεις, καὶ τὰς ὑπ' Αἰτωλῶν καὶ Λακεδαιμονίων ἐπιβουλάς· πρεσβεύσαντες πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἠξίωσαν LVIII. Iterum ad Cleomenem deficiunt perfidi Mantinenses,

LVII. 7. ὁμεστίους. *Alii* b. l. ὁμοεστίους.

Mantinenses, quibus mirabilis adeo casus ne venerat quidem umquam in mentem, extemplo contrariam priori voluntatem omnes induerunt: &, qui paullo ante cum Achæis pugnantes, necessariorum suorum multos viderant pereuntes, aliosque haud paucos dira per vim hostilem perpetientes; iidem hos ipsos Achæos in domos suas admittunt, ad focos suos una secum ac reliquis necessariis admovent; cum his omnia benevolentiæ atque comitatis mutua officia exercent. Et merito quidem: nam equidem haud scio, an quisquam mortalium benigniores hostes umquam sit expertus: aut quisquamne mala, quæ censentur maxima, minore cum noxa sit eluctatus, quam *Mantinensibus* tunc contigit, propter singularem Arati & Achæorum in ipsos humanitatem.

58. Post hæc, quum & seditiosos civium suorum motus, & Aetolorum atque Lacedæmoniorum clandestinas molitiones præsentirent; missis ad *Achæos* legatis,

ἠξίωσαν δοῦναι παραφυλακὴν αὐτοῖς. οἱ δὲ, πεισθέν-2
τες, ἀπεκλήρωσαν ἐξ αὐτῶν τριακοσίους ἄνδρας·
ὧν οἱ λαχόντες ὥρμησαν, ἀπολιπόντες τὰς ἰδίας
πατρίδας καὶ τοὺς βίους, καὶ διέτριβον ἐν Μαντι-
νείᾳ, παραφυλάττοντες τὴν ἐκείνων ἐλευθερίαν ἅμα
καὶ σωτηρίαν. σὺν δὲ τούτοις καὶ μισθοφόρους διακο-3
σίους ἐξέπεμψαν, οἱ μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συνδιετήρουν
τὴν ὑποκειμένην αὐτοῖς κατάστασιν. Μετ' οὐ πο-4
λὺ δὲ στασιάσαντες πρὸς σφᾶς οἱ Μαντινεῖς, καὶ
Λακεδαιμονίους ἐπισπασάμενοι, τήν τε πόλιν ἐνεχεί-
& præsi- ρισαν, καὶ τοὺς παρὰ τῶν Ἀχαιῶν διατρίβοντας
dium A- παρ' αὐτοῖς κατέσφαξαν· οὐ μεῖζον παρασπόνδημα
chæorum καὶ δεινότερον, οὐδ' εἰπεῖν εὐμαρές. ἐπειδὴ γὰρ ἔδο-5
interfi- ξε σφίσι καθόλου, τὴν πρὸς τὸ ἔθνος χάριν καὶ φι-
ciunt. λίαν ἀθετεῖν· τῶν γε προειρημένων ἀνδρῶν ἐχρῆν δή
που φεισαμένους, ἐᾶσαι πάντας ὑποσπόνδους ἀπελ-
θεῖν. τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς πολεμίοις ἔθος ἐστὶ συγ-6
χωρεῖσθαι κατὰ τοὺς κοινοὺς τῶν ἀνθρώπων νόμους.

οἱ δ',

præsidium sibi dari postulant. Achæi, precibus eorum commoti, trecentos suorum civium sorte deligunt. Quibus sors evenerat, patria relicta fortunisque suis, profecti, *Mantineæ* vitam degebant, libertatem ac salutem illorum custodientes. Misere cum his & mercenarios ducentos, qui una cum Achæis civitatem in eodem statu conservabant. Coorta dein non multo post inter ipsos seditione, *Mantinenses*, accitis Lacedæmoniis, simul urbem suam illis tradunt, &, qui ab Achæis ad illos missi in urbe morabantur, eos contruncant: qua perfidia ne dici quidem ulla major aut detestabilior potest. Nam quodsi omnino placuit ipsis, beneficii quod ab Achæis acceperant & maturæ amicitiæ memoriam, fidem mutando, delere; illis certe, de quibus diximus, parcere, & novi fœderis legibus exceptos dimittere debebant. Quippe hoc etiam hostibus jure gentium concedi solet. Verum

isti,

Digitized by Google

τοῖ δ', ἵνα Κλεομένει καὶ Λακεδαιμονίοις ἱκανὴν παρά-
σχωνται πίστιν πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν ἐπιβολήν, τὰ
κοινὰ τῶν ἀνθρώπων δίκαια παραβάντες, τὸ μέγι-
στον ἀσέβημα κατὰ προαίρεσιν ἐπετέλεσαν. τὸ γὰρ Perfidia Mantinenſium graviſſimam pœnam merita.
τούτων αὐτόχειρας γενέσθαι καὶ τιμωροὺς, οἵτινες
πρότερον μὲν κατὰ κράτος λαβόντες αὐτοὺς ἀθώους
ἀφῆκαν, τότε δὲ τὴν ἐκείνων ἐλευθερίαν καὶ σωτη-
ρίαν ἐφύλαττον, πηλίκης ὀργῆς ἐστιν ἄξιον; τί δ'
ἂν παθόντες οὗτοι, δίκην δόξαιεν ἁρμόζουσαν δεδω-
κέναι; τυχὸν ἴσως εἴποι τις ἄν· πραθέντες μετὰ
τοτέκνων καὶ γυναικῶν, ἐπεὶ κατεπολεμήθησαν. ἀλλὰ
τοῦτό γε καὶ τοῖς μηθὲν ἀσεβὲς ἐπιτελεσαμένοις,
κατὰ τοὺς τοῦ πολέμου νόμους, ὑπόκειται παθεῖν.
οὐκοῦν ὁλοσχερεστέρας τινὸς καὶ μείζονος τυχεῖν
ἦσαν ἄξιοι τιμωρίας. ὥστ', εἴπερ ἔπαθον ἃ Φύλαρ-
χος φησὶν, οὐκ ἔλεον εἰκὸς ἦν συνεξακολουθεῖν αὐ-
τοῖς παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἔπαινον δὲ καὶ συγκατά-

 θεσιν

LVIII. 7. ἐπετέλεσαν. *Vulgo* ἀπετέλεσαν.

iſti, quo Cleomeni & Lacedæmoniis promti animi ſui ad ea quæ parabant fidem ſatis probabilem darent, jure gentium violato, maximum hoc nefas ultro patrarunt. Qua namque ira digni ſunt, qui ſuis ipſi manibus occidunt & ſupplicia de iis exigunt, qui paullo ante, occupata per vim urbe, impunitatem illis conceſſerant, & libertatem ſalutemque ipſorum tunc cuſtodiebant? Aut quid pati iſtos oportuit, ut noxæ par pœna cenſeri jure poſſet? Dicat fortaſſe aliquis fact cum liberis & uxoribus, poſtquam debellati fuiſſent, venumdarentur. At hoc, jure belli, etiam illos manet, qui nullum nefas admiſerunt. Digni igitur iſti fuerunt, in quos majore aliquo & graviore ſupplicio animadverteretur. Itaque ſi ea paſſi ſunt, quæ narrat *Phylarchus;* par erat, ut Græci non commiſeratione aliqua iſtorum tangerentur, ſed

Digitized by Google

θεσιν μᾶλλον τοῖς πράττουσι καὶ μεταποιουμένοις
Phylarchi mendacçs tragœdiæ de Mantinenſibus. τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν. ἀλλ' ὅμως, οὐδενὸς περαιτέρω 12
συνεξακολουθήσαντος Μαντινεῦσι κατὰ τὴν περιπέ-
τειαν, πλὴν τοῦ διαρπαγῆναι τοὺς βίους, καὶ πρα-
θῆναι τοὺς ἐλευθέρους· ὁ συγγραφεὺς, αὐτῆς τῆς
τερατείας χάριν, οὐ μόνον ψεῦδος εἰσήνεγκε τὸ ὅλον,
ἀλλὰ καὶ τὸ ψεῦδος ἀπίθανον. καὶ, διὰ τὴν ὑπερ- 13
βολὴν τῆς ἀγνοίας, οὐδὲ τὸ παρακείμενον ἠδυνήθη
συνεπιστῆσαι· πῶς οἱ αὐτοὶ κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιρούς, κυριεύσαντες Τεγεατῶν κατὰ κράτος, οὐδὲν
τῶν ὁμοίων ἔπραξαν. καί τοι γε, εἰ μὲν ἡ τῶν πρατ- 14
τόντων ὠμότης ἦν αἰτία, καὶ τούτους εἰκὸς ἦν πε-
πονθέναι ταὐτὰ τοῖς ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὑποπεπτωκόσι
καιρόν. εἰ δὲ περὶ μόνους γέγονε Μαντινεῖς ἡ διαφο- 15
ρὰ, φανερὸν, ὅτι καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ὀργῆς ἀνάγκη
διαφέρουσαν γεγονέναι περὶ τούτους.

Πάλιν

12. εἰσήνεγκε. *Alii vulgo* ἤνεγκε.

ſed potius, ut eorum factum probarent ac laudarent, qui facinus tam impium inultum non ſiviſſent. Et tamen, cum in ea calamitate gravius nihil *Mantinenſibus* acciderit, quam ut fortunæ illorum diriperentur, & libera capita haſtæ ſubjicerentur; egregius hic Scriptor, quo rei miraculum adaugeret, non ſolum mera mendacia concinnavit, ſed etiam ejusmodi mendacia, quæ omni probabilitate carerent. Tantaque fuit hominis ignorantia, ut ne ad illud quidem, quod proximum erat, advertere animum potuerit: quomodo iidem *Achæi* tempore eodem, capta per vim *Tegeatarum* urbe, nihil ſimile in hos conſuluerint. Atqui, ſi ejus rei vera cauſſa crudelitas Achæorum exſtitiſſet; quis dubitet, etiam iſtis eadem fuiſſe eventura, quæ Mantinenſibus, circa idem tempus captis? Nunc, cum in ſolos *Mantinenſes* gravius ſit ſævitum; manifeſtum eſt, oportuiſſe ut inſignem aliquam iræ cauſſam ii dediſſent.

59. Præ-

Digitized by Google

Πάλιν Ἀριστόμαχον τὸν Ἀργεῖον, φησὶν, ἄνδρα τῆς ἐπιφανεστάτης οἰκίας ὑπάρχοντα, καὶ τετυραννηκότα μὲν Ἀργείων, πεφυκότα δὲ ἐκ τυράννων, ὑποχείριον Ἀντιγόνῳ καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς γενόμενον, εἰς Κεγχρεὰς ἀπαχθῆναι, καὶ στρεβλούμενον ἀποθανεῖν· ἀδικώτατα καὶ δεινότατα παθόντα πάντων ἀνθρώπων. Τηρῶν δὲ καὶ περὶ ταύτην τὴν πρᾶξιν ὁ συγγραφεὺς τὸ καθ' αὑτὸν ἰδίωμα, φωνάς τινας πλάττει, διὰ τῆς νυκτὸς αὐτοῦ στρεβλουμένου προσπιπτούσας τοῖς σύνεγγυς κατοικοῦσιν· ὧν τοὺς μὲν ἐκπληττομένους τὴν ἀσέβειαν, τοὺς δ' ἀπιστοῦντας, τοὺς δ' ἀγανακτοῦντας ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις, προστρέχειν πρὸς τὴν οἰκίαν φησί. Περὶ μὲν οὖν τῆς τοιαύτης τερατείας, παρείσθω· δεδήλωται γὰρ ἀρκούντως. Ἐγὼ δ' Ἀριστόμαχον, εἰ καὶ μηδὲν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς ἕτερον ἥμαρτεν, κατά γε τὴν τοῦ βίου προαίρεσιν, καὶ τὴν εἰς τὴν πατρίδα παρανομίαν, τῆς μεγίστης ἄξιον κρίνω τιμωρίας. καίπερ ὁ

LXIX. De Aristomacho Argivo tragœdias movet Phylarchus.

Z 3 συγγρα-

59. Præterea ſcribit idem *Phylarchus: Ariſtomachum, Argivum, nobiliſſimo genere ortum; qui tyrannus fuerit Argivorum, & tyrannis prognatum; poſtquam in poteſtatem veniſſet Antigoni & Achæorum, Cenchreas abductum, adeo cruciabiliter necatum fuiſſe, ut par iniquitas aut crudelitas in neminem umquam mortalium fuerit admiſſa.* Deinde etiam hic more uſus ſuo Scriptor, *voces* quasdam ſingit, *quas per noctem in ipſis tormentis ab eo editas vicini audiverint: quorum alios*, ait, *ad facinus tam impium ſtupentes, alios quia non crederent, multos quod rem indigne ferrent, ad illam domum adcurriſſe.* Sed tragicam pompam miſſam faciamus: ſatis enim ea de re ſuperius. Ego vero *Ariſtomachum*, vel ſi nulla re alia Achæos umquam læſiſſet, tamen propter vitæ inſtitutum & ſcelus in patriam admiſſum, quamvis magno ſupplicio dignum cenſeo. Quamquam hic Scriptor, ampliſi-

Plutarchus de Aristomacho.

συγγραφεὺς, βουλόμενος αὔξειν αὐτοῦ τὴν δόξαν, καὶ παραστήσασθαι τοὺς ἀκούοντας εἰς τὸ μᾶλλον αὐτῷ συναγανακτεῖν ἐφ' οἷς ἔπαθεν, οὐ μόνον αὐτόν φησι γεγονέναι τύραννον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τυράννων πεφυκέναι. ταύτης δὲ μείζω κατηγορίαν ἢ πικροτέραν, οὐδ' ἂν εἰπεῖν ῥᾳδίως δύναιτ' οὐδείς. αὐτὸ γὰρ τοὔνομα περιέχει τὴν ἀσεβεστάτην ἔμφασιν, καὶ πάσας περιείληφε τὰς ἐν ἀνθρώποις ἀδικίας καὶ παρανομίας. Ἀριστόμαχος δ', εἰ τὰς δεινοτάτας ὑπέμεινε τιμωρίας, ὡς οὗτός φησιν, ὅμως οὐχ ἱκανὴν ἔδωκε δίκην μιᾶς ἡμέρας· ἐν ᾗ, παρεισπεσόντος εἰς τὴν πόλιν Ἀράτου μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ μεγάλους ἀγῶνας καὶ κινδύνους ὑπομείναντος ὑπὲρ τῆς Ἀργείων ἐλευθερίας, τέλος δ' ἐκπεσόντος διὰ τὸ μηδένα συγκινηθῆναι τῶν ἔσωθεν αὐτῷ ταξαμένων, διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ τυράννου φόβον· Ἀριστόμαχος, ἀφορμῇ ταύτῃ καὶ προφάσει χρησάμενος, ὡς τινων συνε-

LXIX. §. τέλος ex conjecl. posui. Vulgo cum τέως δ' ἐκπεσόντος.

plificandæ gloriæ illius gratia, & ut majorem lectoribus indignationem exprimeret propter illa quæ ei acciderunt, *non ipsum tantum*, ait, *fuisse tyrannum: sed etiam tyrannis prognatum.* Quod ipsum tale est, ut major criminatio aut gravior ne fingi quidem facile possit. Nam ipsum *tyranni* nomen summæ impietatis significationem conjunctam habet; injurias sceleraque omnia complectens, quæ inter homines solent versari. *Aristomachus* vero, si, ut hic ait, gravissimas dedisset pœnas; tamen vel uno illo die meritas non satis luit, quo die, quum *Aratus* urbem clam esset ingressus, Achæorum manu comitatus, & pro *Argivorum* libertate magno certamine suscepto ingentia pericula adiisset; tandem vero, nemine intus conjuratorum ob tyranni metum se movente, expulsus fuisset; *Aristomachus*, occasione hac atque præ-

συνειδότων τὰ περὶ τὴν εἴσοδον τῶν Ἀχαιῶν, ὀγδοήκοντα τοὺς πρώτους τῶν πολιτῶν, οὐδὲν ἀδικήσαντας, στρεβλώσας ἐναντίον τῶν ἀναγκαίων ἀπέσφαξε. παρίημι τὰ παρ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ καὶ τῶν προγόνων ἀσεβήματα. μακρὸν γάρ.

Διόπερ οὐκ, εἴ τινι τῶν ὁμοίων περιέπεσε, δεινὸν ἡγητέον· πολὺ δὲ δεινότερον, ὃ μηδενὸς τούτων πεῖραν λαβὼν, ἀθῶος ἀπέθανεν. οὐδ' Ἀντιγόνῳ προσαπτέον οὐδ' Ἀράτῳ παρανομίαν, ὅτι λαβόντες κατὰ πόλεμον ὑποχείριον τύραννον, στρεβλώσαντες ἀπέκτειναν· ὃν γε καὶ κατ' αὐτὴν τὴν εἰρήνην τοῖς ἀνελοῦσι καὶ τιμωρησαμένοις, ἔπαινος καὶ τιμὴ συνεξηκολούθει παρὰ τοῖς ὀρθῶς λογιζομένοις. ὅτε δὲ, χωρὶς τῶν πρεσεμημένων, καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς παρεσπόνδησε, τί παθεῖν ἦν ἄξιος; ἐκεῖνος γὰρ ἀπέθετο μὲν τὴν τυραννίδα χρόνοις οὐ πολλοῖς πρότερον, LX. Merito suo occisus Aristomachus.

Z 4 ὑπὸ

LX. 2. *Ad verbum* συνεξηκολούθει *omnino particula* ἂν *requiri videtur.*

prætextu usus, quod conscii fuissent nonnulli ingressus Achivorum, octuaginta primores civitatis, qui nihil peccaverant, tortos, in conspectu suorum jugulavit. Taceo quæ cum ipse, tum ejus majores, per totam vitam impie patravere: longa enim oratio sit.

60. Quamobrem non illud videri indignum debet, si simile quid eorum quæ fecerat *Aristomachus*, ipsi tandem contigit: verum illud futurum fuisse indignius existimare debemus, si nihil ejusmodi expertus, diem supremum clausisset. Neque *Antigonus* aut *Aratus* crudelitatis postulandi sunt, si captum jure belli, cum cruciatu sustulerunt: quem si quis in ipsa pace cruciabiliter occidisset, omnes recte rem æstimantes auctorem cædis fuerant laudibus & honoribus prosecuturi. Quum autem, præter jam dicta, etiam Achæis datam fidem violasset, quid eum pati æquum fuit? Nam non multo ante, temporum ratione in angustias redactus propter mortem

Digitized by Google

Merito occisus Aristomachus.

ὑπὸ τῶν καιρῶν συγκλειόμενος, διὰ τὸν Δημητρίου θάνατον· ἀνελπίστως δὲ τῆς ἀσφαλείας ἔτυχε, περισταλεὶς ὑπὸ τῆς τῶν Ἀχαιῶν πραότητος καὶ καλοκἀγαθίας· οἵτινες οὐ μόνον αὐτὸν τῶν ἐκ τῆς τυραννίδος ἀσεβημάτων ἀζήμιον ἐποίησαν, ἀλλὰ καὶ προσλἀβόντες εἰς τὴν πολιτείαν, τὴν μεγίστην τιμὴν περιέθεσαν, ἡγεμόνα καὶ στρατηγὸν καταστήσαντες σφῶν αὐτῶν. ὁ δ', ἐπιλαθόμενος τῶν προειρημένων φιλανθρώπων παρὰ πόδας, ἐπεὶ μικρὸν ἐπικυδεστέρας ἔσχε τὰς ἐλπίδας ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἐν Κλεομένει· τήν τε πατρίδα καὶ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν ἀποσπάσας ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις καιροῖς, προσένεμε τοῖς ἐχθροῖς. Ὃν, ὑποχείριον γενόμενον, οὐκ ἐν Κεγχρεαῖς ἔδει τὴν νύκτα στρεβλούμενον ἀποθανεῖν, ὡς Φύλαρχος φησί· περιαγόμενον δ' εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ μετὰ τιμωρίας παραδειγματιζόμενον, οὕτως ἐκλιπεῖν τὸ ζῆν. ἀλλ' ὅμως, τοιοῦτος ὤν, οὐδενὸς ἔτυχε δεινοῦ, πλὴν

tem *Demetrii*, depoſita tyrannide, inſperatam ſecuritatem invenerat, benignitate & probitate tectus *Achæorum*: qui non ſolum præteritorum ſcelerum, quæ in tyrannide admiſerat, gratiam ei fecerunt; ſed rempubl. etiam ſuam cum illo participarunt, & copiarum ſuarum ducatu ei delato, in ſummo honore habuerunt. At ille tantæ humanitatis e veſtigio oblitus, ſimul ac in *Cleomene* aliquanto melior ſpes rebus ſuis affulſit, & patriam & conſilia ſua ab *Achæis*, maxime neceſſario illorum tempore, ſeparavit, atque hoſtibus eorum adjunxit. Hunc, poſtquam fuit captus, oportebat, non ut auctor eſt *Phylarchus*, ſilentio noctis cruciatum Cenchreis mori: ſed per univerſam Peloponneſum circumductum, & exempli cauſſa per omnium ora traductum, inter tormenta vitam finire. Et tamen homo tam ſceleſtus nihil

πλὴν τοῦ καταποντισθῆναι, διὰ τῶν ἐπὶ ταῖς Κεγχρεαῖς πεπραγμένων.

Χωρὶς δὲ τούτων, τὰς μὲν Μαντινέων ἡμῖν συμφορὰς μετ' αὐξήσεως καὶ διαθέσεως ἐξηγήσατο δηλονότι καθήκειν ὑπολαμβάνων τοῖς συγγραφεῦσιν, ἁπτεσθαι παρανόμους τῶν πράξεων ἐπισημαίνεσθαι. τῆς δὲ Μεγαλοπολιτῶν γενναιότητος, ἢ περὶ τοὺς αὐτοὺς ἐχρήσαντο καιροὺς, οὐδὲ κατὰ ποσὸν ἐποιήσατο μνήμην. ὥσπερ τὸ τὰς ἁμαρτίας ἐξαριθμεῖσθαι τῶν πραξάντων, οἰκειότερον ὑπάρχον τῆς ἱστορίας, τοῦ τὰ καλὰ καὶ δίκαια τῶν ἔργων ἐπισημαίνεσθαι· ἢ τοὺς ἐντυγχάνοντας τοῖς ὑπομνήμασιν ἧττόν τι διορθουμένους ὑπὸ τῶν σπουδαίων καὶ ζηλωτῶν ἔργων, ἢπερ ὑπὸ τῶν παρανόμων καὶ φευκτῶν πράξεων. Ὁ δὲ, πῶς μὲν ἔλαβε Κλεομένης τὴν πόλιν, καὶ πῶς ἀπέραιον διαφυλάξας, ἐξαπέστειλε παραχρῆμα πρὸς τοὺς Μεγαλοπολίτας εἰς τὴν Μεσσήνην

LXI. Non solum iniqua, sed & præclare facta narrare debet historicus.

Z 5

8. *An διὰ τῶν ἐπὶ ταῖς Κεγχ. τατλομένων? An διά τι τῶν ἐν ταῖς Κεγχρεαῖς (vel ἐπὶ τὰς Κεγχρεὰς) πρατλομένων?*

hil gravius est passus; quam ut in profundum mare dejiceretur propter nonnulla, quæ Cenchreis fecerat.

60. Ad hæc idem *Phylarchus* Mantinensium quidem calamitatem cum exaggeratione & multo verborum apparatu nobis commemorat: ratus nimirum ad officium Historici pertinere, ut iniqua hominum facta adnotet. At generosi *Megalopolitanorum* facinoris, quod circa eadem tempora ediderunt, ne minimam quidem mentionem facit: ceu magis ad rem faceret, in scribenda Historia hominum delicta recensere, quam præclare facta observare: aut quasi ad emendationem hominum egregia facinora & laude digna minus conferrent, quam improbæ & vituperandæ actiones. *Quo igitur pacto urbem Cleomenes ceperit, quomodo incolumem servaverit, & ad Megalopolitanos continuo Messenam tabellarios miserit,*

Digitized by Google

νην γραμματοφόρους, ἀξιῶν αὐτοὺς, ἀβλαβῆ κομισαμένους τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, κοινωνῆσαι τῶν ἰδίων πραγμάτων· ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐδήλωσε, βουλόμενος ὑποδεῖξαι τὴν Κλεομένους μεγαλοψυχίαν καὶ μετριότητα πρὸς τοὺς πολεμίους. ἔτι δὲ, πῶς οἱ Μεγαλοπολῖται τῆς ἐπιστολῆς ἀναγινωσκομένης, οὐκ ἐάσαιεν εἰς τέλος ἀναγνωσθῆναι, μικροῦ δὲ καταλεύσαιεν τοὺς γραμματοφόρους, ἕως τούτου διεσάφησε. τὸ δ' ἀκόλουθον, καὶ τὸ τῆς ἱστορίας ἴδιον, ἀφεῖλε τὸν ἔπαινον, καὶ τὴν ἐπ' ἀγαθῷ μνήμην τῶν ἀξιολόγων προαιρέσεων. καί τοι γ' ἐμποδὼν ἦν. Εἰ γὰρ τοὺς λόγῳ καὶ δόγματι μόνον ὑπομείναντας πόλεμον ὑπὲρ φίλων καὶ συμμάχων, ἄνδρας ἀγαθοὺς νομίζομεν· τοῖς δὲ καὶ χώρας καταφθορὰν καὶ πολιορκίαν ἀναδεξαμένοις, οὐ μόνον ἔπαινον, ἀλλὰ καὶ χάριτας καὶ δωρεὰς τὰς μεγίστας ἀπονέμομεν· τίνα

Megalopolitæ generoſe reſpuunt beneficia Cleomenis.

LXI. 6. *Vulgo ex Bav.* ἐμποδὼν οὐδὲν ἦν.

miſerit, rogans, ut, patria abſque ullo damno recepta, conſentire ſecum vellent, & conſilia miſcere: hæc quidem *Phylarchus* narravit, ſtudio commendandi magnanimitatem Cleomenis & moderationem erga hoſtes. Item, *quomodo Megalopolitani inchoatam epiſtolæ lectionem perduci ad finem non ſiverint; tabellarios quinetiam lapidibus prope obruerint:* hæc quoque non prætermiſit, rem hactenus perſecutus. Quod vero conſequens erat, & hiſtoriæ proprium, ut memorabile generoſumque *Megalopolitanorum* animum debito teſtimonio, ac laude merita afficeret, id prætermiſit: quamquam in promtu fane res fuerat. Nam, ſi bonos viros illos judicamus, qui pro amicis & ſociis bellum ſe ſuſcepturos verbis ſolum, & interpoſito decreto declaraverint; iis vero, qui vaſtationem etiam agrorum & obſidionem ex ſimili cauſſa toleraverint, non modo laudem tribuimus, verum etiam maxima præmia cum gratiarum actione rependimus: quid

Digitized by Google

8 τίνα γε χρὴ περὶ Μεγαλοπολιτῶν ἔχειν διάληψιν;
9 ἆρ' οὐχὶ τὴν σεμνοτάτην καὶ βελτίστην; οἱ πρῶτον
μὲν τὴν χώραν Κλεομένει προεῖντο· μετὰ δὲ ταῦτα
πάλιν ὁλοσχερῶς ἔπταισαν τῇ πατρίδι διὰ τὴν
10 πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς αἵρεσιν· τὸ δὲ τελευταῖον, δο-
θείσης ἀνελπίστως καὶ παραδόξως αὐτοῖς ἐξουσίας,
ἀβλαβῆ ταύτην ἀπολαβεῖν, προείλοντο στέρεσθαι
χώρας, τάφων, ἱερῶν, πατρίδος, τῶν ὑπαρχόντων,
ἁπάντων συλλήβδην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀναγκαιοτά-
των, χάριν τοῦ μὴ προδοῦναι τὴν πρὸς τοὺς συμ-
11 μάχους πίστιν. οὗ τί κάλλιον ἔργον ἢ γέγονεν, ἢ γέ- Megalopolitarum virtutem tacet Phylarchus.
νοιτο; ἐπὶ τί δ' ἂν μᾶλλον συγγραφεὺς ἐπιστήσαι
τοὺς ἀκούοντας; διὰ τίνος δ' ἔργου μᾶλλον ἂν παρ-
ορμήσαι πρὸς φυλακὴν πίστεως καὶ πρὸς ἀληθινῶν
πραγμάτων καὶ βεβαίων κοινωνίαν; ὧν οὐδεμίαν
12 ἐποιήσατο μνήμην Φύλαρχος· τυφλῶττων, ὡς γ'
ἐμοὶ δοκεῖ, περὶ τὰ κάλλιστα καὶ μάλιστα συγγρα-
φεῖ καθήκοντα τῶν ἔργων.

Οὐ

quid tandem de *Megalopolitanis* existimare oportet? annon viros optimos & grauissimos fuisse? Qui primo agros suos a Cleomene peruri, æquo animo tulerunt; deinde universa patria penitus exciderunt, partium Achæorum studio; postremo, quum præter omnium spem & exspectationem facta esset illis potestas recuperandæ patriæ, agris suis, sepulcris, sacris, patria, fortunis, atque, ut uno verbo dicam, carissimis rebus omnibus privari præoptarunt, quam ut datam sociis fidem proderent. Quo facinore quodnam aut exstitit unquam aut exsistere potest pulcrius? Vbinam vero potius, quam hic, scriptor historiæ attentionem lectorum excitet? aut quo potius exemplo hortetur ad fidem servandam, & societatem ineundam cum justis & firmis Rebuspublicis? Quæ tamen prætermisit omnia *Phylarchus:* ad pulcerrima quæque facta, & scriptoris stilo dignissima, prorsus, ut equidem arbitror, cæcutiens.

62. Qui

LXII. Exaggerat Phylarchus prædam ex Megalopoli.

Οὐ μὴν, ἀλλὰ τούτοις ἐξῆς φησὶν, ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς Μεγάλης πόλεως λαφύρων ἑξακισχίλια τάλαντα τοῖς Λακεδαιμονίοις πεσεῖν, ὧν τὰ δισχίλια Κλεομένει δοθῆναι κατὰ τοὺς ἐθισμούς. Ἐν δὲ τούτοις πρῶτον μὲν τίς οὐκ ἂν θαυμάσειε τὴν ἀπειρίαν καὶ τὴν ἄγνοιαν τῆς κοινῆς ἐννοίας, ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων χορηγίας καὶ δυνάμεως; ἣν μάλιστα δεῖ παρὰ τοῖς ἱστοριογράφοις ὑπάρχειν. ἐγὼ γὰρ, οὐ λέγω κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ἐν οἷς ὑπό τε τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βασιλέων, ἔτι δὲ μᾶλλον ὑπὸ τῆς συνεχείας τῶν πρὸς ἀλλήλους πολέμων, ἄρδην κατέφθαρτο τὰ Πελοποννησίων· ἀλλ' ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς, ἐν οἷς πάντες ἓν καὶ ταὐτὸ λέγοντες, μεγίστην καρποῦσθαι δοκοῦσιν εὐδαιμονίαν, ὅμως ἐκ Πελοποννήσου πάσης, ἐξ αὐτῶν τῶν ἐπίπλων, χωρὶς σωμάτων, οὐχ οἷόν τε συνεχθῆναι τοσοῦτο πλῆθος χρημάτων. καὶ διότι τοῦτο νῦν οὐκ ἐκπ-

Tenues Peloponnesiorum opes.

LXII. 4. ὅμως correxit Casaub. ὅπως est in mstis.

62. Qui etiam in sequentibus scriptum reliquit, *e præda urbis Megalopoleos sex talentorum millia ad Lacedæmonios rediisse: quorum duo millia, ex veteri consuetudine, Cleomeni cesserint.* Hic vero quis non admiretur imperitiam & ignorantiam communis omnium sensus super Græcarum civitatum opibus ac divitiis? in quo tamen præcipua Scriptoris historiarum cura esse debet. Nam equidem e contrario, non dicam illis temporibus, cum & per Macedoniæ reges, & multo magis per continua bella civilia funditus attritæ Peloponnesiorum opes erant; sed nostris hisce temporibus, quando in summa omnes concordia viventes maximam consecuti opulentiam videntur, tamen ex Peloponneso totius universis supellectilibus, si corpora nempe excipias, tantam pecuniæ summam nego posse confici. Quod autem

Digitized by Google

εἰκῇ, λόγῳ δέ τινι μᾶλλον ἀποφαινόμεθα, δῆλον ἐκ τούτων. τίς γὰρ ὑπὲρ Ἀθηναίων οὐχ ἱστόρηκε, διότι καθ' οὓς καιροὺς μετὰ Θηβαίων εἰς τὸν πρὸς Λακεδαιμονίους ἐνέβαινον πόλεμον, καὶ μυρίους μὲν ἐξέπεμπον στρατιώτας, ἑκατὸν δ' ἐπλήρουν τριήρεις· ὅτι τότε κρίναντες ἀπὸ τῆς ἀξίας ποιεῖσθαι ταῖς εἰς τὸν πόλεμον εἰσφοραῖς, ἐτιμήσαντο τήν τε χώραν τὴν Ἀττικὴν ἅπασαν, καὶ τὰς οἰκίας, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν λοιπὴν οὐσίαν· ἀλλ' ὅμως τὸ σύμπαν τίμημα τῆς ἀξίας ἐνέλιπε τῶν ἑξακισχιλίων, διακοσίοις καὶ πεντήκοντα ταλάντοις. ἐξ ὧν οὐκ ἀπεικὸς ἂν φανείη τὸ περὶ Πελοποννησίων ἄρτι ῥηθὲν ὑπ' ἐμοῦ. Κατὰ δ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς ἐξ αὐτῆς τῆς Μεγάλης πόλεως, ὑπερβολικῶς ἀποφαινόμενος, οὐκ ἄν τις εἰπεῖν τολμήσειε, πλείω γενέσθαι τριακοσίων. ἐπειδή περ ὁμολογούμενόν ἐστι, διότι καὶ τῶν ἐλευθέρων καὶ τῶν δουλικῶν σωμάτων τὰ πλεῖστα συνέβη

Tenues Peloponnesiorum opes.

6. ἐνέβαινον. *Alii vulgo* ἀνέβαινον. 7. χώραν καὶ τὴν Ἀττικὴν *edd. cum aliis. Delevi conjunct. cum Vat. & cod. Peirefc.*

tem non temere, ſed cum ratione, hoc affirmemus, hinc poteſt cognoſci. Nam quis legit hiſtorias, quin ſciat, *Athenienſes*, quo tempore una cum Thebanis bellum adverſus Lacedæmonios ſuſcipiebant, & militum decem millia armabant, triremes centum inſtruebant; poſtquam pecuniam ex cenſu civium ad bellum tunc conferre decreviſſent; & agrorum univerſæ Atticæ, & domorum, & omnium pariter fortunarum ſuarum æſtimationem iniiſſe; & tamen cenſus totius ſummam ad ſex millia talentorum non perveniſſe, deficientibus ſcilicet ducentis quinquaginta? Vnde liquet, per eſſe veriſimile id quod de Peloponneſiis modo dicebamus. Iſtis vero temporibus e *Megalopoli* amplius, quam trecenta talenta, fuiſſe redactum, nemo, qui vel exaggerare ſummam voluerit, affirmare tamen auſit. Nam illud in confeſſo eſt, & liberos & ſervos quam plurimos

Tenues Peloponnesiorum opes.

βη διαφυγεῖν εἰς τὴν Μεσσήνην. μέγιστον δὲ τῶν προειρημένων τεκμήριον· οὐδενὸς γὰρ ὄντες δεύτεροι τῶν Ἀρκάδων Μαντινεῖς, οὔτε κατὰ τὴν δύναμιν, οὔτε κατὰ τὴν περιουσίαν, ὡς αὐτὸς οὗτος φησίν· ἐκ πολιορκίας δὲ καὶ παραδόσεως ἁλόντες, ὥστε μή τε διαφυγεῖν μηδένα, μή τε διακλαπῆναι ῥᾳδίως μηδέν· ὅμως τὸ πᾶν λάφυρον ἐποίησαν, μετὰ τῶν σωμάτων, κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, τάλαντα τριακόσια.

LXIII. Pugnantia scribit Phylarchus.

Τὸ δὲ συνεχὲς τούτῳ τίς οὐκ ἂν ἔτι μᾶλλον θαυμάσειε; ταῦτα γὰρ ἀποφαινόμενος λέγει· πρὸ τῆς παρατάξεως δέκα ἡμέρας μάλιστα, τὸν παρὰ Πτολεμαίου πρεσβευτὴν ἐλθεῖν, ἀγγέλλοντα πρὸς τὸν Κλεομένην, διότι Πτολεμαῖος τὸ μὲν χορηγεῖν ἀπολέγει, διαλύεσθαι δὲ παρακαλεῖ πρὸς τὸν Ἀντίγονον. τὸν δ', ἀκούσαντα, φησὶ, κρῖναι, διότι δεῖ τὴν ταχίστην ἐκκυβεύειν τοῖς ὅλοις, πρὸ τοῦ συνιέναι

LXIII. 1. *τούτῳ. Vulgo* συνεχὲς τοῦτο. 2. *Φησὶ cum Reisk. scripsi. Vulgo omnes* Φασὶ.

mos Messenam fuga evasisse. Maxime autem ei, quod diximus, fidem facit illud: *Mantinenses* neque numero civium, neque opibus, ulli populorum Arcadiæ erant secundi, quod etiam hic ipse fatetur. Hi obsidione capti, cum deditionem fecissent, ita ut neque effugere quisquam illorum, nec subripi res ulla facile posset, opimiorem hosti prædam non attulere, corporibus etiam venditis, quam trecenta talenta.

63. Quis vero non magis adhuc miretur, quod idem Scriptor istis subjicit? Nam eodem loco ait: *decem fere diebus ante quam pugna pugnaretur, legatum a Ptolemæo missum venisse, qui nuntiaret, pecuniam nolle amplius Ptolemæum suppeditare, sed ad pacem cum Antigono faciendam hortari: quod ubi accepisset Cleomenes, constituisse eum, fortunam summæ rerum sibi quam primum esse tentandam, prius quam de*

Digitized by Google

ναι τὰ προσπεπτωκότα τὰς δυνάμεις· διὰ τὸ μη- Pugnantia scribit Phylarchus.
δεμίαν ὑπάρχειν ἐν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν ἐλπίδα
3 τοῦ δύνασθαι μισθοδοτεῖν. Ἀλλ', εἴ περ ἑξακισχι-
λίων ἐγκρατὴς ἐγεγόνει ταλάντων κατὰ τοὺς αὐ-
τοὺς καιροὺς, τὸν Πτολεμαῖον αὐτὸν ἠδύνατο ταῖς
4 χορηγίαις ὑπερθέσθαι. πρὸς δὲ τὸν Ἀντίγονον, εἰ
μόνον τριακοσίων ὑπῆρχε κύριος, καὶ λίαν ἱκανὸς ἦν
σαφαλῶς ὑπομένων τρίβειν τὸν πόλεμον. τὸ δ' ἅμα
μὲν πάσας ἀποφαίνειν τῷ Κλεομένει τὰς ἐλπίδας
ἐν Πτολεμαίῳ διὰ τὰς χορηγίας, ἅμα δὲ τοσούτων
χρημάτων αὐτὸν φάναι κύριον γεγονέναι κατὰ τοὺς
αὐτοὺς καιροὺς, πῶς οὐ τῆς μεγίστης ἀλογίας, ἔτι
6 δ' ἀσκεψίας ἐστὶ σημεῖον; Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα τῷ
συγγραφεῖ τοιαῦτα, καὶ κατὰ τοὺς ὑποκειμένους
καιροὺς, καὶ παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν, καταστέ-
τακται· περὶ ὧν ἀρκεῖν ὑπολαμβάνω, κατὰ τὴν ἐξ
ἀρχῆς πρόθεσιν, καὶ τὰ νῦν εἰρημένα.

Μετὰ

4. εἰ μόνον. εἰ μὴ μόνον edd. vett. ex Bav. Hinc Casaub. εἰ καὶ μόνον.

de accepto nuntio aliquid resciret exercitus; quoniam quidem spem nullam ipse haberet, ex propriis opibus militi stipendia posse se solvere. Atqui si circa tempus idem sex millium talentorum compos est factus; vel Ptolemæum ipsum opibus superare poterat. Bellum vero cum Antigono quod attinet, si vel trecenta solummodo talenta receperat Cleomenes, facile illi fuit, sine ullo periculo bellum illud sustinere atque trahere. At dicere, *omnes Cleomeni spes suas in Ptolemæo & ejus liberalitate fuisse positas;* simulque affirmare, *tantam pecuniam illo ipso tempore in ejusdem Cleomenis potestate atque manibus fuisse;* hoc annon summæ dementiæ atque incogitantiæ argumentum est? Similia vero his multa idem Scriptor, cum in istorum temporum rebus, tum in universa Historia, retulit: de quibus, pro instituto nostro, hactenus dicta sufficiant.

64. Ca-

Digitized by Google

LXIV. Cleomenes Argivum agrum populatur. Ol. CXXXIX. A.V. 531.

Μετὰ δὲ τὴν τῆς Μεγάλης πόλεως ἅλωσιν, Ἀντιγόνου παραχειμάζοντος ἐν τῇ τῶν Ἀργείων πόλει, συναγαγὼν Κλεομένης ἅμα τῷ τὴν ἐαρινὴν ὥραν ἐνίστασθαι τοὺς στρατιώτας, καὶ παρακαλέσας τὰ πρέποντα τοῖς καιροῖς, ἐξαγαγὼν τὴν στρατιὰν, ἐνέβαλεν εἰς τὴν τῶν Ἀργείων χώραν· ὡς μὲν τοῖς πολλοῖς ἐδόκει, παραβόλως καὶ τολμηρῶς, διὰ τὴν ὀχυρότητα τῶν κατὰ τὰς εἰσόδους τόπων· ὡς δὲ τοῖς ὀρθῶς λογιζομένοις, ἀσφαλῶς καὶ νουνεχῶς. Ὁρῶν γὰρ τὸν Ἀντίγονον διαφθείροντα τὰς δυνάμεις, ἤδει σαφῶς, ὅτι πρῶτον μὲν τὴν εἰσβολὴν ἀκινδύνως ποιήσεται· δεύτερον δὲ ὅτι τῆς χώρας καταφθειρομένης ἕως τῶν τειχῶν, ἀνάγκη τοὺς Ἀργείους, θεωροῦντας τὸ γιγνόμενον, ἀσχάλλειν, καὶ καταμέμφεσθαι τὸν Ἀντίγονον. εἰ μὲν οὖν συμβαίη, μὴ δυνάμενον αὐτὸν ὑποφέρειν τὸν ἐπιβρασμὸν τῶν ὄχλων, ἐξελθεῖν καὶ διακινδυνεῦσαι τοῖς παροῦσι· πρόδηλον ἦν ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἣν αὐτῷ, διότι νικήσει ῥᾳδίως. εἰ δ'

LXIV. 1. στρατιὰν. στρατείαν *Vat. Aug. Reg. A. Iidem & Flor. paulo ante omittunt* τοὺς στρατιώτας.

64. Capta *Megalopoli*, Antigono in urbe Argivorum hiberṇante, *Cleomenes* ineunte ſtatim vere contrahit copias, ſuosque hortatus prout res admonebat, educit, & in fines *Argivorum* impetum facit: conſilio uſus, ut quidem vulgus arbitrabatur, temerario atque audaci, propter difficiles aditus & loca munita; ut prudentioribus videbatur, tuto juxta & callido. Quippe qui videret, *Antigonum* copias ſuas dimiſiſſe, illud primum certo ſciebat, ſine ullo periculo invaſionem illam fore: deinde, ubi ad muros usque vaſtari regio cœpiſſet, *Argivos* id cernentes, iniquo rem animo laturos, atque omnino de *Antigono* graviter queſturos. Qui ſi populi convicia ferre non ſuſtinens, copias quæ ad manus eſſent educeret, acieque dimicaret; non dubitabat *Cleomenes*, quantum provideri ratione poſſet, paratam ſibi victoriam

Digitized by Google

εἰ δ' ἐμμείναις τοῖς λογισμοῖς, ἐφησυχάζοι· καταπλήξάμενος τοὺς ὑπεναντίους, καὶ τοῖς ἰδίοις δυνάμεσι θάρσος ἐνεργασάμενος, ἀσφαλῶς ὑπέλαβε ποιήσασθαι τὴν ἀναχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν. Ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. τῆς γὰρ χώρας δηουμένης, οἱ μὲν ὄχλοι συστρεφόμενοι, τὸν Ἀντίγονον ἐλοιδόρουν· ὁ δὲ, καὶ λίαν ἡγεμονικῶς καὶ βασιλικῶς, οὐδὲν περὶ πλείονος ποιούμενος τοῖς κατὰ λόγον πράγμασιν, ἦγε τὴν ἡσυχίαν. ὁ δὲ Κλεομένης, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, καταφθείρας μὲν τὴν χώραν, καταπλήξάμενος δὲ τοὺς ὑπεναντίους, εὐθαρσεῖς δὲ πεποιηκὼς τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις πρὸς τὸν ἐπιφερόμενον κίνδυνον, ἀσφαλῶς εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθε. Ol. CXXXIX. A.V. 531. Cleomenes Argivum agrum, populatur.

Τοῦ δὲ θέρους ἐνισταμένου, καὶ συνελθόντων τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἐκ τῆς χειμασίας, ἀναλαβὼν τὴν στρατιὰν Ἀντίγονος, προῆγε μετὰ τῶν συμμάχων εἰς τὴν Λακωνικὴν· ἔχων Μακεδόνας μὲν τοὺς LXV. Antigonus in Laconicam ducit.

5. ἐφησυχάζοι. ἀφησυχ. *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* 6. *Forsan* ποιούμενος τοῦ κατὰ λόγον χρήσασθαι τοῖς πράγμασιν. *Reiskius conjecerat* τῆς κατὰ λόγον πραγματείας.

ctoriam fore: ſin manens in ſuſcepta ſententia, nihil ſe commoveret; tum vero tantum hoſtibus terrorem ſe injecturum, tantosque ſuis facturum ſpiritus, ut domum tuto reverti queat. Atque ita evenit. Nam dum vaſtantur agri, plebs in circulis *Antigono* obtrectare: ille contra, imperatorio ac plane regio animo, nihil antiquius habens quam ut omnium quæ faceret ratio ſibi conſtaret, quieſcere. Ita *Cleomenes*, ſicut initio propoſuerat, agrum populatus, hoſte perterrefacto, animis ſuorum adverſus imminens periculum confirmatis, impune domum rediit.

65. Initio æſtatis *Antigonus*, poſtquam & Macedones & Achæi ex hibernis reverſi conveniſſent, ſuas & ſociorum copias in *Laconicam* ducit. In eo exercitu erant Macedonum, ex quibus

Ol. CXXXIX. A.V. 531. Antigonus in Laconicam ducit.

τοὺς εἰς τὴν φάλαγγα μυρίους, πελταστὰς δὲ τρισ-
χιλίους, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους, Ἀγριᾶνας δὲ σὺν
τούτοις χιλίους, καὶ Γαλάτας ἄλλους τοσούτους·
μισθοφόρους δὲ, τοὺς πάντας, πεζοὺς μὲν τρισχι-
λίους, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους. Ἀχαιῶν δ' ἐπιλέκτους, 3
πεζοὺς μὲν τρισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους· καὶ
Μεγαλοπολίτας χιλίους, εἰς τὸν Μακεδονικὸν τρό-
πον καθωπλισμένους, ὧν ἡγεῖτο Κερκιδᾶς Μεγαλο-
πολίτης· τῶν δὲ συμμάχων Βοιωτῶν μὲν πεζοὺς 4
δισχιλίους, ἱππεῖς δὲ διακοσίους· Ἠπειρωτῶν πε-
ζοὺς χιλίους, ἱππεῖς πεντήκοντα· Ἀκαρνάνων ἄλλους
τοσούτους· Ἰλλυριῶν χιλίους ἑξακοσίους, ἐφ' ὧν Δη-
μήτριος ὁ Φάριος. ὥστ' εἶναι πᾶσαν τὴν δύναμιν, 5
πεζοὺς μὲν εἰς δισμυρίους ὀκτακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ
χιλίους καὶ διακοσίους. Ὁ δὲ Κλεομένης, πρόσ- 6
δοκῶν τὴν ἔφοδον, τὰς μὲν ἄλλας τὰς εἰς τὴν
χώραν εἰσβολὰς ἠσφαλίσατο φυλακαῖς καὶ τά-
φροις καὶ δένδρων ἐκκοπαῖς· αὐτὸς δὲ κατὰ τὴν 7

Σελα-

LXV. 3. *Verba* Ἀχαιῶν δ' ἐπιλέκτους *usque* τριακοσίους *absunt a Bav. Aug. Reg. A.* 6. τὰς μὲν ἄλλας τὰς. *Delendus videtur repetitus articulus.*

bus constabat phalanx, decem millia; cetrati, ter mille; equites, trecenti: ad hæc Agrianes mille, & Galli item mille: stipendiarii in universum, peditum tria millia; equites trecenti. Achæorum vero selecti, pedites ter mille, equites trecenti. Megalopolitani, more Macedonum armati, mille, *Cercida* Megalopolitano duce. Aderant præterea sociorum auxilia: Bœotorum quidem pedites bis mille, equites CC; Epirotarum, pedites CIↃ, equites L; Acarnanes item pari numero; Illyriorum, mille sexcenti, quorum dux erat *Demetrius Pharius*. Vt omnino constaret ille exercitus e peditum millibus fere XXVIII; equitibus vero MCC. *Cleomenes* vero, hostium impressionem exspectans, reliquos aditus præsidiis, fossis, concædibus munit: ipse cum exer-

Digitized by Google

Σελλασίαν καλουμένην μετὰ τῆς δυνάμεως ἐστρατοπέδευε, τῆς πάσης ὑπαρχούσης αὐτῷ στρατιᾶς εἰς δύο μυριάδας· στοχαζόμενος ἐκ τῶν κατὰ λόγον ταύτῃ ποιήσασθαι τοὺς ὑπεναντίους τὴν εἰσβολήν. διὸ καὶ συνεκύρησε. δύο δὲ λόφων ἐπ' αὐτῆς τῆς εἰσόδου κειμένων, τὸν μὲν Εὖαν, τὸν δ' ἕτερον Ὄλυμπον καλεῖσθαι συμβαίνει. τῆς δ' ὁδοῦ μεταξὺ τούτων παρὰ τὸν Οἰνοῦντα ποταμὸν φερούσης εἰς τὴν Σπάρτην, ὁ μὲν Κλεομένης, τῶν προειρημένων λόφων συνεμφω τάφρον καὶ χάρακα προβαλόμενος, ἐπὶ μὲν τὸν Εὖαν ἔταξε τοὺς Περιοίκους καὶ συμμάχους· ἐφ' ὧν ἐπέστησε τὸν ἀδελφὸν Εὐκλείδαν· αὐτὸς δὲ τὸν Ὄλυμπον κατεῖχε μετὰ Λακεδαιμονίων καὶ τῶν μισθοφόρων. ἐν δὲ τοῖς ἐπιπέδοις παρὰ τὸν ποταμὸν ἐφ' ἑκάτερα τῆς ὁδοῦ τοὺς ἱππεῖς μετὰ μέρους τινὸς τῶν μισθοφόρων παρενέβαλεν. Ἀντίγονος δὲ, παραγενόμενος, καὶ συνθεωρήσας τήν τε τῶν τόπων ὀχυρότητα, καὶ τὸν Κλεομένην πᾶσι τοῖς οἰκείοις

Ol. CXXXIX. A.V. 531. Cleomenis castra & acies ad Sellasiam.

Euas & Olympus, montes. Oenus fluv.

Periœci Spartanorum.

7. Σελλασίαν. Σελασίαν edd. cum Bav. & Aug. 9. Εὐκλείδαν. Εὐκλειδᾶν Vat. Flor. & sic deinde.

exercitu profectus, in quo ad viginti millia hominum erant, ad *Sellasiam* castra ponit; probabili conjectura adductus, ut illac irruptu-rum hostem crederet. Neque aliter accidit. Duo colles sunt, qui fauces illas efficiunt, quorum alteri nomen *Euæ*, alteri *Olympo:* in medio fluit *Oenus*, propter quem via est *Spartam* ducens. Ante utrumque collem fossam duxerat *Cleomenes*, valloque muniverat: *Periœcis* & sociorum auxiliis in *Eua* locatis, ductorem fratrem *Euclidam* imposuerat: ipse cum Lacedæmoniis & mercenariis *Olympum* tenebat. In campi planitie, ad utramque fluminis ripam, equites cum parte conductitiorum disposuerat. Accedit dein *Antigonus*, & munitam loci naturam conspicatur; observatque, *Cleomenem*, diviso exercitu, & conveniente cuique

Ol. CXXXIX. A.V. 931. μέρεσι τῆς δυνάμεως οὕτως εὐστόχως προκατειλη-
φότα τὰς εὐκαιρίας, ὥστε παραπλήσιον εἶναι τὸ
σύμπαν σχῆμα τῆς στρατοπεδείας τῆς τῶν ἀγα-
θῶν ὁπλομάχων προβολῆς· οὐδὲν γὰρ ἀπέλιπε τῶν 12
πρὸς ἐπίθεσιν ἅμα καὶ φυλακήν, ἀλλ' ἦν ὁμοῦ πα-
ράταξις ἐνεργὴς, καὶ παρεμβολὴ δυσπρόσοδος· διὸ 13
καὶ τότε μὲν ἐξ ἐφόδου κατασπειράζειν καὶ συμπλέ-
κεσθαι προχείρως ἀπέγνω.

LXVI. Castra Antigoni ad Gorgylum fluv. Στρατοπεδεύσας δ' ἐν βραχεῖ διαστήματι, καὶ
λαβὼν πρόβλημα τὸν Γόργυλον καλούμενον ποτα-
μὸν· τινὰς μὲν ἡμέρας ἐπιμένων, συνεθεώρει τάς τε
τῶν τόπων ἰδιότητας, καὶ τὰς τῶν δυνάμεων δια-
φοράς. ἅμα δὲ καὶ προδεικνύων τινὰς ἐπιβολὰς, 2
πρὸς τὸ μέλλον ἐξεκαλεῖτο τὰς τῶν ὑπεναντίων ἐπι-
νοίας. οὐ δυνάμενος δὲ λαβεῖν οὐδὲν ἀργὸν, οὐδ' ἔξο- 3
πλον,

LXVI. 1. ἐπιμένων. *Casaubonus* ἐκεῖ ἐπιμένων. *Scripti omnes* ἐπικει-
μένων. *Forsan* ἐπιμένων ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων.

cuique parti ſtatione aſſignatæ opportuna quæque loca ſcite adeo occupaſſe, ut diſpoſitionis exercitus ejus univerſa forma ſimilis eſſet peritorum bellatorum poſitioni, qui ſcutis haſtisque projectis in omnem occaſionem intenti ſunt: nihil enim erat prætermiſſum, quod vel ad inferendum, vel ad cavendum ictum faceret; ſed erat ſimul ad pugnam valide inſtructa acies, ſimul ab hoſtis ſuperventu tuta caſtrametatio. Itaque tum quidem e veſtigio hoſtem tentare, & temere confligere noluit.

66. Sed modico ſpatio interjecto, pro munimento *Gorgylum*, fluvium habens, caſtra ponit; ibique dies aliquot moratur, partim ut locorum naturam, partim ut copiarum ingenia melius cognoſceret. Simul, ſpeciem ſubinde præbens impreſſionem meditantis, quid conſilii de futuro eſſet hoſtibus, elicere ſtuduit. Sed quum nihil cuſtodia vacuum, aut parum firmo præſidio munitum

πλον, διὰ τὸ πρὸς πᾶν ἑτοίμως ἀντικινεῖσθαι τὸν Κλεομένην· τῆς μὲν τοιαύτης ἐπινοίας ἀπέστη. τέλος δ' ἐξ ὁμολόγου διὰ μάχης ἀμφότεροι προέθεντο κρίνειν τὰς πράξεις. παίνυ γὰρ εὐφυεῖς καὶ παραπλησίους ἡγεμόνας ἡ τύχη συνέβαλε τούτους τοὺς ἄνδρας. Πρὸς μὲν οὖν τοὺς κατὰ τὸν Εὔαν ὁ βασιλεὺς ἀντέταξε τῶν τε Μακεδόνων τοὺς χαλκάσπιδας, καὶ τοὺς Ἰλλυριούς, κατὰ σπείρας ἐναλλὰξ τεταγμένους· Ἀλέξανδρον τὸν Ἀκμήτου, καὶ Δημήτριον τὸν Φάριον ἐπιστήσας. ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς Ἀκαρνᾶνας καὶ Κρῆτας ἐπέβαλε· τούτων δὲ κατόπιν ἦσαν δισχίλιοι τῶν Ἀχαιῶν, ἐφεδρείας λαμβάνοντες τάξιν. τοὺς δ' ἱππεῖς περὶ τὸν Οἰνοῦντα ποταμὸν ἀντέθηκε τῷ τῶν πολεμίων ἱππικῷ, συστήσας αὐτοῖς Ἀλέξανδρον ἡγεμόνα, καὶ συμπαραθεὶς πεζοὺς τῶν Ἀχαιῶν χιλίους, καὶ Μεγαλοπολίτας τοὺς ἴσους. Αὐτὸς δὲ, τοὺς μισθοφόρους ἔχων καὶ τοὺς

Ol. CXXXIX. A.V. 531.

Acies Antigoni & Cleomenis.

Aa 3

γ. Ἀχαιῶν χιλίους. Ἀχαϊκῶν *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

nitum deprehenderet, quia in omnes partes promte se Cleomenes obvertebat; consilium mutavit de improviso in hostes impetum faciendi. Tandemque inter ambos convenit, prælii discrimini rem universam permittere. Admodum enim natura præstantes & inter se pares erant hi duces, quos tunc fortuna commisit. Igitur *Antigonus* iis, qui *Euam* tenebant, chalcaspidas Macedones opposuit, Illyriorumque manipulos inter hostium ordines alternatim locavit: ducesque his imposuit *Alexandrum*, Acmeti filium, & *Demetrium Pharium*. Pone hos Acarnanes & Cretenses sequi jussit: quorum a tergo Achæos bis mille in subsidiis locat. Equites circa *Oenuntem* fluvium hostium equitatui sunt oppositi: eosque illis præfectus *Alexander*: jussi etiam sunt pedites Achæorum mille & Megalopolitanorum totidem, equitum latera tegere. Ipse *Antigonus* cum iis, qui ad Olym-

Digitized by Google

Ol. CXXXIX. A.V. 531.

τοὺς Μακεδόνας, κατὰ τὸν Ὄλυμπον πρὸς τοὺς περὶ τὸν Κλεομένην διέγνω ποιεῖσθαι τὴν μάχην. προτάξας οὖν τοὺς μισθοφόρους, ἐπέστησε διφαλαγγίαν ἐπάλληλον τῶν Μακεδόνων· ἐποίει δὲ τοῦτο διὰ τὴν στενότητα τῶν τόπων. σύνθημα δ' ἦν τοῖς μὲν Ἰλλυριοῖς, τότε ποιεῖσθαι τὴν ἀρχὴν τῆς πρὸς τὸν λόφον προσβολῆς, ὅταν ἴδωσαν ἀρθεῖσαν ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Ὄλυμπον τόπων σινδόνα· προσηρτημένοι γὰρ ἦσαν οὗτοι νυκτὸς ἐν τῷ Γοργύλῳ ποταμῷ, πρὸς αὐτῇ τῇ τοῦ λόφου ῥίζῃ· τοῖς δὲ Μεγαλοπολίταις καὶ τοῖς ἱππεῦσι παραπλησίως, ἐπειδὰν φοινικὶς ἐξαρθῇ παρὰ τοῦ βασιλέως.

LXVII. Prælium Antigoni cum Cleomene.

Ἐπειδὴ δ' ὁ μὲν καιρὸς ἦκε τῆς χρείας, τὸ δὲ σύνθημα τοῖς Ἰλλυριοῖς ἀπεδόθη, παρήγγειλαν δὲ ποιεῖν τὸ δέον, οἷς ἦν ἐπιμελές· πάντες εὐθέως ἀναδείξαντες αὐτοὺς, κατήρχοντο τῆς πρὸς τὸν βουνὸν προσβολῆς. οἱ δὲ μετὰ τῶν Κλεομένους ἱππέων ἐξ ἀρχῆς ταχθέντες εὔζωνοι, θεωροῦντες τὰς σπείρας τῶν

Olympum ſtabant, qua parte Cleomenes erat, congredi ſtatuit, mercenarios & Macedonas ducens. Igitur, mercenariis in prima acie poſitis, phalangem Macedonum duplicem, cujus pars altera alteram preſſe ſequebatur, pone hos locat; propter locorum anguſtias id facere coactus. Signum inchoandi prælii, Illyriis quidem (hi noctu juxta *Gorgylum* amnem ad ipſas collis radices ſe applicuerant) conſtitutum fuerat, ut *invadere collem inciperent, ubi primum e proximis Olympo locis linteum attolli vidiſſent.* Megalopolitanis vero pariter & equitibus, *cum primum rex puniceum paludamentum ſuſtuliſſet.*

67. Vbi tempus dimicandi advenit, poſtquam Illyriis datum ſignum fuit, ſuique illos officii, quorum eæ partes erant, admonuere; extemplo omnes ſe hoſti oſtendunt, & collem adoriri incipiunt. Ibi tum levis armatura *Cleomenis*, quam inter equites fuiſſe locatam oſtendimus, animadverten-

tes

τῶν Ἀχαιῶν ἐρήμους ἐκ τῶν κατόπιν οὔσας, κατ' Ol. CXXXIX. A.V. 531.
οὐρὰν προσπίπτοντες, εἰς ὁλοσχερῆ κίνδυνον ἤγον
3τοὺς πρὸς τὸν λόφον βιαζομένους· ὡς ἂν τῶν μὲν
περὶ τὸν Εὐκλείδαν ἐξ ὑπερδεξίου κατὰ πρόσωπον
αὐτοῖς ἐφεστώτων, τῶν δὲ μισθοφόρων κατόπιν ἐπι-
κειμένων, καὶ προσφερόντων τὰς χεῖρας ἐρρωμένως.
4Ἐν ᾧ καιρῷ συννοήσας τὸ γενόμενον, ἅμα δὲ προ- Philo-
ρώμενος τὸ μέλλον, Φιλοποίμην ὁ Μεγαλοπολίτης, pœmenis
τὰ μὲν πρῶτον ὑποδεικνύειν ἐπεβάλλετο τοῖς προε- prudens
5στῶσι τὸ συμβησόμενον· οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐ- consili-
τῷ, διὰ τὸ μήτ' ἐφ' ἡγεμονίας τετάχθαι μηδεπώ- um.
ποτε, νομισθῆναι τε νέον ὑπάρχειν αὐτόν· παρακαλέ-
σας τοὺς ἑαυτοῦ πολίτας, ἐνέβαλε τοῖς πολεμίοις
6τολμηρῶς. οὗ γενομένου, ταχέως οἱ προκείμενοι μι-
σθοφόροι κατ' οὐρὰν τοῖς προβαίνουσιν, ἀκούσαντες
τῆς κραυγῆς, καὶ συνιδόντες τὴν τῶν ἱππέων συμ-
πλοκήν, ἀφέμενοι τῶν προκειμένων, ἀνέτρεχον εἰς
τὰς ἐξ ἀρχῆς τάξεις, καὶ προσεβοήθουν τοῖς παρ'

LXVII. 6. προκείμενοι. Scripti omnes προκείμ.

tes Achæorum ordines a tergo nudos, ultimum eorum agmen invadunt, & in ſummum diſcrimen hos, qui in collem nitebantur, adducunt. Etenim ſimul & *Euclidas* e ſuperiore loco in frontem illis imminebat; & ipſi mercenarii, a tergo inſtantes, valide cædebant. Vidit hoc *Philopœmen Megalopolitanus*, ac ſtatim providens quod futurum erat, de ingruente periculo primum quidem ductores ordinum admonere inſtituit: ſed quum nemo animum ad verba ipſius adverteret, quia nullam umquam militiæ præfecturam geſſerat, & juvenis admodum erat; cives ſuos cohortatus, magna audacia hoſtium equitatum aggreditur. Quod ubi factum eſt, mercenarii, qui terga tendentium ad collem premebant, clamore audito, & cognito equitum conflictu, omiſſo eo quod inſtituerant, ſtationem priorem repetunt, & equi-

Digitized by Google

Ol. CXXXIX. A.V. 531. Philopœmenis prudens consilium.

αὐτῶν ἱππεῦσι. τούτου δὲ συμβάντος, ἀπερίσπαστον γενόμενον τό τε τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Μακεδόνων καὶ τῶν ἅμα τούτοις προβαινόντων πλῆθος, ἐκθύμως ὥρμησε καὶ τεθαῤῥηκότως ἐπὶ τοὺς ὑπεναντίους. ἐξ οὗ καὶ μετὰ ταῦτα φανερὸν ἐγενήθη, διότι τοῦ κατὰ τὸν Εὐκλείδαν προτερήματος αἴτιος ἐγίγνετο Φιλοποίμην.

LXVIII. Philopœmenem laudat Antigonus.

Ὅθεν καὶ τὸν Ἀντίγονόν φασι μετὰ ταῦτα καταπειράζοντα πυνθάνεσθαι τοῦ ταχθέντος ἐπὶ τῶν ἱππέων Ἀλεξάνδρου, διὰ τί πρὸ τοῦ παραδοθῆναι τὸ σύνθημα τοῦ κινδύνου κατάρξαιτο. τοῦ δ' ἀρνουμένου, φάσκοντος δὲ, μειρακίόν τι Μεγαλοπολιτικὸν προεγχειρῆσαι πάρεσι τὴν ἑαυτοῦ γνώμην· εἰπεῖν, διότι τὸ μὲν μειράκιον ἡγεμόνος ἔργον ἀγαθοῦ ποιήσαι, συνθεασάμενον τὸν καιρόν· ἐκεῖνος δ', ἡγεμὼν ὑπάρχων, μειρακίου τοῦ τυχόντος. Οὐ μὴν, ἀλλ' οἵ γε περὶ τὸν Εὐκλείδαν ὁρῶντες προσβαινούσας τὰς σπείρας,

Imperitia Euclidæ, fratris Cleomenis.

8. ἐγίγνετο. ἐγένετο edd. ex Bav.

& equitibus ſuis ſuppetias ferunt. Hoc modo Illyrii & Macedones, univerſaque multitudo quæ una cum his ad collem pergebat, liberati oblato impedimento, quod conatum ipſorum retardaverat, acriter atque fidenter hoſti obviam ire pergunt. Ex quo poſtea intellectum eſt, rei adverſus Euclidam bene geſtæ cauſſam præbuiſſe *Philopœmenem*.

68. Igitur fertur *Antigonus* poſt hæc *Alexandrum* equitum præfectum interrogaſſe, quæſiſſeque ex eo tentandi gratia: *Cur prius, quam datum eſſet ſignum, pugnam inchoaſſet?* Qui quum negaret a ſe factum; ſed *adoleſcentem neſcio quem Megalopolitanum, ſe repugnante, prælium occæpiſſe;* tum dixiſſe Antigonum: *Hunc quidem adoleſcentem, qui idoneum ac neceſſarium tempus animadvertiſſet, ſtrenui ducis officio functum; ipſum vero, qui dux eſſet, gregarii adoleſcentis.* Iam vero *Euclidas*, ut appropinquantes vidit Illyriorum ordines, commo-

Digitized by Google

Ol. CXXXIX. A.V. 531. Euclidæ imperitia.

ὀπείρους, ἀφέμενοι τοῦ χρῆσθαι ταῖς τῶν τόπων εὐ-
καιρίαις· τοῦτο δ' ἦν, ἐκ πολλοῦ συναντῶντας καὶ
προσπίπτοντας τοῖς πολεμίοις, τὰ μὲν ἐκείνων στί-
φη συνταράττειν καὶ διαλύειν, αὐτοὺς δ' ὑποχωρεῖν
ἐπὶ πόδα καὶ μεθίστασθαι πρὸς τοὺς ὑπερδεξίους
καὶ τόπους ἀσφαλῶς· οὕτω γὰρ ἂν προλυμηνάμε-
νοι καὶ συγχέαντες τὸ τοῦ καθοπλισμοῦ καὶ τῆς
συντάξεως ἰδίωμα τῶν ὑπεναντίων, ῥᾳδίως αὐτοὺς
ἐτρέψαντο διὰ τὴν τῶν τόπων εὐφυΐαν· τούτων μὲν
οὐδὲν ἐποίησαν· καθάπερ δ' ἐξ ἑτοίμου σφίσι τῆς
νίκης ὑπαρχούσης, τοὐναντίον ἔπραξαν. κατὰ γὰρ
τὴν ἐξ ἀρχῆς στάσιν ἔμενον ἐπὶ τῶν ἄκρων, ὡς
ἀνωτάτω σπεύδοντες λαβεῖν τοὺς ὑπεναντίους, εἰς
τὸ τὴν φυγὴν ἐπὶ πολὺ καταφερῆ καὶ κρημνώδη γε-
νέσθαι τοῖς πολεμίοις. συνέβη δ', ὅπερ εἰκὸς ἦν, τοὐ-
ναντίον· οὐ γὰρ ἀπολιπόντες αὐτοῖς ἀναχώρησιν,
προσδεξάμενοι δ' ἀκερσίους ἅμα καὶ συνεστώσας

LXVIII. 8. προσδεξάμενοι. δεξάμενοι edd. ex Bav.

commoditate locorum uti prætermisit. Partes autem periti ducis fuerant, ut hosti longe occurreret, impetuque facto, ordines illius conturbaret ac dissiparet; tum rursus pedetentim retrocedens, ad superiora loca sese absque periculo reciperet. Sic enim confuso prius hoste, eaque opportunitate corrupta, quam ex genere armorum & propria dispositione aciei sibi spoponderant adversarii, facile postea, adjuvante loci natura, terga vertere eosdem coëgisset. At horum nihil *Euclidas* fecit, sed contrarium potius. Nam, quasi parata cessantibus victoria foret, sicut initio collocatus fuerat, sic in summo remanet colle; ratus, in ipso, si posset fieri, vertice hostem sibi excipiendum, quo longior mox per declivia & abrupta esset illius fuga. Plane vero contrarium, sicuti par erat, evenit: quum enim vacuum sibi nullum spatium reliquisset ad pedem referendum; ubi integri firmique

Illy-

Ol. CXXXIX. A.V. 531. τὰς σπείρας, εἰς τοῦτο δυσχρηστίας ἦλθον, ὥστε δι' αὐτῆς τῆς τοῦ λόφου κορυφῆς διαμάχεσθαι πρὸς τοὺς βιαζομένους. λοιπὸν, ὅσον ἐκ ποδὸς ἐπιέθησαν τῷ βάρει τοῦ καθοπλισμοῦ καὶ τῆς συντάξεως· εὐθέως δ' οἱ μὲν Ἰλλυριοὶ τὴν καταύστασιν ἐλάμβανον, οἱ δὲ περὶ τὸν Εὐκλείδαν τὴν ὑπὸ πόδα, διὰ τὸ μὴ καταλείπεσθαι τόπον εἰς ἀναχώρησιν καὶ μετάστασιν ἑαυτοῖς. ἐξ οὗ ταχέως συνέβη τραπέντας αὐτοὺς, ἐλευθερίῳ χρήσασθαι Φυγῇ, κρημνώδη καὶ δύσβατον ἐχόντων ἐπὶ πολὺ τὴν ἀναχώρησιν τῶν τόπων.

Fugatur Euclidas.

LXIX. Philopœmenis fortitudo.

Ἅμα δὲ τούτοις, ὁ περὶ τοὺς ἱππεῖς συνετελεῖτο κίνδυνος, ἐκπρεπῆ ποιουμένων τὴν χρείαν τῶν Ἀχαϊκῶν ἱππέων ἁπάντων, μάλιστα δὲ Φιλοποίμενος, διὰ τὸ περὶ τῆς αὐτῶν ἐλευθερίας συνεστάναι τὸν ὅλον ἀγῶνα. καθ' ὃν καιρὸν τῷ προειρημένῳ συνέβη, τὸν μὲν ἵππον πεσεῖν, πληγέντα καιρίως· αὐτὸν δὲ πεζομαχοῦντα περιπεσεῖν τραύματι βιαίῳ, δι'

Illyriorum ordines fuere excipiendi, eo difficultatum venit *Euclidas*, ut in ipso vertice cum irrumpentibus dimicare cogeretur. Itaque e vestigio premebatur gravitate armorum & aciei robore hostium: & continuo *Illyrii* locum, quo *Euclidas* constiterat, capessebant; ipse cum suis inferiora capere coactus est, quia spatium ad retrocedendum, & ad locum commode mutandum suis non reliquerat. Ex quo facile Illyriis fuit, victos ac fugientes premere, quum per loca prærupta atque impedita esset illis evadendum.

69. Dum hæc fiunt, simul equestris pugna commissa est; omnibus Achaïcis equitibus fortiter pugnam capessentibus, quod eo certamine libertas eorum agebatur; præcipue tamen *Philopœmene*. Et huic quidem in eo prælio accidit, ut equus, letali accepto vulnere, caderet; atque ipse, inter pedites pugnans, gravi vulnere, trajecto utroque femore,

re,

Digitized by Google

3 δι' ἀμφοῖν τοῖν μηρῶν. Οἱ δὲ βασιλεῖς κατὰ τὸν Ὄλυμπον τὸ μὲν πρῶτον ἐπειοῦντο διὰ τῶν εὐζώνων καὶ μισθοφόρων τὴν συμπλοκήν, παρ' ἑκατέροις σχε-
4 δὸν ὑπαρχόντων τούτων εἰς πεντακισχιλίους. ὧν ποτὲ μὲν κατὰ μέρη, ποτὲ δ' ὁλοσχερῶς συμπιπτόντων, διαφέρουσαν συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν ἐξ ἀμφοῖν χρείαν, ὁμοῦ τῶν τε βασιλέων καὶ τῶν στρα-
5 τοπέδων ἐν συνόψει ποιουμένων τὴν μάχην. ἠμιλλῶντο δὲ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ κατ' ἄνδρα καὶ κατὰ τά-
6 γμα τοῖς εὐψυχίαις. Ὁ δὲ Κλεομένης, ὁρῶν τοὺς μὲν περὶ τὸν ἀδελφὸν πεφευγότας, τοὺς δ' ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἱππεῖς ὅσον οὔπω κλίνοντας· καταπλαγὴς ὢν, μὴ πανταχόθεν προσδέξηται τοὺς πολεμίους, ἠναγκάζετο διασπᾶν τὰ προτειχίσματα, καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν ἐξάγων μετωπηδὸν κατὰ
7 μίαν πλευρὰν τῆς στρατοπεδείας. ἀναπληθέντων δὲ τῶν παρ' ἑτέροις εὐζώνων ἐκ τοῦ μεταξὺ τόπου διὰ τῆς σάλπιγγος, συναλαλάξασαι, καὶ μεταβα-

Ol. CXXXIX. A.V. 531. Prælium inter reges commissum.

λοῦσαι

LXIX. 7. μεταβαλοῦσαι. An καταβαλοῦσαι?

re, afficeretur. Reges vero, ad *Olympum*, primum per expeditos & mercenarios, quorum habebant utrimque quinque millia, certamen commiserunt. Qui, modo per partes, modo confertim omnes simul concurrentes, memorandum prælium cierunt; quum in oculis & regum & exercituum res gereretur. Itaque & vir cum viro, & ordo cum ordine, acri contentione dimicabant. *Cleomenes* vero, conspecta fratris fuga, prope jam inclinatas equitum etiam turmas videns, quæ in planis pugnabant; metuens, ne omni ex parte hostes in se ingruerent; munimenta castris suis objecta divellere, & ab uno illorum latere copias omnes recta fronte educere cogitur. Tubis deinde ab utraque parte concinentibus, revocati sunt levioris armaturæ milites e medio inter utramque aciem spatio; ac sublato clamore, præ-

Digitized by Google

Ol. CXXXIX. A.V. 531. Prælium inter reges commissum.

λοῦσαι τὰς σαρίσσας, συνέβαλλον αἱ φάλαγγες ἀλλήλαις. ἀγῶνες δὲ γενομένου κρατεροῦ, καὶ ποτὲ μὲν ἐπὶ πόδα ποιουμένων τὴν ἀναχώρησιν, καὶ πιεζομένων ἐπὶ πολὺ τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τῆς τῶν Λακώνων εὐψυχίας, ποτὲ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ἐξωθουμένων ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς τῶν Μακεδόνων τάξεως· τέλος οἱ περὶ τὸν Ἀντίγονον συμφράξαντες τὰς σαρίσσας, καὶ χρησάμενοι τῷ τῆς ἐπαλλήλου φάλαγγος ἰδιώματι, βίᾳ προσπεσόντες, ἐξέωσαν ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων τοὺς Λακεδαιμονίους. Τὸ μὲν οὖν ἄλλο πλῆθος ἔφευγε προτροπάδην, φονευόμενον· ὁ δὲ Κλεομένης, ἱππεῖς τινὰς ἔχων περὶ ἑαυτὸν, ἀνεχώρησε μετὰ τούτων ἀσφαλῶς εἰς τὴν Σπάρτην. ἐπιγενομένης δὲ τῆς νυκτὸς, καταβὰς εἰς Γύθιον, ἡτοιμασμένων αὐτῷ τῶν πρὸς τὸν πλοῦν ἐκ πλείονος χρόνου πρὸς τὸ συμβαῖνον, ἀπῆρε μετὰ τῶν φίλων εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

Funduntur Lacedæmonii.

Cleomenes Alexandriam fugit.

Ἀντί-

7. συνέβαλλον prætuli ex Aug. Reg. A. Vulgo συνέβαλον.

prætentis haſtis, concurrunt phalanges. Inſequitur atrox pugna. In qua quum modo *Macedones* virtuti Laconum longe viderentur impares, & jam pedem referrent; modo *Lacedæmonii*, Macedonicæ aciei vim ac robur non ſuſtinentes, cederent: tandem *Antigoni* phalanx denſatis haſtis, incredibili violentia, quæ geminatæ phalangis propria eſt, in hoſtem irruens Lacedæmonios ex ſuis munitionibus dejecit. Tum vero reliqua multitudo paſſim cæſa & in effuſam fugam verſa eſt: *Cleomenes* cum paucis equitibus Spartam incolumis ſe recepit. Vnde proxima nocte *Gythium* deſcendit, navibusque ibi conſcenſis, quas multo ante ad incerta caſuum paraverat, amicis comitantibus, *Alexandriam* eſt profectus.

70. *Anti-*

Digitized by Google

Ἀντίγονος δ', ἐγκρατὴς γενόμενος ἐξ ἐφόδου τῆς Σπάρτης, τά τε λοιπὰ μεγαλοψύχως καὶ φιλανθρώπως ἐχρήσατο τοῖς Λακεδαιμονίοις, τό τε πολίτευμα τὸ πάτριον αὐτοῖς καταστήσας, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἀνέζευξε μετὰ τῶν δυνάμεων ἐκ τῆς πόλεως προσαγγελθέντος αὐτῷ, τοὺς Ἰλλυριοὺς εἰσβεβληκότας εἰς Μακεδονίαν, πορθεῖν τὴν χώραν. Οὕτως ἀεί ποθ' ἡ τύχη τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων παρὰ λόγον εἴωθε κρίνειν. Καὶ γὰρ τότε Κλεομένης, εἰ τὰ κατὰ τὸν κίνδυνον παρείλκυσε τελέως ὀλίγας ἡμέρας, εἶτ', ἀναχωρήσας ἀπὸ τῆς μάχης εἰς τὴν πόλιν, εἰς βραχὺ τῶν καιρῶν ἀντεποιήσατο, διακατέσχεν ἂν τὴν ἀρχήν. οὐ μήν, ἀλλ' ὅ γ' Ἀντίγονος, παραγενόμενος εἰς Τέγεαν, καὶ τούτοις ἀποδοὺς τὴν πάτριον πολιτείαν, δευτεραῖος ἐντεῦθεν εἰς Ἄργος, ἐπ' αὐτὴν ἦλθε τὴν τῶν Νεμέων πανήγυριν. ἐν ᾗ τυχὼν πάντων τῶν πρὸς ἀθάνατον δόξαν καὶ τιμὴν ἀνηνεγκεῖν

LXX. Ol. CXXXIX. A.V. 531. Antigonus Sparta potitur.

Mox domum redit.

Honoribus cumulatus a Græcis.

LXX. 3. ἂν τ', ἀναχωρ. *Vulgo* ἂν' ἀναχωρ. *& deinde cum vett. mss. omnibus* εἰ βραχὺ, *quod placeret, si præcederet* ἢ ἂν' ἀναχωρ.

70. *Antigonus* vero, repentina invasione *Sparta* potitus, cum in ceteris humanitate singulari & magnitudine animi usus erga Lacedæmonios, tum avita Reipublicæ forma illis restituta, paucis interjectis diebus, copias ex urbe reduxit; quum nuntiatum ei fuisset, Illyrios, in Macedoniam ingressos, agros ibi depopulari. Adeo semper maximas quasque hominum actiones inopinato fere fine terminare amat fortuna. Nam illo tempore, si *Cleomenes* prælium ad paucos dies distulisset; vel postea, cum e pugna in urbem se recepit, si paullulum modo occasionem exspectasset; regnum profecto retinuisset. Cetera *Antigonus* Tegeam venit, & Tegeatis quoque restituta patria reipublicæ forma, biduo post, *Argos*, sub ipsum tempus ludorum *Nemeensium*, pervenit. Vbi, cum communi Achæorum decreto, tum propriis singularum urbium suffragiis, omnia

Ol. CXXXIX. A.V. 531. ἀνηκόντων, ὑπό τε τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάστης τῶν πόλεων, ὥρμησε κατὰ σπουδὴν εἰς Μακεδονίαν. Καταλαβὼν δὲ τοὺς Ἰλλυριοὺς ἔν τῇ χώρᾳ, καὶ συμβαλὼν ἐκ παρατάξεως, τῇ μὲν μάχῃ κατώρθωσε· τῇ δὲ παρακλήσει καὶ κραυγῇ, τῇ κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον, ἐκθύμως χρησάμενος, εἰς αἵματος ἀναγωγὴν καί τινα τοιαύτην διάθεσιν ἐμπεσών, μετ' οὐ πολὺ νόσῳ τὸν βίον μετήλλαξε· καλὰς ἐλπίδας ὑποδείξας ἐν αὐτῷ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν, οὐ μόνον κατὰ τὴν ἐν τοῖς ὑπαίθροις χρείαν, ἔτι δὲ μᾶλλον κατὰ τὴν ὅλην αἵρεσιν καὶ καλοκἀγαθίαν. τὴν δὲ Μακεδόνων βασιλείαν ἀπέλιπε Φιλίππῳ, τῷ Δημητρίου.

Obit Antigonus Doson.

LXXI. Consilium auctoris. Τίνος δὲ χάριν ἐποιησάμεθα τὴν ἐπὶ πλεῖον ὑπὲρ τοῦ προκειμένου πολέμου μνήμην; Διότι, τῶν καιρῶν τούτων συναπτόντων τοῖς ὑφ' ἡμῶν ἱστορεῖσθαι

6. τῇ κατ' αὐτὸν. *Abest alterum hoc* τῇ *ab Ang. Reg. A.*

omnia confecutus, quibus honos ac gloria immortalis deferri ſolet; magnis itineribus in Macedoniam eſt reverſus. Ibi cum *Illyriis*, etiamnum in Macedonia deprehenſis, collatis ſignis congreſſus, victoriam quidem reportavit: ſed quia in adhortando milite, & clamoribus inter dimicandum editis, vehementiore voce contenderat, ſanguinem rejicere cœpit: contractoque ea ex re languore quodam, non ita multo poſt, morbo eſt exſtinctus: vir, qui magnam ſui ſpem apud univerſos Græciæ populos concitaverat; non eo ſolum nomine, quod totius rei caſtrenſis magnum uſum habebat; ſed multo etiam magis propter morum probitatem, & præclara inſtituta quæ ſemper tenuerat. Macedoniæ regnum moriens reliquit *Philippo*, *Demetrii* filio.

71. Quorſum autem *Cleomenicum* iſtud *bellum* pluribus eſt a nobis expoſitum? Quia nimirum, quum hæc tempora iis connexa eſſent, quæ

θαι μέλλουσι, χρήσιμον ἐδόκει, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον Ol. CXXXIX.
εἶναι, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, τὸ ποιῆσαι A.V. 531.
πᾶσιν ἐναργῆ καὶ γνώριμον τὴν ὑπάρχουσαν περὶ
Μακεδόνας τότε καὶ τοὺς Ἕλληνας κατάστασιν.
3 Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς καὶ Πτολεμαίου νόσῳ Circa idem tempus
τὸν βίον μεταλλάξαντος, Πτολεμαῖος ὁ κληθεὶς Φι- obeunt plures reges.
4 λοπάτωρ διεδέξατο τὴν βασιλείαν. μετήλλαξε δὲ
καὶ Σέλευκος, ὁ Σελεύκου, τοῦ Καλλινίκου καὶ Πώ-
γωνος ἐπικληθέντος· Ἀντίοχος δὲ διεδέξατο τὴν ἐν
5 Συρίᾳ βασιλείαν, ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ. Παραπλήσιον γὰρ δή τι συνέβη τούτοις, τοῖς πρώτοις μετὰ
τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν κατασχοῦσι τὰς ἀρχὰς
ταύτας· λέγω δὲ, Σελεύκῳ, Πτολεμαίῳ, Λυσιμά-
6 χῳ. ἐκεῖνοί τε γὰρ πάντες περὶ τὴν εἰκοστὴν καὶ
τετάρτην πρὸς ταῖς ἑκατὸν Ὀλυμπιάδα μετήλλαξαν, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον· οὗτοί τε περὶ τὴν
7 ἐνάτην καὶ τριακοστήν. Ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ τὴν ἐπί-

στασιν

LXXI. 4. *Vulgo ex Bav.* τοῦ Καλλινίκου, τοῦ καὶ Πώγωνος. 5. Πτολεμαίῳ καὶ Λυσιμάχῳ *edd. ex Bav.* 6. οὗτοί τε, οὗτοι δὲ *edd. ex Bav.*

quæ ſumus ex profeſſo uberius enarraturi, utile, imo vero neceſſarium duximus, ſi modo vellemus implere quod initio polliciti ſumus; ut, *qui tunc temporis eſſet ſtatus Macedonum & Græcorum*, oſtenderemus. Per idem vero tempus etiam morbo e vivis exceſſit *Ptolemæus*; qui ſucceſſorem regni habuit *Ptolemæum* cognomine *Philopatorem*. Obiitque etiam *Seleucus*, *Seleuci* illius filius, qui *Callinici* & *Pogonis* cognomen geſſerat; illique in Syriæ regnum *Antiochus*, frater ipſius, ſucceſſit. Simile quid enim in his factum eſt ei, quod primis illis evenerat, qui poſt fata Alexandri regna hæc occupaverant, *Seleucum* dico, *Ptolemæum* & *Lyſimachum*: qui ut ſupremum diem obierunt omnes circa Olympiadem CXXIV, quemadmodum ſupra dicebamus; ita hi circa Olympiadem CXXXIX. Iam nos vero, poſt-

Connexio Libri I. & II. cum seqq.

στασιν καὶ προκατασκευὴν τῆς ὅλης ἱστορίας διεληλύθαμεν, δι' ἧς ὑποδέδεικται, πότε, καὶ πῶς, καὶ δι' ἃς αἰτίας τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν κρατήσαντες Ῥωμαῖοι, πρῶτον ἐγχειρεῖν ἤρξαντο τοῖς ἔξω πράγμασι, καὶ πρῶτον ἐτόλμησαν ἀμφισβητεῖν Καρχηδονίοις τῆς θαλάττης· ἅμα δὲ τούτοις καὶ τὴν περὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ Μακεδόνας, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ Καρχηδονίους, ὑπάρχουσαν τότε κατάστασιν δεδηλώκαμεν· καθῆκον ἂν εἴη, παραγεγονότας ἐπὶ τούτους τοὺς καιροὺς κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ἐν οἷς ἔμελλον οἱ μὲν Ἕλληνες τὸν Συμμαχικὸν, Ῥωμαῖοι δὲ τὸν Ἀννιβιακὸν, οἱ δὲ κατὰ τὴν Ἀσίαν βασιλεῖς τὸν περὶ Κοίλης Συρίας ἐνίστασθαι πόλεμον, καὶ τὴν βίβλον ταύτην ἀφορίζειν ἀκολούθως τῇ τε τῶν προγεγονότων πραγμάτων περιγραφῇ, καὶ τῇ τῶν κεχειρικότων τὰ πρὸ τοῦ δυναστῶν καταστροφῇ.

10. ἀφορίζων scripsi cum Reg. C. pro ἀφορίζομεν, quod est in edd. & ceteris mss.

postquam *Introitum & Præparationem totius Historiæ nostræ* hactenus persecuti sumus; qua exposuimus, *quando, & quomodo, & quibus de caussis Romani, post Italiam universam devictam, primum extra Italiam arma promovere; & de maris imperio cum Carthaginiensibus certare sint ausi;* ad hæc, *quis fuerit tunc apud Græcos, apud Macedones, & apud Carthaginienses quoque, rerum status*, declaravimus: nunc, ubi ad hæc ipsa pervenimus tempora, quorum Historiam ex primo nostro instituto perscribendam suscepimus; quibus temporibus Græci *Bellum Sociale*, Romani *Punicum secundum*, reges Asiæ *Cœlesyriacum bellum* meditabantur; librum hunc in superiorum bellorum fine, & obitu principum qui illa administrarunt, commode terminaverimus.

ΠΟΛΥ-

Digitized by Google

ΠΟΛΥΒΙΟΥ
ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΡΙΤΗ.

Incipit uberior & propria Polybii Historia.

Ὅτι μὲν ἀρχὰς ὑποτιθέμεθα τῆς αὐτῶν πραγματείας, τόν τε Συμμαχικὸν, καὶ τὸν Ἀννιβιακὸν, πρὸς δὲ τούτοις τὸν περὶ Κοίλης Συρίας πόλεμον, ἐν τῇ πρώτῃ μὲν τῆς ὅλης συντάξεως, τρίτῃ δὲ ταύτης ἀνώτερον βίβλῳ δεδηλώκαμεν· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς αἰτίας, δι' ἃς, ἀναδραμόντες τοῖς χρόνοις πρὸ τούτων τῶν καιρῶν, συνεταξάμεθα τὰς πρὸ ταύτης βίβλους, ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ διεσαφήσαμεν. 3 Νῦν δὲ πειρασόμεθα τοὺς προειρημένους πολέμους, καὶ τὰς αἰτίας ἐξ ὧν ἐγένοντο, καὶ δι' ἃς ἐπὶ τοσοῦτον ηὐξήθησαν, μετ' ἀποδείξεως ἐξαγγέλλειν, βραχέα

Cap. I. 1. ὑποτιθ. ὑπετιθ. edd. ex Bav.

POLYBII
MEGALOPOLITANI
HISTORIARVM LIBER III.

Principium Historiæ nostræ ponere nos *Sociale Bellum*, & *Hannibalicum*, [sive *Punicum secundum*] tum illud quod *de Cœle-Syria* est gestum, primo totius operis libro, qui tertius ab hoc est, declaravimus: causasque etiam ibidem aperuimus, cur repetitam altius superiorum temporum historiam duobus libris qui hunc præcedunt, simus persecuti. Nunc ad illa ipsa bella commemoranda, & causas simul demonstrandas propter quas & conflata ab initio fuere, & postea tam ingentia evasere, nos accingemus: si pauca prius *de instituto ope-*

Digitized by Google

Instituum auctoris.

χέα προεκθέντες ὑπὲρ τῆς αὐτῶν πραγματείας. Ὄντος γὰρ ἑνὸς ἔργου καὶ θεάματος ἑνὸς τοῦ σύμπαντος, ὑπὲρ τούτου γράφειν ἐπικεχειρήκαμεν· τοῦ, πῶς καὶ πότε καὶ διὰ τί πάντα τὰ γνωριζόμενα μέρη τῆς οἰκουμένης ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν ἐγένετο. τούτου δ' ἔχοντος καὶ τὴν ἀρχὴν γνώριζομένην, καὶ τὸν χρόνον ὡρισμένον, καὶ τὴν συντέλειαν ὁμολογουμένην· χρήσιμον ἡγούμεθ' εἶναι, καὶ τὸ περὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτῷ μερῶν, ὅσα μεταξὺ κεῖται τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους, κεφαλαιωδῶς ἐπιμνηθῆναι καὶ προεκθέσθαι. μάλιστα γὰρ οὕτως ὑπολαμβάνομεν τοῖς φιλομαθοῦσι παρασκευάσειν ἱκανὴν ἔννοιαν τῆς ὅλης ἐπιβολῆς. πολλαὶ μὲν γὰρ προλαμβανούσης τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν ὅλων πρὸς τὴν κατὰ μέρος τῶν πραγμάτων γνῶσιν, πολλαὶ δ' ἐκ τῶν κατὰ μέρος πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐπιστήμην· ἀρίστην ἡγού-

4. σύμπαντος. συμβάντος Bav. Ang. Reg. A. Ibid. ὑπὲρ τούτου. ὑπὲρ ου edidit Caſaub. ex Reg. B.

re fuerimus *præfati*. Nam quum ſit una res, unumque ſpectaculum, quo continetur totum hoc, ut *omnes Orbis terratum cognitæ partes imperio Romano fuerint ſubjectæ;* id ipſum *quo modo, quo tempore, quibus cauſſis effectum ſit*, memoriæ prodere conſtituimus. Quumque ea res & notum habeat principium, & tempus definitum, & exitum manifeſtum de quo dubitare nemo queat; utile fore arbitramur, ſi *notabiliores* etiam *quasque partes rei univerſæ*, quæ inter initium atque exitum interjectæ ſunt, *ſummatim prius commemoraverimus* atque ob oculos lectorum poſuerimus. Ita enim facillime; opinor, conſequemur, ut ſtudioſus lector opus univerſum, quod ſuſcepimus, animo concipiat. Quoniam enim animus ex anticipata quadam rei univerſæ notitia multum juvatur ad rerum particularium cognitionem, & harum viciſſim notitia multum confert ad ſcientiam rei totius; ideo,

Digitized by Google

ἡγούμενοι τὴν ἐξ ἀμφοῖν ἐπίστασιν καὶ θέαν, ἀνόλουθον τοῖς εἰρημένοις ποιησόμεθα τὴν προέκθεσιν 2 τῆς αὐτῶν πραγματείας. Τὴν μὲν οὖν καθόλου τῆς ὑποθέσεως ἔμφασιν καὶ τὴν περιγραφὴν, ἤδη δεδη- 9 λώκαμεν. τῶν δὲ κατὰ μέρος ἐν αὐτῇ γεγονότων, ἀρχὰς μὲν εἶναι συμβαίνει τοὺς προειρημένους πολέμους· καταστροφὴν δὲ καὶ συντέλειαν, τὴν κατάλυσιν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ βασιλείας· χρόνον δὲ, τὸν μεταξὺ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους, ἔτη πεντήκοντα 10 τρία· περιέχεσθαι δ' ἐν τούτῳ τηλικαύτας καὶ τοιαύτας πράξεις, ὅσας οὐδεὶς τῶν προγεγονότων καιρῶν 11 ἐν ἴσῳ περιέλαβε διαστήματι. περὶ ὧν, ἀπὸ τῆς ἑκατοστῆς καὶ τεσσαρακοστῆς Ὀλυμπιάδος ἀρξάμενοι, τοιάνδε τινὰ ποιησόμεθα τὴν ἔφοδον τῆς ἐξηγήσεως.

Inſtitutum auctoris.

Ὑποδείξαντες γὰρ τὰς αἰτίας, δι' ἃς ὁ προδεδηλωμένος συνέστη Καρχηδονίοις καὶ Ῥωμαίοις πόλε- 2 μος, ὁ προσαγορευθεὶς Ἀννιβιακὸς· ἐροῦμεν, ὡς εἰς

II. Argumentum Partis II. & principalis Hiſtoriarum Polybii.

ideo, rationem conſiderandi contemplandique argumenti noſtri optimam eam eſſe judicantes, quæ ex utroque iſtorum generum juncta ſit; præmittemus, quemadmodum diximus, *brevem totius noſtræ Hiſtoriæ Conſpectum.* Ac univerſi quidem argumenti noſtri formam ambitumque jam declaravimus. Rerum vero particulatim geſtarum, quæ iſto ambitu continentur, principia fuerunt *Bella illa*, quorum paullo ante mentionem fecimus, exitus & conſummatio, *regni Macedonici everſio*; tempus medium inter principium & finem, *Anni tres & quinquaginta.* Quo ſpatio tales tantæque res continentur, quantas nulla ſuperior ætas pari temporis intervallo eſt complexa. De quibus, initio ducto ab Olympiade CXL, narrationem tali ordine inſtituemus.

2. Nimirum, poſtquam cauſſas demonſtraverimus belli inter Carthaginienſes & Romanos conflati, quod ab *Hannibale* appellationem eſt ſortitum; oſtendemus, quo-

Digitized by Google

Argumentum Partis II. Historiar. Polybii.

Ἰταλίαν ἐμβαλόντες Καρχηδόνιοι, καὶ καταλύσαντες τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν, εἰς μέγαν μὲν φόβον ἐκείνους ἤγαγον περὶ σφῶν καὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους, μεγάλας δ' ἔσχον αὐτοὶ καὶ παραδόξους ἐλπίδας, ὡς καὶ τῆς Ῥώμης αὐτῆς ἐξ ἐφόδου κρατήσοντες. Ἐξῆς δὲ τούτοις πειρασόμεθα διασαφεῖν, ὡς κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Φίλιππος μὲν ὁ Μακεδὼν, διαπολεμήσας Αἰτωλοῖς, καὶ μετὰ ταῦτα συστησάμενος τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, ἐπεβάλετο κοινωνεῖν Καρχηδονίοις τῶν αὐτῶν ἐλπίδων· Ἀντίοχος δὲ καὶ Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἠμφισβήτουν, τέλος δὲ ἐπολέμησαν, ὑπὲρ Κοίλης Συρίας πρὸς ἀλλήλους· Ῥόδιοι δὲ καὶ Προυσίας, ἀναλαβόντες πρὸς Βυζαντίους πόλεμον, ἠνάγκασαν αὐτοὺς ἀποστῆναι τοῦ παραγωγιάζειν τοὺς πλέοντας εἰς τὸν Πόντον. Στήσαντες δ' ἐπὶ τούτων τὴν διήγησιν, τὸν ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας συστησόμεθα λόγον· ὦ

quomodo Pœni in Italiam ingressi, Romanorum everso dominatu, illos quidem in maximum periculum de sua salute ac patrio solo adduxerunt, ipsi vero in magnam & inopinatam spem venerunt Romam quoque ipsam primo impetu occupandi. Exponere dein conabimur, quomodo per idem tempus rex Macedoniæ *Philippus*, confecto bello quod cum *Aetolis* gesserat, ac rebus Græciæ deinde compositis, salutis & periculi societatem cum Carthaginiensibus contrahere instituerit. Tum, quemadmodum *Antiochus* & *Ptolemæus Philopator* de Syria Cava controversias primum inter se habuerint, ac tandem eadem ex caussa bellum invicem gesserint: *Rhodii* vero ac *Prusias*, bello contra *Byzantios* susceptо, coëgerint hos a portorio abstinere, quod soliti erant a navigantibus in Pontum exigere. Eo loci narrationem sistemus, & ad sermonem *de Republica Romana* nos conver-

Digitized by Google

ὧ κατὰ τὸ συνεχὲς ὑποδείξομεν, ὅτι μέγιστα συνεβάλετο αὐτοῖς ἡ τοῦ πολιτεύματος ἰδιότης, πρὸς τὸ μὴ μόνον ἀνακτήσασθαι τὴν Ἰταλιωτῶν καὶ Σικελιωτῶν δυναστείαν, ἔτι δὲ τὴν Ἰβήρων προσλαβεῖν καὶ Κελτῶν ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ τὸ τελευταῖον πρὸς τὸ, κρατήσαντας τῷ πολέμῳ τῶν Καρχηδονίων, ἐνγνοιαν ἔχειν τῆς τῶν ὅλων ἐπιβολῆς. Ἅμα δὲ τούτοις, κατὰ παρέκβασιν, δηλώσομεν τὴν κατάλυσιν τῆς Ἱέρωνος τοῦ Συρακουσίου δυναστείας. οἷς ἐπισυνάψομεν τὰς περὶ τὴν Αἴγυπτον ταραχὰς, καὶ τίνα τρόπον, Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως μεταλλάξαντος τὸν βίον, συμφρονήσαντες Ἀντίοχος καὶ Φίλιππος ἐπὶ διαιρέσει τῆς τοῦ καταλελειμμένου παιδὸς ἀρχῆς, ἤρξαντο κακοπραγμονεῖν, καὶ τὰς χεῖρας ἐπιβάλλειν, Φίλιππος μὲν τοῖς κατ' Αἴγυπτον

Argumentum Partis II. Historiar. Polybii.

Bb 3 καὶ

II. 6. ᾧ *ex conjecl. posui pro* ὡς. *Sed* ὑποδείξομεν *dederunt vett. libri omnes, pro* ὑποδείξωμεν, *quod ex Reg. B. adsciverat Casaub.* Ibid. ἀλλὰ τὸ τελευταῖον καὶ πρὸς *Vat. Flor. Aug. Reg. A. Mox iidem omittunt* τῶν ad Καρχηδ. Ibid. ἔννοιαν σχεῖν *Bav.* 8. τοῖς κατ' Αἴγυπτον καὶ Σάμον. *Sic Bav. Aug. Reg. A. & Perett.* τοῖς κατ' Αἴγυπτον καὶ Καρίαν καὶ Σάμον *Vat. Flor. Urſin. & Reg. B. C.* τοῖς κατ' Αἴγυπτον καὶ Καρίαν *edidit Casaub. deletis ſua auctoritate verbis* καὶ Σάμον. *Mihi utique, vel ſimpliciter* τοῖς κατὰ Σάμον, *vel* τοῖς κατὰ Χῖον καὶ Σάμον, *videtur legendum.*

vertemus: cui proximum erit, ut oſtendamus, ſuam illis Reipublicæ formam maximum momentum attuliſſe, non ſolum ad *dominatum Italiæ Siciliæque* recuperandum, *Hiſpaniamque* præterea *& Galliam* ſuæ ditioni *ſubjiciendam;* ſed tandem etiam, poſt *devictos Pœnos*, ad cogitationem de quærendo totius terrarum orbis imperio ſuſcipiendam. Simul, quomodo *Hieronis Syracuſani* principatus fuerit everſus, brevi digreſſione exponemus. Poſt hæc de *Aegypti turbis* ſubjiciemus, quove modo poſt mortem *Ptolemæi*, ſocietate de dividendo relicti pupilli imperio inita, *Antiochus* & *Philippus* dolis primum cœperint agere, dein aperte Philippus Aegypto atque Samo, [*potius:* Philippus Chio atque Samo,] Antio-

Digitized by Google

καὶ Σάμον· Ἀντίοχος δὲ τοῖς κατὰ Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην.

III. Argumentum Partis II. Historiar. Polybii.

Μετὰ δὲ ταῦτα συγκεφαλαιωσάμενοι τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ Λιβύῃ καὶ Σικελίᾳ πράξεις Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων, μεταβιβάσομεν τὴν διήγησιν ὁλοσχερῶς εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους, ἅμα ταῖς τῶν πραγμάτων μεταβολαῖς. Ἐξηγησάμενοι δὲ τὰς Ἀτ[τ]άλου καὶ Ῥοδίων ναυμαχίας πρὸς Φίλιππον, ἔτι δὲ τὸν Ῥωμαίων καὶ Φιλίππου πόλεμον, ὡς ἐπράχθη, καὶ διὰ τίνων, καὶ τί τὸ τέλος ἔσχε· τούτῳ συνάπτοντες τὸ συνεχὲς, μνηθησόμεθα τῆς Αἰτωλῶν ὀργῆς, καθ' ἣν Ἀντίοχον ἐπισπασάμενοι, τὸν ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἀχαιοῖς καὶ Ῥωμαίοις ἐξέκαυσαν πόλεμον. οὗ δηλώσαντες τὰς αἰτίας, καὶ τὴν Ἀντιόχου διάβασιν εἰς τὴν Εὐρώπην, διασαφήσομεν πρῶτον μὲν, τίνα τρόπον ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἔφυγε· δεύτερον δὲ, πῶς ἡττηθεὶς, τῆς ἐπὶ ταύδε τοῦ Ταύ-

ρου

III. 3. *Verba τὸν ἀπὸ τῆς Ἀσίας vulgo cum praecedd. jungunter.*

Antiochus vero Cœle-Syriæ & Phœniciæ manus injecerint.

3. Postea, brevi compendio collectis rebus quas in Hispania, Africa, & Sicilia Romani ac Pœni gesserunt; narrationem totam *ad Græciæ populos*, simul cum rebus ipsis eo se convertentibus, transferemus. Enarratis autem *Attali ac Rhodiorum* dimicationibus maritimis *adversus Philippum*; nec non *bello Romanorum cum Philippo*, quemadmodum illud fuit gestum, quibus ducibus, quo exitu: quæ deinceps proxime sunt secuta subdemus, & *Aetolorum* iram commemorabimus, cui indulgentes *Antiochum* acciverunt, & *Bellum Asiaticum* Achæis Romanisque concitaverunt. Cujus belli causas ubi indicaverimus, & *Antiochi in Europam trajectionem*; fugam primo illius e Græcia peragemus; deinde, quo pacto *victus omni*

cis

Digitized by Google

σου πάσης ἐξεχώρησε· τὸ δὲ τρίτον, τίνα τρόπον Ῥωμαῖοι, καταλύσαντες τὴν Γαλατῶν ὕβριν, ἀδήριτον μὲν σφίσι παρεσκεύασαν τὴν τῆς Ἀσίας ἀρχήν, ἀπέλυσαν δὲ τοὺς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου κατοικοῦντας βαρβαρικῶν φόβων, καὶ τῆς Γαλατῶν παρανομίας. Μετὰ δὲ ταῦτα, θέντες ὑπὸ τὴν ὄψιν τὰς Αἰτωλῶν καὶ Κεφαλλήνων ἀτυχίας, ἐπιβαλοῦμεν τοὺς Εὐμένει συστάντας πρός τε Προυσίαν καὶ Γαλάτας πολέμους· ὁμοίως δὲ καὶ τὸν μετ' Ἀριαραθου πρὸς Φαρνάκην. οἷς ἑξῆς ἐπιμνηθέντες τῆς Πελοποννησίων ὁμονοίας καὶ καταστάσεως, ἔτι δὲ τῆς αὐξήσεως τοῦ Ῥοδίων πολιτεύματος, συγκεφαλαιωσόμεθα τὴν ὅλην διήγησιν ἅμα καὶ τὰς πράξεις· ἐπὶ πᾶσιν ἐξηγησάμενοι τὴν Ἀντιόχου στρατείαν εἰς Αἴγυπτον τοῦ κληθέντος Ἐπιφανοῦς, καὶ τὸν Περσικὸν πόλεμον, καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς ἐν

Argumentum Partis II. Historiar. Polybii.

6. Κεφαλλήνων. Κεφαλήνων *Aug. Reg. A.* Ibid. Φαρνάκην. *Vulgo b. l.* Φάρναχα, *& Vat. ac Flor.* Φάρναπαν. 7. *Scripti libri omnes* τῆς περὶ Πελοποννησίων. *Unde vera scriptura videtur fuisse* περὶ τῆς Πελοπ.

eis Taurum Asia excesserit; tertio, qua ratione *Romani*, *Galatarum* castigata audacia, sibi quidem *Asiæ imperium* absque controversia paraverint, incolas vero citerioris Asiae terroribus liberarint atque injuriis, quas barbari Galatæ soliti erant eis inferre. Positis inde ob oculos calamitatibus Aetolorum & Cephallenum; *bella Eumenis cum Prusia & Gallogræcis* subjiciemus; eo etiam adjecto, quod cum *Ariarathe* adversus *Pharnacem* gesserunt. Mox, ubi mentionem fecerimus de *Peloponnesiorum concordia* & ordinatione, nec non de incrementis Reipublicæ *Rhodiorum*: universam narrationem nostram & res ante expositas in pauca verba contrahemus. Postremo denique loco *Antiochi Epiphanis* expeditionem in Aegyptum, tum *Bellum Persicum*, & *Macedonici regni*

Digitized by Google

Μακεδονίας βασιλείας. δι' ὧν ἅμα θεωρηθήσεται, πῶς ἕκαστα χειρίσαντες Ῥωμαῖοι, πᾶσαν ἐποιήσαντο τὴν οἰκουμένην ὑπήκοον αὐτοῖς.

IV. Argument. Appendicis Partis II. Historiar. Polybii.

Εἰ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν τῶν κατορθωμάτων, ἢ καὶ τῶν ἐλαττωμάτων, ἱκανὴν ἐνεδέχετο ποιήσασθαι τὴν διάληψιν ὑπὲρ τῶν ψεκτῶν ἢ τοὐναντίον ἐπαινετῶν ἀνδρῶν καὶ πολιτευμάτων· ἐνθάδε που λήγειν ἂν ἡμᾶς ἔδει, καὶ καταστρέφειν ἅμα τὴν διήγησιν καὶ τὴν πραγματείαν ἐπὶ τὰς τελευταίας ἠηθείσας πράξεις, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. ὅ τε γὰρ χρόνος ὁ πεντηκονταπενταετὴς εἰς ταῦτα ἔληγεν· ἥ τε αὔξησις καὶ προκοπὴ τῆς Ῥωμαίων δυναστείας ἐτετελείωτο. πρὸς δὲ τούτοις, ὁμολογούμενον ἐδόκει τοῦτ' εἶναι καὶ κατηναγκασμένον ἅπασιν, ὅτι λοιπόν ἐστι Ῥωμαίων ἀκούειν, καὶ τούτοις πειθαρχεῖν ὑπὲρ τῶν παραγγελλομένων. Ἐπεὶ δ' οὐκ αὐτοτελεῖς

IV. 1. ἡμᾶς ἔδει. *Veteres libri omnes* δεῖ, *non* ἔδει. *Forte* δέοι *debuerunt dare.*

gni everſionem exponemus. Quibus ex rebus ſimul palam erit, qua rerum adminiſtratione in ſingulis uſi Romani, orbem terrarum imperio ſuo ſubjecerint.

4. Iam vero, ſi ex ipſis per ſe eventibus rerum ſuſceptarum, ſive proſperis, ſive adverſis, iniri recta æſtimatio poſſet eorum quæ vel laudem vel vituperationem merentur, ſive in perſonis ſingulis, ſive in ipſis Rebuspublicis; deſinere, pro prima inſtituti noſtri ratione, Hiſtoriam noſtram & ſcribendi finem nos facere par erat in iis rebus, quas poſtremo attigimus. Nam tempus illud annorum LIII ibi deſinit, & Romani imperii incrementum atque amplificatio ad ſummum jam pervenerat. Ad hæc in confeſſo apud omnes erat, atque adeo confeſſionem hanc neceſſitas omnibus exprimebat, *parendum dehinc eſſe Romanis, & illorum juſſa capeſſenda.* Sed quoniam de victo-

ribus

Digitized by Google

λῆς εἰσιν, οὔτε περὶ τῶν κρατησάντων, οὔτε περὶ τῶν ἡλαττωμένων, αἱ ψιλῶς ἐξ αὐτῶν τῶν ἀγωνισμάτων διαλήψεις· διὰ τὸ πολλοῖς μὲν τὰ μέγιστα δοκοῦντα εἶναι τῶν κατορθωμάτων, ὅταν μὴ δέοντως αὐτοῖς χρήσωνται, τὰς μεγίστας ἐπενηνοχέναι συμφορὰς· οὐκ ὀλίγοις δὲ τὰς ἐκπληκτικωτάτας περιπετείας, ὅταν εὐγενῶς αὐτὰς ἀναδέξωνται, πολλάκις εἰς τὴν τοῦ συμφέροντος περιπεπτωκέναι μερίδα· προσθετέον ἂν εἴη ταῖς προειρημέναις πράξεσι, τήν τε τῶν κρατούντων αἵρεσιν, ποίας τις ἦν μετὰ ταῦτα, καὶ πῶς προεστάτει τῆς ὅλων· τάς τε τῶν ἄλλων ἀποδοχὰς καὶ διαλήψεις, πόσαι καὶ τίνες ὑπῆρχον περὶ τῶν ἡγουμένων· πρὸς δὲ τούτοις τὰς ὁρμὰς καὶ τοὺς ζήλους ἐξηγητέον, τίνες παρ' ἑκάστοις ἐπεκράτουν καὶ κατίσχυον, περί τε τοὺς ἴδιους βίους, καὶ τὰς κοινὰς πολιτείας. δῆλον γὰρ, ὡς ἐκ τούτων φανερὸν ἔσται τοῖς μὲν νῦν οὖσι, πότερα

Argum. Append. Partis II. Historiar. Polybii.

4. *Vitiosè libri omnes* οὔτε περὶ τῶν κρατησάντων ἡλαττωμάτων αἱ ψιλῶς. *Ex ingenio correxit & lacunam supplevit Casaubonus.*

ribus aut victis quid sit sentiendum, ex nudo certaminum eventu satis recte judicari non potest: quod multis res secundissimæ, quibus convenienter uti nesciverunt, evasere tandem perniciosissimæ; nec paucis res adversæ, quas generoso animo ferebant; maximas sæpe utilitates conciliavere: propterea ad res gestas, quas commemoravimus, adjicienda tractatio fuerit, *de Eorum, qui vicere, institutis, qualia post victoriam fuerint; & quomodo orbis imperium administraverint:* tum, *quo affectu animatæ fuerint gentes in hos, penes quos fuit imperium, quamve de eis opinionem conceptam habuerint:* denique dicendum, *quinam animorum impetus, quæve studia, apud singulos populos, tum in vitis privatorum, tum in publicis consiliis, obtinuerint præcipue viguerintque.* Certe enim perspicue ex his intelliget, & qui nunc

Argum. Append. Partis II. Historiar. Polybii.

πότερα φευκτὴν, ἢ τοὐναντίον αἱρετὴν εἶναι συμβαίνει τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν· τοῖς δ' ἐπιγενομένοις, πότερα ἐπαινετὴν καὶ ζηλωτὴν, ἢ ψεκτὴν γεγονέναι νομιστέον τὴν ἀρχὴν αὐτῶν. Τὸ γὰρ ὠφέλιμον τῆς 8 ἡμετέρας ἱστορίας, πρός τε τὸ παρὸν, καὶ πρὸς τὸ μέλλον, ἐν τούτῳ πλεῖστον κείσεται τῷ μέρει. οὐ γὰρ, δὴ τοῦτ' εἶναι τέλος ὑπολητέον ἐν πράγμασιν, οὔτε τοῖς ἡγουμένοις, οὔτε τοῖς ἀποφαινομένοις ὑπὲρ τούτων, τὸ νικῆσαι καὶ ποιήσασθαι πάντας ὑφ' ἑαυτούς. οὔτε γὰρ πολεμεῖ τοῖς πέλας οὐδεὶς νοῦν ἔχων, ἕνεκεν αὐτοῦ τοῦ καταγωνίσασθαι τοὺς ἀντιτασσομένους· οὔτε πλεῖ τὰ πελάγη, χάριν τοῦ περαιωθῆναι μόνον· καὶ μὴν οὐδὲ τὰς ἐμπειρίας καὶ τέχνας αὐτῆς ἕνεκα τῆς ἐπιστήμης ἀναλαμβάνει. πάντες 11 δὲ πράττουσι πάντα, χάριν τῶν ἐπιγιγνομένων τοῖς ἔργοις ἡδέων, ἢ καλῶν, ἢ συμφερόντων. Διὸ καὶ τῆς 12

πραγμα-

9. *Mendosè veteres libri* οὐ γὰρ δή που τινὸς τέλος. *Ex quo Casaub. cum Reg. B. fecit,* οὐ γὰρ δή που τοῦτ' εἶναι τέλος.

nunc sunt, *fugiendane sit ipsis, an contra probanda, Romanorum dominatio?* & posteri, *utrum laude atque admiratione dignum fuerit eorum imperium, an e contrario vituperatione?* Quippe, & in præsens, & in posterum, in hanc potissimum partem plurimum utilitatis adferre poterit nostra Historia. Nam neque qui rebus præsunt, neque qui horum facta exponunt, finem rerum agendarum in hoc uno per se positum esse arbitrari debent, ut vincant & alios sibi subjiciant. Nemo siquidem sapiens eo solo fine bellum suscipit, ut a certamine cum hoste superior discedat; neque navigantur maria, trajiciendi dumtaxat caussa: sed ne scientiarum quidem disciplinæ aut artes aliæ hoc uno fine addiscuntur, ut sciantur. Quin potius faciunt omnes omnia propter voluptatem aliquam, aut decus, aut utilitatem, quæ opera demum perfecta consequitur. Itaque etiam operis hujus ultima

Digitized by Google

πραγματείας ταύτης τοῦτ' ἔσται τελεσιούργημα, τὸ γνῶναι τὴν κατάστασιν πάσῃ ἑκάστοις, ποία τις ἦν μετὰ τὸ καταγωνισθῆναι τὰ ὅλα, καὶ πεσεῖν εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐξουσίαν, ἕως τῆς μετὰ ταῦτα
13 πάλιν ἐπιγενομένης ταραχῆς καὶ κινήσεως. ὑπὲρ ἧς, διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἐν αὐτῇ πράξεων καὶ τὸ παραδόξον τῶν συμβαινόντων, τὸ δὲ μέγιστον, διὰ τὸ τῶν πλείστων μὴ μόνον αὐτόπτης, ἀλλ' ὧν μὲν συνεργὸς, ὧν δὲ καὶ χειριστὴς γεγονέναι, προήχθην, οἷον ἀρχὴν ποησάμενος ἄλλην, γράφειν. Argumentum Partis III. Historiar. Polybii.

Ἦν δ' ἡ προειρημένη κίνησις, ἐν ᾗ Ῥωμαῖοι μὲν V.
πρὸς Κελτίβηρας καὶ Οὐακκαίους ἐξήνεγκαν πόλεμον· Καρχηδόνιοι δὲ τὸν πρὸς Μασσανάσσην βασι-
2 λέα τῶν Λιβύων· περὶ δὲ τὴν Ἀσίαν Ἄτταλος μὲν καὶ Προυσίας πρὸς ἀλλήλους ἐπολέμησαν· ὁ δὲ τῶν Καππαδοκῶν βασιλεὺς Ἀριαράθης, ἐκπεσὼν ἐκ τῆς ἀρχῆς ὑπὸ Ὀροφέρνους διὰ Δημητρίου τοῦ βασιλέως, αὖθις ἀνεκτήσατο δι' αὐτοῦ τὴν πατρῴαν ἀρχήν· ὁ δὲ

ma conſummatio erit, ut ex eo cognoſcatur, *quis fuerit ſingulorum populorum ſtatus, poſtquam omnes gentes debellatæ Romanorum in poteſtatem devenerunt:* donec rurſus *novæ turbæ ac motus* exſtitere. Quos motus ut & ipſos deinde, novo veluti ſcribendi initio ſumto, enarrare conſtituerim, cum magnitudo rerum quæ tunc acciderunt, & caſus mirabiles, me impulerunt; tum vero & illud inprimis, quod non ſolum ſpectator plerorumque omnium fueram, ſed etiam adjutor nonnullorum, quorumdam & curator & adminiſtrator.

5. Sunt autem prædicti motus, hi: quibus *Romani* bellum adverſus *Celtiberos* & *Vaccæos* ſuſceperunt: *Carthaginienſes* contra *Maſſaniſſam* regem in Africa; in Aſia *Attalus* & *Pruſias* inter ſe bellarunt: *Ariarathes*, rex Cappadocum, regno expulſus ab *Oroferne*, Demetrii regis opibus adjuto, per ſe regnum paternum recepit: *Seleu-*

Digitized by Google

Argum. Partis III. Hiſtoriar. Polybii.

ὁ δὲ Σελεύκου Δημήτριος κύριος γενόμενος ἔτη δώδε- 3
κα τῆς ἐν Συρίᾳ βασιλείας, ἅμα τοῦ βίου καὶ τῆς
ἀρχῆς ἐστερήθη, συστραφέντων ἐπ' αὐτὸν τῶν ἄλλων
βασιλέων. ἀποκατέστησαν δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς 4
Ἕλληνας εἰς τὴν οἰκείαν, τοὺς ἐκ τοῦ Περσικοῦ πο-
λέμου κατατιθέντας, ἀπολύσαντες τῆς ἐπενεχ-
θείσης αὐτοῖς διαβολῆς. οἱ δ' αὐτοὶ μετ' οὐ πολὺς
Καρχηδονίοις ἐπέβαλον τὰς χεῖρας· τὸ μὲν πρῶτον
μεταναστῆσαι, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἄρδην αὐτοὺς
ἐξαναστῆσαι προθέμενοι, διὰ τὰς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐμ-
φησομένας αἰτίας. οἷς κατέλαλαι, Μακεδόνων μὲν 6
ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων φιλίας, Λακεδαιμονίων δὲ τῆς τῶν
Ἀχαιῶν συμπολιτείας ἀποστάντων, ἅμα τὴν ἀρ-
χὴν καὶ τὸ τέλος ἔσχε τὸ κοινὸν ἀτύχημα πάσης
τῆς Ἑλλάδος. Τὰ μὲν οὖν τῆς ἐπιβολῆς ἡμῶν τοι-7
αῦτα. προσδεῖ δὲ τῶν τῆς τύχης, ἵνα συνδραμὴ τὰ
τοῦ βίου πρὸς τὸ τὴν πρόθεσιν ἐπὶ τέλος ἀναγα-
γεῖν.

V. 7. τῶν τῆς τύχης. *Sic Caſaub. Libri omnes* τὰ τῆς τύχης. *Deberant fortaſſe* προσδεῖται δὲ τῆς τύχης.

Seleucus, Demetrii filius, funditus delerent; eas ob cauſſas, quas ſuo loco ſumus expoſituri. Quo ſimul tempore, quum Macedones a Romanorum amicitia, Lacedæmonii ab Achæorum ſocietate ac Republica deſciviſſent; *communis calamitas univerſæ Græciæ* principium ſimul ac finem eſt conſecuta. Atque hæc quidem ſunt quæ explicanda ſuſcipimus. Ceterum indulgentia fortunæ opus eſt, ut ad finem usque operis ſuſcepti vita nobis ſuppe-

Digitized by Google

Argum. Partis III. Historiar. Polybii.

3 γεῖν. πέπεισμαι μὲν γὰρ, κἂν τι συμβῇ περὶ ἡμᾶς ἀνθρώπινον, οὐκ ἀργήσειν τὴν ὑπόθεσιν, οὐδ' ἀπορήσειν ἀνδρῶν ἀξιοχρέων· διὰ δὲ τὸ κάλλος πολλοὶς καταγνωσθήσεσθαι, καὶ σπουδάσειν ἐπὶ τέλος ἀγειν 4 γεῖν αὐτήν. Ἐπεὶ δὲ τὰς ἐπιφανεστάτας τῶν πράξεων ἐπὶ κεφαλαίου διεληλύθαμεν, βουλόμενοι καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος εἰς ἔννοιαν ἀγαγεῖν τῆς ὅλης ἱστορίας τοὺς ἐντυγχάνοντας· ὥρα, μνημονεύοντας τῆς προθέσεως, ἐπαναγαγεῖν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

VI. Disputatur de caussis Belli Punici II. vel Hannibalici.

5 Ἔνιοι δὲ τῶν συγγεγραφότων τὰς κατ' Ἀννίβαν πράξεις, βουλόμενοι τὰς αἰτίας ὑποδεικνύναι ἡμῖν, δι' ἃς Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ὁ προειρημένος πόλεμος ἐνέστη, πρώτην μὲν ἀποφαίνουσι τὴν Ζακαίνθης πολιορκίαν ὑπὸ Καρχηδονίων· δευτέραν δὲ, τὴν διά-

3. μὲν γὰρ. *Abeſt* μὲν *a Flor. Aug. Reg. A. Niſi quid intercidit, ſatisque* μέν τοι *aut* δὲ *fuerit legendum.* Ibid. διὰ δὲ τὸ κάλλος. *Et hoc Caſaubono debetur.* διὰ τὸ καλῶς *Bav. Aug. Reg. A. B. C.* διὰ τὸ καὶ ἄλλους *Flor.* διὰ τὸ κάλλος *Vat. quod & cum ſuperioribus jungi poterat, & per particulam* καὶ *vel per verba* καὶ ἄλλους *cum ſeqq. connecti.*

ſuppeditet. Verumtamen, ſi quid humanitus nobis contigerit, equidem perſuaſum habeo, non neglectum iri hoc argumentum, nec defuturos illi viros idoneos: quin potius pulcritudine operis illectos multos hanc provinciam ſibi fore deſponſuros, operamque daturos, ut, quod fuerit inchoatum, ad finem perducant. Nunc, poſtquam res inter ceteras maxime inſignes, quo magis lector univerſam hiſtoriam & in totum & per partes animo conciperet, perſtrinximus: tempus eſt, ut propoſiti memores, ad principium rerum narrandarum orationem noſtram referamus.

6. Eorum, qui *res Hannibalis* memoriæ prodiderunt, nonnulli, quum exponere *cauſſas* vellent, *ex quibus ortum eſt inter Carthaginienſes ac Romanos bellum*, cujus ante meminimus; primam hanc aſſignant, *quod Saguntum Carthaginienſes obſederint:* alteram vero hanc, *quod*

Digitized by Google

Disputatur de caussis Belli Punici II.

διάβασιν αὐτῶν, παρὰ τὰς συνθήκας, τοῦ περασαγορευομένου παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις Ἴβηρος ποταμοῦ. Ἐγὼ δὲ ταύτας ἀρχὰς μὲν εἶναι τοῦ πολέμου φήσαιμ' ἄν· αἰτίας γε μὴν, οὐδαμῶς ἂν συγχωρήσαιμι. πολλῶν γὰρ δεῖ. εἰ μὴ καὶ τὴν Ἀλεξάνδρου διάβασιν εἰς τὴν Ἀσίαν, αἰτίαν εἶναί τις φήσει τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου, καὶ τὸν Ἀντιόχου κατάπλουν εἰς Δημητριάδα τοῦ πρὸς Ῥωμαίους· ὧν οὔτ' εἰκὸς, οὔτ' ἀληθὲς ἐστιν οὐδέτερον. τίς γὰρ ἂν νομίσειε ταύτας αἰτίας ὑπάρχειν, ὧν πολλὰ μὲν Ἀλέξανδρος πρότερον, οὐκ ὀλίγα δὲ Φίλιππος ἔτι ζῶν, ἐπήρχησε καὶ παρεσκευάσατο πρὸς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον; ὁμοίως δὲ πάλιν Αἰτωλοὶ πρὸ τῆς Ἀντιόχου παρουσίας, πρὸς τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων; Ἀλλ' ἔστιν ἀνθρώπων τὰ τοιαῦτα, μὴ διειληφότων, ἀρχή τί διαφέρει καὶ πόσον διέστηκεν αἰτίας καὶ προφάσεως, καὶ διότι τὰ μέν ἐστι πρῶτα τῶν ἁπάντων,

Discrimen inter principium, causſam, & prætextum.

quod contra pacis leges amnem Iberum, quem incolæ vocant, *iidem transierint*. Ego vero *Initia* quidem belli ea fuiſſe, inficias non ierim: *Cauſſas* exſtitiſſe, nequaquam conceſſerim. Quin longe aliter res habet. Niſi quis putet, Alexandri tranſitum in Aſiam, belli contra Perſas cauſſam fuiſſe; & Antiochi adventum Demetriadem cum claſſe, cauſſam ejus belli quod cum Romanis ab eo geſtum eſt. Quorum neutrum verum eſt, ac ne probabile quidem. Nam quis eam fuiſſe cauſſam exiſtimet earum rerum, quas multas jam ante id tempus Alexander, nec paucas ipſe etiam Philippus, dum erat in vivis, effecerat, & ad bellum adverſus Perſas apparaverat? aut eorum, quæ ſimiliter ante Antiochi adventum Aetoli ad bellum paraverunt contra Romanos? Hoc vero dicere, hominum eſt, qui numquam cogitarunt, quid diſcriminis ſit, & quantum inter ſe diſtent *Principium*, *Cauſſa*, & *Prætextus:* quorum duo poſteriora præcedunt rem univerſam;

Digitized by Google

7 των, ἡ δ' ἀρχὴ τελευταῖον τῶν εἰρημένων. Ἐγὼ δὲ παντὸς ἀρχὰς μὲν εἶναι φημὶ, τὰς πρώτας ἐπιβολὰς καὶ πράξεις τῶν ἤδη κεκριμένων· αἰτίας δὲ, τὰς προκαθηγουμένας τῶν κρίσεων καὶ διαλήψεων· λέγω δ' ἐπινοίας καὶ διαθέσεις καὶ τοὺς περὶ ταῦτα 8 συλλογισμοὺς, καὶ δι' ὧν ἐπὶ τὸ κρῖναί τι καὶ προθέσθαι παραγιγνόμεθα. δῆλον δ', οἷον τὸ προειρημέ- 9 νον, ἐκ τῶν ἐπιφερομένων. Τίνες γὰρ ἀληθῶς ἦσαν αἰτίαι, καὶ πόθεν φῦναι συνέβη τὸν πρὸς τοὺς Πέρ- 10 σας πόλεμον, εὐμαρὲς καὶ τῷ τυχόντι συνιδεῖν. ἦν δὲ, πρώτη μὲν, ἡ τῶν μετὰ Ξενοφῶντος Ἑλλήνων ἐκ τῶν ἄνω σατραπειῶν ἐπάνοδος· ἐν ᾗ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν διαπορευομένων αὐτῶν, πολεμίαν ὑπάρχου- 11 σαν, οὐδεὶς ἐτόλμα μένειν κατὰ πρόσωπον τῶν βαρβάρων. δευτέρα δὲ, τοῦ Λακεδαιμονίων βασιλέως Ἀγησιλάου διάβασις εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐν ᾗ ἐκεῖνος οὐδὲν ἀξιόχρεων οὐδ' ἀντίπαλον εὑρὼν ταῖς σφετέ-

Ostenditur exemplo belli Alexandri cum Persis.

ραις

versam; principium vero, postremum est eorum quæ diximus. Ego principia cujusque rei esse statuo, primos conatus, primasque effectiones eorum quæ fuerint decreta: *causſas* vero, quæ decreta animi & capta consilia antecedunt; nempe cogitationes, animorum affectiones, & ratiocinationes quæ de rebus agendis suscipiuntur, & per quas ad decernendum aliquid nobisque proponendum accedimus. Quod dico, clarius fiet ex his, quæ statim subjiciam. Nam quæ veræ *causſæ* fuerint, *unde ſit natum bellum contra Perſas*, quivis facile intelligat. Prima earum est, Græcorum, qui cum *Xenophonte* erant, reditus e superioris Asiæ satrapiis; cum quidem totam Asiam, hostium suorum sedem, pertranseuntibus ipsis, nemo repertus erat barbarorum, qui prodire contra, & se eis opponere auderet. Altera causſa est, *Ageſilai* Lacedæmoniorum regis transitus in Asiam; qui neminem ibi, cui satis animi aut virium

esset

ραις ἐπιβολαῖς, ἄπρακτος ἠναγκάσθη μεταξὺ διὰ τὰς περὶ τὴν Ἑλλάδα ταραχὰς ἐπανελθεῖν. ἐξ ὧν Φίλιππος καταγνοὺς καὶ συλλογισάμενος τὴν Περσῶν ἀνανδρίαν καὶ ῥαθυμίαν· καὶ τὴν αὐτοῦ καὶ Μακεδόνων εὐεξίαν ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ἔτι δὲ καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος τῶν ἐσομένων ἄθλων ἐκ τοῦ πολέμου πρὸ ὀφθαλμῶν θέμενος· ἅμα τῷ περιποιήσασθαι τὴν ἐκ τῶν Ἑλλήνων εὔνοιαν ὁμολογουμένην, εὐθέως προφάσει χρώμενος, ὅτι σπεύδει μετελθεῖν τὴν Περσῶν παρανομίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὁρμὴν ἔσχε καὶ προέθετο πολεμεῖν, καὶ πάντα πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἡτοίμαζε. διόπερ αἰτίας μὲν τὰς πρώτας ῥηθείσας ἡγητέον τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου, πρόφασιν δὲ τὴν δευτέραν· ἀρχὴν δὲ τὴν Ἀλεξάνδρου διάβασιν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Causſa, prætextus, & principium belli Alexandri cum Perſis.

Καὶ

VI. 11. μεταξὺ διὰ τὰς libri omnes. διὰ τὰς μεταξὺ Caſaub. ex ingenio.

eſſet ad prohibenda ſua incepta, invenerat; ſed in medio conatu, propter tumultus in Græcia exortos, re infecta coactus erat redire. Quibus ex rebus quum de ignavia & ſocordia Perſarum conjecturam feciſſet Philippus; ſuam & Macedonum peritiam rei militaris non ignorans; & præmiorum magnitudinem ac decus ob oculos ſibi ponens, quæ eo bello conſecuturus eſſet; ſimul ac Græcorum omnium conſentientem benevolentiam ſibi conciliaverat, confeſtim eo prætextu utens, quaſi Græcorum injurias a Perſis acceptas omni ſtudio ultum iret, impetum cepit conſiliumque iniit belli gerendi, omniaque ad tantum inceptum neceſſaria apparare cœpit. Quamobrem *belli contra Perſas cauſſæ* quidem cenſeri debent, quas primo loco poſuimus; *prætextus* vero, quem ſecundo; *principium* autem, Alexandri trajectio in Aſiam.

7. Sic

VII. Et belli Romanorum cum Antiocho.

Καὶ μὴν τοῦ κατ' Ἀντίοχον καὶ Ῥωμαίους, δῆλον, ἕως αἰτίαν μὲν τὴν Αἰτωλῶν ὀργὴν θετέον. ἐκεῖνοι γὰρ δόξαντες ὑπὸ Ῥωμαίων ὀλιγωρεῖσθαι κατὰ πολλὰ περὶ τὴν ἔκβασιν τὴν ἐκ τοῦ Φιλίππου πολέμου, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, οὐ μόνον Ἀντίοχον ἐπεσπάσαντο, πᾶν δὲ καὶ πρᾶξαι καὶ παθεῖν ὑπέστησαν διὰ τὴν ἐπιγενομένην ὀργὴν ἐκ τῶν προειρημένων καιρῶν. πρόφασιν δ' ἡγητέον, τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθέρωσιν· ἣν ἐκεῖνοι, περιπορευόμενοι μετ' Ἀντιόχου τὰς πόλεις, ἀλόγως καὶ ψευδῶς κατήγγελλον· ἀρχὴν δὲ τοῦ πολέμου, τὸν Ἀντιόχου κατάπλουν εἰς Δημητριάδα. Ἐγὼ δὲ τὴν ἐπὶ πλεῖον διαστολὴν πεποίημαι περὶ τούτων, οὐχ ἕνεκα τῆς τῶν συγγραφέων ἐπιτιμήσεως, χάριν δὲ τῆς τῶν φιλομαθούντων ἐπανορθώσεως. τί γὰρ ὄφελος ἰατροῦ κάμνουσιν ἀγνοοῦντος τὰς αἰτίας τῶν περὶ τὰ σώματα διαθέσεων; τί δ' ἀνδρὸς πραγματικοῦ, μὴ δυναμένου

Notandum discrimen causſæ, prætextus & principii.

7. Sic etiam ejus *belli*, quod *inter Antiochum & Romanos* fuit, palam eſt, *cauſſam* debere ſtatui, indignationem Aetolorum. Nam hi, quum circa exitum belli Philippici multis modis ſperni a Romanis ſibi viderentur, non ſolum Antiochum acciverunt, ut ante dicebamus, ſed etiam ob iram ex illo tempore conceptam quidvis facere ac pati ſuſtinuerunt. At *prætextus* exiſtimandus eſt, liberatio Græcorum; ad quam Aetoli, ſingulas urbes cum Antiocho obeuntes, abſurde & falſo omnes vocabant. *Principium* vero fuit, Antiochi ad Demetriadem cum claſſe appulſus. Ego vero propterea diſtinctionem inter hæc tria ideo pluribus expoſui; non ut rerum ſcriptores reprehenderem; verum ut, errore agnito, ſtudioſi lectores proficerent. Nam quorſum ægroto medicus qui cauſſas ignoret affectionum humani corporis? Quæve viri utilitas, qui ad tractandam Remp. accedit,

νου συλλογίζεσθαι, πῶς καὶ διὰ τί καὶ πόθεν ἕκαστα τῶν πραγμάτων τὰς ἀφορμὰς εἴληφεν; οὔτε γὰρ ἐκεῖνον εἰκὸς οὐδέποτε δεόντως στήσασθαι τὰς τῶν σωμάτων θεραπείας· οὔτε τὸν πραγματικὸν οὐδὲν οἷόν τε κατὰ τρόπον χειρίσαι τῶν προσπιπτόντων, ἄνευ τῆς τῶν προειρημένων ἐπιγνώσεως. Διόπερ οὐδὲν οὕτω φυλακτέον καὶ ζητητέον, ὡς τὰς αἰτίας ἑκάστου τῶν συμβαινόντων. ἐπειδὴ φύεται μὲν ἐκ τῶν τυχόντων πολλάκις τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων, ἰᾶσθαι δὲ ῥᾴστόν ἐστι παντὸς τὰς πρώτας ἐπιβολὰς καὶ διαλήψεις.

VIII. Fabii sententia de causis belli Pun. II.

Φάβιος δὲ φησιν, ὁ Ῥωμαϊκὸς συγγραφεύς, ἅμα τῷ κατὰ Ζακανθαίους ἀδικήματι, καὶ τὴν Ἀσδρούβου πλεονεξίαν καὶ φιλαρχίαν, αἰτίαν γίγνεσθαι τοῦ κατ' Ἀννίβαν πολέμου. ἐκεῖνον γάρ, μεγάλην ἀνειληφότα τὴν δυναστείαν ἐν τοῖς κατ' Ἰβηρίαν τόποις, μετὰ ταῦτα παραγενόμενον ἐπὶ Λιβύην, ἐπιβαλέσθαι,

VIII. 1. Ἀσδρούβου. Ἀσδρούβα *Ang. Reg. A.*

nec tamen dignoscere valet, quomodo, quare, & unde singula, quæ eveniunt, causam cur fierent sint nacta? Sane, neque ille curandi corpora rectam viam umquam insistet: neque hic ullum negotium, si ea ignoret quæ diximus, recta ratione poterit administrare. Idcirco, nihil tam sollicite observandum, neque inquirendum, quam omnium eventuum causæ. Sæpe enim res maximæ a parvis principiis oriuntur: in omni autem re facillimum est, primis statim conatibus consiliisque medicinam opponere.

8. FABIVS vero, Historiarum scriptor Romanus, *causam belli Hannibalici præbuisse*, ait, *præter injuriam Saguntinis illatam, Asdrubalis etiam avaritiam & dominandi cupiditatem. Illum enim, postquam magnum in Hispania potentatum sibi peperisset, in Africam deinde rediisse, & antiquare*

Digitized by Google

Fabius de cauſſis belli Pun. II.

θαι, καταλύσαντα τοὺς νόμους, εἰς μοναρχίαν περιστῆσαι τὸ πολίτευμα τῶν Καρχηδονίων· τοὺς δὲ πρώτους ἄνδρας ἐπὶ τοῦ πολιτεύματος, προειδομένους αὐτοῦ τὴν ἐπιβολήν, συμφρονῆσαι καὶ διαστῆναι πρὸς αὐτόν· τὸν δ' Ἀσδρούβαν, ὑπειδόμενον, ἀναχωρήσαντα ἐκ τῆς Λιβύης, τὸ λοιπὸν ἤδη τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν χειρίζειν κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν, οὐ προσέχοντα τῷ συνεδρίῳ τῶν Καρχηδονίων· Ἀννίβαν δὲ, κοινωνὸν καὶ ζηλωτὴν ἐκ μειρακίου γεγονότα τῆς ἐκείνου προαιρέσεως, καὶ τότε διαδεξάμενον τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, τὴν αὐτὴν ἀγωγὴν Ἀσδρούβα ποιεῖσθαι τῶν πραγμάτων. διὸ καὶ νῦν τὸν πόλεμον τοῦτον ἐξενηνοχέναι κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν Ῥωμαίοις, παρὰ τὴν Καρχηδονίων γνώμην. οὐδένα γὰρ εὐδοκεῖν τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν ἐν Καρχηδόνι τοῖς ὑπ' Ἀννίβου περὶ τὴν Ζακανθαίων πόλιν πραχθεῖσι. Ταῦτα δ' εἰπὼν, φησὶ, μετὰ τὴν τῆς

Cc 2 προει-

3. προειδ. προϊδομένους *Vat. Flor.* 4. ὑπειδ. ὑπειδόμενον *iidem.*

quare patrias leges esse aggressum, ac formam Reipublicæ Carthaginiensium in principatum unius mutare. Sed primores civitatis viros, consilio illius animadverso, magno consensu se ab illo sejunxisse. Quod suspicatum Asdrubalem, ex Africa excessisse, atque Hispaniam ex illo tempore pro libidine sua administrasse, nulla posthac senatus Carthaginiensis ratione habita. Hannibalem vero, qui ab adolescentia particeps & æmulus consiliorum illius fuisset, quum eo tempore in provincia Hispania ei succesisset, in administratione rerum idem cum Asdrubale tenuisse institutum. Itaque hoc quoque bellum nunc ab eo Romanis fuisse illatum proprio ipsius consilio, præter Carthaginiensium sententiam: neminem enim Carthagine, qui quidem aliquo loco esset in Republica, ea approbasse quæ adversus Saguntinorum civitatem fecit Hannibal. His expositis, addit deinde: *capta Saguntinorum*

Fabius de cauſſis belli Pun. II.

προειρημένης πόλεως ἄλωσιν παραγενέσθαι τοὺς Ῥωμαίους, οἰομένους δεῖν ἢ τὸν Ἀννίβαν ἐκδιδόναι σφίσι τοὺς Καρχηδονίους, ἢ τὸν πόλεμον ἀναλαμβάνειν. Εἰ δέ τις ἔροιτο τὸν συγγραφέα, ποῖος ἦν καιρὸς εἰ-9 κειότερος τοῖς Καρχηδονίοις, ἢ ποῖον πρᾶγμα τούτου δικαιότερον ἢ συμφορώτερον, ἐπείπερ ἐξ ἀρχῆς δυσ-πρεστοῦντο, καθάπερ οὗτος φησὶ, τοῖς ὑπ' Ἀννίβου πραττομένοις· τοῦ, πειθέντας τότε τοῖς ὑποιο Ῥωμαίων παρακαλουμένοις, ἐκδοῦναι μὲν τὸν αἴτιον τῶν ἀδικημάτων, ἐπανελέσθαι δ' εὐλόγως δι' ἑτέρων τὸν κοινὸν ἐχθρὸν τῆς πόλεως, περιποιήσασθαι δὲ τῇ χώρᾳ τὴν ἀσφάλειαν, ἀποτρίψαμένους τὸν ἐπιφερόμενον πόλεμον, δόγματι μόνον τὴν ἐκδίκησιν ποιησαμένους; τί ἂν εἰπεῖν ἔχοι πρὸς αὐτά; δῆλον γάρ, ὡς οὐδέν. οἵ γε τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ πρᾶξαί τιιι τῶν προειρημένων, ὡς, ἑπταικαίδεκα ἔτη συνεχῶς πολεμήσαντες κατὰ τὴν Ἀννίβου προαίρεσιν, οὐ πρότε-

9. ἢ συμφορώτ. καὶ συμφερώτερον edd.

rum urbe, adveniſſe Romanos, qui aut dedi ſibi Hannibalem a Pœnis poſtularent, aut bellum ſuſcipi. Hic ſi quis quærat ex Fabio: *ecquam meliorem Carthagineſes exſpectare occaſionem quiverint, quodve inire juſtius aut ſibi utilius conſilium potuerint, ſiquidem ſemper ipſis, ut hic quidem ait, facta Hannibalis diſplicuerant; quam ut, Romanorum poſtulatis morem gerentes, auctorem injuriæ dederent, communem patriæ hoſtem probabili ratione per alios tollerent, publicam ditioni ſuæ tranquillitatem affirmarent, bellum imminens a ſuis cervicibus depellerent, unius demique decreti ope ab illo homine ſe vindicarent?* quid habeat, quod ad hæc reſpondeat? Palam eſt, reſponderi nihil poſſe. Nam *Carthagineſes* quidem tantum ab eo abfuerunt, ut quidquam facerent illorum quæ diximus; ut bellum ex *Hannibalis* ſententia ſuſceptum per annos ſeptemdecim continuos geſſerint,

Digitized by Google

πρότερον κατελύσαντο τὸν πόλεμον, ἕως οὗ πάσας ἐξελέγξαντες τὰς ἐλπίδας, τελευταῖον εἰς τὸν περὶ τῆς πατρίδος καὶ τῶν ἐν αὐτῇ σωμάτων παρεγένοντο κίνδυνον.

IX. De fide Scriptoris recte æstimanda.

Τίνος δὲ χάριν ἐμνήσθην Φαβίου καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνου γεγραμμένων; Οὐχ, ἕνεκα τῆς πιθανότητος τῶν εἰρημένων ἀγωνιῶν, μὴ πιστευθῇ παρά τισιν· ἡ μὲν γὰρ παρὰ τούτων ἀλογία, καὶ χωρὶς τῆς ἐμῆς ἐξηγήσεως, αὐτὴ δι' αὐτῆς δύναται θεωρεῖσθαι παρὰ τοῖς ἐντυγχάνουσιν. ἀλλὰ τῆς τῶν ἀναλαμβανόντων τὰς ἐκείνου βίβλους ὑπομνήσεως· ἵνα μὴ πρὸς τὴν ἐπιγραφήν, ἀλλὰ πρὸς τὰ πράγματα βλέπωσιν. Ἔνιοι γὰρ οὐκ ἐπὶ τὰ λεγόμενα συνεπιστήσαντες, ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν τὸν λέγοντα, καὶ λαβόντες ἐν νῷ, διότι κατὰ τοὺς καιροὺς ὁ γράφων γέγονε, καὶ τοῦ συνεδρίου μετεῖχε τῶν Ῥωμαίων, πᾶν εὐθέως ἡγοῦνται τὸ λεγόμενον ὑπὸ τούτου πιστόν. ἐγὼ δὲ φημὶ μὲν δεῖν, οὐκ ἐν μικρῷ προσλαμβάνε-

IX. 2. παρὰ τούτων. παρὰ τούτῳ *Casaub. ex conject.*

ſerint, neque prius incepto deſtiterint, quam, tentata quavis belli ſpe, de patria ipſa tandem & ſua omnium ſalute cœperunt periclitari.

9. Quorſum vero *Fabii*, & eorum quæ ab illo ſcripta ſunt, mentionem feci? Non, quod adeo ſimilia veri putem iſta quæ commemoravi, ut verear, ne fidem apud nonnullos inveniant. Etenim, quam ſint hæc a ratione aliena, vel me tacente, facile in oculos legentium incurrit. Verum ut eos admonerem, in quorum manus Hiſtoriæ illius venerint, ne titulum libri, ſed res ipſas attendant. Reperiuntur enim, qui ad narrantem potius, quam ad illa quæ narrantur, animum advertentes, quum eisdem temporibus auctorem vixiſſe cogitant, & Romanum ſenatorem fuiſſe, quidquid ab eo dictum eſt, pro fide digno protinus arripiunt. Ego vero, fidem ejus Scriptoris, ſicut minime

Digitized by Google

Argum. Partis III. Historiar. Polybii.

ὁ δὲ Σελεύκου Δημήτριος κύριος γενόμενος ἔτη δώδε- 3
κα τῆς ἐν Συρίᾳ βασιλείας, ἅμα τοῦ βίου καὶ τῆς
ἀρχῆς ἐστερήθη, συστραφέντων ἐπ' αὐτὸν τῶν ἄλλων
βασιλέων. ἀποκατέστησαν δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς 4
Ἕλληνας εἰς τὴν οἰκείαν, τοὺς ἐκ τοῦ Περσικοῦ πο-
λέμου κατακτηθέντας, ἀπολύσαντες τῆς ἐπενεχ-
θείσης αὐτοῖς διαβολῆς. οἱ δ' αὐτοὶ μετ' οὐ πολὺς
Καρχηδονίοις ἐπέβαλον, τὰς χεῖρας· τὸ μὲν πρῶτον
μεταναστῆσαι, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἄρδην αὐτοὺς
ἐξαναστῆσαι προθέμενοι, διὰ τὰς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐμ-
φησομένας αἰτίας. οἷς κατάλληλα, Μακεδόνων μὲν 6
ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων φιλίας, Λακεδαιμονίων δὲ τῆς τῶν
Ἀχαιῶν συμπολιτείας ἀποστάντων, ἅμα τὴν ἀρ-
χὴν καὶ τὸ τέλος ἔσχε τὸ κοινὸν ἀτύχημα πάσης
τῆς Ἑλλάδος. Τὰ μὲν οὖν τῆς ἐπιβολῆς ἡμῶν τοι- 7
αῦτα. προσδεῖ δὲ τῶν τῆς τύχης, ἵνα συνδραμὴ τὰ
τοῦ βίου πρὸς τὸ τὴν πρόθεσιν ἐπὶ τέλος ἀναγα-
γεῖν.

V. 7. τῶν τῆς τύχης. *Sic Casaub. Libri omnes* τὰ τῆς τύχης. *Deberent fortasse* προσδεῖται δὲ τῆς τύχης.

Seleucus, Demetrii filius, cum annos duodecim regnum Syriæ tenuisset, ceteris regibus in ipsum conspirantibus, vitam simul cum regno amisit. Quo tempore Romani *Græcis exulibus,* quibus *ex bello Persico* crimina erant impacta, criminatione liberatis, in patriam redeundi potestatem fecerunt. Nec multo post iidem *Pœnos* sunt adorti; primo quidem, ut sedes mutare cogerent, deinde vero, ut eos *funditus delerent;* eas ob causas, quas suo loco sumus exposituri. Quo simul tempore, quum Macedones a Romanorum amicitia, Lacedæmonii ab Achæorum societate ac Republica desciviſſent; *communis calamitas universæ Græciæ* principium simul ac finem est consecuta. Atque hæc quidem sunt quæ explicanda suscipimus. Ceterum indulgentia fortunæ opus est, ut ad finem usque operis suscepti vita nobis suppe-

Digitized by Google

ἄγειν. πέπεισμαι μὲν γὰρ, κἂν τι συμβῇ περὶ ἡμᾶς ἀνθρώπινον, οὐκ ἀργήσειν τὴν ὑπόθεσιν, οὐδ' ἀπορήσειν ἀνδρῶν ἀξιοχρέων· διὰ δὲ τὸ κάλλος πολλοὺς κατεγλυηθήσεσθαι, καὶ σπουδάσειν ἐπὶ τέλος ἀγειν ἄγειν αὐτήν. Ἐπεὶ δὲ τὰς ἐπιφανεστάτας τῶν πρεύξεων ἐπὶ κεφαλαίου διεληλύθαμεν, βουλόμενοι καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος εἰς ἔννοιαν ἀγαγεῖν τῆς ὅλης ἱστορίας τοὺς ἐντυγχάνοντας· ὥρα, μνημονεύοντας τῆς προθέσεως, ἐπαναγαγεῖν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

Argum. Partis III. Historiar. Polybii.

Ἔνιοι δὲ τῶν συγγεγραφότων τὰς κατ' Ἀννίβαν πράξεις, βουλόμενοι τὰς αἰτίας ὑποδεικνύναι ἡμῖν, δι' ἃς Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ὁ προειρημένος πόλεμος ἐνέστη, πρώτην μὲν ἀποφαίνουσι τὴν Ζακαινθηνῶν πολιορκίαν ὑπὸ Καρχηδονίων· δευτέραν δὲ, τὴν διά-

VI. Disputatur de cauſſis Belli Punici II. vel Hannibalici.

8. μὲν γὰρ. *Abeſt μὲν a Flor. Aug. Reg. A. Niſi quid intercidit, utique μέν τοι aut δὲ fuerit legendum.* Ibid. διὰ δὲ τὸ κάλλος. *Et hoc Caſaubono debetur.* διὰ τὸ καλῶς *Bav. Aug. Reg. A. B. C.* διὰ τὸ καὶ ἄλλους *Flor.* διὰ τὸ κάλλος *Vat. quod & cum ſuperioribus jungi poterat, & per particulam καὶ vel per verba καὶ ἄλλους cum ſeqq. commutari.*

ſuppeditet. Verumtamen, ſi quid humanitus nobis contigerit, equidem perſuaſum habeo, non neglectum iri hoc argumentum, nec defuturos illi viros idoneos: quin potius pulcritudine operis illectos multos hanc provinciam ſibi fore deſponſuros, operamque daturos, ut, quod fuerit inchoatum, ad finem perducant. Nunc, poſtquam res inter ceteras maxime inſignes, quo magis lector univerſam hiſtoriam & in totum & per partes animo conciperet, perſtrinximus: tempus eſt, ut propoſiti memores, ad principium rerum narrandarum orationem noſtram referamus.

6. Eorum, qui *res Hannibalis* memoriæ prodiderunt, nonnulli, quum exponere *cauſſas* vellent, *ex quibus ortum eſt inter Carthaginienſes ac Romanos bellum*, cujus ante meminimus; primam hanc aſſignant, *quod Saguntum Carthaginienſes obſederint*: alteram vero hanc, *quod*

Digitized by Google

Disputatur de causſis Belli Punici II.

διάβασιν αὐτῶν, παρὰ τὰς συνθήκας, τοῦ προσαγορευομένου παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις Ἴβηρος ποταμοῦ. Ἐγὼ δὲ ταύτας ἀρχὰς μὲν εἶναι τοῦ πολέμου φήσαιμ' ἄν· αἰτίας γε μὴν, οὐδαμῶς ἂν συγχωρήσαιμι· πολλοῦ γὰρ δεῖ. εἰ μὴ καὶ τὴν Ἀλεξάνδρου διάβασιν εἰς τὴν Ἀσίαν, αἰτίαν εἶναί τις φήσει τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου, καὶ τὸν Ἀντιόχου κατάπλουν εἰς Δημητριάδα τοῦ πρὸς Ῥωμαίους· ὧν οὔτ' εἰκὸς, οὔτ' ἀληθὲς ἐστιν οὐδέτερον. τίς γὰρ ἂν νομίσειε ταύτας αἰτίας ὑπάρχειν, ὧν πολλὰ μὲν Ἀλέξανδρος πρότερον, οὐκ ὀλίγα δὲ Φίλιππος ἔτι ζῶν, ἐνήργησε καὶ παρεσκευάσατο πρὸς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον; ὁμοίως δὲ πάλιν Αἰτωλοὶ πρὸ τῆς Ἀντιόχου παρουσίας, πρὸς τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων; Ἀλλ' ἔστιν ἀνθρώπων τὰ τοιαῦτα, μὴ διειληφότων, ἀρχὴ τί διαφέρει καὶ πόσον διέστηκεν αἰτίας καὶ προφάσεως, καὶ διότι τὰ μέν ἐστι πρῶτα τῶν ὑπαρχόντων,

Discrimen inter principium, cauſſam, & prætextum.

quod contra pacis leges amnem Iberum, quem incolæ vocant, *iidem tranſierint*. Ego vero *Initia* quidem belli ea fuiſſe, inficias non ierim: *Cauſſas* exſtitiſſe, nequaquam conceſſerim. Quin longe aliter res habet. Niſi quis putet, Alexandri tranſitum in Aſiam, belli contra Perſas cauſſam fuiſſe; & Antiochi adventum Demetriadem cum claſſe, cauſſam ejus belli quod cum Romanis ab eo geſtum eſt. Quorum neutrum verum eſt, ac ne probabile quidem. Nam quis eam fuiſſe cauſſam exiſtimet earum rerum, quas multas jam ante id tempus Alexander, nec paucas ipſe etiam Philippus, dum erat in vivis, effecerat, & ad bellum adverſus Perſas apparaverat? aut eorum, quæ ſimiliter ante Antiochi adventum Aetoli ad bellum paraverunt contra Romanos? Hoc vero dicere, hominum eſt, qui numquam cogitarunt, quid diſcriminis ſit, & quantum inter ſe diſtent *Principium*, *Cauſſa*, & *Prætextus*: quorum duo poſteriora præcedunt rem univerſam;

Digitized by Google

ττων, ἡ δ' ἀρχὴ τελευταῖον τῶν εἰρημένων. Ἐγὼ δὲ παντὸς ἀρχὰς μὲν εἶναι φημὶ, τὰς πρώτας ἐπιβολὰς καὶ πράξεις τῶν ἤδη κεκριμένων· αἰτίας δὲ, τὰς προκαθηγουμένας τῶν κρίσεων καὶ διαλήψεων· λέγω δ' ἐπινοίας καὶ διαθέσεις καὶ τοὺς περὶ ταῦτα συλλογισμοὺς, καὶ δι' ὧν ἐπὶ τὸ κρῖναί τι καὶ προθέσθαι παραγιγνόμεθα. δῆλον δ', οἷον τὸ προειρημένον, ἐκ τῶν ἐπιφερομένων. Τίνες γὰρ ἀληθῶς ἦσαν αἰτίαι, καὶ πόθεν φῦναι συνέβη τὸν πρὸς τοὺς Πέρσας πόλεμον, εὐμαρὲς καὶ τῷ τυχόντι συνιδεῖν. ἡν δὲ, πρώτη μὲν, ἡ τῶν μετὰ Ξενοφῶντος Ἑλλήνων ἐκ τῶν ἄνω σατραπειῶν ἐπάνοδος· ἐν ᾗ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν διαπορευομένων αὐτῶν, πολεμίαν ὑπάρχουσαν, οὐδεὶς ἐτόλμα μένειν κατὰ πρόσωπον τῶν βαρβάρων. δευτέρα δὲ, τοῦ Λακεδαιμονίων βασιλέως Ἀγησιλάου διάβασις εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐν ᾗ ἐκεῖνος οὐδὲν ἀξιόχρεων οὐδ' ἀντίπαλον εὑρὼν τῆς σφετέρας

Oftenditur exemplo belli Alexandri cum Perſis.

verſam; principium vero, poſtremum eſt eorum quæ diximus. Ego principia cujusque rei eſſe ſtatuo, primos conatus, primasque effectiones eorum quæ fuerint decreta: *cauſſas* vero, quæ decreta animi & capta conſilia antecedunt; nempe cogitationes, animorum affectiones, & ratiocinationes quæ de rebus agendis ſuſcipiuntur, & per quas ad decernendum aliquid nobisque proponendum accedimus. Quod dico, clarius fiet ex his, quæ ſtatim ſubjiciam. Nam quæ veræ *cauſſæ* fuerint, *unde ſit natum bellum contra Perſas*, quivis facile intelligat. Prima earum eſt, Græcorum, qui cum *Xenophonte* erant, reditus e ſuperioris Aſiæ ſatrapiis; cum quidem totam Aſiam, hoſtium ſuorum ſedem, pertranſeuntibus ipſis, nemo repertus erat barbarorum, qui prodire contra, & ſe eis opponere auderet. Altera cauſſa eſt, *Ageſilai* Lacedæmoniorum regis tranſitus in Aſiam; qui neminem ibi, cui ſatis animi aut virium eſſet

Digitized by Google

ρεως ἐπιβολαῖς, ἄπρακτος ἠναγκάσθη μεταξὺ διὰ τὰς περὶ τὴν Ἑλλάδα ταραχὰς ἐπανελθεῖν. ἐξ ὧν 12
Φίλιππος καταγνόησας καὶ συλλογισάμενος τὴν Περσῶν ἀνανδρίαν καὶ ῥαθυμίαν· καὶ τὴν αὐτοῦ καὶ Μακεδόνων εὐεξίαν ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ἔτι δὲ καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος τῶν ἐσομένων ἄθλων ἐκ τοῦ πολέμου πρὸ ὀφθαλμῶν θέμενος· ἅμα τῷ πε- 13
ριποιήσασθαι τὴν ἐκ τῶν Ἑλλήνων εὔνοιαν ὁμολογουμένην, εὐθέως προφάσει χρώμενος, ὅτι σπεύδει μετελθεῖν τὴν Περσῶν παρανομίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας,
Cauſſa, prætextus, & principium belli Alexandri cum Perſis.
ὁρμὴν ἔσχε καὶ προέθετο πολεμεῖν, καὶ πάντα πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἡτοίμαζε. διόπερ αἰτίας μὲν τὰς 14
πρώτας ῥηθείσας ἡγητέον τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου, πρόφασιν δὲ τὴν δευτέραν; ἀρχὴν δὲ τὴν Ἀλεξάνδρου διάβασιν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Καὶ

VI. 11. *μεταξὺ διὰ τὰς libri omnes. διὰ τὰς μεταξὺ Caſaub. ex ingenio.*

eſſet ad prohibenda ſua incepta, invenerat; ſed in medio conatu, propter tumultus in Græcia exortos, re infecta coactus erat redire. Quibus ex rebus quum de ignavia & ſocordia Perſarum conjecturam feciſſet Philippus; ſuam & Macedonum peritiam rei militaris non ignorans; & præmiorum magnitudinem ac decus ob oculos ſibi ponens, quæ eo bello conſecuturus eſſet; ſimul ac Græcorum omnium conſentientem benevolentiam ſibi conciliaverat, confeſtim eo prætextu utens, quaſi Græcorum injurias a Perſis acceptas omni ſtudio ultum iret, impetum cepit conſiliumque iniit belli gerendi, omniaque ad tantum inceptum neceſſaria apparare cœpit. Quamobrem *belli contra Perſas cauſſæ* quidem cenſeri debent, quas primo loco poſuimus; *prætextus* vero, quem ſecundo; *principium* autem, Alexandri trajectio in Aſiam.

7. Sic

VII. Et belli Romanorum cum Antiocho.

Καὶ μὴν τοῦ κατ' Ἀντίοχον καὶ Ῥωμαίους, δῆλον, ὡς αἰτίαν μὲν τὴν Αἰτωλῶν ὀργὴν θετέον. ἐκεῖνοι γὰρ δόξαντες ὑπὸ Ῥωμαίων ὀλιγωρεῖσθαι κατὰ πολλὰ περὶ τὴν ἔκβασιν τὴν ἐκ τοῦ Φιλίππου πολέμου, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, οὐ μόνον Ἀντίοχον ἐπεσπάσαντο, πᾶν δὲ καὶ πρᾶξαι καὶ παθεῖν ὑπέστησαν διὰ τὴν ἐπιγενομένην ὀργὴν ἐκ τῶν προειρημένων καιρῶν. πρόφασιν δ' ἠγητέον, τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθέρωσιν· ἣν ἐκεῖνοι, περιπορευόμενοι μετ' Ἀντιόχου τὰς πόλεις, ἀλόγως καὶ ψευδῶς κατήγγελλον· ἀρχὴν δὲ τοῦ πολέμου, τὸν Ἀντιόχου κατάπλουν εἰς Δημητριάδα. Notandum discrimen causſæ, prætextus & principii.

Ἐγὼ δὲ τὴν ἐπὶ πλεῖον διαστολὴν πεποίημαι περὶ τούτων, οὐχ ἕνεκα τῆς τῶν συγγραφέων ἐπιτιμήσεως, χάριν δὲ τῆς τῶν φιλομαθούντων ἐπανορθώσεως. τί γὰρ ὄφελος ἰατροῦ κάμνουσιν ἀγνοοῦντος τὰς αἰτίας τῶν περὶ τὰ σώματα διαθέσεων; τί δ' ἀνδρὸς πραγματικοῦ, μὴ δυναμένου

7. Sic etiam ejus *belli*, quod *inter Antiochum & Romanos* fuit, palam eſt, *cauſſam* debere ſtatui, indignationem Aetolorum. Nam hi, quum circa exitum belli Philippici multis modis ſperni a Romanis ſibi viderentur, non ſolum Antiochum acciverunt, ut ante dicebamus, ſed etiam ob iram ex illo tempore conceptam quidvis facere ac pati ſuſtinuerunt. At *prætextus* exiſtimandus eſt, liberatio Græcorum; ad quam Aetoli, ſingulas urbes cum Antiocho obeuntes, abſurde & falſo omnes vocabant. *Principium* vero fuit, Antiochi ad Demetriadem cum claſſe appulſus. Ego vero propterea diſtinctionem inter hæc tria ideo pluribus expoſui; non ut rerum ſcriptores reprehenderem; verum ut, errore agnito, ſtudioſi lectores proficerent. Nam quorſum ægroto medicus qui cauſſas ignoret affectionum humani corporis? Quæve viri utilitas, qui ad tractandam Remp. accedit, nec

Digitized by Google

νου συλλογίζεσθαι, πῶς καὶ διὰ τί καὶ πόθεν ἕκαστα τῶν πραγμάτων τὰς ἀφορμὰς εἴληφεν; οὔτε γὰρ ἐκεῖνον εἰκὸς οὐδέποτε δεόντως στήσασθαι τὰς τῶν σωμάτων θεραπείας· οὔτε τὸν πραγματικὸν οὐδὲν οἷόν τε κατὰ τρόπον χειρίσαι τῶν προσπιπτόντων, ἄνευ τῆς τῶν προειρημένων ἐπιγνώσεως. Διόπερ οὐδὲν οὕτω φυλακτέον καὶ ζητητέον, ὡς τὰς αἰτίας ἑκάστου τῶν συμβαινόντων. ἐπειδὴ φύεται μὲν ἐκ τῶν τυχόντων πολλάκις τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων, ἰᾶσθαι δὲ ῥᾴστόν ἐστι παντὸς τὰς πρώτας ἐπιβολὰς καὶ διαλήψεις.

VIII. Fabii sententia de cauſſis belli Pun. II.

Φάβιος δὲ φησιν, ὁ Ῥωμαϊκὸς συγγραφεύς, ἅμα τῷ κατὰ Ζακανθαίους ἀδικήματι, καὶ τὴν Ἀσδρούβου πλεονεξίαν καὶ φιλαρχίαν, αἰτίαν γίγνεσθαι τοῦ κατ' Ἀννίβαν πολέμου. ἐκεῖνον γὰρ, μεγάλην ἀνειληφότα τὴν δυναστείαν ἐν τοῖς κατ' Ἰβηρίαν τόποις, μετὰ ταῦτα παραγενόμενον ἐπὶ Λιβύην, ἐπιβαλέσθαι,

VIII. 1. Ἀσδρούβου. Ἀσδρούβα *Ang. Reg. A.*

nec tamen dignoſcere valet, quomodo, quare, & unde ſingula, quæ eveniunt, cauſſam cur fierent ſint nacta? Sane, neque ille curandi corpora rectam viam umquam inſiſtet: neque hic ullum negotium, ſi ea ignoret quæ diximus, recta ratione poterit adminiſtrare. Idcirco, nihil tam ſollicite obſervandum, neque inquirendum, quam omnium eventuum cauſſæ. Sæpe enim res maximæ a parvis principiis oriuntur: in omni autem re facillimum eſt, primis ſtatim conatibus conſiliisque medicinam opponere.

8. FABIVS vero, Hiſtoriarum ſcriptor Romanus, *cauſſam bello Hannibalico præbuiſſe*, ait, *præter injuriam Saguntinis illatam, Aſdrubalis etiam avaritiam & dominandi cupiditatem. Illum enim, poſtquam magnum in Hiſpania potentatum ſibi peperiſſet, in Africam deinde rediiſſe, & antiquare*

Digitized by Google

Fabius de cauſſis belli Pun. II.

θαι, καταλύσαντα τοὺς νόμους, εἰς μοναρχίαν περιστῆσαι τὸ πολίτευμα τῶν Καρχηδονίων· τοὺς δὲ πρώτους ἄνδρας ἐπὶ τοῦ πολιτεύματος, προεισδομένους αὐτοῦ τὴν ἐπιβολήν, συμφρονῆσαι καὶ διαστῆναι πρὸς αὐτόν· τὸν δ' Ἀσδρούβαν, ὑπεισδόμενον, ἀναχωρήσαντα ἐκ τῆς Λιβύης, τὸ λοιπὸν ἤδη τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν χειρίζειν κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν, οὐ προσέχοντα τῷ συνεδρίῳ τῶν Καρχηδονίων· Ἀννίβαν δὲ, κοινωνὸν καὶ ζηλωτὴν ἐκ μειρακίου γεγονότα τῆς ἐκείνου προαιρέσεως, καὶ τότε διαδεξάμενον τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, τὴν αὐτὴν ἀγωγὴν Ἀσδρούβα ποιεῖσθαι τῶν πραγμάτων. διὸ καὶ νῦν τὸν πόλεμον τοῦτον ἐξενηνοχέναι κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν Ῥωμαίοις, παρὰ τὴν Καρχηδονίων γνώμην. οὐδένα γὰρ εὐδοκεῖν τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν ἐν Καρχηδόνι τοῖς ὑπ' Ἀννίβου περὶ τὴν Ζακανθαίων πόλιν πραχθεῖσι. Ταῦτα δ' εἰπὼν, φησὶ, μετὰ τὴν τῆς

Cc 2 προει-

3. προεισδ. προϊδομένους *Vat. Flor.* 4. ὑπεισδ. ὑπιδόμενον *ibidem.*

quare patrias leges esse aggressum, ac formam Reipublicæ Carthaginiensium in principatum unius mutare. Sed primores civitatis viros, consilio illius animadverso, magno consensu se ab illo sejunxisse. Quod suspicatum Asdrubalem, ex Africa excessisse, atque Hispaniam ex illo tempore pro libidine sua administrasse, nulla posthac senatus Carthaginiensis ratione habita. Hannibalem vero, qui ab adolescentia particeps & æmulus consiliorum illius fuisset, quum eo tempore in provincia Hispania ei successisset, in administratione rerum idem cum Asdrubale tenuisse institutum. Itaque hoc quoque bellum nunc ab eo Romanis fuisse illatum proprio ipsius consilio, præter Carthaginiensium sententiam: neminem enim Carthagine, qui quidem aliquo loco esset in Republica, ea approbasse quæ adversus Saguntinorum civitatem fecit Hannibal. His expositis, addit deinde: *capta Saguntinorum*

Fabius de cauſſis belli Pun. II.

προειρημένης πόλεως ἅλωσιν παραγενέσθαι τοὺς Ῥωμαίους, οἰομένους δεῖν ἢ τὸν Ἀννίβαν ἐκδιδόναι σφίσι τοὺς Καρχηδονίους, ἢ τὸν πόλεμον ἀναλαμβάνειν. Εἰ δέ τις ἔροιτο τὸν συγγραφέα, ποῖος ἦν καιρὸς οἰκειότερος τοῖς Καρχηδονίοις, ἢ ποῖον πρᾶγμα τούτου δικαιότερον ἢ συμφορώτερον, ἐπείπερ ἐξ ἀρχῆς δυσηρεστοῦντο, καθάπερ οὗτος φησὶ, τοῖς ὑπ' Ἀννίβου πραττομένοις· τοῦ, πειθέντας τότε τοῖς ὑπὸ Ῥωμαίων παρακαλουμένοις, ἐκδοῦναι μὲν τὸν αἴτιον τῶν ἀδικημάτων, ἐπανελέσθαι δ' εὐλόγως δι' ἑτέρων τὸν κοινὸν ἐχθρὸν τῆς πόλεως, περιποιήσασθαι δὲ τῇ χώρᾳ τὴν ἀσφάλειαν, ἀποτρεψαμένους τὸν ἐπιφερόμενον πόλεμον, δόγματι μόνον τὴν ἐκδίκησιν ποιησαμένους; τί ἂν εἰπεῖν ἔχοι πρὸς αὐτά; δῆλον γάρ, ὡς οὐδέν. οἵ γε τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ πρᾶξαί τι τῶν προειρημένων, ὡς, ἑπταικαίδεκα ἔτη συνεχῶς πολεμήσαντες κατὰ τὴν Ἀννίβου προαίρεσιν, οὐ πρότε-

9. ἢ συμφορώτ. καὶ συμφερώτερον edd.

rum urbe, adveniſſe Romanos, qui aut dedi ſibi Hannibalem a Pœnis poſtularent, aut bellum ſuſcipi. Hic ſi quis quærat ex Fabio: *ecquam meliorem Carthaginienſes exſpectare occaſionem quiverint, quodve inire juſtius aut ſibi utilius conſilium potuerint, ſiquidem ſemper ipſis, ut hic quidem ait, facta Hannibalis diſplicuerant; quam ut, Romanorum poſtulatis morem gerentes, auctorem injuriæ dederent, communem patriæ hoſtem probabili ratione per alios tollerent, publicam ditioni ſuæ tranquillitatem affirmarent, bellum imminens a ſuis cervicibus depellerent, unius denique decreti ope ab illo homine ſe vindicarent?* quid habeat, quod ad hæc reſpondeat? Palam eſt, reſponderi nihil poſſe. Nam *Carthaginienſes* quidem tantum ab eo abfuerunt, ut quidquam facerent illorum quæ diximus; ut bellum ex *Hannibalis* ſententia ſuſceptum per annos ſeptemdecim continuos geſſerint,

πρότερον κατελύσαντο τὸν πόλεμον, ἕως οὗ πάσας ἐξελέγξαντες τὰς ἐλπίδας, τελευταῖον εἰς τὸν περὶ τῆς πατρίδος καὶ τῶν ἐν αὐτῇ σωμάτων παρεγένοντο κίνδυνον.

IX. De fide Scriptoris recte æstimanda.

Τίνος δὲ χάριν ἐμνήσθην Φαβίου καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνου γεγραμμένων; Οὐχ, ἕνεκα τῆς πιθανότητος τῶν εἰρημένων ἀγωνιῶν, μὴ πιστευθῇ παρά τισιν· ἡ μὲν γὰρ παρὰ τούτων ἀλογία, καὶ χωρὶς τῆς ἐμῆς ἐξηγήσεως, αὐτὴ δι' αὐτῆς δύναται θεωρεῖσθαι παρὰ τοῖς ἐντυγχάνουσιν. ἀλλὰ τῆς τῶν ἀναλαμβανόντων τὰς ἐκείνου βίβλους ὑπομνήσεως· ἵνα μὴ πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν, ἀλλὰ πρὸς τὰ πράγματα βλέπωσιν. Ἔνιοι γὰρ οὐκ ἐπὶ τὰ λεγόμενα συνεπιστήσαντες, ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν τὸν λέγοντα, καὶ λαβόντες ἐν νῷ, διότι κατὰ τοὺς καιροὺς ὁ γράφων γέγονε, καὶ τοῦ συνεδρίου μετεῖχε τῶν Ῥωμαίων, πᾶν εὐθέως ἡγοῦνται τὸ λεγόμενον ὑπὸ τούτου πιστόν. ἐγὼ δὲ φημὶ μὲν δεῖν, οὐκ ἐν μικρῷ προσλαμβάνεσθαι

IX. 2. παρὰ τούτων. παρὰ τούτῳ *Casaub. ex conject.*

serint, neque prius incepto desistiterint, quam, tentata quavis belli spe, de patria ipsa tandem & sua omnium salute cœperunt periclitari.

9. Quorsum vero *Fabii*, & eorum quæ ab illo scripta sunt, mentionem feci? Non, quod adeo similia veri putem ista quæ commemoravi, ut verear, ne fidem apud nonnullos inveniant. Etenim, quam sint hæc a ratione aliena, vel me tacente, facile in oculos legentium incurrit. Verum ut eos admonerem, in quorum manus Historiæ illius venerint, ne titulum libri, sed res ipsas attendant. Reperiuntur enim, qui ad narrantem potius, quam ad illa quæ narrantur, animum advertentes, quum eisdem temporibus auctorem vixisse cogitant, & Romanum senatorem fuisse, quidquid ab eo dictum est, pro fide digno protinus arripiunt. Ego vero, fidem ejus Scriptoris, sicut minime

Digitized by Google

θαι τὴν τοῦ συγγραφέως πίστιν, οὐκ αὐτοτελῆ δὲ κρίνειν· τὸ δὲ πλεῖον, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ποιεῖσθαι τοὺς ἀναγινώσκοντας τὰς δοκιμασίας.

Prima causſa belli Pun. II.

Οὐ μήν, ἀλλὰ καὶ τοῦ γε Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων πολέμου (τὴν γὰρ παρέκβασιν ἐντεῦθεν ἐποιησάμεθα) νομιστέον πρώτην μὲν αἰτίαν γεγονέναι, τὸν Ἀμίλκου θυμὸν, τοῦ Βάρκα μὲν ἐπικαλουμένου, πατρὸς δὲ κατὰ φύσιν Ἀννίβου γεγονότος. ἐκεῖνος γὰρ, οὐχ ἡτ[τ]ηθεὶς τῷ περὶ Σικελίαν πολέμῳ τῇ ψυχῇ· τῷ δοκεῖν αὐτὸς μὲν ἀκέραια διατετηρηκέναι τὰ περὶ τὸν Ἔρυκα στρατόπεδα ταῖς ὁρμαῖς ἐφ' ὧν αὐτὸς ἦν, διὰ δὲ τὴν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῶν Καρχηδονίων ἧτταν τοῖς καιροῖς εἴκων, πεποιῆθαι τὰς συνθήκας, ἔμενεν ἐπὶ τῆς ὀργῆς, τηρῶν ἀεὶ πρὸς ἐπίθεσιν. εἰ μὲν οὖν μὴ τὸ περὶ τοὺς ξένους ἐγένετο κίνημα τοῖς Καρχηδονίοις, ῥᾳθέως ἂν ἄλλην ἀρχὴν ἐποιεῖτο καὶ παρασκευὴν πραγμάτων, ὅσον ἐπ' ἐκεί-

νῳ.

7. ψυχῇ *recte Caſ pro mendoſo* τύχῃ, *quod eſt in mſtis.* Ibid. *Ad* τηρῶν *adjiciendum utique* καιρὸν *videtur.*

me aſpernandam cenſeo, ita non tanti certe faciendam, ut judicium lectoris unice velim inde pendere: ſed ex rebus potius ipſis, quæ narrantur, faciendum judicium dico. Enimvero *belli* hujus *Romanorum & Carthaginienſium*, (nam inde ſumus digreſſi) *prima cauſſa* cenſeri debet, *ira Amilcaris*, qui *Barca* eſt cognominatus, fuitque Hannibalis pater naturalis. Hic enim, poſt bellum Siculum invictum animum retinens, quod copias, quibus ad Erycem præfuerat, integras illæſasque conſervaverat, eadem ſecum agitantes conſilia: utut propter cladem maritimo prælio acceptam a Carthaginienſibus, temporibus cedens, pacem fecerat; iram tamen coquebat, occaſioni ad bellum inferendum ſemper intentus. Itaque, niſi motu mercenariorum impediti Carthaginienſes fuiſſent; nulla interpoſita mora novum bellum denuo eſſet exorſus, quantum quidem in ipſo foret. Nunc,

Digitized by Google

9νῳ. προκαταληφθεὶς δὲ ταῖς ἐμφυλίοις ταραχαῖς, ἐν τούτοις καὶ περὶ ταύτας διέτριβε τὰς πράξεις.

X. Altera & maxima cauſſa.

10 Ῥωμαίων δὲ, μετὰ τὸ καταλύσασθαι Καρχηδονίους τὴν προειρημένην ταραχὴν, ἀπαγγειλάντων αὐτοῖς πόλεμον· τὸ μὲν πρῶτον εἰς πᾶν συγκατέβαινον, ὑπολαμβάνοντες αὐτοὺς νικήσειν τοῖς δικαίοις· καθάπερ ἐν ταῖς πρὸ ταύτης βίβλοις περὶ τούτων 2δεδηλώκαμεν. ὧν χωρὶς, οὐχ οἷόν τε ἦν συμπεριενεχθῆναι δεόντως, οὔτε τοῖς νῦν λεγομένοις, οὔτε 3τοῖς μετὰ ταῦτα ῥηθησομένοις ὑφ' ἡμῶν. πλὴν οὐκ ἐντρεπομένων τῶν Ῥωμαίων, ἐξάντες τῇ περιστάσει, καὶ βαρυνόμενοι μὲν, οὐκ ἔχοντες δὲ ποιεῖν οὐδὲν, ἐξεχώρησαν Σαρδόνος, συνεχώρησαν δ' εἰσοίσειν ἄλλα χίλια καὶ διακόσια τάλαντα πρὸς τοῖς πρότερον, ἐφ' ᾧ μὴ τὸν πόλεμον ἐκείνοις ἀναδέξασθαι τοῖς καιροῖς. Διὸ καὶ δευτέραν, μεγίστην δὲ, ταύτην θεόν

Nunc, inteſtina ſeditione præventus, in rebus patriæ componendis coactus eſt ſe occupare.

10. Quum autem Carthaginienſibus, poſt ſedatum illum tumultum de quo modo diximus, bellum indixiſſent Romani; principio quidem lubentes illi in omnes iverant conditiones, ſperantes, ſe cauſſæ ſuæ juſtitia victuros; quemadmodum ſuperioribus libris oſtendimus: absque quibus foret, nec quæ jam dicimus, nec quæ deinceps dicentur, capi commode poſſent. Sed Romanis juſta illorum non curantibus, præſenti ſeſe neceſſitati accommodantes Pœni, qui aliud nihil poſſent, *Sardinia*, *ægre* quidem, ſed tamen *exceſſerunt*: quin etiam, ne tam alieno tempore bellum ſuſtinere cogerentur, ad ſuperius *ſtipendium alia mille & ducenta annua talenta* pendere conſenſerunt. Itaque *ſecundam* hanc, eamque

X. 1. *Scripti libri omnes dant* διὰ τὴν προειρ. ταραχὴν ἀπαγγελ. *quod probavit Reisk. Præpoſitionem, cum Vrſino delevit Caſaub. Forſan indicari debuit varietas ſcripturæ*: διαλύεσθαι *pro* καταλύεσθαι.

τέον αἰτίαν τοῦ μετὰ ταῦτα συστάντος πολέμου. Ἀμίλκας γὰρ, προσλαβὼν τοῖς ἰδίοις θυμοῖς τὴν ἐπὶ τούτοις ὀργὴν τῶν πολιτῶν· ὡς θᾶττον, τοὺς ἀποστάντας τῶν μισθοφόρων καταπολεμήσας, ἐβεβαίωσε τῇ πατρίδι τὴν ἀσφάλειαν, εὐθέως ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράγματα, σπουδάζων ταύτῃ χρήσασθαι παρασκευῇ πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον. ἣν δὴ καὶ τρίτην αἰτίαν νομιστέον, λέγω δὲ τὴν εὕροιαν τῶν κατ' Ἰβηρίαν πραγμάτων Καρχηδονίοις. ταύταις γὰρ ταῖς χερσὶ πιστεύσαντες, εὐθαρσῶς ἐνέβησαν εἰς τὸν προειρημένον πόλεμον. Ὅτι δ' Ἀμίλκας πλεῖστα μὲν συνεβάλετο πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ δευτέρου πολέμου, καίπερ τετελευτηκὼς ἔτεσι δέκα πρότερον τῆς καταρχῆς αὐτοῦ, πολλὰ μὲν ἂν εὕροι τις εἰς τοῦτο· σχεδὸν δὲ πρὸς πίστιν ἀρκοῦν ἔσται τὸ λέγεσθαι μέλλον.

Tertia belli cauſſa.

Καθ'

7. συνεβάλετο. *Alii* συνελάβ.

que maximam, *belli poſtea conflati cauſſam* ſtatuere convenit. Amilcar enim, ubi ira civium ad proprium ipſius odium acceſſit, victis mercenariis qui rebellaverant, patria in tuto collocata, confeſtim ad res Hiſpaniæ eo conſilio animum adjecit, ut præſidia ad bellum contra Romanos inde ſibi compararet. Quæ *tertia belli cauſſa* debet exiſtimari; *proſperi* ſcilicet *Carthaginienſium in Hiſpania ſucceſſus:* nam illis freti copiis, bellum hoc, de quo loquimur, animoſe ſuſceperunt. *Amilcarem* vero belli ſecundi Punici vel præcipuam fuiſſe cauſſam, licet decem annis prius obiiſſet quam illud inchoaretur, multis quidem argumentis probari poteſt; verum ad faciendam rei fidem, hoc fuerit ſatis quod jam dicam.

11. Quo

Digitized by Google

Καθ' οὓς γὰρ καιροὺς καταπολεμηθεὶς Ἀννίβας ὑπὸ Ῥωμαίων, τέλος ἐκ τῆς πατρίδος ἐξεχώρησε, καὶ παρ' Ἀντιόχῳ διέτριβε· τότε Ῥωμαῖοι, συνθεωροῦντες ἤδη τὴν Αἰτωλῶν ἐπιβολήν, ἐξαπέστειλαν πρεσβευτὰς πρὸς Ἀντίοχον· βουλόμενοι, μὴ λανθάνειν σφᾶς τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν. οἱ δὲ πρέσβεις ὁρῶντες τὸν Ἀντίοχον προσέχοντα τοῖς Αἰτωλοῖς, καὶ πρόθυμον ὄντα πολεμεῖν Ῥωμαίοις, ἐθεράπευον τὸν Ἀννίβαν, σπουδάζοντες εἰς ὑποψίαν ἐμβαλεῖν πρὸς τὸν Ἀντίοχον. ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. προβαίνοντος γὰρ τοῦ χρόνου, καὶ τοῦ βασιλέως ὑπόπτως ἔχοντος ἀεὶ καὶ μᾶλλον πρὸς τὸν Ἀννίβαν, ἐγένετό τις καιρὸς, ὡς ἐπὶ λόγον ἀχθῆναι τὴν ὑποκουρουμένην ἀτοπίαν ἐν αὐτοῖς. ἐν ᾧ, καὶ πλείους ἀπολογισμοὺς ποιησάμενος Ἀννίβας, τέλος ἐπὶ τὸ τοιοῦτο κατήντησε, δυσχεραστούμενος τοῖς λόγοις. Ἔφη γὰρ, καθ' ὃν καιρὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν εἰς

XI. Hannibal jurat perpetuum odium in Romanos.

Cc 5 Ἰβη-

XI. 1. ἐξεχώρησε. ἀνεχώρησε edd. ex Bav. 3. γὰρ, post προβαίνοντος, in γοῦν ex conject. mutavit Casaub. Mihi δὲ pro γὰρ, ut passim alibi, videtur restituendum.

11. Quo tempore *Hannibal*, victus bello a Romanis, solum vertere tandem coactus, *apud Antiochum* agebat; Romani, jam tum quid pararent Aetoli prospicientes, ad Antiochum, consilia ejus explorandi causa, legatos misere. Hi regem cum Aetolis sentire conspicati, ac bellum adversus populum Romanum meditari; *Hannibalem* colere instituerunt hoc consilio, ut eum suspectum redderent Antiocho. Atque ita res evenit. Sed quum progressu temporis magis ac magis suspicio regis in Hannibalem aleretur; occasio tandem se illi obtulit in disceptationem adducendæ alienationis illius, quæ inter ipsos gliscebat. Ibi *Hannibal*, cum alia multa ad purgandum se differuit; tum, quia cetera parum proficiebant, ad extremum eo venit, ut ita diceret: *Se, quo tempore pater Amilcar in Hispaniam cum exercitu profici-*

sceba-

Digitized by Google

Hannibal jurat odium in Romanos.

Ἰβηρίαν ἔξοδον μέλλοι στρατεύεσθαι μετὰ τῶν δυνατῶν, ἔτη μὲν ἔχειν ἐννέα· θύοντος δ' αὐτοῦ τῷ Διΐ, παρεστάναι παρὰ τὸν βωμόν. ἐπεὶ δὲ καλλιερήσασθαι καταστέψαι τοῖς θεοῖς καὶ ποιήσαι τὰ νομιζόμενα, τοὺς μὲν ἄλλους τοὺς περὶ τὴν θυσίαν ἀποστῆναι κελεῦσαι μικρὸν, αὐτὸν δὲ προσκαλεσάμενον ἐρέσθαι Φιλοφρόνως, εἰ βούλοιτο συνεξορμᾶν ἐπὶ τὴν στρατείαν. ἀσμένως δὲ καταινέσαντος αὐτοῦ, καί τι καὶ προσαξιώσαντος παιδικῶς, λαβόμενον τῆς δεξιᾶς προσαγαγεῖν αὐτὸν πρὸς τὸν βωμὸν, καὶ κελεύειν, ἁψάμενον τῶν ἱερῶν ὀμνύναι, μηδέποτε Ῥωμαίοις εὐνοήσειν. Ταῦτ' οὖν εἰδότα σαφῶς, ἠξίου τὸν Ἀντίοχον, ἕως μὲν ἄν τι δυσχερὲς βουλεύηται κατὰ Ῥωμαίων, θαῤῥεῖν, καὶ πιστεύειν, αὐτὸν συνεργὸν ἕξειν νομίζοντα ἀληθινώτατον. ἐπὰν δὲ διαλύσεις ἢ φιλίαν συντίθηται πρὸς αὐτοὺς, τότε μὴ προσδεῖσθαι διαλύσεως Ῥωμαίοις, μηδὲ φίλου, μηδὲ συμμάχου, μηδὲ τῶν ἄλλων μηδενός· ἀλλὰ καὶ τὸν ἐκείνοις ἐχθρὸν ἡγεῖσθαι καὶ τὸν ἐκείνων φίλον ἐχθρὸν ἑαυτοῦ νομίζειν.

6. κελεῦσαι &c. *Depravatum locum ex conject. restitui. Vulgo omnes* κελεύσας, *&* πρὸς καλεσάμενος ἔροιτο. *Tum post* Φιλοφρόνως *misti inserunt* ὡς, *quod jam delevit Casaub.*

scebatur, puerum fuisse novem annorum. Illo sacra Iovi faciente, ad altare se adstitisse: tum patrem, ubi litasset, libationesque diis fecisset, ac reliqua pro more peregisset; ceteris, qui sacris intererant, secedere paullulum jussis, sese, propius advocatum, comiter interrogasse, ecquid expeditionis comes secum proficisci vellet? Quum alacris annuisset, atque insuper puerili more precibus etiam hoc ipsum ab eo contendisset; patrem dextra filium prehendisse, & ad altare admotum tactis sacris jurejurando adegisse, numquam amicum populo Romano fore. Orabat igitur Antiochum, ut, *de hoc animo suo certus, dum quidem contra Romanos aliquid vellet moliri, sibi fideret, sibi consilia crederet, neque dubitaret, operam se ipse quibuscumque rebus posset summa fide navaturum: ubi vero de concordia & amicitia cum Romanis esset acturus; tum ne exspectaret, ut a calu-*

Digitized by Google

διαβολῆς, ἀλλ' ἀπιστεῖν καὶ φυλάττεσθαι. πᾶν γάρ τι πρᾶξαι κατ' αὐτῶν, ὃ δυνατὸς ἂν εἴη.

Ὁ μὲν οὖν Ἀντίοχος ἀκούσας, καὶ δόξας, αὐτοπαθῶς, ἅμα δὲ ἀληθινῶς εἰρῆσθαι, πάσης τῆς πραϋπαρχούσης ὑποψίας ἀπέστη. Τῆς μέν τοι γε δυσμενείας τῆς Ἀμίλκου, καὶ τῆς ὅλης προθέσεως, ὁμολογούμενον θστέον εἶναι τοῦτο μαρτύριον· ὡς καὶ δι' αὐτῶν φανερὸν ἐγένετο τῶν πραγμάτων. τοιούτους γὰρ ἐχθροὺς παρεσκεύασε Ῥωμαίοις, Ἀσδρούβαν τε τὸν τῆς θυγατρὸς ἄνδρα, καὶ τὸν αὐτοῦ κατὰ φύσιν υἱὸν Ἀννίβαν, ὥστε μὴ καταλιπεῖν ὑπερβολὴν δυσμενείας. Ἀσδρούβας μὲν οὖν, προαποθανών, οὐ πᾶσιν ἔκδηλον ἐποίησε τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν· Ἀννίβᾳ δὲ παρέδωκαν οἱ καιροί, καὶ λίαν ἐναποδείξασθαι τὴν πατρῴαν ἔχθραν εἰς Ῥωμαίους. Διὸ καὶ τοὺς ἐπὶ πραγμάτων ταττομένους χρὴ τῶν τοιούτων οὐδενὸς μᾶλλον φροντίζειν, ὥστε μὴ λανθάνειν τὰς προαι-

XII. In pace odium non posuerant Pœni.

Monitum Polybii.

XII. 4. προαίρεσιν edd. ex Bav. πρόθεσιν Vat. Flor. Aug. Reg. A.

calumniatoribus deferretur; sed caveret, neque fidem sibi haberet. Omnia enim, quæcumque posset, adversus illos se tentaturum.

12. *Antiochus*, hoc sermone audito, quia visus erat *Hannibal* ex animi affectu & vero sensu loqui, priores omnes suspiciones deposuit. Atqui hoc certum haberi testimonium debet odii quo *Amilcar* flagrabat, & omnium ejus consiliorum; sicut res etiam ipsæ postea ostenderunt. Hostes enim ejusmodi populo Rom. paravit, *Asdrubalem* generum, & *Hannibalem*, qui natura filius erat illius, ut ad malevolentiæ vehementiam addi nihil posset. Sed *Asdrubal* quidem prius est mortuus, quam suum hunc animum palam omnibus faceret: *Hannibali* vero per tempora abunde licuit acceptas a patre inimicitias in Romanos cum maxime exercere. Hoc igitur, si quid aliud, qui respublicas regunt sollicite observandum meminerint; ut, *quos animos afferant, qui in gratiam positis*

Digitized by Google

Monitum Polybii.

προαιρέσεις τῶν διαλυομένων τὰς ἔχθρας, ἢ συντιθεμένων τὰς φιλίας, πότε τοῖς καιροῖς εἴκοντες, καὶ πότε ταῖς ψυχαῖς ἡττώμενοι ποιοῦνται τὰς συνθήκας. ἵνα τοὺς μὲν, ἐφέδρους νομίζοντες εἶναι τῶν καιρῶν, ἀεὶ φυλάττωνται· τοῖς δὲ πιστεύοντες, ὡς ὑπηκόοις ἢ φίλοις ἀληθινοῖς, πᾶν τὸ παραπίπτον ἐξ ἑτοίμου παραγγέλλωσιν. Αἰτίας μὲν οὖν τοῦ κατ' Ἀννίβαν πολέμου, τὰς προειρημένας ἡγητέον· ἀρχὰς δὲ, τὰς μελλούσας λέγεσθαι.

XIII. Initia belli Hannibalici. A.V. 533.

Καρχηδόνιοι γὰρ βαρέως μὲν ἔφερον καὶ τὴν ὑπὲρ Σικελίας ἧτταν· συνεπέτεινε δ' αὐτῶν τὴν ὀργὴν, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, τὰ κατὰ Σαρδόνα, καὶ τὸ τῶν τελευταίων συντεθέντων χρημάτων πλῆθος. διόπερ ἅμα τῷ τὰ πλεῖστα κατ' Ἰβηρίαν ὑφ' ἑαυτοὺς ποιήσασθαι, πρὸς πᾶν ἑτοίμως διέκειντο τὸ κατὰ Ῥωμαίων ὑποδεικνύμενον. προσπεσούσης οὖν τῆς Ἀσδρούβου τελευτῆς, ᾧ μετὰ τὸν Ἀμίλκου θάνατον

XIII. 1. τελευταῖον. *Vulgo* τελευταίων.

positis inimicitiis redeunt, aut novam amicitiam ineunt, ne ignorent: quando temporibus cedentes, quando victis animis, pacis conditiones amplectantur: ut ab illis quidem, ceu temporum suorum insidiatoribus, semper sibi caveant; his vero fidem habeant, &, ut fidis subditis, vel amicis veris, quidquid inciderit sine cunctatione imperent. Causſæ ergo *belli Hannibalici* hæ censeri debent: *Initia* vero ea, quæ statim dicentur.

13. Nempe *Carthaginienſes* & amiſſæ quidem *Siciliæ* detrimentum graviter ferebant: ſed magis etiam exacuit eorum iram *Sardiniæ* jactura, ſicut ante diximus, & ingens illa vis pecuniæ poſtremo imperatæ. Quare ſimul atque Hiſpaniæ majorem partem imperio ſuo adjecerant, quidquid eis oſtendebatur quod contrà Romanos facere videretur, cupide arripiebant. Itaque, nuntiata morte Aſdrubalis, cui poſt Amilcaris fata Hiſpaniam

Digitized by Google

νατον ἐνεχείρισαν τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, τὸ μὲν A.V. 533.
πρῶτον ἐκαρασδόκουν τὰς τῶν δυνάμεων ὁρμάς·
4ἀφικομένης δὲ τῆς ἀγγελίας ἐκ τῶν στρατοπέδων,
ὅτι συμβαίνει τὰς δυνάμεις ὁμοθυμαδὸν ὑρῆσθαι
στρατηγὸν Ἀννίβαν, παραυτίκα συναθροίσαντες
τὸν δῆμον, μιᾷ γνώμῃ κυρίαν ἐποίησαν τὴν τῶν στρα-
στοπέδων αἵρεσιν. Ἀννίβας δὲ παραλαβὼν τὴν ἀρ- Hannibal
χὴν, εὐθέως ὥρμησεν ὡς καταστρεψόμενος τὸ τῶν subigit
Ὀλκάδων ἔθνος. ἀφικόμενος δὲ πρὸς Ἀλθαίαν, τὴν Olcades.
6βαρυτάτην αὐτῶν πόλιν, κατεστρατοπέδευσε. με-
τὰ δὲ ταῦτα χρησάμενος ἐνεργοῖς ἅμα καὶ κατα-
πληκτικαῖς προσβολαῖς, ταχέως ἐκράτησε τῆς πό-
λεως. οὗ συμβάντος, οἱ λοιποὶ, γενόμενοι καταπλα-
7γεῖς, ἐνέδωκαν αὐτοὺς τοῖς Καρχηδονίοις. ἀργυρολο-
γήσας δὲ τὰς πόλεις, καὶ κυριεύσας πολλῶν χρη-
8μάτων, ἦκε παραχειμάσων εἰς Καινὴν πόλιν. μεγα-
λοψύ-

5. Ἀλθαίαν *ex Steph. Byz. & Suida adſcivit Caſaub. Libri noſtri omnes* Ἀλθίαν. *In Reg. A. vero punctis notantur tres priores literæ, & in marg. ſcribitur* Cartheja, *nempe ex Livio: ex quo etiam Peroptus* Cartejam *Polybio obtruſit.* 7. ἀργυρολογήσας. ἀργυροπωλήσας *edd. cum Bav. Aug. Reg. A.*

niam regendam tradiderant, principio quidem, militum animi quo inclinarent, exſpectarunt: deinde vero, quum ab exercitu nuntium accepiſſent, quo ducatum Hannibali omnium conſenſu a copiis Hiſpanienſibus delatum ſignificabatur; concione protinus convocata, militum ſuffragia unanimi decreto rata fecerunt. *Hannibal* autem, ſimul ac *dux* eſt *creatus*, ad ſubjiciendam Pœnorum imperio *Olcadum* gentem, animum appulit. Ad *Althæam* igitur, opulentiſſimam illorum urbem, ducto exercitu, caſtra ante illam ponit: deinde in obſeſſorum oppugnatione ſtrenuum adeo & formidabilem ſe præbet, ut non multo poſt urbe potiretur. Quo caſu & ceteri territi, Carthaginienſibus ſe dediderunt. *Annibal*, multa ex oppidis pecunia exacta, maximis jam opibus abundans, Carthaginem novam ad hiberna ſe recepit.

Libe-

Digitized by Google

A.V. 533. λοψύχως δὲ χρησάμενος τοῖς ὑποτατ]ομένοις, καὶ τὰ μὲν δοὺς τῶν ὀψωνίων τοῖς συστρατευομένοις, τὰ δ' ὑπισχνούμενος, πολλὴν εὔνοιαν καὶ μεγάλας ἐλπίδας ἐνεργάσατο ταῖς δυνάμεσι.

XIV. Hannibal subigit Vaccæos. A.V. 534. Τῷ δ' ἐπιγιγνομένῳ θέρει πάλιν ὁρμήσας ἐπὶ τοὺς Οὐακκαίους, Ἑλμαντικὴν μὲν, ἐξ ἐφόδου ποιησάμενος προσβολὰς, κατέσχεν· Ἀρβουκάλην δὲ, διὰ τὸ μέγεθος τῆς πόλεως καὶ τὸ πλῆθος, ἔτι δὲ τὴν γενναιότητα τῶν οἰκητόρων, μετὰ πολλῆς ταλαι-

A Carpetanis pæne opprimitur Hannibal. πωρίας πολιορκήσας, κατὰ κράτος εἷλε. Μετὰ δὲ ταῦτα παραδόξως εἰς τοὺς μεγίστους ἦλθε κινδύνους ἐπαναγών, συνδραμόντων ἐπ' αὐτὸν τῶν Καρπησίων, ὃ σχεδὸν ἰσχυρότατόν ἐστιν ἔθνος τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀστυγειτόνων ἀθροισθέντων ἅμα τούτοις, οὓς ἠρέθισαν μάλιστα μὲν οἱ τῶν Ὀλκάδων φυγάδες, συνεξέκαυσαν δὲ καὶ τῶν ἐκ τῆς Ἑλμαντικῆς οἱ διασωθέντες. πρὸς ἃ

XIV. 1. ἐπιγιγνομ. ἐπιγινομένῳ *Ang. Reg. A.*

Liberaliter vero tractans eos quibus præerat, & stipendia commilitonibus alia large præbens, alia in posterum pollicitans, magnum sui amorem, nec non spes ingentes in militum animis excitavit.

14. Sequenti æstate, susceptа in *Vaccæos* expeditione, *Salmanticam* repentina invasione occupavit: *Arbucalam* vero magnis cum difficultatibus, quod & magna urbs erat & frequens, quodque acerrime cives resistebant, oppugnavit, ac per vim tandem cepit. At deinde in reditu, impetum *Carpetanis* in ipsum facientibus, quæ fere validissima gens est totius illius tractus, maxima ex inopinato pericula adiit: nam & finitimi populi cum his se conjunxerant, quos præcipue quidem *Olcades*, patria sua extorres, adversus Pœnos concitaverant; nonnihil etiam inflammaverant, qui *Salmantica* evaserant.

Digitized by Google

οὓς εἰ μὲν ἐκ παρατάξεως ἠναγκάσθησαν οἱ Καρχη- A.V.534.
δόνιοι διακινδυνεύειν, ὁμολογουμένως ἂν ἡττήθησαν.
νῦν δὲ πραγματικῶς καὶ νουνεχῶς ἐξ ὑποστροφῆς
ἀναχωρήσαντος Ἀννίβου, καὶ πρόβλημα ποιησαμέ-
νου τὸν Τάγον καλούμενον ποταμὸν, καὶ περὶ τὴν
τοῦ ποταμοῦ διάβασιν συστησαμένου τὸν κίνδυνον,
ἅμα δὲ συγχρησαμένου συναγωνιστῇ τῷ ποταμῷ
καὶ τοῖς θηρίοις, οἷς εἶχε περὶ τετταράκοντα τὸν
ἀριθμὸν, συνέβη τὰ ὅλα παραδόξως καὶ κατὰ λό-
γον αὐτῷ χωρῆσαι. Τῶν γὰρ βαρβάρων ἐπιβαλλο- Mox ipsos op-
μένων κατὰ πλείους τόπους διάζεσθαι καὶ περαιοῦ- primit.
σθαι τὸν ποταμὸν, τὸ μὲν πλεῖστον αὐτῶν μέρος διε-
φθάρη περὶ τὰς ἐκβάσεις, παραπορευομένων τῶν
θηρίων παρὰ τὸ χεῖλος, καὶ τοὺς ἐκβαίνοντας ἀεὶ
προκαταλαμβανόντων· πολλοὶ δὲ κατ' αὐτὸν τὸν
ποταμὸν ὑπὸ τῶν ἱππέων ἀπώλοντο, διὰ τὸ κρα-
τεῖν μὲν μᾶλλον τοῦ ῥεύματος τοὺς ἵππους, ἐξ ὑπερ-
δεξίου δὲ πιεῖσθαι τὴν μάχην τοὺς ἱππέας πρὸς
τοὺς

rant. Quibuscum si justo prælio dimicare Carthaginienses fuissent coacti; nullum dubium est, quin male rem fuerint gesturi. Verum *Hannibal* singulari sollertia ac prudentia sensim relato gradu se recipere; *Tagum* flumen munimenti loco hostibus opponere; prælium ad transitum amnis committere: ita, quum & fluvius simul, & elephanti, quos habebat circiter quadraginta, ipsius conatus adjuvarent, evenit præter omnium spem, ut ex animi sententia res ei succederet. Barbaris enim vim facere, atque amnem trajicere multis locis conantibus, pars eorum maxima in exitu ex aquis periit; quippe elephanti per ripam ambulantes, ut quæque manus hostium aqua exierat, hanc prius quam alii opem ferrent perimebant: tum autem in ipso flumine multi ab equitibus cædebantur, quum & fluminis impetum facilius equi sustinerent, & equites ex superiori loco cum peditibus

A.V. 534. τοὺς πεζούς. τέλος δὲ, τοὔμπαλιν ἐπιδιαβάντες οἱ περὶ τὸν Ἀννίβαν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους, ἐτρέψαντο πλείους ἢ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων. Ὧν ἡττηθέν-
Hiſpania ulterior pæne tota paret Pœnis. των, οὐδεὶς ἔτι τῶν ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ ῥᾳδίως πρὸς αὐτοὺς ἀντοφθαλμεῖν ἐτόλμα πλὴν Ζακανθαίων. ταύτης δὲ τῆς πόλεως ἐπειρᾶτο κατὰ δύνα-
μιν ἀπέχεσθαι, βουλόμενος μηδεμίαν ἀφορμὴν ὁμολογουμένην δοῦναι τοῦ πολέμου Ῥωμαίοις, ἕως τἆλλα πάντα βεβαίως ὑπ' αὐτὸν ποιήσαιτο, κατὰ τὰς Ἀμίλκου τοῦ πατρὸς ὑποθέσεις καὶ παραινέσεις.

XV. Saguntinorum legationes ad Romanos. Οἱ δὲ Ζακανθαῖοι συνεχῶς ἔπεμπον εἰς τὴν Ῥώμην· ἅμα μὲν, ἀγωνιῶντες περὶ σφῶν, καὶ προορώμενοι τὸ μέλλον· ἅμα δὲ, βουλόμενοι μὴ λανθάνειν Ῥωμαίους τὴν γεγονομένην εὐροιαν Καρχηδονίοις τῶν κατ' Ἰβηρίαν πραγμάτων. Ῥωμαῖοι δὲ, πλεονάκις
Romanorum legatio ad Hannibalem. αὐτῶν παρακηκοότες, τότε πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν, τοὺς ἐπισκεψομένους ὑπὲρ τῶν προσπιπτόντων.

10. ὑπ' αὐτὸν. ὑφ' αὐτὸν *Vat. Flor.* Ibid. ὑποθέσεις. ὑποθήκας *Vat. Flor.*

tibus dimicabant. Tandem vice verſa *Hannibal* rurſus fluvium trajicit, &, in barbaros irruens, amplius centum millia hominum profligavit. Quibus ita devictis, nemo amplius intra Iberum amnem fuit, *Saguntinis* exceptis, qui temere contra Carthaginienſes attollere oculos auderet. *Sagunto* autem ſummo ſtudio abſtinebat *Hannibal;* quod, patris monita & conſilium ſecutus, reliqua omnia prius ſibi aſſerere cupiebat, quam occaſionem ullam Romanis belli ſuſcipiendi palam daret.

15. Inter hæc *Saguntini* crebros Romam nuntios mittere; partim quod futura proſpicientes, de ſua ſalute erant ſolliciti; partim quod proſperos Carthaginienſium in Hiſpania ſucceſſus, nollent Romanos ignorare. Qui ſæpe antea negligenter auditis eorum nuntiis, hoc tempore, legatos in Hiſpaniam, illa inſpecturos quæ nuntiata fuerant,

Digitized by Google

3των. Ἀννίβας δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς πε- A.V. 534.
ποιημένος ὑπ' αὐτὸν οὓς προέθετο, παρῆν αὖθις με-
τὰ τῶν δυνάμεων παραχειμάζων εἰς Καινὴν πόλιν, Carthago
ἥ τις ὡσανεὶ πρόσχημα καὶ βασίλειον ἦν Καρχηδο- nova.
4νίων ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν τόποις. καταλαβὼν
δὲ τὴν παρὰ τῶν Ῥωμαίων πρεσβείαν, καὶ δοὺς αὐ-
5τὸν εἰς ἔντευξιν, διήκουε περὶ τῶν ἐνεστώτων. Ῥω-
μαῖοι μὲν οὖν διεμαρτύροντο, Ζακανθαίων ἀπέχεσθαι,
(κεῖσθαι γὰρ αὐτοὺς ἐν τῇ σφετέρᾳ πίστει·) καὶ
τὸν Ἴβηρα ποταμὸν μὴ διαβαίνειν κατὰ τὰς ἐπ'
ε Ἀσδρούβου γενομένας ὁμολογίας. Ὁ δ' Ἀννίβας, Ferocia
& malæ
ἅτε νέος μὲν ὢν, πλήρης δὲ πολεμικῆς ὁρμῆς, ἐπι- artes
τυχὴς δ' ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς, πάλαι δὲ παρωξυμμέ- Hanniba-
lis.
7νος πρὸς τὴν κατὰ Ῥωμαίων ἔχθραν· πρὸς μὲν ἐκεί-
νους, ὡς κηδόμενος Ζακανθαίων, ἐνεκάλει Ῥωμαίοις,
διότι μικροῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, στασιαζόντων αὐ-
τῶν, λαβόντες τὴν ἐπιτροπὴν εἰς τὸ διαλῦσαι, ἀδί-
κως

XV. 3. *Rursus ὑφ' αὐτὸν dant iidem*; & v. sq. *δοὺς αὐτὸν Bav.* & *Vat.*

rant, mittunt. Circa idem tempus *Hannibal*, ſubactis quas propoſuerat gentibus, ad hiberna rurſus *Carthaginem novam* ſe receperat: erat enim urbs illa quaſi caput & regia quædam in ea Hiſpaniæ parte quæ Carthaginienſibus parebat. Ibi quum legationem populi Romani inveniſſet, facta ſua adeundi poteſtate, differentes de mandato ſibi negotio audivit. *Romani* igitur deûm fidem teſtantes monebant, *ut Saguntinis, qui in fide & clientela populi Romani eſſent, abſtineret: utque, ex eo fœdere quod cum Aſdrubale ictum erat, amnem Iberum ne trajiceret.* At *Hannibal*, utpote juvenis, militaris ferociæ plenus, felix in inceptis, & jampridem concitatus ad inimicitias cum populo Romano exercendas, apud legatos quidem, veluti ipſe Saguntinorum fautor, conqueſtus eſt, quod, *exorta haud multo ante Sagunti ſeditione, quum totius controverſiæ arbitrium Romanis fuiſſet permiſſum,*

Digitized by Google

A.V. 534. Malæ artes Hannibalis.

κως ἐπανέλοιντό τινας τῶν προεστώτων· οὓς οὐ περιόψεσθαι παρεσπονδημένους· πάτριον γὰρ εἶναι Καρχηδονίοις, τὸ μηδένα τῶν ἀδικουμένων περιορᾶν. πρὸς δὲ Καρχηδονίους διεπέμπετο, πυνθανόμενος, τί δεῖ ποιεῖν, ὅτι Ζακανθαῖοι, πιστεύοντες τῇ Ῥωμαίων συμμαχίᾳ, τινὰς τῶν ὑπ' αὐτοὺς τατ[τ]ομένων ἀδικοῦσι. Καθόλου δ' ἦν πλήρης ἀλογίας καὶ θυμοῦ βιαίου· διὸ καὶ ταῖς μὲν ἀληθιναῖς αἰτίαις οὐκ ἐχρῆτο, κατέφευγε δ' εἰς προφάσεις ἀλόγους· ὅπερ εἰώθασι ποιεῖν οἱ διὰ τὰς προεγκαθημένας αὐτοῖς ὁρμὰς ὀλιγωροῦντες τοῦ καθήκοντος. Πόσῳ γὰρ ἦν ἄμεινον, οἴεσθαι δεῖν Ῥωμαίους ἀποδοῦναι σφίσι Σαρδόνα, καὶ τοὺς ἐπιταχθέντας ἅμα ταύτῃ φόρους, οὓς, τοῖς καιροῖς συνεπιθέμενοι πρότερον, ἀδίκως παρ' αὐτῶν ἔλαβον· εἰ δὲ μή, φάναι πολεμήσειν. νῦν δὲ, τὴν μὲν οὖσαν αἰτίαν ἀληθινὴν παρασιω-

9. ὅπερ. ἅπερ *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

miſſum, principum nonnullos iniqua morte affecerint: quam perfidiam non inultam, ait, *ſe relicturum; Carthaginienſes enim acceptum a patribus tenere inſtitutum, ut neminem impune injuria patiantur affici.* Ad Carthaginienſes vero ſciſcitatum miſit, *quid opus eſſet facto, cum Saguntini, amicitia Romanorum freti, populos ditionis ipſorum injuriis laceſſant?* Omnino enim, ſepoſita conſtantis animi ratione, ferocì iræ unice tunc indulgebat *Hannibal:* idcirco, prætermiſſis veris cauſſis, ad prætextus injuſtos confugiebat; ſicut facere illi conſueverunt, qui, affectibus præoccupati, honeſti rationem nullam ducunt. Quanto enim futurum erat melius, poſtulare, ut Romani Sardiniam reſtituerent, & ſimul ſtipendia eodem tempore imperata, quæ per occaſionem adverſæ Carthaginienſium fortunæ injuſte ab ipſis exegiſſent? quod ſi recuſarent Romani, bellum denuntiaret. Nunc, veram cauſſam reticens, falſamque confingens,

Digitized by Google

ρεσιωπῶν· τὴν δ' οὐχ ὑπάρχουσαν, περὶ Ζακυν- A.V. 534.
θαίων, πλάττων· οὐ μόνον ἀλόγως, ἔτι δὲ μᾶλλον
12 ἀδίκως, καταρχειν ἐδόκει τοῦ πολέμου. Οἱ δὲ τῶν Carthagi-
Ῥωμαίων πρέσβεις, ὅτι μὲν εἴη πολεμητέον, σαφῶς nem pro-
εἰδότες, ἀπέπλευσαν εἰς Καρχηδόνα, τὰ παραπλή- ficiscun-
13 σια θέλοντες ἐπιμαρτύρασθαι κἀκείνους. οὐ μὴν ἐν tur legati Rom.
Ἰταλίᾳ γε πολεμήσειν ἤλπισαν, ἀλλ' ἐν Ἰβηρίᾳ· χρήσασθαι δὲ πρὸς τὸν πόλεμον ὁρμητηρίῳ τῇ Ζακυνθαίων πόλει.

Διὸ καὶ πρὸς ταύτην ἁρμοζόμενοι τὴν ὑπόθεσιν, XVI.
ἡ σύγκλητος ἔκρινεν ἀσφαλίσασθαι τὰ κατὰ τὴν RES IL-
Ἰλυρίδα πράγματα, προορωμένη, διότι μέγας ἔσται LYRICÆ.
καὶ πολυχρόνιος καὶ μακρὰν ἀπὸ τῆς οἰκείας ὁ πό-
λεμος. Συνέβαινε γὰρ κατ' ἐκείνους τοὺς καιρούς, Deme-
Δημήτριον τὸν Φάριον, ἐπιλελησμένον μὲν τῶν προ- trius Pha-
γεγονότων εἰς αὐτὸν εὐεργετημάτων ὑπὸ Ῥωμαίων, rius defi-
καταπεφρονηκότα δὲ, πρότερον μὲν διὰ τὸν ἀπὸ cit a Ro-
manis.

13. χρήσασθαι. χρήσεσθαι Flor.

gens, de injuria facta Saguntinis; non solum sine ratione, verum etiam injuste, bellum visus est inchoasse. Legati Romanorum, satis intelligentes bellum esse suscipiendum, Carthaginem ea mente proficiscuntur, ut etiam apud hos similia testarentur. Sed in Italia esse bellandum, utique non putabant; verum in Hispania, ubi *Saguntum* arx belli sibi esset futura.

16. Idcirco Senatus, ad hujusmodi cogitationem consilia sua referens; quia bellum fore diuturnum providebat & longinquum; *res Illyrici* firmandas statuit. Etenim circa eadem tempora *Demetrius Pharius*, oblitus beneficiorum quæ Romani in ipsum contulerant; quum jam ante contemnere eos cœpisset, quando formidabiles ipsis imminere Gallos videbat; tunc vero etiam propter

Digitized by Google

A.V. 534. Demetrius Pharius deficit a Romanis.

Γαλατῶν, τότε δὲ διὰ τὸν ἀπὸ Καρχηδονίων φόβον περιεστῶτα Ῥωμαίοις· πάσας δ' ἔχοντα τὰς ἐλπί-3 δας ἐν τῇ Μακεδόνων οἰκίᾳ, διὰ τὸ συμπεπολεμηκέναι καὶ μετεσχηκέναι τῶν πρὸς Κλεομένη κινδύνων Ἀντιγόνῳ· πορθεῖν μὲν καὶ καταστρέφεσθαι τὰς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πόλεις τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους τεττομένας, πεπλευκέναι δ' ἔξω τοῦ Λισσοῦ παρὰ τὰς συνθήκας πεντήκοντα λέμβοις, καὶ πεπορθηκέναι πολλὰς τῶν Κυκλάδων νήσων. Εἰς ἃ βλέποντες4 Ῥωμαῖοι, καὶ θεωροῦντες ἀνθοῦσαν τὴν Μακεδόνων οἰκίαν, ἔσπευδον ἀσφαλίσασθαι τὰ πρὸς ἕω τῆς Ἰταλίας· πεπεισμένοι καταταχήσειν διορθωσάμενοι μὲν τὴν Ἰλλυριῶν ἄγνοιαν, ἐπιτιμήσαντες δὲ καὶ κολάσαντες τὴν ἀχαριστίαν καὶ προπέτειαν τὴν Δημητρίου. Ἐψεύσθησαν δὲ τοῖς λογισμοῖς· κατετά-5 χησε γὰρ αὐτοὺς Ἀννίβας, ἐξελὼν τὴν Ζακανθαίων πόλιν. καὶ παρὰ τοῦτο συνέβη τὸν πόλεμον οὐκ ἐν6 Ἰβη-

XVI. 2. περιεστ. Ῥωμαίοις. Ῥωμαίους Vat. Flor.

propter metum a Carthaginiensibus impendentem eosdem floccifaceret, ſpemque omnem in Macedonum regibus locatam haberet, quod bello Cleomenico ſocia arma cum Antigono junxerat; urbes ditionis Romanæ in Illyrico vaſtare & in ſuam poteſtatem redigere erat aggreſſus, ultraque *Liſſum* contra leges pacis quinquaginta lembis navigans, multas e Cycladibus inſulis incurſaverat. Quæ quum animadverterent Romani, & regiam Macedonum domum florere intelligerent, res ſuas in regionibus ad ortum Italiæ ſitis quamprimum in tuto ſibi collocandas exiſtimarunt; ſperantes, priusquam in occidente erumperet bellum, poſſe ſe Illyriorum errorem coërcere, & *Demetrii* ingratum animum temeritatemque caſtigare atque ulciſci. Sed fefellit eos opinio: nam ipſos Hannibal antevertit, & Saguntinorum urbem interim exſcidit. Quo factum, ut bellum non in Hiſpania, fed

Ἰβηρίαι, πρὸς αὐτῇ δὲ τῇ Ῥώμῃ, καὶ κατὰ πᾶσαν γενέσθαι τὴν Ἰταλίαν. Οὐ μὴν, ἀλλὰ τούτοις χρησάμενοι τοῖς διαλογισμοῖς, Ῥωμαῖοι μὲν ὑπὸ τὴν ὡραίαν Λεύκιον τὸν Αἰμίλιον ἐξαπέστειλαν μετὰ δυνάμεως ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πράξεις, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς καὶ τεσσαρακοστῆς Ὀλυμπιάδος. Ol. CXL. I. A.V. 535. L. Aemilius Cos. mittitur in Illyricum.

XVII. Ἀννίβας δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἀναζεύξας ἐκ τῆς Καινῆς πόλεως, προῆγε ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπὶ τὴν Ζάκανθαν. Ἡ δὲ πόλις αὕτη κεῖται μὲν ἐπὶ τῷ πρὸς θάλατταν καθήκοντι πρόποδι τῆς ὀρεινῆς, τῆς συναπτούσης τὰ πέρατα τῆς Ἰβηρίας καὶ Κελτιβηρίας· ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης ὡς ἑπτὰ σταδίους. νέμονται δὲ χώραν οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν πάμφορον, καὶ διαφέρουσαν ἀρετῇ πάσης τῆς Ἰβηρίας. ᾗ τότε παραστρατοπεδεύσας Ἀννίβας, ἐνεργὸς ἐγίγνετο περὶ τὴν πολιορκίαν, πολλὰ προορώμενος Situs Sagunti. Saguntum oppugnat Hannibal.

XVII. 1. *προῆγε ex conject. recepit editor Lips. pro mendoso προσῆγε.*

sed proxime ipsam Romam, totaque Italia, gerendum ipsis fuerit. Ceterum Romani, id consilium quod ostendimus secuti, sub æstatem anni primi Olympiadis centesimæ quadragesimæ, *L. Aemilium* ad res *in Illyrico* gerendas cum exercitu mittunt.

17. *Hannibal* vero, cum omnibus copiis Carthagine nova profectus, *Saguntum* versus iter instituit. Sita autem hæc urbs est in radice montis, ex Iberiæ Celtiberiæque confinibus ad mare excurrentis, distatque a mari passus fere mille. Ager urbis omnibus abundat fructibus, iisque longe melioribus quam in ulla alia parte Hispaniæ reperiantur. Positis *ad Saguntum* castris, *Hannibal* oblidionem acriter urgebat: quantum enim momentum ad ea, quæ parabat, esset

Digitized by Google

A.V. 535. Saguntum oppugnat Hannibal.

νος εὔχρηστα πρὸς τὸ μέλλον ἐκ τοῦ κατὰ κράτος ἑλεῖν αὐτήν. πρῶτον μὲν γὰρ ὑπέλαβε παρελήφθαι Ῥωμαίων τὴν ἐλπίδα τοῦ συστήσασθαι τὸν πόλεμον ἐν Ἰβηρίᾳ. δεύτερον δὲ, καταπλήξαμενος ἅπαντας, εὐτακτοτέρους μὲν ἐπέπειστο παρασκευάσειν τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἤδη τεταγμένους, εὐλαβεστέρους δὲ τοὺς ἀκμὴν αὐτοκράτορας ὄντας τῶν Ἰβήρων. τὸ δὲ μέγιστον, οὐδὲν ἀπολιπὼν ὄπισθεν πολέμιον, ἀσφαλῶς ποιήσεσθαι τὴν εἰς τοὔμπροσθεν πορείαν. χωρὶς τούτων, εὐπορήσειν μὲν χορηγιῶν αὐτὸς ὑπελάμβανε πρὸς τὰς ἐπιβολάς, προθυμίαν δ' ἐνεργάσασθαι ταῖς δυνάμεσιν ἐκ τῆς ἐσομένης ἑκάστοις ὠφελείας, προκαλέσασθαι δὲ τὴν εὔνοιαν τῶν ἐν οἴκῳ Καρχηδονίων διὰ τῶν ἀποστελλομένων αὐτοῖς λαφύρων. Τοιούτοις δὲ χρώμενος διαλογισμοῖς, ἐνεργῶς προσέκειτο τῇ πολιορκίᾳ· τότε μὲν ὑπόδειγμα τῷ πλήθει ποιῶν αὐτὸν, καὶ γιγνόμενος αὐτουργὸς τῆς ἐν ταῖς ἔργοις

§. ὑπ' αὐτὸν. ὑφ' αὑτὸν Flor. 6. οὐδὲν. Vulgo αὐδένα ex Bas. 8. τοιούτοις δὲ. δὴ pro δὲ malim.

esset allaturus, si eam urbem per vim expugnaret, facile prospiciebat. Nam primum quidem, Romanis spem belli in Hispania gerendi ademturum se arbitrabatur: deinde, territis hoc exemplo omnibus, non dubitabat, quin & subacti jam populi dicto futuri essent audientiores; & ceteri, qui sui adhuc juris erant, metuentiores. Quodque longe maximum erat, nullo a tergo relicto hoste, tuto se in ulteriora confidebat perrecturum. Magnam insuper opum vim ad persequenda sua incepta consecuturum se sperabat; & cum milites, ubi prædam singuli nacti forent, promtiores se redditurum; tum etiam Carthaginienses, qui domi erant, mittendis spoliis sibi se concilliaturum. Hæc apud se reputans, obsidionem acriter urgebat; modo ipsum se exemplo multitudini præbens, & in mollendis operibus plurimum manibus suis labo-

Digitized by Google

ἔργοις ταλαιπωρίας, ἔστι δ' ὅτε καὶ παρακαλῶν τὰ A.V. 535.
πλήθη, καὶ παραβόλως διδοὺς αὐτὸν εἰς τοὺς κιν-
δύνους. Πᾶσαν δὲ κακοπάθειαν καὶ μέριμναν ὑπο- Expu-
μείνας, τέλος ἐν ὀκτὼ μησὶ κατὰ κράτος εἶλε τὴν gnatur
πόλιν. κύριος δὲ γενόμενος χρημάτων πολλῶν, καὶ Sagun-
σωμάτων, καὶ κατασκευῆς· τὰ μὲν χρήματα εἰς tus.
τὰς ἰδίας ἐπιβολὰς παρέθετο κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς
πρόθεσιν, τὰ δὲ σώματα διένειμε κατὰ τὴν ἀξίαν
ἑκάστοις τῶν συστρατευομένων, τὴν δὲ κατασκευὴν
παρεχρῆτο πᾶσαν ἐξέπεμψε τοῖς Καρχηδονίοις.
ταῦτα δὲ πράξας, οὐ διεψεύσθη τοῖς λογισμοῖς, οὐδ'
ἀπέτυχε τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως· ἀλλὰ τούς τε
στρατιώτας προθυμοτέρους ἐποίησε πρὸς τὸ κινδυ-
νεύειν, τούς τε Καρχηδονίους ἑτοίμους παρεσκεύασε
πρὸς τὸ παραγγελλόμενον, αὐτός τε πολλὰ τῶν χρη-
σίμων μετὰ ταῦτα κατειργάσατο διὰ τῆς τῶν χο-
ρηγιῶν παραθέσεως.

8. ὅτε καὶ παραπ. *Abeſt* καὶ a *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

laborans; modo milites hortans, ſeque omnibus periculis non ſine audacia objectans. Atque ita nullum laborem nullamque curam refugiens, tandem intra menſes octo urbem expugnavit. Potitus pecunia ingenti, captivis & ſupellectilibus multis; pecuniam ad bellum contra Romanos, ſicut initio propoſuerat, reſervavit; captivos inter milites pro merito cujusque diviſit; ſupellectilia extemplo omnia ad Carthaginienſes transmiſit. Quibus peractis, nequaquam ſpe ſua eſt fruſtratus; ſed, quod initio propoſuerat, eſt conſecutus: nam & milites ad belli pericula alacriores effecit, & Carthaginienſes ad poſtulata ſua reddidit æquiores; & ipſe, quod ab omnibus neceſſariis probe eſſet inſtructus, multa deinceps, quæ ad inſtitutum ſuum pertinebant, perficiendi facultatem habuit.

18. Circa

Digitized by Google

A.V. 535. XVIII. Bellum Illyricum cum Demetrio Phario.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Δημήτριος, ἅμα τῷ συνιέναι τὴν ἐπιβολὴν τῶν Ῥωμαίων, παραυτίκα μὲν εἰς τὴν Δίμαλον ἀξιόχρεων φρουρὰν εἰσέπεμψε, καὶ τὰς ἁρμοζούσας ταύτῃ χορηγίας· ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν πόλεων τοὺς μὲν ἀντιπολιτευομένους ἐπανείλετο, τοῖς δ' αὐτοῦ φίλοις ἐνεχείρισε τὰς δυναστείας. αὐτὸς δ' ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων ἐπιλέξας τοὺς ἀνδρωδεστάτους ἑξακισχιλίους, συνέστησε τούτους εἰς τὴν Φάρον. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, ἀφικόμενος εἰς τὴν Ἰλλυρίδα μετὰ τῶν δυνάμεων, καὶ θεωρῶν τοὺς ὑπεναντίους θαῤῥοῦντας ἐπὶ τῇ τῆς Διμάλου ὀχυρότητι καὶ ταῖς παρασκευαῖς, ἔτι δὲ τῷ δοκεῖν αὐτὴν ἀνάλωτον ὑπάρχειν· ταύτῃ πρῶτον ἐγχειρεῖν ἔκρινε, βουλόμενος καταπλήξασθαι τοὺς πολεμίους. παρακαλέσας δὲ τοὺς κατὰ μέρος ἡγεμόνας, καὶ προσαγαγὼν ἔργα κατὰ πλείους τόπους, ἤρξατο πολιορκεῖν. Λαβὼν δὲ κατὰ κράτος ἐν ἡμέραις ἑπτὰ, παραχρῆμα πάντας ἤτλησε ταῖς ψυχαῖς

Aemilius Cos. Dimalum vi capit.

XVIII. 1. συνιέναι. συνεῖναι *Flor. Aug. Reg. A.* 3. Διμάλου. Δρμάλης *Vat. Flor. Bav. Reg. A. B. C.*

18. Circa idem tempus *Demetrius*, simulac de consiliis Romanorum resciverit, extemplo idoneum præsidium cum omnibus quæ postulat usus, *Dimalum* mittit: ceterarum urbium gubernacula, occisis qui contrariæ factionis erant, amicis suis tradit. Ipse ex omni subditorum numero fortissimos seligit ad sex millia, eosque *Phari* collocat. Romanus Consul postquam in Illyricum cum legionibus pervenit, cognovitque confidere hostes *Dimali* munitione & apparatu, præsertim quod inexpugnabile illud oppidum eis videretur; hanc omnium primam adoriri constituit, terrorem hosti incussurus. Igitur tribunos militum centurionesque hortatus, admotis variis locis operibus, oppugnare eam instituit. Capta urbs est die septimo; eaque res hostium animos confe-

6 χαῖς τοὺς ὑπεναντίους. διόπερ εὐθέως παρῆσαν ἐκ A.V. 533.
πασῶν τῶν πόλεων, ἐπιτρέποντες καὶ διδόντες αὐ-
7 τοὺς εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων πίστιν. Ὁ δὲ, προσδε-
ξάμενος ἑκάστους ἐπὶ ταῖς ἁρμοζούσαις ὁμολογίαις,
ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν εἰς τὴν Φάρον, ἐπ' αὐτὸν τὸν Pharum
8 Δημήτριον. πυνθανόμενος δὲ, τήν τε πόλιν ὀχυρὰν aggredi-
tur.
εἶναι, καὶ πλῆθος ἀνθρώπων διαφερόντων εἰς αὐτὴν
ἠθροῖσθαι, πρὸς δὲ καὶ ταῖς χορηγίαις ἐξηρτῦσθαι,
καὶ ταῖς ἄλλαις παρασκευαῖς ὑφεωρᾶτο, μὴ δυσχε-
ρὴ καὶ πολυχρόνιον συμβῇ γενέσθαι τὴν πολιορκίαν.
9 διὸ, προορώμενος ἕκαστα τούτων, ἐχρήσατο παρ'
αὐτὸν τὸν καιρὸν τοιῷδέ τινι γένει στρατηγήματος.
10 Ποιησάμενος γὰρ τὸν ἐπίπλουν νυκτὸς ἐπὶ τὴν νῆσον Strata-
gema Ae-
παντὶ τῷ στρατεύματι, τὸ μὲν πλεῖον μέρος τῆς milii.
δυνάμεως ἀπεβίβασεν εἴς τινας ὑλώδεις καὶ κοίλους
11 τόπους. ἕκοσι δὲ ναυσὶν, ἐπιγενομένης ἡμέρας, ἔπλει
12 προδήλως ἐπὶ τὸν ἔγγιστα τῆς πόλεως λιμένα. συνο-
ρῶντες δὲ τὰς ναῦς οἱ περὶ τὸν Δημήτριον, καὶ κα-

6. διδόντες αὐτοὺς Bav.

confestim ita fregit, ut ex omnibus mox urbibus advenirent, qui in Romanorum fidem se permitterent dederentque. Consul convenientes quibusque leges dicere, eosque in fidem recipere: deinde *Pharum* versus, ad ipsum *Demetrium* cum classe navigare. Quia autem acceperat urbem esse admodum munitam, magnumque virorum fortium numerum eo conveniisse, ad hæc commeatibus ac reliquis belli apparatibus abundare; ne difficilis ac diuturna ejus obsidio sibi foret, verebatur. Hæc metuens *Aemilius*, hujusmodi strategemate in ipso adventus sui articulo est usus. Noctu cum omnibus copiis in insulam appulsus, majorem exercitus partem in terram exponit, & locis cavis ac sylvosis occultat. Ipse cum viginti navibus palam, ubi illuxisset, proximum urbi portum petit. *Demetrius*, eas naves conspicatus, numerumque

Digitized by Google

A.V. 535. καφρονοῦντες τοῦ πλήθους, ὥρμησαν ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸν λιμένα, κωλύσοντες τὴν ἀπόβασιν τῶν ὑπεναντίων.

XIX. Ἅμα δὲ τῷ συμμίξαι, γενομένης ἰσχυρᾶς τῆς συμπλοκῆς, προσεβοήθουν ἀεὶ πλείους τῶν ἐκ τῆς πόλεως· τέλος δὲ πάντες ἐξεληλύθεσαν εἰς τὸν κίνδυνον. τῶν δὲ Ῥωμαίων οἱ τῆς νυκτὸς ἀποβάντες εἰς τὸν καιρὸν ταῦτον συνῆψαν, διὰ τόπων ἀδήλων ποιούμενοι τὴν πορείαν. καὶ καταλαβόμενοι μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος λόφον ἐρυμνὸν, διέκλεισαν ἀπὸ τῆς πόλεως τοὺς ἐκβεβοηθηκότας. Οἱ δὲ περὶ τὸν Δημήτριον, συννοήσαντες τὸ γεγονὸς, τοῦ μὲν διακωλύειν τοὺς ἀποβαίνοντας ἀπέστησαν· συναθροίσαντες δὲ σφᾶς αὐτοὺς, καὶ παρακαλέσαντες, ὥρμησαν, κρίναντες ἐν παρατάξει διακινδυνεύειν πρὸς τοὺς ἐπὶ τὸν λόφον. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, θεωροῦντες τὴν ἔφοδον τῶν Ἰλλυριῶν ἐνεργὸν καὶ συντεταγμέ-

Fugatur exercitus Demetrii.

XIX. 5. ἐνεργὸν. ἐνεργῆ edd. ex Bav. Sed Casaub. ἐναργῆ, sua auctoritate.

merumque illarum aſpernatus, ex urbe ad portum cum ſuorum manu venit, ne egredi navibus hoſtis poſſet, impediturus.

19. Vbi ad hoſtem venerunt, atroci commiſſo prælio, plures ſubinde ex urbe ſuccurrunt; donec tandem omnes ad certamen exierunt. Eodem tempore Romani qui noctu expoſiti fuerant, per ignota loca facto itinere, appropinquant: & occupato colle munito, qui inter urbem ac portum erat interjectus, excludunt urbe hos, qui ad pugnandum cum hoſte exierant. Ea re cognita *Demetrius*, omiſſo certamine cum egredientibus in terram, congregatis omnibus ſuis, eosque hortatus, juſta acie cum his, qui collem obtinebant, dimicare conſtituit. Romani, animadverſo Illyrios acie ordinata acrem in ſe facere impetum,

Digitized by Google

τεταγμένην, ἀντέπεσεν τοῖς σπείραις καταπληκτι- A. V. 535.
κῶς. ἅμα δὲ τοῖς προσερηµένοις, οἱ πεποιημένοι τὴν Fugatur exercitus
ἀπόβασιν ἀπὸ τῶν πλοίων, συνορῶντες τὸ γιγνόμε- Demetrii.
νον, προσέκειντο κατόπιν· καὶ παντοχόθεν προσ-
πίπτοντες, θόρυβον καὶ ταραχὴν οὐ μικρὰν ἐν τοῖς
Ἰλλυριοῖς κατεσκεύαζον. ἐξ οὗ τῶν μὲν κατὰ πρόσω-
που, τῶν δὲ κατὰ νώτου πονούντων, τέλος οἱ περὶ
τὸν Δημήτριον ἐτράπησαν· καὶ τινὲς μὲν αὐτῶν ἔφυ-
γον ὡς πρὸς τὴν πόλιν, οἱ δὲ πλείους ἀνοδίας κατὰ
τῆς νήσου διεσπάρησαν. Ὁ δὲ Δημήτριος, ἔχων Demetrius Pha-
ἑτοίμους λέμβους πρὸς τὸ συμβαῖνον ἔν τισι τόποις rius ad Philip-
ἐρήμοις ὑφορμοῦντας, ἐπὶ τούτους ἐποιήσατο τὴν pum profugit.
ἀποχώρησιν. εἰς οὓς ἐμβὰς, ἐπιγενομένης τῆς νυκτὸς
ἀπέπλευσε, καὶ διεκομίσθη παραδόξως πρὸς τὸν βα-
σιλέα Φίλιππον, παρ' ᾧ τὸ λοιπὸν διέτριψε τοῦ
βίου μέρος· ἀνὴρ, θράσος μὲν καὶ τόλμαν κεκτημέ-
νος, εὐλόγιστον δὲ ταύτην καὶ τελέως ἄκριτον. διὰ
καὶ τὴν καταστροφὴν παραπλησίαν αὐτῷ συνέβη
γενέ-

5. ἀντέπεσεν recepi ex Vrb. Vat. Flor. Ceteri ἀντέπεσον.

petum, terribili viciſſim & ipſi audacia cum ſuis manipulis irruunt. Simul uno tempore ceteri, e navibus egreſſi, terga hoſtium cædebant; & omni ex parte illos adorti, tumultu & perturbatione magna Illyrios implebant. Itaque quum & a fronte & a tergo laboraret acies, fugam tandem capeſſere Demetrii exercitus eſt coactus. Pars in urbem fugit: plures aviis itineribus per inſulam diffipati ſunt. *Demetrius* ad lembos ſuos ſe recepit, quos deſertis quibusdam locis ſtantes ad anchoras habebat, in omnem eventum paratos. His conſcenſis, noctuque profectus, ad regem *Philippum* præter omnium opinionem eſt delatus: apud quem reliquam vitæ ſuæ partem egit. Vir intrepidus quidem, & audax; ſed temerarius, & nullius plane judicii. Quare etiam exitum eſt nactus, inſtitutis congruentem, quibus per omnem

A.V. 535. Messeni perit Demetrius.

γενέσθαι τῇ κατὰ τὸν ὅλον βίον προαιρέσει. κατα- 11
λαβέσθαι γὰρ ἐγχειρήσας, μετὰ τῆς Φιλίππου γνώ-
μης, τὴν τῶν Μεσσηνίων πόλιν εἰκῇ καὶ παραβόλως,
ἐν αὐτῷ τῷ τῆς πράξεως καιρῷ διεφθάρη· περὶ ὧν
ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος, ὅταν ἐπὶ τοὺς καιροὺς ἔλθω-
μεν, διασαφήσομεν. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, 12

Pharus capta, & Illyricum receptum.

Αἰμίλιος, τὴν μὲν Φάρον εὐθέως ἐξ ἐφόδου παραλα-
βών, κατέσκαψε· τῆς δὲ λοιπῆς Ἰλλυρίδος ἐγκρατὴς
γενόμενος, καὶ πάντα διατάξας κατὰ τὴν αὐτοῦ
προαίρεσιν, μετὰ ταῦτα, ληγούσης ἤδη τῆς θερείας,

Triumphat Aemilius.

εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανῆλθε, καὶ τὴν εἴσοδον ἐποιήσατο
μετὰ θριάμβου καὶ τῆς ἁπάσης εὐδοξίας. ἐδόκει 13
γὰρ οὐ μόνον ἐπιδεξίως, ἔτι δὲ μᾶλλον ἀνδρωδῶς,
κεχρῆσθαι τοῖς πράγμασιν.

XX. Sagunto capto, quid fecerint Romani.

Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, προσπεπτωκυίας αὐτοῖς ἤδη τῆς
τῶν Ζακανθαίων ἁλώσεως, οὐ μὰ Δία περὶ τοῦ πο-
λέμου τότε διαβούλιον ἦγον, καθάπερ ἔνιοι τῶν συγ-
γραφέων φασὶ, προσκαταστάντες ἔτι καὶ τοὺς εἰς
ἑκά-

omnem vitam usus fuerat. Vrbem enim *Messeniorum*, de Philippi sententia, occupare conatus; in ipsa pugna, quam temere & projecta audacia conserebat, cæsus est: quemadmodum suo loco uberius sumus ostensuri. *Aemilius*, Consul Romanus, *Pharum* urbem repentino incursu statim invadit, eamque mox captam diruit. Deinde *Illyrico* universo in potestatem redacto, rebusque omnibus ex animi sententia compositis, exeunte jam æstate Romam reversus, cum magnifico *triumpho* urbem ingressus est: neque sollertiæ dumtaxat, verum etiam fortitudinis laudem ex provincia reportavit.

20. Romani vero, post. quam de *capto Sagunto* nuntium acceperunt, nequaquam illi quidem de bello suscipiendo tunc deliberationem instituerunt, sicut a nonnullis scriptoribus memoriæ est proditum; qui etiam sententias ab utraque parte dictas

libris

ἑκάτερα ῥηθέντας λόγους· πάντων ἀτοπώτατον A.V.535.
πρᾶγμα ποιοῦντες. πῶς γὰρ οἷόν τ' ἦν, Ῥωμαίους, τοὺς ἐνιαυτῷ πρότερον ἐπηγγελκότας πόλεμον Καρχηδονίοις, ἐὰν ἐπιβαίνωσι τῆς Ζακανθαίων χώρας, τούτους, κατὰ κράτος ἑαλωκυίας αὐτῆς τῆς πόλεως, τότε βουλεύεσθαι συνελθόντας, πότερα πολεμητέον, ἢ τοὐναντίον; Πῶς δὲ, καὶ τίνα τρόπον, ἅμα μὲν τὴν στυγνότητα τοῦ συνεδρίου παρεισάγουσι θαυμάσιον· ἅμα δὲ, τοὺς υἱοὺς ἀπὸ δώδεκα ἐτῶν ἄγειν, φασὶ, τοὺς πατέρας εἰς τὸ συνέδριον. οὓς, μετέχοντας τῶν διαβουλίων, οὐδὲ τῶν ἀναγκαίων οὐδενὶ προῖεσθαι τῶν ἀπορρήτων οὐδέν; Ὧν οὔτ' εἰκὸς, οὔτε ἀληθές ἐστι τὸ παράπαν οὐδέν· εἰ μὴ, νὴ Δία, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἡ τύχη καὶ τοῦτο προσένεμε Ῥωμαίοις, τὸ φρονεῖν αὐτοὺς εὐθέως ἐκ γενετῆς. Πρὸς μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα τῶν συγγραμμάτων, οἷς

Fabula de pueris Rom. in senatum admissis.

XX. 3. στυγν. στεγνότητα *suspicatus erat* Reisk. Ibid. προΐεσθαι *cum* Reisk. & Scalig. *posui pro vulg.* προσίεσθαι.

libris suis inseruerunt: quo nihil ne fingi quidem absurdius queat. Nam qui fieri potuit, ut Romani, qui superiori anno bellum Carthaginiensibus indixerant, si ditionem Saguntinorum infesti ingrederentur; iidem, capta per vim urbe ipsa, tum demum ad deliberandum convenirent, *sitne suscipiendum bellum, annon?* Quam absurdum vero illud: quod incredibilem Senatus mœstitiam commemorantes, simul adjiciunt, *filios duodecim dumtaxat annis majores, a parentibus in senatum introductos; qui publicorum consiliorum facti participes, neminine propinquorum quidem quidquam illorum, quæ enuntiari nefas, prodiderint?* Quæ sunt omnia a vero aliena & palam falsa: nisi profecto hoc quoque præter cetera Romanis fortuna, si diis placet, est largita, ut inde a pueris statim saperent. Verum de talibus scriptis, qualis

A.V. 535. Chæreæ & Sosili nugæ.

οἷαι γεγράφει Χαιρέας καὶ Σώσιλος, οὐδὲν ἂν δέοι πλέον λέγειν· οὐ γὰρ ἱστορίας, ἀλλὰ κουρεακῆς καὶ παν-δήμου λαλιᾶς, ἐμοί γε δοκοῦσι τάξιν ἔχειν καὶ δύνα-μιν. Ῥωμαῖοι δὲ, προσπεσότος σφίσι τοῦ γεγονό-τος κατὰ τοὺς Ζακανθαίους ἀτυχήματος, παρα-χρῆμα πρεσβευτὰς ἑλόμενοι, κατὰ σπουδὴν ἐξαπέ-στειλαν εἰς τὴν Καρχηδόνα· δύο προτείνοντες αὐ-τοῖς· ὧν τὸ μὲν, αἰσχύνην ἅμα καὶ βλάβην ἐδόκει φέρειν δεξαμένοις τοῖς Καρχηδονίοις· τὸ δ' ἕτερον, πραγμάτων καὶ κινδύνων ἀρχὴν μεγάλων. ἤ γὰρ τὸν στρατηγὸν Ἀννίβαν, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ συνέ-δρους, ἐκδότους δίδναι Ῥωμαίοις ἀπῄτουν, ἢ προήγ-γελλον τὸν πόλεμον. Παραγενομένων δὲ τῶν Ῥω-μαίων, καὶ παρελθόντων εἰς τὸ συνέδριον, καὶ δια-σαφούντων ταῦτα, δυσχερῶς ἤκουεν οἱ Καρχηδόνιοι τὴν αἵρεσιν τῶν προτεινομένων. ὅμως δὲ προστησά-μενοι τὸν ἐπιτηδειότατον ἐξ αὐτῶν, ἤρξαντο περὶ σφῶν δικαιολογεῖσθαι.

Legatio Romana Carthaginem missa.

Τὰς

5. Σώσιλος. Σώυλος Flor. ac fortasse cod. Peretti.

qualia sunt *Chæreæ* & *Sosili*, hæc sufficiat dixisse: neque enim pro Historiis, meo quidem judicio, merentur haberi; sed pro fabulis ex alicujus tonsoris officina, aut vulgi fæce profectis. Romani igitur, cognita Saguntinorum calamitate, legatos continuo legunt, quos Carthaginem properare jubent, duasque conditiones Carthaginiensibus offerre; quarum altera cum dedecore simul ac damno illorum, si eam accepissent, erat conjuncta; altera, magni ac periculosi belli initia secum trahebat. Postulabant enim, *ut ducem Hannibalem & consiliarios illius dederent Romanis*: aut, ni illud fieret, bellum denuntiabant. Hæc quum legati, ubi Carthaginem venerunt, & Senatus eis datus est, exponerent; iniquis admodum auribus propositæ conditiones a Pœnis sunt acceptæ. Verumtamen, uni e suis, quem ad id norant aptissimum, cura demandata, disceptare de jure suo instituunt.

21. Ac

Τὰς μὲν οὖν πρὸς Ἀσδρούβαν ὁμολογίας παρεσιώπων, ὡς οὔτε γεγενημένας· εἴτε γεγένασιν, οὐδὲν οὔσας πρὸς αὐτούς, διὰ τὸ χωρὶς τῆς σφετέρας προχθῆναι γνώμης. ἐχρῶντο δ' ἐξ αὐτῶν Ῥωμαίων εἰς τοῦτο παραδείγματι. τὰς γὰρ ἐπὶ Λουτατίου γενομένας συνθήκας ἐν τῷ πολέμῳ τῷ περὶ Σικελίας, ταύτας, ἔφασαν, ἤδη συνωμολογημένας ὑπὸ Λουτατίου, μετὰ ταῦτα τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων ἀκύρους ποιῆσαι, διὰ τὸ χωρὶς τῆς αὐτοῦ γενέσθαι γνώμης. Ἐπίεζον δὲ, καὶ προσαπηρείδοντο παρ' ὅλην τὴν δικαιολογίαν ἐπὶ τὰς τελευταίας συνθήκας, τὰς γενομένας ἐν τῷ περὶ Σικελίας πολέμῳ· ἐν αἷς περὶ μὲν Ἰβηρίας οὐκ, ἔφασαν, ὑπάρχειν ἔγγραφον οὐδέν, περὶ δὲ τοῦ, τοῖς ἑκατέρων συμμάχοις τὴν παρ' αὐτῶν ἀσφάλειαν εἶναι, ἐγγεγράφθαι. Ζακανθαίους δὲ παρεδείκνυον οὐκ ὄντας τότε Ῥωμαίων συμμάχους, καὶ παρανεγίνωσκον πρὸς τοῦτο πλεοναάκις τὰς συνθήκας. Ῥωμαῖοι δὲ, τὸ μὲν δικαιολογεῖσθαι

A.V. 535. XXI. Pœni cum Romanis de jure disceptant.

21. Ac fœdus quidem cum Asdrubale ictum silentio prætermittebant, quasi numquam factum; aut, si factum esset, quasi ad se nihil pertineret, quod suo injussu esset percussum. Quin etiam Romanorum ipsorum simile exemplum afferebant; de pace bello Siculo facta, Lutatio Consule: *Planè enim Lutatium in conditiones*, ajebant, *consensisse; & tamen populum postea Romanum, quia fine sua auctoritate pactio convenisset, pax ut esset irrita jussisse.* Per totam autem disceptationem urgebant *postremum fœdus*, quod bello Siculo fuerat factum, eique firmiter innitebantur; *in quo de Hispania nihil prorsus haberi scriptum* ajebant: *sociis dumtaxat utriusque populi utrimque caveri: idque diserte ita perscriptum esse in legibus pacis. Saguntinos autem tunc non fuisse socios populi Romani*, demonstrabant. In eam rem leges illius pacis subinde recitabant. *Romani* vero de jure

A.V. 535. Romani verbis contendere nolunt.

γεῖθαι καθάπαξ ἀπεγίνωσκον· φάσκοντες, ἀκεραίου μὲν ἔτι διαμενούσης τῆς τῶν Ζακανθαίων πόλεως, ἐπιδέχεθαι τὰ πράγματα δικαιολογίαν, καὶ δυνατὸν εἶναι λόγῳ περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων διεξάγειν· ταύτης δὲ παρεσπονδημένης, ἢ τοὺς αἰτίους ἐκτὸς δοτέον εἶναι σφίσι, δι' οὗ φανερὸν ἔσται πᾶσιν, ὡς οὐ μετεσχήκασι τῆς ἀδικίας, ἀλλ' ἄνευ τῆς αὐτῶν γνώμης πεπρᾶχθαι τοῦτο τοὔργον· ἢ, μὴ βουλομένους τοῦτο ποιεῖν, ὁμολογοῦντας δὴ κοινωνεῖν. Οὕτω καθολικώτερόν πως ἐχρήσαντο τοῖς λόγοις. Ἡμῖν δ' ἀναγκαῖον εἶναι δοκεῖ, τὸ μὴ παραλιπεῖν ἀσκεπτον τοῦτο τὸ μέρος· ἵνα μήτε, οἷς καθήκει καὶ διαφέρει τὸ σαφῶς εἰδέναι τὴν ἐν τούτοις ἀκρίβειαν, παραπαίωσι τῆς ἀληθείας ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις διαβουλίοις·

μήθ'

XXI. 6. ἀμφισβητουμένων. ἀμφισβητούντων edd. ex Bav. 7. πεπρᾶχθαι. πέπραται *suspicatus est* Reisk. Ibid. τοῦτο *ante* τοὔργον *abest a* Bav. Ang. & Reg. A. 8. *Vulgo omnes* ὁμολογοῦντας δὲ κοινωνεῖν. *Tum pro* Οὕτω *habent* οὖ edd. ex Bav. οὐ Aug. Reg. A. οὖν *absque spir.* & *accent. Vat.* συγκαθολ. *Vrsin.* Et particulam *prorsus omittit Flor. Post* κοινωνεῖν *vero lacunæ signum adposuit Casaub. quam his fere verbis* τὸν πόλεμον ἀναδέχεσθαι *explendam docti viri censuerunt. Mihi levior medicina sufficere visa est, dè in* δὴ *mutando,* & *pro* ου *vel* ουν *restituendo* οὕτω, *pro quo si quis* οὕτοι μὲν οὖν *maluerit, vel* οὕτω μὲν οὖν, *non valde repugnem.*

jure disceptare verbis omnino nolebant. Dicebant enim: *huic disceptationi tunc futurum fuisse locum, si adhuc integra Saguntum urbs maneret: ac potuisse tunc controversiam oratione decidi. Hac vero contra fœdus exscisa, aut dedendos esse injuriæ auctores; ex quo manifestum futurum sit omnibus, participes delicti admissi ipsos non fuisse, verum sine publica auctoritate id feciisse Hannibalem: aut, si hoc nollent, confessam ninirum esse ipsorum participationem.* Ita Romani generaliori quodam modo locuti sunt. Nobis vero visum est faciendum, ut hunc locum silentio non præterveheremur: ne, quorum interest rem penitus habere perspectam, veritatem in maximi momenti deliberationibus ignorent; neve studiosi

μήθ' οἱ φιλομαθοῦντες περὶ τούτων ἀστοχῶσι, συμπλανώμενοι ταῖς ἀγνοίαις καὶ φιλοτιμίαις τῶν συγγραφέων· ἀλλ' ἥ τις ὁμολογουμένη θεωρία τῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὑπαρξάντων δικαίων Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις πρὸς ἀλλήλους, ἕως εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς καιρούς.

XXII. Primum Fœdus Romanorum cum Pœnis. A.V. 245.

Γίγνονται τοιγαροῦν συνθῆκαι Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις πρῶται, κατὰ Δεύκιον Ἰούνιον Βροῦτον καὶ Μάρκον Ὡράτιον, τοὺς πρώτους καταστα θέντας ὑπάτους μετὰ τὴν τῶν βασιλέων κατάλυσιν, ὑφ' ὧν συνέβη καθιερωθῆναι καὶ τὸ τοῦ Διὸς ἱερὸν τοῦ Καπιτωλίου. ταῦτα δ' ἐστὶ πρότερα τῆς Ξέρξου διαβάσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα τριάκοντ' ἔτεσι λείπουσι δυοῖν. ἃς καθόσον ἦν δυνατὸν ἀκριβέστατα διερμηνεύσαντες ἡμᾶς ὑπογεγράφαμεν. τηλικαύτη γὰρ ἡ διαφορὰ γέγονε τῆς διαλέκτου, καὶ παρὰ Ῥωμαίοις, τῆς νῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ὥστε τοὺς συνετωτάτους ἔνια μόλις ἐξ ἐπιστάσεως διευκρινεῖν. Εἰσὶ δ' αἱ

Vetusta lingua latina.

XXII. 1. Καπιτωλίου. Καπετωλίου *Vat. Flor. Ang. Reg. A.* Καπιτωλίνου *Casaub. invitis mstis.*

studiosi harum rerum, errore & partium studiis Scriptorum seducti, parum recte de his statuant; sed ut certam quamdam & nulli dubitationi obnoxiam notitiam earum conventionum, quæ inter Romanos & Pœnos jam inde a principio ad nostra usque tempora factæ sunt, lectoribus afferamus.

22. *Primum* igitur *fœdus inter Romanos & Carthaginienses* ictum est, consulatu Junii Bruti, & Marci Horatii, primorum post reges exactos Consulum, a quibus etiam Iovis Capitolini ædes fuit consecrata: annis prius quam Xerxes in Græciam trajiceret duodetriginta. Fœderis istius verba, quanta maxima potuimus fide interpretati, infra subjecimus. Veteris sane *linguæ* etiam *latinæ* tanta *diversitas* est ab illa qua hodie utuntur Romani, ut vel peritissimi nonnulla non nisi ægre, ubi animum attenderint, explanare

Digitized by Google

Primum fœdus Romano-rum cum Pœnis.

αἱ συνθῆκαι τοιαῖδέ τινες· Ἐπὶ τοῖσδε φιλίαν εἶναι Ῥωμαίοις καὶ τοῖς Ῥωμαίων συμμάχοις, καὶ Καρχηδονίοις καὶ τοῖς Καρχηδονίων συμμάχοις· Μὴ πλεῖν Ῥωμαίους, μήτε τοὺς Ῥωμαίων συμμάχους ἐπέκεινα τοῦ Καλοῦ ἀκρωτηρίου, ἐὰν μὴ ὑπὸ χειμῶνος ἢ πολεμίων ἀναγκαθῶσιν· ἐὰν δέ τις βίᾳ κατενεχθῇ, μὴ ἐξέστω αὐτῷ μηδὲν ἀγοράζειν, μηδὲ λαμβάνειν μηδὲν, πλὴν ὅσα πρὸς πλοίου ἐπισκευὴν, ἢ πρὸς ἱερά. ἐν πέντε ἡμέραις δὲ ἀποτρεχέτωσαν οἱ κατενεχθέντες. Τοῖς δὲ κατ' ἐμπορίαν παραγιγνομένοις, μηδὲν ἔστω τέλος, πλὴν ἐπὶ κήρυκι ἢ γραμματεῖ. ὅσα δ' ἂν τούτων παρόντων πραθῇ, δημοσίᾳ πίστει ὀφειλέ-

θω

5. μήτε τοὺς. μηδὲ τοὺς Flor. 6. λαμβάναν μηδὲν. Abest repetitum hoc μηδὲν a Vat. Flor. Aug. Reg. A. & Cod. Vrsin. 7. Totus hic versus ἐν πέντε — — κατενεχθέντες abest ab omnibus libris nostris; sed habet Perottus, ex quo eum transtulit Casaub.

queant. Fœdus igitur ita habet: *Amicitia Romanis & Romanorum sociis cum Carthaginiensibus & Carthaginiensium sociis, his legibus & conditionibus esto: Ne naviganto Romani Romanorumve socii ultra Pulchrum promontorium: præterquam si tempestatis aut hostium vi fuerint compulsi. Si quis vi delatus fuerit, emendi aut sumendi quidquam, præter necessaria reficiendis navibus & sacris faciendis, jus ei ne esto. Intra diem quintum, qui navem applicuerint, abeunto. Qui mercaturæ causa venerint, his nullum negotium ratum sit, nisi quod coram præcone vel coram scriba fuerit confectum. Quidquid hisce præsentibus fuerit venditum, publica fide*

ven-

Primùm fœdus Romanorum cum Pœnis.

θω τῷ ἀποδομένῳ· ὅσα ἂν ἢ ἐν Λιβύῃ, ἢ ἐν
10 Σαρδόνι πραθῇ. Ἐὰν Ῥωμαίων τις εἰς Σι-
κελίαν παραγίγνηται, ἧς Καρχηδονίοι ἐπ-
άρχουσιν, ἴσα ἔστω τὰ Ῥωμαίων πάντα.
11 Καρχηδόνιοι δὲ μὴ ἀδικείτωσαν δῆμον Ἀρ-
δεατῶν, Ἀντιατῶν, Λαυρεντίνων, Κιρκαιϊ-
τῶν, Ταρρακινιτῶν, μηδ' ἄλλον μηδένα Λα-
12 τίνων, ὅσοι ἂν ὑπήκοοι. ἐὰν δέ τινες μὴ
ὦσιν ὑπήκοοι, τῶν πόλεων ἀπεχέσθωσαν·
ἂν δὲ λάβωσι, Ῥωμαίοις ἀποδιδότωσαν
13 ἀκέραιον. Φρούριον μὴ ἐνοικοδομείτωσαν
ἐν τῇ Λατίνῃ. ἐὰν ὡς πολέμιοι εἰς τὴν χώ-
ραν εἰσέλθωσιν, ἐν τῇ χώρᾳ μὴ ἐννυκτε-
ρευέτωσαν.

venditori debetor; quod quidem in Africa aut Sardinia fuerit venditum. Si quis Romanorum in eam Siciliæ partem venerit, quæ imperio Carthaginiensium paret, jure æquo in omnibus Romani utuntor. Carthaginienſes ne quid noceant populo Ardeati, Antiati, Laurentino, Circejenſi, Tarracinenſi, neve ulli alii e Latinis qui ſub Romanorum ditione ſunt. Etiam eorum urbibus, qui ſub ditione Romanorum non ſunt, abſtinento: ſin illarum aliquam ceperint, Romanis ſine ulla noxa tradunto. Caſtellum ullum in Latino agro ne ædificanto. Si cum armis infeſti pedem in regione poſuerint, in ea ne pernoctanto.

9. ἀποδομένῳ. ἀποδιδομένῳ *Aug. Reg. A.* Ibid. ὅσα ἂν. *Libri omnes hoc loco, ut paulo ante* ὅσα δ' ἄν, *quod defendit Reiskius. Mihi abjicienda viſa eſt particula. Caſaubonus ex conjecł.* ὅσα γ' ἄν *edidit.* 10. *Ad* Ῥωμαίων πάντα *adjiciendum fortaſſe eſt vocabulum* Καρχηδονίοις. 11. Λαυρεντίνων *ex emend. Vrſini eſt. Libri omnes* Ἀρεντίνων.

XXIII. Monita Polybii de isto fœdere.

Τὸ μὲν οὖν Καλὸν ἀκρωτήριον, ἔστι τὸ προκείμενον αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος ὡς πρὸς τὰς ἄρκτους· οὗ καθάπαξ ἐπέκεινα πλεῖν ὡς πρὸς μεσημβρίαν οὐκ οἴονται δεῖν Καρχηδόνιοι τοὺς Ῥωμαίους μακραῖς ναυσὶ, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι γινώσκειν αὐτοὺς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μήτε τοὺς κατὰ τὴν Βυσσάτιν, μήτε τοὺς κατὰ τὴν μικρὰν Σύρτιν τόπους, ἃ δὴ καλοῦσιν Ἐμπορεῖα, διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας. ἐὰν δέ τις ὑπὸ χειμῶνος ἢ πολεμίων βίᾳ κατενεχθεὶς δέηταί του τῶν ἀναγκαίων πρὸς ἱερὰ καὶ πρὸς ἐπισκευὴν πλοίου, ταῦτα, πάρεξ δὲ μηδὲν, οἴονται δεῖν λαμβάνειν, καὶ κατ' ἀνάγκην ἐν πέντ' ἡμέραις ἀπαλλάττεσθαι τοὺς καθορμισθέντας. Εἰς δὲ Καρχηδόνα, καὶ πᾶσαν τὴν ἐπὶ τάδε τοῦ Καλοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Λιβύης, καὶ Σαρδόνα, καὶ Σικελίαν, ἧς ἐπάρχουσι Καρχηδόνιοι, κατ' ἐμπορίαν πλεῖν Ῥωμαίοις ἔξεστι· καὶ

XXIII. 2. Βυσσάτιν. *Fortasse* Βυσσακίτιν. Ibid. Ἐμπορεῖα. *Vulgo alii h. l.* Ἐμπόρια. 3. ταῦτα, πάρεξ &c. *Vulgo* ταῦτα παρέξειν· μηδὲν δὲ οἴονται δεῖν λαμβάνειν κατ' ἀνάγκην· ἐν πέντ' ἡμέραις δὲ ἀπαλλάττ. *Correxi ex vett. mss. tis, & ante* κατ' ἀνάγκην *cum Peyrotto insecui copulam* καὶ.

23. Appellatur hic *Pulcrum Promontorium*, quod ipsi Carthagini præjacet & septemtriones spectat: ultra quod meridiem versus nolunt Carthaginienses Romanos navibus longis navigare, quoniam, ut opinor, cognosci ab illis nolebant, neque loca circa *Byzacium*, neque circa *parvam Syrtim*; quæ propter soli ubertatem vocant *Emporia*. Sin aliquis tempestate aut vi hostili eo delatus, re quapiam opus habeat, quæ vel ad sacra facienda vel ad refectionem navium necessaria sit; eam rem ut sibi comparet, æquum censent, sed nihil quidquam præterea: & intra quintum diem necessario discedere jubent hos, qui eo fuerint appulsi. Carthaginem vero, & regionem omnem Africæ cis Pulchrum promontorium, item Sardiniam, & Siciliæ partem Carthaginiensium imperio subjectam, mercaturæ gratia adire

Digitized by Google

καὶ τὸ δίκαιον ὑπισχνοῦνται βεβαιώσειν οἱ Καρχηδό-
ςνιοι δημοσίᾳ πίστει. Ἐκ δὲ τούτων τῶν συνθηκῶν, περὶ μὲν Σαρδόνος καὶ Λιβύης ἐμφαίνουσιν ὡς περὶ ἰδίας ποιούμενοι τὸν λόγον· ὑπὲρ δὲ Σικελίας τἀναντία διαστέλλονται ῥητῶς, ὑπὲρ αὐτῶν τούτων ποιούμενοι τὰς συνθήκας, ὅσα τῆς Σικελίας ὑπὸ τὴν Καρ-
6χηδονίων πίπτει δυναστείαν. ὁμοίως δὲ καὶ Ῥωμαῖοι περὶ τῆς Λατίνης αὐτῆς χώρας ποιοῦνται τὰς συνθήκας· τῆς δὲ λοιπῆς Ἰταλίας οὐ μνημονεύουσι, διὰ τὸ μὴ πίπτειν ὑπὸ τὴν αὐτῶν ἐξουσίαν.

Polybii monita de primo fœdere.

Μετὰ δὲ ταύτας, ἑτέρας ποιοῦνται συνθήκας, ἐν αἷς προσπεριειλήφασι Καρχηδόνιοι Τυρίους καὶ
2τὸν Ἰτυκαίων δῆμον. πρόσκειται δὲ καὶ τῷ Καλῷ ἀκρωτηρίῳ, Μαστίας, Ταρσηΐου· ὧν ἐκτὸς οἴονται δεῖν Ῥωμαίους μήτε λῃΐζεσθαι, μήτε πόλιν κτίζειν.
3Εἰσὶ δὲ τοιαῦδέ τινες· Ἐπὶ τοῖσδε φιλίαν εἶναι

XXIV. Alterum Fœdus. A.V. 406.

Ee 3 Ῥω-

4. *Vocab.* δημοσίᾳ *abeſt b. l. a libris noſtris. Adjecit Caſaub. præeunte Perotto.*

adire licet Romanis: &, jus ſuum cuique ſe ſervaturos, publica fide pollicentur Carthaginienſes. Apparet autem ex hoc fœdere, ſic Carthaginienſes loqui de *Sardinia & Africa*, tamquam de ſua ditione: de *Sicilia* contra diſerte diſtinguunt, & de ea tantum parte Siciliæ hoc fœdere cavent, quæ Pœnorum dominationem agnoſcit. Similiter Romani de ſolo *Latio* fœdere iſto cavent: reliquæ Italiæ mentionem nullam faciunt, ut quæ in poteſtate illorum non eſſet.

24. Poſt hæc, aliud ſanctum eſt inter hos populos fœdus, in quo ſimul complexi Carthaginienſes ſunt *Tyrios* & *Vticenſem* populum. Pulcro autem promontorio adjecta ſunt *Maſtia* & *Tarſejum:* ultra quæ loca Romanis non permittitur neque prædas facere, neque urbem condere. Verba fœderis ſunt hujusmodi: *Amicitia Romanis & Roma-*

Digitized by Google

Alterum Fœdus.

Ῥωμαίοις καὶ τοῖς Ῥωμαίων συμμάχοις, καὶ Καρχηδονίων καὶ Τυρίων καὶ Ἰτυκαίων δήμῳ, καὶ τοῖς τούτων συμμάχοις. Τοῦ Καλοῦ ἀκρωτηρίου, Μαστίας, Ταρσηίου, μὴ λῃΐζεσθαι ἐπέκεινα Ῥωμαίους, μηδὲ ἐμπορεύεσθαι, μηδὲ πόλιν κτίζειν. Ἐὰν δὲς Καρχηδόνιοι λάβωσιν ἐν τῇ Λατίνῃ πόλιν τινὰ μὴ οὖσαν ὑπήκοον Ῥωμαίοις, τὰ χρήματα καὶ τοὺς ἄνδρας ἐχέτωσαν, τὴν δὲ πόλιν ἀποδιδότωσαν. Ἐὰν δέ τινες Καρχηδονίων λάβωσί τινας, πρὸς οὓς εἰρήνη μέν ἐστιν ἔγγραπτος Ῥωμαίοις, μὴ ὑποτάττωνται δέ τι αὐτοῖς, μὴ καταγέτωσαν εἰς τοὺς Ῥωμαίων λιμένας· ἐὰν δὲ καταχθέντος ἐπιλάβηται ὁ Ῥωμαῖος, ἀφιέσθω. ὡσαύτως δὲ μηδ' οἱ Ῥωμαῖοι ποιείτωσαν. Ἂν ἔκ τινος χώρας, ἧς Καρχηδόνιοι ἐπάρχουσιν,

XXIV. 6. καταγέτωσαν *Vat. Flor. Reg. B.* Ceteri vulgo κατάγετωσαν.

Romanorum ſociis cum populo Carthaginienſi, Tyriis, & Vticenſibus, eorumque ſociis, his legibus eſto. Romani ultra Pulchrum promontorium, Maſtiam & Tarſejum prædas ne faciunto, nec ad mercaturam eunto, nec urbem conduunto. Si in Latio urbem aliquam Carthaginienſes ceperint, quæ ſub ditione Romanorum non ſit; pecuniam & captivos ipſi habento, urbem reddunto. Si qui Carthaginienſium aliquos ceperint, quibuſcum fœdere ſcripto juncti ſint Romani, qui tamen ſub Romanorum imperio non fuerint, hos in populi Romani portus ne deducunto: ſi quis erit deductus, & manum Romanus injecerit, liber eſto. Eodem vero jure & Romani tenentor. Si Romanus ex aliqua regione, quæ ſub

Alterum Fœdus.

χουσιν, ὕδωρ ἢ ἐφόδια λάβῃ ὁ Ῥωμαῖος· μετὰ τούτων τῶν ἐφοδίων μὴ ἀδικείτω μηδένα, πρὸς οὓς εἰρήνη καὶ φιλία ἐστὶ Καρχηδονίοις. [ὡσαύτως δὲ μηδ' ὁ Καρχηδόνιος] ποιείτω. εἰ δὲ, μὴ ἰδίᾳ μεταπορευέσθω· ἐὰν δέ τις τοῦτο ποιήσῃ, δημόσιον γιγνέσθω τὸ ἀδίκημα. Ἐν Σαρδόσι καὶ Λιβύῃ μηδεὶς Ῥωμαίων μήτ' ἐμπορευέσθω, μήτε πόλιν κτιζέτω, *, εἰ μὴ ἕως τοῦ ἐφόδια λαβεῖν, ἢ πλοῖον ἐπισκευάσαι. ἐὰν δὲ χειμὼν κατεπανέγκῃ, ἐν πέντε ἡμέραις ἀποτρεχέτω. Ἐν Σικελίᾳ, ἧς Καρχηδόνιοι ἐπάρχουσι, καὶ ἐν Καρχηδόνι, πάντα καὶ ποιείτω καὶ πωλείτω, ὅσα καὶ τῷ πολίτῃ ἔξεστιν. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Καρχηδόνιος ποιείτω ἐν Ῥώμῃ.

sub imperio Carthaginiensium erit, aquam commeatusve sumserit: cum his commeatibus ne cui eorum injuriam facito, quibuscum pax & amicitia est Carthaginiensibus. Similiter Romanus ne facito. Sin fecerit; ne privatim instituatur ejus persecutio. Sed si quis tale aliquid admiserit, publica ea injuria esto. In Sardinia & Africa neque mercaturam faciat quisquam Romanorum, neque urbem condito; [neve eo appellito,] nisi commeatus accipiendi gratia, vel naves reficiendi. Si tempestas detulerit, intra diem quintum excedito. In Sicilia, ubi Carthaginienses imperaverint, item Carthagine, omnia Romanus facito, & vendito, quæ civi licebit. Idem Romæ Carthaginiensi jus esto.

9. *Ex conject. adjeci verba uncis inclusa; quorum in locum, quum absint a libris, lacunæ signum posuerat Casaubonus.* 10. εἰ δὲ μὴ *jungenda & ab* ἰδίᾳ *separanda censuit Gretius, & sic distinguunt Flor. Aug. & Reg. A. B.* 11. *Vbi Asterisc. posui, inque* μηδὲ καθωρμιζέσθω *aut aliquid simile inferendum puto.*

Rursus

Monita Polybii.

Πάλιν ἐν ταύταις ταῖς συνθήκαις τὰ μὲν κατὰ 14
Λιβύην καὶ Σαρδόνα προσεπιτείνουσιν ἐξιδιαζόμενοι,
καὶ πάσας ἀφαιρούμενοι τὰς ἐπιβάθρας Ῥωμαίων.
περὶ δὲ Σικελίας ταὐναντία, προσδιασαφοῦσι, περὶ 15
τῆς ὑπ' αὐτοὺς τασσομένης. Ὁμοίως δὲ καὶ Ῥωμαῖοι 16
περὶ τῆς Λατίνης· οὐκ οἴονται δεῖν τοὺς Καρχηδονίους
ἀδικεῖν Ἀρδεάτας, Ἀντιάτας, Κιρκαίτας, Ταρρα-
κινίτας. αὗται δ' εἰσὶν αἱ πόλεις αἱ περιέχουσαι πα-
ρὰ θάλατταν τὴν Λατίνην χώραν, ὑπὲρ ἧς ποιοῦν-
ται τὰς συνθήκας.

XXV. Fœdus proximum ante bellum Pun. I. A.V. 474.

Ἔτι τοιγαροῦν, τελευταίας ποιοῦνται συνθήκας
Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν Πύρρου διάβασιν, πρὸ τοῦ συστή-
σασθαι τοὺς Καρχηδονίους τὸν περὶ Σικελίας πόλε-
μον. ἐν αἷς τὰ μὲν ἄλλα τηροῦσι πάντα κατὰ τὰς 2
ὑπαρχούσας ὁμολογίας· πρόσκεινται δὲ τούτοις τὰ
ὑπογεγραμμένα· Ἐὰν συμμαχίαν ποιῶνται 3
πρὸς Πύρρον ἔγγραπτον, ποιείσθωσαν ἀμ-
φότε-

Rursus in hoc fœdere Carthaginienses contendunt, & quidem majore etiam studio, *Africam Sardiniamque* sibi asserere proprias: omnesque ad illas aditus Romanis præcludunt. Contra, *de Sicilia* cum loquuntur, distinctionem illam adhibent, de ea se loqui, quæ sit dominationi ipsorum subjecta. Similiter Romani *de Latio;* cavent enim, ne fiat injuria Ardeatibus, Antiatibus, Circejensibus, Tarracinensibus: hæc autem sunt oppida Latii maritima, quæ legibus hujus fœderis volunt esse comprehensa.

25. *Postremum* deinde *fœdus* hæ civitates icerunt, *circa Pyrrhi trajectionem*, prius quam de Sicilia bellum a Pœnis esset susceptum. In hoc fœdere omnes conditiones servantur, de quibus in prioribus convenerant. Adjiciunt vero ad illa hæc, quæ sequuntur: *Si societatem cum Pyrrho populus Romanus aut Carthaginiensis inierit, fœderis legibus*

Digitized by Google

Φότεροι, ἵνα ἐξῇ βοηθεῖν ἀλλήλοις ἐν τῇ Fœdus ante bellum Pun. I.
τῶν πολεμουμένων χώρᾳ. ὁπότεροι δ' ἂν χρείαν ἔχωσι τῆς βοηθείας, τὰ πλοῖα παρεχέτωσαν. Καρχηδόνιοι, καὶ εἰς τὴν ὁδὸν, καὶ εἰς τὴν ἔφοδον· τὰ δὲ ὀψώνια τοῖς σαυτῶν ἑκάτεροι. Καρχηδόνιοι δὲ καὶ κατὰ θάλατταν Ῥωμαίοις βοηθείτωσαν, ἂν χρεία ᾖ. τὰ δὲ πληρώματα μηδεὶς ἀναγκαζέτω ἐκβαίνειν ἀκουσίως. Τὸν δὲ ὅρκον ὀμνύειν δεῖ τοιοῦτον· ἐπὶ μὲν τῶν πρώτων συνθηκῶν, Καρχηδονίους μὲν, τοὺς θεοὺς τοὺς πατρῴους· Ῥωμαίους δὲ, Δία Λίθον, κατά τι παλαιὸν ἔθος· ἐπὶ δὲ τούτων, τὸν Ἄρην καὶ τὸν Ἐνυάλιον. Ἔστι δὲ τὸ Δία Λίθον, Iuramentum per Iovem lapidem.
τοιοῦτον· λαβὼν εἰς τὴν χεῖρα λίθον ὁ ποιούμενος τὰ ὅρκια περὶ τῶν συνθηκῶν, ἐπειδὰν ὁμόσῃ δημοσίᾳ πίστει, λέγει τάδε· Εὐορκοῦντι μὲν ποιεῖν

Ee 5 τἀγα-

XXV. 6. *Verba* ἐπὶ μὲν τ. π. συνθηκῶν, *post* Ῥωμαίους δὲ *reponenda videntur.* Ibid. Δία λίθον *recte edidit Ernesti. Ante eum* διὰ λίθου *edd. ex Bav.* διὰ λίθων *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. ἐπὶ δὲ τούτων. ἐπὶ δὲ τούτῳ *edd. ex Bav.*

gibus uterque caveto, ut si alterutrius ditionem hostis invaserit, invicem sibi ferre opem liceat. Vtriutri vero opus auxilio habuerint, naves a Carthaginiensibus præbentur, & ad iter & ad aggrediendum hostem: stipendia suis utrique danto. Carthaginienses etiam mari, si opus erit, Romanis auxiliantor: socios vero navales nemo invitos navibus exire cogito. Porro jusjurandum ejusmodi dandum erat. Prioribus fœderibus Carthaginienses quidem per deos patrios jurarunt: Romani vero Iovem lapidem, ex veteri quodam ritu; postremo autem hoc fœdere Martem & Quirinum. *Mos* autem *jurandi Iovem lapidem* talis est. Fecialis, qui jurejurando fœdus firmat, lapidem in manus sumit, &, postquam fide publica juravit, hæc dicit: *Si fidem servasso, tum me dii*

Digitized by Google

τἀγαθά· εἰ δ' ἄλλως διανοηθείην τι ἢ πράξαιμι, πάντων τῶν ἄλλων σωζομένων ἐν ταῖς ἰδίαις πατρίσιν, ἐν τοῖς ἰδίοις νόμοις, ἐπὶ τῶν ἰδίων βίων, ἱερῶν, τάφων, ἐγὼ μόνος ἐκπέσοιμι οὕτως, ὡς ὅδε λίθος νῦν. καὶ ταῦτ' εἰπὼν, ἔῤῥιπτε τὸν λίθον ἐκ τῆς χειρός.

XXVI. Fœderum tabulæ æneæ.

Philini error circa illud fœdus.

Τούτων δὴ τοιούτων ὑπαρχόντων, καὶ τηρουμένων τῶν συνθηκῶν ἔτι νῦν ἐν χαλκώμασι παρὰ τὸν Δία τὸν Καπιτώλιον, ἐν τῷ τῶν ἀγορανόμων ταμιείῳ· τίς οὐκ ἂν εἰκότως θαυμάσειε Φιλίνου τοῦ συγγραφέως, οὐ διότι ταῦτ' ἠγνόει· (τοῦτο μὲν γὰρ οὐ θαυμαστόν· ἐπεὶ καθ' ἡμᾶς ἔτι καὶ Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων οἱ πρεσβύτατοι, καὶ μάλιστα δοκοῦντες περὶ τὰ κοινὰ σπουδάζειν, ἠγνόουν·) ἀλλὰ, πόθεν ἢ πῶς ἐθάῤῥησε γράψαι τἀναντία τούτοις· διότι Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ὑπάρχοιεν συνθῆκαι, καθ' ἃς

XXVI. 1. Καπιτώλιον. Καπετώλιον *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Καπιτωλῖνον *Caſaub. cum Vrſin. inv. miſtis.* 2. μάλιστα δοκ. μάλιθ' οἱ δοκοῦντες *edd. ex Bav.*

dii adjuvent: ſin ſciens fefellero, tum ego, ſalvis ceteris omnibus in ſuis patriis, ſuis legibus, ſuis penatibus, ſacris, ſepulcris, ſolus excidam, ut hic nunc lapis. His dictis, lapidem manu ejicit.

26. Quum igitur hujusmodi exſtent *fœdera*, ſerventurque etiam nunc, *tabulis æneis inſcripta*, apud Iovem Capitolinum *in Ædilium ærario;* quis non jure merito *Philinum* hiſtoriæ ſcriptorem miretur? non quod hæc ignoraverit: (nam id quidem mirum non eſt; quandoquidem memoria adhuc noſtra & Romanorum & Carthaginienſium maximi quique natu, & eorum quæ ad Remp. ſpectant omnium judicio callentiſſimi, hæc neſciebant:) ſed quo auctore quave ratione ſit ausus contraria iſtis ſcribere: *inter Romanos & Carthaginienſes fœdus interceſſiſſe, ex cujus legibus*

εἰς ἔδει Ῥωμαίους μὲν ἀπέχεσθαι Σικελίας ἁπάσης, Philini error circa illud fœdus.
4 Καρχηδονίους δὲ Ἰταλίας· καὶ διότι ὑπερέβαινον Ῥωμαῖοι τὰς συνθήκας καὶ τοὺς ὅρκους, ἐπεὶ ἐποιήσαντο τὴν πρώτην εἰς Σικελίαν διάβασιν· μήτε γεγονότος, μήθ' ὑπάρχοντος τὸ παράπαν ἐγγράφου 5 τοιούτου μηδενός. ταῦτα γὰρ ἐν τῇ δευτέρᾳ λέγει βίβλῳ διαῤῥήδην. περὶ ὧν ἡμεῖς ἐν τῇ παρασκευῇ τῆς ἰδίας πραγματείας μνηθέντες, εἰς τοῦτον ὑπερεθέμεθα τὸν καιρὸν, κατὰ μέρος περὶ αὐτῶν ἐξεργάσασθαι, διὰ τὸ καὶ πλείους διεψεῦσθαι τῆς ἀληθείας ἐν τούτοις, πιστεύσαντας τῇ Φιλίνου γραφῇ. 6 Οὐ μὴν, ἀλλ' εἰ κατὰ τοῦτό τις ἐπιλαμβάνεται Ῥωμαίων περὶ τῆς εἰς Σικελίαν διαβάσεως, ὅτι καθόλου Μαμερτίνους προσέλαβον εἰς τὴν φιλίαν, καὶ μετὰ ταῦτα δεομένοις ἐβοήθησαν, οἵ τινες οὐ μόνον τὴν Μεσσηνίων πόλιν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ῥηγίνων παρεγεπόνθησαν, εἰκότως ἂν δόξειε δυσαρεστεῖν. εἰ δὲ παρὰ

legibus tenerentur Romani universa Sicilia abstinere, Carthaginienses vero Italia: primosque Romanos fœdus illud & jusjurandum violasse, quando in Siciliam trajecerunt: quum neque factum umquam fuerit, neque hodie exstet monumentum ullum talis fœderis. Hoc tamen disertis verbis *in secundo Historiarum libro* scribit *Philinus.* Qua de re cum in Præparatione operis nostri mentionem faciebamus, curatiorem hujus quæstionis tractationem in hunc locum rejecimus: quod multi, fidem illius Scriptoris secuti, falsum pro vero sint amplexi. Enimvero, si quis *Romanorum trajectionem in Siciliam* eo nomine reprehendat, quod *Mamertinos, quocumque tandem prætextu, in amicitiam suam acceperint, & mox petentibus opem tulerint;* qui non solum Messaniorum urbem, sed etiam Rhegiensium scelesta fraude interceperant; merito fortasse factum hoc illorum improbaverit. Sin

contra

Digitized by Google

παρὰ τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας ὑπολαμβάνει τις αὐτοὺς πεποιῆθαι τὴν διάβασιν· ἀγνοεῖ προφανῶς.

XXVII. Fœdus post bellum Punicum I.

Συντελεσθέντος τοίνυν τοῦ περὶ Σικελίας πολέμου, ποιοῦνται συνθήκας ἄλλας, ἐν αἷς τὰ συνέχοντα τῶν ἐγγράπτων ἦν ταῦτα· Ἐκχωρεῖν Καρχηδονίους Σικελίας, καὶ τῶν νήσων ἁπασῶν τῶν κειμένων Ἰταλίας μεταξὺ καὶ Σικελίας. τὴν ἀσφάλειαν ὑπάρχειν παρ' ἑκατέρων τοῖς ἑκατέρων συμμάχοις. μηδετέρους ἐν ταῖς ἀλλήλων ἐπαρχίαις μηδὲν ἐπιτάττειν, μήδ' ἐποικοδομεῖν δημοσίᾳ, μηδὲ ξενολογεῖν, μηδὲ προσλαμβάνειν εἰς φιλίαν τοὺς ἀλλήλων συμμάχους. ἐξενεγκεῖν Καρχηδονίους ἐν ἔτεσι δέκα δισχίλια καὶ διακόσια τάλαντα, παραυτίκα δὲ δοῦναι χίλια. τοὺς αἰχμαλώτους χωρὶς λύτρων ἀποδοῦναι πάντας Καρχηδονίους τοῖς Ῥωμαίοις.

XXVII. 2. *Verba* Σικελίας, καὶ *absunt a Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

contra jusjurandum & leges fœderis in Siciliam eos transfretasse existimaverit; in manifesto errore versabitur.

27. Finito igitur bello Siculo, fœdus aliud factum, cujus præcipuæ conditiones hæ fuerunt: *Carthaginienses Sicilia & omnibus insulis, quæ inter Italiam & Siciliam sunt, decedunto. Vtriusque populi socii ab utroque populo tuti sunto. Neuter in alterius populi ditione quidquam imperato: neve publice inædificato, aut militem conducito: neque alterius populi socios alter in amicitiam recipito. Carthaginienses ut intra decem annos duo millia & ducenta talenta conferrent; mille sine mora darent. Captivos sine pretio omnes Romanis Carthaginienses redderent.*

Digitized by Google

γμαίοις. Μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν, λήξαντες τοῦ Λιβυκοῦ πολέμου, Ῥωμαῖοι, Καρχηδονίοις πόλεμον ἐξενέγκαντες ἕως δόγματος, ἐπισυνθήκας ἐποιήσαντο τοιαύτας· Ἐκχωρεῖν Καρχηδονίους Σαρδόνος, καὶ προσεξενεγκεῖν ἄλλα χίλια καὶ διακόσια τάλαντα, καθάπερ ἐπάνω προείπομεν. Ἐπὶ δὲ τοῖς προειρημένοις, τελευταίαν πρὸς Ἀσδρούβαν ἐν Ἰβηρίᾳ γίγνονται διομολογήσεις, ἐφ' ᾧ μὴ διαβαίνειν Καρχηδονίους ἐπὶ πολέμῳ τὸν Ἴβηρα ποταμόν. Ταῦθ' ὑπῆρχε τὰ δίκαια Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἕως εἰς τοὺς κατ' Ἀννίβαν καιρούς.

Fœdus post bellum Africum.

Fœdus cum Asdrubale.

Ὥσπερ οὖν τὴν εἰς Σικελίαν διάβασιν Ῥωμαίων οὐ παρὰ τοὺς ὅρκους εὑρίσκομεν γεγενημένην· οὕτως ὑπὲρ τοῦ δευτέρου πολέμου, καθ' ὃν ἐποιήσαντο τὰς περὶ Σαρδόνος συνθήκας, οὔτε πρόφασιν οὔτ' αἰτίαν εὕροι τις ἂν εὔλογον· ἀλλ' ὁμολογουμένως τοὺς Καρχηδονίους ἠναγκασμένους, παρὰ πάντα τὰ

XXVIII. Monita Polybii de jure Romanorum bello Pun. I.

rent. Rursus vero postea, finito bello Africo mercenariorum, quum Romani decreto tenus bellum intulissent Carthaginiensibus, priori fœderi has insuper conditiones adjecerunt: *Decederent Carthaginienses e Sardinia, & mille alia ac ducenta talenta conferrent;* sicut supra diximus. Ista omnia secuta est deinde in Hispania cum Asdrubale inita pactio: *ne belli caussa Iberum amnem transirent Carthaginienses.* Hæ sunt conventiones inter Romanos & Carthaginienses celebratæ, inde a principio, ad tempora usque *Hannibalis.*

28. Quemadmodum igitur transitu in Siciliam jusjurandum a Romanis fuisse violatum non invenimus: sic alterius belli, quando Sardiniam pacis legibus sibi vindicarunt, nec prætextum nec caussam probabilem aliquis reperiat. Quippe extra controversiam res est, *Carthaginienses necessitate temporum,*

Digitized by Google

Monita Polybii de jure Romanorum bello Pun. I.

τὰ δίκαια, διὰ τὸν καιρὸν, ἐκχωρῆσαι μὲν Σαρδόνος, ἐξενεγκεῖν δὲ τὸ προειρημένον πλῆθος τῶν χρημάτων. τὸ μὲν γὰρ ὑπὸ Ῥωμαίων περὶ τούτων λεγόμενον ἔγκλημα, διότι τοὺς παρὰ σφῶν πλοϊζομένους ἠδίκουν κατὰ τὸν Λιβυκὸν πόλεμον, ἐλύθη καθ' οὓς καιροὺς κομισάμενοι παρὰ Καρχηδονίων ἅπαντας τοὺς κατηγμένους, ἀντεδωρήσαντο χωρὶς λύτρων ἐν χάριτι τοὺς παρὰ σφίσιν ὑπάρχοντας αἰχμαλώτους. ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ δεδηλώκαμεν. Τούτων δὴ τοιούτων ὑπαρχόντων, λοιπὸν διευκρινῆσαι δεῖ καὶ σκέψασθαι περὶ τοῦ κατ' Ἀννίβαν πολέμου, ποτέροις αὐτῶν τὴν αἰτίαν ἀναθετέον.

XXIX. Iura Romanorum bello Pun. II.

Τὰ μὲν οὖν ὑπὸ Καρχηδονίων τότε ῥηθέντα δεδηλώκαμεν. τὰ δ' ὑπὸ Ῥωμαίων λεγόμενα νῦν ἐρεῦμεν.

XXVIII. 2. δίκαια. δικαιώματα *Aug.* 3. παρὰ σφῶν. παρ' αὐτῶν *Flor.* Ibid. χωρὶς λύτρων. *Mendosi libri omnes* χωρὶς αὐτῶν. 4. ἐν τῇ πρὸ ταύτης β βίβλῳ *voluerunt Gron. & Reiskius. Pessis & ἐν τῇ τρίτῃ πρὸ ταύτης βίβλῳ aut ἐν ταῖς πρὸ ταύτης βίβλοις, suspicari.* 5. διευκρινῆσαι δεῖ. δεῖ *abest Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

porum, contra jus, fuisse coactos Sardinia decedere, & tantam pecuniæ vim, quantam ante commemoravimus, solvere. Nam quod de Pœnis queruntur Romani, *multos suorum mercatorum, bello Africo, ab his fuisse injuria affectos;* ea vero culpa dissoluta est, quo tempore Romani a Carthaginiensibus omnes, qui in illorum portus fuerant deducti, receperunt; cum quidem vicissim & ipsi, referendæ gratiæ causa, quoscunque penes se habuerant Pœnorum captivos, sine pretio illis restituerunt. Quibus de rebus in superioribus libris particulatim exposuimus. Quæ quum ita sint, superest ut videamus, diligenterque inquiramus, *ad utros illorum causa hujus belli, quod duce Hannibale gestum est, sit referenda?*

29. Ac Carthaginienses quidem super ea re quid dixerint, ante ostendimus. *Romani* vero ad quæ jura provocarint, nunc exponemus. Nam

Digitized by Google

μεν· οἷς τότε μὲν οὐκ ἐχρήσαντο, διὰ τὸν ἐπὶ τῇ Ζακανθαίων ἀπωλείᾳ θυμόν· λέγεται δὲ πολλάκις καὶ ὑπὸ πολλῶν παρ' αὐτοῖς. πρῶτον μὲν, ὅτι τὰς πρὸς Ἀσδρούβαν γενομένας ὁμολογίας οὐκ ἀθετητέον, καθάπερ οἱ Καρχηδόνιοι λέγειν ἐθάῤῥουν. οὐ γὰρ προσέκειτο, καθάπερ ἐπὶ τοῦ Λουτατίου, κυρίας εἶναι ταύτας, ἐὰν καὶ τῷ δήμῳ δόξῃ τῶν Ῥωμαίων· ἀλλ' αὐτοτελῶς ἐποιήσατο τὰς ὁμολογίας Ἀσδρούβας, ἐν αἷς ἦν, τὸν Ἴβηρα ποταμὸν μὴ διαβαίνειν ἐπὶ πολέμῳ Καρχηδονίους. Καὶ μὴν ἐν ταῖς περὶ Σικελίας συνθήκαις ἦν ἔγγραπτον, καθάπερ κἀκεῖνοι φασὶν, ὑπάρχειν τοῖς ἀμφοτέρων συμμάχοις τὴν παρ' ἑκατέρων ἀσφάλειαν· οὐκ αὐτοῖς μόνον τοῖς τότε συμμαχοῦσι, καθάπερ ἐποιοῦντο τὴν ἐκδοχὴν οἱ Καρχηδόνιοι· προσέκειτο γὰρ ἄν, ἤτοι τὸ, μὴ προσλαμβά-

Ratum esse debuit fœdus cum Asdrubale.

Ex superiori fœdere novis etiam sociis cautum erat.

XXIX. 3. ἐπὶ τοῦ Λουτατίου. *Sic correxi. Libri omnes* ἐπὶ τοὺς Λουτ. *Sed Casaub. cum Vrsino* ἐπὶ ταῖς Λουτ. *pro quo malleus* ταῖς ἐπὶ Λουτ.

Nam etsi illi quidem tunc temporis, ob Sagunti exscisionem ira æstuantes, nihil horum in medium attulerunt; tamen & sæpe & a multis illorum proferuntur. Primum quidem, initas cum Asdrubale conventiones pro irritis non esse habendas, quemadmodum ausi sunt Carthaginienses dicere. Nullam enim ejusmodi exceptionem adjectam fuisse, qualem in Lutatii pace: *ita fore ratam, si & populo Romano visum esset.* Sed Asdrubalem plena atque absoluta auctoritate conditiones ejus pacis probasse, quibus cavebatur, *ne belli caussa Iberum amnem Carthaginienses transirent.* Iam vero in pace qua de Sicilia transactum est, scriptum erat, quod & illi fatentur; *utriusque populi socii ab utroque populo tuti sunto:* non solum ii, qui *tunc* socii essent; quemadmodum Carthaginienses interpretantur. Sic enim additum fuisset, vel,

Novis etiam sociis cautum erat.

λαμβάνειν ἑτέρους συμμάχους παρὰ τοὺς προϋπάρχοντας, ἢ τὸ, μὴ περιλαμβάνεσθαι τοὺς ὕστερον προσληφθέντας τούτων τῶν συνθηκῶν. ὅτε δὲ τούτων οὐδέτερον ἐγράφη, προφανὲς ἦν, ὅτι πᾶσι τοῖς ἑκατέρων συμμάχοις καὶ τοῖς οὖσι τότε, καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα προσληφθησομένοις, τὴν παρ' ἀμφοῖν ἀσφάλειαν ἀεὶ δεῖν ἦν ὑπάρχειν. Ὁ δὴ καὶ πάντως ἂν εἰκὸς εἶναι δόξειεν. οὐ γὰρ δήπου τοιαύτας ἔμελλον ποιήσεσθαι συνθήκας, δι' ὧν ἀφελοῦντας τὴν ἐξουσίαν σφῶν αὐτῶν τοῦ προσλαμβάνειν, κατὰ καιρούς, ἄν τινες ἐπιτήδειοι φανώσιν αὐτοῖς φίλοι καὶ σύμμαχοι· οὐδὲ μήν, προσλαβόντες εἰς τὴν σφετέραν πίστιν, περιόψεσθαι τούτους, ὑπό τινων ἀδικουμένους. ἀλλ' ἦν ἀμφοτέρων τὸ συνέχον τῆς ἐννοίας, τῆς ἐν ταῖς συνθήκαις· τῶν μὲν ὑπαρχόντων ἀμφοτέροις τότε συμμάχων ἀφέξεσθαι, καὶ κατὰ μηδένα τρόπον τοὺς ἑτέ-

5. περιλαμβ. correxi ex conject. Vulgo omnes παραλαμβ. 6. ὅτι πᾶσι ex emend. Vrsini est & ex Reg. B. Veteres libri omnes mend. ἕτι πᾶσι.

vel, *ut socios novos adsciscere jus ne esset:* vel, *hoc fœdere eos non comprehendi, qui ad societatem post pacem factam accessissent.* Quorum neutrum quum sit adjectum, perspicuum est, oportuisse, *ut omnes utriusque populi socii, & qui tunc erant, & qui postea assumerentur, ab utroque populo tuti essent.* Idque & omnino rationi consentaneum videri debet. Neque enim ejusmodi pacem profecto erant facturi, per quam libertate privarentur, assumendi eos, qui pro temporum occasionibus utiles amici ac socii viderentur; neque, si quos in fidem suam recepissent, eos, injuria ab aliis affectos, erant neglecturi. Quin imo populi utriusque mens ac sententia in illo fœdere fuit, super sociis quidem quos jam alteruter haberet, ut iis alter abstineret, neque ulla ratione alter alterius

ἑτέρους παρὰ τῶν ἑτέρων ἐπιδέξασθαί τινας τούτων εἰς συμμαχίαν· περὶ δὲ τῶν μετὰ ταῦτα προσληφθησομένων, αὐτὸ τοῦτο, τὸ, μὴ ξενολογεῖν, μήτ' ἐπιτάττειν μηδετέρους μηδὲν ἐν ταῖς ἀλλήλων ἐπαρχίαις καὶ συμμαχίαις· ὑπάρχειν τε τὴν ἀσφάλειαν πᾶσι τὴν παρ' ἀμφοῖν.

Τούτων δὴ τοιούτων ὑπαρχόντων, ὁμολογούμενον ἦν κἀκεῖνο· διότι Ζακανθαῖοι πλείοσιν ἔτεσιν ἤδη πρότερον τῶν κατ' Ἀννίβαν καιρῶν ἐδεδώκεισαν αὐτοὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν. σημεῖον δὲ τοῦτο μέγιστον, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Καρχηδονίοις ὁμολογούμενον· ὅτι στασιάσαντες Ζακανθαῖοι πρὸς σφᾶς, οὐ Καρχηδονίοις ἐπέτρεψαν, καίπερ ἐγγὺς ὄντων αὐτῶν, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἤδη πρατ[τ]όντων, ἀλλὰ Ῥωμαίοις, καὶ διὰ τούτων ἐποιήσαντο τὴν κατόρθωσιν τῆς πολιτείας. Διόπερ, εἰ μέν τις τὴν

XXX. Saguntini ante tempora Hannibalis socii erant Romanorum.

XXX. 1. τὴν Ῥωμ. τὴν τῶν Ῥωμαίων *Vat. Flor.*

terius socium aliquem reciperet in societatem: de iis vero qui postea essent assumendi, hoc ipsum cautum est, *ne militem conduceret aut quidquam imperaret alter in alterius provinciis, & sociis populis:* &, *ut omnes tuti essent ab utrisque.*

30. Hæc quum ita se habeant, etiam illud in confesso erat, *Saguntinos pluribus annis ante Hannibalis tempora in Romanorum fidem se dedidisse.* Cujus rei maximum hoc documentum est, vel ipsorum Carthaginiensium testimonio: quod exorta Sagunti inter cives seditione, arbitrium discordiarum suarum non permisere Carthaginiensibus; qui tamen & vicini erant, & res in Hispania jam tum gerebant; sed Romanis: quorum opera usi sunt in componendo civitatis suæ statu. Quare, si quis belli hujus caus-

Digitized by Google

Alio respectu, injuste bellum Pun. II. inceperunt Pœni.

τὴν Ζακάνθης ἀπώλειαν αἰτίαν τίθησι τοῦ πολέμου, συγχωρητέον, ἀδίκως ἐξενηνοχέναι τὸν πόλεμον Καρχηδονίους· κατά τε τὰς ἐπὶ τοῦ Λουτατίου συνθήκας, καθ' ἃς ἔδει τοῖς ἑκατέρων συμμάχοις τὴν ὑφ' ἑκατέρων ὑπάρχειν ἀσφάλειαν· κατά τε τὰς ἐπ' Ἀσδρούβου, καθ' ἃς οὐκ ἔδει διαβαίνειν τὸν Ἴβηρα ποταμὸν ἐπὶ πολέμῳ Καρχηδονίους. εἰ δὲ τὴν Σαρδόνος ἀφαίρεσιν καὶ τὰ σὺν ταύτῃ χρήματα· πάντως ὁμολογητέον, εὐλόγως πεπολεμηκέναι τὸν κατ' Ἀννίβαν πόλεμον τοὺς Καρχηδονίους· καιρῷ γὰρ πεισθέντες, ἠμύναντο σὺν καιρῷ τοὺς βλάψαντας.

Alio respectu, jure.

XXXI. Cur his immoratus sit Polybius.

Ἔνιοι δὲ τῶν ἀκρίτως τὰ τοιαῦτα θεωμένων τάχα ἂν φήσαιεν, ἡμᾶς οὐκ ἀναγκαίως ἐπὶ πλεῖον ἐξακριβοῦν τοὺς ὑπὲρ τῶν τοιούτων λόγους. Ἐγὼ δ', εἰ μέν τις ὑπείληφε πρὸς πᾶσαν περίστασιν αὐτάρκης ὑπάρχειν, καλὴν μέν, οὐκ ἀναγκαίαν δ' ἴσως, φήσαιμ' ἄν, εἶναι τὴν τῶν προγεγονότων ἐπιστήμην.

sam *Sagunti excidium* statuat, concedendum necessario, *Carthaginienses injuste bellum istud suscepisse:* sive pacem Lutatio Consule factam spectes, per quam utriusque populi socios ab utrisque tutos esse oportuit; sive pacta cum Asdrubale inita, per quæ non licuit Carthaginiensibus belli causa amnem Iberum transire. Sin belli causam statuas *ademtam Sardiniam, & pecuniam simul extortam:* fatendum omnino, *justam Carthaginienses habuisse causam* ejus belli gerendi, quod duce Hannibale fuit gestum: nam, postquam tempori cesserant, rursus commodo tempore ultum iverunt eos, qui ipsis injuriam fecerant.

31. Sed dicet fortasse aliquis ex eorum numero, qui in lectione Historiarum nullo judicio versari solent; nihil fuisse causæ, cur in hoc sermone diutius immoraremur. Enimvero, si quis putaverit satis sibi in se uno esse præsidii adversus omnes casus; huic ego notitiam rerum ante gestarum honestam quidem, at non fortasse necessariam, fore duxerim.

Sed

Digitized by Google

στήμην. εἰ δὲ μηδεὶς ἂν, μήτε περὶ τῶν κατ' ἰδίαν, μήτε περὶ τῶν κοινῶν, τολμήσαι τοῦτ' εἰπεῖν, ἄνθρωπος ὤν· διὰ τὸ, κἂν κατὰ τὸ παρὸν εὐτυχῇ, τήν γε περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδα μηδένα τῶν νοῦν ἐχόντων ποτ' ἂν εὐλόγως βεβαιώσασθαι· οὐ μόνον καλὴν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἀναγκαίαν εἶναί φημι διὰ ταῦτα τὴν τῶν παρεληλυθότων ἐπίγνωσιν. Πῶς γὰρ ἂν, εἴ τε αὐτὸς ἀδικούμενός τις, ἢ τῆς πατρίδος ἀδικουμένης, βοηθοὺς εὕροι καὶ συμμάχους; εἴ τε κτήσασθαί τι καὶ προκαταρξασθαι σπουδάζων, τοὺς συνεργήσοντας αὐτῷ παρεσκευάσαι πρὸς τὰς ἐπιβολάς; πῶς δ' ἂν, εὐδοκούμενος τοῖς ὑποκειμένοις, τοὺς βεβαιώσοντας τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν καὶ διαφυλάξοντας τὴν κατάστασιν παροξύναι δικαίως, εἰ μηδὲν εἰδείη τῆς τῶν προγεγονότων περὶ ἑκάστους ὑπομνήσεως; Πρὸς μὲν γὰρ τὸ παρὸν ἀεί πως ἁρμόζο-

Rerum præteritarum cognitio, ad res nunc gerendas neceſſaria.

Ff 2

XXXI. 3. *μηδένα τῶν νοῦν ἐχόντων &c. Mendoſæ veteres libri omnes ſic ferè: μηδένα τῶν νῦν ποτ' ἂν εὐλόγως βεβαιώσασθαι τῶν νοῦν ἐχόντων.*

Sed quando homo natus nemo id dicere auſit, neque de privata ſua, neque de publica re; quoniam, licet præſenti fruatur felicitate, de futuro tamen ſanæ mentis nemo certam ſpem ſibi ſit ſponſurus: idcirco *præteritarum rerum cognitionem, non modo honeſtam, verum etiam neceſſariam*, pronuntiare equidem non verear. Nam, ſive ipſe aut patria ipſius injuriam a quoquam acceperint, qua ratione adjutores & ſocios ſibi conciliaverit? ſive acquirere ſibi aliquid, & prior ipſe belli initium facere cogitet; quî alios incitaverit, ut ſua incepta velint ire adjutum? Quomodo denique, ſi rebus præſentibus acquieſcat, alios impulerit, ut quam ipſe formam Reip. probat, eam affirmare velint, neque ſollicitari ſtatum civitatis patiantur; ſi ex rerum apud quosque ante geſtarum memoria nihil habeat compertum? Etenim præſenti tempori ſe accommodantes, ſimulantes

ac

Rerum præteritarum cognitio neceſſaria.

μοζόμενοι, καὶ συνυποκρινόμενοι, τοιαῦτα καὶ λέγουσι καὶ πράττουσι πάντες, ὥστε δυσθεώρητον εἶναι τὴν ἑκάστου προαίρεσιν, καὶ λίαν ἐν πολλοῖς ἐπισκοτεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν. τὰ δὲ παρελθυθότα τῶν ἔργων, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων λαμβάνοντα τὴν δοκιμασίαν, ἀληθινῶς ἐμφαίνει τὰς ἑκάστων αἱρέσεις καὶ διαλήψεις, καὶ δῆλοῖ παρ' οἷς μὲν χάριν, εὐεργεσίαν, βοήθειαν ἡμῖν ὑπάρχουσαν, παρ' οἷς δὲ ταναντία τούτων. ἐξ ὧν καὶ τὸν ἐλεήσοντα, καὶ τὸν συνοργιζόμενον, ἔτι δὲ τὸν δικαιώσοντα, πολλάκις καὶ ἐπὶ πολλῶν εὑρεῖν ἐστιν. ἅπερ ἔχει μεγίστας ἐπικουρίας, καὶ κοινῇ, καὶ ἰδίᾳ, πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον. Διόπερ οὐχ οὕτως ἐστὶ φροντιστέον τῆς αὐτῶν τῶν πράξεων ἐξηγήσεως, οὔτε τοῖς γράφουσιν, οὔτε τοῖς ἀναγινώσκουσι τὰς ἱστορίας, ὡς τῶν πρότερον, καὶ τῶν ἅμα, καὶ τῶν ἐπιγιγνομένων τοῖς ἔργοις.

In Hiſtoria, cauſſæ & adjuncta & conſequentia debent exponi.

9. συνοργιζόμ. συνοργιεόμενον *ſua auctoritate edidit Caſaub.* 11. πρότερον. *Vulgo alii* προτέρων.

ac diſſimulantes, ita agunt ſemper & loquuntur omnes, ut, quæ ſint illorum voluntates atque conſilia, difficile ſit cognoſcere, atque multis in rebus veritas obſcuretur. At præterita facta, de quibus ex ipſo exitu judicare licet, voluntates ac cogitationes cujusque vere palam faciunt; oſtenduntque nobis, a quibus gratiam, beneficium, auxilium ſperare; a quibus contraria metuere debeamus. Ex quo ſæpe in multis eſt intelligere, quis tuos caſus ſit miſeraturus; cui iram facta tibi injuria ſit expreſſura; quis denique in auctorem injuriæ ſit animadverſurus. Quæ omnia ad communem hominum vitam, qua privatim, qua publice, magno cumprimis ſubſidio eſſe queant. Quamobrem, nec qui ſcribunt, nec qui legunt Hiſtorias, tantopere ad ea per ſe, quæ ſunt geſta, par eſt attendere; quam ad ea, quæ ante acciderant, quæque ſimul evenere, aut res transactas ſunt conſecuta.

Digitized by Google

12 ἔργοις. Ἱστορίας γὰρ ἐὰν ἀφέλῃ τις τὸ διὰ τί, καὶ πῶς, καὶ τίνος χάριν ἐπράχθη, καὶ τὸ πραχθὲν πότερα εὔλογον ἔσχε τὸ τέλος· τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς, ἀγώνισμα μὲν, μάθημα δὲ οὐ γίγνε-
13 ται· καὶ παραυτίκα μὲν τέρπει, πρὸς δὲ τὸ μέλλον οὐδὲν ὠφελεῖ τὸ παράπαν.

XXXII. Molem operis sui excusat auctor.

Ἢ, καὶ τοὺς ὑπολαμβάνοντας, δύσκητον εἶναι καὶ δύσγνωστον τὴν ἡμετέραν πραγματείαν, διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν βίβλων, ἀγνοεῖν νομι-
2 στέον. πόσῳ γὰρ ῥᾷόν ἐστι καὶ κτήσασθαι καὶ διαγνῶναι βίβλους τετταράκοντα, καθαπερανεὶ κατὰ μίτον ἐξυφασμένας· καὶ παρακολουθῆσαι σαφῶς ταῖς μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν καὶ Λιβύην πράξεσιν, ἀπὸ τῆς τῶν κατὰ Πύῤῥον ὑπὸ Τιμαίου συγγραφέντων καιρῶν ἐξηγήσεως εἰς τὴν Καρ-

χηδόνος

12. *Malim cum Reiskio* ἐπράχθη τὸ πραχθὲν, καὶ πότερα εὐλ.
XXXII. 2. διαγνῶναι. *An* διαναγνῶναι? Ibid. κατὰ μίτον *ex Reg. B. & conjecl. Vrſini edidit Caſaub. Veteres codd. omnes mendoſe* κατάμικτον. Ibid. ὑπὸ Τιμαίου *ex Caſaub. emendatione eſt. Poſſis & Τιμαίῳ cum Vrſino legere. Scripti libri omnes* καὶ Τίμαιον. *Praeterea Vat. & Flor. ſic:* ἀπὸ τῶν κατὰ Πύῤῥον καὶ Τίμαιον συγγραφέων καὶ καιρῶν ἐξηγήσεως. *Quod vide an verum ſit, dummodo inter* ἀπὸ *&* τῶν *inſeratur* τῆς.

ta. Quippe ſi tollas ex Hiſtoria, *qua cauſſa, quo modo, quo conſilio quidque fuerit geſtum, denique an probabilem exitum res ſuſcepta habuerit;* quod ſupereſt illius, ludicrum ſpectaculum eſt, non autem opus ad erudiendum lectorem comparatum: & in præſens quidem oblectationem, in poſterum vero utilitatem nullam omnino afferre poteſt.

32. Quare & errant illi, ſi qui opus noſtrum, propter numerum amplitudinemque librorum, & comparatu & lectu difficile putant. Quanto enim eſt facilius, parare ſibi & perlegere libros XL, continuo ſilo detextos, ex quibus recta ſerie res in Italia, in Sicilia, in Africa, inde a temporibus in quibus deſinunt *Timæi de Pyrrho hiſtoriæ*, usque ad cap-

tam Cartha-

Digitized by Google

Molem operis sui excusat auctor.

χηδόνος ἄλωσιν· ταῖς δὲ κατὰ τὴν ἄλλην οἰκουμένην, 3 ἀπὸ τῆς Κλεομένους τοῦ Σπαρτιάτου φυγῆς, κατὰ τὸ συνεχὲς, μέχρι τῆς Ἀχαιῶν καὶ Ῥωμαίων περὶ τὸν Ἰσθμὸν παρατάξεως· ἢ τὰς τῶν κατὰ μέρος γραφόντων συντάξεις ἀναγινώσκειν ἢ κτᾶσθαι; χωρὶς γὰρ τοῦ πολλαπλασίους αὐτὰς ὑπάρχειν τῶν ἡμετέρων ὑπομνημάτων, οὐδὲ καταλαβεῖν ἐξ αὐτῶν βεβαίως οὐδὲν οἷόν τε τοὺς ἀναγινώσκοντας· πρῶτον μὲν, διὰ τὸ τοὺς πλείστους μὴ ταὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν γράφειν· εἶτα, διὰ τὸ τὰς καταλήλους τῶν πράξεων παραλιπεῖν· ὧν ἐκ παραθέσεως συνθεωρουμένων καὶ συγκρινομένων, ἀμοιροτέρας ἕκαστα τυγχάνει δοκιμασίας τῆς κατὰ μέρος διαλήψεως· τῶν δὲ κυριωτάτων μηδὲ ψαύειν αὐτοὺς δύνασθαι τὰ παράπαν. Ἀκμὴν γὰρ φαμὲν ἀναγκαιότατα μέρη τῆς ἱστορίας εἶναι, τά τ' ἐπιγινόμενα τοῖς ἔργοις, καὶ

Fructus Historiæ Universalis.

3. γραφόντων ex conject. pro vulg. γραφέντων.

Carthaginem, gestas; in ceteris vero orbis partibus, quæ a Cleomenis fuga, Spartanorum regis, ad pugnam usque Achæorum & Romanorum ad Isthmum pugnatam, persequi & perspicue cognoscere valeas: quam illorum libros vel legere vel tibi comparare, qui separatim res easdem sunt persecuti. Nam, ut taceam, quod multis partibus nostri Commentarii mole illorum scriptorum superantur; ne capere quidem certi quidquam lectores ex illis possunt: primum, quia plerique eorum de rebus iisdem non eadem scribunt: deinde quia res eodem tempore alibi gestas prætermittunt; quas si invicem compares & contendas, aliud de singulis judicium feras, quam, separatim illa intuens, cogitaveras. Accedit, quod ne possunt quidem omnino scriptores illi vel attingere quæ maximi sunt momenti. Partes enim quam maxime necessarias Historiæ esse dicimus, quæ res gestas sunt secuta, aut easdem dum gererentur comitata

Digitized by Google

καὶ τὰ παρεπόμενα, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τὰς αἰ- Fructus
τίας. Θεωροῦμεν δὲ τὸν μὲν Ἀντιοχικὸν πόλεμον ἐκ historiæ
τοῦ Φιλιππικοῦ τὰς ἀφορμὰς εἰληφότα· τὸν δὲ universalis.
Φιλιππικὸν, ἐκ τοῦ κατ' Ἀννίβαν· τὸν δ' Ἀννιβιακὸν, ἐκ τοῦ περὶ Σικελίαν· τὰ δὲ μεταξὺ τούτων, πολλὰς καὶ ποικίλας ἐσχηκότα διαθέσεις, πάσας δὲ συννευούσας πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. Ταῦτα δὴ πάντα διὰ μὲν τῶν γραφόντων καθόλου δυνατὸν ἐπιγνῶναι καὶ μαθεῖν· διὰ δὲ τῶν τοὺς πολέμους αὐτοὺς, οἷον Περσικὸν, ἢ τὸν Φιλιππικὸν, ἀδύνατον. εἰ μὴ καὶ τὰς παρατάξεις τις ἀναγινώσκων αὐτὰς ἐξ ὧν ἐκεῖνοι συγγράφουσιν, ὑπολαμβάνοι σαφῶς ἐπεγνωκέναι καὶ τὴν τοῦ πολέμου τοῦ σύμπαντος οἰκονομίαν καὶ διάθεσιν. ἀλλ' οὐκ ἔστι τούτων οὐδέν· ἀλλ' ὅσῳ διαφέρει τὸ μαθεῖν τοῦ μόνον ἀκοῦσαι, τοσούτῳ καὶ τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν ὑπολαμβάνω διαφέρειν τῶν ἐπὶ μέρους συντάξεων.

6. τὰ *post* μάλιστα *abest a libris, adjectum a Casaub.* 7. Ἀννίβιακὸν. Ἀννιβαϊκὸν *b. l. Bav. Aug. Reg. A.*

mitata sunt; maxime autem, antecedentes causas. Sic intelligimus, bello Antiochico Philippicum præbuisse occasionem; Philippico Hannibalicum; huic, præcedens Siculum: tum, quæ inter ista bella acciderunt, quæ multa quidem & diversi generis fuerunt, cuncta ad eamdem summam tendere videmus. Hæc igitur omnia ex *universali* quidem *Historia* recte capias discasque: ex iis vero qui singula bella separatim descripserunt, Persicum, puta, aut Philippicum, nequaquam. Nisi forte quis putet, ubi ex horum historiis nudas pugnarum descriptiones legerit, totius etiam belli administrationem rationemque penitus exploratam se habere. Quod quum nullo modo fieri possit; equidem Historiam nostram tantum præstare rerum singularum narrationibus existimo, quanto præstantius est *scire*, quam dumtaxat *audisse*.

33. *Ro-*

Digitized by Google

XXXIII. A.V. 535. Optionem pacis & belli Pœnis dant Romani.

Οἱ δὲ παρὰ τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις (τὴν γὰρ παρέκβασιν ἐντεῦθεν ἐποιησάμεθα) διακούσαντες τὰ παρὰ τῶν Καρχηδονίων, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶπον. ὁ δὲ πρεσβύτατος αὐτῶν, δείξας τοῖς ἐν τῷ συνεδρίῳ τὸν κόλπον· Ἐνταῦθα καὶ τὸν πόλεμον αὐτοῖς, ἔφη, καὶ τὴν εἰρήνην φέρειν· ἐκβαλὼν οὖν, ὁπότερον ἂν κελεύσωσιν, ἀπολείψειν. ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Καρχηδονίων, ὁπότερον αὐτοῖς φαίνεται, τοῦτ' ἐκβαλεῖν ἐκέλευσε. τοῦ δὲ Ῥωμαίου φήσαντος, τὸν πόλεμον ἐκβαλεῖν· ἀνεφώνησαν ἅμα καὶ πλείους τῶν ἐκ τοῦ συνεδρίου, δέχεσθαι φάσκοντες. οἱ μὲν οὖν πρέσβεις καὶ τὸ συνέδριον ἐπὶ τούτοις ἐχωρίσθησαν. Ἀννίβας δὲ, παραχειμάζων ἐν Καινῇ πόλει, πρῶτον μὲν διαφῆκε τοὺς Ἴβηρας ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν πόλεις, βουλόμενος ἑτοίμους καὶ προθύμους παρασκευάζειν πρὸς τὸ μέλλον. δεύτερον δ' Ἀσδρούβᾳ τἀδελφῷ διέταξε, πῶς δεήσει τῇ τε τῶν Ἰβήρων ἀρχῇ καὶ δυναστείᾳ χρῆσθαι.

Hannibal parat expeditionem in Italiam.

XXXIII. 1. εἶπον. εἶπαν *Vat.* 2. ἐνταῦθα. *Alii vulgo* ἐντεῦθεν. Ibid. *Vulgo edd.* ἐκβαλεῖν οὖν, ὁπότερον ἂν κελεύσωσιν ἀπολείψειν. *Et ante* ἀπολήψειν *asteriscum posuit Casaub.*

33. *Romani legati,* (redeo enim illuc, unde ſum digreſſus,) audltis quæ afferebant Carthaginienſes, aliud quidem nihil dixerunt. Verum maximus natu inter illos, ſinum oſtendens iis qui concilio intererant: *Hic & bellum & pacem*, ait, *ſe eis adferre; excuſſurum igitur utrum ipſi juſſerint, eisque relicturum.* Rex Carthaginienſium, *utrum viſum illis foret, promere* juſſit. Quumque dixiſſet Romanus, *bellum ſe promturum:* a pluribus ſimul e ſenatorum numero, *accipere ſe*, ſuccamatum eſt. His peractis legati & ſenatus in diverſa abierunt. *Hannibal* interim, Carthagine nova hibernans, Hiſpanos ante omnia domos dimiſit: cupiens illos ad futuram expeditionem promtos atque alacres reddere. Præcepta deinde *Aſdrubali* fratri dedit, quomodo Hiſpanis recte imperaturus dominaturusque eſſet, quove modo

Digitized by Google

χρῆσθαι, ταῖς τε πρὸς Ῥωμαίους παρασκευαῖς, ἐάν A.V. 535.
7 αὐτὸς χωρίζηταί που. Τρίτον ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας Africam
8 τῶν ἐν Λιβύῃ προυνοεῖτο πραγμάτων. πάνυ δ' ἐμ- præsidio
πείρως καὶ φρονίμως ἐκλογιζόμενος, ἐκ μὲν Λιβύης Hispano-
εἰς Ἰβηρίαν, ἐκ δ' Ἰβηρίας εἰς Λιβύην διεβίβαζε rum fir-
στρατιώτας, ἐκδεσμεύων τὴν ἑκατέρων πίστιν εἰς mat.
9 ἀλλήλους διὰ τῆς τοιαύτης οἰκονομίας. ἦσαν δ' οἱ
διαβάντες εἰς τὴν Λιβύην Θερσῖται, Μαστιανοί,
10 πρὸς δὲ τούτοις, ὀρεῖται Ἴβηρες, Ὀλκάδες. οἱ δὲ
σύμπαντες ἀπὸ τούτων τῶν ἐθνῶν, ἱππεῖς μὲν χί-
λιοι διακόσιοι, πεζοὶ δὲ μύριοι τρισχίλιοι ὀκτακόσιοι
11 πεντήκοντα. πρὸς δὲ τούτοις, Βαλιαρεῖς· οὓς κυρίως
μὲν καλοῦσι σφενδονήτας, ἀπὸ δὲ τῆς χρείας ταύ-
της συνωνύμως καὶ τὸ ἔθνος αὐτῶν προσαγορεύουσι,
12 καὶ τὴν νῆσον. Τῶν δὲ προειρημένων τοὺς μὲν
πλείους εἰς τὰ Μεταγώνια τῆς Λιβύης, τινὰς δ' εἰς

9. Θερσῖται. *Forſ.* Ταρσῆται. Ibid. ὀρεῖται. Ὀρῆτες *Vat. Flor.* *An* Ὠρῆται *vel* Ὠρεῖται Ἴβηρες? 11. *Ad* Βαλιαρεῖς *utique excidiſſe videtur numerus ώ, quem ex Livio adjecit Perott.*

modo adverſus Romanos ſe comparare deberet, ſi forte ipſe alio diſceſſiſſet. Tertia Hannibalis cura erat, ut *ſecuritati Africæ* proſpiceret. Quam ad rem cauto admodum ac prudente conſilio uſus, ex Africa in Hiſpaniam, ex Hiſpania vero in Africam milites trajecit: hac ratione fidem populorum utrorumque mutuo inter ipſos vinculo alligans. Qui in Africam tranſierunt, ſunt: *Therſitæ*, [f. *Tarſejenſes*,] *Maſtiani*, tum *montani Hiſpani*, [an, *Oretani?*] & *Olcades*. Fuere omnino ex his gentibus collecti equites mille ducenti: pedites vero octingenti quinquaginta ſupra tredecim millia. Erant & *Baleares* inſuper; quod quidem nomen *funditores* proprie ſignificat: ſed, quod fundis præcipue utuntur qui illam inſulam incolunt, eodem nomine & ipſe populus & inſula appellatur. Iſtorum autem, quos dixi, majori parti in *Metagonia* Africæ ſtatio eſt aſſignata; nonnullis in ipſa

A.V. 535. αὐτὴν Καρχηδόνα κατέταξεν. ἀπὸ δὲ τῶν πόλεων 13
τῶν Μεταγωνιτῶν καλουμένων, ἀπέστειλεν ἄλλους
εἰς Καρχηδόνα πεζοὺς τετρακισχιλίους, ὁμηρείας
Hiſpaniæ præſidia petit ex Africa. ἔχοντας καὶ βοηθείας ἅμα τάξιν. Ἐπὶ δὲ τῆς 14
Ἰβηρίας ἀπέλιπεν Ἀσδρούβᾳ τἀδελφῷ πεντήρεις
μὲν πεντήκοντα, τετρήρεις δὲ δύο, καὶ τριήρεις πέν-
τε· τούτων ἐχούσας πληρώματα, πεντήρεις μὲν
τριάκοντα δύο, τριήρεις δὲ πέντε. καὶ μὴν ἱππεῖς, 15
Λιβυφοινίκων μὲν καὶ Λιβύων, τετρακοσίους πεντή-
κοντα· Ἰλεργητῶν δὲ, τριακοσίους· Νομάδων δὲ,
Μασσυλέων, καὶ Μασσαισυλίων, καὶ Μακκαίων, καὶ
Μαυρουσίων τῶν παρὰ τὸν ὠκεανὸν, χιλίους ὀκτα-
κοσίους· πεζοὺς δὲ Λιβύων μυρίους χιλίους ὀκτακο- 16
σίους πεντήκοντα, Λιγυστινοὺς τριακοσίους, Βαλια-
ρεῖς πενταπόσιους, ἐλέφαντας εἴκοσι καὶ ἕνα. Οὐ 17

χρὴ

12. *Vulgo* κατέταξαν *edd. ex Bav.* 13. ἀπέστελλαν *ediderat Caſaub. ex conject.* 14. τῷ ἀδελφῷ *Flor.* 15. Ἰλεργητῶν. Λεργιτῶν *editi, ex errore primi Editoris.* Λεργητῶν *dant veteres libri mſcti. Literam initialem ex Livio adjeci.* Ibid. Μασσυλέων. *Sic ſcripſiſſe Polybium refert Stephanus Byz. vel* Μασσουλέων *ex lect. Euſtathii.* Μασσολίων *edd vett. cum mſstis.* Μασσυλίων *ex Reg. B. edidit Caſaub.* Ibid. Μασσαισυλίων *Mendoſe vulgo omnes h. l.* Μασσαλίων. *Alibi rectius* Μασαισυλίων. Ibid. Μακκαίων. *Ste Vat. & Flor. quod ex* Βακκαίων *corruptum eſſe poteſt.* Μακλύων *edd. ex Bav.* Μαζύων *ſuſpicatus eſt Gronov.*

ipſa urbe Carthagine. Ab oppidis autem *Metagonitarum*, qui vulgo dicuntur, pedites alios quater mille *Carthaginem* juſſit proficiſci; ut ſimul obſidum, ſimul præſidii loco eſſent. In *Hiſpania* vero fratri *Aſdrubali* reliquit quinqueremes quinquaginta, quadriremes duas, triremes quinque: ex quibus navigiis remigio inſtructæ erant quinqueremes triginta duæ, triremes quinque. Equites autem eidem reliquit *Libyphœnices* & Afros quadringentos quinquaginta; *Ilergetas* trecentos; *Numidas, Maſſylos, Maſſæſylos, Maccæos,* [an, *Vaccenſes?*] *Mauritanos* accolas Oceani, mille octingentos. Pedites vero Afros undecies mille, octingentos & quinquaginta. Ligures trecentos; Baleares quingentos; elephantos unum

χρὴ δὲ θαυμάζειν τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀναγραφῆς, εἰ τοιαύτῃ κεχρήμεθα περὶ τῶν ὑπ' Ἀννίβου κατ' Ἰβηρίαν πεπραγμένων, οἵᾳ μόλις ἂν χρήσαιτό τις αὐτὸς κεχειρικὼς τὰς κατὰ μέρος πράξεις· οὐδὲ προκαταγινώσκειν, εἰ πεποιήκαμεν παραπλήσιον τοῖς ἀξιοπίστοις ψευδομένοις τῶν συγγραφέων. ἡμεῖς γὰρ εὑρόντες ἐπὶ Λακινίῳ τὴν γραφὴν ταύτην ἐν χαλκώματι κατατεταγμένην ὑπ' Ἀννίβου, καθ' οὓς καιροὺς ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν τόποις ἀνεστρέφετο, πάντως ἐνομίσαμεν αὐτὴν περί γε τῶν τοιούτων ἀξιόπιστον εἶναι· διὸ καὶ κατακολουθεῖν εἱλόμεθα τῇ γραφῇ ταύτῃ. A.V. 535. Tabulæ æneæ Hannibalis in Lacinio.

Ἀννίβας δὲ, πάντα προνοηθεὶς περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν τε κατὰ Λιβύην πραγμάτων καὶ τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ, λοιπὸν ἐκαραδόκει, καὶ προσεδέχετο τοὺς παρὰ τῶν Κελτῶν πρὸς αὐτὸν ἀποστελλομένους· σαφῶς γὰρ ἐξητάκει καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπὸ τὰς Ἄλπεις καὶ περὶ τὸν Πάδον ποταμὸν χώρας, καὶ τὸ XXXIV. Gallorum nuntios exspectat Hannibal. A.V. 536.

unum & viginti. Nemo autem miretur, quod rerum in Hiſpania tunc ab Hannibale geſtarum deſcriptionem adeo exactam afferimus, qualem vix aliquis poſſit, qui ſingula ipſe adminiſtraſſet: neque incognita cauſſa nos condemnet, ſi quid fecimus ſimile illis ſcriptoribus, qui mendacia ſua ita concinnant, ut fidem mereri videantur. Nos enim, quum in *Lacinio* æneam tabulam inveniſſemus, ab Hannibale eo tempore deſcriptam quando in illa Italiæ ora verſabatur, omnino illi tabulæ fidem, certe quidem in talibus, habendam duximus: itaque eam ſequi non dubitavimus.

34. Poſtquam *Hannibal* ſecuritati tum Africæ tum Hiſpaniæ proſpexiſſet, de cetero intentus occaſiones rerum captabat; & nuntios a Gallis ad ſe mittendos præſtolabatur. Nam & fertilitatem Subalpinarum Circumpadanarumque regionum magna diligentia exploraverat, & nume-

Digitized by Google

A.V. 536. Gallorum nuntii.

τὸ πλῆθος τῶν κατοικούντων αὐτὴν, ἔτι δὲ τὴν πρὸς τοὺς πολέμους τῶν ἀνδρῶν τόλμαν· καὶ τὸ μέγιστον, τὴν ὑπάρχουσαν δυσμένειαν αὐτοῖς ἐκ τοῦ προγεγονότος πολέμου πρὸς Ῥωμαίους, ὑπὲρ οὗ διήλθομεν ἡμεῖς ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ, χάριν τοῦ συμπεριφέρεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας τοῖς νῦν μέλλουσι λέγεσθαι. διόπερ εἶχετο ταύτης τῆς ἐλπίδος, καὶ πᾶν ὑπισχνεῖτο, διαπεμπόμενος ἐπιμελῶς πρὸς τοὺς δυνάστας τῶν Κελτῶν, καὶ τοὺς ἐπὶ τάδε καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς ταῖς Ἄλπεσιν ἐνοικοῦντας· μόνως ἂν ὑπολαμβάνων ἐν Ἰταλίᾳ συστήσασθαι τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον, εἰ δυνηθείη διαπεράσας τὰς πρὸ τοῦ δυσχωρίας, εἰς τοὺς προειρημένους ἀφικέσθαι τόπους, καὶ συνεργοῖς καὶ συμμάχοις χρήσασθαι Κελτοῖς εἰς τὴν προκειμένην ἐπιβολήν. Ἀφικομένων δὲ τῶν ἀγγέλων, καὶ τήν τε Κελτῶν βούλησιν καὶ προσδοκίαν ἀπαγγειλάντων, τήν τε τῶν Ἀλπεινῶν ὀρῶν

XXXIV. 5. *Post* μόνως *ἂν inſerunt* οὕτως *Caſaub. invitis mſstis.* 6. Ἀλπεινῶν. Ἀλπινῶν *b. l. mſsti & edd. ante Gronov.*

numerum hominum qui illos tractus incolunt, audaciamque illorum in bellis; &, quod caput erat, quam hoſtili odio eſſent in Romanos, ex eo tempore quo bellum illud cum eis geſſerant, de quo in priore libro de induſtria diximus, ut, quæ jam narraturi ſumus, intelligi facilius a lectoribus poſſent. In eam itaque ſpem incumbebat, prolixeque omnia pollicebatur, ad Gallorum regulos, quique cis Alpes, & qui in ipſis Alpibus degunt, nuntios crebro miſſitans. Exiſtimabat enim fieri poſſe, ut in ſola Italia bellum geratur cum Romanis; ſi, ſuperatis difficultatibus quæ in itinere ſe prius offerrent, in eas quas diximus regiones poſſet pervenire, & adjutores ſociosque belli, quod moliebatur, Gallos ſibi adjungere. Venere tandem nuntii: qui poſtquam *Gallorum voluntatem egregiam, atque exſpectationem* retuliſſent;

Digitized by Google

ὀρῶν ὑπερβολὴν ἐπίπονον μὲν καὶ δυσχερῆ λίαν, οὐ μὴν ἀδύνατον εἶναι, φασκόντων· συνῆγε τὰς δυνάμεις ἐκ τῆς παραχειμασίας ὑπὸ τὴν ἐαρινὴν ὥραν. 7προσπεπτωκότων δὲ προσφάτως αὐτῷ καὶ τῶν ἐκ τῆς Καρχηδόνος, ἐπαρθεὶς τῷ θυμῷ, καὶ πιστεύων τῇ τῶν πολιτῶν εὐνοίᾳ, παρεκάλει τὰς δυνάμεις φανερῶς ἤδη πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον· 8ἐμφανίζων μὲν, ὃν τρόπον ἔκδοτον αὐτὸν ἐγχειρήσειεν αὐτεῖσθαι Ῥωμαῖοι, καὶ πάντας τοὺς τοῦ στρατοπέδου προεστῶτας· ὑποδεικνύων δὲ τὴν τῆς χώρας ἀρετὴν, εἰς ἣν ἀφίξονται, καὶ τὴν τῶν Κελτῶν 9εὔνοιαν καὶ συμμαχίαν. εὐθύμως δὲ τῶν ὄχλων αὐτῷ συνεξισταμένων, ἐπαινέσας καὶ παραγγείλας τακτὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ τὴν ἔξοδον ποιήσεται, τότε μὲν διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. A.V. 536. Copias contrahit & hortatur Hannibal.

Ἐπιτε-

9. αὐτῷ συνεξ. αὐτῶν συνεξ. *Vat. Flor.* Ibid. *An* συνεξανισταμένων? *ut voluerat Gronov.*

lissent; *Alpiumque juga magno illa quidem labore & multis cum difficultatibus superatum iri, non tamen inexsuperabilia esse*, dissensissent: tum *Hannibal*, principio veris copias ex hibernis contrahit. Quum autem non multo ante certior factus esset de iis quæ Carthagine gesta erant; elatus animo, & civium benevolentia fretus, aperte jam exercitum ad bellum contra Romanos cœpit hortari. Narrabatque illis, *ausos esse Romanos, & se & omnes ductores exercitus ad deditionem poscere*: tum vero etiam *regionis bonitatem, in quam essent venturi, benevolentiamque Gallorum, & initam cum iis societatem* commemorabat. Vbi paratam se proficisci cum ipso quo vellet cumque Hannibal, multitudo significasset; laudata eorum voluntate, & die qua expeditionem auspicari vellet significata, concionem dimittit.

35. His

XXXV. A.V. 536. Iberum transit, & Hisp. citeriorem subigit.

Ἐπιτελέσας δὲ τὰ προειρημένα κατὰ τὴν παραχείμασίαν, καὶ παρασκευάσας ἱκανὴν ἀσφάλειαν τοῖς τε κατὰ τὴν Λιβύην καὶ τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ πράγμασι· παραγενομένης τῆς ταχθείσης ἡμέρας, προῆγε, πεζῶν μὲν ἔχων εἰς ἐννέα μυριάδας, ἱππεῖς δὲ περὶ μυρίους καὶ διακοσίους. καὶ διαβὰς τὸν Ἴβηρα ποταμὸν, κατεστρέφετο τό τε τῶν Ἱλουργητῶν ἔθνος καὶ Βαργουσίων, ἔτι δὲ τοὺς Αἰρηνοσίους, καὶ τοὺς Ἀνδοσίνους, μέχρι τῆς προσαγορευομένης Πυρήνης. ποιησάμενος δὲ πάντας ὑφ' ἑαυτὸν, καὶ τινας πόλεις κατὰ κράτος ἑλὼν, ταχέως μὲν καὶ παρ' ἐλπίδα, μετὰ πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων ἀγώνων, ἔτι δὲ πολλῆς καταφθορᾶς ἀνδρῶν· ἡγεμόνα μὲν ἐπὶ πάσης κατέλιπε τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ ποταμοῦ χώρας Ἄννωνα, τῶν δὲ Βαργουσίων καὶ δεσπότην· μάλιστα γὰρ τούτοις ἠπίστει διὰ τὴν πρὸς Ῥωμαίους εὔνοιαν. ἀπεμέρισε δὲ καὶ τῆς δυνάμεως, ἧς εἶχε, τῷ μὲν Ἄννωνι

Hannonem Hisp. citeriori præficit.

XXXV. 2. Ἱλουργητῶν. Ἱλεργητῶν *secundum Livium; & sic alibi Polybius.* Ibid. *Pro* Αἰρηνοσίους *&* Ἀνδοσίνους *Gronovius suspicatus est* Λαρνησίους *&* Αὐσοδίους.

35. His igitur inter hibernandum peractis, rebus Africæ atque Hispaniæ in tuto locatis, ubi dicta dies advenit, copias educit: in quibus erant peditum XC millia, equites ad millia XII. Trajecto amne Ibero, *Ilergetes*, *Barguſios*, item *Aerenoſios*, & *Andoſinos* [ſive, *Auſetanos*] qui populi ad Pyrenæos usque pertinent, ſubegit. Quibus omnibus, brevi quidem tempore ac præter ſpem, ſed poſt multa magnaque certamina, & multa cum militum jactura, in poteſtatem redactis, oppidisque nonnullis per vim captis: univerſo cis Iberum tractui *Hannonem* præfidere, *Barguſiis* vero dominari etiam, juſſit: his enim, ut Romanorum amicis, potiſſimum diffidebat. Ex omni autem numero copiarum, quas

Ἄννωνι πεζοὺς μυρίους, ἱππεῖς δὲ χιλίους· καὶ τὰς A.V. 536.
ἀποσκευὰς ἀπέλιπε τούτῳ τῶν αὐτῷ συνεξορμώντων. εἰς δὲ τὴν οἰκείαν ἀπέλυσε τοὺς ἴσους τοῖς προειρημένοις, βουλόμενος αὐτούς τε τούτους εὐνους ἀπολιπεῖν, τοῖς τε λοιποῖς ὑποδεικνύων ἐλπίδα τῆς εἰς οἶκον ἐπανόδου, καὶ τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ μὲν στρατευομένοις, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τοῖς ἐν οἴκῳ μένουσι τῶν Ἰβήρων, ἵνα προθύμως ἐξορμῶσι πάντες, ἄν ποτέ τις ἐπικουρίας χρεία γένηται παρ' αὐτῶν.
7 Τὴν δὲ λοιπὴν στρατιὰν ἀναλαβὼν εὔζωνον, πεζοὺς μὲν πεντακισμυρίους, ἱππεῖς δὲ πρὸς ἐννακισχιλίους, ἦγε διὰ τῶν Πυρηναίων λεγομένων ὀρῶν, ἐπὶ τὴν τοῦ Pyrenæum.
8 Ῥοδανοῦ καλουμένου ποταμοῦ διάβασιν· ἔχων οὐχ superat
οὕτω πολλὴν δύναμιν, ὡς χρησίμην καὶ γεγυμνασμέ- Hannibal.
νην διαφερόντως ἐκ τῆς συνεχείας τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἀγώνων.

Ἵνα

6. τοῖς τε &c. τοῖς δὲ λοιποῖς ὑποδεικνύων *Casaub. invitis mss.tis, nisi quod* τοῖς δὲ *habet Reg. B.*

quas habebat, decem millia peditum Hannoni dedit, & mille equites: eorumque impedimenta, qui expeditionem cum ipso erant facturi, huic reliquit. Parem vero numerum militum domum quemque suam dimisit; quo & istos bene erga se animatos discedens relinqueret, & ceteris quoque spem reditus in patriam ostenderet, cum iis qui jam sub signis erant, tum aliis Hispanis qui domi remanebant; ut omnes ad proficiscendum promti essent, si forte aliquando supplementum eos rogare opus haberet. Reliquum deinde exercitum expeditum, pedites L millia, equites ad IX millia, per *Pyrenæos* quos vocant montes, ad *Rhodani* fluminis transitum ducit: copiis non adeo magnis instructus, at validis, & ex continuis bellis, quæ in Hispania gesserant, singulariter exercitatis.

36. Ve-

Digitized by Google

XXXVI. Geographia cum Historia jungenda.

Ἵνα δὲ μὴ, τῶν τόπων ἀγνοουμένων, παντάπασιν ἀσαφῆ γίγνεσθαι συμβαίνῃ τὴν διήγησιν, ῥητέον ἂν εἴη πόθεν ὁρμήσας Ἀννίβας, καὶ τίνας καὶ πόσους διελθὼν τόπους, εἰς ποῖα μέρη κατῆρε τῆς Ἰταλίας. Ῥητέον δ' οὐκ αὐτὰς τὰς ὀνομασίας τῶν τόπων καὶ ποταμῶν καὶ πόλεων· ὅπερ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν συγγραφέων, ὑπολαμβάνοντες ἐν παντὶ πρὸς γνῶσιν καὶ σαφήνειαν αὐτοτελὲς εἶναι τοῦτο τὸ μέρος. οἶμαι δ', ἐπὶ μὲν τῶν γνωριζομένων τόπων, οὐ μικρὰ, μεγάλα δὲ συμβάλλεσθαι πέφυκε πρὸς ἀνάμνησιν, ἡ τῶν ὀνομάτων παράθεσις· ἐπὶ δὲ τῶν ἀγνοουμένων εἰς τέλος, ὁμοίαν ἔχει τὴν δύναμιν ἡ τῶν ὀνομάτων ἐξήγησις, ταῖς ἀδιανοήτοις καὶ κρουσματικαῖς λέξεσι. τῆς γὰρ διανοίας ἐπ' οὐδὲν ἀπερειδομένης, οὐδὲ δυναμένης ἐφαρμόττειν τὸ λεγόμενον ἐπ' οὐδὲν γνώριμον, ἀνυπόστακτος καὶ κωφὴ γίγνεται ἡ διήγησις.

XXXVI. 3. οἶμαι δ' ὅτι ἐπὶ μὲν *Reg. B.* Ibid. πέφυκε *ex Vrsini emend. adscivit Casaub. Scripti libri omnes* πεπόληκε.

36. Verum quoniam, si loca fuerint incognita, obscura penitus narratio nostra est futura: exponendum hic nobis est, unde profectus *Hannibal*, per quæ & quot loca transierit, in quam Italiæ partem pervenerit. Et quidem non appellationes nudæ locorum, fluviorum, & urbium sunt afferendæ, sicut a nonnullis scriptoribus est factum; qui ad rei omnis notitiam & declarationem, si nomina dumtaxat apponerentur, amplius nihil desiderari putarent. Ego vero existimo, in notis quidem locis, quo in memoriam illa revocentur, usurpationem nominum, non dicam aliquantum, sed vel plurimum conferre: ubi vero nulla prorsus locorum notitia præcessit, nuda nomina apposita eamdem vim habere cum vocibus nihil significantibus, & aures solummodo pulsantibus. Quia enim mens nihil habet cui innitatur, neque potest ulli rei sibi notæ aptare id quod dicitur; confusa & vaga evadit narratio, ut si fabulam surdo narres. Itaque ratio

σγησις. διόπερ ὑποδεικτέος ἂν εἴη τρόπος, δι' οὗ δυνατὸν ἔσται, περὶ τῶν ἀγνοουμένων λέγοντας, κατὰ ποσὸν εἰς ἀληθινὰς καὶ γνωρίμους ἐννοίας ἄγειν τοὺς ἀκούοντας. Πρώτη μὲν οὖν καὶ μεγίστη γνῶσις, ἔτι δὲ κοινὴ πᾶσιν ἀνθρώποις, ἐστὶν ἡ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς διαίρεσις καὶ τάξις· καθ' ἣν πάντες, ὧν καὶ μικρὸν ὄφελος, ἀνατολὰς, δύσεις, μεσημβρίαν, ἄρκτον, γνωρίζομεν. δευτέραι δὲ, καθ' ἣν ἑκάστη διαφορᾷ τῶν προειρημένων τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς τόπους ὑποτάττοντες, καὶ φέροντες ἀεὶ τῇ διανοίᾳ τὸ λεγόμενον ἐπί τι τῶν προειρημένων, εἰς γνωρίμους καὶ συνήθεις ἐννοίας ἐμπίπτομεν ὑπὲρ τῶν ἀγνώστων καὶ ἀοράτων τόπων. Quatuor mundi plagæ.

Τούτων δὲ περὶ τῆς ὅλης γῆς ὑποκειμένων, ἀκόλουθον ἂν εἴη, τὸ καὶ περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης, XXXVII.

6. ἡ τοῦ περιέχ. ἡ τοῦ τῆς περιέχ. Vtb. ἡ τῆς τοῦ περιέχοντος Vat. Flor. 7. ἐπί τι τῶν προειρημ. Pronomen τι, quo carent vulgo omnes, adjeci ex mente Casauboni. Ibid. ἐννοίας. Vtrius fortasse ἐπινοίας, Vat. Flor. Vtb. Ang. Reg. A.

ratio aliqua indicanda est a nobis, per quam, de locis incognitis quædam narrantes, ad veras & sibi familiares notiones lectorem aliquatenus perducamus. Prima igitur maximaque notitia, & omnibus mortalibus communis, est, quando cœlum & omne hoc, quo sumus circumdati, partimur, & suam cuique parti sedem assignamus: qua ratione omnes, qui quidem non plane plumbei sunt, *Ortum*, *Occasum*, *Meridiem*, *Septemtrionem* dignoscimus. Altera est, per quam singula terræ loca singulis partitionibus modo positis subjicientes, &, quidquid de terra nominatum fuerit, cogitatione ad unam aliquam ex illis referentes, incognita neque umquam visa loca ad notas & familiares quasdam notiones revocamus.

37. His de universa terra sic positis, proximum fuerit, ut de ea parte quæ nobis est

Digitized by Google

Tres majores terræ partes.

νης, ἀνὰ τὸν αὐτὸν λόγον διελομένους, εἰς ἐπίστασιν ἀγαγεῖν τοὺς ἀκούοντας. ταύτης διῃρημένης εἰς[2] τρία μέρη, καὶ τρεῖς ὀνομασίας· τὸ μὲν ἓν μέρος αὐτῆς Ἀσίαν, τὸ δὲ ἕτερον Λιβύην, τὸ δὲ τρίτον Εὐρώπην προσαγορεύουσι. τὰς δὲ διαφορὰς ταύτας[3] ὁρίζουσιν, ὅ τε Τάναϊς ποταμὸς, καὶ Νεῖλος, καὶ τὸ

Asia.

καθ' Ἡρακλείους στήλας στόμα. Νείλου μὲν οὖν[4] καὶ Τανάϊδος μεταξὺ, τὴν Ἀσίαν κεῖσθαι συμβέβηκε· πίπτειν δὲ τοῦ περιέχοντος ὑπὸ τὸ μεταξὺ διά-

Africa.

στημα θερινῶν ἀνατολῶν καὶ μεσημβρίας. ἡ δὲ Λι-[5] βύη κεῖται μὲν μεταξὺ Νείλου καὶ στηλῶν Ἡρακλείων· τοῦ δὲ περιέχοντος πέπτωκεν ὑπό τε τὴν μεσημβρίαν καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ὑπὸ τὰς χειμερινὰς δύσεις, ἕως τῆς ἰσημερινῆς καταφορᾶς, ἣ πίπτει καθ' Ἡρακλείους στήλας. αὗται μὲν οὖν εἰς[6] χῶραι, καθολικώτερον θεωρούμεναι, τὸν πρὸς τὴν μεσημβρίαν τύπον ἐπέχουσι τῆς καθ' ἡμᾶς θαλάττης, ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν ὡς πρὸς τὰς δύσεις.

Ἡ

XXXVII. 1. ἀνὰ. *Vulgo omnes* ἅμα τὸν αὐτ. λόγ. *Correxi cum Reisk.* 6. *Vulgo edd.* τὸν πρὸς τῇ μεσημβρίᾳ τόπον *ex Bav.*

nota, ſervantes eamdem partiendi viam, lectores commoneamus. Hæc quum in tres partes dividatur, totidem appellationibus diſtinctas, partem unam Aſiam, alteram Africam, tertiam Europam nominant. Iſtas autem partes terminant Tanais fluvius, Nilus, & oſtium ad columnas Herculis. Inter Nilum & Tanaim jacet *Aſia*; ei plagæ cœli ſubjecta, qua patet ſpatium ab ortu æſtivo usque verſus meridiem. *Africa* intra Nilum & columnas Herculis ſita eſt; cœli regioni ſubjacens meridionali, ac deinceps occaſui hiberno, æquinoctiali tenus occaſu, qui incidit in columnas Herculeas. Et hæ quidem terræ, univerſim ſpectatæ, plagam obtinent ad meridiem maris mediterranei ſitam, ab oriente verſus occi-

Digitized by Google

7 Ἡ δ' Εὐρώπη ταύταις ἀμφοτέραις ὡς πρὸς τὰς Europa.
ἄρκτους ἀντιπαράκειται, κατὰ τὸ συνεχὲς ἀπὸ τῶν
ἀνατολῶν παρήκουσα μὲν ἄχρι πρὸς τὰς δύσεις.
κεῖται δ' αὐτῆς τὸ μὲν ἀλοσχερέστατον καὶ βαθύ-
τερον μέρος, ὑπ' αὐταῖς τὰς ἄρκτους, μεταξὺ τοῦ
τε Ταναΐδος ποταμοῦ καὶ τοῦ Νάρβωνος· ὃς οὐ πο- Narbo fl.
λὺν ἀπέχει τόπον ὡς πρὸς δύσεις ἀπὸ Μασσαλίας
καὶ τῶν τοῦ Ῥοδανοῦ στομάτων, δι' ὧν εἰς τὸ Σαρ-
δόνιον πέλαγος ἐξίησιν ὁ προειρημένος ποταμός.
ἀπὸ δὲ τοῦ Νάρβωνος, καὶ τὰ περὶ τοῦτον, Κελτοὶ
νέμονται, μέχρι τῶν προσαγορευομένων Πυρηναίων
ὀρῶν· ἃ διατείνει κατὰ τὸ συνεχὲς ἀπὸ τῆς καθ'
ἡμᾶς θαλάττης ἕως εἰς τὴν ἐκτός. τὸ δὲ λοιπὸν μέ-
ρος τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τῶν προειρημένων ὀρῶν, τὸ
συναπτὸν πρός τε τὰς δύσεις καὶ πρὸς Ἡρακλείους
στήλας, περιέχεται μὲν ὑπό τε τῆς καθ' ἡμᾶς καὶ
τῆς ἔξω θαλάττης· καλεῖται δὲ τὸ μὲν παρὰ τὴν Iberia.
καθ' ἡμᾶς παρῆκον ἕως Ἡρακλείων στηλῶν, Ἰβηρία·

8. Σαρδόνιον. Σαρδώνιον Bav.

occidentem. Europa vero utrique harum ad septemtrionem est opposita; continuo tractu ab oriente versus occidentem se porrigens. Pars ejus potissima atque amplissima subjacet septemtrionibus, inter fluvios Tanaim & Narbonem, qui in occasu non longo tractu abest a Massilia & Rhodani ostiis, quibus in Sardoum pelagus influit hic amnis. Inde a Narbone Galli habitant, & circa illum fluvium usque ad montes, quos Pyrenæos dicunt, a nostro mari ad externum continuo tractu porrectos. Reliqua pars Europæ inde ab illis montibus, quæ ad occasum & ad columnas Herculeas pertinet, partim a nostro mari, partim ab externo, ambitur: quæ pars *secundum nostrum mare* porrigitur ad columnas usque Herculis, *Iberia* nominatur; quæ secundum *mare externum*,

Digitized by Google

τὸ δὲ παρὰ τὴν ἔξω καὶ μεγάλην προσαγορευομένην, κοινὴν μὲν ὀνομασίαν οὐκ ἔχει, διὰ τὸ προσφάτως καταπτεῦσθαι, κατοικεῖται δὲ πᾶν ὑπὸ βαρβάρων ἐθνῶν καὶ πολυανθρώπων· ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς μετὰ ταῦτα τὸν κατὰ μέρος λόγον ἀποδώσομεν. 11

XXXVIII. Ignotæ terræ Australes & Boreales.

Καθάπερ δὲ καὶ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λιβύης, καθὸ συναπτουσιν ἀλλήλαις περὶ τὴν Αἰθιοπίαν, οὐδεὶς ἔχει λέγειν ἀτρεκῶς ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν, πότερον ἤπειρός ἐστι κατὰ τὸ συνεχὲς τὰ πρὸς τὴν μεσημβρίαν, ἢ θαλάττῃ περιέχεται· τὸν αὐτὸν 2 τρόπον τὸ μεταξὺ Ταναΐδος καὶ Νάρβωνος εἰς τὰς ἄρκτους ἀνῆκον, ἄγνωστον ἡμῖν ἕως τοῦ νῦν ἐστιν, ἐὰν μή τι μετὰ ταῦτα πολυπραγμονοῦντες ἱστορή- 3 σωμεν. τοὺς δὲ λέγοντάς τι περὶ τούτων ἄλλως ἢ γεάφοντας, ἀγνοεῖν καὶ μύθους διατιθέναι νομιστέον.

Situm locorum animo complecti debet lector.

Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήθω μοι, χάριν τοῦ μὴ τελέως 4 ἀνυπόταχτον εἶναι τοῖς ἀπείροις τῶν τόπων τὴν διήγησιν·

XXXVIII. 3. ἄλλως, *quod vulgo abeſt, inſerui cum Vat. Flor. Reg. B. C.* Ibid. διατιθέναι. διατίθεσθαι *malim cum Reiſk.*

num, quod & *magnum* indigetant, communem appellationem nondum invenit; quia non diu eſt, cum fuit explorata; tota autem a nationibus barbaris iisque frequentiſſimis, incolitur: de quibus poſtea ſigillatim ſumus dicturi.

38. Quemadmodum vero de Aſia & Africa, qua ſe circa Aethiopiam hæ contingunt, nemo ad hæc usque tempora affirmare habet, ſitne continens terra, quæ inde verſus meridiem ſe porrigit, an mari ambiatur? ita plane, quidquid inter Tanaim & Narbonem ad Septemtriones vergit, hactenus nobis eſt ignotum: niſi quid poſt hac curioſa inveſtigatione de eo tractu didicerimus. Qui de his locis temere aliquid loquuntur aut ſcribunt, pro imperitis & fabularum concinnatoribus ſunt habendi. Atque hæc mihi dicta ſunto, ne apud locorum rudes confuſa & vaga ſit noſtra narratio:

Digitized by Google

γησιν· ἀλλὰ κατά γε τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς συνεπιβάλλειν καὶ φέρειν ἐπὶ τῇ διανοίᾳ τὸ λεγόμενον, στεκμαιρομένους ἐκ τοῦ περιέχοντος. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς ὁράσεως εἰθίσμεθα συνεπιστρέφειν ἀεὶ τὰ πρόσωπα πρὸς τὸ κατὰ τὴν ἔνδειξιν ὑποδεικνύμενον· οὕτω καὶ τῇ διανοίᾳ χρὴ συνδιανεύειν καὶ συρρέπειν ἐπὶ τοὺς τόπους ἀεὶ τοὺς διὰ τοῦ λόγου συνεπιδεικνυμένους.

XXXIX. Longitudo ditionis Pœnorum in Africa.

Ἀφέμενοι δὲ τούτων, τρεψόμεθα πρὸς τὸ συνεχὲς τῆς προκειμένης ἡμῖν διηγήσεως. Καρχηδόνιοι γὰρ ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς τῆς μὲν Λιβύης ἐκυρίευον πάντων τῶν ἐπὶ τὴν ἔσω θάλατταν νευόντων μερῶν, ἀπὸ τῶν Φιλαίνου βωμῶν, οἳ κεῖνται κατὰ τὴν μεγάλην Σύρτιν, ἕως ἐφ' Ἡρακλείους στήλας. τοῦτο δὲ τὸ μῆκός ἐστι τῆς παραλίου ὑπὲρ τοὺς ἑξακισχιλίους καὶ μυρίους σταδίους. Διαβάντες δὲ τὸν καθ' Ἡρακλείους στήλας πόρον, ὁμοίως ἐκεκρατήκεισαν

4. Φέρειν ἐπὶ τῇ διανοίᾳ. *An delenda præpositio ἐπὶ? An intercidit aliquid ad eam pertinens? Forsf.* ἐπί τι τῇ διανοίᾳ.

tio: sed ut singula quæ hic nominantur jam notis adjiciant, & cogitatione ad convenientem partem referant, plagarum mundi indicium secuti. Nam quemadmodum, ubi oculis conspicere aliquid volumus, solemus faciem convertere ad id quod digiti indicio fuerit demonstratum: sic, ut quæque loca oratione fuerint subindicata, ad illa cogitationem statim nostram convertere ac dirigere debemus.

39. His expeditis, ad seriem propositæ Historiæ nunc convertamur. Erant igitur tunc temporis *Carthaginiensium* imperio subjectæ omnes Africæ regiones ad mare internum sitæ, a *Philæniaris*, quæ sunt e regione majoris Syrtis, ad columnas usque Herculis: quod spatium oræ maritimæ ultra XVI stadiorum millia patet. Iidem, freto ad Columnas trajecto, omnem oram Hispaniæ pariter subegerant, usque

Digitized by Google

καὶ τῆς Ἰβηρίας ἁπάσης ἕως τῆς Ῥαχίας, ὃ πέρας ἐστὶ πρὸς τῇ καθ' ἡμᾶς θαλάττῃ τῶν Πυρηναίων ὀρῶν, ἃ διορίζει τοὺς Ἴβηρας καὶ Κελτούς. ἀπέχει δὲ τοῦ καθ' Ἡρακλείους στήλας στόματος αὐτὸς ὁ τόπος, περὶ ὀκτακισχιλίους σταδίους. ἐπὶ μὲν γὰρ Καινὴν πόλιν ἀπὸ στηλῶν εἶναι συμβαίνει τρισχιλίους, ὅθεν ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν Ἀννίβας τὴν εἰς Ἰταλίαν. τὴν δὲ Καινὴν πόλιν ἔνιοι Νέαν Καρχηδόνα καλοῦσιν. ἀπὸ δὲ ταύτης εἰσὶν ἐπὶ μὲν τὸν Ἴβηρα ποταμὸν, ἑξακόσιοι σταδίοι πρὸς δισχιλίοις· ἀπὸ δὲ τούτου πάλιν εἰς Ἐμπορεῖον, χίλιοι σὺν ἑξακοσίοις. καὶ μὴν ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν τοῦ Ῥοδανοῦ διάβασιν, περὶ χιλίους ἑξακοσίους· ταῦτα γὰρ νῦν βεβημάτισται, καὶ σεσημείωται κατὰ σταδίους ὀκτὼ διὰ Ῥωμαίων ἐπιμελῶς. Ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσεως τοῦ Ῥοδανοῦ πορευομένοις παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ὡς ἐπὶ τὰς πηγὰς, ἕως πρὸς τὴν ἀναβολὴν τῶν Ἄλπεων τὴν εἰς Ἰτα-

Longitudo viæ ab Hannibale confectæ.

Signa milliaria.

XXXIX. 5. αὐτὸς ὁ τόπ. οὗτος ὁ τόπος malim cum Vrsino.

usque ad illos scopulos, in quibus desinunt ad mare nostrum Pyrenæi montes, quibus Hispani & Galli invicem separantur. Distant autem ii scopuli a columnis stadia circiter octies mille. Nam a columnis ad *Carthaginem novam*, (quam Καινὴν πόλιν, id est, *Novam urbem* vulgo vocamus,) unde profectus est *Hannibal* cum Italiam petebat, stadia numerantur CIↃ CIↃ CIↃ. Inde ad Iberum amnem, stadia sunt sexcenta supra bis mille: ab Ibero ad *Emporium*, stadia sunt mille & sexcenta. Iam vero inde usque ad Rhodani transitum fere totidem numero stadia reperiuntur: hæc enim nunc a Romanis per passus dimensa sunt, & signis per octona stadia positis accurate distincta. A transitu autem Rhodani, propter ipsum fluvium versus ejus fontes tendentibus, usque ad principium Alpium, qua ascenditur versus Italiam, stadia sunt mille & qua-

Digitized by Google

ιο Ἰταλίαν, χίλιοι τετρακόσιοι. λοιπαὶ δὲ αἱ τῶν Ἄλ- Longitudo viæ ab
πεων ὑπερβολαί, περὶ χιλίους διακοσίους· ἃς ὑπερ- Hannibale confectæ.
βάλλων ἔμελλεν ἥξειν εἰς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία
ιι τῆς Ἰταλίας. ὥστ' εἶναι τοὺς πάντας ἐκ Καινῆς πό-
λεως σταδίους περὶ ἐννακισχιλίους, οὓς ἔδει διελθεῖν
ιβ αὐτόν. Τούτων δὴ τῶν τόπων κατὰ μὲν τὸ μῆκος
ἤδη σχεδὸν τοὺς ἡμίσεις διεληλύθει· κατὰ δὲ τὴν
δυσχέρειαν, τὸ πλέον αὐτῷ μέρος ἀπελείπετο τῆς
πορείας.

Ἀννίβας μὲν οὖν ἐνεχείρει ταῖς διεκβολαῖς τῶν XL.
A.V. 536.
P. Cornelius Ti. Sempronius Coss.
Πυρηναίων ὀρῶν· καταφοβος ὢν τοὺς Κελτοὺς, διὰ
στὰς ὀχυρότητας τῶν τόπων. Ῥωμαῖοι δὲ κατὰ τοὺς
αὐτοὺς καιροὺς, διακούσαντες μὲν τῶν ἐξαποσταλέν-
των εἰς Καρχηδόνα πρεσβευτῶν τὰ δεδογμένα καὶ
τοὺς ῥηθέντας λόγους· προσπεσόντος δὲ θᾶττον ἢ
προσεδόκων, Ἀννίβαν διαβεβηκέναι τὸν Ἴβηρα πο-
ταμὸν μετὰ τῆς δυνάμεως· προεχειρίσαντο πέμπειν
μετὰ στρατοπέδων, Πόπλιον μὲν Κορνήλιον εἰς Ἰβη-

 ρίαν,

& quadringenta. Supereſt ipſe Alpium tranſitus, ſtadiorum mille ducentorum: quibus ſuperatis, in Italiam & campos Circumpadanos erat venturus. Spatium igitur per quod *Hannibali*, a Carthagine nova profecto, erat transeundum, ſummam efficit ſtadiorum ad novies mille. Cujus ſpatii ſi longitudinem ſpectes, dimidium ferme jam peregerat: ſin difficultates reſpicias, maxima pars illius adhuc reſtabat.

40. Iam itaque *Hannibal* per *Pyrenæi* ſaltus anguſtias exercitum trajicere inſtituebat; non mediocriter a Gallis ſibi metuens, propter egregie munitam locorum naturam. Per idem tempus Romani, ubi a legatis, quos Carthaginem miſerant, quæ ibi dicta decretaque erant, intellexiſſent; eſſetque illis opinione ipſorum citius nuntiatum, amnem jam Iberum tranſiiſſe Hannibalem; *Publium Cornelium* in Hiſpaniam,

Digitized by Google

A.V. 536. ρίαν, Τιβέριον δὲ Σεμπρώνιον εἰς Λιβύην. Ἐν ὅσῳ δ' οὗτοι περὶ τὰς καταγραφὰς ἐγίγνοντο τῶν στρατοπέδων καὶ τὴν ἄλλην παρασκευήν, ἔσπευσαν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν τὰ κατὰ τὰς ἀποικίας οἱ δὴ πρότερον ἦσαν εἰς Γαλατίαν ἀποστέλλειν πρεσκεχειρισμένοι. τὰς μὲν οὖν πόλεις ἐνεργῶς ἐτείχιζον, τοὺς δ' οἰκήτορας ἐν ἡμέραις τριάκοντα παρήγγειλαν ἐπὶ τοὺς τόπους παραγίγνεσθαι, τὸν ἀριθμὸν ὄντας εἰς ἑκατέραν τὴν πόλιν εἰς ἑξακισχιλίους· ὧν τὴν μὲν μίαν ἔκτιζον ἐπὶ τάδε τοῦ Πάδου ποταμοῦ, προσαγορεύσαντες Πλακεντίαν· τὴν δ' ἄλλην ἐπὶ θάτερα, κατονομάσαντες Κρεμώνην. Ἤδη δὲ τούτων συνωκισμένων, οἱ Βοῖοι καλούμενοι Γαλάται, πάλαι μὲν οἷον λοχῶντες τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν, οὐκ ἔχοντες δὲ τότε καιρὸν· μετεωριζόμενοι καὶ πιστεύοντες ἐκ τῶν διαπεμπομένων τῇ παρουσίᾳ τῶν Καρχηδονίων, ἀπέστησαν ἀπὸ Ῥωμαίων· ἐγκαταλιπόντες τοὺς

Placentia & Cremona coloniæ.

Rebellant Boji & Insubres.

XL. 3. οἱ δὴ. ὡς ἤδη Reg. B. ὡς ex conject. malueret Scaliger.

niam, *Tiberium* vero *Sempronium* in Africam cum exercitibus mittendos ſtatuunt. Qui dum delectus habent, & cetera expediunt bello neceſſaria; interim negotium de *coloniis in Galliam Ciſalpinam* deducendis, propere perficere conabantur ii, qui ad eam rem jam ante fuerant conſtituti. Igitur oppida ſummo ſtudio mœnibus cingunt; futurosque incolas, (erant autem ſena colonorum millia utrique urbi aſſignata) intra dies XXX ad ſuas colonias ſiſtere ſe jubent. Harum alteram cis Padum condebant, cui nomen fecerunt *Placentiæ*: alteram trans Padum, quæ dicta eſt *Cremona*. Vix erant coloniæ iſtæ deductæ, cum *Boji* Galli, pridem amicitiæ Romanorum quaſi inſidiantes, ſed hactenus occaſione deſtituti; tum vero, accepto de Pœnis nuntio, elati animis, ac freti illorum adventu, deficiunt a Romanis; pro-

τοὺς ὁμήρους, οὓς ἔδοσαν ἐκβαίνοντες ἐκ τοῦ πολέ- A.V.536.
μου τοῦ προγεγονότος, ὑπὲρ οὗ τὴν ἐξήγησιν ἡμεῖς
ἐν τῇ προτέρᾳ βίβλῳ ταύτης ἐποιησάμεθα. παρα-
καλέσαντες δὲ τοὺς Ἰσομβρας, καὶ συμφρονήσαντες
κατὰ τὴν προγεγενημένην ὀργὴν, κατέσυραν τὴν κα-
ταπεκληρουχημένην χώραν ὑπὸ Ῥωμαίων· καὶ τοὺς
φεύγοντας συνδιώξαντες εἰς Μοτίνην, ἀποικίαν ὑπ- Mutinam
ἀρχουσαν Ῥωμαίων, ἐπολιόρκουν. ἐν οἷς καὶ τρεῖς obsident.
ἄνδρας τῶν ἐπιφανῶν συνέκλεισαν, τοὺς ἐπὶ τὴν
διαίρεσιν τῆς χώρας ἀπεσταλμένους· ὧν εἷς μὲν ἦν
Γάϊος Λουτάτιος, καὶ τὴν ὕπατον ἀρχὴν εἰληφώς,
οἱ δὲ δύο τὴν ἐξαπέλεκυν. οἰομένων δὲ δεῖν τούτων εἰς
λόγους σφίσι συνελθεῖν, ὑπήκουσαν οἱ Βοῖοι. τῶν δ'
ἀνδρῶν ἐξελθόντων, παρασπονδήσαντες συνέλαβον
αὐτοὺς, ἐλπίσαντες διὰ τούτων κομιεῖσθαι τοὺς αὐ-
τῶν ὁμήρους. Λεύκιος δὲ Μάλλιος ἐξαπέλεκυς ὑπ- L. Man-
ἄρχων, καὶ προπαθήμενος ἐπὶ τῶν τόπων μετὰ δυ- lius prætor

 νάμεως,

8. Ἰσομβρας. Ἰνσοβρας *h. l. Vat.* Ἰνσόμβρους *Flor.* Ἰνσοβρας *Aug. Reg. A.* Ibid. προσγεγεν. προσγεγενημένην *suspicatus est Reisk. Forsan autem verba* καὶ συμφρονήσαντες, *post ὀργὴν fuerant locanda.* 9. ἐπιφανῶν. ἐπιφανεστάτων *Flor.*

proditis obsidibus, quos in exitu ejus belli, de quo superiore libro diximus, eisdem dederant. Sollicitatis *Insubribus*, qui ob veteres in populum Romanum iras facile cum ipsis conspirarunt, agros recens divisos populari aggrediuntur; quumque *Mutinam*, Romanorum coloniam, se recepissent quos expulerant, eos persequuntur, atque ibi obsident. In his *Triumviros* etiam ad metationem agrorum missos, viros insignes, conclusos tenebant: quorum unus, *C. Lutatius*, consularis erat, duo prætorii. Quibus colloquium postulantibus annuunt *Boji:* dein egressos, violata fide quam dederant, comprehendunt; non dubitantes, quin obsides suos essent per istos recepturi. Quod ubi cognovit *L. Manlius* Prætor, qui illis locis cum exercitu præsidebat, ad

A.V. 536. Fugatur & obſidetur a Bojis.

νάμεως, ἀκούσας τὸ γεγονὸς, ἐβοήθει κατὰ σπουδήν. οἱ δὲ Βοῖοι συνέντες αὐτοῦ τὴν παρουσίαν, ἔν τισι 12 δρυμοῖς ἑτοιμάσαντες ἐνέδρας, ἅμα τῷ παρελθεῖν εἰς τοὺς ὑλώδεις τόπους, πανταχόθεν ἅμα προσπεσόντες, πολλοὺς ἀπέκτειναν τῶν Ῥωμαίων. οἱ δὲ 13 λοιποὶ τὰς μὲν ἀρχὰς ὥρμησαν πρὸς φυγήν· ἐπεὶ δὲ τῶν ὑψηλῶν ἥψαντο χωρίων, ἐπὶ ποσὸν συνέστησαν οὕτως, ὥστε μόλις εὐσχήμονα ποιήσασθαι τὴν ἀποχώρησιν. οἱ δὲ Βοῖοι κατακολουθήσαντες συνέκλεισαν καὶ τούτους εἰς τὴν Τάννητος καλουμένην κώμην. Τοῖς δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ προσπεσόντος, ὅτι τὸ 14 τέταρτον στρατόπεδον περιειλημμένον ὑπὸ τῶν Βοίων πολιορκεῖται κατὰ κράτος, τὰ μὲν τῷ Ποπλίῳ προκεχειρισμένα στρατόπεδα κατὰ σπουδὴν ἐξαπέστελλον ἐπὶ τὴν τούτων βοήθειαν, ἡγεμόνα συστήσαντες ἐξαπέλεκυν· ἄλλα δὲ συνάγειν καὶ καταγράφειν ἐκ τῶν συμμάχων αὐτῷ παρήγγειλαν.

Τὰ

12. *Poſt* παρελθεῖν *inſerunt* αὐτοὺς *edd. ex Bav.* Ibid. εἰς ὑλώδ. τόπους *absque artic. Aug.* 13. ἀποχώρ. ἀναχώρησιν *edd. ex Bav.* Ibid. Τάννητος. Τάνητος *iidem ex eodem.*

ad ferendam opem propere contendit. *Boji*, adventu *Manlii* intellecto, paratis in quodam ſaltu inſidiis, ſimulac Romani ſylvas intraverant, undique facto impetu plerosque eorum occiderunt. Ceteri in fugam principio ſe converterunt: deinde celſiora loca nacti, aliquantiſper conſtiterunt, ita ut, ægre quidem, at honeſte tamen, deinde ſeſe recipere perent. Sed hos quoque perſecuti Boji, in *Tannetis vicum*, qui vocatur, concluſerunt. Poſtquam Romam eſt allatum, *legionem quartam magna vi obſeſſam a Bojis teneri;* extemplo copiæ, quæ Publio deſtinatæ fuerant, ad ferendam his opem duce prætore miſſæ; & *Publius* alias copias cogere conſcribereque e ſociis juſſus eſt.

41. Hæc

Τὰ μὲν οὖν κατὰ Κελτοὺς, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, A.V. 536. XLI.
ἕως εἰς τὴν Ἀννίβου παρουσίαν, ἐν τούτοις ἦν, καὶ
τοιαύτην εἰλήφει διέξοδον, οἵαν ἔν τε τοῖς πρὸ τοῦ
2καὶ νῦν διεληλύθαμεν. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ῥω- P. Scipio
μαίων, ἑτοιμασάμενοι τὰ πρὸς τὰς ἰδίας ἐπιβολὰς, in Hiſpa-
ἐξέπλεον ὑπὸ τὴν ὡραίαν ἐπὶ τὰς προκειμένας πρά- niam na-
ξεις· Πόπλιος μὲν οὖν εἰς Ἰβηρίαν ἑξήκοντα ναυσὶ, vigat.
Τιβέριος δὲ Σεμπρώνιος εἰς Λιβύην ἑκατὸν ἑξήκοντα Ti. Sem-
3σκάφεσι πεντηρικοῖς. οἷς οὕτω καταπληκτικῶς ἐπε- pronius
βάλετο πολεμεῖν, καὶ τοιαύτας ἐποιεῖτο παρασκευὰς Carthagi-
ἐν τῷ Λιλυβαίῳ, πάντα καὶ πανταχόθεν ἀθροίζων, nem co-
ὡς εὐθέως ἐκ κατάπλου πολιορκήσων αὐτὴν τὴν gitat ob-
4Καρχηδόνα. Πόπλιος δὲ, κομισθεὶς παρὰ τὴν Λιγυ- P. Scipio
στικὴν, ἦκε πεμπταῖος ἀπὸ Πισῶν εἰς τοὺς κατὰ Massiliæ
5Μασσαλίαν τόπους. καὶ καθορμισθεὶς πρὸς τὸ πρῶ- exponit
τον στόμα τοῦ Ῥοδανοῦ, τὸ Μασσαλιωτικὸν προσα- copias.

γορευό-

XLI. 1. κατὰ τοὺς Κελτοὺς *Aug.* 2. ὑπὸ. *Vulgo omnes* ἐπὶ τὴν ὡραίαν. *Correxi cum Reisk.* 3. οἷς οὕτω. οἷς *malui cum Reisk. quam* ὅς *cum Caſaub. Vtrumque abeſt a ſcriptis libris.* Ibid. πάντα *poſui ex mente Gronovii. Vulgo omnes* πάντας. 4. Λιγυστικὴν. Λιγυστίνην *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. ἀπὸ Πισῶν *ex mente Caſaub. poſui. Mendoſe vulgo omnes* ἀποπεσῶν.

41. Hæc in Gallia a principio belli ad Hannibalis usque adventum ſunt acta: eratque hic rerum ſtatus in ea provincia, qualem partim antea, partim modo expoſuimus. Ineunte æſtate Romani Conſules, omnibus jam ſatis ad perficiendum quæ moliebantur comparatis, in ſuas provincias claſſe proficiſcuntur. Ac *Publius* quidem, cum ſexaginta navibus, in Hiſpaniam curſum dirigebat; at *Tiberius Sempronius* in Africam, cum centum ſexaginta navibus quinqueremibus: quibus tam atrox bellum inferre hoſti cogitabat, tantosque Lilybæi apparatus faciebat, omnibus præſidiis undique congregatis, quaſi primo appulſu ipſam Carthaginem eſſet obſeſſurus. *Publius*, præter Liguriæ oram navigans, quinto die Piſis Maſſiliam pervenit; quumque ad proximum *Rhodani oſtium*, quod *Maſſilienſe* vocant, appuliſſet, copias

Digitized by Google

A.V. 536. γορευόμενον, ἀπεβίβαζε τὰς δυνάμεις· ἀκούων μὲν, 6
ὑπερβάλλειν ἤδη τὰ Πυρηναῖα τὸν Ἀννίβαν ὄρη· πε-
πεισμένος δ', ἔτι μακρὰν ἀπέχειν αὐτὸν, διά τε τὰς
δυσχωρίας τῶν τόπων, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν με-
Hannibal ad Rhodanum. ταξὺ κειμένων Κελτῶν. Ἀννίβας δὲ παραδόξως, 7
τοὺς μὲν χρήμασι πείσας τῶν Κελτῶν, τοὺς δὲ βια-
σάμενος, ἦκε μετὰ τῶν δυνάμεων, δεξιὸν ἔχων τὸ
Σαρδόνιον πέλαγος, ἐπὶ τὴν τοῦ Ῥοδανοῦ διάβασιν.
Ὁ δὲ Πόπλιος, διασαφηθέντος αὐτῷ, παρεῖναι τοὺς 8
ὑπεναντίους· τὰ μὲν ἀπιστῶν, διὰ τὸ τάχος τῆς
παρουσίας, τὰ δὲ βουλόμενος εἰδέναι τὴν ἀκρίβειαν·
αὐτὸς μὲν ἀνελάμβανε τὰς δυνάμεις ἐκ τοῦ πλοῦ,
καὶ διενοεῖτο μετὰ τῶν χιλιάρχων, ποίοις χρηστέον
τῶν τόπων καὶ συμμικτέον τοῖς ὑπεναντίοις· τρια- 9
κοσίους δὲ τῶν ἱππέων ἀπέστειλε τοὺς ἀνδρωδεστά-
τους, συστήσας μετ' αὐτῶν καθηγεμόνας ἅμα καὶ
συναγωνιστὰς Κελτοὺς, οἳ παρὰ τοῖς Μασσαλιώταις
ἐτύγχανον μισθοφοροῦντες.

Ἀννί-

8. καὶ διενοεῖτο μετὰ τῶν χιλιάρχ. Pro his, Bav. Aug. & Reg. A. dant καὶ διὰ τῶν χιλιάρχων ὑπετίθετο. Ibid. καὶ συμμικτ. καὶ ποῦ συμμικτέον ex conject. dedit Caſaub.

pias in terram exponere cœpit: qui licet Hannibalem Pyrenæos jam ſuperare acceperat, longe tamen adhuc abeſſe illum exiſtimabat, cum propter locorum difficultates, tum quia multæ in medio ſitæ Gallorum gentes. *Hannibal* vero, Gallorum aliis pretio pacatis, aliis vi ſubactis, cum omnibus copiis, ad dextram Sardoum mare habens, ad Rhodani tranſitum pervenit. *Publius*, allato nuntio hoſtes adventare; partim quia non crederet, ob celeritatem ejus adventus; partim, quo rem certius exploraret; dum ipſe milites a jactatione maritima reficiebat, & cum tribunis deliberabat, quæ loca inſiſtenda, & ubi eſſet adverſariis occurrendum, trecentos interim eximiæ virtutis equites mittit, ducibus viæ pariter & auxiliaribus adjectis Gallis, qui apud Maſſilienſes ſtipendia merebant.

42. *Han-*

Digitized by Google

Ἀννίβας δὲ, προσμίξας τοῖς περὶ τὸν ποταμὸν τόποις, εὐθέως ἐνεχείρει ποιεῖσθαι τὴν διάβασιν κατὰ τὴν ἁπλῆν φύσιν, σχεδὸν ἡμερῶν τεττάρων ὁδὸν ἀπέχων στρατοπέδῳ τῆς θαλάττης. καὶ φιλοποιησάμενος παντὶ τρόπῳ τοὺς κατοικοῦντας τὸν ποταμὸν, ἐξηγόρασε παρ' αὐτῶν τά τε μονόξυλα πλοῖα πάντα, καὶ τοὺς λέμβους, ὄντας ἱκανοὺς τῷ πλήθει, διὰ τὸ ταῖς ἐκ τῆς θαλάττης ἐμπορίαις πολλοὺς χρῆσθαι τῶν παροικούντων τὸν Ῥοδανόν. ἔτι δὲ τὴν ἁρμόζουσαν ξυλείαν ἐξέλαβε πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν μονοξύλων· ἐξ ὧν ἐν δυσὶν ἡμέραις πλῆθος ἀναρίθμητον ἐγένετο πορθμείων· ἑκάστου σπεύδοντος μὴ προσδεῖσθαι τοῦ πέλας, ἐν αὐτῷ δ' ἔχειν τὰς τῆς διαβάσεως ἐλπίδας. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, ἐν τῷ πέραν πλῆθος ἠθροίσθη βαρβάρων, χάριν τοῦ κωλύειν τὴν τῶν Καρχηδονίων διάβασιν. εἰς οὓς ἀποβλέπων Ἀννίβας καὶ συλλογιζόμενος ἐκ τῶν παρόντων, ὡς

A.V. 536. XLII. Trajicere flumen parat.

XLII. 2. κατοικοῦντας. παροικοῦντας *Vat.* Ibid. ἐμποριαις. ἐμποριαις *edd. ex Bav.*

42. *Hannibal*, simul acceſſit ad fluvium, ad trajiciendum continuo ſe comparavit, ubi ſimplex erat alveus fluvii, ex intervallo quatuor fere dierum itineris a mari caſtra metatus. Omni itaque ratione accolis fluvii ſibi conciliatis, lintres univerſas ipſorum e ſingulis arboribus cavatas, & lembos, quorum ſatis magnum numerum habebant, quia plerique Rhodani accolæ negotiationem maritimam exercent, redimit. Materiam præterea aptam ad excavandas lintres ab iis accepit: ex qua bidui ſpatio pontonum innumerabilis multitudo eſt fabricata; militum unoquoque ſummo ſtudio enitente, ne alterius ope indigeret, ſed trajiciendi ſpes in ſe ipſo repoſitas haberet. Inter hæc magna barbarorum multitudo, ad Carthaginienſium trajectionem impediendam, in oppoſita ripa convenit. Quos ut conſpexit *Hannibal*, judicans

Digitized by Google

A.V. 536. ὡς οὔτε διαβαίνειν μετὰ βίας δυνατὸν εἴη, τοσούτων πολεμίων ἐφεστώτων, οὔτ' ἐπιμένειν, μὴ παντα-
Alia parte præmittitur Hanno, Bomilcaris fil. χόθεν προσδέχηται τοὺς ὑπεναντίους· ἐπιγενομένης τῆς τρίτης νυκτὸς, ἐξαποστέλλει μέρος τι τῆς δυνάμεως, συστήσας καθηγεμόνας ἐγχωρίους, ἐπὶ δὲ πάντων Ἄννωνα τὸν Βοαμίλκου τοῦ βασιλέως. Οἱ ποιησά-
μενοι τὴν πορείαν ἀντίοι τῷ ῥεύματι παρὰ τὸν ποταμὸν ἐπὶ διακόσια στάδια, παραγενόμενοι πρός τινα τόπον, ἐν ᾧ συνέβαινε περί τι χωρίον νησίζον περισχίζεσθαι τὸν ποταμὸν, ἐνταῦθα κατέμειναν. ἐκ δὲ τῆς παρακειμένης ὕλης τὰ μὲν συμπηγνύντες τῶν ξύλων, τὰ δὲ συνδεσμεύοντες, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλὰς ἥρμοσαν σχεδίας, ἀρκούσας τῇ χρείᾳ πρὸς τὸ παρὸν· ἐφ' αἷς διεκομίσθησαν ἀσφαλῶς, μηδενὸς κωλύοντος. καταλαβόμενοι δὲ τόπον ὀχυρὸν, ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν διέμειναν, ἀναπαύοντες σφᾶς ἐκ τῆς προγεγενημένης κακοπαθείας, ἅμα δὲ παρασκευα-
ζόμενοι

8. μηδενὸς, οὐδενὸς *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* 9. τόπον ὀχυρὸν *Vat. Flor.* Ibid. διέμειναν, ἔμειναν *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

cans ex re præsenti, neque vi transire se posse, quum tantus hostium numerus immineret; neque commorari eo loci posse diutius, ne undique ab hostibus invaderetur: tertia post adventum suum nocte partem exercitus, datis Gallis indigenis qui viam præirent, & præposito universæ manui *Hannone, Bomilcaris* regis filio, proficisci jubet. Hi adverso flumine euntes propter ipsum amnem, XXV millia fere passuum progressi, ad locum quemdam accedunt, ubi divisus fluvius parvam insulam efficit, ibique commorantur. Cæsam deinde in proxima sylva materiam partim compingentes, partim invicem colligantes, multas brevi tempore rates concinnarunt, ad præsentem usum satis idoneas; quibus vecti, nemine obsistente, Rhodanum tuto transmiserunt. Locum autem nacti munitum, diem illum ibi agunt, ut ex præcedentibus laboribus brevi quiete reficerentur, si-
mulque

Digitized by Google

ζόμενοι πρὸς τὴν ἐποιοῦσαν χρείαν κατὰ τὸ συντε- A.V. 536.
ταγμένον. Καὶ μὴν Ἀννίβας τὸ παραπλήσιον ἐποίει
περὶ τὰς μεθ' ἑαυτοῦ καταλειφθείσας δυνάμεις.
μάλιστα δ' αὐτῷ παρεῖχε δυσχρηστίαν ἡ τῶν ἐλε-
φάντων διάβασις. οὗτοι δ' ἦσαν ἑπτὰ καὶ τριάκον-
τα τὸν ἀριθμόν.

Οὐ μήν, ἀλλ' ἐπιγενομένης τῆς πέμπτης νυκτὸς, XLIII. Rhodanum trajicit Hannibal.
οἱ μὲν προδιαβάντες ἐκ τοῦ πέραν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν
προῆγον παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐπὶ τοὺς ἀντίπε-
ρα βαρβάρους. Ὁ δ' Ἀννίβας, ἑτοίμους ἔχων τοὺς
στρατιώτας, ἐπεῖχε τῇ διαβάσει, τοὺς μὲν λέμβους
πεπληρωκὼς τῶν πελτοφόρων ἱππέων, τὰ δὲ μονό-
ξυλα τῶν εὐκινητοτάτων πεζῶν. εἶχον δὲ τὴν μὲν ἐξ
ὑπερδεξίου καὶ παρὰ τὸ ῥεῦμα τάξιν, οἱ λέμβοι·
τὴν δ' ὑπὸ τούτους, τὰ λεπτὰ τῶν πορθμείων· ἵνα,
τὸ πολὺ τῆς τοῦ ῥεύματος βίας ἀποδεχομένων τῶν
λέμβων, ἀσφαλεστέρα γίγνοιτο τοῖς μονοξύλοις ἡ
παρα-

XLIII. 2. εὐκινητοτάτων. *Sic Casaub. ex Reg. B. Ante enim mendose* εὐκινητάτων *edd. cum Bav. Aug. Reg. A. Sed* εὐκινήτων *Flor.* 3. ἀποδεχομ. ὑποδεχομένων *edd. quod superscr. in Bav.*

mulque ad instans negotium, prout ipsis mandatum erat, exsequendum sese præpararent. Similiter vero & *Hannibal* eas copias, quæ cum ipso remanserant, ad id quod futurum erat, præparabat. Nulla vero re æque impeditus erat, ac circa trajectionem elephantorum, quos habebat numero septem & triginta.

43. Vt quinta nox venit, copiæ quæ in ulteriorem trajecerant ripam, circa quartam vigiliam secundum ipsum amnem in oppositos Hannibali barbaros ire pergunt. *Hannibal*, milites paratos habens, quum lembos cetratis equitibus complesset, lintres expeditissimis quibusque peditum, ad trajiciendum amnem se accingit. In superiore parte ad ipsum amnis cursum lembi sunt collocati; pone hos sequebantur leves pontones sive lintres: ut, majore ex parte excipientibus lembis adversi impetum fluminis, major lintribus præberetur ad trajicien-

Digitized by Google

A.V. 536. Rhodanum trajicit Hannibal.

παρακομιδὴ διὰ τοῦ πόρου. κατὰ δὲ τὰς πρύμνας τῶν λέμβων ἐφέλκειν διενοοῦντο τοὺς ἵππους νέοντας, τρεῖς ἅμα καὶ τέτταρας τοῖς ἀγωγεῦσιν ἑνὸς ἀνδρὸς ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τῆς πρύμνης οἰακίζοντος· ὥστε πλῆθος ἱκανὸν ἵππων συνδιακομίζεσθαι κατὰ τὴν πρώτην εὐθέως διάβασιν. Οἱ δὲ βάρβαροι, θεωροῦντες τὴν ἐπιβολὴν τῶν ὑπεναντίων, ἀτάκτως ἐκ τοῦ χάρακος ἐξεχέοντο καὶ σποράδην, πεπεισμένοι κωλύειν εὐχερῶς τὴν ἀπόβασιν τῶν Καρχηδονίων. Ἀννίβας δ', ἅμα τῷ συνιδεῖν ἐν τῷ πέραν ἐγγίζοντας ἤδη τοὺς παρ' αὐτοῦ στρατιώτας, σημηνάντων ἐκείνων τὴν παρουσίαν τῷ καπνῷ κατὰ τὸ συντεταγμένον, ἐμβαίνειν ἅπασιν ἅμα παρήγγελλε, καὶ βιάζεσθαι πρὸς τὸ ῥεῦμα τοῖς ἐπὶ τῶν πορθμείων τεταγμένοις. ταχὺ δὲ τούτου γενομένου, καὶ τῶν ἐν τοῖς πλοίοις ἀμιλλωμένων μὲν πρὸς ἀλλήλους μετὰ κραυγῆς, διαγωνιζομένων δὲ πρὸς τὴν τοῦ ποταμοῦ βίαν· τῶν δὲ στρατοπέδων ἀμφοτέρων ἐξ ἑκατέρους τοῦ

6. παρήγγειλε. παρήγγελλε Aug. Reg. A.

jiciendum ſecuritas. Excogitatum & illud eſt, ut equos nantes e puppibus lemborum traherent: qua ratione quum ex utroque latere cujusque puppis ternos vel quaternos unus homo ductaret, primo ſtatim commeatu ingens equorum numerus eſt transmiſſus. Barbari, ut conata adverſariorum ſunt conſpicati, confuſe & ſparſim extra vallum ruere; facile ſe impedituros rati, quo minus Pœni trajicerent. *Hannibal* ſimulac ex adverſo appropinquantes jam ſuos intellexit, quum adventum ſuum hi, ſicut fuerat eis præceptum, fumo ſignificaſſent; mandat protinus, ut inſcendant omnes, & contra adverſum flumen nitantur navigiorum rectores. Quod quum cito eſſet factum; his, qui in navibus erant, mutuis ſe hortatibus cum clamore provocantibus, & vim fluminis perrumpere contendentibus; ambobus vero exercitibus ad

τοῦ μέρους παρὰ τὰ χείλη τοῦ ποταμοῦ· παρε- A.V. 536.
στώτων, καὶ τῶν μὲν ἰδίων συναγωνιώντων καὶ πα- Rhoda-
ρακαλούντων μετὰ κραυγῆς, τῶν δὲ κατὰ πρόσω- num tra-
πον Βαρβάρων παιανιζόντων, καὶ προκαλουμένων jicit Han-
τὸν κίνδυνον· ἦν τὸ γιγνόμενον ἐκπληκτικὸν καὶ πα- nibal.
ραστατικὸν ἀγωνίας. Ἐν ᾧ καιρῷ, τῶν Βαρβάρων
ἀπολελειπότων τὰς σκηνὰς, ἐπιπεσόντες ἄφνω καὶ
παραδόξως οἱ πέραν Καρχηδόνιοι, τινὲς μὲν αὐτῶν
ἐνεπίμπρασαν τὴν στρατοπεδείαν, οἱ δὲ πλείους ὥρ-
ιομησαν ἐπὶ τοὺς τὴν διάβασιν τηροῦντας. οἱ δὲ Βάρ-
βαροι, παραλόγου τοῦ πράγματος φανέντος αὐτοῖς,
οἱ μὲν ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἐφέροντο βοηθήσοντες, οἱ δ'
ἠμύνοντο καὶ διεμάχοντο πρὸς τοὺς ἐπιτιθεμένους.
11 Ἀννίβας δὲ, κατὰ τὴν πρόθεσιν αὐτῷ συντρεχόν-
των τῶν πραγμάτων, εὐθέως τοὺς πρώτους ἀπο-
βαίνοντας συνίστα, καὶ παρεκάλει, καὶ συνεπλέκε-
ιατο τοῖς Βαρβάροις. οἱ δὲ Κελτοὶ, καὶ διὰ τὴν ἀτα-
ξίαν

8. συναγωνιώντων. συναγωνιζόντων *Bav. & Aug.* Ibid. παρακαλούντων. παρακολουθούντων *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

ad latus utrumque fluvii adſiſtentibus; quum & Pœni partim ſuis timerent, partim cum clamore eòsdem adhortarentur; & barbari, qui ex adverſo ſtabant, ululatus tollerent, prœliumque depoſcerent; terribilis facies rerum erat, & quæ ſpectantium animos magna anxietate afficeret. Eo tempore, quum a tentoriis ſuis *Galli* omnes diſceſſiſſent, ſubito atque inopinato irruunt Carthaginienſes, qui in ulteriorem ripam ante pervenerant: quorum alii caſtra incendere, plures in eos qui tranſitum cuſtodiebant impetum facere. Barbari, inopinato caſu deprehenſi, pars ad tabernacula defendenda accurrere, pars urgenti hoſti reſiſtere, & pugnam cum eo committere. *Hannibal*, rebus ex animi ſententia ſuccedentibus, ut quisque ſuorum in terram evaſerat, in aciem omnes dirigebat; & ſtatim, ſuos adhortatus, manum cum barbaris conſerebat. *Galli*, & quia inordinati prœliabantur,

A.V. 536. ξίαν καὶ διὰ τὸ παράδοξον τοῦ συμβαίνοντος ταχέως τραπέντες, ὥρμησαν πρὸς φυγήν.

XLIV. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων ἅμα τῆς τε διαβάσεως καὶ τῶν ὑπεναντίων κεκρατηκὼς, παραυτίκα μὲν ἐγίγνετο πρὸς τῇ παρακομιδῇ τῶν πέραν ἀπολειπομένων ἀνδρῶν. πάσας δ' ἐν βραχεῖ χρόνῳ διαπεραιώσας τὰς δυνάμεις, ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν κατεστρατοπέδευσε. Τῇ δ' ἐπαύριον, ἀκούων τὸν τῶν Ῥωμαίων στόλον περὶ τὰ στόματα τοῦ ποταμοῦ καθωρμίσθαι, προχειρισάμενος πεντακοσίους τῶν Νομαδικῶν ἱππέων ἐξαπέστειλε, κατασκεψομένους, ποῦ καὶ πόσοι τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ τί πράττουσιν οἱ πολέμιοι. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐλεφάντων διάβασιν προεχειρίσατο τοὺς ἐπιτηδείους. Αὐτὸς δὲ συναγαγὼν τὰς δυνάμεις, εἰσήγαγε τοὺς βασιλίσκους τοὺς περὶ Μάγιλον· οὗτοι γὰρ ἦκον πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν περὶ τὸν Πάδον πεδίων· καὶ δι' ἑρμηνέως τὰ δεδογμένα παρ' αὐτῶν διεσάφει τοῖς ὄχλοις.

Numidæ equites exploratum missi.

Magilus, regulus ex Gallia Circumpadana.

tus, & quia novitate rei perculsi erant, terga vertere protinus coacti, in pedes se conjiciunt.

44. Pœnus, uno tempore transitu & victoria potitus, extemplo eos, qui in altera ripa erant relicti, curat trajiciendos: ac mox omnibus transmissis copiis, nocte illa, *ad Rhodanum* ipsum castra locat. Die sequenti ut accepit *Hannibal*, Romanam classem ad fluminis ostia appulisse; selectos Numidas equites quingentos misit speculatum, ubi & quantæ copiæ essent, & quid pararent hostes. Simul trajiciendi elephantos provinciam idoneis hominibus mandat. Ipse interim, advocata concione, regulum *Magilum* & qui cum eo erant producit, qui e Circumpadanis campis ad eum accesserant; & per interpretem, quæ decreta fuissent a Gallis, multitudini declarat.

Digitized by Google

6 ὄχλοις. Ἦν δὲ τῶν λεγομένων ἰσχυρόταται πρὸς A.V. 536. Magilus, regulus ex Gallia Circumpadana.
θάρσος τῶν πολλῶν, πρῶτον μὲν, ἡ τῆς παρουσίας
ἐνέργεια τῶν ἐπισπωμένων, καὶ κοινωνήσειν ἐπαγγελ-
7λομένων τοῦ πρὸς Ῥωμαίους πολέμου· δεύτερον δὲ,
τὸ τῆς ἐπαγγελίας αὐτῶν ἀξιόπιστον, ὅτι καθηγήσ-
ονται διὰ τόπων τοιούτων, δι' ὧν οὐδενὸς ἐπιδεόμε-
νοι τῶν ἀναγκαίων, συντόμως ἅμα καὶ μετὰ ἀσφα-
8λείας ποιήσονται τὴν εἰς Ἰταλίαν πορείαν· πρὸς δὲ
τούτοις, ἡ τῆς χώρας γενναιότης, εἰς ἣν ἀφίξονται,
καὶ τὸ μέγεθος, ἔτι δὲ τῶν ἀνδρῶν ἡ προθυμία, μεθ'
ὧν μέλλουσι ποιεῖσθαι τοὺς ἀγῶνας πρὸς τὰς τῶν
9 Ῥωμαίων δυνάμεις. Οἱ μὲν οὖν Κελτοὶ τοιαῦτα διε-
10λεχθέντες, ἀνεχώρησαν. Μετὰ δὲ τούτους εἰσελ- Hannibal ad Rhodanum horratur suos.
θὼν αὐτὸς, πρῶτον μὲν τῶν προγεγενημένων πρά-
ξεων ἀνέμνησε τοὺς ὄχλους· ἐν αἷς, ἔφη, πολλοῖς
αὐτοὺς καὶ παραβόλοις ἔργοις καὶ κινδύνοις ἐπικε-
χειρηκότας, ἐν οὐδενὶ διεσφάλθαι, κατακολουθήσαν-

XLIV. 6. *ἐνέργεια. An ἐνάργεια? quod suspicati sunt Casaub. & Reisk.*

declarat. Ex omnibus quæ dicta sunt plurimum ad firmandos vulgi animos momenti habebant ista: primum quidem, *ipsa efficax præsentia eorum qui ipsos accirent, & belli contra Romanos participes se fore promitterent:* deinde quod, quum sponderet *Magilus, se per ea loca ipsos ducturum, per quæ cito ac tuto, necessaria re nulla deficiente, in Italiam essent venturi,* nequaquam levis auctor hujus promissionis esse videbatur. Movebat eos insuper id, quod tum *de bonitate atque amplitudine regionis quam peterent, tum de promta & propensa eorum voluntate, quibuscum adversus Romanos exercitus essent pugnaturi,* demonstrabatur. His expositis, concione excedunt *Galli.* Post quos prodiens ipse *Hannibal,* primo res ante gestas militi in memoriam revocare: *quam multa, auctore se & consultore, audaciæ & periculorum plena facinora suscepissent, quorum nullius unquam ipsos pœni-*

A.V. 536. Hannibal ad Rhodanum hortatur suos.

τας τῇ ἐκείνου γνώμῃ καὶ συμβουλίᾳ. τούτοις δ' 11
ἐξῆς εὐθαρσεῖς εἶναι παρεκάλει, θεωρεῦντας, διότι
τὸ μέγιστον ἤνυσταγ τῶν ἔργων· ἐπειδὴ τῆς τε τοῦ
ποταμοῦ διαβάσεως κεκρατήκασι, τῆς τε τῶν συμ-
μάχων εὐνοίας καὶ προθυμίας αὐτόπται γεγόνασι.
διόπερ ᾤετο δεῖν περὶ μὲν τῶν κατὰ μέρος ῥαθυμεῖν, 12
ὡς αὐτῷ μελόντων· πειθαρχοῦντας δὲ τοῖς παραγ-
γέλμασιν, ἄνδρας ἀγαθοὺς γίγνεσθαι, καὶ τῶν προ-
γεγονότων ἔργων ἀξίους. Τοῦ δὲ πλήθους ἐπισημαι- 13
νομένου, καὶ μεγάλην ὁρμὴν καὶ προθυμίαν ἐμφαί-
νοντος, ἐπαινέσας αὐτοὺς, καὶ τοῖς θεοῖς ὑπὲρ ἁπάν-
των εὐξάμενος, διαφῆκε, παραγγείλας θεραπεύειν
σφᾶς, καὶ παρασκευάζεσθαι μετὰ σπουδῆς, ὡς εἰς
τὴν αὔριον ἀναζυγῆς ἐσομένης.

XLV. Speculatores Numidæ fugari ab equitibus Scipionis.

Λυθείσης δὲ τῆς ἐκκλησίας, ἦκον τῶν Νομάδων
οἱ προαποσταλέντες ἐπὶ τὴν κατασκοπήν, τοὺς μὲν
πλείστους αὐτῶν ἀπολωλεκότες, οἱ δὲ λοιποὶ πρε-
τρεπά-

13. εἰς τὴν αὔριον. εἰς abest a Bav. Aug. & Regiis.

pœnituerit. Hortari igitur, bono esſent animo; quum præsertim peractum esſe id, quod difficillimum fuerit, viderent: nam & trajiciendi amnis consilium exitum jam habuisse, qualem optassent; & benevolentiæ atque egregiæ voluntatis sociorum oculatos ipsos esse testes. Postulare denique, ut de singulis, quæ gerenda forent, solliciti ne esſent; gnari, sibi illa esſe curæ: sed jussis suis obedientes, viros fortes & gloria rerum ante gestarum dignos se præberent. Quum multitudo voce manuque significationem assensus dedisset, magnamque alacritatem & cupiditatem pugnandi ostendisset; laudavit eos Hannibal, votaque pro salute omnium diis nuncupavit: monitos deinde, ut corpora curarent, & ad iter omnia diligenter pararent, quia movere postridie castra constituisset, eos dimisit.

45. Soluta concione advenerunt Numidæ, qui speculatum ante fuerant missi, quorum major pars ceciderat, reliqui effusa fuga evaserant.

Digitized by Google

ατροπάδην πεφευγότες. συμπεσόντες γὰρ οὐ μακρὰν ἀπὸ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας τοῖς τῶν Ῥωμαίων ἱππεῦσι, τοῖς ἐπὶ τὴν αὐτὴν χρείαν ἐξαπεσταλμένοις ὑπὸ τοῦ Ἡοπλίου, τοιαύτην ἐποιήσαντο φιλοτιμίαν ἀμφότεροι κατὰ τὴν συμπλοκήν, ὥστε τῶν Ῥωμαίων καὶ Κελτῶν εἰς ἑκατὸν ἱππεῖς καὶ τετρακόσιους διαφθαρῆναι, τῶν δὲ Νομάδων ὑπὲρ τοὺς διακοσίους. Γενομένων δὲ τούτων, οἱ Ῥωμαῖοι συνεγγίσαντες κατὰ τὸ δίωγμα τῷ τῶν Καρχηδονίων χάρακι, καὶ κατοπτεύσαντες, αὖθις ἐξ ὑποστροφῆς ἠπείγοντο, διασαφήσοντες τῷ στρατηγῷ τὴν παρουσίαν τῶν πολεμίων. ἀφικόμενοι δ' εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἀνήγγειλαν. Πόπλιος δὲ παραυτίκα τὴν ἀποσκευὴν ἀναθέμενος ἐπὶ τὰς ναῦς, ἀνέζευξε παντὶ τῷ στρατεύματι, καὶ προῆγε παρὰ τὸν ποταμὸν, σπεύδων συμμίξαι τοῖς ὑπεναντίοις. Ἀννίβας δὲ τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ τῆς ἐκκλησίας, ἅμα τῷ φωτὶ, τοὺς μὲν ἱππεῖς προέθετο πάντας ὡς πρὸς θάλατταν, ἐφεδρείας ἔχοντας τάξιν· τὴν δὲ τῶν πεζῶν

A.V. 536. Speculatores Numidæ fugati ab equitibus Scipionis.

Scipio versus castra Hannibalis proficiscitur.

rant. Nam quum haud longe a suorum castris obvios Romanos equites habuissent, pari de caussa a *Publio* missos; tanta animorum contentione utrique pugnam inierunt, ut Romanorum quidem ac Gallorum centum & quadraginta desiderati sint, e Numidis vero amplius ducenti. Romani dum a conflictu hostem insequuntur, propius vallum Pœnorum progressi, omniaque speculati, redire ad suos properabant, quò possent de adventu hostium certiorem facere consulem: quod & mox, in castra reversi, fecerunt. Extemplo *Scipio*, impedimentis in naves impositis, castra movit, &, cupidus dimicandi cum hoste, copias omnes pedestri itinere secundum flumen pergit ducere. At *Hannibal*, postridie quam habita erat concio, prima luce equitatum omnem ab ea parte quæ mare spectabat, velut in subsidium agminis, disponit; deinde

Digitized by Google

A.V. 536. ἐκίνει δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος εἰς πορείαν. αὐτὸς δὲ 6 τοὺς ἐλέφαντας ἐξεδέχετο, καὶ τοὺς ἅμα τούτοις ἀπολελειμμένους ἄνδρας. Ἐγένετο δὲ ἡ διακομιδὴ τῶν θηρίων, τοιαύτη τις.

XLVI. Trajectio elephantorum.

Πήξαντες σχεδίας καὶ πλείους, ἀραρότως τούτων δύο πρὸς ἀλλήλας ζεύξαντες βιαίως, ἤρεισαν ἀμφοτέρας εἰς τὴν γῆν κατὰ τὴν ἔμβασιν τοῦ ποταμοῦ, πλάτος ἐχούσας τὸ συναμφότερον, ὡς πεντήκοντα πόδας. ταύταις δὲ συζευγνύντες ἄλλας ἐκ τῶν ἐκτὸς προσήρμοζον, προτείνοντες τὴν κατασκευὴν τοῦ ζεύγματος εἰς τὸν πόρον. τὴν δ' ἀπὸ τοῦ 3 ῥεύματος πλευρὰν ἠσφαλίζοντο τοῖς ἐκ τῆς γῆς ἐπιγύοις, εἰς τὰ περὶ τὸ χεῖλος πεφυκότα τῶν δένδρων ἐνάπτοντες, πρὸς τὸ συμμένειν καὶ μὴ παρωθεῖσθαι τὸ ὅλον ἔργον κατὰ τοῦ ποταμοῦ. ποιήσαντες δὲ 4 πρὸς δύο πλέθρα τῷ μήκει τὸ πᾶν ζεῦγμα τῆς προβολῆς, μετὰ ταῦτα δύο πεπηγυίας σχεδίας διαφερόντως, τὰς μεγίστας, προσέβαλον ταῖς ἐσχάταις· πρὸς

XLVI. 3. ἐνάπτ. ἀνάπτοντες *Aug. Reg. A.*

deinde pedites movere castra atque iter facere jubet: ipse elephantos, & cum his relictos viros, præstolatur. Trajectio autem bestiarum tali modo facta est.

46. Quum plures rates compegissent, duas harum invicem probe ac firmiter junctas, quæ latitudinem simul ambæ quinquaginta pedum habebant, magna vi terræ infigunt, qua parte in amnem ibatur. Hisce alias ab exteriore parte copulant connectuntque, ita ut hujus quasi pontis fabrica in ipsum amnem, qua erant trajecturi, porrigeretur. Latus, quod impetum fluminis excipiebat, rudentibus e terra firmant, ad arbores alligatis, quibus superior fluminis ripa erat consita; ut staret opus totum immotum, neque secunda aqua deferretur. Postquam hujus pontis in flumen porrecti longitudinem ad pedes cc produxerunt; tum vero ratibus postremis duas maximas alias, singulari arte compactas, adjiciunt;

Digitized by Google

πρὸς αὐτὰς μὲν βιαίως δεδεμένας, πρὸς δὲ τὰς ἄλλας οὕτως, ὥστ' εὐδιακόπους αὐτῶν εἶναι τοὺς δεσμούς. ζεύγματα δὲ καὶ πλείω ταύταις ἐνῆψαν, οἷς ἔμελλον οἱ λέμβοι ξυμουλκοῦντες οὐκ ἐάσειν φέρεσθαι κατὰ τοῦ ποταμοῦ, βίᾳ δὲ πρὸς τὸν ῥοῦν κατέχοντες, παρακομιεῖν καὶ περαιώσειν ἐπὶ τούτων τὰ θηρία. μετὰ δὲ ταῦτα χοῦν ἔφερον ἐπὶ πάσας πολὺν, ἕως ἐπιβάλλοντες ἐξωμοίωσαν, ὁμαλῶν καὶ σύγχρουν ποιοῦντες τῇ διὰ τῆς χέρσου φερούσῃ πρὸς τὴν διάβασιν ὁδῷ. τῶν δὲ θηρίων εἰθισμένων τοῖς Ἰνδοῖς μέχρι μὲν πρὸς τὸ ὑγρὸν ἀεὶ πειθαρχεῖν, εἰς δὲ τὸ ὕδωρ ἐμβαίνειν οὐδαμῶς ἔτι τολμώντων, ἦγον διὰ τοῦ χώματος δύο προθέμενοι θηλείας, πειθαρχούντων αὐτοῖς τῶν θηρίων. ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τὰς τελευταίας ἐπέστησαν σχεδίας, διακόψαντες τοὺς δεσμοὺς, οἷς

A.V. 536. Trajectio elephantorum.

Hh 4 προσήρ-

5. κατὰ ποταμοῦ absque artic. dant Vrb. Flor. Aug. Reg. A. 6. ἐπὶ πάσας. Mendose ἐπὶ πάσαν Vrb. ἐπιπάσαντες edd. ex Bav. 8. οἷς προσήρτ. Vulgo omnes οἳ, quod ex conject. corrigere non dubitavi.

jiciunt; ipsas quidem inter se firmissime colligatas, ad ceteras vero sic, ut præcidi vincula facile possent. His funes ductarios plures alligaverunt, quorum ope lembi remulco eas trahentes impedituri erant, quominus secundus fluvius easdem deferret, ac, contra fluminis impetum vi sua rates sustinendo, ad ripam ipsas perducturi, & bestias super his erant trajecturi. Humum dein multam in omnes rates congerunt, eamque ita injiciunt, ut similem prorsus redderent viæ, quæ per firmam terram ad amnis transitum ferebat, æque planam & ejusdem coloris. Consueverunt elephanti magistris suis morigeros se præbere, donec aliqua occurrat aqua; intrare vero aquas non audent. Propterea in hunc aggerem illos duxere, duabus præpositis fœminis; atque ita reliqui sunt obsecuti. Qui postquam in ultimas rates sunt perducti, incisis vinculis, quibus ceteris

Digitized by Google

A.V. 536. Trajectio elephantorum.

προσήρτηντο πρὸς τὰς ἄλλας, καὶ τοῖς λέμβοις ἐπισπασάμενοι τὰ ῥύματα, ταχέως ἀπέσπασαν ἀπὸ τοῦ χώματος τά τε θηρία καὶ τὰς ὑπ' αὐτοῖς σχεδίας. οὗ γενομένου, διαταραχθέντα τὰ ζῶα, κατὰ μὲν τὰς ἀρχὰς ἐστρέφετο, καὶ κατὰ πάντα τόπον ὥρμα· περιεχόμενα δὲ πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ ῥεύματος, ἀπεδειλία, καὶ μένειν ἠναγκάζετο κατὰ χώραν. καὶ τοιούτῳ δὴ τρόπῳ προσαρμοζομένων ἀεὶ σχεδιῶν δυοῖν, τὰ πλεῖστα τῶν θηρίων ἐπὶ τούτων διεκομίσθη. τινὰ δὲ κατὰ μέσον τὸν πόρον ἀπέῤῥιψεν εἰς τὸν ποταμὸν αὐτά, διὰ τὸν φόβον· ὧν τοὺς μὲν Ἰνδοὺς ἀπολέσθαι συνέβη πάντας, τοὺς δ' ἐλέφαντας διασωθῆναι. διὰ γὰρ τὴν δύναμιν καὶ τὸ μέγεθος τῶν προβοσκίδων, ἐξαίροντες ταύτας ὑπὲρ τὸ ὑγρὸν, καὶ διαπνέοντες, ἅμα δ' ἐκφυσῶντες πᾶν τὸ παρεμπίπτον, ἀντέσχον, τὸ πολὺ καθ' ὕδατος ὀρθοὶ ποιούμενοι τὴν πορείαν.

Περαιω-

10. δυοῖν. δυεῖν *Flor.* 12. ὀρθοὶ. ὀρθὴν *edd. ex Bav.*

ris erant istæ adnexæ, lembis ductarios funes attrahentibus, celeriter & bestias & rates quæ illas sustinebant, a reliquis divellerunt. Tum vero trepidantes belluæ, initio quidem convertere se, & in omnes partes impetum dare: sed, quod aqua undique cingerentur, subeunte pavore, quietæ manere cogebantur. Atque hoc modo binas subinde rates ad ceteras admovendo, plerique omnes elephanti super illis sunt transmissi. Quidam præ metu in medio trajectu præcipites se in flumen dedere; quorum *Indi* quidem periere omnes, ipsi vero servati sunt. Nam quia prævalidas magnasque habent proboscides, his supra aquam sublatis, simul respirabant, & si quid aquæ inciderat efflabant: atque ita per majorem viæ partem sub aqua recti incedentes, evaserunt incolumes.

47. His

Digitized by Google

Περαιωθέντων δὲ τῶν θηρίων, ἀναλαβὼν Ἀννίβας τοὺς ἐλέφαντας καὶ τοὺς ἱππέας, προῆγε, τούτοις ἀπουραγῶν, παρὰ τὸν ποταμὸν ἀπὸ θαλάττης ὡς ἐπὶ τὴν ἕω ποιούμενος τὴν πορείαν, ὡς εἰς αὐτὴν μεσόγαιον τῆς Εὐρώπης. Ὁ δὲ Ῥοδανὸς ἔχει τὰς μὲν πηγὰς ὑπὲρ τὸν Ἀδριατικὸν μυχὸν πρὸς τὴν ἑσπέραν νευούσας, ἐν τοῖς ἀποκλίνουσι μέρεσι τῶν Ἄλπεων ὡς πρὸς τὰς ἄρκτους· ῥεῖ δὲ πρὸς τὰς χειμερινὰς δύσεις, ἐκβάλλει δ' εἰς τὸ Σαρδῷον πέλαγος. Φέρεται δ' ἐπιπολὺ δι' αὐλῶνος· οὗ πρὸς μὲν τὰς ἄρκτους Ἄρδυες Κελτοὶ κατοικοῦτι, τὴν δ' ἀπὸ μεσημβρίας αὐτοῦ πλευρὰν ὁρίζουσι πᾶσαι αἱ πρὸς ἄρκτον κεκλιμέναι τῶν Ἄλπεων παρώρειαι. τὰ δὲ πεδία τὰ παρὰ τὸν Πάδον, ὑπὲρ ὧν ἡμῖν εἴρηται διὰ πλειόνων, ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν Ῥοδανὸν αὐλῶνος διαζευγνύουσιν αἱ τῶν προειρημένων ὀρῶν ἀκρώρειαι, λαμβάνουσαι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Μασσαλίας, ὡς ἐπὶ

A.V. 536. XLVII. Iuxta Rhodanum progreditur Hannibal. Rhodanus.

Ardyes Galli.

XLVII. 2. τὰς μὲν. μὲν τὰς edd. ex Bav. Pro τὰς autem, τρεῖς legit Perott. Ibid. χειμερ. δύσεις. δύσεις χειμερινὰς Vat. Vrb. Aug. Reg. A. 3. Ἄρδυες. An Ἄλδυες? Druentes habet Perott. Ibid. αἱ post πᾶσαι, carent omnes. Adjeci ex conject.

47. His ita peractis, *Hannibal*, assumtis elephantis atque equitibus, iisque in extremo agmine collocatis, juxta flumen pergit ire, a mari versus orientem proficiscens, quasi Europæ mediterranea peteret. *Rhodanus* fontes habet supra sinum Hadriaticum in occasum versos, in partibus Alpium, quæ septemtrionem spectant: fertur autem versus occasum hibernum, & exonerat se in mare Sardoum. Plurimus ejus cursus est intra convallem, cujus septemtrionale latus *Ardyes Galli* colunt, meridianum omne latus terminant radices *Alpium*, quæ in septemtriones vergunt. Circumpadanos campos, de quibus multa in superioribus sunt nobis dicta, ab ea convalle, quam permeat Rhodanus, separant eorumdem, quos dixi, montium juga, quæ a Massilia ad ultimum usque

Digitized by Google

A.V. 536. τὸν τοῦ παντὸς Ἀδρίαν μυχόν· ἀφ' οὗ δὴ ὑπεραίρας Ἀννίβας ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Ῥοδανὸν τόπων, ἐνέβαλεν εἰς Ἰταλίαν. Ἔνιοι δὲ τῶν γεγραφότων περὶ τῆς ὑπερβολῆς ταύτης, βουλόμενοι τοὺς ἀναγινώσκοντας ἐκπλήττειν τῇ περὶ τῶν προειρημένων τόπων παραδοξολογίᾳ, λανθάνουσιν ἐκπίπτοντες εἰς δύο τὰ πάσης ἱστορίας ἀλλοτριώτατα· καὶ γὰρ ψευδολογεῖν, καὶ μαχόμενα γράφειν αὐτοῖς ἀναγκάζονται. ἅμα μὲν γὰρ τὸν Ἀννίβαν ἀμίμητόν τινα παρεισάγοντες στρατηγὸν καὶ τόλμῃ καὶ προνοίᾳ, τοῦτον ὁμολογουμένως ἀποδεικνύουσιν ἡμῖν ἀλογιστότατον· ἅμα δὲ, καταστροφὴν οὐ δυνάμενοι λαμβάνειν, οὐδ' ἔξοδον τοῦ ψεύδους, θεοὺς καὶ θεῶν παῖδας εἰς πραγματικὴν ἱστορίαν παρεισάγουσιν. ὑποθέμενοι γὰρ τὰς ἐρυμνότητας καὶ τραχύτητας τῶν Ἀλπεινῶν ὀρῶν, τοιαύτας, ὥστε, μὴ οἷον ἵππους καὶ στρατόπεδα, σὺν δὲ τούτοις ἐλέφαντας, ἀλλὰ μηδὲ πεζοὺς

Aliorum fabulæ de itinere Hannibalis.

6. ἐκπίπτουτ. ἐμπίπτοντες Bav. Aug. Reg. A.

usque Hadriæ receſſum porriguntur. Quos montes tunc transgreſſus *Hannibal*, a locis circa Rhodanum, in Italiam intravit. Nonnulli vero, quum *de ſuperatis ab Hannibale Alpibus* ſcriberent, dum miraculo rerum novarum quas de locis illis narrant, ſtupefacere lectores cupiunt; imprudentes in duo vitia incidunt, ab omni hiſtoria alieniſſima: nam & mendacia & ſibi repugnantia ſcribere coguntur. Qui enim *Hannibalem* produnt fuiſſe inimitabilis cujusdam virtutis & prudentiæ imperatorem; ſimul tamen eumdem faciunt ſine controverſia imprudentiſſimum. Deinde, ubi exitum rei non inveniunt, nec quomodo e mendacio ſe extricent; *deos & deorum filios* in hiſtoriam, rerum geſtarum veram & ſeriam narrationem profeſſam, inducunt. *Alpium* ſiquidem *juga adeo inacceſſa atque aſpera eſſe* fingunt, *ut vix ab expeditis peditibus, nedum equis, exercitibus, elephantis*

Digitized by Google

ζοὺς εὐζώνους εὐχερῶς ἂν διελθεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἔρημον τοιαύτην τινὰ περὶ τοὺς τόπους ὑπογεάψαντες ἡμῖν, ὥστ', εἰ μὴ θεὸς ἢ τις ἥρως ἀπαντήσας τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν ὑπέδειξε τὰς ὁδοὺς, ἐξαποροῦντας ἂν καταφθαρῆναι πάντας· ὁμολογουμένως ἐκ τούτων εἰς ἑκάτερον τῶν προειρημένων ἁμαρτημάτων ἐμπίπτουσι. A.V. 536. Fabulæ de itinere Hannibalis.

XLVIII. Πρῶτον μὲν γὰρ, τίς ἂν φανείη στρατηγὸς ἀλογιστότερος Ἀννίβου καὶ σκαιότερος ἡγεμών· ὃς, τοσούτων ἡγούμενος δυνάμεων, καὶ τὰς μεγίστας ἐλπίδας ἔχων ἐν τούτοις τοῦ κατορθώσειν τοῖς ὅλοις, οὔτε τὰς ὁδοὺς, οὔτε τόπους, ὡς οὗτοί φασιν, οὔτε ποῦ πορεύεται τὸ παράπαν, οὔτε πρὸς τίνας, ἐγίγνωσκε· τὸ δὲ πέρας, οὗ τι καθόλου δυνατοῖς, τοὐναντίον δ' ἀδυνάτοις ἐπιβάλλεται πράγμασιν; Ἀλλ', ὅπερ οἱ τοῖς ὅλοις ἐπταικότες, καὶ κατὰ πάντα τρόπον

XLVIII. 2. ἐν τούτοις. *Forſ.* ἐν ταύταις. *Reisk.* 3. *Veteres libri omnes* τὸ δὲ πέρας, οὗ τι καθόλου τοὐναντίον δυνατοῖς ἐπιβάλλεται. *Quæ verba, niſi* deletum malis τοὐναντίον, *utique ita fere ſupplenda & corrigenda videntur, ſicuti fecimus. Caſaubonus ex conjectura, quam Reg. B. partim in ora, partim in contextu exhibet,* οὐ τοῖς κατὰ λόγον, τοὐναντίον δ' ἀδυνάτοις *ediderat.*

phantis ſuperari queant; tum *ita deſerta* nobis deſcribunt *iſta loca, ut, niſi deus aut heros aliquis Hannibali occurriſſet, qui viam indicaret, omnes, incerti quo ſe verterent, fuerint perituri:* quæ dum ita ſcribunt, nemini dubium eſt, quin utriusque peccati, de quo diximus, ſe obligent.

48. Primum enim, quis imperator *Hannibale* imprudentior, aut dux ſiniſterior videri omnibus deberet; qui tantas copias trahens, in quibus ſpes maximas habuit repoſitas de proſpero ſummæ rerum eventu, neque itinera, neque loca, ut quidem iſti ajunt, neque quo vel ad quos iret, notum omnino habuerit? Denique, qui res adgreſſus ſit nullo modo poſſibiles, & quæ humanas vires omnes ubique ſuperarent. At, quod ne ii quidem facere ſuſtinent, qui perdita

Digitized by Google

A.V. 536. Fabulæ de itinere Hannibalis.

τρόπον ἐξαποροῦντες οὐχ ὑπομένουσιν· ὥστ' εἰς ἀπρονοήτους καθιέναι τόπους μετὰ δυνάμεως· τοῦτο περιτιθέασιν οἱ συγγραφεῖς Ἀννίβᾳ, τῷ τὰς μεγίστας ἐλπίδας ἀκεραίους ἔχοντι, περὶ τῶν καθ' ἑαυτὸν πραγμάτων. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς ἐρημίας, ἔτι δ' ἐρυμνότητος καὶ δυσχωρίας τῶν τόπων, ἔκδηλον ποιεῖ τὸ ψεῦδος αὐτῶν. οὐχ ἱστορήσαντες γὰρ, ὅτι συμβαίνει τοὺς Κελτοὺς, τοὺς παρὰ τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν οἰκοῦντας, οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δὶς, πρὸ τῆς Ἀννίβου παρουσίας, οὐδὲ μὴν πάλαι, προσφάτως δὲ, μεγάλοις στρατοπέδοις ὑπερβάντας τὰς Ἄλπεις, παρατετάχθαι μὲν Ῥωμαίοις, συνηγωνίσθαι δὲ Κελτοῖς τοῖς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία κατοικοῦσι, καθάπερ ἡμεῖς ἐν τοῖς πρὸ τούτου ἐδηλώσαμεν· πρὸς δὲ τούτοις, οὐκ εἰδότες, ὅτι πλείστων ἀνθρώπων φῦλον κατ' αὐτὰς οἰκεῖν συμβαίνει τὰς Ἄλπεις· ἀλλ' ἀγνοοῦντες ἕκαστα τῶν εἰρημένων,

4. καθιέναι. *Sic b. l. ſcripti libri omnes, quod Caſaub. in* κατιέναι *mutavit.* 6. συνηγωνίσθαι. συναγωνίσασθαι *Caſaub. ex Reg. B.*

perdita rerum ſuarum ſumma ad ultimam conſilii inopiam fuerint redacti; ut in loca inexplorata ſeſe cum ſuis copiis conjiciant; id præclari iſti ſcriptores *Hannibali* adſcribunt, qui ſpes univerſas de ſuis rebus, easque maximas, tunc temporis habebat integras atque illibatas. Sed & quod ajunt, *fuiſſe illa loca ita deſerta atque ita a natura munita, ut plane inſuperabilia eſſent*, palam facit ipſorum mendacia. Non enim didicerant iſti, Gallos Rhodani accolas, non ſemel aut iterum, ante Hannibalis adventum, neque jam olim, ſed paullo ante cum magnis exercitibus Alpes ſuperaſſe, & Circumpadanis Gallis opem ferentes cum Romanis arma contuliſſe; quemadmodum in ſuperioribus eſt a nobis oſtenſum. Neſciebant præterea, numeroſiſſimam gentem ipſas Alpes inhabitare. Verum, ignari horum omnium, *Heroëm*

quem-

Digitized by Google

νων, ἡρωά τινα, φασὶν, ἐπιφανέντα, συνυποδεῖξαι τὰς ὁδοὺς αὐτοῖς. ἐξ ὧν εἰκότως ἐμπίπτουσιν εἰς τὸ παραπλήσιον τοῖς τραγωδιογράφοις. καὶ γὰρ ἐκείνοις πᾶσιν αἱ καταστροφαὶ τῶν δραμάτων προσδέονται θεοῦ καὶ μηχανῆς, διὰ τὸ τὰς πρώτας ὑποθέσεις ψευδεῖς καὶ παραλόγους λαμβάνειν. τοὺς δὲ συγγραφέας ἀναγκη τὸ παραπλήσιον πάσχειν, καὶ ποιεῖν ἡρωάς τε καὶ θεοὺς ἐπιφαινομένους, ἐπειδὰν τὰς ἀρχὰς ἀπιθάνους καὶ ψευδεῖς ὑποστήσωνται. πῶς γὰρ οἷόν τε, παραλόγοις ἀρχαῖς εὔλογον ἐπιθεῖναι τέλος; Ἀννίβας γε μὴν, οὐχ ὡς οὗτοι γράφουσι, λίαν δὲ περὶ ταῦτα πραγματικῶς ἐχρῆτο ταῖς ἐπιβολαῖς. καὶ γὰρ τὴν τῆς χώρας ἀρετὴν, εἰς ἣν ἐπεβάλετο κατιέναι, καὶ τὴν τῶν ὄχλων ἀλλοτριότητα πρὸς Ῥωμαίους ἐζητάκει σαφῶς, εἴς τε τὰς μεταξὺ δυσχωρίας ὁδηγοῖς καὶ καθηγεμόσιν ἐγχωρίοις ἐχρῆτο, τοῖς τῶν αὐτῶν ἐλπίδων μέλλουσι κοινω-

A.V. 536. Fabulæ de itinere Hannibalis.

Prudenter iter instituit Hannibal.

II. κατιέναι. *Forſ. & b. l.* καθιέναι *ſcribendum.* Ibid. ἄς τε τὰς *pet.* καὶ τῆς μεταξὺ *edd. cum Bav. Ang. Reg. A.*

quemdam, ajunt, *Pœnis apparuiſſe, & viam ipſis monſtraſſe.* In quo ſimile illis uſu venit ac poëtis, qui *tragœdias* componunt: nam quoniam hi argumenta falſa & a ratione aliena initio ſibi proponunt, ſemper in fabularum exitu deo indigent & machina. His igitur ſcriptoribus ut idem eveniat, neceſſum plane eſt; ut heroas aut deos fingant viſos, poſtquam ſemel principia a veri ſimilitudine aliena & falſa poſuerunt. Abſurdis enim principiis, qui poteſt colophon imponi rationi conſentaneus? Enimvero *Hannibal* in hoc incepto, non quomodo iſti ſcribunt, ſed adprime ſollerter ſe geſſit: qui & præſtantiam regionis quam erat aditurus, atque alienatos populorum animos a Romanis certo exploraverat; & ad itinerum difficultates ducibus uſus eſt indigenis, qui eamdem ſecum belli fortunam erant experturi.

Digitized by Google

A.V. 536. κοινωνεῖν. Ἡμεῖς δὲ περὶ τούτων εὐθαρσῶς ἀποφαι- 12
νόμεθα, διὰ τὸ περὶ τῶν πράξεων παρ' αὐτῶν ἱστορηκέναι τῶν παρατετευχότων τοῖς καιροῖς, τοὺς δὲ τόπους κατωπτευκέναι, καὶ τῇ διὰ τῶν Ἄλπεων αὐτοὺς κεχρῆθαι πορείᾳ, γνώσεως ἕνεκα καὶ θέας.

XLIX. P. Scipio redit in Italiam. Οὐ μὴν, ἀλλὰ Πόπλιος μὲν ὁ τῶν Ῥωμαίων στρα- 1
τηγὸς, ἡμέραις ὕστερον τρισὶ τῆς ἀναζυγῆς τῆς τῶν Καρχηδονίων παραγενόμενος ἐπὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ διάβασιν, καὶ καταλαβὼν ὡρμηκότας τοὺς ὑπεναντίους, ἐξενίσθη μὲν ὡς ἐνδέχεται μάλιστα· πεπεισ- 2
μένος, οὐδέ ποτ' ἂν αὐτοὺς τολμῆσαι τῇδε ποιήσασθαι τὴν εἰς Ἰταλίαν πορείαν, διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀθεσίαν τῶν κατοικούντων τοὺς τόπους βαρβάρων. Θεωρῶν δὲ τετολμηκότας, αὖθις ἐπὶ τὰς ναῦς 3
ἠπείγετο, καὶ παραγενόμενος ἐνεβίβαζε τὰς δυνά-
Fratrem in Hiſpaniam mittit. μεις. Καὶ τὸν μὲν ἀδελφὸν ἐξέπεμπεν ἐπὶ τὰς ἐν 4
Ἰβηρίᾳ πράξεις· αὐτὸς δὲ, πάλιν ὑποστρέψας εἰς Ἰτα-

12. αὐτοὺς κεχρῆθαι. Sic Aug. & Reg. A. αὐτοῖς Vat. Flor. Reg. B. αὐτοὶ Reg. C. αὐτὸς edd. ex Bav.

turi. Nos autem de hiſce rebus eo majore fiducia ſcribimus, quia ab illis hominibus eas didicimus, qui temporibus eisdem vixerunt; & quod loca ipſi luſtravimus, ac viſendi ſtudio veritatisque cognoſcendæ iter per Alpes ſuſcepimus.

49. Ceterum *Publius*, Romanorum imperator, triduo poſtquam inde Pœni caſtra moverant, ad tranſitum fluminis acceſſit: unde quum profectos hoſtes cognoviſſet, mirari quidem ille quam maxime: qui præſertim perſuaſum haberet, nunquam Pœnos hac via Italiam petere auſuros, tot populis barbaris tam fluxæ fidei in medio poſitis. Sed ut auſos cognovit, ad naves retro cœpit contendere: ad quas ſimul pervenit, copias inſcendere jubet. Ac fratrem quidem in *Hiſpaniam* ad bellum ibi gerendum mittit: ipſi vero

Digitized by Google

Ἰταλίαν ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν, σπεύδων καταταχῆ- A.V. 536.
σαι τοὺς ὑπεναντίους διὰ Τυρρηνίας πρὸς τὴν τῶν
Ἄλπεων ὑπερβολήν. Ἀννίβας δὲ ποιησάμενος ἐξῆς Hannibal in Insula, inter Rhodanum & Isaram.
ἐπὶ τέτταρας ἡμέρας τὴν πορείαν ἀπὸ τῆς διαβά-
σεως, ἦκε πρὸς τὴν καλουμένην Νῆσον, χώραν πο-
λύοχλον καὶ σιτοφόρον, ἔχουσαν δὲ τὴν προσηγορίαν
ἀπ' αὐτοῦ τοῦ συμπτώματος. τῇ μὲν γὰρ ὁ Ῥοδα-
νὸς, τῇ δὲ ὁ Ἰσάρας προσαγορευόμενος, ῥέοντες παρ'
ἑκατέραν τὴν πλευρὰν, ἀποκορυφοῦσιν αὐτῆς τὸ
σχῆμα κατὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους σύμπτωσιν. ἔστι
δὲ παραπλησίαι, τῷ μεγέθει καὶ τῷ σχήματι, τῷ
κατ' Αἴγυπτον καλουμένῳ Δέλτα· πλὴν ἐκείνου μὲν
θάλατται τὴν μίαν πλευρὰν καὶ τὰς τῶν ποταμῶν
ῥύσεις ἐπιζεύγνυσι· ταύτης δ' ὄρη δυσπρόσοδα καὶ
δυσέμβολα, καὶ σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, ἀπρόσιτα. Πρὸς
ἣν ἀφικόμενος, καὶ καταλαβὼν ἐν αὐτῇ δύο ἀδελ-
φοὺς

XLIX. 5. ἀπ' αὐτοῦ τοῦ. ἀπὸ τοῦ Bav. Ang. & Regii. 6. τῇ — — τῇ. ᾗ μὲν — — ᾗ δὲ Vat. Flor. Vrſin. Ibid. δὲ ὁ Ἰσάρας ex vitor. dect. conject. recepi. δὲ Σκάρας Vat. Flor. Ang. Reg. A. δὲ Σκώρας Bav. δὲ ὁ Ἄραρος Caſaub. 7. κατ' Αἴγυπτον. πᾶς' Αἰγύπτῳ edd. ex Bav.

ro Italiam navibus repetere ſententia ſtetit; quo hoſtes anteverteret, ac per Hetruriam ad ea loca, ubi eſt Alpium tranſitus, maturius perveniret. *Hannibal* quarto die, poſtquam a Rhodano erat profectus, ad *Inſulam*, quam vocant, pervenit: regionem, & cultoribus frequentem, & frumenti feracem; e re ipſa ita nominatam. Siquidem hinc *Rhodanus*, inde *Iſara*, latera duo illius præterfluentes, qua in unum confluunt, faſtigiatam ejus figuram reddunt. Eſt autem ſimilis regio iſta, tum magnitudine tum figura, illi quam in Aegypto *Delta* nuncupant: eo differunt, quod hujus quidem uni lateri mare prætenditur, quod fluminum meatus præcingit; illius vero, montes difficilem acceſſum introitumque, imo vero pæne dixeris, nullum aditum habentes. Eo quum perveniſſet, duosque ibi inveniſſet

fratres

Digitized by Google

A.V. 536. Regulo hujus regionis opem fert adv. fratrem.

φοὺς ὑπὲρ τῆς βασιλείας στασιάζοντας, καὶ μετὰ στρατοπέδων ἀντικαθημένους ἀλλήλοις· ἐπισπωμέ- 9
νου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ παρακαλοῦντος εἰς τὸ συμπράξαι καὶ συμπεριποιῆσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν αὐτῷ, ὑπήκουσε· προδήλου σχεδὸν ὑπαρχούσης τῆς πρὸς τὸ παρὸν ἐσομένης αὐτῷ χρείας. Διὸ καὶ συν- 10
επιθέμενος, καὶ συνεκβαλὼν τὸν ἕτερον, πολλῆς ἐπικουρίας ἔτυχε παρὰ τοῦ κρατήσαντος. οὐ γὰρ μό- 11
νον σίτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδείοις ἀφθόνως ἐχορήγησε τὸ στρατόπεδον· ἀλλὰ καὶ τῶν ὅπλων τὰ παλαιὰ καὶ τὰ πεπονηκότα πάντα διαλλάξας, ἐκαίνοποίησε πᾶσαν τὴν δύναμιν εὐκαίρως. ἔτι δὲ 12
τοὺς πλείστους ἐδῆτι καὶ πρὸς τούτοις ὑποδέσεις κοσμήσας, μεγάλην εὐχρηστίαν παρέσχετο πρὸς τὰς τῶν ὀρῶν ὑπερβολάς. τὸ δὲ μέγιστον, εὐλαβῶς 13
διακειμένοις πρὸς τὴν διὰ τῶν Ἀλλοβρίγων καλουμένων Γαλατῶν πορείαν, ἀπουραγήσας μετὰ τῆς σφετέρας

9. αὐτῶν αὐτῷ. Prius pronomen deletum utique malim cum Reisk. 11. καὶ πεπονηκότα Flor. absque artic.

fratres de regno inter ſe certantes, & caſtra caſtris oppoſita habentes; accitus a majore, rogatusque ut in aſſerendo regno ſe vellet adjuvare, petitioni annuit: quod prope manifeſta eſſet utilitas, quam ea res in præſens ipſi erat allatura. Itaque ſocietate belli cum ipſo inita, & fratre altero ejecto, multis rebus a victore eſt adjutus. Non enim commeatum ſolummodo aliaque neceſſaria exercitui ſubminiſtravit: verum etiam arma vetuſta & quaſſata confractaque aliis mutans, univerſas copias opportune renovavit. Præterea pleroſque illorum veſtimentis atque etiam calceamentis adornans, ad ſuperandos montes magna iis auxilia præbuit. Quodque præcipuum ejus meritum fuit, male metuentibus ſibi in tranſitu per fines Gallorum quos *Allobroges* vocant, in extremo agmine ſubſecutus cum ſuis mili-

Digitized by Google

τέρας δυνάμεως, ἀσφαλῆ παρεσκεύασε τὴν ὁδὸν A.V. 536.
αὐτοῖς, ἕως ἤγλισαν τῇ τῶν Ἄλπεων ὑπερβολῇ.

Ἀννίβας δ' ἐν ἡμέραις δέκα πορευθεὶς παρὰ τὸν ποταμὸν εἰς ὀκτακοσίους σταδίους, ἤρξατο τῆς πρὸς τοὺς Ἄλπεις ἀναβολῆς, καὶ συνέβη μεγίστοις αὐτὸν περιπεσεῖν κινδύνοις. ἕως μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἦσαν, ἀπείχοντο πάντες αὐτῶν οἱ κατὰ μέρος ἡγεμόνες τῶν Ἀλλοβρίγων, τὰ μὲν τοὺς ἱππεῖς δεδιότες, τὰ δὲ τοὺς παραπέμποντας βαρβάρους. Ἐπειδὴ δ' ἐκεῖνοι μὲν εἰς τὴν οἰκείαν ἀπηλλάγησαν, οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀννίβαν ἤρξαντο προάγειν εἰς τὰς δυσχωρίας, τότε συναθροισθέντες οἱ τῶν Ἀλλοβρίγων ἡγεμόνες, ἱκανὸν τὸ πλῆθος, προκατελάβοντο τοὺς εὐκαίρους τόπους, δι' ὧν ἔδει τοὺς περὶ τὸν Ἀννίβαν κατ' ἀνάγκην ποιεῖσθαι τὴν ἀναβολήν. εἰ μὲν οὖν ἔκρυψαν τὴν ἐπίνοιαν, ὁλοσχερῶς ἂν διέφθειραν τὸ στράτευμα τῶν Καρχηδονίων· νῦν δὲ καταφανεῖς γενό-

L. Hannibal ascendens Alpes, infestatur ab Allobrogibus.

L. 3. *Alia verborum serie Bav.* ἐκεῖνοι μὲν ἀπηλ. εἰς τὴν οἰκ. Ibid. συναθροισθέντες. συναθροίσαντες *Vrb. & Flor. Et mox* ἱκανὸν πλῆθος *absque artic. iidem & Bav. & Aug. & Regii.*

militibus, ſecurum iter præſtitit, donec ad ipſum transſcenſum Alpium appropinquarunt.

50. *Hannibal*, decem diebus centum ferme paſſuum millia propter Rhodanum emenſus, *conſcendere Alpes* cœpit: & inde quidem in maxima pericula incidit. Nam donec quidem per plana tranſibat agmen; minores omnes *Allobrogum* duces, partim equitum metu, partim barbarorum, qui præſidii cauſſa comitabantur Pœnos, ſeſe ab his abſtinuerant. At illi poſtquam domum redierunt, & *Hannibal* erigere in primos clivos agmen cœpit; tunc magno numero congregati principes *Allobrogum*, opportuna loca, per quæ neceſſario aſcendendum Hannibali erat, occupant. Qui ſi inſidias occuluiſſent, Pœnorum exercitum internecione deleviſſent: nunc, dete-

Digitized by Google

A.V. 536. Hannibal ascendens Alpes.

γενόμενοι, μεγάλα μὲν καὶ τοὺς περὶ Ἀννίβαν ἔβλαψαν, οὐκ ἐλάττω δὲ αὐτούς. Γνοὺς γὰρ, ὁ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων, ὅτι προκατέχουσιν οἱ βάρβαροι τοὺς εὐκαίρους τόπους, αὐτὸς μὲν καταστρατοπεδεύσας πρὸς ταῖς ὑπερβολαῖς, ἐπέμενε· πρὸς πέμψε δὲ τινας τῶν καθηγουμένων αὐτοῖς Γαλατῶν, χάριν τοῦ κατασκέψασθαι τὴν τῶν ὑπεναντίων ἐπίνοιαν, καὶ τὴν ὅλην ὑπόθεσιν. ὧν πραξάντων τὸ συνταχθὲν, ἐπιγνοὺς ὁ στρατηγὸς, ὅτι τὰς μὲν ἡμέρας ἐπιμελῶς παρευτακτοῦσι καὶ τηροῦσι τοὺς τόπους οἱ πολέμιοι, τὰς δὲ νύκτας εἴς τινα παρακειμένην πόλιν ἀπαλλάττονται· πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ἁρμοζόμενος, συνεστήσατο πρᾶξιν τοιαύτην. Ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν, προῆγεν ἐμφανῶς· καὶ συνεγίσας ταῖς δυσχωρίαις, οὐ μακρὰν τῶν πολεμίων κατεστρατοπέδευσε. τῆς δὲ νυκτὸς ἐπιγενομένης, συντάξας τὰ πυρὰ καίειν, τὸ μὲν πλεῖον μέρος τῆς δυνά-

5. ἐπέμενε. ὑπέμενε Bav. 6. ὑπόθεσιν. ἐπίθεσιν cum plerisque codd. edidit Casaub. 8. ἐμφανῶς correxit Casaub. ἀφανῶς uersti fere omnes.

detecto dolo, magna illi quidem strage hostes affecerunt, sed ipsi quoque non minorem acceperunt. Vt enim cognovit dux Carthaginiensium, barbaros opportuna loca occupata tenere; ipse juxta locum ubi ascendendum erat, positis castris, subsitit: deinde Gallorum nonnullos, quibus utebatur ducibus, ad exploranda adversariorum consilia, & quid omnino pararent, præmittit. Qui quum fecissent quod jussi fuerant, edoctus *Hannibal*, interdiu quidem diligenter custodiarum vices obiri & obsideri saltum ab hoste, noctu vero in propinquum oppidum quoddam omnes abire; ad hoc institutum sese accommodans, rem hujusmodi est commentus. Promotis castris exercitum tantisper duxit ex aperto, donec angustiis jam appropinquans, intervallo non adeo magno ab hoste castra communit. Insequente dein nocte, ignibus accendi jussis, majorem copiarum partem ibi

Digitized by Google

δυνάμεως αὐτοῦ κατέλιπε· τοὺς δ' ἐπιτηδειοτάτους εὐζώνους ποιήσας, διῆλθε τὰ στενὰ τὴν νύκτα, καὶ κατέσχε τοὺς ὑπὸ τῶν πολεμίων προκαταληφθέντας τόπους, ἀποκεχωρηκότων τῶν βαρβάρων κατὰ τὴν συνήθειαν εἰς τὴν πόλιν. A.V. 536. Infestatur ab Allobrogibus.

LI. Οὗ συμβάντος, καὶ τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης, οἱ βάρβαροι συνθεασάμενοι τὸ γεγονὸς, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀπέστησαν τῆς ἐπιβολῆς. μετὰ δὲ ταῦτα, θεωροῦντες τὸ τῶν ὑποζυγίων πλῆθος καὶ τοὺς ἱππεῖς δυσχερῶς ἐκμηρυομένους καὶ μακρῶς τὰς δυσχωρίας, ἐξεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ συμβαίνοντος, ἐξάπτεσθαι τῆς πορείας. τούτου δὲ γενομένου, καὶ κατὰ πλείω μέρη προσπεσόντων τῶν βαρβάρων, οὐχ οὕτως ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν, ὡς ὑπὸ τῶν τόπων, πολὺς ἐγίγνετο φθόρος τῶν Καρχηδονίων, καὶ μάλιστα τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων. οὔσης γὰρ οὐ μόνον στενῆς καὶ τραχείας τῆς προσβολῆς, ἀλλὰ καὶ κρημνώδους, ἀπὸ παντὸς κινήματος καὶ πάσης ταραχῆς

9. ἀποκεχωρ. ἀναχεχωρ. Bav.

ibi reliquit; ipſe, acerrimo quoque viro ad expeditorum manum conficiendam ſelecto, anguſtias ſilentio noctis evadit, eosque ipſos tumulos, quos hoſtes occupaverant, inſidet; quum pro more ſuo barbari in urbem conceſſiſſent.

51. Barbari, luce orta, ubi quod factum erat cognovere, principio quidem conatu deſtiterunt: poſtea vero, ut vident, tum jumentorum multitudinem, tum ipſos equites ægre atque longo admodum agmine e locis difficilibus eniti; e re nata impetum ceperunt carpendi hoſtium agmen. Igitur quum multis ſimul ex locis barbari irruerent, nec hoſtes dumtaxat, ſed multo magis locorum iniquitas Pœnis noceret, magna facta eſt eorum ſtrages; maxime autem equorum ac jumentorum. Nam quia non ſolum anguſtus & aſper aſcenſus erat, verum etiam præruptus; quidquid accederet motus, quidquid trepidationis,

A.V. 536. Hannibal ascendens Alpes, infestatur ab Allobrogibus.

χῆς ἐφέρετο κατὰ τῶν κρημνῶν ὁμοῦ τοῖς φορτίοις πολλὰ τῶν ὑποζυγίων. καὶ μάλιστα τὴν τεταραχὴν ἐποίουν οἱ τραυματιζόμενοι τῶν ἵππων. τούτων γὰρ οἱ μὲν, ἀντίοι συμπίπτοντες τοῖς ὑποζυγίοις, ὁπότε διαπτοηθεῖεν ἐκ τῆς πληγῆς, οἱ δὲ, κατὰ τὴν εἰς τοὔμπροσθεν ὁρμὴν ἐξωθοῦντες πάντα τὰ παραπίπτοντα ἐν ταῖς δυσχωρίαις, μεγάλην ἀπεργάζοντο ταραχήν. Εἰς ἃ βλέπων Ἀννίβας, καὶ συλλογιζόμενος, ὡς οὐδὲ τοῖς διαφεύγουσι τὸν κίνδυνόν ἐστι σωτηρία, τοῦ σκευοφορικοῦ διαφθαρέντος, ἀναλαβὼν τοὺς προκαταλαμβάνοντας τὴν νύκτα τὰς ὑπερβολὰς, ὥρμησε παραβοηθήσων τοῖς τῇ παρεμβολῇ προσβάλλουσιν. οὗ γενομένου, πολλοὶ μὲν τῶν πολεμίων ἀπώλλυντο, διὰ τὸ ποιεῖσθαι τὴν ἔφοδον ἐξ ὑπερδεξίων τὸν Ἀννίβαν, οὐκ ἐλάττους δὲ καὶ τῶν ἰδίων. ὁ γὰρ κατὰ τὴν πορείαν θόρυβος ἐξ ἀμφοῖν ηὔξετο· διὰ

LI. 4. ὁμόσε τοῖς. ὁμοῦ σὺν τοῖς edd. ex Bav. 6. σκευοφορικοῦ. σκευοφόρου Vat. Flor. Vrb. Aug. Reg. A. Ibid. προσβάλλουσιν. Sic Flor. (pro ὃ Vat.) Aug. Reg. A. B. probante Scalig. & Reiskio. Sed videndum, an sententia sit: properavit incurſare in eos qui impetum in agmen faciebant. Mendoſe προσβάλλουσιν edd. ex Bav. quod in προλαβοῦσιν mutandum ſuſpicatus eſt Caſaub. & contendit Gronov.

nis, ipſis cum ſarcinis multa jumenta per præcipitia deferebantur. Præcipua vero trepidationis cauſſa equi vulnerati erant: nam hi, quoties ex ictu conſternati erant, partim converſi in jumenta irrumpentes, partim in anteriora ruentes, &, quidquid obvium fieret in anguſtiis, protrudentes, ingenti tumultu omnia complebant. Quod ubi vidit *Hannibal*, cogitans, nequicquam incolumem futurum exercitum, ſi jumenta cum impedimentis periiſſent; cum ea manu, quæ anguſtias noctu occupaverat, ad ferendam iis opem, qui iter porro facere conabantur, proficiſcitur. Ita *Hannibal* e ſuperiore loco impetum in adverſarios faciens, magnam illis perniciem attulit: ſed nec minorem ſuorum fecit jacturam. Tumultus enim agminis nunc ex utraque parte

auge-

διὰ τὴν τῶν προειρημένων κραυγὴν καὶ συμπλοκήν. A.V. 536. Hannibal cædit ac reprimit Allobroges.
9 Ἐπεὶ δὲ τοὺς μὲν πλείστους τῶν Ἀλλοβρίγων ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς τρεψάμενος ἠνάγκασε Φυγεῖν εἰς τὴν οἰκείαν· τότε δὴ τὸ μὲν ἔτι περιλειπόμενον πλῆθος τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἵππων μόλις
10 καὶ ταλαιπώρως διήνυε τὰς δυσχωρίας. Αὐτὸς δὲ συναθροίσας ὅσους ἠδύνατο πλείστους ἐκ τοῦ κινδύνου, προσέβαλε πρὸς τὴν πόλιν, ἐξ ἧς ἐποιήσαντο
11 τὴν ὁρμὴν οἱ πολέμιοι. καταλαβὼν δὲ σχεδὸν ἔρημον, διὰ τὸ πάντας ἐκκληθῆναι πρὸς τὰς ὠφελείας, ἐγκρατὴς ἐγένετο τῆς πόλεως. ἐκ δὲ τούτου πολλὰ συνέβη τῶν χρησίμων αὐτῷ, πρός τε τὸ παρὸν καὶ
12 πρὸς τὸ μέλλον. παραυτίκα μὲν γὰρ ἐκομίσατο πλῆθος ἵππων καὶ ὑποζυγίων, καὶ τῶν ἅμα τούτοις ἁλωκότων ἀνδρῶν· εἰς δὲ τὸ μέλλον ἔσχε μὲν καὶ σίτου καὶ θρεμμάτων ἐπὶ δυοῖν καὶ τρισὶν ἡμέραις εὐ-
13 πορίαν. τὸ δὲ συνέχον, φόβον εἰργάσατο τοῖς ἐξῆς,

9. περιλειπ. περιλιπόμενον Bav. Ibid. διήνυε. διήννυεν edd. cum aliis. 12. ἐπὶ δυοῖν &c. Malim utique ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας· & τρεῖς pro τρισὶν est in Vat. Flor. Aug. Reg. A. 13. εἰργάσατο. ἐνεργάσατο puto legendum.

augebatur, propter eorum quos diximus clamorem & dimicationem. Posteaquam tandem pars maxima *Allobrogum* est occisa, & reliqui domum fuga repetere coacti sunt; tum quidem quæ supererant cladi jumenta & equi, ægre magnaque cum difficultate angustias transierunt. Ipse, periculo illo defunctus, quam plurimos potuit cogit; & oppidum illud, unde hostes fecerant impressionem, adoritur. Natus autem prope desertum, quod prædæ spe invitati omnes exierant, loco potitur. Quæres & in præsens & in futurum tempus magno illi commodo cessit. Nam & statim numerum ingentem equorum, jumentorum atque hominum, qui capti simul fuerant, recepit: & præterea ad duos tresve dies insecutos frumento & pecoribus abundavit. Tum, quod maximum erat, terrore injecto proximis Gallis, effe-

Digitized by Google

A.V. 536. πρὸς τὸ μὴ τολμᾶν αὐτῷ ῥᾳδίως ἐγχειρεῖν μηδένα τῶν παρακειμένων ταῖς ἀναβολαῖς.

LII. Alpes ascendere pergit Hannibal.

Τότε μὲν οὖν αὐτοῦ ποιησάμενος τὴν παρεμβολήν, καὶ μίαν ἐπιμείνας ἡμέραν, αὖθις ὥρμα. ταῖς δ' ἑξῆς, μέχρι μέν τινος ἀσφαλῶς διῆγε τὴν στρατιάν· ἤδη δὲ τεταρταῖος ὢν, αὖθις εἰς κινδύνους παρεγένετο μεγάλους. Οἱ γὰρ περὶ τὴν ὁδὸν οἰκοῦντες, συμφρονήσαντες ἐπὶ δόλῳ, συνήντων αὐτῷ, θαλλοὺς ἔχοντες καὶ στεφάνους· τοῦτο γὰρ σχεδὸν πᾶσι τοῖς βαρβάροις ἐστὶ σύνθημα φιλίας, καθάπερ τὸ κηρύκειον τοῖς Ἕλλησιν. εὐλαβῶς δὲ διακείμενος πρὸς τὴν τοιαύτην πίστιν Ἀννίβας, ἐζήτασε φιλοτίμως τὴν ἐπίνοιαν αὐτῶν καὶ τὴν ὅλην ἐπιβολήν. τῶν δὲ φασκόντων, καλῶς εἰδέναι καὶ τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν, καὶ τὴν τῶν ἐγχειρησάντων αὐτὸν ἀδικεῖν ἀπώλειαν, καὶ διασαφούντων, ὅτι παρεισι διὸ

Specie pacis decipitur ab Alpinis.

LII. 3. κηρύκειον. κηρύκιον Flor. Aug. Reg. A. 5. ἐγχειρησάντων αὐτὸν ἀδικεῖν. Sic Vat. Flor. Reg. B. C. ἀδικεῖν abest ab Aug. Reg. A. & Bav. Præterea pro αὐτὸν, Bav. habet κατ' αὐτοῦ, & superscr. αὐτῶν.

effecit, ne quisquam ex accolis eorum locorum, per quæ ascendebat, sibi negotium facessere auderet.

52. Tum igitur castra eo loci metatus, diem unum quievit, ac deinde ire perrexit. Sequentibus diebus aliquantum viæ sine ullo periculo cum copiis confecit: quarto die in periculum ingens iterum incidit. Viæ namque accolæ, clam conspiratione facta, cum virentis *olivæ ramis* & coronis fiunt illi obviam: fere enim ubique apud barbaros hoc pacis & amicitiæ signum est, ut *caduceus* inter Græcos. *Hannibal*, caute fidendum hoc genus hominibus jam olim persuasus, quid consilii istud esset, aut omnino quid sibi vellent, diligentissime explorat. Quum dicerent, *non ignorare se neque captum oppidum, neque eorum pernitiem, qui ipsum conati essent injuria lacessere;* significarentque, *idcirco se advenisse, quod*

Digitized by Google

διὰ ταῦτα, βουλόμενοι μήτε ποιῆσαι μήτε παθεῖν δυσχερὲς μηδέν, ὑπισχνουμένων δὲ καὶ δώσειν ἐξ αὐ- 6 τῶν ὅμηρα· πολὺν μὲν χρόνον ηὐλαβεῖτο, καὶ ἀπίστει τοῖς λεγομένοις· συλλογιζόμενος μέν, ὡς εἰ λάβοι τὰ προτεινόμενα, τάχ' ἂν ἴσως εὐλαβεστέρους καὶ πρᾳοτέρους ποιήσαι τοὺς παραγεγονότας· μὴ προσδεξάμενος δὲ, προδήλους ἕξει πολεμίους αὐτούς· συγκατένευσε τοῖς λεγομένοις, καὶ συνυπεχώ- 7 ρησε τὴν φιλίαν πρὸς αὐτούς. τῶν δὲ βαρβάρων τὰ ὅμηρα παραδόντων, καὶ θρέμμασι χορηγούντων ἀφθόνως, καὶ καθόλου διδόντων σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας ἀπαρατηρήτως, ἐπὶ ποσὸν ἐπίστευσαν οἱ περὶ τὸν Ἀννίβαν, ὥστε καὶ καθηγεμόσιν αὐτοῖς 8 χρῆσθαι πρὸς τὰς ἐξῆς δυσχωρίας. Προπορευομένων δ' αὐτῶν ἐπὶ δύο ἡμέρας, συναθροισθέντες οἱ προειρημένοι καὶ συνακολουθήσαντες, ἐπιτίθενται, φάραγγά τινα δύσβατον καὶ κρημνώδη περαιουμένων αὐτῶν.

A.V. 536. Hannibal decipitur ab Alpinis.

8. προπορ. *Simplex* προευομένων *dat Aug.* Ibid. ἐπὶ δύο ἡμέρας *malim.*

quod nec facere nec pati injuriam vellent; pignoraque etiam fidei pollicerentur: ille, diu cunctatus, quod fidem illis non haberet, tandem cogitans, si conditionem acciperet, futuros fortasse, qui advenerant, eo ipso cautiores & mitiores; sin respueret, aperte hostes evasuros; petitioni eorum annuit, &, amicitiam velle se cum illis jungere, pariter simulavit. Quum deinde fidei pignora barbari tradidissent, magnaque pecorum copia exercitum adjuvissent, atque omnino incaute inter Pœnos versarentur; nonnihil eis fidere Hannibal cœpit, ut etiam ducibus illis ad reliquas viæ salebras uteretur. Qui ubi per biduum præivissent exercitui, congregati reliqui quos dixi, & a tergo insecuti, copias Hannibalis in transitu confragosæ & prærúptæ cujusdam convallis, adoriuntur.

53. Tum

Digitized by Google

A.V. 536. LIII. Hannibal pæne opprimitur ab Alpinis.

Ἐν ᾧ καιρῷ πάντας ἂν ἀπολέσθαι συνέβη τοὺς περὶ τὸν Ἀννίβαν, εἰ μή, δεδιότες ἀκμὴν ἐπὶ πόσον, καὶ προορώμενοι τὸ μέλλον, τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ τοὺς ἱππεῖς εἶχον ἐν τῇ πρωτοπορείᾳ, τοὺς δ' ὁπλίτας ἐπὶ τῆς εὐραγίας. τούτων δὲ ἐφεδρευόν- 2
των, ἔλαττον συνέβη γενέσθαι τὸ πάθος· οὗτοι γὰρ ἔστεξαν τὴν ἐπιφορὰν τῶν βαρβάρων. εὐμήν, ἀλλὰ, 3
καὶ τούτου συγκυρήσαντος, πολύ τι πλῆθος καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἵππων διεφθάρη. τῶν γὰρ τόπων ὑπερδεξίων ὄντων τοῖς πολεμίοις, 4
ἀντιπαράγοντες οἱ βάρβαροι τοῖς παρωρείοις, καὶ τοῖς μὲν τὰς πέτρας ἐπικυλίοντες, τοὺς δ' ἐκ χειρὸς τοῖς λίθοις τύπτοντες, εἰς ὀλοσχερῆ διατροπὴν καὶ κίνδυνον ἦγον· οὕτως, ὥστ' ἀναγκαθῆναι τὸν Ἀννί- 5
βαν μετὰ τῆς ἡμισείας δυνάμεως νυκτερεῦσαι περί τι λευκόπετρον ὀχυρὸν χωρὶς τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυ-
γίων,

LIII. 1. πάντας ἂν aut ἀρδὴν ἂν malim cum Scalig.

53. Tum vero deletus Pœnorum universus exercitus fuisset, nisi *Hannibal*, nonnihil etiam tum timens, & hoc ipsum animo præsagiens, impedimenta & equites in primo agmine, quod erat robur peditum in extremo locasset. Hoc subsidio firmata acies, cladem accepit minorem; hi namque impressionem hostium cohibuerunt. Verumtamen, etiam sic, multitudo ingens qua virorum, qua jumentorum atque equorum, periit. Nam adversarii, qui superiora loca obtinebant, tantum progredientes in lateribus montium, quantum in convalle Pœni processissent, partim in subjectum agmen saxa devolventes, partim cominus lapidum ictu petentes, usque adeo ad extremum trepidationis ac periculi eos conjecerunt; ut cogeretur *Hannibal* in munita quadam & deserta nudaque petra separatim ab equis & jumentis, cum dimidia parte exercitus, ut his præsidio esset, pernoctare;

Digitized by Google

γίων, ἐφεδρεύοντα τούτοις, ἕως ἐν ὅλῃ τῇ νυκτὶ ταῦτα μόλις ἐξεμηρύσατο τῆς χαράδρας. Τῇ δ' ἐπαύριον, τῶν πολεμίων χωριθέντων, συνάψας τοῖς ἱππεῦσι καὶ τοῖς ὑποζυγίοις, προῆγε πρὸς τὰς ὑπερβολὰς τὰς ἀνωτάτω τῶν Ἄλπεων, ὁλοσχερεῖ μὲν οὐδενὶ περιπίπτων ἔτι συστήματι τῶν Βαρβάρων, κατὰ μέρη δὲ καὶ κατὰ τόπους παρενοχλούμενος ὑπ' αὐτῶν· ὧν οἱ μὲν ἀπὸ τῆς οὐραγίας, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς πρωτοπορείας ἀπέσπων τῶν σκευοφόρων ἔνια, προσπίπτοντες εὐκαίρως. μεγίστην δ' αὐτῷ παρείχετο χρείαν τὰ θηρία. καθ' ὃν γὰρ ἂν τόπον ὑπάρχοι τῆς πορείας ταῦτα, πρὸς τοῦτο τὸ μέρος οὐκ ἐτόλμων οἱ πολέμιοι προσιέναι, τὸ παράδοξον ἐκπλητόμενοι τῆς τῶν ζώων φαντασίας. Ἐννατάῖος δὲ διανύσας εἰς τὰς ὑπερβολὰς, αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε, καὶ δύο ἡμέρας προσέμεινε· βουλόμενος ἅμα μὲν ἀναπαῦσαι τοὺς διασωζομένους, ἅμα δὲ προσ-

A.V. 536. Summa juga Alpium conscendit Hannibal.

5. ἕως ἐν ὅλῃ ex Reisk. conjecti. dedi. ὡς pro ἕως dant libri omnes, quod cum Vrsino in ὅς mutavit Casaub. Ibid. τῆς χαράδρας. τὰς χαράδρας Suidas, & coret ταῦτα.

ctare; donec ægre tandem nocte tota ex confragosa ista convalle agmen horum est evolutum. Postero die, hostibus inde digressis, equites ac jumenta assecutus, *suprema Alpium juga* petebat *Hannibal;* non jam cum universa acie incursantibus amplius barbaris, sed per partes tantum & passim intercursantibus. Quippe alii novissimum agmen, alii primum opportune adorti, impedimentorum partem aliquam carpebant. Ac tunc quidem *elephantorum* præcipuus *usus* illi fuit: quacumque enim bestiæ incederent, tutum ab hostibus, novitate spectaculi territis, agmen præstabant. Nono die *ad juga Alpium* est perventum: ubi stativa *Hannibal* biduum habuit; nam & quietem dare militibus, qui incolumes eo evaserant, volebat; & eos opperiri, qui a tergo fuerant relicti.

Digitized by Google

προσδέξασθαι τοὺς ὑπολειπομένους. ἐν ᾧ καιρῷ συνέ- 10
βη πολλοὺς μὲν ἵππους τῶν ἀπεπτοημένων, πολλὰ δ' ὑποζύγια τῶν ἀπερριφότων τὰ φορτία, παρεισδόξως ἀναδραμεῖν τοῖς στίβοις ἑπόμενα, καὶ συνάψαι πρὸς τὴν παρεμβολήν.

LIV. Hannibal ex jugo Alpium suis ostentat Italiam.

Τῆς δὲ χιόνος ἤδη περὶ τοῖς ἄκροις ἀθροιζομένης, διὰ τὸ συνάπτειν τὴν τῆς Πλειάδος δύσιν, θεωρῶν τὰ πλήθη δυθύμως διακείμενα, καὶ διὰ τὴν προγεγενημένην ταλαιπωρίαν, καὶ διὰ τὴν ἔτι προσδοκωμένην· ἐπειρᾶτο συναθροίσας παρακαλεῖν, μίαν ἔχων ἀφορμὴν εἰς τοῦτο, τὴν τῆς Ἰταλίας ἐναργειαν· οὕτω γὰρ ὑποπεπτώκει τοῖς προειρημένοις ὄρεσιν, ὥστε συνθεωρουμένων ἀμφοῖν, ἀκροπόλεως φαίνεσθαι διάθεσιν ἔχειν τὰς Ἄλπεις τῆς ὅλης Ἰταλίας. διόπερ ἐνδεικνύμενος αὐτοῖς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία, καὶ καθόλου τῆς εὐνοίας ὑπομιμνήσκων τῆς

9. ὑπολειπ. ἀπολειπομένους *Vat. Flor. Vrs. Aug. Reg. A.*

LIV. 1. περὶ τοῖς ἄκροις *correxi cum Reisk. & Scalig. Vulgo omnes* περὶ τοὺς ἄκρους, *sed in Bav. superscr.* τὰ ἄκρα. Ibid. τὴν τῶν Πλειάδ. τὴν *ignorant Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

relicti. Accidit eo temporis ſpatio, ut equi multi ex iis, quos fuiſſe conſternatos ante diximus, multa item jumenta quæ ſarcinas abjecerant, agminis veſtigia ſequendo præter omnium ſpem ad ſuos redirent, & in caſtra pervenirent.

54. Quoniam autem multa jam in ſummis montibus nix erat, ad occaſum inclinante ſidere Vergiliarum, animadvertens *Hannibal*, multitudinem, partim propter præterita mala, partim propter imminentia, animos deſpondere; advocata concione, adhortari milites conabatur, unicam ejus faciendi occaſionem nactus, quod in conſpectu eſſet Italia: quæ quidem illis montibus ita ſubjicitur, ut, ſimul utraque aſpiciens, *univerſæ Italiæ arcem Alpes* dicas. Itaque Circumpadanos campos illis oſtentans, & omnino incolarum Gallorum benevolen-

Digitized by Google

τῆς τῶν κατοικούντων αὐτὰ Γαλατῶν, ἅμα δὲ καὶ A.V. 536.
τὸν τῆς Ῥώμης αὐτῆς τόπον ὑποδεικνύων, ἐπὶ ποσὸν
4 εὐθαρσεῖς ἐποίησε τοὺς ἀνθρώπους. Τῇ δ' ἐπαύριον Descendere Alpes incipit Hannibal.
ἀναζεύξας, ἐνήρχετο τῆς καταβάσεως. ἐν ᾗ πολε-
μίοις μὲν οὐκ ἔτι περιέτυχε, πλὴν τῶν λάθρα κα-
κοποιούντων· ὑπὸ δὲ τῶν τόπων καὶ τῆς χιόνος, οὐ
πολλῷ λείποντας ἀπέβαλε τῶν κατὰ τὴν ἀνάβα-
5 σιν φθαρέντων. οὔσης γὰρ στενῆς καὶ κατωφερούς
τῆς καταβάσεως, τῆς δὲ χιόνος ἄδηλον ποιούσης
ἑκάστοις τὴν ἐπίβασιν, πᾶν τὸ παραπεσὸν τῆς ὁδοῦ
6 καὶ σφαλὲν ἐφέρετο κατὰ τῶν κρημνῶν. οὐ μὴν, ἀλλὰ
ταύτην μὲν ὑπέφερον τὴν ταλαιπωρίαν, ἅτε συνή-
7 θεις ὄντες ἤδη τοῖς τοιούτοις κακοῖς. Ἅμα δὲ τῷ
παραγενέσθαι πρὸς τοιοῦτον τόπον, ὃν οὔτε τοῖς θη-
ρίοις, οὔτε τοῖς ὑποζυγίοις δυνατὸν ἦν παρελθεῖν
διὰ τὴν στενότητα, σχεδὸν ἐπὶ τρία ἡμιστάδια τῆς Via longo præcipitio interrupta.
ἀποῤῥῶγος καὶ πρὸ τοῦ μὲν οὔσης, τότε δὲ καὶ μᾶλλον

5. παραπεσὸν ex emend. virorum doctorum recepi, pro mendoso περιπεσὸν. 7. τῆς ἀποῤῥῶγος. Sic Vat. & cod. Vrſini. τῆς ἀποῤῥωγυίας (ſic) Flor. τῆς γῆς ἀπεῤῥωγυίας Bav. Aug. & Regii. τῆς γῆς ἀποῤῥῶγος Caſaub.

volentiam erga ipſos ſubinde memorans, ipſius vero etiam Romæ locum deſignans, aliquanto alacriorem militem reddebat. Poſtero die, motis ſignis, *deſcendere cœpit*. Et in deſcenſu quidem hoſtes illi non occurrere, præter paucos furtim infeſtantes: ſed per locorum iniquitatem ac per nivem non multo pauciores amiſit, quam in aſcenſu perierant. Quia enim deſcendentibus via erat anguſta & declivis; non dignoſcente milite propter nivem, ubi pedem poneret, quidquid via aberrans ſemel excidiſſet, per præcipitia deferebatur. Verumtamen hanc ærumnam, ut jam hoc genus malis aſſueti milites, patienter ferebant. Vbi vero ad quemdam locum eſt ventum, quem propter anguſtias neque elephanti, neque jumenta, tranſire poterant: ſiquidem locus, jam ante præruptus in paſſus fere centum nonaginta, recenti inſuper

Digitized by Google

A.V. 536. μᾶλλον ἔτι προσφάτως ἀπεῤῥωγυίας· ἐνταῦθα πάλιν ἀθυμήσαι καὶ διατραπῆναι συνέβη τὸ πλῆθος. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐπεβάλετο περιελθεῖν τὰς δυσ- 2
χωρίας ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγός· ἐπιγενομένης δὲ χιόνος, καὶ ταύτην ἀδύνατον ποιούσης τὴν πορείαν, ἀπέστη τῆς ἐπιβολῆς.

LV. Nives in Alpibus insuperabiles. Τὸ γὰρ συμβαῖνον ἴδιον ἦν καὶ παραλλαγμένον. ἐπὶ γὰρ τὴν προϋπάρχουσαν χιόνα καὶ διαμεμενηκυῖαν ἐκ τοῦ πρότερον χειμῶνος, ἄρτι τῆς ἐπιστοῦς πεπτωκυίας, ταύτην μὲν εὐδιάκοπτον εἶναι συνέβαινε, καὶ διὰ τὸ, πρόσφατον οὖσαν, ἀπαλὴν ὑπάρχειν, καὶ διὰ τὸ μηδέπω βάθος ἔχειν. ὁπότε δὲ, 2
ταύτην διαπατήσαντες, ἐπὶ τὴν ὑποκάτω καὶ συνεστηκυῖαν ἐπιβαῖεν, οὐκ ἔτι διέκοπτον, ἀλλ' ἐπέπλεον ὀλιθαίνοντες ἀμφοτέροις ἅμα τοῖς ποσί· καθάπερ ἐπὶ τῇ γῇ συμβαίνει τοῖς διὰ τῶν ἀκροπήλων πορευομένοις. τὸ δὲ συνεξακολουθοῦν τούτοις, ἔτι δυσ- 3
χερέ-

7. μᾶλλον ἔτι. *Mendose mihi omnes* μᾶλλον ὅτι.
LV. 2. *Vocab.* ἀκροπήλων *mendi suspectum habuit Casaub.*

insuper ruina magis etiam erat abruptus: tum enimvero multitudo iterum despondere animos atque trepidare. Hic Pœnus consilium principio cepit, invia hæc loca circumeundi; sed quoniam superveniens nivis copia eam viam redderet insuperabilem, incepto destitit.

55. Etenim rarum aliquid & singulare illac incedentibus eveniebat. Nam quum super veterem nivem, quæ ex priore hieme remanserat, nova præsentis anni cecidisset; hæc quidem, tum quia mollis erat, utpote recens, tum quia modicæ adhuc erat altitudinis, facile cedebat vestigio. Postea vero quam, ista conculcata, per subjectam huic aliam & gelu concretam ingrediebantur, non amplius hæc cedebat: sed, veluti supernatantes, utroque pede fallente, cadebant; sicut in terra usu venire solet iis, qui per solum in superficie limosum incedunt. Deinde vero major etiam difficultas sequebatur.

Digitized by Google

4 χερέστερον ὑπῆρχεν. οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες οὐ δυνάμε- A.V. 536.
νοι τὴν κάτω χιόνα διακόπτειν, ὁπότε, πεσόντες Nives in
Βουληθεῖεν ἢ τοῖς γόνασιν ἢ ταῖς χερσὶ προσεξερεί- Alpibus
σασθαι πρὸς τὴν ἐξανάστασιν, τότε καὶ μᾶλλον ἐπέ- insuperabiles.
πλεον ἅμα πᾶσι τοῖς ἐρείσμασιν, ἐπιπολὺ κατωφε-
5 ρῶν ὄντων τῶν χωρίων· τὰ δ' ὑποζύγια διέκοπτεν,
ὅτε πέσοι, τὴν κάτω χιόνα κατὰ τὴν διανάστασιν·
διακόψαντα δὲ, ἔμενε μετὰ τῶν φορτίων οἷον κατα-
πεπηγότα, διά τε τὸ βάρος, καὶ διὰ τὸ πῆγμα τῆς
6 προϋπαρχούσης χιόνος. Ὅθεν ἀποστὰς τῆς τοιαύ- Viam per
τῆς ἐλπίδος, ἐστρατοπέδευσε περὶ τὴν ῥάχιν, δια- prærupta
μησάμενος τὴν ἐπ' αὐτῇ χιόνα· καὶ μετὰ ταῦτα munit Hanni-
παραστήσας τὰ πλήθη, τὸν κρημνὸν ἐξωκοδόμει bal.
7 μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας. τοῖς μὲν οὖν ὑποζυγίοις
καὶ τοῖς ἵπποις ἱκανὴν ἐποίησε πάροδον ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ.
διὸ καὶ ταῦτα μὲν εὐθέως διαγαγὼν καὶ καταστρα-
τοπεδεύσας περὶ τοὺς ἐκφεύγοντας ἤδη τὴν χιόνα
τόπους,

6. περὶ τὴν ῥάχιν dedi cum Vrſino. Vulgo omnes περὶ τὴν ἀρχὴν. Sed Livius, in juga. Ibid. μετὰ πολλῆς τῆς ταλαιπωρίας editio 2. & ſeqq. ex Aug.

batur. Nam quum imprimere in nivem illam inferiorem veſtigium non poſſent; ſi qui conciderant & conniti ad aſſurgendum ſeu genubus ſeu manibus volebant, cum ipſis adminiculis per prona admodum loca, veluti innatantes, fœdius adhuc corruebant. Iumenta vero ubi ceciderant, luctantia in aſſurgendo inferiorem nivem rumpebant: ſed, ea rupta, cum ipſis ſarcinis quaſi congelata hærebant, & propter gravitatem ſuam, & propter glaciem ex priore nive firmiter adſtrictam. Itaque deſperato conſilii hujus exitu, circa ipſum illud dorſum, effoſſa egeſtaque nive, qua omnia tegebantur, metatus eſt caſtra: deinde opera militum uſus, labore improbo per præcipitium viam munivit. Ac jumentis quidem & equis idoneum tranſitum uno die expedivit: quare hos ſtatim transmiſit, & motis caſtris ad loca ubi nix nulla

Digitized by Google

A.V. 536. Viam per præruptа munit Hannibal.

τόπους, διαφῆκε πρὸς τὰς νομάς. τοὺς δὲ Νομάδας ἀνὰ μέρος προῆγε πρὸς τὴν οἰκοδομίαν· καὶ μόλις ἐν ἡμέραις τρισὶ κακοπαθήσας, διήγαγε τὰ θηρία. καὶ τάδε συνέβαινε κακῶς διατεθεῖσθαι ὑπὸ τοῦ λιμοῦ. τῶν γὰρ Ἄλπεων τὰ μὲν ἄκρα καὶ τὰ πρὸς τὰς ὑπερβολὰς ἀνήκοντα, τελέως ἄδενδρα καὶ ψιλὰ πάντ' ἐστὶ, διὰ τὸ συνεχῶς ἐπιμένειν τὴν χιόνα καὶ θέρους καὶ χειμῶνος· τὰ δ' ὑπὸ μέσην τὴν περιφέρειαν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν, ὑλοφόρα καὶ δενδροφόρα, καὶ τὸ ὅλον οἰκήσιμά ἐστιν.

LVI. Superatis Alpibus Italiam ingreditur.

Ἀννίβας δὲ, συναθροίσας ὁμοῦ πᾶσαν τὴν δύναμιν, κατέβαινε· καὶ τριταῖος ἀπὸ τῶν προειρημένων κρημνῶν διανύσας, ἦψατο τῶν ἐπιπέδων· πεσοῦσα μὲν ἀπολωλεκὼς τῶν στρατιωτῶν, ὑπό τε τῶν πολεμίων, καὶ τῶν ποταμῶν, ἐν τῇ καθόλου πορείᾳ· πολλοὺς δ' ὑπὸ τῶν κρημνῶν καὶ τῶν δυσχωριῶν κατὰ τὰς Ἄλπεις οὐ μόνον ἄνδρας, ἔτι δὲ πλείους ἵππους

ἐν ἡμέραις. Abeſt ἐν a Bav. Vat. Flor.

Ibid. κακῶς ὑπὸ τοῦ λιμοῦ διατεθ. Vat. Flor.

nulla reperiebatur, ad paſcua dimittit. Ipſe interea Numidas ad viam muniendam per vices admovet: vixque tertio demum die, mala paſſus ingentia, elephantos trajecit; qui jam prope fame erant conſumti. Nam Alpium cacumina & proxima illis loca nuda prorſus ubique ſunt, absque ulla omnino arbore, perpetuis nivibus & æſtate & hieme obſeſſa: quæ vero mediis utrimque montium lateribus ſubjectæ ſunt, arbuſta ſylvasque gignunt, & omnino habitari poſſunt.

56. *Hannibal*, univerſo exercitu congregato, deſcendit: ac tertio die, ex quo præruptа illa quæ commemoravimus loca eſt emenſus, ad plana pervenit: multis militibus amiſſis, quos toto itinere partim hoſtes, partim flumina, exſtinxerant; multis item, quos præcipites atque inviæ Alpes hauſerant, non ſolum viris, verum

Digitized by Google

3ἵππους καὶ ὑποζύγια. τέλος δὲ, τὴν μὲν πᾶσαν πο- A.V.536.
ρείαν ἐκ Καινῆς πόλεως ἐν πέντε μησὶ ποιησάμενος,
τὴν δὲ τῶν Ἄλπεων ὑπερβολὴν ἡμέρας πεντεκαίδε-
κα, κατῆρε τολμηρῶς εἰς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία,
4καὶ τὸ τῶν Ἰσόμβρων ἔθνος· ἔχων διασωζόμενον μέ- Reſidua-
ρος τῆς μὲν τῶν Λιβύων δυνάμεως, πεζοὺς μυρίους rum co-
καὶ δισχιλίους, τῆς δὲ τῶν Ἰβήρων εἰς ὀκτακισχι- piarum
λίους· ἱππεῖς δὲ τοὺς πάντας οὐ πλείους τῶν ἑξα- numerus.
κισχιλίων· ὡς αὐτὸς ἐν τῇ στήλῃ τῇ περὶ τοῦ πλή-
θους ἐχούσῃ τὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ Λακινίῳ διασαφεῖ.
5Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, ὡς ἐπάνω προεῖπον, P. Scipio
Πόπλιος ἀπολελοιπὼς τὰς δυνάμεις Γναίῳ τῷ ἀδελ- ad Padum
φῷ, καὶ παρακεκληκὼς αὐτὸν ἔχεσθαι τῶν ἐν Ἰβη- accedit.
ρίᾳ πραγμάτων, καὶ πολεμεῖν ἐῤῥωμένως Ἀσδρούβᾳ,
6κατέπλευσε μετ' ὀλίγων αὐτὸς εἰς Πίσας. ποιησά-
μενος δὲ τὴν πορείαν διὰ Τυῤῥηνίας, καὶ παραλαβὼν
τὰ παρὰ τῶν ἐξαπελέκεων στρατόπεδα τὰ προκα-
θήμενα

LVI. 3. πεντεκαίδεκα. δεκαπέντε *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* 4. τῶν ἑξακισχ. *Articulus abeſt a Vat. Flor. Bav. & Regiis.* 5. προεῖπον. προεῖπα *Vat.*

rum etiam equis jumentisque longe pluribus. Tandem, univerſo itinere a *Carthagine nova* quinque menſibus confecto, Alpibus vero diebus quindecim ſuperatis, in *Circumpadanos* campos & *Inſubrium* fines audacter eſt ingreſſus. Copiæ, quæ tum illi reſtabant incolumes, hæ fuere: ex Africanis, peditum millia duodecim; ex Hiſpanis, ad octo millia: equitum univerſus numerus ſex millia non excedebat: ſicut teſtatur ipſe in columna *Lacinii* inventa, qua ſuorum numerum eſt complexus. Eodem vero tempore, quemadmodum ſupra dixi, *Publius*, legionibus fratri Cnæo relictis, multumque illum hortatus, ad res in Hiſpania diligenter gerendas, & fortiter cum Aſdrubale bellandum: ipſe cum paucis *Piſas* navigavit. Deinde *per Hetruriam* iter faciens, ubi a Prætoribus eos exercitus accepiſſet, qui locis

Digitized by Google

A.V. 536. θήμενα καὶ προσπολεμοῦνται τοῖς Βοίοις, ἦκε πρὸς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία καὶ καταστρατοπεδεύσας, ἐπεῖχε τοῖς πολεμίοις, σπεύδων συμβαλεῖν εἰς μάχην.

LVII. Rerum in natura memorabilium enarratio etiam pertinet ad Hiſtoriam.

Ἡμεῖς δὲ ἐπειδὴ καὶ τὴν δήγησιν, καὶ τοὺς ἡγεμόνας ἀμφοτέρων, καὶ τὸν πόλεμον, εἰς Ἰταλίαν ἠγάγομεν· πρὸ τοῦ τῶν ἀγώνων ἄρξασθαι, βραχέα βουλόμεθα περὶ τῶν ἀρμοζόντων τῇ πραγματείᾳ διελθεῖν. Ἴσως γὰρ δή τινες ἐπιζητήσουσι, πῶς, πεποιημένοι τὸν πλεῖστον λόγον ὑπὲρ τῶν κατὰ Λιβύην καὶ κατ' Ἰβηρίαν τόπων, οὔτε περὶ τοῦ καθ' Ἡρακλείους στήλας στόματος οὐδὲν ἐπὶ πλεῖον εἰρήκαμεν, οὔτε περὶ τῆς ἔξω θαλάττης, καὶ τῶν ἐν ταύτῃ συμβαινόντων ἰδιωμάτων· οὐδὲ μὴν περὶ τῶν Βρεττανικῶν νήσων, καὶ τῆς τοῦ κασσιτέρου κατασκευῆς, ἔτι δὲ τῶν ἀργυρείων καὶ χρυσείων τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ὑπὲρ ὧν οἱ συγγραφεῖς, ἀμφισβητοῦντες πρὸς ἀλλήλους, τὸν πλεῖστον διατίθενται λόγον.

LVII. 2. δή τινες. δὴ caret Bav. Ibid. ἐν ταύτῃ ἐν ταύταις Vat. Flor. Aug. Reg. A. 3. ἀργυρείων καὶ χρυσείων. ἀργυρίων καὶ χρυσίων dant iidem codd. χρυσείων tamen cum Bav. habet (ni fallor) etiam Vat.

cis illis præſidebant, & adverſus Bojos rem gerebant, *ad Padum* acceſſit: ibique poſitis caſtris ſubſtitit, cum hoſte manus quam primum cupiens conſerere.

57. Nunc quoniam & narrationem, & populi utriusque duces, bellumque adeo ipſum, in Italiam perduximus; priusquam pugnas ibi pugnatas narrare incipimus, pauca *de officio noſtro in ſcribenda hac Hiſtoria* dicemus. Quærent enim fortaſſe nonnulli, quum de variis in Africa atque Hiſpania locis multum ſimus locuti, cur *de Freto ad columnas Herculis, de externo mari, ejusque natura, de Britannicis inſulis, & ſtanni confectione, de auri argentique metallis in Hiſpania*, de quibus multa, eaque invicem pugnantia, auctores prodidere, non fuſe verba feceri-

Digitized by Google

4λόγον. Ἡμεῖς δ', οὐχὶ, νομίζοντες ἀλλότριον εἶναι τοῦτο τὸ μέρος τῆς ἱστορίας, διὰ τοῦτο παρελίπομεν· ἀλλὰ πρῶτον μὲν, οὐ βουλόμενοι παρ' ἕκαστα διασπᾶν τὴν διήγησιν, οὐδ' ἀποπλανᾶν ἀπὸ τῆς πραγματικῆς ὑποθέσεως τοὺς φιλικοῦντας· δεύτερον δὲ, κρίνοντες, οὐ διεξερίμμενην, οὐδ' ἐν παρέργῳ, ποιήσασθαι τὴν περὶ αὐτῶν μνήμην· ἀλλὰ κατ' ἰδίαν, καὶ τόπον καὶ καιρὸν ἀποneίμαντες τῷ μέρει τούτῳ, καθόσον οἷοί τ' ἐσμὲν τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῶν ἐξηγήσασθαι. Διόπερ οὐ χρὴ θαυμάζειν οὐδ' ἐν τοῖς ἑξῆς, ἐὰν, ἐπί τινας τόπους ἐρχόμενοι τοιούτους, παραλείπωμεν τοῦτο τὸ μέρος, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. εἰ δέ τινες πάντως ἐπιζητοῦσι κατὰ τόπον καὶ κατὰ μέρος τῶν τοιούτων ἀκούειν· ἴσως ἀγνοοῦσι, παραπλήσιόν τι πάσχοντες τοῖς λίχνοις 8τῶν δειπνητῶν. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι, πάντων ἀπογευόμενοι τῶν παρακειμένων, οὔτε κατὰ τὸ παρὸν οὐδενὸς

Sed seorsim & ex professo tractaturus est Polybius.

Catillones in legendis historiis.

4. παρελίπομεν. παρελείπομεν *Aug. Reg. A.*

fecerimus. Nos verò hæc prætermisimus, non eo quidem nomine, quia parum illa pertinere ad Historiam arbitraremur: sed primo, ne interrumpere narrationem ad singulorum mentionem cogeremur, & a rerum gestarum serie studiosos notitiæ illarum avocare: deinde, quia constituimus, non sparsim variis locis, neque obiter, meminisse eorum; sed seorsim, loco ac tempore ei tractationi destinato, veritatem rerum illarum pro nostra virili explicare. Nemo igitur nec in sequentibus mirari debet, si delati narratione rerum gestarum ad nonnulla ejusmodi loca, propter illas quas diximus causas, naturam ipsorum exponere superfederimus. De qua si qui omnino postulant, ut ubique & in quacumque historiæ parte differatur; non animadvertunt opinor isti, idem sibi ac venire ac *catillonibus* convivis: nam quemadmodum hi, singula fercula degustando, neque

νὸς ἀληθινῶς ἀπολαύουσι τῶν βρωμάτων, οὔτ' εἰς τὸ μέλλον ὠφέλιμον ἐξ αὐτῶν τὴν ἀνάδοσιν καὶ τροφὴν κομίζονται· πᾶν δὲ τοὐναντίον. οἵ τε περὶ τὴν ἀνάγνωσιν τὸ παραπλήσιον ποιοῦντες, οὔτε τῆς παραυτίκα διαγωγῆς ἀληθινῶς, οὔτε τῆς εἰς τὸ μέλλον ὠφελείας στοχάζονται δεόντως.

LVIII. Multa fabulosa narrarunt Veteres.

Διότι μὲν οὖν, εἰ καί τι τῶν τῆς ἱστορίας μερῶν ἄλλο, καὶ τοῦτο προσδεῖ λόγου καὶ διορθώσεως ἀληθινωτέρας, προφανὲς ἐκ πολλῶν, μάλιστα δ' ἐκ τούτων. σχεδὸν γὰρ πάντων, εἰ δὲ μή γε τῶν πλείστων συγγραφέων, πεπειραμένων μὲν ἐξηγεῖσθαι τὰς ἰδιότητας καὶ θέσεις τῶν περὶ τὰς ἑσχατιὰς τόπων τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης, ἐν πολλοῖς δὲ τῶν πλείστων διημαρτηκότων· παραλιπεῖν μὲν οὐδαμῶς καθήκει, ῥητέον δέ τι πρὸς αὐτούς, οὐκ ἐκ παρέργου καὶ διεῤῥιμμένως, ἀλλ' ἐξ ἐπιστάσεως· καὶ ῥητέον, οὐκ ἐπιτιμῶντας, οὐδ' ἐπιπλήττοντας, ἐπαινοῦντας δὲ μᾶλλον, καὶ διορθουμένους τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν· γινώ-

in præsentia ullo ex cibis vere fruuntur, neque in posterum utile ex eorum digestione alimentum ferunt, sed omnia potius contraria experiuntur; simillime & illi, qui parem animum ad librorum lectionem afferunt, neque in præsentia vere se oblectandi, neque in posterum proficiendi rectam ineunt viam.

58. Quod autem ista pars, si qua ulla pars Historiæ, tractari adhuc & propius veritatem emendari opus habeat, multa arguunt; quorum nos præcipua attingemus. Nam quum omnes, certe quidem plurimi Scriptores extremas orbis cogniti partes, quæ locorum natura, qui situs, enarrare sint conati, in multis autem plerique illorum erraverint; nequaquam sane prætermitti errores illorum debent, sed confutare illos oportet; neque id obiter, aut carptim, verum ex professo: confutare autem sic, non ut auctores incuses, aut in eos inveharis; sed laudes potius, & quæ fuerint ab illis ignorata corrigas; atque

apud

Digitized by Google

γινώσκοντας, ὅτι καὶκεῖνοι, τῶν νῦν καιρῶν ἐπιλαβόμενοι, πολλὰ τῶν αὐτοῖς εἰρημένων, εἰς διόρθωσιν ἂν καὶ μετάθεσιν ἤγαγον. Ἐν μὲν γὰρ τῷ προγεγονότι χρόνῳ σπανίους ἂν εὕροι τις τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἐπιβεβλημένους πολυπραγμονεῖν τὰ κατὰ τὰς ἑσχατιάς, διὰ τὸ τῆς ἐπιβολῆς ἀδύναταν. πολλοὶ μὲν γὰρ ἦσαν οἱ κατὰ θάλατταν τότε κίνδυνοι καὶ δυσεξαρίθμητοι· πολλαπλάσιοι δὲ τούτων, οἱ κατὰ γῆν. Ἀλλ' εἰ καί τις, ἢ κατ' ἀνάγκην, ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἐξίκοιτο πρὸς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, οὐδ' οὕτως ἦνυε τὸ προκείμενον. δυσχερὲς μὲν γὰρ ἐπὶ πλέον τινῶν αὐτόπτην γενέσθαι, διὰ τὸ τοὺς μὲν ἐκβεβαρβαρῶσθαι, τοὺς δ' ἐρήμους εἶναι τόπους· ἔτι δὲ χαλεπώτερον, τὸ περὶ τῶν ὁραθέντων διὰ λόγου τι γνῶναι καὶ μαθεῖν, διὰ τὸ τῆς φωνῆς ἐξηλλαγμένον. ἐὰν δὲ καὶ γνοίη τις, ἔτι τῶν πρὸ τοῦ δυσχερέστερον τὸ τῶν ἑωρακότων τινὰ μετρίῳ χρῆσθαι

Nec mirum, ob difficultates olim oblatas.

Kk 2

LVIII. 5. σπανίους. σπανίως Aug. Reg. A. 8. ἐκβεβαρβαρῶσθαι correxi. Vulgo omnes ἐκβαρβαρῶσθαι.

apud te cogites, etiam illos, si ad hanc ætatem pervenissent, multa quæ scripserant fuisse emendaturos & mutaturos. Etenim superioribus quidem temporibus paucos Græcorum invenires, qui extrema orbis nostri curiosius investigare aggrederentur; quoniam facultas ejus rei nulla erat. Nam & maria navigantibus infinita ferme pericula impendebant; & multo etiam plura terra euntibus. Sed & si quis etiam, sive necessitate compulsus, sive ultro, ad fines orbis accessisset, ne sic quidem multum profecisset. Nam in plerisque difficile est consequi, ut eorum sis ipse spectator; quum locorum alia a feris barbaris habitentur, alia sint deserta: ut autem de iis, quæ ipse etiam videris, sermone aliquid cognoscas ac docearis, id vero, propter linguarum diversitatem, difficilius etiam est. Quin &, si quis notitiam earum rerum nactus sit, restat omnium quæ diximus difficillimum; ut moderate uti

θαι τρόπῳ, καὶ, καταφρονήσαντα τῆς παραδοξολογίας καὶ τερατείας, ἑαυτοῦ χάριν προτιμῆσαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ μηδὲν τῶν πάρεξ ὄντων ἡμῖν ἀναγγεῖλαι.

LIX. Polybii ætate melius cognosci multa potuerunt.

Διόπερ, οὐ δυσχεροῦς, ἀλλ' ἀδυνάτου σχεδὸν ὑπαρχούσης κατά γε τοὺς προγεγονότας καιροὺς τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας ὑπὲρ τῶν προειρημένων· οὐκ, εἴ τι παρέλιπον οἱ συγγραφεῖς ἢ διήμαρτον, ἐπιτιμᾶν αὐτοῖς ἄξιον· ἀλλ', ἐφ' ὅσον ἔγνωσάν τι καὶ προεβίβασαν τὴν ἐμπειρίαν τὴν περὶ τούτων ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς, ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν αὐτοὺς δίκαιον. Ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς, τῶν μὲν κατὰ τὴν Ἀσίαν, διὰ τὴν Ἀλεξάνδρου δυναστείαν, τῶν δὲ λοιπῶν τόπων, διὰ τὴν Ῥωμαίων ὑπεροχήν, σχεδὸν ἁπάντων πλωτῶν καὶ πορευτῶν γεγονότων· ἀπολελυμένων δὲ καὶ τῶν πρακτικῶν ἀνδρῶν τῆς περὶ τὰς πολε-

9. ἑαυτοῦ. ἑαυτῆς utique videtur legendum. Ibid. τῶν πάρεξ ὄντων. An ἰόντων? Sua auctoritate Casaubonus πάρεξ τῶν ὄντων edidit.

LIX. 2. προεβίβασαν recte Casaub. Ante eum προσεβίβ. libri omnes. Ibid. τοῖς τοιούτοις. Carent τοῖς Vat. Flor. Aug. Reg. A.

uti sciat eis quæ viderit, &, spretis miraculorum figmentis ac portentis, ipsam propter se veritatem colat, neque quidquam, quod ab illa recedat, nobis nuntiet.

59. Quum igitur superioribus seculis istarum rerum vera cognitio, non dicam difficulter, sed omnino parari non potuerit: si quid auctores prætermisere, aut secus scripsere, non tam eo nomine reprehensionem merentur; quam laudem & admirationem, eo quod talibus temporibus aliquid saltem de iis rebus cognoverint, & studia hominum hac parte iverint adjutum. Nostra vero ætate, postquam Asia per Alexandri dominatum, reliquæ vero orbis partes per Romanorum imperium terra marique omnibus patent: quum etiam viri, qui in agendis rebus soliti erant versari, curis jam qua bellicis,

Digitized by Google

πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς πράξεις φιλοτιμίας, ἐκ δὲ τούτων μεγάλας ἀφορμὰς εἰληφότων εἰς τὸ πολυπραγμονεῖν καὶ φιλομαθεῖν περὶ τῶν προειρημένων· δέον ἂν εἴη, καὶ βέλτιον καὶ ἀληθινώτερον γινώσκειν ὑπὲρ τῶν πρότερον ἀγνοουμένων. Ὅπερ ἡμεῖς αὐτοί τε πειρασόμεθα ποιεῖν, λαβόντες ἁρμόζοντα τόπον ἐν τῇ πραγματείᾳ τῷ μέρει τούτῳ, τούς τε φιλοπευστοῦντας ὁλοσχερέστερον βουλησόμεθα συνεπιστῆσαι περὶ τῶν προειρημένων. ἐπειδὴ καὶ τὸ πλεῖον τούτου χάριν ὑπεδεξάμεθα τοὺς κινδύνους καὶ τὰς κακοπαθείας τὰς συμβάσας ἡμῖν ἐν πλάνῃ τῇ κατὰ Λιβύην, καὶ κατ' Ἰβηρίαν, ἔτι δὲ Γαλατίαν, καὶ τὴν ἔξωθεν ταύταις ταῖς χώραις συγκυροῦσαν θάλατταν· ἵνα, διορθωσάμενοι τὴν τῶν προγεγονότων ἄγνοιαν ἐν τούτοις, γνώριμα ποιήσωμεν τοῖς Ἕλλησι καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης.

Polybii itinera eo consilio suscepta.

4. μεγάλας. *Vulgo omnes* τὰς μεγάλας, *ubi aut delendum esse* τὰς, *aut* τὰς μεγίστας *legendum, recte monuit Reisk.* 5. καὶ ἀληθ. γινώσκ. *Sic Casaub. ordinavit verba. Libri omnes* καὶ γινώσκειν ἀληθ. *quod suspicionem movit Reiskio, excidisse verbum post βέλτιον.* 6. πειρασόμεθα. παραστησόμεθα *Bav.* 7. τὰς συμβάσας *cum Vrsino dedit Casaub. Libri nostri omnes* τοὺς συμβάντας.

cis, qua civilibus, sint soluti, maximasque ex ea re opportunitates sint nacti, diligentius atque exactius de istis inquirendi: necesse utique fuerit, ut melius ac verius, quæ prius ignorabantur, hodie cognoscantur. Quod quidem & nos præstare conabimur, ubi dederit se occasio in hoc opere de hujusmodi rebus, quas diximus, differendi; & curiosorum ejus studii attentionem ad eas penitius noscenda erigemus. Nam & hoc ipso potissimum consilio tot pericula tantosque labores, quantos in peragranda Africa, Hispania, Gallia, marique externo quod has regiones alluit, exantlavimus: ut antiquorum ignorantiam & errores circa has partes corrigeremus, & illos quoque tractus orbis nostri Græcis hominibus aperiremus. Iam vero, unde excessit

Digitized by Google

Νῦν δ', ἀναδραμόντες ἐπὶ τὴν παρέκβασιν τῆς διηγήσεως, πειρασόμεθα δηλοῦν τοὺς γενομένους ἐκ παρατάξεως ἐν Ἰταλίᾳ Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ἀγῶνας.

LX. A.V. 536. Residuum exercitum reficit Hannibal.

Τὸ μὲν οὖν πλῆθος τῆς δυνάμεως, ὅπερ ἔχων Ἀννίβας ἐνέβαλεν εἰς Ἰταλίαν, ἤδη δεδηλώκαμεν. μετὰ δὲ τὴν εἰσβολήν, καταστρατοπεδεύσας ὑπ' αὐτὴν τὴν παρώρειαν τῶν Ἄλπεων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀνελάμβανε τὰς δυνάμεις. οὐ γὰρ μόνον ὑπὸ τῶν ἀναβάσεων καὶ καταβάσεων, ἔτι δὲ τραχυτήτων τῶν κατὰ τὰς ὑπερβολὰς, δεινῶς τεταλαιπωρήκει τὸ σύμπαν αὐτῷ στρατόπεδον· ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν ἐπιτηδείων σπάνει, καὶ ταῖς τῶν σωμάτων ἀθεραπευσίαις, κακῶς ἀπήλαττε. πολλοὶ δὲ καὶ καθυφεῖντο ἑαυτοὺς ὀλοσχερῶς, διὰ τὴν ἔνδειαν καὶ συνέχειαν τῶν πόνων. οὔτε γὰρ διακομίζειν εἰς τοσαύτας μυριάδας διὰ τοιούτων τόπων δαψιλῆ τὰ πρὸς τὴν προφὴν οἷοί τ' ἦσαν· ἃ τε καὶ παρεκόμιζον, ἅμα τῇ

LX. 4. *οὔτε γὰρ. γὰρ abest a mistis. Cum Perotto adjecit Casaub.*

ceſſit oratio noſtra, eo redeamus: & ad Romanorum Carthaginienſiumque prælia, collatis ſignis in Italia pugnata, explicanda accedamus.

60. Copias igitur *Hannibalis*, quibuscum Italiam eſt ingreſſus, ante declaravimus. Prima illius, poſtquam eo pervenit, cura fuit, ut poſitis ad radices ipſas Alpium caſtris, militem reficeret. Vniverſus ſiquidem illius exercitus, non ſolum aſcendendi, deſcendendique difficultate, & aſperitate viæ per montium juga, miſere confectus erat: verum etiam a commeatuum inopia, & corporum illuvie, peſſime habebat. Multi & ſalutem ſuam ultro in hac inopia & continuis laboribus, negligebant. Neque enim deferri per ejusmodi loca commeatus poterant, qui tot hominum millibus abunde ſufficerent: & illi

Digitized by Google

τῇ τῶν ὑποζυγίων καταφθορᾷ, καὶ τούτων τὰ πλεῖ- A.V. 536.
στα συναπώλλυτο. Διόπερ, ὁρμήσας ἀπὸ τῆς τοῦ Exercitum reficit Hannibal.
Ῥοδανοῦ διαβάσεως, πεζοὺς μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους καὶ τρισμυρίους ἔχων, ἱππεῖς δὲ πλείους ὀκτακισχιλίων, σχεδόν που τὴν ἡμίσειαν τῆς δυνάμεως, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς διέφθειρεν. οἵ γε μὴν σωθέντες, καὶ ταῖς ἐπιφανείαις καὶ τῇ λοιπῇ διαθέσει, διὰ τὴν συνέχειαν τῶν προειρημένων πόνων, οἷον ἀποτεθηριωμένοι πάντες ἦσαν. πολλὴν οὖν ποιούμενος πρόνοιαν Ἀννίβας τῆς ἐπιμελείας αὐτῶν, ἀνεκτᾶτο καὶ τὰς ψυχὰς ἅμα καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνδρῶν, ὁμοίως δὲ τὰ τῶν ἵππων. Μετὰ δὲ ταῦτα, προσανειληφυίας ἤδη τῆς δυνά- Taurinos subigit, expugnata eorum urbe.
μεως, τῶν Ταυρινῶν, οἳ τυγχάνουσι πρὸς τῇ παρωρείᾳ κατοικοῦντες, στασιαζόντων μὲν πρὸς τοὺς Ἰσομβρας, ἀπιστούντων δὲ τοῖς Καρχηδονίοις· τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὺς εἰς φιλίαν προὐκαλεῖτο καὶ συμμαχίαν· οὐχ ὑπακουόντων δὲ, περιστρατοπεδεύσας

4. συναπώλλυτο ex Flor. adscivi. Editi cum aliis συναπώλοντο.

illi ipsi qui adferebantur, una cum pereuntibus jumentis, magnam partem perierant. Ex quo factum, ut, qui profectus esset a transitu Rhodani cum octo & triginta peditum millibus, equitum octo & amplius; dimidium ferme ejus numeri, ut supra ostendimus, in jugis Alpium amiserit. Qui vero evaserant, propter continuas ærumnas, de quibus diximus, specie habituque prope efferati omnes erant. Itaque summo studio *Hannibal* id operam dabat, ut & viri animis corporibusque reficerentur, & equi etiam curarentur. Secundum hæc, recreato jam exercitu, *Taurinos*, qui, ad radices Alpium siti, bellum eo tempore adversus *Insubres* moverant, neque fidem Pœnis habebant, pellicere primo ad amicitiam societatemque suam tentavit: deinde, quum parum benigne respondissent, castris ante opulentissimam eorum

Digitized by Google

A.V. 536. Hannibal Taurinos subigit, expugnata eorum urbe.

τὴν βαρυτάτην πόλιν, ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐξεπολιόρκησε. καταφάξας δὲ τοὺς ἐναντιωθέντας αὐτῷ, τοιοῦτον ἐνεργάσατο φόβον τοῖς σύνεγγυς κατοικοῦσι τῶν βαρβάρων, ὥστε πάντας ἐκ χειρὸς παραγίγνεσθαι, διδόντας αὐτοὺς εἰς τὴν πίστιν. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος τῶν τὰ πεδία κατοικούντων Κελτῶν, ἐσπούδαζε μὲν κοινωνεῖν τοῖς Καρχηδονίοις τῶν πραγμάτων, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολήν· παρηλλαχότων δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων ἤδη τοὺς πλείστους αὐτῶν, καὶ διακεκλεικότων, ἡσυχίαν ἦγον· τινὲς δὲ καὶ συστρατεύειν ἠναγκάζοντο τοῖς Ῥωμαίοις. Εἰς ἃ βλέπων Ἀννίβας, ἔκρινε μὴ μέλλειν, ἀλλὰ προάγειν εἰς τοὔμπροσθεν, καὶ πράττειν τι πρὸς τὸ θαῤῥῆσαι τοὺς βουλομένους μετέχειν σφίσι τῶν αὐτῶν ἐλπίδων.

LXI. Προθέμενος δὲ ταῦτα, καὶ τὸν Πόπλιον ἀκούων ἤδη διαβεβηκέναι τὸν Πάδον μετὰ τῶν δυναμέων, καὶ σύνεγγυς εἶναι· τὸ μὲν πρῶτον ἠπίστει τοῖς προσ-

12. διακεκλεικότων ex Reiskii emend. dedi. Vulgo omnes διακεκλεικότων.

eorum urbem positis, triduo eam expugnavit. Tum vero, occisis qui se ipsi opposuerant, tantum vicinis barbaris metum injecit, ut extemplo omnes advenirent, in fidem illius sese dedentes. Ceteri vero Galli, qui planitiem illam colunt, cupiebant illi quidem, sicut ab initio constituerant, *Hannibali* se adjungere: sed, quia ulterius jam Romanæ legiones processerant, & plerosque eorum intercluserant, quiescebant: nonnulli etiam Romanis militare cogebantur. Eapropter *Hannibal* nihil cunctandum ratus, promovere exercitum statuit, & insigni aliquo facinore, animos eorum erigere, qui suas partes sequi vellent.

61. Inter hæc allato nuntio, *Scipionem cum legionibus Padum jam trajeciſſe*, atque adeo abesse haud longe: non credere primo *Hannibal*

Digitized by Google

προσαγγελλομένοις· ἐνθυμούμενος μὲν, ὅτι πρότερον ἡμέρᾳσιν ὀλίγαις αὐτὸν ἀπέλιπε περὶ τὴν τοῦ Ῥοδανοῦ διάβασιν, καὶ συλλογιζόμενος τὸν πλοῦν τὸν ἀπὸ Μασσαλίας εἰς Τυρρηνίαν, ὡς μακρὸς καὶ δυσπαρακόμιστος εἴη· πρὸς δὲ τούτοις, τὴν πορείαν ἱστορῶν, τὴν ἀπὸ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους διὰ τῆς Ἰταλίας μέχρι πρὸς τὰς Ἄλπεις, ὡς πολλὴ καὶ δυσδίοδος ὑπάρχει στρατοπέδοις. πλεόνων δὲ καὶ σαφέστερον αἰεὶ προσαγγελλόντων, ἐθαύμαζε καὶ κατεπέπληκτο τὴν ὅλην ἐπιβολὴν καὶ τὴν πρᾶξιν τοῦ στρατηγοῦ. Τὸ δὲ παραπλήσιον συνέβαινε πάσχειν καὶ τὸν Πόπλιον· τὰς μὲν γὰρ ἀρχὰς, οὐδ' ἐπιβάλλεσθαι τῇ διὰ τῶν Ἄλπεων ἤλπισε πορείᾳ τὸν Ἀννίβαν δυνάμεσιν ἀλοφύλοις· εἰ δὲ καὶ τολμήσαι, καταφθαρήσεσθαι προδήλως αὐτὸν ὑπελάμβανε. διόπερ ἐν τοιούτοις ὢν διαλογισμοῖς, ὡς ἐπυνθάνετο, καὶ σεσῶσθαι, A.V. 536. Hannibal & Scipio mirantur alter alterius adventum.

Kk 5

LXI. 1. προσαγγελλ. προαγγελλ. mirti & edd. ante Casaub. 2. τὸν πλοῦν. Vulgo omnes τόν τε πλοῦν. Delevi conjunctionem; quam si tenemus, defecta sit oratio. 4. σαφέστερον. σαφεστέρων vulgo omnes. Correxi ex conject. Ibid. προσαγγελόντων cum simpl. λ dat Bav. Ibid. κατεπέπληκτο. κατεπλήγετο b. l. edd. ex Bav. 5. ἐπιβάλλεσθαι. ἐπιβαλέσθαι malim. Ibid. τολμήσαι. πολεμήσαι Bav.

nibal huic famæ. Quippe veniebat illi in mentem, ante paucos dies relictum a se Scipionem circa Rhodani transitum: cogitabatque, a Massilia in Etruriam & longam & difficilem esse navigationem. Ad hæc dicebatur illi inquirenti, tractum ab Etrusco mari ad Alpes, non solum longum esse, verum etiam exercitibus vix pervium. Sed aliis deinde atque aliis idem certius renuntiantibus, Romani ducis conatum atque industriam stupens admirabatur. Idem vero & *Publio* quoque usu veniebat: nam hic initio sibi persuaserat, *Hannibalem* ne tentaturum quidem superare Alpes, cum exercitu præsertim tot diversarum gentium: quod si vero tanta foret audacia, quin periturus esset misere, ne dubitandum quidem censebat. Itaque in his cogitationibus dum esset, ut acce-

A.V. 536. τῶσθαι, καὶ πολιορκεῖν αὐτὸν ἤδη τινὰς πόλεις ἐν Ἰταλίᾳ, κατεπέπληκτο τὴν τόλμαν καὶ τὸ παρά-
Romæ magna trepidatio. βολον τανδρός. Τὸ δ' αὐτὸ συνέβαινε καὶ τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ πεπονθέναι περὶ τῶν προσπιπτόντων. ἄρτι γὰρ τῆς τελευταίας φήμης καταληγούσης ὑπὲρ τῶν Καρχηδονίων, ὅτι Ζάκανθαν εἰλήφασι, καὶ πρὸς ταύτην βεβουλευμένων τὴν ἔννοιαν, καὶ τὸν μὲν ἕνα τῶν στρατηγῶν ἐξαπεσταλκότων εἰς τὴν Λιβύην, ὡς αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα πολιορκήσοντα, τὸν δ' ἕτερον εἰς Ἰβηρίαν, ὡς πρὸς Ἀννίβαν ἐκεῖ διαπολεμήσοντα· παρῆν ἀγγελία, διότι πάρεστιν Ἀννίβας μετὰ δυνάμεως, καὶ πολιορκεῖ τινας
Advocatur Ti. Sempronius ex Sicilia. ἤδη πόλεις ἐν Ἰταλίᾳ. Διότι, παραδόξου φανέντος αὐτοῖς τοῦ γιγνομένου, διαταραχθέντες, παραχρῆμα πρὸς τὸν Τιβέριον εἰς τὸ Λιλύβαιον ἐξαπέστελλον· δηλοῦντες μὲν τὴν παρουσίαν τῶν πολεμίων, οἰόμενοι δὲ δεῖν ἀφέμενον τῶν προκειμένων, κατὰ σπουδὴν βοηθεῖν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν. Ὁ δὲ Τι-
10 βέριος τοὺς μὲν ἀπὸ τοῦ στόλου παραυτίκα συνα-

θροίσας

accepit, & *insolumem perveniſſe in Italiam, & aliquas jam in ea urbes obſidere*; audaciam hominis temeritatemque demirabatur. *Romæ* quoque, ad ejus rei famam, motus non diſſimiles animorum erant. Vix enim ceſſaverat ultima de capta a Carthaginienſibus Sagunto fama, &, conſiliis in eam partem directis, alterum conſulem in Africam miſerant Romani ad Carthaginis ipſius obſidionem, alterum in Hiſpaniam, bellum ibi cum Hannibale geſturum: cum ecce, *adeſſe Hannibalem cum exercitu*, affertur illis, & *nonnulla jam in Italia oppida premere obſidione.* Cujus rei novitate perculſi conſternatique, continuo Tiberium, qui Lilybæi erat, miſſis nuntiis, de hoſtium adventu certiorem faciunt; &, omiſſis quæ deſtinaverat, primo quoque tempore opem patriæ ferre jubent. *Tiberius* militem claſſicum ſtatim convo-

θροίσας ἐξέπεμψε, παραγγείλας ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν ὡς ἐπ' οἶκου· τὰς δὲ πεζικὰς δυνάμεις ἐξώρκισε διὰ τῶν χιλιάρχων, τάξας ἡμέραν, ἐν ᾗ δέησε πάντας ἐν Ἀριμίνῳ γενέσθαι κοιταίους. αὕτη δ' ἐστὶ πόλις παρὰ τὸν Ἀδρίαν, ἐπὶ τῷ πέρατι κειμένη τῶν περὶ τὸν Πάδον πεδίων ὡς ἀπὸ μεσημβρίας. Πανταχόθεν δὲ τοῦ κινήματος ἅμα γιγνομένου, καὶ τῶν συμβαινόντων πᾶσι παρὰ δόξαν προσπιπτόντων, ἦν παρ' ἑκάστοις ἐπίστασις ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος οὐκ εὐκαταφρόνητος.

A.V. 536. Advocatur Ti. Sempronius ex Sicilia.

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἤδη συνεγγίζοντες ἀλλήλοις Ἀννίβας καὶ Πόπλιος, ἐπεβάλοντο παρακαλεῖν τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις ἑκάτερος, προθέμενος καὶ πρέποντα τοῖς παροῦσι καιροῖς. Ἀννίβας μὲν οὖν διὰ τοιοῦδέ τινος ἐνεχείρει τρόπου ποιεῖσθαι τὴν παραίνεσιν. Συναγαγὼν γὰρ τὰ πλήθη, παρήγαγε νεανίσκους τῶν αἰχμαλώτων, οὓς εἰλήφει κακοποιοῦν-

LXII. Spectaculo captivorum suos hortatur Hannibal.

10. ἐξώρκισε. ἐξώρμησε edd. ex Bav.

convocatum, Romam versus navigare jubet; pedestres copias per tribunos juramento adigit, diemque edicit, ante quem diem omnes *Arimini* sese sistere oporteret. Hæc urbs Adriatico mari adjacet, & in extremitate Circumpadanæ planitiei meridiem versus sita est. Quum igitur motus ubique locorum esset repente coortus, & inopinata omnibus essent quæ nunciabantur; non mediocriter cunctorum animos hæc cogitatio & cura advertit, ecquis tandem futurus esset hujus belli exitus.

62. Eo tempore *Hannibal & Scipio*, jam invicem appropinquantes, suos uterque cohortari, &, quæ res ac tempora postulabant, ob oculos iis ponere instituerunt. Et *Hannibal* quidem ad cohortandos suos tali ratione est usus. Concione advocata, *juvenes captivos* in medium producit, qui carpentes agmen transeuntis exercitus

Digitized by Google

τῶν ὑπάρχειν, ὃς μνημονεύων μὲν τοῦ μήκους
ὁδοῦ τῆς διηνυσμένης ἐκ τῶν πατρίδων, μνήμονε
δὲ τοῦ πλήθους τῶν μεταξὺ πολέμων, εἰδὼς δὲ
μεγέθη τῶν ποταμῶν, ὧν διεπέρασεν, ἐλπίσαι γ
σᾶν, ὅτι φεύγων εἰς τὴν οἰκείαν ἀφίξεται. Διό
ᾤετο δεῖν αὐτοὺς, ἀποκεκομμένης καθόλου τῆς
αὐτῆς ἐλπίδος, τοιαύτην διάληψιν ποιεῖσθαι γ
τῶν κατ' αὐτοὺς πραγμάτων, ἥνπερ ἀρτίως ἐποι
ησε περὶ τῶν ἀλλοτρίων συμπτωμάτων. καθάπ
γὰρ ἐπ' ἐκείνων τὸν μὲν νικήσαντα καὶ τὸν τεθν
τα πάντες ἐμακάριζον, τοὺς δὲ ζῶντας ἠλέουν·
τως ᾤετο δεῖν καὶ περὶ τῶν κατ' αὐτοὺς διαλαμβ
νειν· καὶ πάντας ἰέναι πρὸς τοὺς ἀγῶνας, μάλισ
ιομὲν νικήσοντας· ἂν δὲ μὴ τοῦτ' ᾖ δυνατὸν, ἀποζ
νουμένους. τὴν δὲ τοῦ ζῆν ἠτιμένους ἐλπίδα, κα
μηδ

7. πολέμων. Forſ. πολεμίων. Reiſk. 8. τοιαύτην. τὴν τοιαυ
Vat. Flor. Reg. A. An τὴν αὐτὴν? 9. τὸν τεθνεῶτα. Art
lium b. l. ex conject. adjeci, quum perperam abeſſet a libris. 1
κατ' αὐτοὺς. καθ' αὐτοὺς Flor.

ſtultum aut ſtupidum eſſe, qui, memor longi itineris ex ſua cujusque patria confecti, totque pugnarum in itinere pugnatarum, amnium denique maximorum quos trajecerint, ſpem redeundi in patriam ſit in fuga collocaturus. Faciendum igitur illis eſſe, ut, omni ejusmodi ſpe præciſa, quem animum in alienis caſibus paullo ante habuiſſent, eumdem in æſti-

manda ſua fortuna habea
Nam ut in illis & victoris
mortui ſortem pariter om
laudarint, vivos miſerati ſi
ita de ſuis quoque rebus ſ
tuere debere; atque eo a
mo in certamina deſcend
omnes, primo quidem,
quibus vincere, deinde, ſi
lud nequeant, ut quibus m
tem oppetere deſtinatum
Nam vitæ quidem ſpem,
ti ſi fuiſſent, omnem pe

A.V. 536. Hannibalis oratio ad milites.

μηδένα τρόπον ἠξίου λαμβάνειν ἐν νῷ. τούτῳ γὰρ 11
χρησαμένων αὐτῶν τῷ λογισμῷ, καὶ τῇ προθέσει
ταύτῃ, καὶ τὸ νικᾶν ἅμα καὶ τὸ σώζεσθαι προδήλως
σφίσι συνεξακολουθήσειν. πάντας γὰρ τοὺς ἢ κα- 12
τὰ προαίρεσιν ἢ κατ' ἀνάγκην τοιαύτῃ προθέσει κε-
χρημένους, οὐδέποτε διεψεῦσθαι τοῦ κρατεῖν τῶν ἀν-
τιταξαμένων. ὅταν δὲ δὴ καὶ τοῖς πολεμίοις συμβαί- 13
νῃ τὴν ἐναντίαν ἐλπίδα ταύτης ὑπάρχειν· ὃ νῦν
ἐστὶ περὶ Ῥωμαίους, ὥστε φεύγουσι πρόδηλον εἶναι
τοῖς πλείστοις τὴν σωτηρίαν, παρακειμένης αὐτοῖς
τῆς οἰκείας· δῆλον, ὡς ἀνυπόστατος γένοιτ' ἂν ἡ
τῶν ἀπηλπικότων τόλμα. Τῶν δὲ πολλῶν ἀποδε- 14
χαμένων τό τε παράδειγμα καὶ τοὺς λόγους, καὶ
λαμβανόντων ὁρμὴν καὶ παράστασιν, οἷαν ὁ παρα-
καλῶν ἐσπούδαζε· τότε μὲν ἐπαινέσας αὐτοὺς
διαφῆκε, τῇ δ' ἐπαύριον ἀναζυγὴν ἅμα τῷ φωτὶ
παρήγγειλε.

Πόπλιος

tus ex animo esse tollendam. Hoc si bene fixum omnibus destinatumque fuerit; nullum esse dubium, quin & victoriam & salutem sint consecuturi. Numquam enim factum esse, ut, qui, vel ultro, vel necessitate coacti, hunc animum in prælia attulerint, victoriam de hostibus non reportarint. Quod si vero etiam contingat, ut contrariam spem habeant hostes; quemadmodum nunc Romani; quorum plerisque certa spes salutis in fuga est posita, ut quorum patria in vicino est; tum quidem palam esse, tales adversarios impetum ex desperatione pugnantium non toleraturos. His dictis, quum & exemplum & orationem probaret multitudo, & jam eos spiritus conciperet, eamque indueret mentem, quam dux optabat; laudatos tunc milites *Hannibal* dimisit, postero vero die primo diluculo promovere signa jussit.

64. *P.*

Πόπλιος δὲ περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας, τὸν Π
ποταμὸν ἤδη πεπεραιωμένος, τὸν δὲ Τίκινον
εἰς τοὔμπροσθεν διαβαίνειν, τοῖς μὲν ἐπιτηδείο
Φυροποιεῖν παρήγγειλε, τὰς δὲ λοιπὰς δυνάμεις
παγαγὼν παρεκάλει. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα τῶν
μένων ἦν περί τε τοῦ τῆς πατρίδος ἀξιώματο
τῶν προγονικῶν πράξεων, τὰ δὲ τοῦ παρεστ
καιροῦ τοιάδε· ἔφη γὰρ, Δεῖν καὶ μηδεμίαν μὲν
Φότας πεῖραν ἐπὶ τοῦ παρόντος τῶν ὑπεναν
αὐτὸ δὲ τοῦτο γινώσκοντας, ὅτι μέλλουσι πρὸς
χηδονίους κινδυνεύειν, ἀναμφισβήτητον ἔχειν τὴ
νικᾶν ἐλπίδα· καὶ καθόλου δεινὸν ἡγεῖσθαι καὶ π
λογον, εἰ τολμῶσι Καρχηδόνιοι Ῥωμαίοις ἀντοφ
μεῖν, πολλάκις μὲν ὑπ' αὐτῶν ἡττημένοι, πολλ
ἐξενηνεχότες φόρους, μόνον δ' οὐχὶ δουλεύοντε
στοῖς ἤδη τοσούτους χρόνους. Ὅταν δὲ, χωρὶς

7.

LXIV. 1. *Vulgo omnes πρὸς τὸν Πάδον. Et in Reg. A. & i a pr. inanis abest ἡμέρας. Deleti πρὸς ex conject.* Ibid. *πεπ μένος recte dedit Vat. & Flor. Vulgo πεφασούμενος.* Ibid. *mendosum Τήκινον, quod est in mistis & edd.*

64. *P. Cornelius* circa eosdem dies *Padum* jam trajecerat: quum vero ulterius etiam progredi & *Ticinum* transire vellet, mandatum idoneis hominibus dedit, ut ponte fluvium jungerent. Interim reliquo exercitu in concionem vocato, suos adhortari cœpit. Multa ibi *de dignitate patriæ & rebus gestis majorum* differuit: sed quæ ad rem præsentem facerent, hujusmodi fuerunt: *Quanquam nullum etiam nunc*

periculum hostium feci tamen vel eo solo no quod cum Carthaginie res ipsis futura sit, ce oportere illos, dixit, *exploratam victoriæ spe bere. Omninoque rem gnam atque intolerabile deri debere, quod contra manos Pœni attollere o audeant: toties ab illis tot jam annos stipendi & tantum non servire longo tempore assueti. si hoc amplius experim*

A.V. 536. P. Scipio hortatur suos.

προειρημένων, καὶ τῶν νῦν παρόντων ἀνδρῶν ἔχωμεν ἐπὶ ποσὸν πεῖραν, ὅτι μόνον οὐ τολμῶσι κατὰ πρόσωπον ἰδεῖν ἡμᾶς, τίνα χρὴ διάληψιν ποιεῖσθαι περὶ τοῦ μέλλοντος τοὺς ὀρθῶς λογιζομένους; Καὶ μὴν σύτε τοὺς ἱππεῖς, συμπεσόντας τοῖς παρ' αὐτῶν ἱππεῦσι περὶ τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν, ἀπαλλάξαι καλῶς· ἀλλὰ, πολλοὺς ἀποβαλόντας αὐτῶν, φυγεῖν αἰσχρῶς μέχρι τῆς ἰδίας παρεμβολῆς. τόν τε στρατηγὸν αὐτῶν καὶ τὴν σύμπασαν δύναμιν, ἐπιγνόντας τὴν παρουσίαν τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν, φυγῇ παραπλησίαν ποιήσασθαι τὴν ἀποχώρησιν, καὶ παρὰ τὴν αὐτῶν προαίρεσιν, διὰ τὸν φόβον, κεχρῆσθαι τῇ διὰ τῶν Ἄλπεων πορείᾳ. Παρεῖναι δὲ καὶ νῦν, ἔφη, τὸν Ἀννίβαν, κατεφθαρκότα μὲν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς δυνάμεως, τὸ δὲ περιλειπόμενον, ἀδύνατον καὶ δύσχρηστον ἔχοντα διὰ τὴν κακουχίαν· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἵππων τοὺς μὲν πλείστους ἀπολωλεκέναι, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠχρειωκότας, διὰ τὸ μῆκος καὶ τὴν δυσχέρειαν τῆς ὁδοῦ. Δι' ὧν ἐπιδεικνύειν ἐπε-

etiam cognovimus, præsentem hostem ne ferre quidem conspectum nostrum posse; quid de futuro, si recte judicemus, sperandum nobis? Atqui neque equitibus illorum pugnam ad Rhodanum cum Romanis equitibus bene cessisse; verum, post eadem multorum, reliquos turpi fuga in sua castra esse compulsos: & ducem ipsum, omnemque exercitum, ubi advenisse legiones Romanas senserunt, fugientibus similes abiisse, &, contra suum propositum, metu Romanorum per Alpium juga iter fecisse. Nunc quoque venisse Hannibalem, ajebat, *maxima parte exercitus sui amissa. Quos haberet reliquos, eos propter magnitudinem malorum, quæ perpessi erant, exhaustis viribus, ad belli usum inutiles factos esse: similiter & equorum plurimos periisse; reliquos, propter longitudinem & difficultatem confecti itineris, inutiles futuros.* His rationibus

ἐπεῤῥᾶτο, διότι μόνον ἐπιφανῆναι δεῖ τοῖς πολ
10Μάλιστα δ' ἠξίου, θαῤῥεῖν αὐτοὺς, βλέποντι
τὴν αὐτοῦ παρουσίαν· οὐδέποτε γὰρ ἂν, ἀπο
τὸν στόλον, καὶ τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ πράξεις, ἐ
ἀπεστάλη, δεῦρο μετὰ τοιαύτης ἐλθεῖν σπ
εἰ μὴ καὶ λίαν ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἑώρα, τὴν
ξιν ταύτην ἀναγκαίαν μὲν οὖσαν τῇ πατρίδι,
11δηλον δ' ἐν αὐτῇ τὴν νίκην ὑπάρχουσαν. Π
δὲ, καὶ διὰ τὴν τοῦ λέγοντος πίστιν, καὶ δι
τῶν λεγομένων ἀλήθειαν, ἐκθύμως ἐχόντων
τὸ κινδυνεύειν· ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὴν ὁρμὴν,
φῆκε, προσπαρακαλέσας ἑτοίμους εἶναι πρὸ
παραγγελλόμενον.

Τῇ δὲ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ προῆγον ἀμφό
παρὰ τὸν ποταμὸν, ἐκ τοῦ πρὸς τὰς Ἄλπει
ρους, ἔχοντες εὐώνυμον μὲν οἱ Ῥωμαῖοι, δεξιὸν δ
ρροῦν οἱ Καρχηδόνιοι. γνόντες δὲ τῇ δευτέρᾳ διὰ

LXV. 1. παρὰ. κατὰ τὸν ποταμὸν cdd. cum Bav. Aug. &

bus perſuadere ipſis contendebat, *ſatis ad victoriam fore, ſi dumtaxat ſe oſtenderent. Sed & ſua ipſius præſentia confirmari vel maxime animos eorum debere. Numquam enim*, ajebat, *claſſe omiſſa, & Hiſpania provincia, ad quam miſſus eram, tanto ſtudio huc contendiſſem, niſi ratione certa ductus ita judicarem, expeditionem hanc cum ad patriæ ſalutem eſſe neceſſariam, tum manifeſta cum victoriæ ſpe conjunctam.* Omnibus deinde, partim propter dicentis auctoritatem, partim quod vera omni cutus erat, prælium m contentione depoſcent laudata eorum alacri hortatus etiam, ut *ad pienda mandata parati a intenti eſſent*, concionem miſit.

65. Poſtero die prc diuntur duces ambo ſe dum amnem, in ea quæ ſus Alpes eſt ripa, quun berent ipſum fluvium R ni quidem ad lævam, Ca ginienſes vero ad dexti Altero dein die, quum que a pabulatoribus edo fui

A.V. 536. Prælium equeſtre ad Ticinum.

προνομευόντων, ὅτι σύνεγγύς εἰσιν ἀλλήλων, τότε μὲν αὐτοῦ καταστρατοπεδεύσαντες, ἔμειναν. τῇ δ' ἐπαύ-3 ριον πᾶσαν τὴν ἵππον ἀναλαβόντες ἀμφότεροι, Πόπλιος δὲ καὶ τῶν πεζῶν τοὺς ἀκοντιστὰς, προῆγον διὰ τοῦ πεδίου, σπεύδοντες κατοπτεῦσαι τὰς ἀλλήλων δυνάμεις. ἅμα δὲ τῷ πλησιάζειν αὐτοῖς, καὶ4 συνιδεῖν τὸν κονιορτὸν ἐξαιρόμενον, εὐθέως συνετάττοντο πρὸς μάχην. Ὁ μὲν οὖν Πόπλιος, προθέμε-5 νος τοὺς ἀκοντιστὰς, καὶ τοὺς ἅμα τούτοις Γαλατικοὺς ἱππεῖς, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐν μετώπῳ καταστήσας, προῆγε βάδην. ὁ δ' Ἀννίβας, τὴν μὲν κεχαλι-6 νωμένην ἵππον καὶ πᾶν τὸ στάσιμον αὐτῆς κατὰ πρόσωπον τάξας, ἀπήντα τοῖς πολεμίοις, τοὺς δὲ Νομαδικοὺς ἱππεῖς ἀφ' ἑκατέρου τοῦ κέρατος ἡτοιμάκει πρὸς κύκλωσιν. Ἀμφοτέρων δὲ καὶ τῶν ἡγε-7 μόνων καὶ τῶν ἱππέων φιλοτίμως διακειμένων πρὸς τὸν κίνδυνον, τοιαύτην συνέβη γενέσθαι τὴν πρώτην σύμ-

4. πλησ. αὐτοῖς. πλησιάζειν αὐτοὺς edd. ex Bav. in quo hæc lectio alteri ſuperſcripta.

ſuiſſet, parum invicem diſtare exercitus, tum quidem, communitis caſtris ibi morati ſunt. Poſtridie vero ejus diei cum omni equitatu duces ambo, *Scipio* etiam cum peditibus jaculatoribus, per campos agmen ſuorum præcedebant; cupiens uterque alterius copias ſpeculari. Tum ſimulac exortus pulvis propinquantium hoſtium ſignum ambobus dedit, acies utrimque ad prælium inſtrui cœperunt. *Scipio*, jaculatoribus & Gallis equitibus, qui una cum his erant, præmiſſis, ac reliquis in frontem directis, lentis inceſſibus procedebat. *Hannibal* frenatos èquos & quod roboris fuit ac ſtabilis in ejus equitatu, in fronte locat, & occurrere hoſti pergit: Numidas equites ab utroque cornu ad cingendum hoſtem præparaverat. Quum utrimque & duces & equites pugnæ eſſent avidi, prima commiſſio ejusmodi fuit, ut jacula-

σύμπτωσιν, ὥστε τοὺς ἀκοντιστὰς μὴ φθᾶ
πρῶτον ἐκβαλόντας βέλος, φεύγειν δ' ἐκκλίν
εὐθέως διὰ τῶν διαστημάτων ὑπὸ τὰς παρ'
ἴλας, καταπλαγέντας τὴν ἐπιφοράν, καὶ πε
γενομένους μὴ συμπατηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐπιφερο
ἱππέων. οἱ μὲν οὖν κατὰ πρόσωπον ἀλλήλοις σ
σόντες, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐποίουν ἰσόρροπον τ
δυνον. ὁμοῦ γὰρ ἦν ἱππομαχία καὶ πεζομαχία
τὸ πλῆθος τῶν παρακαταβαινόντων ἀνδρῶν
τῇ τῇ μάχῃ. Τῶν δὲ Νομάδων κυκλωσάντων
κατόπιν ἐπιπεσόντων, οἱ μὲν πεζακοντιστα
πρῶτον διαφυγόντες τὴν σύμπτωσιν τῶν ἱπ
τότε συνεπατήθησαν ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ τῆ
φορᾶς τῶν Νομάδων. οἱ δὲ κατὰ πρόσωπον ἐ
χῆς διαμαχόμενοι πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, π
μὲν αὐτῶν ἀπολωλεκότες, ἔτι δὲ πλείους τῶν
χηδονίων διεφθαρκότες, συνεπιθεμένων ἀπ' οὐρᾶ

7. ἐκκλίν. ἐγκλίναντες *Vat. Flor.*

culatores, necdum primis jaculis missis, ruentis in se hostis impetu territi, metu ne ab imminente equitatu conculcarentur, fuga sese per aciei intervalla post equitum suorum turmas reciperent. Qui a fronte invicem concurrerunt, æquo Marte perdiu dimicarunt. Simul enim equites peditesque pugnabant, quum in ipso prælio multi ad pedes desilirent. Vbi vero Numidæ equites hostis circumventi terga cædere cœperunt; tum pedites jaculatores, jam ostendimus ingr bus equitibus fuga sib suluisse, ab ingenti i tium Numidarum mani proculcati. Et mox qui inde ab initio præ versa fronte cum Car nientibus conflixerant, tis suorum amissis, at bus etiam Pœnorum sis, postquam Numidæ quoque a tergo ador tur, dare se in fugan

3παραστρατοπεδεύουσι. καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀ
κτειναν, οὐκ ὀλίγους δὲ κατετραυμάτισαν· τέλ
τὰς κεφαλὰς ἀποτεμόντες τῶν τεθνεώτων, ἀ
χώρουν πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, ὄντες πεζοὶ μὲ
δισχιλίους, ἱππεῖς δὲ μικρῷ λείποντες διακο
4Ἀννίβας δὲ, φιλοφρόνως ἀποδεξάμενος αὐτῶν
παρουσίαν, τούτους μὲν εὐθέως παρακαλέσας,
δωρεὰς ἑκάστοις τὰς ἁρμοζούσας ἐπαγγειλάμ
ἐξέπεμψεν εἰς τὰς ἑαυτῶν πόλεις, δηλώσοντας
τὰ πεπραγμένα τοῖς πολίταις, παρακαλέσοντα
5πρὸς τὴν αὐτοῦ συμμαχίαν. ἤδει γὰρ, ὅτι πά
κατ' ἀνάγκην αὐτῷ κοινωνήσουσι τῶν πραγμά
ἐπιγνόντες τὸ γεγονὸς ἐκ τῶν σφετέρων πολιτῶν
6ρασπόνδημα κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἅμα δὲ τού
καὶ τῶν Βοίων παραγεγονότων, καὶ τοὺς τρεῖς
δρας ἐγχειριζόντων αὐτῷ, τοὺς ἐπὶ τὴν διάδοσιν
χώρας ὑπὸ Ῥωμαίων ἐξαπεσταλμένους, ὧν κατ'
χὰς ἐκυρίευσαν τοῦ πολέμου, παρασπονδήσαν
7καθάπερ ἐπάνω πρεῖπον· ἀποδεξάμενος Ἀννί

L1 5

LXVII. 4. ἑαυτῶν. αὐτῶν πόλεις *Flor. Aug. Reg. A.*

cisis, nec paucis vulneratis, quæ gesta essent, & so
tandem capitibus mortuorum præcisis, *ad Carthaginienses transeunt*, pedites ad tandos popularium ani
bis mille, equites paullo dimisit. Norat enim,
minus ducenti. *Hannibal*, cum omnes, vellent nol
perquam gratos sibi illos advenire testatus, protinus & consensuros, cognita
verbis multum hortatus, & rum in Romanos per
dona cuique convenientia Simul cum his & *Boji* v
pollicitus, in civitates quem- runt, *triumviros agro*
que suas, ad significanda *dividendorum* illi trade
quos belli principio
dia ea, quam supra co
moravimus, intercep

H

Digitized by Google

1 στὴν δύναμιν ἔχων αὐτὸς, εἵπετο κατόπιν. οἱ μὲν
Νομάδες εἰς ἔρημον τὴν στρατοπεδείαν ἐμπεσόντ
2 ταύτην ἐνεπίμπρασαν. ὁ δὴ καὶ σφόδρα συνήνε
τοῖς Ῥωμαίοις, ὡς, εἴπερ οὗτοι κατὰ πόδας ἀκολ
θήσαντες συνῆψαν ταῖς ἀποσκευαῖς, πολλοὺς
αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἱππέων ἐν τοῖς ἐπιπέδοις συνέβη δ
3 φθαρῆναι. νῦν δὲ οἱ πλείους ἔφθασαν διαβάντες
Τρεβίαν ποταμόν· τῶν δὲ καταλειφθέντων ἐπὶ τ
οὐραγίας, οἱ μὲν διεφθάρησαν, οἱ δὲ ζῶντες ἑάλ
4 σαν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων. Πόπλιος μὲν οὖν, δ
βὰς τὸν προειρημένον ποταμὸν, ἐστρατοπέδευ
5 περὶ τοὺς πρώτους λόφους. καὶ περιβαλὼν τάφ
καὶ χάρακι τὴν παρεμβολὴν, ἀνεδέχετο μὲν τ
Τιβέριον καὶ τὰς μετ' ἐκείνου δυνάμεις· ἐθεράπ
δ' αὐτὸν ἐπιμελῶς, σπουδάζων εἰ δύναιτο κοινωνῆ
6 τοῦ μέλλοντος κινδύνου. Ἀννίβας δὲ περὶ τετ
ρακόντα σταδίους ἀποσχὼν τῶν πολεμίων, αὐτ
7 κατεστρατοπέδευσε. τὸ δὲ τῶν Κελτῶν πλῆθος

LXVIII. 4. οἱ πλείους a Casaub. est. νῦν δ' ὡς πλείους Vat. I Bav. νῦν δ' ὡς, πλείους Aug. Reg. A. Vrsin. 6. δ' αὐτὸν. δ' τὸν Bav.

que ipse etiam cum omnibus copiis pone istos insequitur. Numidæ, vacua nacti castra, illa incenderunt. Quæ res adprime Romanos juvit: nam si nulla facta mora consecuti impedimenta fuissent, multi Romanorum in campis patentibus ab equitibus cæsi, erant perituri. Nunc plerisque omnibus *Trebiam* transgressis, partem dumtaxat aliquam extremi agmi-

nis, qua occiderunt Po qua ceperunt. *Scipio* i tur, *trajecto Trebia*, ci proximos tumulos loc stativis deligit; ibique fo ac vallo castris munitis, *berium opperiens* ejusque giones, vulnus diligen curabat, quo posset futu mox prælio interesse. *H nibal* quinque millium int vallo ab hoste castra po *Galli*, ad spem Carthagini fi

A.V. 536. ρὸν ἐχρήσατο, τοὺς δὲ παραληφθέντας ἄνδρας ἀβλαβεῖς μεθ' ἑαυτοῦ προῆγε· δεῖγμα βουλόμενος 3 ἐκφέρειν τῆς σφετέρας προαιρέσεως, πρὸς τὸ μὴ, δεδιότας, ἀπελπίζειν τὴν παρ' αὐτῷ σωτηρίαν τοὺς ὑπὸ τῶν καιρῶν καταλαμβανομένους. τὸν δὲ προδό- 4 την ἐτίμησε μεγαλείως, ἐκκαλέσασθαι σπουδάζων τοὺς ἐπὶ πραγμάτων τατλομένους πρὸς τὰς Καρ-

Galli ab Hannib. infestati opem poscunt Romanos.

χηδονίων ἐλπίδας. Μετὰ δὲ ταῦτα, συνθεωρήσας 5 τινὰς τῶν Κελτῶν, οἱ κατῴκουν μεταξὺ τοῦ Πάδου καὶ τοῦ Τρεβία ποταμοῦ, πεποιημένους μὲν καὶ πρὸς αὐτὸν φιλίαν, διαπεμπομένους δὲ καὶ πρὸς Ῥωμαίους, καὶ πεπεισμένους, τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τὴν παρ' ἀμφοῖν ἀσφάλειαν αὐτοῖς ὑπάρξειν· ἐξαποστέλλει πε- 6 ζοὺς μὲν δισχιλίους, ἱππεῖς δὲ Κελτοὺς καὶ Νομάδας εἰς χιλίους, προστάξας ἐπιδραμεῖν αὐτῶν τὴν χώραν. τῶν δὲ πραξάντων τὸ προσταχθὲν, καὶ πολλὴν περιβαλομένων λείαν, εὐθέως οἱ Κελτοὶ παρῆσαν ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων, δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν. Τι-

3. ὑπὸ τῶν καιρῶν. *Vulgo omnes* ἀπὸ, *quod correxi cum Scalig. & Reisk.*

sentem inopiam est usus, captivos vero incolumes secum abduxit: id spectans, ut hoc edito animi sui specimine, eos qui temporibus deprehensi a Romanis stetissent, admoneret, posito metu clementiæ suæ non diffidere. Proditorem magnifice donavit: omnes, qui munere aliquo fungerentur, ad partes Carthaginiensium cupiens allicere. Secundum hæc, intelligens, Gallorum nonnullos, qui quod inter *Padum* & *Trebiam* est incolebant, post initam secum amicitiam cum Romanis etiam communicare, ratos, se per hunc ambiguum favorem tutos ab utroque futuros hoste; peditum duo millia, equites Gallos & Numidas mille fere, adversus eos misit, jussos fines incursare. Quibus imperata facientibus, multamque prædam abigentibus; extemplo ad Romanorum munitiones Galli adveniunt, opem illos poscentes. *Sempronius,*

Digitized by Google

8 Τιβέριος δὲ, καὶ πάλαι ζητῶν ἀφορμὴν τοῦ πε
τειν, τότε λαβὼν πρόφασιν, ἐξαπέστειλε τῶν
ἱππέων τὸ πλεῖστον μέρος, πεζοὺς δὲ σὺν τού
9 ἀκοντιστὰς εἰς χιλίους. σπουδῇ δὲ τούτων προ
ξάντων πέραν τοῦ Τρεβίας, καὶ διαμαχομένων τ
πολεμίοις ὑπὲρ τῆς λείας, ἐτράπησαν οἱ Κελτοὶ
τοῖς Νομάσι, καὶ τὴν ἀποχώρησιν ἐπὶ τὸν ἑαυ
10 ἐποιοῦντο χάρακα. ταχὺ δὲ συννοήσαντες τὸ γε
μενον οἱ προκαθήμενοι τῆς τῶν Καρχηδονίων παρ
βολῆς, ἐντεῦθεν ταῖς ἐφεδρείαις ἐβοήθουν τοῖς π
ζομένοις· οὗ γενομένου, τραπέντες οἱ Ῥωμαῖοι, π
λιν ἐποιοῦντο τὴν ἀπόλυσιν εἰς τὴν ἑαυτῶν παρε
11 βολήν. Τιβέριος δὲ, συνεῤῥῶν τὸ γεγονόμενον, πε
τας ἐπαφῆκε τοὺς ἵππους, καὶ τοὺς ἀκοντιστα
τούτου δὲ συμπεσόντος, αὖθις ἐγκλίναντες οἱ Κα
12 τοὶ, πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀσφάλειαν ὑπεχώρουν. ὁ
στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων, ἀπαράσκευος ὢν πε
τὸ κρίνειν τὰ ὅλα, καὶ νομίζων δεῖν μηδέποτε χω
προ

8. πράτλειν. *Forſ.* πράτλειν τε. *Flor. Aug. Reg. A.*

11. ὑπεχώρουν. ἀπεχώρουν *V*

pronius, qui manus conſerendi occaſionem jamdudum quærebat, tunc illam adeptus, equitum partem maximam, & ſimul pedites jaculatores ad mille emiſit. Qui hoſtem, *Trebia* trajecto, propere aggreſſi, ac pro præda acriter cum illo dimicantes, Gallos Numidasque in ſua caſtra compellunt. Quo ſtatim animadverſo, qui pro munitionibus Carthaginienſium in ſtatione erant, ex ipſa ſtatione illico laboran bus ſuccurrentes, terga ve tere Romanos & caſtra rep tere coëgerunt. Tum ve *Tiberius*, re cognita, omn equites jaculatoresque i miſit: atque ita Carthag nienſes viciſſim cedentes l co, intra munitiones ſuas recipiunt. *Hannibal* ver qui ad univerſæ rei dimic tionem adhuc erat impa tus; exiſtimans, non ex q vis occaſione, neque ſi ce

καιρῷ, παρήγγειλε δέκα τοὺς ἀνδρωδεστάτους στον ἐπιλεξάμενον ἐκ τῶν ἰδίων τάξεων, ἥκειν ναι τόπον ἤδη τῆς στρατοπεδείας. τῶν δὲ π των τὸ συνταχθὲν, τούτους μὲν, ὄντας ἱππ λίους, καὶ πεζοὺς ἄλλους τοσούτους, ἐξαπέ νυκτὸς εἰς τὴν ἐνέδραν, συστήσας ὁδηγοὺς, κ δελφῷ διαταξάμενος περὶ τοῦ καιροῦ τῆς ἐ ιοσεως. Αὐτὸς δ' ἅμα τῷ φωτὶ τοὺς Νομα ἱππεῖς συναγαγὼν, ὄντας Φερεκάκους διαφερ παρεκάλεσε, καί τινας δωρεὰς ἐπαγγειλάμενος ἀνδραγαθήσασι, προσέταξε, πελάσαντας τ ἐναντίων χάρακι, κατὰ σπουδὴν ἐπιδιαβαίνει ποταμὸν, καὶ προσακροβολιζομένους, κινεῖν πολεμίους· βουλόμενος ἀναρίστους καὶ πρ μᾶλλον ἀπαρασκεύους λαβεῖν τοὺς ὑπεναν ιι τοὺς δὲ λοιποὺς ἡγεμόνας ἀθροίσας, ὁμοίως καλέσε πρὸς τὸν κίνδυνον, καὶ πᾶσιν ἀρίστο

§. παρήγγ. δέκα τοὺς. παρήγγ. καὶ τοὺς edd. ex Ben. καὶ τοὺς Vat. Vrb. Vrſin. Aug. Reg. A. quod mutavi in id detortum eſt.

fortiſſimos e ſuis ordinibus quisque ſibi adjungat, & cum illis in certam caſtrorum partem protinus omnes ſeſe conferant. Qui ut fecere quod fuerant juſſi, hos *Hannibal* (erant autem equites mille, pedites totidem;) noctu ad inſidiarum locum proficiſci, ducibus itineris additis, jubet; mandatis etiam de tempore, quo ad pugnam cooriri eos vellet, fratri datis. Ipſe prima luce Numidas, inprimis laboru tiens genus hominu unum advocat; eosqu hortatus, propoſitis virtutis præmiis, pro ſtium caſtra accedere rat, & ſtatim amne *biam* iterum tranſire, culando adverſarios gnam elicuiſſent: imp enim & ad prælium i tos cupiebat deprehe Mox & ceteros duces & ſimiliter cohortat

pu

A.V. 536. Pugna ad Trebiam.

αντίους, ὡς ἂν τῷ πλήθει πολὺ διαφέροντες, καὶ τοὺς ἀκμαίους αὐτῶν τε καὶ τῶν ἵππων, διὰ τὴν προεσρημένην ἀκεραιότητα περὶ τὴν ἔξοδον. τοῖς δὲ Ῥω-7 μαίοις τῶν ἱππέων ὑποχωρησάντων, καὶ ψιλωθέντων τῶν τῆς φάλαγγος κεράτων, οἵ τε λογχοφόροι τῶν Καρχηδονίων, καὶ τὸ τῶν Νομάδων πλῆθος, ὑπεραίροντες τοὺς προτεταγμένους τῶν ἰδίων, καὶ πρὸς τὰ κέρατα προσπίπτοντες τοῖς Ῥωμαίοις, πολλὰ καὶ κακὰ διεργάζοντο, καὶ μάχεσθαι τοῖς κατὰ πρόσωπον οὐκ ἐῶν. οἱ δ' ἐν τοῖς βαρέσιν 8 ὅπλοις, παρ' ἀμφοῖν τὰς πρώτας ἔχοντες καὶ μέσας τῆς ὅλης παρεμβολῆς τάξεις, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐμάχοντο συσταδὴν, ἐφάμιλλον ποιούμενοι τὸν κίνδυνον.

LXXIV. Cæduntur Romani.

Ἐν ᾧ καιρῷ διανεστηκότων τῶν ἐκ τῆς ἐνέδρας Νομάδων, καὶ προσπεσόντων ἄφνω κατὰ νώτου τοῖς ἀγωνιζομένοις περὶ τὰ μέσα, μεγάλην ταραχὴν καὶ δυσχρηστίαν συνέβαινε γίγνεσθαι περὶ τὰς τῶν Ῥω-

μαίων

LXXIII. 6. καὶ τῶν ἵππων. *Mendose vulgo omnes* καὶ τῶν ἱππέων.

superabant, & sua equorumque corpora, ut ante ostendimus, sub exitum e castris probe curaverant,) ab utroque cornu Romanos premebant. Igitur impulso Romanorum equitatu, nudataque ab utroque cornu acie, jaculatores Carthaginiensium & Numidarum turba, suos quorum a tergo erant, præterlati, in latera Romanorum invadunt, adeoque vehementer illos premunt, ut dimicare cum ex adverso pugnantibus non finerentur. Gravis vero armatura, quæ in primis mediisque ordinibus utrimque stabat, satis diu paribus animis & æquo marte cominus decertavit.

74. Tum vero Numidæ, ex insidiis coorti, atque a tergo eos qui circa mediam aciem dimicabant ex improviso cædentes, tumultum ingentem atque perturbationem Romanorum exercitui

inje-

Digitized by Google

A.V. 536. τούτοις εἰς Τάρανται προσφυλακὰς, καὶ τῶν ἄλλων τόπων εἰς τοὺς εὐκαίρους· παρεσκεύασαν δὲ καὶ ναῦς ἑξήκοντα πεντήρεις. Γναῖος δὲ Σερουίλιος καὶς Cn. Servilius C. Flaminius Coss. designati. Γάϊος Φλαμίνιος, οἵπερ ἔτυχεν ὕπατοι τότε καθεσταμένοι, συνῆγον τοὺς συμμάχους, καὶ κατέγραφον τὰ παρ' αὐτοῖς στρατόπεδα, παρῆγον δὲ καὶς τὰς ἀγοράς, τὰς μὲν εἰς Ἀρίμινον, τὰς δ' εἰς Τυρρηνίαν, ὡς ἐπὶ τούτοις ποιησόμενοι τοῖς τόποις τὴν ἔξοδον. ἔπεμψαν δὲ καὶ πρὸς Ἱέρωνα περὶ βοηθείας· 7 Hiero rex auxilia mittit Romanis. ὃς καὶ πεντακοσίους αὐτοῖς ἐξαπέστειλε Κρῆτας, καὶ χιλίους πελτοφόρους· πάντα δὲ καὶ παντεχόθεν ἐνεργῶς ἡτοίμαζον. τότε γάρ εἰσι φοβερώτατοις Ῥωμαῖοι, καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν, ὅταν αὐτοὺς περιστῇ φόβος ἀληθινός.

LXXVI. Cn. Scipio Hispaniam usque ad Iberum fluv. subigit. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, Γναῖος Κορνήλιος, ὁ καταλειφθεὶς ὑπὸ τἀδελφοῦ Ποπλίου στρατηγὸς ἐπὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, ἀναχθεὶς ἀπὸ τῶν τοῦ Ῥοδανοῦ στομάτων παντὶ

4. προσφυλακὰς. *Vulgo alii* πρὸς φυλακὰς. 5. Γάϊος Φλαμ. *correxit Gronov. cum Vrsin. Mendose libri omnes* Γναῖος. Ibid. παρ' αὐτοῖς. παρ' αὐτῶν *puto legendum.*

tum, & in alia opportuna omnia loca mittunt: naves præterea quinqueremes sexaginta parant. Adhæc *Cn. Servilius* & *C. Flaminius*, creati tunc consules, auxilia sociorum conscribunt, delectumque civium habent: & commeatus partim Arimini-num, partim in Etruriam convehunt, utpote in illa loca exercitus ducturi. Auxiliares præterea copias ab *Hierone* petunt; qui Cretenses quingentos & cetratos mille iis misit. Denique omnia undique belli subsidia summo studio sibi comparant. Quippe *Romani, qua publice, qua privatim, maxime tunc sunt terribiles, quando præsentis alicujus periculi metu acri terrentur.*

76. Dum hæc in Italia geruntur, *Cn. Cornelius Scipio*, classi a fratre præfectus, ut ante ostendimus, ab Rhodani ostiis cum universa classe

τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασε φυγεῖν ἐπὶ τὰς ναῦς. A.V. 536.
11 αὐτὸς μὲν οὖν ἀναχωρήσας, καὶ διαβὰς αὖθις τὸν
Ἴβηρα ποταμὸν, ἐγίγνετο περὶ παρασκευὴν καὶ φυ-
λακὴν τῶν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ τόπων, ποιούμενος
12 τὴν παρασκευασίαν ἐν Καινῇ πόλει. Ὁ δὲ Γναῖος, Cn. Scipio Tarracone hibernat.
συνάψας τῷ στόλῳ, καὶ τοὺς αἰτίους τῶν συμβεβη-
κότων κατὰ τοὺς παρ' αὐτοῖς ἐθισμοὺς κολάσας,
τὸ λοιπὸν ἤδη συναγαγὼν ἐπὶ ταυτὸ τήν τε πεζὴν
καὶ τὴν ναυτικὴν στρατιὰν, ἐν Ταρράκωνι τὴν πα-
13 ρασκευασίαν ἐποιεῖτο. διαδοὺς δὲ τὴν λείαν ἴσως τοῖς
στρατιώταις, μεγάλην εὔνοιαν καὶ προθυμίαν ἐνεργ-
άσατο πρὸς τὸ μέλλον.

Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἐν τούτοις ἦν. LXXVII. A.V. 537. C. Flaminius Cn. Servilius Coss.
Ἐνισταμένης δὲ τῆς ἐαρινῆς ὥρας, Γάϊος μὲν Φλα-
μίνιος ἀναλαβὼν τὰς αὐτοῦ δυνάμεις, προῆγε διὰ
Τυρρηνίας, καὶ κατεστρατοπέδευσε διὰ τῆς τῶν Ἀρ-
2 ρητίνων πόλεως· Γναῖος δὲ Σερουίλιος τοὔμπαλιν
ὡς

LXXVII. 1. διὰ Τυρρην. διὰ τῆς Τυρρ. *Aug.* Ibid. διὰ τῆς τῶν Ἀρρ. διὰ *defendit Reisk. In πρὸ mutatum volueve alii.*

reliquos ad naves compulit. Et hic quidem, quum inde se protinus recepisset, trajecto iterum *Ibero*, dum *Carthagine nova* est in hibernis, necessaria ad bellum gerendum, & locorum *trans Iberum* defensionem studiose prospiciebat. *Cn.* vero *Scipio*, ad classem reversus, in acceptæ cladis auctores pro more disciplinæ Romanæ animadvertit, & congregatis in unum pedestribus maritimisque copiis, *Tarracone* hiemabat. Idemque, præda ex æquo inter milites divisa, & benevolentiam illorum sibi conciliavit ingentem, & ad ea quæ restabant certamina promtos atque alacres reddidit.

77. Status igitur rerum in Hispania tunc temporis hic erat. Iam ver appetebat, cum *C. Flaminius*, legionibus suis assumtis, per Etruriam itinere facto, *Arretium* pervenit, ibique consedit. *Cn. Servilius* e diver-

πόλεσιν ἢ λιμέσιν ἠλαττῶσθαί τι διὰ τῆς Ρω
ἀρχῆς.

Ἐχρήσατο δέ τινι καὶ Φοινικικῷ στρατηγη
2τοιούτῳ κατὰ τὴν παρασκευασίαν. ἀγωνιῶν
τὴν ἀθεσίαν τῶν Κελτῶν, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς
περὶ τὸ σῶμα, διὰ τὸ πρόσφατον τῆς πρὸς α
συστάσεως· κατεσκευάσατο περιθέτας τρίχας
μοζούσας ταῖς κατὰ τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς
3ἡλικιῶν ἐπιπρεπείας. καὶ ταύταις ἐχρῆτο, συν
μετατιθέμενος· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἐσθῆτας μετε
4βανε τὰς καθηκούσας ἀεὶ ταῖς περιθέταις.
οὐ μόνον τοῖς αἰφνιδίως ἰδοῦσι δύσγνωστος ἦν,
5καὶ τοῖς ἐν συνηθείᾳ γεγονόσι. Θεωρῶν δὲ
Κελτοὺς δυσχεραίνοντας ἐπὶ τῷ τὸν πόλεμον
παρ' αὐτῶν χώρᾳ λαμβάνειν τὴν τριβὴν, σπ
τας δὲ καὶ μετεώρους ὄντας εἰς τὴν πολεμίαν,
φάσει μὲν διὰ τὴν πρὸς Ρωμαίους ὀργὴν,

LXXVIII. 5. τὸ δὲ πλεῖον. τὸ δὲ πλεῖστον edd. ex Bav.

re, qui aut oppidis aut portubus detrimentum aliquod per populi Romani imperium cepisse viderentur.

78. In iisdem hibernis hanc præterea *Punicam versutiam* est commentus. Quum levitatem Gallorum reformidaret, metueretque ne vitæ suæ insidiarentur, utpote recens contracto inter ipsos amicitiæ usu; *capillamenta* concinnavit, omnium ætatum formis, quæ notabilem differentiam homini afferunt, convenientia. His sic utebatur, ut alia aliis subinde mutaret: cum capillan autem & vestes congru que eorum capiebat. factum est, ut non ii s a quibus repente esset eum ignorarent: sed ipi que familiares ægre scerent. Porro, anim tens *Hannibal*, molest los ferre, quod in ipi regione bellum trahe eosdemque paratos esse que adeo exspectatione diei suspensos, quo ho fines essent invasuri; c piditati quidem suæ norum odium prætexe

ἀναζεύξας, εἰς μὲν τὴν πρωτοπορείαν ἔθηκε
Λίβυας καὶ Ἴβηρας, καὶ πᾶν τὸ χρησιμώτερο
ρος τῆς σφετέρας δυνάμεως· συγκαταμίξας α
τὴν ἀποσκευὴν, ἵνα πρὸς τὸ παρὸν εὐπορῶσι
2ἐπιτηδείων. πρὸς γὰρ τὸ μέλλον εἰς τέλος ἀφ
στως εἶχε περὶ παντὸς τοῦ σκευοφόρου· λογι
νος, ὡς ἐὰν ἅψηται τῆς πολεμίας, ἠτιμωμένης μ
προσδεήσεται τῶν ἀναγκαίων, κρατῶν δὲ τῶν τ
3θρων, οὐκ ἀπορήσει τῶν ἐπιτηδείων. ἐπὶ δὲ
προειρημένοις, ἐπέβαλε τοὺς Κελτούς· ἐπὶ δὲ τ
4τοὺς ἱππεῖς. ἐπιμελητὴν δὲ τῆς ὐραγίας, τὸν ἀ
φὸν ἀπέλιπε Μάγωνα· τῶν τε λοιπῶν χάριν
μάλιστα τῆς τῶν Κελτῶν μαλακίας καὶ φυ
γίας, ἵν', ἐὰν κακοπαθοῦντες τρέπωνται πάλ
τοὐπίσω, κωλύῃ διὰ τῶν ἱππέων, καὶ προσφέρῃ
5χεῖρας αὐτοῖς. Οἱ μὲν οὖν Ἴβηρες καὶ Λίβυ
ἀκεραίων τῶν ἑλῶν ποιούμενοι τὴν πορείαν, με
κακοπαθοῦντες ἤνυον· ὡς ἂν καὶ φερέκακοι πρ

caſtra movet: ac in primo quidem agmine Hiſpanos & Afros ire juſſit, & quidquid erat roboris in exercitu: admiſtis ipſorum impedimentis, ne ad præſentem uſum neceſſaria illis deeſſent. Nam in poſterum quidem nullam plane de ſupellectile militum curam habebat: quippe, ſimulac in hoſtico verſari cœpiſſet, aut victo nulla re fore opus, aut, ſi regionem obtineret, nihil quidquam ſibi defuturum. Poſt iſtos collocavit Gallos; & novil omnium equites. Co agminis curam *Mago* tri commiſit; cum re rum cauſſa, tum Gal maxime, quorum mol & laboris impatientia rat: ut, ſi tædio tam ſtæ viæ pedem refe per equites eos cohi & vim afferret. *Hiſpa* tur & *Afri*, quum pe ctas adhuc paludes ing rentur, ſatis quidem rum tolerantes, conſ pergebant: utpote gen

χάριν, κομίζοντας ἀλύσεις καὶ πέδας, καὶ π
9 τὴν τοιαύτην παρασκευήν. Ὁ γε μὴν Ἀννίβας
μὲν εἰς τοὔμπροσθεν ὡς πρὸς τὴν Ῥώμην προή
τῆς Τυρρηνίας· εὐώνυμον μὲν πόλιν ἔχων τὴν π
ἀγορευομένην Κυρτώνιον, καὶ τὰ ταύτης ὄρη, δ
10 δὲ τὴν Ταρσιμένην καλουμένην λίμνην· ἅμα δὲ π
γων, ἐπυρπόλει καὶ κατέφθειρε τὴν χώραν, βι
μενος ἐκκαλέσασθαι τὸν θυμὸν τῶν ὑπεναν
11 Ἐπεὶ δὲ τὸν Φλαμίνιον ἤδη συνάπτοντα καθε
τόπους δ' εὐφυεῖς συνεθεώρησε πρὸς τὴν χρ
ἐγίγνετο πρὸς τὸ διακινδυνεύειν.

Ὄντος δὲ κατὰ τὴν διόδον αὐλῶνος ἐπιπ
τούτου δὲ παρὰ μὲν τὰς εἰς μῆκος πλευρὰς ἐκ
ρας βουνοὺς ἔχοντος ὑψηλοὺς καὶ συνεχεῖς· π
δὲ τὰς εἰς πλάτος, κατὰ μὲν τὴν ἀντικρὺ, λ
ἐπικείμενον ἐρυμνὸν καὶ δύσβατον· κατὰ δὲ τὴν
οὐρᾶς, λίμνην, τελείως στενὴν ἀπολείπουσαν π

9. δεξιὰ. δεξιὰν vel ἐν δεξιᾷ utique videtur scribendum. Ταρσιμένην. Sic libri omnes veteres. Θρασιμένην Casaub. cum Reg. B.C.

tur, catenis, vinculis, & id genus rerum apparatibus, onusti. *Hannibal* interea Romam versus per Etruriam suos ducere, habens ad lævam *Cortonam* oppidum, & adjacentes illi montes; ad dextram, *Tarsimenum* lacum. Simul, quo magis iram hostis acueret, qua qua iter faceret, agros urere, omnique belli clade pervastare. Iam appropinquabat *Flaminius*, cum *Hannibal*, idoneis locis ad ea quæ parabat exp tis, in cogitationem p totus cœpit incumbere.

83: Erat in ipso tri plana convallis, cujus u que latus, qua porrigitu longitudo, tumuli præ continui claudunt: qu tem patet latitudo, h fronte collem immine natura munitum & in sum; a tergo vero l inter quem & montiu dices via interest per

9 ἔτι δὲ μᾶλλον ταλαιπώρως διεφθείροντο. συμ
μενοι μὲν γὰρ εἰς τὴν λίμνην, οἱ μὲν, διὰ τὴν
στασιν τῆς διανοίας ἑρμῶντες ἐπὶ τὸ νήχεσθ
τοῖς ὅπλοις, ἀπεπνίγοντο· τὸ δὲ πολὺ πλῆθο
χει μὲν τοῦ δυνατοῦ προβαῖνον εἰς τὴν λίμνην
νε τὰς κεφαλὰς αὐτὰς ὑπὲρ τὸ ὑγρὸν ὑπερ
10 ἐπιγενομένων δὲ τῶν ἱππέων, καὶ προδήλου γ
νης ἀπωλείας, ἐξαίροντες τὰς χεῖρας, καὶ δε
ζωγρεῖν, καὶ πᾶσαν προιέμενοι φωνὴν· τὸ τ
τεῖον, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων, τινὲς δὲ, πα
11 λέσαντες αὐτοὺς, ὑπ' αὐτῶν διεφθάρησαν.
πισχίλιοι δ' ἴσως τῶν κατὰ τὰν αὐλῶνα τοὺς
πρόσωπον νικήσαντες, παραβοηθεῖν μὲν τοῖς οἱ
καὶ περίστασθαι τοὺς ὑπεναντίους ἠδυνάτουν
τὸ μηδὲν συνορᾶν τῶν γιγνομένων· καίπερ μεγ
12 δυνάμενοι πρὸς τὰ ὅλα παρέχεσθαι χρείαν. ο

10. αὐτοὺς post παρεπάλεσαν dant scripti libri omnes, quod cu
sino in ἑαυτοὺς mutavit Casaub. Verba autem ὑπ' αὐτῶν, qua
rantur vulgo ab omnibus, adjeci ex conject. 11. τοῖς οἰκείοις
ἰδίοις Vat. Flor. Vrs. Ang. Reg. A.

miſere, perierunt. Compulſi enim in lacum, partim repentino caſu turbata mente, inſilientes in aquam, cum armis enatuturi, ſuffocabantur: partim, (ii autem plurimi fuere) in lacum progreſſi quantum vires ferebant, capite dumtaxat exſtante manebant: deinde equitatu eos invadente, quum certa eſſet pernicies, manibus ſublatis, vitam poſcentes, & omni deprecationum

uſi genere, vel ab ho
occidebantur, vel, ipſ
adhortati, mutuo ſibi n
inferebant. Sex ferme
lia eorum, qui conv
fuerant ingreſſi, hoſte
ex adverſo pugnabat,
cto, ſuis illi quidem
opem, aut a tergo cir
hoſtem, non potuerun
qui nihil eorum, quæ fie
viderent: idonei alio
magnum ad ſummam re
mentum afferre. Sed

Digitized by Google

A.V. 537. μετ' ἀδελφοῦ καὶ τῶν φίλων, ποῦ καὶ πῶς δεῖ ποιεῖσθαι τὴν ὁρμήν, εὐθαρσὴς ὢν ἤδη περὶ τῶν ὅλων.

Rome consternatus populus.

Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην προσπεσόντος ἤδη τοῦ γεγονότος 7 ἀτυχήματος, στέλλεσθαι μὲν ἡ ταπεινοῦν τὸ συμβεβηκὸς οἱ προεστῶτες τοῦ πολιτεύματος ἠδυνάτουν, διὰ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς· λέγειν δὲ τοῖς πολλοῖς ἠναγκάζοντο τὰ γεγονότα, συναθροίσαντες τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν. διόπερ ἅμα τῷ τὸν στρατηγὸν 8 εἰπεῖν τοῖς ὄχλοις ἀπὸ τῶν ἐμβόλων, ὅτι Λεπόμεθα μάχῃ μεγάλῃ· τηλικαύτην συνέβη γενέσθαι διατροπὴν, ὥστε τοῖς παραγενομένοις ἐφ' ἑκατέρων τῶν καιρῶν, πολλῷ μεῖζον τότε φανῆναι τὸ γεγονὸς, ἢ παρ' αὐτὸν τὸν τῆς μάχης καιρόν. καὶ τοῦτ' εἰκότως συνέβη. πολλῶν γὰρ χρόνων ἄπειροι καὶ τοῦ ῥήματος καὶ τοῦ πράγματος ὑπάρχοντες, τῆς ὁμολογουμένης ἥττης, οὐ μετρίως, οὐδὲ κατὰ σχῆμα τὴν περιπέτειαν ἔφερον. οὐ μὴν ἥ γε σύγκλητος, 10 ἀλλ'

8. συνίβη γενέσθαι. συνίβαινε γίγνεσθαι Ang. Reg. A.

peractis, cum fratre & amicis consultat, quo & qua ratione impressionem faceret, de universa victoria plenus jam spei. At Romæ ut nuntius cladis est acceptus; magistratus, qui propter calamitatis magnitudinem dissimulare aut verbis minuere tantum casum non poterant, advocata populi concione, rem gestam exponere multitudini sunt coacti. Cum primum igitur prætor e Rostris ad circumfusam turbam, *Magna*, dixit, *pugna victi sumus;* tanta repente animorum secuta est consternatio, ut iis qui utrique tempori interfuerant, prælio, inquam, & concioni, multo tunc major clades accepta fuerit visa, quam in ipsa pugna. Et merito quidem: nam qui a longo tempore & rem & verbum illud quo *se plane victos* faterentur, ignoraverant; nunc casum istum neque mediocriter neque moderate ferebant. Solus senatus

A.V. 537. λήψεως καὶ θεραπείας τῶν ἀνδρῶν, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τῶν ἵππων. ὡς ἂν γὰρ ὑπαίθρου τῆς παραχειμασίας γεγενημένης ἐν τοῖς κατὰ Γαλατίαν τόποις, ὑπό τε τοῦ ψύχους καὶ τῆς ἀνηλεψίας, ἔτι δὲ τῆς ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα διὰ τῶν ἑλῶν πορείας καὶ ταλαιπωρίας, ἐπεγεγόνει σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἵπποις, ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἀνδράσιν, ὁ λεγόμενος λιμόψωρος, καὶ τοιαύτη καχεξία. Διὸ, γενόμενος ἐγκρατὴς χώρας εὐδαίμονος, ἐσωματοποίησε μὲν τοὺς ἵππους, ἀνεκτήσατο δὲ τά τε σώματα καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνδρῶν· μετεκαθώπλισε δὲ τοὺς Λίβυας εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν τρόπον, ὡς ἂν πολλῶν ὅπλων γεγονὼς κύριος, ἐκ τῶν τοσούτων σκύλων. Ἐξαπέστειλε δὲ κατὰ θάλατταν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ καὶ τοὺς διασαφήσοντας εἰς τὴν Καρχηδόνα περὶ τῶν γεγονότων· τότε γὰρ πρῶτον ἥψατο θαλάττης, ἀφ'

Limopsorus.

Afri Romano more armati.

Carthaginem nuntium mittit Hannibal.

LXXXVII. 2. ἐν τοῖς μετὰ. *Verba* ἐν τοῖς *ignorant Bav. Aug. Rq. A.* 3. τῶν ἀνδρῶν. τῶν στρατιωτῶν *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. *In iisdem codd. sic legitur:* εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν τρόπον. ἐκ δὲ τοῖς ὅπλοις, ὡς ἂν γεγονὼς κύριος τοσούτων σκύλων. *Unde Reisk. suspicatus est* Ῥωμ. τρόπον ἐνδέτοις ὅπλοις, ὡς ἂν *&c.*

que ſuorum qua virorum qua equorum corporibus, operam omnem poſuit. Quoniam enim ſub dio in Gallia Ciſalpina hibernantes, frigore, illuvie, ac ſquallore conflictati fuerant, ac deinde per paludes ingrediendo multa perpeſſi mala erant; omnes fere cum equi, tum & viri intemperie illa & genere morbi laborabant, quem Græci *limopſoron*, quaſi dicas *ſcabiem e fame artam*, nominant. Quamobrem locum adeo rebus omnibus opportunum adeptus, corpora quidem equorum pariter & virorum refovebat; horum vero etiam animos inſtaurabat. Tum etiam *Afros Romano more armis inſtrui* juſſit, magnam eorum copiam e tanto ſpoliorum numero conſecutus. Miſit & mari *Carthaginem* nuntios, qui res a ſe geſtas illis exponerent: nam ante illum diem,

ἀφ' οὗ τὴν εἰσβολὴν ἐποιήσατο τὴν εἰς Ἰτα
ἐφ' οἷς, ἀκούσαντες, μεγαλείως ἐχάρησαν οἱ
χηδόνιοι· καὶ πολλὴν ἐπεισοῦντο σπουδὴν καὶ πρό
ὑπὲρ τοῦ κατὰ πάντα τρόπον ἐπικουρεῖν καὶ
ἐν Ἰταλίᾳ καὶ τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ πράγμασι. Ῥω
δὲ Δικτάτορα μὲν κατέστησαν Κόϊντον Φάβιον,
δρα καὶ φρονήσει διαφέροντα, καὶ * πεφυκότα
λῶς. ἔτι γοῦν ἐπεκαλοῦντο καὶ καθ' ἡμᾶς οἱ
της τῆς οἰκίας Μάξιμοι, τοῦτο δ' ἐστὶ μέγι
διὰ τὰς ἐκείνου τἀνδρὸς ἐπιτυχίας καὶ πρα
7 Ὁ δὲ Δικτάτωρ ταύτην ἔχει τὴν διαφορὰν
ὑπάτων. τῶν μὲν γὰρ ὑπάτων ἑκατέρῳ, δώδεκ
λέκτες ἀκολουθοῦσι, τούτῳ δ' εἴκοσι καὶ τέτ
8 καὶ κεῖνοι μὲν ἐν πολλοῖς προσδέονται τῆς συγκ
πρὸς τὸ συντελεῖν τὰς ἐπιβολάς· οὗτος δ'
αὐτοκράτωρ στρατηγὸς, οὗ κατασταθέντος π

5. μεγαλείως. μεγάλως *Aug. Reg. A.* 6. *Defecta utique vide oratio, quod inserto* alterisco *indicavi. Supple* πρὸς τὰς πο χρείας, *aut in eam fere sententiam alia quaedam verba.* 7 ταύτην γε ἔχει *edd. ex Bav.*

diem, ex quo Italiam erat ingressus, ad mare numquam accesserat. Ea victoria supra modum læti *Carthaginienses*, omni studio atque contentione enitebantur necessaria omnia exercitibus suppeditare, qui in Italia atque in Hispania rem gerebant. Romani vero dictatorem creant *Q. Fabium Maximum*, virum & prudentia insignem & [ad res feliciter gerendas] eximiis a natura dotibus instructum. Sane etiam memoria nostra qui ejı stirpis erant, *Maximi* pter magnitudinem ab illo feliciter gesi nominabantur. Est *inter Dictatorem & Co* hæc *differentia;* cor utrumque duodenæ s comitantur: hunc, q & viginti. Et illis q ad multa perficienda proposuerint, senatus rtate est opus: hic s ne juris est imperato renuntiato, extemplo

καὶ τῶν ἵππων. ὡς ἂν γὰρ ὑπαίθρου τῆς παρασκευασίας γεγενημένης ἐν τοῖς κατὰ Γαλατίαν τόποις, ὑπό τε τοῦ ψύχους καὶ τῆς ἀνηλειψίας, ἔτι δὲ τῆς ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα διὰ τῶν ἑλῶν πορείας καὶ ταλαιπωρίας, ἐπεγεγόνει σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἵπποις, ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἀνδράσιν, ὁ λεγόμενος λιμόψωρος, καὶ τοιαύτη καχεξία. Διὸ, γενόμενος ἐγκρατὴς χώρας εὐδαίμονος, ἐσωματοποίησε μὲν τοὺς ἵππους, ἀνεκτήσατο δὲ τά τε σώματα καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνδρῶν· μετεκαθώπλισε δὲ τοὺς Λίβυας εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν τρόπον, ὡς ἂν πολλῶν ὅπλων γενόμενος κύριος, ἐκ τῶν τοσούτων σκύλων. Ἐξαπέστειλε δὲ κατὰ θάλατταν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ καὶ τοὺς διασαφήσοντας εἰς τὴν Καρχηδόνα περὶ τῶν γεγονότων· τότε γὰρ πρῶτον ἥψατο θαλάττης, ἀφ'

Limopso-rus.

Afri Romano more armati.

Carthaginem nuntium mittit Hannibal.

LXXXVII. 2. ἐν τοῖς μετὰ. *Verba* ἐν τοῖς *ignorant Bav. Aug. Reg. A.* 3. τῶν ἀνδρῶν. τῶν στρατιωτῶν *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. *In iisdem cod. sic legitur:* εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν τρόπον. ἐκ δὲ τοῖς ὅπλοις, ὡς ἂν γεγονὼς κύριος τοσούτων σκύλων. *Unde Reiskius suspicatus est* Ῥωμ. τρόπον ἐνδέτοις ὅπλοις, ὡς ἂν &c.

que ſuorum qua virorum qua equorum corporibus, operam omnem poſuit. Quoniam enim ſub dio in Gallia Ciſalpina hibernantes, frigore, illuvie, ac ſqualore conflictati fuerant, ac deinde per paludes ingrediendo multa perpeſſi mala erant; omnes fere cum equi, tum & viri intemperie illa & genere morbi laborabant, quem Græci *limopſoron*, quaſi dicas *ſcabiem e fame artam*, nominant. Quamobrem locum adeo rebus omnibus opportunum adeptus, corpora quidem equorum pariter & virorum refovebat; horum vero etiam animos inſtaurabat. Tum etiam *Afros Romano more armis inſtrui* juſſit, magnam eorum copiam e tanto ſpoliorum numero conſecutus. Miſit & mari *Carthaginem* nuntios, qui res a ſe geſtas illis exponerent: nam ante illum diem,

Digitized by Google

A.V. 537. χρῆμα διαλύεσθαι συμβαίνει πάσας τὰς ἀρχὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ, πλὴν τῶν δημάρχων. οὐ μὴν, ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν ἄλλοις ἀκριβεστέραν ποιησόμεθα τὴν διαστολήν. Ἅμα δὲ τῷ Δικτάτορι, κατέστησαν ἵππαρχην Μάρκον Μινούκιον. οὗτος δὲ τέτακται μὲν ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα· γίγνεται δ' οἱονεὶ διάδοχος τῆς ἀρχῆς ἐν τοῖς ἐκείνου περισπασμοῖς.

M. Minucius magister equitum.

LXXXVIII. Ὁ δὲ Ἀννίβας κατὰ βραχὺ μεταθεὶς τὴν παρεμβολὴν, ἐνδιέτριβε τῇ παρὰ τὸν Ἀδρίαν χώρᾳ· καὶ τοὺς μὲν ἵππους ἐκλούων τοῖς παλαιοῖς οἴνοις διὰ τὸ πλῆθος, ἐξεθεράπευσε τὴν καχεξίαν αὐτῶν καὶ τὴν ψώραν. παραπλησίως δὲ καὶ τῶν ἀνδρῶν, τοὺς μὲν τραυματίας ἐξυγίασε, τοὺς δὲ λοιποὺς εὐέκτας παρεσκεύασε καὶ προθύμους εἰς τὰς ἐπιφερομένας χρείας. Διελθὼν δὲ καὶ καταφθείρας τήν τε Πραιτετλιανὴν καὶ τὴν Ἀδριανὴν, ἔτι δὲ τὴν Μαρρουκίνην καὶ Φρεντανὴν χώραν, ὥρμησε ποιούμενος

Veteribus vinis equos curat Hannibal.

LXXXVIII. 1. Ὁ δὲ Ἀννίβας. Ἀννίβας δὲ *Vat. Flor. Ang. Reg. A.*

reliqui magiſtratus, tribunis plebis exceptis, poteſtate exeunt. Verum de his alibi accuratius & magis diſtinctius verba faciemus. Simul cum Fabio dictatore, dictus eſt Magiſter equitum *M. Minucius*. Eſt autem *Magiſter equitum* imperio quidem dictatoris ſubjectus; ſed eo alibi occupato, in ejus locum quodammodo ſuccedit.

88. *Hannibal*, modicis intervallis caſtra mutans, in regione ad mare Adriaticum moras trahebat. Equos autem veteribus vinis, quorum ibi magna copia, diligenter lavans, intemperie ſcabieque liberavit. Similiter & milites, vulneratos quidem perſanandos curavit; reliquos vero habitiores reddidit, & alacres paratosque ad ea quæ reſtabant certamina. Vbi deinde pertranſiit devaſtavitque *Prætutianum*, & *Hadrianum* agrum, nec non *Marrucinorum* & *Frentanorum*

A.V. 537. ταῖ Καρχηδόνιοι, βοηθεῖν ἀεὶ τοῖς ὑποπίπτουσι κεκ-

Fabius & Hannibal ad Aecas. ροῖς. αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ συναίρχοντος, παραλαβὼν τὰς δυνάμεις, ἀντεστρατοπέδευσε τοῖς Καρχηδονίοις περὶ τὰς Αἴκας καλουμένας, ἀπέχων τῶν πολεμίων περὶ πεντήκοντα σταδίους.

LXXXIX. Ἀννίβας δὲ, συνεὶς τὴν παρουσίαν τοῦ Φαβίου, καὶ βουλόμενος ἐξ ἐφόδου καταπλήξασθαι τοὺς ὑπεναντίους· ἐξαγαγὼν τὴν δύναμιν, καὶ συνεγίσας τῷ τῶν Ῥωμαίων χάρακι, παρετάξατο. χρόνον δὲ τινα μείνας, οὐδενὸς ἐπεξιόντος, οὔδις ἀνεχώρησεν

Caute versatur Fabius. εἰς τὴν ἑαυτοῦ παρεμβολήν. Ὁ γὰρ Φάβιος, διεγνωκὼς, μήτε παραβάλλεσθαι, μήτε διακινδυνεύειν, στοχάζεσθαι δὲ πρῶτον καὶ μάλιστα τῆς ἀσφαλείας τῶν ὑποτατλομένων, ἔμενε βεβαίως ἐπὶ τῆς διαλήψεως ταύτης. τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς κατεφρονεῖτο, καὶ παρεῖχε λόγον, ὡς ἀποδεδειλιακὼς, καὶ καταπεπληγμένος τὸν κίνδυνον· τῷ δὲ χρόνῳ πάντας ἠνάγκασε παρομολογῆσαι καὶ συγχωρεῖν, ὡς οὔτε

9. Αἴκας *edidit Grev. ex patris emendatione. Ante eum edd. & mſſti omnes* Αἴγας.

mari Carthaginienſes moverent, quo res vocaret, auxiliatum iret. Ipſe cum magiſtro equitum, acceptis legionibus, circa *Aecas*, (id loco nomen eſt,) in conſpectu hoſtium, paullo amplius ſex millium intervallo, caſtra ponit.

89. *Hannibal*, poſtquam adveniſſe Fabium ſenſit, ut primo impetu hoſtem perterrefaceret, educit, ac prope Romanorum vallum aciem inſtruit. Ibi aliquamdiu moratus, nemine adverſus ſe prodeunte, in caſtra redit. *Fabius* enim, qui apud ſe conſtituerat, nihil temere audere, neque prælii aleam ſubire, ſed præcipue & ante omnia ſuorum ſecuritati conſulere, in ſuſcepta ſententia conſtanter permanſit. Igitur initio quidem ſpretus eſt, vulgo omnibus dictitantibus, *meticuloſum eum evaſiſſe*, & *qui pugnam horreret*; tandem vero confeſſionem hanc omnibus, manus dare coactis,

A.V. 537. τάνην, Ῥωμαίων ἀποικίαν ὑπάρχουσαν· εἶλον δὲ
Venusia. καὶ πόλιν Οὐενουσίαν, εὐτείχιστον οὖσαν, καὶ πολλῆς καὶ παντοδαπῆς ἀποσκευῆς γέμουσαν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κατόπιν μὲν εἵποντο συνεχῶς, μιᾶς καὶ δυοῖν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχοντες, ἐγγίζειν γε μὴν καὶ συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις οὐχ οἷοί τε ἦσαν. Διόπερ Ἀννίβας, ὁρῶν τὸν Φάβιον φυγομαχοῦντα μὲν προδήλως, τοῖς δ' ὅλοις οὐκ ἐκχωροῦντα τῶν
Falernum & Campanos campos petit Hannibal. ὑπαίθρων, ὥρμησε τολμηρῶς εἰς τὰ περὶ Καπύην πεδία, καὶ τούτων εἰς τὸν προσαγορευόμενον Φάλερνον τόπον· πεπεισμένος, δυοῖν θάτερον, ἢ μάχεσθαι τοὺς πολεμίους ἀναγκάσειν, ἢ πᾶσι δῆλον ποιήσειν, ὅτι κρατεῖ τῶν ὅλων, καὶ παραχωροῦσι Ῥωμαῖοι τῶν ὑπαίθρων αὐτοῖς. οὗ γενομένου, καταπλαγείσας ἤλπιζε τὰς πόλεις ὁρμήσειν πρὸς τὴν ἀπὸ Ῥωμαίων ἀπό-

3. *Suspectum h. l. nomen* Οὐενουσίαν, *ex Livio in* Τελεσίαν *mutandum censuerunt viri docti. Sic fortasse verum fuerit* ἀτείχιστον, *quod dant libri omnes: nam* εὐτείχιστον *cum uno Perotto edidit Casaub. An ergo:* Telesiam, muris carens oppidum?

erat Romanorum, incursant; *Venusiam* item, muris probe munitam urbem, & multa omnis generis supellectile refertam, capiunt. Romani Pœnos a tergo continenter sequebantur, unius tamen aut alterius diei intervallo distantes: propius accedere & pugnam cum inimicis capessere nolebant. Itaque animadvertens *Hannibal*, *Fabium* pugnam quidem propalam detrectare, ceterum a militia castrensi plane haud recedere; audaci consilio campos ad *Capuam* petere instituit, & in his locum cui *Falerno* nomen est: persuasus, duorum alterum eventurum; vel ut hostes ad necessitatem prælii adigeret; vel ut manifestum faceret omnibus, universam penes se victoriam esse, & Romanos cunctis sibi locis cedere, quæ extra munimenta essent. Quo facto, arbitrabatur, urbes metu perculsas, a Romanis defecturas.

Nam

13ἀπόστασιν. ἕως γὰρ τότε δυσὶ μάχαις ἤδη ἡ
μένων αὐτῶν; οὐδεμία πόλις ἀπέστη τῶν κατ
Ἰταλίαν πρὸς Καρχηδονίους, ἀλλὰ διετήρουν τ
14στιν, καίπερ ἕνεκα πάσχουσαι κακῶς. Ἐξ
παρασημαίνεται ἄν τις τὴν κατάπληξιν καὶ
ξίωσιν παρὰ τοῖς συμμάχοις τοῦ Ῥωμαίων πο
ματος.

Οὐ μὴν, ἀλλ' ὅ γε Ἀννίβας εἰκότως ἐπὶ τ
ακατήγητος τοὺς λογισμούς. τὰ γὰρ πεδία τὰ
Καπύην ἐπιφανέστατος μὲν ἐστι τῶν κατὰ τὴν
λίαν, καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν, καὶ διὰ τὸ κάλλος
διὰ τὸ πρὸς αὐτῇ κεῖσθαι τῇ θαλάττῃ, καὶ τ
τοῖς ἐμπορίοις χρῆσθαι, εἰς ἃ σχεδὸν ἁπάσης
οἰκουμένης κατατρέχουσιν οἱ πλέοντες εἰς Ἰτα
3περιέχουσι δὲ καὶ τὰς ἐπιφανεστάτας καὶ
4στας πόλεις τῆς Ἰταλίας ἐν αὐτοῖς. Τὴν μὲν
παραλίαν αὐτῶν Σενουεσσανοὶ καὶ Κυμαῖοι κα
κ

XCI. 2. ἐμποίοις. ἐμποσίοις *Aug. Reg. A.* Ibid. ἁπάσ
πάσης *malim cum Vrsino.*

Nam ad eum diem, etsi duobus prœliis victi Romani fuerant, nulla tamen urbium Italiæ ad partes Carthaginiensium se applicuerat: sed in fide omnes manebant, quantumvis premerentur earum nonnullæ. Ex quo intelligi par est, quanta admiratione atque reverentia Romanam Rempublicam socii coluerint.

91. Nequaquam vero temere id consilii ceperat *Hannibal.* Nam *planities Capuam* pars est Italitius nobilissima: regi nitate atque amœnitate cellens: ad hoc, mari cens, & emporia ea ha ad quæ solent appeller ex omnibus fere orbi tibus in Italiam nav Vrbes præterea cele mas pulcerrimasque continet. Oram enin ritimam Campaniæ *Si ni, Cumani,* & *Puteola*

A.V. 537. Hannibal vastat Campaniam, δὲ προνομαῖς πᾶν ἐπιτρέχων ἐπόρθει τὸ πεδίον ἀδεῶς. Φάβιος δὲ κατεπέπληκτο μὲν τὴν ἐπιβολήν· καὶ τόλμαν τῶν ὑπεναντίων, καὶ οὕτω δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῶν κεκριμένων ἔμενεν. Ὁ δὲ συνάρχων αὐτοῦ Μάρκος, καὶ πάντες οἱ κατὰ τὸ στρατόπεδον χιλίαρχοι καὶ ταξίαρχοι, νομίζοντες ἐν καλῷ τοὺς πολεμίους ἀπειληφέναι, σπεύδειν ὤοντο δεῖν, καὶ συνάπτειν εἰς τὰ πεδία, καὶ μὴ περιορᾶν τὴν ἐπιφανεστάτην χώραν δῃουμένην. Φάβιος δὲ, μέχρι μὲν τοῦ συνάψαι τοῖς τόποις, ἔσπευδε καὶ συνυπεκρίνετο τοῖς προθύμως καὶ φιλοκινδύνως διακειμένοις. ἐγκλίσας δὲ τῷ Φαλέρνῳ, ταῖς μὲν παρωρείαις ἐπιφαινόμενος, ἀντιπαρῆγε τοῖς πολεμίοις, ὥστε μὴ δοκεῖν τοῖς αὐτῶν συμμάχοις ἐκχωρεῖν τῶν ὑπαίθρων· εἰς δὲ τὸ πεδίον οὐ καθίει τὴν δύναμιν, εὐλαβούμενος τοὺς ὁλοσχερεῖς κινδύνους, διά τε τὰς προειρημένας αἰτίας,

parum impediente Fabio.

3. καὶ οὕτω δὲ. τοιούτῳ δὲ *Vat. Flor. Vrb. Aug. Reg. A.*

unde sine periculo regionem omnem populationibus devastabat. Cujus consilii audacia turbabatur quidem *Fabius;* sed tanto etiam magis in proposito perseveravit. Collega vero Fabii, *Minucius*, & omnes cum eo totius exercitus tribuni ductoresque ordinum, rati, loco opportuno hostem esse deprehensum, summa contentione festinandum in Campaniam censebant, neque committendum, ut nobilissima Italiæ pars impune devastaretur. *Fabius*, quoad quidem in ea loca pervenisset, festinato agmen ducens, eamdem cum ceteris alacritatem & pugnæ aviditatem simulate præ se ferebat. Vbi vero *agro Falerno* appropinquavit, secundum montium latera exercitum ostendens, quantum hostis in planitie progrediebatur, tantum ipse e regione procedebat; ne sociis viderentur Romani metu hostis intra munimenta concedere coacti. In æquum vero copias numquam deducebat; a justis prœliis se abstinens, cum ob eas quas commemoravi cautas, tum quia sine contro-

αὐτίας, καὶ διὰ τὸ προφανῶς ἱπποκρατεῖν
8πολὺ τοὺς ὑπεναντίους. Ἀννίβας δὲ, ἐπειδὴ
πειράσας τῶν πολεμίων, καὶ καταφθείρας τ
πεδίον, ἤθροισε λείας ἄσπετον πλῆθος, ἐ
9πρὸς ἀναζυγὴν· βουλόμενος μὴ καταφθεῖρ
λείαν, ἀλλ' εἰς τοιοῦτον ἀπερείσασθαι τόπον
καὶ τὴν παραχειμασίαν δυνήσεται ποιήσαθα
μὴ μόνον κατὰ τὸ παρὸν εὐωχίαν, ἀλλὰ κα
χῶς δαψίλειαν ἔχῃ τῶν ἐπιτηδείων τὸ στρατ
10Φάβιος δὲ, κατανοῶν αὐτοῦ τὴν ἐπιβολὴν, ὅτ
χειρίζεται ποιεῖσθαι τὴν ἐπάνοδον ἥπερ ἐπο
καὶ τὴν εἴσοδον· καὶ θεωρῶν τοὺς τόπους σ
ὄντας, καὶ καθ' ὑπερβολὴν εὐφυεῖς πρὸς ἐπ
11ἐπ' αὐτῆς μὲν τῆς διεκβολῆς περὶ τετρακισχ
ἐπέστησε, παρακαλέσας χρήσαθαι τῇ προ
σὺν καιρῷ, μετὰ τῆς τῶν τόπων εὐφυΐας· αὐ
τὸ πολὺ μέρος ἔχων τῆς δυνάμεως, ἐπί τινα
ὑπερδέξιον πρὸ τῶν στενῶν κατεστρατοπέδευ

8. ἄσπετον. ἄπλετον *Vat. Flor. Aug. Reg. A.*

controverſia longe melior equitatu Pœnus erat. *Hannibal*, tot indignitatibus tentato hoſte, univerſam Campaniam perpopulatus, prædaque immenſa coacta, ad movenda caſtra ſe comparabat. Cupiebat enim prædam captam non perdere, ſed alicubi in tuto collocare, ubi etiam hibernare poſſet; ut non in præſens tantum largam genio indulgendi copiam ſuus exercitus haberet, ſed porro etiam omnibus rebus neceſſariis abundaret. *Fabius*, conſilium Pœni animadvertens, qua intraverat via redgitantis; reputansquſtias locorum, ad inex inſidiis faciendum mis opportunas; q ſuorum millia ipſum ubi tranſeundum era dere jubet; hortatu commodum nunc t nacti, alacritate ſu cum opportunitate lc uterentur: ipſe cum exercitus parte, in co iisdem anguſtiis ab i imminet, conſedit.

A.V. 537. XCIII.

Παραγενομένων δὲ τῶν Καρχηδονίων, καὶ ποιησαμένων τὴν παρεμβολὴν ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ὑπ' αὐτὴν τὴν παρώρειαν· τὴν μὲν λείαν αὐτῶν ἤλπισεν ἀδηρίτως περισυρεῖν, ὡς δὲ τὸ πολὺ καὶ τοῖς ὅλοις πέρας ἐπιθήσειν, διὰ τὴν τῶν τόπων εὐκαιρίαν. καὶ δὴ περὶ ταῦτα καὶ πρὸς τούτοις ἐγίγνετο τοῖς διαβουλίοις, διανοούμενος πῇ καὶ πῶς χρήσεται τοῖς τόποις, καὶ τίνες καὶ πόθεν πρῶτον ἐγχειρήσουσι τοῖς ὑπεναντίοις. Ἀννίβας δὲ, ταῦτα πρὸς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν παρασκευαζομένων τῶν πολεμίων, συλλογιζόμενος ἐκ τῶν εἰκότων, οὐ δέδωκε χρόνον οὐδ' ἀναστροφὴν ταῖς ἐπιβολαῖς αὐτῶν. ἀνακαλεσάμενος δὲ τὸν ἐπὶ τῶν λειτουργιῶν τεταγμένον Ἀσδρούβαν, παρήγγειλε λαμπάδας δεσμεύειν ἐκ τῆς ξηρᾶς καὶ παντοδαπῆς ὕλης κατὰ τάχος ὡς πλείστας· καὶ τῶν ἐργατῶν βοῶν ἐκλέξαντας ἐκ πάσης τῆς λείας τοὺς εὐρωστοτάτους εἰς δισχιλίους, ἀθροῖσαι πρὸ τῆς

Insidias Fabii callide eludit Hannibal.

XCIII. 3. *Post* τῶν εἰκότων, *ex Suida forsan inferenda verba* τὸ συμβησόμενον.

93. Quum adveniſſent Carthaginienſes, & in æquo ſub ipſis montis radicibus caſtra communiſſent; prædam quidem ſine ullo diſcrimine eis ſe erepturum Romanus ſperabat, ſed ſimul etiam maximæ parti totius belli finem impoſiturum in tanta locorum opportunitate. Totus igitur in his rebus atque hujusmodi conſiliis erat *Fabius:* quæ loca eligeret, quomodo ad inſidias militem locaret, quos & unde primum in hoſtem cooriri juberet, deliberans. Sed quum in diem ſequentem ſuos apparatus referrent Romani; *Hannibal*, conjectura rem aſſecutus, ad exſequenda, quæ cogitaverat hoſtis, tempus atque otium non dedit. Quin, accito *Aſdrubale*, operarum militarium præfecto, negotium dat illi, ut faces quam plurimas raptim conficiat ex colligatis faſcibus lignorum ſiccorum cujuscumque generis, ſelectosque ex univerſa præda boves operi aſſuetos, ad bis mille,

quam

5 τῆς παρεμβολῆς. γενομένου δὲ τούτου, συνα
ὑπέδειξε τοῖς λειτουργοῖς ὑπερβολήν τινα μ
κειμένην τῆς αὐτοῦ στρατοπεδείας καὶ τῶν σ
δι' ὧν ἔμελλε ποιεῖσθαι τὴν πορείαν· πρὸς ἣν ἐ
προσελαύνειν τοὺς βοῦς ἐνεργῶς καὶ μετὰ
ὅταν δοθῇ τὸ παράγγελμα, μέχρι συναύψωσ
6 κέρκοις. μετὰ δὲ τοῦτο, δειπνοποιησαμένοις ἀνα
7 θαι καθ' ὥραν παρήγγειλε πᾶσιν. Ἅμα
κλίναι τὸ τρίτον μέρος τῆς νυκτὸς, εὐθέως
τοὺς λειτουργοὺς, καὶ πρασδεῖν ἐκέλευσε πρ
8 κέρατα τοῖς βουσὶ τὰς λαμπάδας. ταχὺ δὲ τ
γενομένου διὰ τὸ πλῆθος, ἀνάψαι παρήγγειλ
σας, καὶ τοὺς μὲν βοῦς ἐλαύνειν καὶ προσβ
9 πρὸς τὰς ἀκρωρείας ἐπέταξε. τοὺς δὲ λογχοφ
κατόπιν ἐπιστήσας τούτοις, ἕως μέν τινος συν
παρεκελεύετο τοῖς ἐλαύνουσιν· ὅταν δὲ τὴν π
ἅπαξ ὁρμὴν λάβῃ τὰ ζῶα, παρατρέχοντας
τὰ πλάγια, καὶ συγκρούοντας ἅμα τῶν ὑπερ

quam robuſtiſſimos, pro caſtris cogat. Quod ubi factum eſt, operis militaribus medium quoddam jugum oſtendit inter caſtra ſua & anguſtias, per quas tranſiturus erat: eo boves naviter ac per vim agi, poſtquam ſignum eſſet datum, jubet, donec ad cacumina foret perventum. His mandatis, cœnare & ad quietem ſe tempeſtive recipere omnibus præcipit. Deinde tertia noctis vigilia jam inclinante, operas primum educit, & boum cornibus faces imperat. Quod quum pere propter multitu miniſtrorum eſſet per faces omnes accende gnum dat, & armenta verſos concitandi m Horum a tergo jacu ſequi jubet, datque ei datum, ut operas, q ves agebant, aliqua adjuvarent; ſed ubi p ad curſum ſe armen tarint, ad latera dev & cum ſtrepitu con tes loca ſuperiora in

A.V. 537. κατεβιβάσαν. Ἀπιόντας μὲν οὖν, τοσοῦτον ἐπὶ τοῦ

Φαλέρνου ποιησάμενος τὴν ἔξοδον, λοιπὸν ἤδη στρατοπεδεύων ἀσφαλῶς, κατεσκέπτετο καὶ προυνοεῖτο περὶ τῆς χειμασίας, ποῦ καὶ πῶς ποιήσεται· μέγαν φόβον καὶ πολλὴν ἀπορίαν παρεστακὼς τοῖς πόλεσι, καὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀνθρώποις. Φάβιος δὲ κακῶς μὲν ἤκουε παρὰ τοῖς πολλοῖς, ὡς ἀνάνδρως ἐκ τοιούτων τόπων προέμενος τοὺς ὑπεναντίους· οὐ μὴν ἀφίστατό γε τῆς προθέσεως. καὶ ἀναγκασθεὶς δὲ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἐπί τινας ἀπελθεῖν θυσίας εἰς τὴν Ῥώμην, παρέδωκε τῷ συνάρχοντι τὰ στρατόπεδα, καὶ πολλὰ χωριζόμενος ἐνετείλατο, μὴ τοιαύτην ποιεῖσθαι σπουδὴν ὑπὲρ τοῦ βλάψαι τοὺς πολεμίους, ἡλίκην ὑπὲρ τοῦ μηδὲν αὐτοὺς παθεῖν δεινόν. ὧν οὐδὲ μικρὸν ἐν νῷ τιθέμενος Μάρκος, ἔτι λέγοντος αὐτοῦ ταῦτα, πρὸς τῷ παραβάλλεσθαι καὶ τῷ διακινδυνεύειν ὅλος καὶ πᾶς ἦν.

Male audit Fabius.

Romam proficiscens, frustra monet Minucium.

Τὰ

10. πρὸς τὸ παραβ. καὶ τὸ διακινδ. edd. ex Bav.

montibus deduxerunt. Hoc egreſſus mbdo *Hannibal* ex agro *Falerno*, tuta jam ab hoſte caſtra habens, locum hibernis circumſpectabat, &, ubi quove modo eſſet illa acturus, deliberabat; tanto terrore urbibus & univerſis Italiæ cultoribus injecto, ut quo ſe verterent neſcirent. *Fabium* vero multitudo ſermonibus differre; quaſi per ignaviam e locis adeo opportunis Pœnos elabi paſſus eſſet. Ille contra nihilo ſecius tenax propoſiti ſibi conſtare. Qui quum paucis poſt diebus ſacrorum quorumdam cauſſa Romam abire eſſet coactus, legiones Minucio tradens, etiam atque etiam in diſceſſu illi mandavit, ut *plus in eo ſtudii poneret, ne detrimentum ullum ſuus exercitus acciperet, quam ut hoſtem læderet.* Quod præceptum *Minucius* adeo ad animum non revocavit, ut, priusquam dictator loqui deſiiſſet, totus & mente & animo in eo eſſet, ut temere quidvis auderet ac pugnæ diſcrimen ſubiret.

95. Et

ὑπεναντίων ἑρμεῖν στόλον, ἀνήγετο κατὰ σπ
βουλόμενος ἄφνω προσπεσεῖν τοῖς πολεμίοις.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν, σημηνάντων α
τῶν σκοπῶν ἐκ πολλοῦ τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναν
ἅμα τὰς πεζικὰς ἐξέταττον δυνάμεις παρα
αἰγιαλὸν, καὶ τοῖς πληρώμασι παρήγγελλον ἐμ
βαινειν εἰς τὰς ναῦς. ἤδη δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων σύν
όντων, σημήναντες πολεμικὸν, ἀνήγοντο, κρίνο
ναυμαχεῖν συμβαλόντες δὲ τοῖς πολεμίοις,
χὺν μέν τινα χρόνον ἀντεποιήσαντο τῆς νίκης·
ὁὺ πολὺ δὲ πρὸς τὸ κλίνειν ὥρμησαν. ἡ γὰρ
δρεία τῶν πεζῶν ἡ περὶ τὸν αἰγιαλὸν, οὐχ ο
αὐτοὺς ὤνησε, θάρσος παριστάνουσα πρὸς τὸ
δυνον, ὡς ἔβλαψε, τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας
μὴν παρασκευάζουσα. πλὴν, δύο μὲν αὐτάνδ
νῆας ἀποβαλόντες, τετ[illegible]άρων δὲ τοὺς ταρσοὺς
τοὺς ἐπιβάτας, ἔφευγον ἐκκλίναντες εἰς τὴν
ἐπικειμένων δὲ τῶν Ῥωμαίων αὐτοῖς ἐκθύμως,

nis; ſublatis protinus ancoris pergit, ex improviſo hoſtem invaſurus.

96. Sed *Aſdrubali* jam multo ante ab exploratoribus datum ſignum erat, quo de adventu claſſis hoſtilis monebatur. Itaque & terreſtres ſimul in littore copias in aciem inſtruxerat, & remigium naves juſſerat conſcendere. Et quum jam haud procul Romana claſſis abeſſet, claſſicum canentes Pœni ſolvunt, confligere cum hoſte parati. Sed prælio commiſſo, breve tem pro victoria certarunt, in fugam inclinarunt. fidium enim peditum, i tore ob oculos illis poſi non tam illos juvit, ut animo prælium capeſſe quam eo nocuit, quod tis ſpem paratam illis o debat. Igitur, poſtquam ipſis viris naves duas fiſſent; & quatuor alia remi deterſi, milites o eſſent, re inclinata in te fugerunt. Preſſi deind inſtantibus acerrime R

A.V. 537. μὲν ναῦς ἐξέβαλον εἰς τὸν αἰγιαλὸν, αὐτοὶ δ' ἀπε-
πηδήσαντες ἐκ τῶν πλοίων, ἐσώζοντο πρὸς τοὺς πα-
ρατεταγμένους. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τολμηρῶς συνεγεί- 6
σαντες τῇ γῇ, καὶ τὰ δυνάμενα κινεῖσθαι τῶν πλοίων
ἀναδησάμενοι, μετὰ χαρᾶς ὑπερβαλλούσης ἀπέ-
πλεον· νενικηκότες μὲν ἐξ ἐφόδου τοὺς ὑπεναντίους,
κρατοῦντες δὲ τῆς θαλάττης, εἴκοσι δὲ καὶ πέντε
ναῦς ἔχοντες τῶν πολεμίων. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν 7
Ἰβηρίαν ἀπὸ τούτων κυδεστέρας εἰλήφει τοῖς Ῥω-
μαίοις τὰς ἐλπίδας, διὰ τὸ προειρημένον κατόρθω-
μα. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, προσπεσόντος αὐτοῖς τοῦ 8
Classis Pœnorum circa Sardiniam. γεγονότος ἐλαττώματος, παραχρῆμα πληρώσαντες
ἑβδομήκοντα νῆας ἐξαπέστειλαν· κρίναντες, ἀναγ-
καῖον εἶναι πρὸς πάσας τὰς ἐπιβολὰς, ἀντέχεσθαι
τῆς θαλάττης. καὶ τὸ μὲν πρῶτον, εἰς Σαρδόνα, 9
ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τοὺς περὶ Πίσας τόπους τῆς Ἰτα-
λίας προσέβαλον, πεπεισμένων τῶν ἐπιπλεόντων,
συμμί-

XCVI. 7. κυδεστέρας. *Forſ.* ἐπικυδίστ. *ut alibi.* 9. καὶ τὸ μὲν πρ. αἱ τῷ μὲν *Vat. Flor. Aug. Reg. A.* Ibid. εἰς Σαρδόνα. εἰς Σαρδὼ *Flor.*

nis, in littus paſſim naves agunt: ipſi in terram ſaltu ſe ejiciunt, & ad ſuorum aciem in littore ſtantem evadunt. Romani intrepide ad littus accedunt; & omnes quæ moveri potuerunt naves, religatas puppibus, ſecum abducunt: gaudio incredibili exſultantes, quod primo impetu hoſtes viciſſent, & toto illius oræ mari potirentur, navesque adverſariorum quinque & viginti in poteſtate haberent. Poſt hanc victoriam, meliore loco res Romanorum in Hiſpania eſſe cœperunt. At *Carthaginienſes*, nuntio hujus cladis accepto, aptas extemplo inſtructasque remigio naves ſeptuaginta emiſerunt: neceſſarium ad omnia ſua incepta rati, ut mare capeſſerent. Ea *claſſis* primo *in Sardiniam*, inde *Piſas* in Italia appulit: ſperantibus qui vehebantur, ſe eo loci cum

10 συμμίξειν ἐνθάδε τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν. Τ
τῶν Ῥωμαίων ἀναχθέντων ἐπ' αὐτοὺς ἐξ αὐτ
Ῥώμης ἑκατὸν εἴκοσι σκάφεσι πεντηρικοῖς, π
νοι τὸν ἀνάπλουν, οὗτοι μὲν αὖθις ἀπέπλευσ
τὴν Σαρδόνα, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν εἰς Καρχ
11 Γναῖος δὲ Σερουίλιος, ἔχων τὸν προειρημένον σ
ἕως μέν τινος ἐπηκολούθει τοῖς Καρχηδονίοις,
ψειν πεπεισμένος· πολὺ δὲ καθυστερῶν, ἀπ
12 καὶ τὸ μὲν πρῶτον τῆς Σικελίας Λιλυβαίῳ π
σχε· μετὰ δὲ ταῦτα καταπλεύσας τῆς Λιβύ
ἐπὶ τὴν τῶν Κερκινητῶν νῆσον, καὶ λαβὼν πα
τῶν χρήματα τοῦ μὴ προδῆσαι τὴν χώραν, α
13 λάγη. κατὰ δὲ τὸν ἀνάπλουν γενόμενος κύριο
σου Κοσσύρου, καὶ φρουρὰν εἰς τὸ πολισμάτιον
14 γαγών, αὖθις εἰς τὸ Λιλύβαιον κατῆρε. καὶ τ
πον, οὗτος μὲν αὐτοῦ συνορμίσας τὸν στόλον,
οὐ πολὺν χρόνον αὐτὸς ἀνεκομίσθη πρὸς τὰς πε
δυνάμεις.

12. τῆς Σικελ. τῷ τῆς Σικελ. *edd. cum Bav. & Aug. Mal*
Σικελίας τῷ Λιλυβ.

cum Hannibale ſeſe conjungere poſſe. Sed quum Romani ex ipſa urbe centum viginti navium longarum quinqueremium claſſe adverſus eos eſſent profecti; audita eorum profectione, Carthaginienſes in Sardiniam mox, atque inde Carthaginem ſunt reverſi. *Cn. Servilius*, imperator claſſis Romanæ, aſſequi eos ſperans, aliquamdiu eſt inſecutus: ſed quum jam longius eſſent profecti, incepto deſtitit. Ac primo quidem ad
bæum in Sicilia ap
deinde in *Cercinam*, A
inſulam, navigavit; il
accepta pecunia ab ir
ne agrum popularetur,
ſum repetiit. In tranſi
ro *Coſſyrum* inſulam
& in oppidulum illius
ſidium impoſuit; atqu
lybæum rediit, navesq
in ſtatione locavit.
rum inde, haud ita
poſt, idem *Servilius* a
deſtres copias eſt reve

A.V. 537. XCVII. P. Scipio cum nova classe mittitur in Hispaniam.

Οἱ δ' ἐκ της συγκλητου, πυθομενοι το γεγονος προτερημα διὰ τοῦ Γναίου περὶ τὴν ναυμαχίαν, καὶ νομίσαντες, χρήσιμον εἶναι, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον, τὸ μὴ προϊεσθαι τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἀλλ' ἐνίστασθαι τοῖς Καρχηδονίοις, καὶ τὸν πόλεμον αὔξειν· προχειρισάμενοι ναῦς εἴκοσι, καὶ στρατηγὸν ἐπιστήσαντες Πόπλιον Σκιπίονα κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ἐξαπέστελλον μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν ἀδελφὸν Γναῖον, κοινῇ πράξοντα μετ' ἐκείνου τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν. Πάνυ γὰρ ἠγωνίων, μὴ κρατήσαντες Καρχηδόνιοι τῶν τόπων ἐκείνων, καὶ περιπεισάμενοι χορηγίας ἀφθόνους καὶ χεῖρας, ἀντιποιήσωνται μὲν τῆς θαλάττης ὁλοσχερέστερον, συνεπίθωνται δὲ τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν, στρατόπεδα πέμποντες καὶ χρήματα τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν. Δισπερ εἰς μεγάλῳ τιθέμενοι καὶ τοῦτον τὸν πόλεμον, ἐξαπέ-

στειλαν

XCVII. 2. εἴκοσι. triginta *habet Livius.* Ibid. ἐξαπέστελλον. ἐξαπέστειλαν *edd. ex Bav.* 3. χεῖρας. χρείας *edd. ex Bav.* Ibid. συνεπίθωνται. συνεπιθῶνται *Flor. Aug. Reg. A.*

97. Senatus, cognita victoria quam *Cnæus* e navali prælio reportaverat, utile rebus suis, imo neceſſarium ratus, ne res Hiſpaniæ negligerentur, ſed aucto in ea parte bello Carthaginienſes premerentur: claſſe viginti navium parata, cui *P. Scipionem* præfecerunt, quod jam ab initio factum fuerat, ſummo ſtudio ad fratrem eum miſerunt; ut communi cum eo conſilio res Hiſpaniæ adminiſtraret. Non enim mediocriter anxius & ſollicitus erat ſenatus, ne Carthaginienſes, ſi in poteſtatem ea loca ſemel redegiſſent, nacti copiam commeatuum rerumque omnium neceſſariarum, & majore conatu ad vindicandum ſibi mare accingerentur, & ſimul Italiam quoque adorirentur, exercitus ac pecuniam Hannibali ſuppeditantes. Idcirco Romani, hoc quoque bellum ad profectum rerum ſuarum maximum momentum eſſe

στειλαν τάς τε ναῦς καὶ τὸν Πόπλιον. ὃς ἐ
ραγενόμενος εἰς Ἰβηρίαν, καὶ συμμίξας τα
μεγάλην παρεῖχε χρείαν τοῖς κοινοῖς πρά
5 Οὐδέποτε γὰρ πρότερον θαῤῥήσαντες διαβῆ
Ἴβηρα ποταμὸν, ἀλλ' ἀσμενίζοντες τῇ τῶν ἐ
Φιλίᾳ καὶ συμμαχίᾳ, τότε διέβησαν, καὶ τό
τον ἐθάῤῥησαν ἀντιποιεῖσθαι τῶν πέραν πραγ
μεγάλα καὶ τοῦ αὐτομάτου συνεργήσαντος
6 πρὸς τοὺς περιεστῶτας καιρούς. ἐπειδὴ γὰρ
πληξάμενοι τοὺς περὶ τὴν διάβασιν οἰκοῦντ
Ἰβήρων, ἦκον πρὸς τὴν τῶν Σακανθαίων
ἀποσχόντες σταδίους ὡς τετταράκοντα περὶ
7 Ἀφροδίτης ἱερὸν κατεστρατοπέδευσαν· λα
τόπον εὐφυῶς κείμενον πρός τε τὴν ἀπὸ τῶν
μίων ἀσφάλειαν, καὶ πρὸς τὴν ἐκ τῆς θα
8 χορηγίαν· ὁμοῦ γὰρ αὐτοῖς συνέβαινε καὶ τ
λον ποιεῖσθαι τὸν παράπλουν. Ἐνθα δὴ γίγνε
πραγμάτων περιπέτεια τοιάδε.

esse allaturum arbitrati, & classem & Publium in Hispaniam miserunt. Qui ubi eo pervenit, & fratri est conjunctus, publicam rem plurimum adjuvit. Nam qui transgredi Iberum numquam antea erant ausi, & bene agi secum putaverant, si populis eis amnem amicis ac sociis uterentur; tunc primum *ultra Iberum* belli gerendi caussa procedere ausi sunt; in quo incepto non mediocriter etiam casus aliquis conatum eorum adjuvit. Ut enim iis perterrefact ad *Iberi* transitum bant, *Saguntinorum* propinquarunt, quinq millia ab oppido cir neris ædem castra c niunt; locum nacti hostili incursione tut ad commeatus mari hendos percommodu quantum ipsi terra, & classis oram legen progrediebatur. Ibi rum mutatio contigit modi.

A.V. 537. πολεμίων, ἦκε πρὸς τὸν τεταγμένον καιρὸν καὶ τόπον, καὶ πάντας ἐνεχείρισε τοὺς ὁμήρους τοῖς ἡγεμόσι τῶν Ῥωμαίων. Οἱ δὲ περὶ τὸν Πόπλιον ἐτίμησάν τε διαφερόντως τὸν Ἀβίλυγα, καὶ πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ὁμήρων εἰς τὰς πατρίδας ἐχρήσαντο τούτῳ, συμπέμψαντες τοὺς ἐπιτηδείους. ὃς ἐπιπορευόμενος τὰς πόλεις, καὶ διὰ τῆς τῶν παίδων ἀποκαταστάσεως τιθεὶς ὑπὸ τὴν ὄψιν τὴν τῶν Ῥωμαίων πραότητα καὶ μεγαλοψυχίαν, παρὰ τὴν Καρχηδονίων ἀπιστίαν καὶ βαρύτητα, καὶ προσπαρατιθεὶς τὴν αὐτοῦ μετάθεσιν, πολλοὺς Ἰβήρων παρώρμησε πρὸς τὴν τῶν Ῥωμαίων φιλίαν. Βώστωρ δὲ, παιδικώτερον ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν δόξας ἐγκεχειρικέναι τοὺς ὁμήρους τοῖς πολεμίοις, οὐκ εἰς τοὺς τυχόντας ἐπεπτώκει κινδύνους. Καὶ τότε μὲν, ἤδη τῆς ὥρας κατεπειγούσης, διέλυον εἰς παραχειμασίαν ἀμφότεροι τὰς δυνάμεις· ἱκανοῦ τινος ἐκ τῆς τύχης

Obsides Romani remittunt ad suos.

8. ἢ κατὰ τὴν. *Adjeci partic.* ἢ, *quæ vulgo abest ab omnibus.*

tergressus, ad compositam horam locumque venit, & omnes obsides Romanis ducibus tradit. *Publius* magno in honore Abilycem habuit: ejusque opera ad restituendos in suam quemque patriam obsides usus est, missis cum eo suorum nonnullis. *Abilyx*, singulas urbes obiens, argumento istius puerorum restitutionis usus, hinc clementiam & magnanimitatem Romanorum, hinc diffidens & atrox Carthaginiensium ingenium, ob oculos omnibus ponens; adhæc exemplum suum, qui socios mutasset, in medium afferens; ad Romanorum amicitiam amplectendam multos Hispanorum incitavit. *Bostar*, qui Abilyci obsides tradiderat, judicatus pro puero se gessisse, non pro ea ætate qua erat, magnis postea implicitus est periculis. Tunc vero, quia jam instabat hiems, utrique in hiberna suos exercitus dimiserunt:

τύχης γεγονότος συνεργήματος τοῖς Ῥωμαίο
περὶ τοὺς παῖδας, πρὸς τὰς ἐπικειμένας ἐπ
καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἐν τούτοις ἦν.

Ὁ δὲ στρατηγὸς Ἀννίβας, ὅθεν ἀπελ
πυνθανόμενος παρὰ τῶν κατασκόπων, π
ὑπάρχειν σῖτον ἐν τῇ περὶ τὴν Λουκερίαν καὶ
λούμενον Γερούνιον χώρᾳ, πρὸς δὲ τὴν συνα
εὐφυῶς ἔχειν τὸ Γερούνιον· κρίνας ἐκεῖ ποιεῖσ
παρασκευασίαν, προῆγε ποιούμενος τὴν πορεί
ρὰ τὸ Λίβυρνον ὄρος, ἐπὶ τοὺς προειρημένους τ
ἀφικόμενος δὲ πρὸς τὸ Γερούνιον, ὃ τῆς Λου
ἀπέχει διακόσια σταδία, τὰς μὲν ἀρχὰς διὰ
τοὺς ἐνοικοῦντας εἰς φιλίαν προὐκαλεῖτο, κ
στεις ἐδίδου τῶν ἐπαγγελιῶν. οὐδενὸς δὲ προ
τος, πολιορκεῖν ἐπεβάλετο. ταχὺ δὲ γενόμεν
ριος, τοὺς μὲν οἰκήτορας κατέφθειρε, τὰς δὲ
στας οἰκίας ἀκεραίους διεφύλαξε καὶ τὰ τείχη

C. 1. Λουκερίαν. Λουκαρίαν *h. l. & mox* v. 3. Λουκαρίας *d ante Casaub. cum omnibus mss. & Steph. Byz.*

ferunt: quum Romani ad ea. quæ deinceps parabant, beneficio fortunæ haudquaquam pœnitendo, per illos pueros plurimum effient adjuti. Ac in *Hispania* quidem eo loco res erant.

100. *Hannibal*, inde enim exceſſit oratio, ab exploratoribus admonitus, *Luceriæ* ac *Gerunii* magnam frumenti eſſe copiam, & præterea *Gerunium* ad uſum horreorum aptum eſſe locum; in eo tractu hibernare ſtatuit, & præter montem *Libu* ad prædictas urbes Vt ventum ad *Gerunia* quod oppidum a L millia paſſuum quinq viginti abeſt; verbis ad ſuam amicitiam i conatus eſt pellicere, p fidem dare ſuper eis pollicitus fuiſſet. Quu non ſuccederet, obſidi parat: &, capta mox, incolas delevit, tecta pleraque ſervavit i cum mœnibus, ut pr

ΧΙγίοις καὶ τοῖς ἵπποις. εἶχε γὰρ τὰς πλείστας ἐλπίδας τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἐν τῷ τῶν ἱππέων συντάγματι.

CII. Cædit frumentatores Hannibalis.

Καθ' ὃν δὴ καιρὸν Μάρκος, συνθεωρήσας τὸ πολὺ μέρος τῶν ὑπεναντίων ἐπὶ τὰς προειρημένας χρείας κατὰ τῆς χώρας σκεδαννύμενον, λαβὼν τὸν ἀκμαιότατον καιρὸν τῆς ἡμέρας, ἐξῆγε τὴν δύναμιν. 2καὶ συνεγίσας τῇ παρεμβολῇ τῶν Καρχηδονίων, τὰ μὲν βαρέα τῶν ὅπλων ἐξέταξε, τοὺς δ' ἱππεῖς καὶ τοὺς εὐζώνους κατὰ μέρη διελὼν, ἐπαφῆκε τοῖς προνομεύουσι, παραγγείλας μηδένα ζωγρεῖν. Ἀννίβας δὲ, τούτου συμβάντος, εἰς ἀπορίαν ἐνεπεπτώκει μεγίστην· οὔτε γὰρ ἀντεξάγειν τοῖς παρατεταγμένοις ἀξιόχρεως ἦν, οὔτε παραβοηθεῖν τοῖς ἐπὶ τῆς χώρας διεσπαρμένοις. τῶν δὲ Ῥωμαίων, οἱ μὲν ἐπὶ τοὺς προνομεύοντας ἐξαποσταλέντες, πολλοὺς τῶν ἐσκεδασμένων ἀπέκτειναν· οἱ δὲ παρατεταγμένοι, τέλος εἰς

II. συντάγματι. τάγματι *Vat. Flor. Rav.*

CII. 3. μεγίστην. μεγάλην *Flor. Aug. Reg. A.*

atque equi largam copiam haberent. Spem enim victoriæ ſuæ plurimam in equitatu poſitam habebat.

102. Per id tempus *Minucius*, quum majorem Punici exercitus partem, ob eas quas commemoravimus cauſſas, palari animadvertiſſet per agros; opportuniſſimam diei partem ſeligens, copias educit. Tum, ubi breve ſpatium ab hoſtium vallo abeſt, gravem armaturam in aciem inſtruit: equitatum & leviter armatos in plures manus dividit, & in pabulatores immittit, ac vivum quemquam vetat capere. Turbavit ea res *Hannibalem* non mediocriter: ut cui neque ad occurrendum adverſæ aciei ſatis virium erat, neque ad opem ſuis paſſim toto agro diſperſis ferendam. Romani, qui in pabulatores ire juſſi fuerant, multos huc illuc effuſos trucidarunt: qui in acie diſpoſiti

Digitized by Google

10κατελάβετο τὴν ἐκείνων παρεμβολήν. ὁ γὰρ
βας διαγωνιάσας τοὺς Ῥωμαίους, μὴ καταλα
νοι νυκτὸς ἔρημον ὄντα τὸν ἐπὶ τῷ Γερουνίῳ χα
πύριοι γένωνται τῆς ἀποσκευῆς καὶ τῶν παραθ
ἔκρινεν αὐτὸς ἀναχωρεῖν, καὶ πάλιν ἐκεῖ πο
11τὴν στρατοπεδείαν. Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν κ
οἱ μὲν Καρχηδόνιοι ταῖς προνομαῖς εὐλαβέ
ἐχρῶντο καὶ φυλακτικώτερον· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τ
τία, θαῤῥαλεώτερον καὶ προπετέστερον.

Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ, προσπεσόντος σφίσι τ
γονότος μειζόνως ἢ κατὰ τὴν ἀλήθειαν, περιχ
ἦσαν· διὰ τὸ, πρῶτον μὲν, ἐκ τῆς προϋπαρχ
ὑπὲρ τῶν ὅλων δυσελπιστίας οἱονεὶ μεταβολὴν
2πρὸς τὸ βέλτιον αὐτοῖς προφαίνεσθαι· δεύτερ
καὶ διὰ τὸ δοκεῖν, τὸν πρὸ τούτου χρόνον, τὴν α
γίαν καὶ καταπληξιν τῶν στρατοπέδων μὴ
τὴν τῶν δυνάμεων ἀποδειλίασιν, ἀλλὰ παρὰ τὴ
3προεστῶτος εὐλάβειαν, γεγονέναι. διὸ καὶ τοὺ

Φα

10. ἐπὶ τῷ Γερουν. ἐν τῷ Γερουν. edd. ex Bav.
CIII. 2. ἀπραγίαν. δυσπραγίαν Bav.

secutus ipse, castra eorum cepit. *Hannibal* enim, metuens sibi a Romanis, ne forte castra ad *Gerunium* præsidio nudata noctu occuparent, & supellectile atque omnibus quos congesserat commeatibus potirentur, signa eo movere, atque iterum ibi castra metari constituerat. Ab eo tempore Carthaginienses parcius & cautius pabulari: Romani contra, audacius atque inconsultius.

103. Rei gestæ n
magnificentius, quam v
Romam perlato, omnes
dio exultabant; primun
dem, quod, quum paull
te de summa rerum
desperassent, nunc mu
quasi quædam in m
ostendebatur; deinde,
torpor pavorque, qui
nes ante id tempus t
rat, non a timiditate
tum, verum ab ingeni
cis omnia timentis,
ctus videbatur. Itaqu

A.V. 537. βάλετο καταλαβεῖν ταύτην. σαφῶς δὲ γινώσκων ἐκ τοῦ προγεγονότος κατορθώματος, ὅτι παρέσται βοηθῶν ἐκ χειρὸς, πρὸς ταύτην τὴν ἐπιβολὴν ἐπινοεῖ τι τοιοῦτον. Τῶν γὰρ τόπων, τῶν περὶ τὸν λόφον, ὑπαρχόντων ψιλῶν μὲν, πολλαὶς δὲ καὶ παντοδαπὰς ἐχόντων περικλάσεις καὶ κοιλότητας, ἐξέπεμψε τῆς νυκτὸς εἰς τὰς ἐπιτηδειοτάτας ὑποβολὰς, ἀνὰ διακοσίους καὶ τριακοσίους, πεντακοσίους μὲν ἱππεῖς, ψιλοὺς δὲ καὶ πεζοὺς τοὺς πάντας εἰς πεντακισχιλίους. ἵνα δὲ μὴ πρωὶ κατοπτευθῶσιν ὑπὸ τῶν εἰς τὰς προνομὰς ἐκπορευομένων, ἅμα τῷ διαυγάζειν κατελάμβανε τοῖς εὐζώνοις τὸν λόφον.

Minucio insidias parat Hannibal.

Fraudem non sentit Minucius.

6 Ὁ δὲ Μάρκος θεωρῶν τὸ γιγνόμενον, καὶ νομίσας ἔρημον εἶναι, παραυτίκα μὲν ἐξαπέστειλε τοὺς ψιλοὺς, κελεύσας ἀγωνίζεσθαι καὶ διαμάχεσθαι περὶ τοῦ τόπου, μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἱππεῖς· ἔξης δὲ 7 τούτοις,

4. ὑποβολὰς. *Vulgo omnes* ὑπερβολὰς. *Correxi cum Reisk.* Ibid. πεντακοσίους. *Vulgo omnes* καὶ πεντακοσ. *Conjunctionem ex conject. delevi.*

Ac quoniam *Minucium*, ob rem paullo ante prospere gestam, e vestigio occursurum ad obsistendum non dubitabat; adversus hoc consilium talem fraudem excogitavit. Nempe quum circa eum collem nuda quidem loca essent, sed quæ multos variosque anfractus & cavitates habebant; noctu de suis ducenos vel trecenos, ut quique locus ad tegendos milites aptissimus erat, in universum quingentos equites, levis armaturæ & aliorum peditum ad quinque millia, præmisit: ac, ne mane ab iis, qui pabulatum exirent, conspicerentur; primo diluculo per expeditos suos collem occupat. Id cernens *Marcus*, occasionem præsentis lucri sibi datam existimans, velites confestim emisit, & de illo tumulo certamen ferere ac dimicare jubet; deinde etiam equites submittit: tum ab equitum tergo mox sequitur ipse,

τούτοις, κατόπιν αὐτὸς ἦγε συνεχῆ τὰ βαρ
ὅπλων, καθάπερ καὶ πρότερον, ἑκάστων πα
παραπλήσιον τὸν χειρισμόν.

Ἄρτι δὲ τῆς ἡμέρας διαφαινούσης, καὶ τ
ταῖς τε διανοίαις καὶ τοῖς ὄμμασι περιεσπα
περὶ τοὺς ἐν τῷ χεώλόφῳ κινδυνεύοντας, ἀνύπ
ἦν ἡ τῶν ἐνεδρευόντων ὑποβολή. τοῦ δ' Ἀννίβ
ἐχῶς μὲν ἐπαποστέλλοντος τοῖς ἐν τῷ λόφ
βοηθήσοντας, ἑπομένου δὲ κατὰ πόδας μετ
ἱππέων αὐτοῦ καὶ τῆς δυνάμεως, ταχέως
καὶ τοὺς ἱππεῖς συμπεσεῖν ἀλλήλοις. οὗ γεν
καὶ πιεζομένων τῶν Ῥωμαίων εὐζώνων ὑπὸ τοῦ
θους τῶν ἱππέων, ἅμα μὲν οὗτοι καταφεύ
εἰς τὰ βαρέα τῶν ὅπλων, θόρυβον ἐποίουν
δὲ, τοῦ συνθήματος ἀποδοθέντος τοῖς ἐν τα
δραις, πανταχόθεν ἐπιφαινομένων καὶ προσπ
των τούτων, οὐκ ἔτι περὶ τοὺς εὐζώνους μόνον,
καὶ περὶ πᾶν τὸ στράτευμα, μέγας κίνδυνος

7. ἑκάστων ex Reg. B. adjicit Casaub. Veteres libri omnes ἑκ

ipse, conferto agmine legiones ducens; omnia simili modo, atque antea fecerat, administrans.

105. Luce orta, quum essent mentes atque oculi omnium circa eos occupati, qui in tumulo pugnabant; de eis, qui in insidiis latebant, nihil suspicabantur Romani. Quum vero *Hannibal* confligentibus in colle alia atque alia continue submitteret auxilia, atque ipse horum a tergo cum equitibus ac reliquis copiis retur, cito equites et ter se concurrerunt. facto, quum expediti norum vim Puniei eq non sustinerent; sim dum ad gravem arm suam se recipiunt, turbant: simul, dato gno qui in insidiis se quum omni ex parte s derent isti atque irr non jam circa ex solos, sed circa uni aciem Romanam, ce

νερὸν ὁμολογουμένως, τί διαφέρει στρατιωτικὴ
πετείας καὶ κενοδοξίας στρατηγικὴ πρόνοια,
λογισμὸς ἔστω καὶ νουνεχής. Οὐ μὴν, ἀλλ'
Ῥωμαῖοι, διδαχθέντες ὑπὸ τῶν πραγμάτων
βαλόμενοι χάρακα πάλιν ἕνα πάντες, ἐστρε
δευσαν ὁμόσε· καὶ λοιπὸν ἤδη Φαβίῳ προσεῖχ
νοῦν, καὶ τοῖς ὑπὸ τούτου παραγγελλομένοις.
Καρχηδόνιοι τὸν μὲν μεταξὺ τόπον τοῦ βου
τῆς σφετέρας παρεμβολῆς διετάφρευσαν· κ
τὴν κορυφὴν τοῦ καταληφθέντος λόφου, χ
περιβαλόντες, καὶ φυλακὴν ἐπιστήσαντες,
ἤδη πρὸς τὴν χειμασίαν ἀσφαλῶς ἡτοιμάζοντ

Τῆς δὲ τῶν ἀρχαιρεσιῶν ὥρας συνεγγίζ
ἕλοντο στρατηγοὺς οἱ Ῥωμαῖοι, Λεύκιον Αἰ
καὶ Γάϊον Τερέντιον. ὧν καταστασθέντων, οἱ μ
κτάτορες ἀπέθεντο τὴν ἀρχήν. οἱ δὲ προϋπα
τες ὕπατοι, Γναῖος Σερουίλιος, καὶ Μάρκος
λος, ὁ μετὰ τὴν Φλαμινίου τελευτὴν ἐπικατ

CV. 10. πάλιν ἕνα πάντες. Perperam vulgo πάλιν ἅπαντες
CVI. 1. ἀρχαιρεσιῶν. ἀρχαιρεσίων *b. l. penacute edd. & m*
προϋπάρχοντες. προϋπάρξαντες *Aug.*

peratoria prudentia & judicium firmum ac ſapiens quid præſtet militari temeritati & inani jactationi. Ceterum Romani, experimento meliora edocti, commune rurſus vallum jecere, & iisdem omnes caſtris conſedere: *Fabium*que dehinc reſpicientes cuncti, imperiis illius paruere. Carthaginienſes, foſſa ducta inter illum tumulum & caſtra ſua, ſummum collem occupatum vallo cinxerunt; ibique poſit
ſidio, nullo amplius
lo imminente, ad hib
comparabant.

106. Appetebat ja
mitiorum conſularium
Creati ſunt a Romani
ſules *L. Aemilius* &
rentius: deinde mag
Dictatores abierunt.
ris anni conſules ver
Servilius, & *Marcus*
lius, (qui in locum de
Coſ. Flaminii fuerat

A.V. 538. ραδιδόντος τοῦ καιροῦ τὴν ἐκ τῶν ἐπετείων καρπῶν χορηγίαν, ἐκίνει τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ περὶ τὸ Γερούνιον χάρακος Ἀννίβας. κρίνων δὲ συμφέρειν τὸ κατὰ πάντα τρόπον ἀναγκάσαι μάχεσθαι τοὺς πολεμίους, καταλαμβάνει τὴν τῆς Κάννης προσαγορευομένης πόλεως ἄκραν. εἰς γὰρ ταύτην συνέβαινε τόν τε σῖτον καὶ τὰς λοιπὰς χορηγίας ἀθροίζεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις ἐκ τῶν περὶ Κανύσιον τόπων· ἐκ δὲ ταύτης ἀεὶ πρὸς τὴν χρείαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον παρακομίζεσθαι. τὴν μὲν οὖν πόλιν ἔτει πρότερον ἐνί συνέβαινε κατεσκάφθαι· τῆς παρασκευῆς δὲ καὶ τῆς ἄκρας τότε καταληφθείσης, οὐ μικρὰν συνέπεσε ταραχὴν γενέσθαι περὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις. οὐ γὰρ μόνον διὰ τὰς χορηγίας ἐδυσχερηστοῦντο ἐπὶ τῷ κατειλῆφθαι τὸν προειρημένον τόπον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ κατὰ τὴν πέριξ εὐφυῶς κεῖσθαι χώραν. πέμπον-

Hannibal Romanis commeatus eripit.

τες

CVM. 2. Κάννης *correxit Casaub. Ante enim edd. & mstti* καινῆς. *Et* προσαγορευομένην *mss. omnes, excepto Reg. B.* 4. ἔτει πρότερον ἑνί. *Sic edd. ex Bav. Sed Vat. Flor. Aug. Reg. A. dant* ἔτι πρότερον συνεβ. *superiori tempore.* 5. κατὰ τὴν πέριξ. *Abest* κατὰ *ab Aug. Reg. A.*

ferunt. Sed ubi novarum frugum tempus advenit: caſtra, quæ ante *Geruniúm* habebat, movit *Hannibal*. Qui, expedire ſuis rebus judicans, ut omnibus artibus hoſtem ad pugnandum cogeret, arcem oppidi, cui *Canna* nomen eſt, occupat. In eam enim Romani & frumentum & reliquos commeatus e Canuſio convehebant; atque inde rurſus, prout uſus poſtulabat, ad exercitum deferebant. Oppidum quidem ipſum ſuperiori anno dirutum fuerat: tunc vero bell apparatibus ſimul cum arce amiſſis, non mediocriter Romanus exercitus ea re eſt perturbatus. Non ſolum enim propter commeatus magnis ex eo difficultatibus afficiebantur, quod is locus in poteſtatem hoſtis veniſſet; verum eo etiam nomine, quod vicino tractui arx illa opportune imminebat. Romam

μίους, διὰ τὸ περὶ τὸν ἀέρα γενόμενον σύμπτ
ωνῦν γε μὴν πάντα τἀναντία τοῖς προειρημένοις
ἔρχει.

Πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς ἀμφότεροι πάρεσμε
μόνον αὐτοὶ κοινωνήσοντες ὑμῖν τῶν κινδύνων·
καὶ τοὺς ἐκ τοῦ πρότερον ἔτους ἄρχοντας ἐτ
παρεσκευάκαμεν πρὸς τὸ μένειν καὶ μετέχειν
ἑαυτῶν ἀγώνων. Ὑμεῖς γε μὴν οὐ μόνον ἑωρά
τοὺς καθοπλισμοὺς, τὰς τάξεις, τὰ πλήθη
πολεμίων· ἀλλὰ καὶ διαμαχόμενοι μονονοὺ
ἑκάστην ἡμέραν, δεύτερον ἐναυτὸν ἤδη διατε
πάντων οὖν τῶν κατὰ μέρος ἐναντίως ἐχόντων
προγεγενημέναις μάχαις, εἰκὸς καὶ τὸ τέλος
τίον ἐκβήσεσθαι τοῦ νῦν ἀγῶνος. Καὶ γὰρ ἄτ
μᾶλλον δ', ὡς εἰπεῖν, ἀδύνατον, ἐν μὲν τοῖς
μέρος ἀκροβολισμοῖς, ἴσους πρὸς ἴσους συμπί

CIX. 1. ἐκ τοῦ πρότερον ἔτους. *Varie depravata erant hæc partim in mss. tis, partim in editis.* 3. *Vulgab.* ἐναντίον *in* ἀγῶνος *ponit Bav.*

gna, propter aëris caliginem, videre licuit hostem. Nunc vero omnia contraria se ratione habent.

109. Etenim primum quidem, ecce nos Consules ambos, qui non solum ipsi ejusdem vobiscum periculi futuri sumus participes; sed hoc amplius effecimus, ut proximi quoque Consules, qui magistratu exierunt, manere, & in societatem hujus certaminis venire non recusaverint. Vos deinde non solum armorum genus hostium, instruendi modum, num notum habetis; sed a jam annum inter quoti prope cum adversari gnas egistis. Quando igitur secus nunc quæque se habent at superioribus præliis; tum quoque certamin trarium futurum nece Absurdum enim fore vero ne fieri quidem ut, qui, pari numer cantes, e minutis pra

p

8 προσδεῖ. τίς γὰρ οὐκ ἂν βούλοιτο, μάλιστα μ
καῖν ἀγωνιζόμενος· εἰ δὲ μὴ τοῦτ' εἴη δυνατὸν, τ
νας πρόθεν μαχόμενος· ἢ ζῶν ἐπιδεῖν τὴν τῶν
9 ρημένων ὕβριν καὶ καταφθοράν; Διόπερ, ὦ ἄ
χωρὶς τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων, αὐτοὶ λαμβάν
πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἐκ τοῦ λείπεσθαι καὶ τοῦ
διαφοράν, καὶ τὰ συνεξακολουθοῦντα τούτοις,
ἑαυτοὺς παραστήσασθε πρὸς τὴν μάχην, ὡ
πατρίδος οὐ κινδυνευούσης νῦν αὐτοῖς τοῖς στ
10 πέδοις, ἀλλὰ τοῖς ὅλοις. τί γὰρ ἔτι προσθεῖσα
ὑποκειμένοις, ἐὰν ἄλλως πως τὰ πεισόντα. κ
11 περιγενήσεται τῶν ἐχθρῶν, οὐκ ἔχει. πᾶσαν
τὴν αὐτῆς προθυμίαν καὶ δύναμιν, εἰς ὑμᾶς
ρεσται, καὶ πάσας τὰς ἐλπίδας ἔχει τῆς σωτ
12 ἐν ὑμῖν. ὧν ὑμεῖς αὐτὴν μὴ διαψευσθῆτε νῦν·
ἀπόδοτε μὲν τῇ πατρίδι τὰς ἁρμοζούσας χάρ

Fa

10. προσθεῖσα. Vulgo προσθήσω, & deinde περιγενήσεσθαι pro περ
σεται.

tari non eſt neceſſe. Quis eſt enim, quin malit, maxime quidem pugnando vincere; aut, ſi hoc non licet, in prælio certe mori potius, quam vivus hos, quos modo commemoravi, hoſtis libidini & crudelitati miſere expoſitos videre? Agite igitur, milites, ipſi per vos, tacente me, facite diligenter cogitetis, quam diverſa vos victores aut victos maneant; quæ vel præmia ſperare, vel mala metuere habeatis: atque ita comparati animis ad prælium accedite, ut memineritis, non

ſolis legionibus periclitu patriam, ſed univerſu perium agi. Quod en ſecus ceciderit inſtans men, amplius ad præ adparatus adjiciat p quo hoſtibus ſuperior e nihil reliquum habet. vobis enim omne ſt omnesque vires ſuas rep in vobis omnes ſpes ſuæ locatas habet. Qu ne eam fallant, videte, q milites: & prout de patria merita eſt, ita erga ipſam vos gerite: teque, ut omnes morta

11 τῶν ὑπεναντίων μικρῷ πλεῖον· βουλόμενος δ
των προκαθῆθαι μὲν τῶν ἐκ τῆς πέραν παρε
προνομευόντων, ἐπικεῖθαι δὲ τοῖς παρὰ τῶν Ι
δονίων.

Ἀννίβας δὲ, κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν θεωρ
καλεῖ τὰ πράγματα μάχεθαι καὶ συμβάλλ
πολεμίοις, εὐλαβούμενος δὲ, μὴ διατέτραπ
πλῆθος ἐκ τοῦ προγεγονότος ἐλατ[illegible]ώματος·
προσδεῖθαι παρακλήσεως τὸν καιρὸν, συνῆγ
12 πολλούς. ἀθροισθέντων δὲ, περιβλέψας κε
πάντας εἰς τοὺς πέριξ τόπους, ἤρετο, τί μεῖ
ξαθαι τοῖς θεοῖς κατὰ τοὺς παρόντας εὐ
καιρούς, δοθείσης αὐτοῖς ἐξουσίας, τοῦ, παρε
τῶν πολεμίων ἱπποκρατοῦντας, ἐν τοιούτοις
13 διακριθῆναι περὶ τῶν ὅλων. Πάντων δὲ τὸ
ἐπισημηναμένων, διὰ τὴν ἐνάργειαν τούτου· Ι

11. τῶν ἐκ τῆς πέραν *ex conject. correxi. Mirti omnes* τῆς Ἰβήρων παρεμβολῆς, *quod Casaub. in* τῶν ἐκ τῶν ἰδίων βολῶν *mutavit.*

CXI. 3. Τούτου τοιγαροῦν *malunt Reisk.*

stris, paullo vero amplius ab hoste, castra metari jussit: hoc consilio, ut per hos simul præsidio esset suis, qui ex ulterioribus castris pabulatum exirent, simulque illis immineret, qui ob eamdem causam e vallo Carthaginiensium prodirent.

111. *Hannibal* vero, tempus adesse cernens, quo manus conserere & dimicare cum hostibus oporteret; veritus, ne recens damnum animis militum aliquam attu-

lisset consternationem sibi esse alloquendos concionem advocavit ubi convenere, jubet loca circumjecta circumspicere: deinde quærit *ecquid impræsentiarum facta sibi a diis esset, quod optare majus ab iis posset quam ut, qui hostem eum longe superent, talibus auspicis periculum summæ rei facerent?* Quum, in manifesta, omnium comprobata ejus vo

ὁ τοῦ μέλλειν γίγνεται χρόνος. ὅταν δ' ἅπαξ
ὅ τι ἂν ᾖ πάσχειν πάντων τῶν δοκούντων ἐν
ὀνῶν ὑπομενετέον. Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην προσπεσ
τος, ὅτι παραστρατοπεδεύουσιν ἀλλήλοις, κα
πλοκαὶ γίγνονται τῶν προκινδυνευόντων ἀνὰ ἐκ
τημέραν, ὀρθὴ καὶ περίφοβος ἦν ἡ πόλις· δεῖ
μὲν τῶν πολλῶν τὸ μέλλον, διὰ τὸ πολλάκι
προητῆσθαι, προορωμένων δὲ καὶ προλαμβαν
τὰ συμβησόμενα ταῖς ἐννοίαις, ἐὰν σφάλλωντα
ὅλοις. πάντα δ' ἦν τὰ παρ' αὐτοῖς λόγια πᾶσι
διὰ στόματος, σημείων δὲ καὶ τεράτων πᾶν μ
ρὸν, πᾶσα δ' ἦν οἰκία πλήρης· ἐξ ὧν εὐχαὶ κα
σίαι καὶ θεῶν ἱκετηρίαι καὶ δεήσεις ἐπεῖχον τ
γλιν. Δεινοὶ γὰρ ἐν τοῖς περιστάσεσι Ῥωμαῖο
θεοὺς ἐξιλάσκεσθαι καὶ ἀνθρώπους, καὶ μηδὲν

5. τοῦ μέλλειν. τοῦ μέλλοντος edd. ex Bav. Ibid. ὅταν ὅταν γ' ἅπαξ ſua auctoritate edidit Caſaub. hæc cum prior neglens. 9. ἐξιλάσασθαι Vtb. Flor. Aug. Reg. A. ἐξιλάσεται eſſe in Vat.

atque moleſtius, quam ubi *mora* nobis nectitur. Poſtquam vero ſemel jacta eſt alea, non recuſandum eſt pati quidquid tandem evenerit eorum quæ dura hominibus videntur. Vbi *Romam* eſt allatus nuntius, caſtra caſtris eſſe collata, & velitationes inter ſtationes quotidie fieri; erecta animis & *plena metus civitas* fuit; eventum prælii, propter memoriam tot recentium cladium, cunctis horrentibus; ac facile intelligentibus, cogitationeque ſibi fingentibus, quis, fractis ibi rebus, futurus eſſet Reip. Et erant in ore o omnia fatidicis ipſo bris comprehenſa o oſtentorum item a *giorum* templa cu cunctas privatorum cerneres refertas. igitur per univerſan vota concipere, re nam facere, diis im bus ſupplicia ac pre tare. Solent nam mani periculoſis ten miram quamdam in ad deûm hominum avertendam adhib que eorum, quæ in

A.V. 538. πὲς μηδ' ἀγεννὲς ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς ἡγεῖσθαι τῶν περὶ ταῦτα συντελουμένων.

CXIII. Terentius aciem instruit ad Aufidum prope Cannam.

Ὁ δὲ Γάϊος, ἅμα τῷ παραλαβεῖν τὴ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ τὴν ἀρχὴν, ἅρτι τῆς κατὰ τὸν ἥλιον ἀνατολῆς ἐπιφαινομένης, ἐκίνει τὴν δύναμιν ἐξ ἑκατέρας ἅμα τῆς παρεμβολῆς. καὶ τοὺς μὲν ἐκ τοῦ μείζονος χάρακος διαβιβάζων τὸν ποταμὸν, εὐθέως παρενέβαλε· τοὺς δ' ἐκ θατέρου συναπτων τούτοις, ἐπὶ τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν ἐξέτατλε, λαμβάνων πᾶσι τὴν ἐπιφάνειαν τὴν πρὸς μεσημβρίαν. τοὺς μὲν οὖν τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος κατέστησε· τοὺς δὲ πεζοὺς συνεχεῖς τούτοις ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας ἐξέτεινε, πυκνοτέρας ἢ πρόσθεν τὰς σημαίας καθιστάνων, καὶ ποιῶν πολλαπλάσιον τὸ βάθος ἐν ταῖς σπείραις τοῦ μετώπου. τοὺς δὲ τῶν συμμάχων ἱππεῖς εἰς τὸ λαιὸν κέρας παρενέβαλε. πάσης δὲ τῆς δυνάμεως προέστησε τοὺς

CXIII. 1. τὴν κατὰ πόδας ἡμέραν edd. ex Bav. 2. λαμβάνων πᾶσι. πᾶσαν edd. ex Bav. Ibid. Forſ. τὴν ἐπιφ. πρὸς τὴν μεσημβρ. Reisk. 3. σημαίας. Alii σημείας, ut paſſim alibi.

di caſibus fieri amant, quidquam aut parum decorum, aut parum ex ſua dignitate eſſe arbitrantur.

113. At *Varro* poſtero die, (cujus ſors ejus diei imperii erat,) ſuſceptis ſtatim faſcibus, vix dum illuceſcente ſole, ex utrisque ſimul caſtris copias educit. Et majoribus quidem egreſſos, ſtatim, ut quosque traduxerat, ita in acie locat: tum alteros ex minoribus caſtris his jungit, & continuata ſerie dirigit; ita quidem, ut frons totius aciei meridiem ſpectaret. Romanos igitur equites ad ipſum flumen in dextro cornu locat: pedites his continuos in eadem ſerie porrigit: confertos magis, quam aliàs, manipulos ſtatuens, & multo majorem ordinum altitudinem faciens quam frontem. Sociorum equitatum in lævum cornu diſponit. Ante univerſam aciem leviter armatos ex modico intervallo

στοὺς εὐζώνους ἐν ἀποστάσει. ἦσαν δὲ σὺν τ
μάχοις, πεζῶν μὲν εἰς ὀκτὼ μυριάδας, ἱππέ
θηρῷ πλείους τῶν ἑξακισχιλίων. Ἀννίβας δ
τὸν αὐτὸν καιρὸν τοὺς μὲν Βαλιαρεῖς καὶ λε
ρους διαβιβάσας τὸν ποταμὸν, προεβάλετο
νάμεως· τοὺς δὲ λοιποὺς ἐξαγαγὼν ἐκ τοῦ χ
καὶ περαιώσας κατὰ διττοὺς τόπους τὸ ῥεῖθ
ητετάχλετο τοῖς πολεμίοις· ἐτίθει δὲ ἐπ' αὐ
τὸν ποταμὸν, ἐπὶ τῶν εὐωνύμων, τοὺς Ἰβη
Κελτοὺς ἱππεῖς, ἀντίους τοῖς τῶν Ῥωμαίων ἱπ
συνεχεῖς δὲ τούτοις, πεζοὺς, τοὺς ἡμίσεις τῶν
βαρέσι καθοπλισμοῖς Λιβύων· ἐξῆς δὲ τοῖς
νοις, Ἰβηρας καὶ Κελτούς· παρὰ δὲ τούτοις,
πὸν μέρος ἔθηκε τῶν Λιβύων· ἐπὶ δὲ τοῦ δεξ
ερως, ἐπέταξε τοὺς Νομαδικοὺς ἱππεῖς. Ἐ
πάντ' ἐπὶ μίαν εὐθεῖαν ἐξέτεινε, μετὰ ταῦτ
βὼν τὰ μέσα τῶν Ἰβήρων καὶ Κελτῶν τάγ
προῆγε, καὶ τἄλλα τούτοις ἐκ τοῦ κατὰ

4. ἀποστάσει. ἀποσπάσει *Vat. Flor. Aug. Reg. A. & superscr.*

lo constituit. Erant autem omnino in exercitu Romanorum cum sociis, peditum octoginta millia: equites paullo amplius millia sex. Per idem tempus *Hannibal* Baleares & jaculatores *Aufidum* transmisit, & ante signa constituit; reliquasque copias castris eductas, ac duobus locis fluvium transire jussas, ex adverso hostium instruit. In lævo cornu, (id erat amni proximum,) Hispani & Galli equites contra Romanum equitat
positi: proxime istos
sunt pedites; primu
dem dimidia pars A
gravioris armaturæ, t
ta hos Hispani & Gal
rursus reliqua pars Af
dextro cornu Numid
tes circumfusi. Po
vero omnes copias
ta fronte recta ferie
xisset; tum vero ip
mediis Hispanorum
lorum ordinibus pra
progressus, reliquos

A.V. 538. Lunata Hannibalis acies.

παρίστανε ζυγοῦντα, μηνοειδὲς ποιῶν τὸ κύρτωμα, καὶ λεπτύνων τὸ τούτων αὐτῶν σχῆμα· βουλόμενος ἐφεδρείας μὲν τάξιν ἐν τῇ μάχῃ τοὺς Λίβυας αὐτῶν ἔχειν, πρωτοκινδυνεύσαι δὲ τοῖς Ἰβηρσι καὶ Κελτοῖς.

CXIV. Arma militum Hannibalis.

Ἦν δ' ὁ καθοπλισμὸς τῶν μὲν Λιβύων Ῥωμαϊκὸς, οὓς πάντας Ἀννίβας, ἐν τοῖς τῆς προγεγενημένης μάχης σκύλοις ἐκλέξας, κατακεκοσμήκει. τῶν δ' Ἰβήρων καὶ Κελτῶν ὁ μὲν θυρεὸς ἦν παραπλήσιος· τὰ δὲ ξίφη τὴν ἐναντίαν εἶχε διάθεσιν. τῆς μὲν γὰρ οὐκ ἔλαττον τὸ κέντημα τῆς καταφορᾶς ἴσχυε πρὸς τὸ βλάπτειν· ἡ δὲ Γαλατικὴ μάχαιρα μίαν εἶχε χρείαν τὴν ἐκ καταφορᾶς, καὶ ταύτην ἐξ ἀποστάσεως. ἐναλλὰξ δὲ ταῖς σπείραις αὐτῶν παρατεταγμένων, καὶ τῶν μὲν Κελτῶν γυμνῶν, τῶν δὲ Ἰβήρων λινοῖς περιπορφύροις χιτωνίσκοις κεκοσμημένων κατὰ τὰ πάτρια, ξενίζουσαν ἅμα

Gladii Hisp. & Gall.

8. παρίστανε ex conject. posui. Vulgo omnes παριστᾶναι vel παριστάναι. 9. αὐτῶν ἔχειν. αὐτῷ Reg. B. quod & malim cum Reiskio. In Bav. est αὐτὸν, & superscr. ῶν.

CXIV. 3. καὶ ταύτην dedi ex Reiskii conject. Vulgo mendose κατ' αὐτὴν τὴν. Possis & καὶ αὐτὴν τὴν suspicari. 4. ἐναλλὰξ δὲ. Particulam δὲ ex conject. adjecit Casaub.

que ordines juxta hos ita constituit, ut lunata efficeretur convexitas, & altitudo horum ordinum pro portione minueretur. Id eo consilio fecit, ut primis in prælio concurrentibus Hispanis & Gallis, in subsidium parati manerent Afri.

114. Erant autem *Afri* omnes *Romano more armati*, armis ab Hannibale ex superioris prælii spoliis selectis. Hispanorum & Gallorum scuta ejusdem formæ erant: dispares ac dissimiles *gladii*. *Hispanorum* enim, non minus ad punctim feriendum hostem valebant, quam ad cæsim petendum: *Gallorum gladii* ad cæsim dumtaxat feriendum utiles; quam ad rem opus erat aliquo intervallo. Quum autem utrorumque manipuli alternatim essent dispositi, & Galli quidem nudi, Hispani vero pro more gentis suæ linteis tunicis purpura prætextis adornati starent; novam

Digitized by Google

ἔμελε καὶ καταπληκτικὴν συνέβαινε γίγνεσθα
5 πρόσοψιν. Ἦν δὲ τὸ μὲν τῶν ἱππικῶν πλῆθ
σύμπαν τοῖς Καρχηδονίοις εἰς μυρίους· τὸ δ
πεζῶν, οὐ πολὺ πλεῖον τετρακισμυρίων συν
6 Κελτοῖς. Εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν τῶν Ῥωμαίων
λιος· τὸ δὲ εὐώνυμον Γάϊος· τὰ δὲ μέσα Μ
καὶ Γναῖος, οἱ τῷ πρότερον ἔτει στρατηγ
7 τῶν δὲ Καρχηδονίων τὸ μὲν εὐώνυμον Ἀσδρ
εἶχε· τὸ δὲ δεξιὸν Ἄννων· ἐπὶ δὲ τοῖς μέσοις
ἦν Ἀννίβας, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ Μάγωνα τὸν
8 Φόν. Βλεπούσης δὲ τῆς μὲν τῶν Ῥωμαίων τ
πρὸς μεσημβρίαν, ὡς ἐπάνω προεῖπον, τῆς δ
Καρχηδονίων πρὸς τὰς ἄρκτους· ἑκατέροις ἀβ
συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν κατὰ τὸν ἥλιον ἀνατολ

Γενομένης δὲ τῆς συμπλοκῆς τῆς πρώτης ἐ
προτεταγμένων, τὰς μὲν ἀρχὰς αὐτῶν τῶν
9 νων ἔπισος ἦν ὁ κίνδυνος. ἅμα δὲ τῷ τοὺς Ἰβ
καὶ Κελτοὺς ἱππεῖς ἀπὸ τῶν εὐωνύμων πελάσα

vam ac terribilem præ se speciem ferebant. Equites a parte Carthaginiensium erant omnino decies mille: pedites, cum auxiliis Gallorum, non multo plures quadraginta millibus. Cornua tenebant apud Romanos, *Aemilius* dextrum: lævum *Terentius Varro:* mediam pugnam *Regulus* & *Servilius*, superioris anni consules, tuebantur. Apud Carthaginienses, lævum *Asdrubal* regebat; in dextro curabat *Hanno:* mediam aciem *Hannibal* ipse cum fratre *Magone* tenebat. Et quum Romana acies meridiem spectaret, quod ante diximus, Carthaginiensis septemtrionem exorti solis radios offendebant.

115. Commissa pugna iis qui ante signa fuerunt principio soli leviter inter se pari utrimque discrimine certarunt. Ubi vero, qui lævo cornu erant, et Hispani & Galli cum eis sunt cum Romanis,

A.V. 538. Pugna Cannensis.

Ῥωμαίοις, ἐποίουν οὗτοι μάχην ἀληθινὴν καὶ βαρβαρικήν. οὐ γὰρ ἦν κατὰ νόμους ἐξ ἀναστροφῆς καὶ μεταβολῆς ὁ κίνδυνος· ἀλλ' εἰσάπαξ συμπεσόντες, ἐμάχοντο συμπλεκόμενοι κατ' ἄνδρα, παρακαταβαίνοντες ἀπὸ τῶν ἵππων. ἐπειδὴ δὲ ἐκράτησαν οἱ παρὰ τῶν Καρχηδονίων, καὶ τοὺς μὲν πλείστους ἀπέκτειναν ἐν τῇ συμπλοκῇ, πάντων ἐκθύμως καὶ γενναίως διαγωνιζομένων τῶν Ῥωμαίων, τοὺς δὲ λοιποὺς ἤλαυνον παρὰ τὸν ποταμὸν φονεύοντες, καὶ προσφέροντες τὰς χεῖρας ἀπαραιτήτως· τότε δὴ τὰ πεζικὰ στρατόπεδα, διαδεξάμενα τοὺς εὐζώνους, συνέπεσεν ἀλλήλοις. Ἐπὶ βραχὺ μὲν οὖν τῶν Ἰβήρων καὶ τῶν Κελτῶν ἔμενον αἱ τάξεις, καὶ διεμάχοντο τοῖς Ῥωμαίοις γενναίως· μετὰ δὲ ταῦτα τῷ βάρει θλιβόμενοι, κλίνοντες ὑπεχώρουν εἰς τοὐπίσω, λύσαντες τὸν μηνίσκον. αἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων σπεῖραι, κατὰ τὴν ἐκθυμίαν ἑπόμεναι τούτοις, διέκοψαν

atrox & barbaricum prælium per hos est editum. Neque enim, ut in legitimis pugnis fieri solet, aversione ab hoste, & rursus conversione in eumdem, dimicabatur; sed ut semel erant congressi, ad pedes desilientes, vir cum viro decertabant. Vicerunt autem Carthaginiensium equites: ac plerosque Romanorum in conflictu, quantumvis forti atque obstinato animo pugnantes, occiderunt; reliquos secundum flumen propulsos contrucidarunt, &, nulla cuiquam venia data, omnes interemerunt. Ac tunc demum gravis armaturæ pedites, in locum expeditorum succedentes, inter se concurrunt. Et Hispani quidem Gallique, quum Romanorum impetum aliquamdiu, servatis ordinibus acriter dimicando, sustinuissent; mox hostium mole ipsa obruti, terga vertere ac pedem referre, soluta figura lunulæ, quam prius effecerant, cœpere. Quos Romanorum manipuli ingenti animorum ardore secuti, hostilem aciem facile

Digitized by Google

A.V. 538. Pugna Cannenſis.

ποιούμενοι τὴν κλίσιν, ἐξ ἀσπίδος ἐπιπαρενέβαλλεν· αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ὃ δέον ἦν ποιεῖν, ὑποδεικνύντος. Ἐξ οὗ συνέβη κατὰ τὴν Ἀννίβου πρόνοιαν, 11 μέσους ἀπολῃφθῆναι τοὺς Ῥωμαίους ὑπὸ τῶν Λιβύων, κατὰ τὴν ἐπὶ τοὺς Κελτοὺς παράπτωσιν. οὗτοι μὲν οὖν οὐκ ἔτι φαλαγγηδὸν, ἀλλὰ κατ' ἄνδρα καὶ κατὰ σπείρας στρεφόμενοι πρὸς τοὺς ἐκ τῶν πλαγίων προσπεπτωκότας, ἐποιοῦντο τὴν μάχην.

CXVI. Λεύκιος δὲ, καίπερ ὢν ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος, καὶ μετασχὼν τοῦ τῶν ἱππέων ἀγῶνος, ὅμως ἔτι τότε διεσώζετο. Βουλόμενος δὲ τοῖς κατὰ τὴν παράκλησιν λόγοις ἀκολούθως ἐπ' αὐτῶν γίγνεσθαι τῶν ἔργων, καὶ θεωρῶν τὸ συνέχον τῆς κατὰ τὸν ἀγῶνα κρίσεως ἐν τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις κείμενον· παριππεύων ἐπὶ τὰ μέσα τῆς ὅλης παρατάξεως, ἅμα μὲν αὐτὸς συνεπλέκετο, καὶ προσέφερε τὰς χεῖρας τοῖς ὑπεναντίοις, ἅμα δὲ παρεκάλει

12. οὖν ante οὐκ ἔτι ignorant vulgo omnes. Inſerui cum Reisk.

CXVI. 1. Ante τοῦ τῶν ἱππέων inſerunt ἐπὶ mſti omnes. Forſan ἐπί τι legend. ut ſuſpicatus eſt Reisk.

vo hoſtium lateri erant oppoſiti: & res quidem ipſa, quid facto opus eſſet, illos admonuerat. Ita accidit, quod prudenter viderat *Hannibal*, ut Romani, dum Gallos temere inſequuntur, medii interciperentur ab Afris. Hi igitur, non jam tota ſimul acie, ſed viritim & manipulatim in hoſtem undique a lateribus ipſos invadentem converſi, pugnabant.

116. *L. Aemilius*, etſi ab initio in dextro cornu ſteterat, & equeſtri prælio interfuerat, adhuc tamen erat in vivis. Hic quum, quemadmodum in cohortatione ad milites prædixerat, rebus ipſis ubique vellet intereſſe; cernens univerſæ pugnæ eventum in legionario pedite verti, in mediam aciem adacto equo, ſimul obvios hoſtium manu trucidabat, ſimul ſuos milites ad pugnam cohor-

λει καὶ παρώξυνε τοὺς παρ' αὐτοῦ στρατ
4 τὸ δὲ παραπλήσιον Ἀννίβας ἐποίει· καὶ γὰρ
ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τούτοις τοῖς μέρεσιν ἐπέστη τ
5 νάμεως. Οἱ δὲ Νομάδες ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέ
προσπίπτοντες τοῖς ὑπεναντίοις ἱππεῦσι, τα
τῶν εὐωνύμων τεταγμένοις, μέγα μὲν οὔτ' ἐ
οὐδὲν, οὔτ' ἔπασχον, διὰ τὴν ἰδιότητα τῆς μ
ἀπράκτους γε μὴν τοὺς πολεμίους παρεσκε
περισπῶντες, καὶ παντοχόθεν προσπίπτ
6 Ἐπεὶ δ' οἱ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν, ἀποκτείναντες
περὶ τὸν ποταμὸν ἱππεῖς πλὴν παντελῶς ὀ
παρεβοήθησαν ἀπὸ τῶν εὐωνύμων τοῖς Νο
τότε προϊδόμενοι τὴν ἔφοδον αὐτῶν οἱ σύμμαχο
7 Ῥωμαίων ἱππεῖς, ἐκκλίναντες ἀπεχώρουν. ἐν ᾧ
ρῷ πραγματικὸν δοκεῖ ποιῆσαι καὶ Φρόνιμον
Ἀσδρούβας. Θεωρῶν γὰρ τοὺς Νομάδας τῷ τε
θει πολλοὺς ὄντας, καὶ πρακτικωτάτους καὶ

ς

4. ἐπέστη. *Vulgo omnes* ἐπίστησε. *Correxi cum Reisk.* 6. ἐγκλίναντες *edd. ex Bav.*

cohortabatur atque accendebat. Idem pariter *Hannibal* faciebat, qui & a principio eam partem aciei regendam ſuſceperat. Numidæ qui e dextro cornu cum oppoſitis in ſiniſtro Romanorum equitibus pugnabant; licet, propter genus pugnæ quo utuntur, nullum memorabile detrimentum aut intulerint, aut ipſi acceperint; hoſtem tamen undique invadentes tenuere ſic occupatum, ut ſubvenire ſuis non poſſet. Vbi vero *Aſdrubal*, bus, (paucis oppido ptis) qui prope flume terant, equitibus occiſi xiliatum Numidis e cornu venit; tum enit ſocii Romanorum eq ut irruentem illum pr ſerunt, inclinati retro re. Quo tempore ſing ſollertiæ atque prud facinus ab *Aſdrubale* e memorant. Nam, qu midarum magnum eſſ merum videret, ſcir

Digitized by Google

A.V. 538. Pugna Cannenſis.

ρωτάτους τοῖς ἄπαξ ἐγκλίνασι, τοὺς μὲν φεύγοντας παρέδωκε τοῖς Νομάσι· πρὸς δὲ τὴν τῶν πεζῶν μάχην ἠγεῖτο, σπεύδων παραβοηθῆσαι τοῖς Λίβυσι. προσπεσὼν δὲ τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις κατὰ νώτου, καὶ ποιούμενος ἐκ διαδοχῆς ταῖς ἴλαις ἐμβολὰς ἅμα κατὰ πολλοὺς τόπους, ἐπέῤῥωσε μὲν τοὺς Λίβυας, ἐταπείνωσε δὲ καὶ κατέπληξε τοὺς Ῥωμαίους. Ἐν ᾧ καιρῷ καὶ Λεύκιος Αἰμίλιος, περιπεσὼν βιαίοις πληγαῖς, ἐν χειρῶν νόμῳ μετήλλαξε τὸν βίον· ἀνὴρ πάντα τὰ δίκαια τῇ πατρίδι κατὰ τὸν λοιπὸν βίον, καὶ κατὰ τὸν ἔσχατον καιρὸν, εἰ καί τις ἕτερος, ποιήσας. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, μέχρι μὲν ἐμάχοντο κατὰ τὰς ἐπιφανείας στρεφόμενοι πρὸς τοὺς κεκυκλωκότας, ἀντεῖχον. ἀεὶ δὲ τῶν περὶξ ἀπολλυμένων, καὶ κατὰ βραχὺ συγκλειόμενοι, τέλος αὐτοῦ πάντες, ἐν οἷς καὶ Μάρκος καὶ Γναῖος, ἔπεσον· οἱ τὸ πρότερον ἔτος ὕπατοι γεγονότες, ἄνδρες

L. Aemilius cadit in prælio.

Cadunt Regulus & Servilius.

8. κατέπληξε τὰς ψυχὰς τῶν Ῥωμαίων edd. ex Bav. 11. αὐτοῦ πάντες. αὐτοὶ πάντες iid. ex eod.

ſemel in fugam verſis maxime omnium infeſtos ac terribiles eos eſſe; perſequendos fugientes *Numidis* tradit: ipſe ad peditum pugnam ſuis præit, ſuppetias Afris ferre properans. Tum Romanorum aciem a tergo invadens, atque pluribus ſimul locis per intervalla cum alis equitum in eos invehens; eadem opera Afris animos addidit, Romanis dejecit, magnumque pavorem incuſſit. Ibi tunc *L. Aemilius*, gravibus vulneribus acceptis, in ipſo prælio occubuit: vir, omnibus boni civis officiis, tum in cetera vita, tum in hoc ultimo certamine, ſi quis alius, præclare functus. Romani, quamdiu quidem in orbem pugnare cum circumfuſis undique hoſtibus potuerunt, fortiter reſtiterunt. Sed quum orbis collecti ſemper extremi perirent, ac breviore proinde circulo includerentur omni ex parte, ad extremum omnes ibi ceciderunt. In his fuere ſuperioris anni conſules, *Marcus Atilius* & *Cn. Servilius*; viri probi, & qui in

eo

A.V. 538. ὄντες τῆς μάχης. ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ κινδύνου, τρισχίλιοι μόνον ἴσως εἰς τὰς παρακειμένας πόλεις διέφυγον. οἱ δὲ λοιποὶ πάντες, ὄντες εἰς ἑπτὰ μυριάδας, ἀπέθανον εὐγενῶς· τὴν μεγίστην χρείαν παρεσχημένου τοῖς Καρχηδονίοις εἰς τὸ νικᾶν, καὶ τότε καὶ πρὸ τοῦ, τοῦ τῶν ἱππέων ὄχλου. καὶ δῆλον ἐγένετο τοῖς ἐπιγενομένοις, ὅτι κρεῖττόν ἐστι πρὸς τοὺς τῶν πολέμων καιροὺς, ἡμίσεις ἔχειν πεζοὺς, ἱπποκρατεῖν δὲ τοῖς ὅλοις μᾶλλον, ἢ πάντα πάρισα τοῖς πολεμίοις ἔχοντα διακινδυνεύειν. Τῶν δὲ μετ' Ἀννίβου, Κελτοὶ μὲν ἔπεσον εἰς τετρακισχιλίους, Ἴβηρες δὲ καὶ Λίβυες εἰς χιλίους καὶ πεντακοσίους, ἱππεῖς δὲ περὶ διακοσίους. Οἱ δὲ ζωγρηθέντες τῶν Ῥωμαίων, ἐντὸς ἐγένοντο τοῦ κινδύνου· καὶ διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Λεύκιος ἀπέλιπε μυρίους πεζοὺς ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ παρεμβολῆς, ἵν', ἐὰν μὲν Ἀννίβας ὀλιγωρήσας τῶν χάρα-

Romanorum pereunt LXX millia.

Capiuntur X millia.

CXVII. 4. τοῦ τῶν ἱππέων. *Articulum τοῦ adjeci, monente Casaub. & Reisk.*

non interfuerant. Qui vero ex ipsa pugna in proxima oppida sparsim fuga pervenerunt, ad tria fortasse millia erant. Reliqui omnes, numero ad septuaginta millia, forti animo omnes mortem oppetierunt. Carthaginiensibus vero ad victoriam parandam, maximo & tunc & semper antea usui fuit ingens equitatus copia. Et clarum posteris documentum est traditum; præstare belli tempore, ut dimidiam peditum partem habeas, sed equitatu omnino prævaleas; quam ut paria omnia cum hoste habens in aciem descendas. Desideravit e suis *Hannibal* Gallorum ad quatuor millia; Hispanos vero & Afros ad mille & quingentos; equites ferme ducentos. Romani illi qui in hostium potestatem vivi venerunt, extra prælium fuerant: cujus rei hæc fuit causa. Reliquerat *L. Aemilius* in castris suis peditum decem millia, eo consilio; ut, si, neglecta suorum castrorum

χείρακος ἐπάξῃ, πᾶσι, παραπεσόντες οὗτοι
τὸν τῆς μάχης καιρὸν, ἐγκρατεῖς γένωνται τ
9 πολεμίων ἀποσκευῆς· ἐὰν δὲ, προϊδόμενος τὸ
ἀπολίπῃ φυλακὴν ἀξιόχρεων, πρὸς ἐλάττ
10 τοῖς ὁ περὶ τῶν ὅλων γένηται κίνδυνος. Ἐὰ
δὲ τοιούτῳ τινὶ τρόπῳ. καταλιπόντος Ἀννίβ
λακὴν ἀρκοῦσαν ἐπὶ τοῦ χάρακος· ἅμα τῷ
ξαθαι τὴν μάχην, κατὰ τὸ συνταχθὲν, ἐπ
κουν οἱ Ῥωμαῖοι, προσβάλλοντες, τοὺς ἀπολ
11 μένους ἐν τῷ τῶν Καρχηδονίων χάρακι. τὸ
πρῶτον ἀντεῖχεν· ἤδη δ' αὐτῶν πιεζομένων,
κατὰ πάντα τὰ μέρη τὴν μάχην Ἀννίβας
καὶ τότε παραβοηθήσας, καὶ τρεψάμενος συ
σε τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν, κ
χιλίους μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τῶν δὲ λοιπῶν
12 τῆς ἐγένετο ζωγρείας πάντων. Ὁμοίως δὲ κα

9. ἀπολίπῃ. ἀπολείπῃ *Flor. Ang. Reg. A.* 10. προσβ
ἀπολελειμμένοις *Bav.* 11. καὶ τότε. *Forſ.* τότε καὶ,
absque conjunctione.

ſtrorum cura, omnes in aciem copias Hannibal educeret, impetum iſti facerent, interea dum pugnaretur, & ſupellectilis adverſariorum potirentur: ſin, ut huic periculo præverteret, præſidium relinqueret idoneum; cum minoribus hoſtium copiis de ſumma rerum Romani dimicarent. Capti autem ſunt in hunc fere modum. Quum ſufficiente præſidio caſtra Pœnus muniſſet; ſimul ac principium pugnæ factum

eſt, Romani, uti fuera
ea obſident, & relict
vallum milites Carth
ſinum adoriuntur. Il
egregie ſe tueri: de
laborare incipiunt, *Hi*
prælio jam omni
profligato, tunc den
illis auxilium; & R
in fugam compulſos
ſuis incluſit; interf
eorum duobus milli
liquos deinde omn
teſtatem vivos rede
milis fuit eorum for

A.V. 538 ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν χώραν ἐρύματα· συμπεφευγότας ἐκπολιορκήσαντες οἱ Νομάδες ἐπανῆγον, ὄντας εἰς δισχιλίους τῶν εἰς φυγὴν τραπέντων ἱππέων.

CXVIII. Effectus pugnæ Cannenſis. Βραβευθείσης δὲ τῆς μάχης τὸν προειρημένον τρόπον, ἀπόλουθον εἰλήφει τὰ ὅλα κρίσιν τοῖς ὑπ' ἀμφοτέρων προσδοκωμένοις. Καρχηδόνιοι μὲν γὰρ διὰ τῆς πράξεως ταύτης παραχρῆμα τῆς μὲν λοιπῆς παραλίας σχεδὸν πάσης καὶ Μεγάλης καλουμένης Ἑλλάδος ἦσαν ἐγκρατεῖς. Ταραντῖνοί τε γὰρ εὐθέως ἐνεχείριζον αὐτούς, Ἀργυριππανοὶ δὲ καὶ Καπυανῶν τινὲς ἐκάλουν τὸν Ἀννίβαν· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἀπέβλεπον ἤδη τότε πρὸς Καρχηδονίους. μεγάλας δ' εἶχον ἐλπίδας ἐξ ἐφόδου καὶ τῆς Ῥώμης αὐτῆς ἔσεσθαι κύριοι. Ῥωμαῖοι γε μὴν τὴν Ἰταλιωτῶν δυναστείαν παρεχρῆμαι διὰ τὴν ἧτταν ἀπεγνώκεσαν·

Inferior Italia ad Hannibalem deficit.

Romani de retinenda Italia deſperant.

CXVIII. 2. παραλίας. *Mendoſe vulgo omnes* Παλαιᾶς. Ibid. καὶ Μεγάλης. τῆς Μεγ. *malim, aut* καὶ τῆς Μεγάλης. *Sed quatuor iſta verba* καὶ Μεγ. καλουμ. Ἑλλάδος *plane ignorant Vat. Flor. Perott. Reg. A. & Aug. a pr. manu.* 4. δ' εἶχον. μεγάλας δ' αὐτοὶ εἶχον *malim.*

per agros palati, in loca munita ſe receperant: nam & hos Numidæ expugnarunt, & captivos abduxerunt, numero fere bis mille, ex equitibus quos fuſos fugatosque fuiſſe oſtendimus.

118. Hancce prælii iſtius fortunam, quæ a nobis eſt declarata, excepit rerum ſtatus apud populum utrumque, amborum exſpectationi conſentaneus. Carthaginienſes enim parta hac victoria, reliquam protinus ferme omnem Italiæ oram, quæ *Magna Græcia* nominatur, obtinuerunt. Nam & *Tarentini* ſtatim eis ſe tradiderunt, & *Arpani* & *Campanorum* nonnulli ultro advocarunt Hannibalem; & jam tum ceteri omnes ad Carthaginienſium partes animos inclinare cœperunt. Magna quin etiam in ſpe tunc Pœni erant, ipſius quoque Romæ impetu ſubito occupandæ. *Romani* contra, propter hanc cladem, Italiæ populorum dominationem retinere ſe poſſe confeſtim deſperarunt: magnisque

κεισαν· ἐν μεγάλοις δὲ φόβοις καὶ κινδύνοι
περί τε σφῶν αὐτῶν καὶ περὶ τοῦ τῆς πατρίδ
φους, ὅσον οὔπω προσδεκῶντες ἥξειν αὐτὸν τ
σνίβαν. Καὶ γὰρ, ὥσπερ ἐπιμετρούσης καὶ σ
γωνιζομένης τοῖς γεγονόσι τῆς τύχης, συνέβ
ὀλίγας ἡμέρας, τοῦ φόβου κατέχοντος τὴν
καὶ τὸν εἰς τὴν Γαλατίαν στρατηγὸν ἀποστα
εἰς ἐνέδραν ἐμπεσόντα παραδόξως, ἄρδην ὑπ
7 Κελτῶν διαφθαρῆναι μετὰ τῆς δυνάμεως. Ο
ἥ γε σύγκλητος οὐδὲν ἀπέλειπε τῶν ἐνδεχο
ἀλλὰ παρεκάλει μὲν τοὺς πολλοὺς, ἠσφαλίζ
τὰ κατὰ τὴν πόλιν, ἐβουλεύετο δὲ περὶ τῶν ἐν
των ἀνδρωδῶς. τοῦτο δ' ἐγένετο φανερὸν ἐκ τ
8 τὰ ταῦτα συμβάντων. Ὁμολογουμένως γὰ
Ῥωμαίων ἡττηθέντων τότε, καὶ παραχωρησ
9 τῆς ἐν τοῖς ὅπλοις ἀρετῆς· τῇ τοῦ πολιτεύ
ἰδιότητι, καὶ τῷ βουλεύεσθαι καλῶς, οὐ μόνο
κτήσαντο τὴν τῆς Ἰταλίας δυναστείαν, νικήσ

que in terroribus ac periculis versantes, cum de propria salute, tum de patrio solo anxii, *ipsum Hannibalem jamjam* exspectabant *adventurum*. Nam, quasi cumulum adversis illorum adjicere atque intendere fortuna vellet, post paucos dies accidit, cum omnes in urbe metu trepidarent, ut Prætor, qui in *Galliam Cisalpinam* fuerat missus, in inopinatas insidias illapsus, cum universo exercitu a Gallis occidione occideretur. Patres enim nihil eorum quæ fieri rant prætermittere: f mnes hortari, urbem diis firmare, fortibus a rebus præsentibus consi Quod quidem ex iis ruit, quæ postea contige Nam quum ex omnium fesso victi tum fuerint mani, & virtute militar laude cesserint; ipso ta genere Reipublicæ, ac filiorum prudentia, nor perium dumtaxat Italiæ

A.V. 538. μετὰ ταῦτα Καρχηδονίους ἅπασι καὶ τῆς οἰκουμένης
ἁπάσης ἐγκρατεῖς ἐγένοντο μετ' ὀλίγους χρόνους.
Διόπερ ἡμεῖς ταύτην μὲν τὴν βίβλον ἐπὶ τούτων τῶν 10
ἔργων καταστρέψομεν, ἃ περιέλαβεν Ἰβηρικῶν καὶ
τῶν Ἰταλικῶν ἡ τεσσαρακοστὴ πρὸς τοῖς ἑκατὸν
Ὀλυμπιάσι δηλώσαντες. Ὅταν δὲ, τὰς Ἑλληνικὰς 11
πράξεις τὰς κατὰ τὴν αὐτὴν Ὀλυμπιάδα γενομέ-
νας διεξιόντες, ἐπιστῶμεν τοῖς καιροῖς τούτοις, τότ'
ἤδη προθέμενοι ψιλῶς τὸν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς Ῥωμαίων
πολιτείας ποιησόμεθα λόγον· νομίζοντες, οὐ μόνον 12
πρὸς τὴν τῆς ἱστορίας σύνταξιν οἰκείαν εἶναι τὴν
περὶ αὐτῆς ἐξήγησιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς τῶν πολι-
τευμάτων διορθώσεις καὶ παρασκευὰς μεγάλα συμ-
βάλλεσθαι τοῖς φιλομαθοῦσι καὶ πραγματικοῖς τῶν
ἀνδρῶν.

10. καταστρέψομεν. καταστρέψαμεν Flor. 11. τῆς Ῥωμαίων. Alii τῆς τῶν Ῥωμαίων.

tis poſtmodum Carthaginienſibus, recuperarunt; verum etiam poſt non ita multos annos univerſo terrarum orbe ſunt potiti. Nos igitur librum hunc harum rerum commemoratione claudemus: poſtquam *res* expoſuimus *in Hiſpania atque Italia geſtas*, quæ *Olympiade centeſima quadrageſima* continentur. Vbi vero, enarratis rebus Græcanicis quæ in eamdem Olympiadem incidunt, inſiſtemus pauliſper his temporibus; tunc ad *Reipublicæ Romanæ formam* per ſe explicandam ex profeſſo ſtilum convertemus. Neque enim ſolum ad Hiſtoriæ tractationem pertinere putamus illam explicationem; verum etiam ad emendandas inſtituendasve Respublicas, ſtudioſis hominibus, & iis qui in adminiſtrandis rebus verſantur, adprime futuram utilem.

Digitized by Google

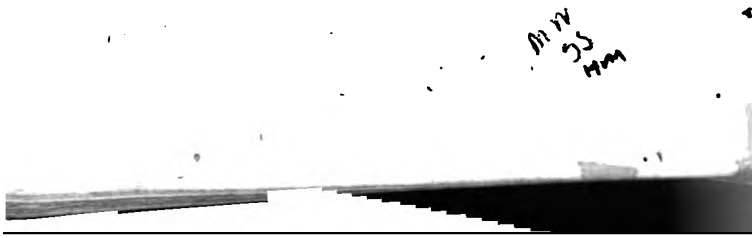

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google